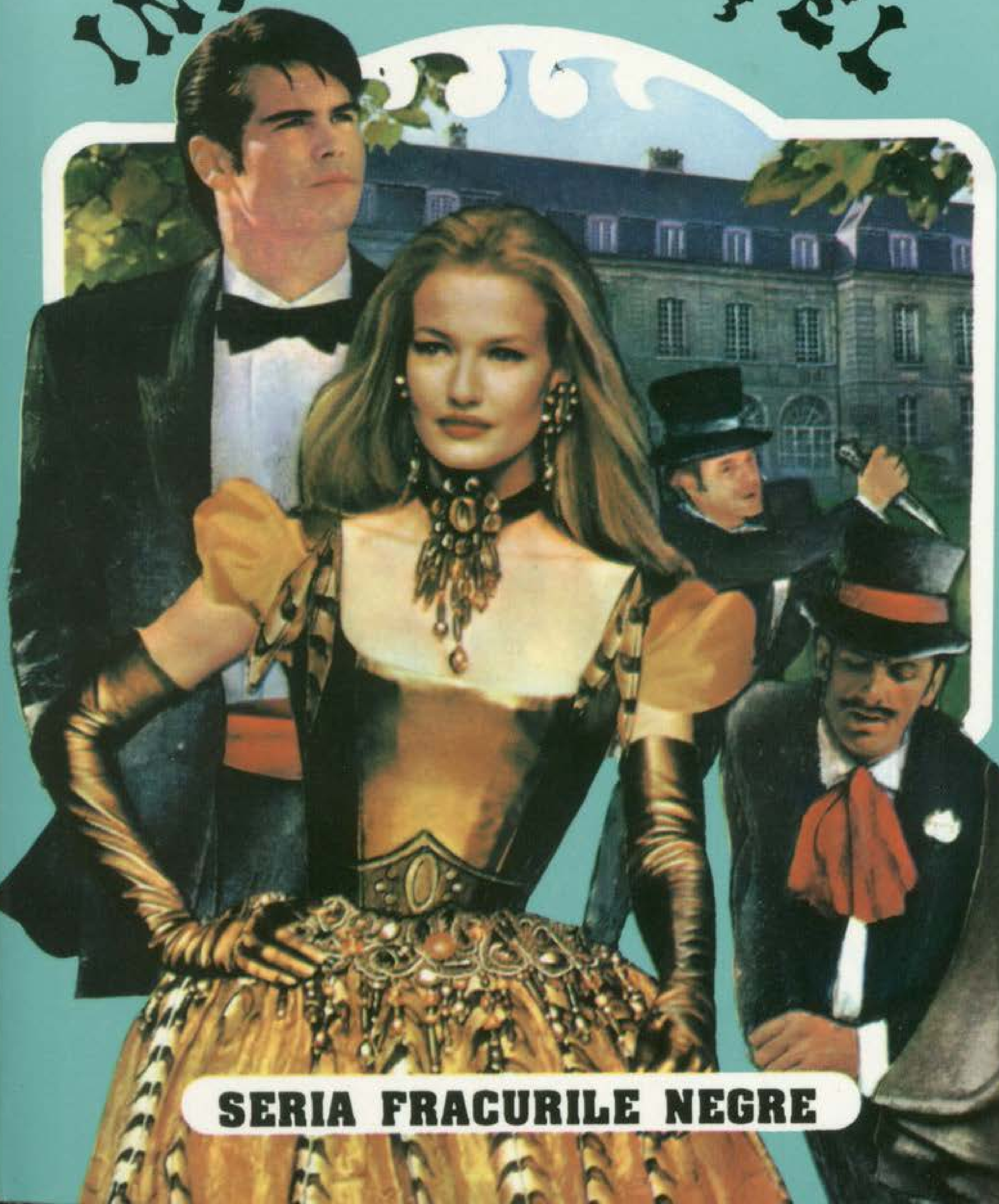
Paul Féval

INIMĂ DE OȚEL

SERIA FRACURILE NEGRE

PAUL FÉVAL

FRACURILE NEGRE

INIMĂ DE OȚEL

Traducere de DANIELA DARIE TRUȚIA

Editura ELIS

BUCUREȘTI — 1996

Grafică copertă: ADRIANA IONIȚĂ
Consilier literar: MIRELLA DOMINTEANU

Paul Féval

Les Habits Noirs
CŒUR D'ACIER
Editions Robert Laffont, S.A., Paris, 1987

ISBN 973-9199-27-5

PARTEA ÎNTÂI

(PROLOG)

MARGUERITE DE BOURGOGNE

1 CEL DINTÂI BURIDAN

— Scumpa mea doamnă, spuse doctorul Samuel, să fim drepţi: dacă cei care pot plăti nu vor s-o facă, nu ne rămâne decât să închidem prăvălia! Mulţumesc lui Dumnezeu, eu fac suficient de mult bine. Toată lumea ştie că nu cer nimic săracilor. Dar totul are o limită şi dacă cei cu posibilităţi nu vor să mai plătească...

— Mi-aţi mai spus asta o dată, domnule doctor, îl întrerupse o voce foarte răguşită, al cărei ton dureros vorbea despre bucurii spulberate, dar şi despre o mândrie nepieritoare. Domnule doctor, adăugă bolnava, veţi fi plătit, îmi asum eu răspunderea.

Doctorul Samuel era un bărbat între două vârste, blond, durduliu, roşu la faţă, îmbrăcat în costum din stofă de bună calitate, cu jabou la gât. În 1832, anul povestirii noastre, jaboul revenea la modă. Lenjeria plisată a doctorului Samuel, ca şi mantaua sa absolut nouă, nu dădeau impresia că ar fi fost prea curate. Era un medic atent şi blând, dar — nu se ştie de

ce — nu inspira încredere. După o consultație gratuită, își trimitea pacientul la un anume farmacist, care chipurile ar fi fost singurul ce-i respecta întocmai rețetele. Despre el și despre farmacist se spunea că lucrează mână în mână. Dumnezeu să ne ierte! Suntem capabili să căutăm lucruri josnice până și în cele mai nevinovate acte de caritate.

Scena se petrecea într-o cameră mică, mobilată sărăcăcios. Focul se stingea încetișor sub cenușa din cămin. Aerul greu era impregnat de mirosuri amețitoare, răspândite de preparatele farmaceutice, și care nu erau altceva decât mirosul suferinței. Bolnava stătea întinsă pe un pat strâmt, înconjurat de o draperie albă de bumbac. Chipul ei tras și palid păstra amintirea unei mari frumuseți. Sub boneta fără garnitură se zărea un păr negru, superb, cu câteva fire argintii ce sclipeau în lumina ultimelor raze de soare ale acestei zile de iarnă.

Doctorul Samuel apucase mâna ca de ceară a femeii, ca să-i ia pulsul. În cealaltă mână avea un ceas superb, cu secundar, al cărui mers grăbit și regulat îl urmărea cu o privire distrată.

— Merge bine, murmură el cu conștiința împăcată, în timp ce un zâmbet descurajat apărea pe buzele palide ale bolnavei. Bronșita e pe drumul cel bun, însă în ceea ce privește pericardita... Așadar, ascultați-mă! O să vă fac o nouă rețetă.

— Inutil, doctore, spuse încetișor bolnava. Pentru că tratamentul e scump și pentru moment suntem cam strâmtorați cu banii.

Cuvinte „pentru moment", sunară de-abia șoptit pe buzele neobișnuite cu minciuna.

Pe palier se auziră pași apăsați. La ușa alăturată răsună o bătaie puternică și o voce rosti:

— O caut pe Tereza.

Timbrul bărbătesc și sonor al vocii pronunțase cuvintele atât de clar de parcă ar fi fost rostite chiar aici, în cameră.

— Ușa de alături, se auzi răspunsul vecinului. Doctorul Samuel murmură:

— Eu cel puțin spun „doamna Tereza".

Bolnava se ridicase în capul oaselor.

— Sunt câteva săptămâni bune de când nu m-a mai căutat nimeni, gândi ea cu voce tare.

Pe chip i se citea acea speranță oarbă, caracteristică bătrânilor și copiilor.

Ușa se deschise. Intră un bărbat. Pe loc, doctorul Samuel se înclină și întinse spre acesta mâinile grăsulii, pe care le spăla deseori, dar care parcă se opuneau efectului apei.

— Dumneavoastră, dragul și savantul meu confrate! exclamă el.

Noul venit îl privi și-i adresă un salut sobru din cap, apoi se îndreptă direct spre pat.

— Sunteți Tereza? întrebă cu aceeași voce clară și gravă.

Apoi, după o scurtă privire și înainte de a primi răspunsul:

— Doamnă, adăugă pe un ton de scuză, noi vedem multă lume și uneori greșim mergând foarte direct și lăsând deoparte politețea.

Doctorul Samuel ridică din umeri și spuse:

— Doctorul Lenoir este un fel de Sfântul Vicențiu de Paul[1].

Privirea musafirului se oprise deja asupra figurii bolnavei, cu acea putere de pătrundere care-l făcuse celebru.

Era încă tânăr. Avea un chip care purta amprenta unei mari inteligențe. În mod ciudat, costumul său, deși cu adevărat neglijent, nu trezea suspiciuni, ca în cazul toaletei inutil îngrijite a colegului său. Un gând îți venea în minte, văzându-l pe acest bărbat: prețul timpului. Un om ca el ar fi trebuit să trăiască dublu și totuși să regrete că n-a trăit suficient. Astfel de oameni, inimi generoase care fac binele cu pasiune și consecvență, ca și cum ar fi angajați într-o meserie permanentă, acești frați sau surori de caritate au uneori un defect, care atrage asupra lor acuzația de egoism meschin. Chirurgul e calm în fața unui picior amputat: nu este sensibil. Omul milostiv, blazat ca și chirurgul, sau călit,

---

1 *Sfântul Vicențiu de Paul* (1581-1660) — preot renumit pentru milostenia sa. A înființat diverse congregații religioase. Din 1833 există o societate de binefacere care-i poartă numele. (n.t.)

pierde repede simptomele exterioare ale emotivității. Devine rece în exercițiul sublimei sale îndeletniciri, pare grăbit, căci timpul său aparține tuturor, devine dur, căci nu are dreptul să dea unuia ceea ce este de trebuință altuia. Săriți aceste rânduri dacă doriți, voi, îngeri de ocazie, voi, cei blânzi, care vă mândriți cu această calitate, dar credeți-mă pe cuvânt, dacă aveți un picior de amputat, nu vă încredințați niciodată unui chirurg impresionabil.

— Doamnă, reluă doctorul Lenoir, ca și cum fizionomia bolnavei i-ar fi impus această formulă, mă interesează fiul dumneavoastră, Roland, ucenic la atelierul lui Eug□ne Delacroix[1], prietenul meu.

— Dragul meu Roland, murmură bolnava, din ai cărei ochi mari se prelinse o lacrimă.

— Doamna Tereza beneficiază de îngrijirile mele gratuite, rosti doctorul Samuel cu curaj. Vin s-o văd în fiecare zi.

Doctorul Lenoir se întoarse către el și se înclină:

— Astm de gradul patru, având drept complicație o pericardită acută.

Domnul Lenoir controlă pulsul Terezei. În același timp, doctorul Samuel se așezase la o măsuță, scriind la repezeală o rețetă.

— Roland este un băiat bun și drăguț, spuse doctorul Lenoir. O să-l susținem, vă promit. Trebuie să sperați, doamnă: aveți mare nevoie de speranță.

— Da, da, suspină din adâncul sufletului Tereza, am mare nevoie de speranță.

Doctorul Samuel terminase de scris rețeta. Cu un gest în egală măsură îngâmfat și respectuos, o întinse doctorului Lenoir. Acesta o citi și i-o înapoie.

— Bine.

După care se apropie de cămin și-și puse picioarele cu încălțări solide deasupra tăciunilor aproape stinși. Gestul îi servi drept pretext pentru a lăsa discret un ludovic dublu în

---

1 *Eugène Delacroix (1798-1836)* — pictor francez, inițiatorul școlii romantice. (n.t.)

colțul raftului. Să nu vă așteptați de la acest gen de oameni la o risipă exagerată. La ei risipa e un fel de furt, căci au o clientelă mult prea numeroasă.

Cu toate acestea, în clipa în care voia să se retragă, după ce se prefăcuse că-și usucă ghetele, doctorul Lenoir își opri privirea asupra unei miniaturi care atârna pe perete, în dreapta oglinzii îngrozitor de deteriorate. Miniatura reprezenta un bărbat în uniformă militară, cu epoleți de general.

Doctorul Lenoir mai puse un ludovic alături de primul, spunând:

— La revedere, doamnă. Iată-mă devenit unul din prietenii dumneavoastră. Voi reveni.

Ieși. Îl auziră coborând scările cu aceeași vioiciune.

O ușoară roșeață colorase obrajii bolnavei. Samuel bodogăni:

— De Lacroix face pictură romantică, iar acest Lenoir face medicină romantică! Asta-i moda! N-a îndrăznit să vă ceară nimic în fața mea, dar pretinde câte zece franci pentru o vizită. Eu am deja douăzeci de vizite a câte patru franci, iar sarcinile mele, sarcini grele, nu-mi permit, înțelegeți?

— Dacă mai există ceva aici, domnule, îl întrerupse Tereza cu o nespusă oboseală, trebuie să fie acolo, pe cămin. Luați ce găsiți și data viitoare nu vă mai deranjați. Apoi își lăsă capul pe pernă.

Fără prea mare speranță, doctorul Samuel se îndreptă spre cămin. Văzând strălucirea celor două piese de aur, ochii i se îmblânziră.

— Ba da, scumpă doamnă, spuse el, ba da. Mă voi întoarce. Nu sunt dintre aceia care-și părăsesc clienții sărmani. E cam puțin, dar mă mulțumesc și cu atât. Vedeți, zece franci sunt un adevărat jaf! La revedere, scumpă doamnă, să trimiteți rețeta la farmacistul meu, nu la altul! Zece franci vizita! E revoltător, zău așa!

Vocea doctorului Samuel se pierdu dincolo de ușa închisă. Bolnava era singură. Timp de câteva clipe tăcerea totală care domnea în încăpere făcu să răzbată zgomotele de afară.

Ziua se sfârşea; oraşul răsuna de zarvă: era seara de Lăsata Secului.

Prin murmurul continuu al miilor de voci ce străbăteau Parisul în sărbătoare, se auzeau din când în când trompetele de carnaval.

După vreun sfert de oră, bolnava se întoarse şi se ridică, rezemându-se de pernă.

— Ce mult întârzie Roland! şopti ea. Cred c-au trecut patru ore. Biroul notarului probabil că s-a închis.

Cu un efort care-i smulse un suspin de slăbiciune, scoase de sub pernă un portofel din piele de Rusia, a cărui lucrătură aurită, acum ştearsă, vorbea prin încărcătura manoperei despre o fabricaţie germană. Scutură portofelul înainte de a-l deschide.

Ochii ei strălucitori de febră se umeziră timp de o secundă. Însă lacrima i se zvântă imediat.

În portofel se găseau douăzeci de bancnote, a câte o mie de franci.

Bolnava îi numără încet. Degetele ei străvezii tremurau în contact cu hârtiile soioase. După ce numără şi ultima bancnotă, reluă numărătoarea.

— Dumnezeu să ne apere! şopti.

Deodată, privirea i se lumină; strecură portofelul sub cuvertură şi numele lui Roland îi reveni pe buze.

Cineva urca scările în salturi. O uşă se deschise. Nu era cea a vecinului care-i răspunsese doctorului Lenoir.

— Ce înseamnă asta, răutate? întrebă o voce certăreaţă, dar în acelaşi timp mângâietoare.

— E un Buridan, răspunse o altă voce. Ascunde-mi costumul. Dacă n-aş fi pus mâna pe acest Buridan, aş fi înnebunit.

Vocea care răspunsese era veselă şi mândră: vocea adolescentului fericit să trăiască şi dornic să lupte.

O clipă mai târziu, uşa camerei în care se afla bolnava se deschise brusc, dar fără zgomot. Ultimele raze de soare luminară un tânăr superb: frumos şi îndrăzneţ, cu chipul încadrat de un păr lung şi şaten. Era înalt, cu o ţinută graţioasă, modest, spiritual, naiv, cu un aer de bunătate şi în

același timp de ironie, scos în evidență de schimbările sale de expresie. Un bărbat tânăr în adevăratul sens al cuvântului — lucru rar întâlnit la Paris — care purta cu noblețe regală acea splendidă mantie de pasiune, îndrăzneală și fericire, care e tinerețea.

Sigur că mama sa îl adora; ea și multe altele.

Traversă camera din doi pași și în mod aproape inexplicabil mișcările sale aveau grația unei feline. Deși hotărâți, pașii săi făceau mai puțin zgomot decât cei ai unei fetițe care se chinuie să meargă în vârful picioarelor.

— Bună seara, mamă scumpă, spuse el, îngenunchind lângă pat și apăsându-și buzele roșii, pline de sănătate, pe mâinile acelea atât de reci și de palide. Nu mă cerți, doar pentru că ești mai bună decât îngerii, nu-i așa? Dar am întârziat. Sărută-mă.

Își lăsă fruntea pe buzele bolnavei, care surâse, simțindu-și sufletul în paradis. Era un sărut lung și profund, un sărut de mamă.

— Ei bine, te înșeli asupra mea, mamă, reluă băiatul, cu o intonație care dădea un farmec bărbătesc acestui mod copilăresc de-a vorbi, căci există într-adevăr oameni care reușesc să învingă ridicolul, rămânând puternici, la fel cum Mithridate râdea de pești. Am venit într-o fugă de la atelier, dar m-am întâlnit cu doctorul Lenoir și am vorbit despre tine, mamă scumpă. Iar timpul a trecut.

— Dar Buridan? întrebă bolnava, cu voce coborîtă.

— Ei, poftim! spuse Roland, înroșindu-se și râzând. Ai auzit asta? Da, e adevărat. Am și eu un Buridan[1]. Buridan-ul personal al maestrului, care este un adevărat vrăjitor și care a ghicit în ochii mei că mă voi îmbolnăvi de moarte dacă nu voi pune pe mine măcar o singură dată în această iarnă

---

1 *Buridan:* doctor scolastic din secolul al XIV-lea, rector al Universității din Paris in 1327. De el este legată zicala „măgarul lui Buridan", care ilustrează ideea libertății inutile: cu ce ar incepe un măgar deopotrivă de infometat și de insetat, dacă i s-ar pune in față, in același timp și la distanțe egale, apa și ovăzul. (n.t.)

costumul celui mai frumos soldat dintr-o piesă care a uimit lumea!

Își transformă vocea, imitând-o pe cea a actorilor cabotini (cu rostirea din gât, pe care o practică și azi cu plăcere actorii fără har), apoi continuă, copiind caraghios intonația lui Bocage, zeul dramei romantice:

— Bine jucat, Marguerite[1] Ultima repriză! Revanșa îmi aparține. Auziți strigătele mamelor? Este regele Ludovic al X-lea[2]. Vivat Carta! Din depărtare îl acompaniau trâmbițele carnavalului.

— Zăpăcitule! Zăpăcitul meu drag! murmură bolnava, trăgându-l spre ea cu dragoste. Când ești aici, nu mai sufăr!

— Deci am Buridan-ul stăpânului și permisiunea de-a mă servi de el, nu-i așa, mamă? Doamna Marcelin va veni în astă-seară, cu lucrul ei de mână, pentru a-ți ține companie, iar eu o să mă întorc devreme. Sunt bucuros, mă vezi? sunt fericit. Doctorul Lenoir mi-a spus că te va vindeca. E un medic adevărat. Tu nu-ți dai seama. Toată lumea ne iubește, mămica mea dragă! Doctorul mi-a mai spus: „Roland, ai o mamă frumoasă și bună. Îi trebuie doar liniște, speranță; liniștea ți-o aduc eu, iar fericirea, Dumnezeule, fericirea va sosi când va putea!

Tereza îl mai îmbrățișă o dată.

— Trebuie să-ți vorbesc, îi spuse.

— Așteaptă, n-am terminat. Ai fi fost vindecată dacă doctorul Lenoir ar fi venit acum o lună. Îți interzic să mă contrazici, mamă! Nu ți-am spus că eu îți aduc speranța? Maestrul mi-a văzut desenele. Le-a studiat îndelung. O oră întreagă le-a sucit pe toate părțile. Înțelegi? N-o să mai mătur prin atelier și nici n-o să le mai duc gustări domnilor de acolo. Sunt ucenic oficial. Chiar așa! Învățăcel al lui Michelangelo, rămurică a lui Rafael. De mâine am șevaletul

---

1 *Marguerite de Bourgogne* (1290-1315) — soția regelui Ludovic al X-lea al Franței, care a condamnat-o la moarte (afacerea Turnului Nesle). (n.t.)

2 *Ludovic al X-lea*, zis „Încăpățânatul" (le Hutin), rege al Navarei (1305-1316) și al Franței (1314-1316). A dispus executarea soției lui, Marguerite de Bourgogne, bănuită de infidelitate. (n.t.)

meu, cutia mea de culori, pensulele mele, nedezlipite de mine, și o indemnizație de două sute de franci pe lună!

— Maestrul tău e un om mărinimos, spuse Tereza, cu ochii încețoșați de lacrimi. O să mai vorbim despre asta, Roland. Bucură-te fără grijă de seara asta, nu am nevoie de tine.

— Adevărul este, mamă, că doar cu un cuvânt ai putea... Fir-ar el să fie, costumul lui Buridan! E minunat, înțelegi?

— N-am nevoie de tine, rosti blând bolnava. Doar că înainte de întâlnirea cu prietenii, te rog să-mi faci un comision. Și pentru asta trebuie să pleci imediat.

— Deci nu vrei să mai vorbim?

— Aș vrea să-ți vorbesc mereu și să te am lângă mine fără încetare, Roland. Tu ești tot ce am pe lume. Dar e vorba despre viitorul tău.

— Numai al meu?

— De viitorul nostru, al amândorura, rectifică Tereza, cu un suspin. Este foarte important. Ascultă-mă bine și nu te gândi la altceva în timp ce-ți vorbesc.

Roland se ridică, luă un scaun, pe care-l aduse lângă căpătâiul patului și se așeză.

— Mă crezi foarte săracă, începu bolnava, pe un ton solemn și puțin încurcat. Sunt într-adevăr săracă. Totuși, îți voi încredința douăzeci de mii de franci, pe care-i vei duce...

— Douăzeci de mii de franci? repetă stupefiat Roland. Mamă! Obrajii Terezei se îmbujorară.

— Pe care-i vei duce, continuă ea, în strada Cassette numărul 3, la maestrul Deban, notarul.

Roland tăcea. Bolnava puse portofelul aurit pe cuvertură. Roland o privea. Obrajii îi deveniseră palizi, ca ai unei statui. Expresia chipului său prelung trăda nu stânjeneală, ci o subită și adâncă visare.

— Aș fi vrut s-o fac eu însămi, gândi ea cu voce tare, dar poate n-o să reușesc mult timp de-acum înainte, poate niciodată.

Se opri și-și privi cu atenție fiul, ca și cum ar fi vrut să ghicească efectul stârnit de cuvintele ei.

Roland stătea cu ochii plecați.

— Vorbesc așa pentru că nu-mi cunosc sfârșitul.

— Și ce trebuie să-i spun notarului? întrebă Roland.

— Să-i spui că doamna Tereza din strada Sainte-Marguerite îi trimite acești douăzeci de mii de franci.

— Asta-i tot?

— Asta-i tot!

— Notarul o să-mi dea o chitanţă?

— Nu, notarul n-o să-ţi dea chitanţă. Nu poate să-ţi dea chitanţă.

Păru că-şi caută cuvintele şi continuă, sfârşită:

— Notarul îţi va da altceva. Şi când vom avea acest altceva, nu în seara asta... mă simt slăbită... o să-ţi explic...

Roland îi luă mâna şi-o duse la buze, spunând:

— Explicaţii faţă de mine, draga mea mamă?

Bolnava îi mulţumi cu o privire în care se citea în acelaşi timp iubire năvalnică de mamă şi o conştiinţă mândră şi pură.

— Nu este ceea ce bănui tu, reluă ea. Nu-i nici o taină în jurul acestor puţini bani, fiule! Dar trebuie să afli nişte lucruri, un secret care-ţi aparţine şi care devine moştenirea ta! Un mare secret. Ia portofelul, Roland, şi numără bancnotele. Sunt douăzeci. Doar una de-ar lipsi şi mi s-ar ruina şi ultima speranţă.

Roland numără bancnotele, de la prima până la ultima, şi le puse în portofel.

Tereza continuă:

— Închide bine portofelul şi ţine-l în mână până la notar. Îţi repet: domnul Deban, strada Cassette, numărul 3. M-ai ascultat cu atenţie, da?

— Da, mamă.

— Acum fii şi mai atent. Trebuie să-i vorbeşti notarului în persoană şi între patru ochi. Îi spui că eşti fiul doamnei Tereza. Să nu te miri cum o să te primească. Este un bărbat care... dar nu contează! Unde-am rămas? Ţi-am spus ce trebuie să-ţi dea notarul?

— Eşti foarte obosită, mamă. Nu, încă nu mi-ai spus.

Tereza îşi trecu degetele tremurătoare peste frunte.

— E adevărat, spuse, sunt foarte obosită. Dar o să mă odihnesc mai bine după ce-ţi spun totul. În schimbul celor douăzeci de mii de franci, notarul îţi va da trei hârtii: un act de naştere, unul de căsătorie şi unul de deces. Repetă!

— Un act de naştere, unul de căsătorie şi unul de deces, repetă el, conştiincios.

— Bun. Îți trebuie toate trei. Dacă unul singur lipsește, păstrezi banii. Ai înțeles?

— Perfect, mamă.

— Atunci, du-te și întoarce-te repede!

Roland se îndreptă imediat spre ușă.

— Dar, obiectă el, când să treacă pragul, dacă notarul o să-mi dea acele acte de naștere, de căsătorie și de deces, de unde știu eu că sunt cele pe care le vrei, mamă?

Tereza își îndreptă brusc spatele.

— Adevărat, izbucni ea. Fii cu băgare de seamă, fii atent! Ai dușmani, iar pentru bani, omul acesta și-ar vinde și sufletul. Actul de naștere, cel de căsătorie și cel de deces sunt toate pe același nume.

— Spune-mi numele acesta!

— E lung. Scrie-l, ca să nu-l uiți.

Roland luă un creion și o bucățică de hârtie.

Ea dictă cu voce schimbată:

— Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

— Pe curând, scumpa mea mamă, spuse Roland, asupra căruia numele nu produsese nici un fel de efect. Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare. E limpede! Pe curând!

Tânărul ieși. Bolnava căzu, sfârșită, pe pernă, năpădită de o sudoare rece, apoi șopti, închizând ochii:

— Duce de Clare! Conte, viconte și baron Clare! Conte și viconte Fitz-Roy! Baron Jersey! Numele acesta! Nume atât de nobil! Titlurile! Totul îi aparține! Dumnezeule! Oare am acționat bine pentru a-mi vedea copilul fericit și celebru? Apoi pot să mor. Ar fi timpul. Simt că înnebunesc!

2 CEL DE-AL DOILEA BURIDAN

— Sunteți, probabil, prea tinere, doamnele mele, pentru a vă mai aminti de acele vremuri. 1832, asta era înainte de potop?

Tradiția, memoria timpului și mărturia însemnată a istoricilor atestă că la începutul anului 1832 a avut loc la Paris

unul dintre acele succese recunoscute, zbuciumate, epileptice, care aruncă din când în când orașul și cartierele sale mărginașe în miezul nebuniei.

Acest succes, celebru între toate succesele de bulevard, a aparținut îndrăznețului teatru Porte-Saint-Martin, în speță actorilor Bocage și domnișoara Georges, având drept continuatori pe Frédéric Lemaitre și doamna Darval, ca mult timp mai târziu să fie reluat de către Mélingue și alte doamne și domnișoare. Titlul era „Turnul din Nesle" (Sena, domnilor, purta multe cadavre!) Era o dramă, o mare dramă, la care contribuiseră — se spunea — oameni ai vremii (și pe care asasinul a revăzut-o de multe ori în visele sale!). Autorii renumiți au fost domnii Gaillardet și trei stele. Cele trei stele ascundeau un nume strălucitor, numele celui mai popular romancier și celui mai îndrăgit dramaturg: prietenul și maestrul Alexandre Dumas[1] (căci îl ucisese, infamul!)

Această dramă fusese scrisă într-un stil retoric și solemn, care s-a perimat puțin între timp, dar care n-a încetat să rămână unic între celelalte. În ciuda stilului, sala e arhiplină și azi, cu oameni fericiți ori de câte ori se reia această piesă. Este regina dramelor! Nu se va mai scrie alta la fel! Asta e convingerea mea!

Numărul 10 al străzii Sainte-Marguerite nu este deloc departe de numărul 3 al străzii Cassette. Ambele se află în același cartier și totuși, pentru a trece dintr-o parte în cealaltă, se traversează trei straturi sociale distincte. În strada Marguerite mai există încă studenți, ea aflându-se la limita CartieruluI Latin; o colonie burgheză de negustori locuiește în spațiul care separă Saint-Germain-des-Près de Saint-Sulpice. Pe strada Le Vieux Colombier începe „Insula" ordinului benedictin, tărâm al muncii religioase și al liniștii, uneori dezonorată de specula înverșunată a comercianților care se strecoară chiar și în templu. Acolo se realizează cărți

---

1 *Alexandre Dumas-tatăl* (1802 -1870)— scriitor francez, autor al unor celebre romane istorice și al unor melodrame de mare succes, dintre care în romanul de față se vor face referiri la cea intitulată *Turnul din Nesle*. (n.t.)

elegante, tratate savante și elocvente, broșuri dulci-amărui. Tot acolo se face negoț și camătă cu prospecte distribuite în prezbiteriile de provincie. Istoria sfântă vorbește despre ceea ce făcea Isus cu buruienile umane care profanau sanctuarul. Între toate actele detestabile, cel mai respingător este, desigur, camăta deghizată în devoțiune catolică, ce-și vinde hârțoagele la un preț nebun, sub pretextul propagandei.

Centrul zonei benedictine, plină de cabinete ilustre și prăvălioare murdare, este strada Cassette, uliță strâmtă, mărginită de case de oameni studioși, cu aspect melancolic și tăcut. Între ele există unele care dau către niște grădini magnifice — un loc minunat pentru meditații și rugăciuni. S-ar părea că nu e lipsit de avantaje să revinzi odoare bisericești drept obiecte de toaletă, făcând mici averi, care sporesc discret economiile sacristiilor sătești.

Dar este vorba despre *Turnul din Nesle* „marfă" declarat păgână și care cel puțin purta altă etichetă. Oricât de scurtă ar fi fost distanța dintre Sainte-Marguerite, unde locuia mama lui Roland, și strada Cassette numărul 3, unde-și avea casa maestrul Deban, pe drum Roland dădu cu ochii de Turnul din Nesle de cel puțin cincizeci de ori: sub forma unor afișe enorme, lipite pe ziduri, pe storurile cafenelelor, pe firmele negustorilor de vinuri, în vitrinele librăriilor, pe felinarele ce se legănau la ușa celor ce închiriau costume. Peste tot același nume, peste tot același titlu; sub brațul fetei care trecea pe stradă, la copiii care se jucau pe malul Senei, pe portierele unor echipaje elegante. Îl rosteau cei ce mergeau braț la braț. Cei care-și dădeau întâlnire schimbau câteva cuvinte despre acest subiect la modă. Până și cei doi sergenți opriți la marginea sectoarelor de pază vorbeau despre același lucru, în șoapte răutăcioase.

Dacă Parisul începe să idolatrizeze cafeaua sau pe Racine, sau chiar ceva mai lipsit de importanță, nici doamna de Sévigné[1] nu mai poate face nimic. E un fel de febră, un fel de nebunie; trebuie ca toana să treacă. Și apoi, gândiți-vă că

---

1 *Doamna de Sévigné* (1626-1696)— autoare a Scrisorilor, care conțin detalii interesante despre obiceiurile și moravurile epocii sale. (n.t.)

doamna de Sévigné ar striga alături de ceilalți. Opoziția face parte din Cameră: o parte absolut necesară. Că vorbești pentru, că vorbești contra, totul e să vorbești. Bucuria supremă!

Înainte de a da colțul străzii Sainte-Marguerite, Roland, care-și lăsase „Buridan"-ul la vecină, întâlnise deja doi Landry, un Gauthier d'Aulnay, trei Orsini și un Enguerrand de Marigny (poate chiar unul pe potriva rolului!). Strada Bonaparte încă nu exista, altfel s-ar fi izbit de fetele Franței, cu măștile pe față, alergând către orgiile de la malul apei!

Pe strădușa Taranne drumul i se încrucișă cu Philippe d'Aulnay, acest tânăr incestuos, care a murit în floarea vârstei. La capătul pasajului Dragonului, Marguerite de Bourgogne (regina!) îi propuse să-i dăruiască inima. La Croix-Rouge o întâlni pe țiganca ce agăța cavaleri într-un scop scandalos. Sărmane veacuri tăcute, care ca și leul din fabulă, se văd lipsite de apărare!

— Unde te duci, Guénegoux? îl întrebă pe un ucenic din atelier, care dădea colțul străzii Le Vieux Colombier, costumat în Savoisy.

— La Turnul din Nesle, îi răspunse acesta cu voce impunătoare.

Se părea că toate străzile de la răspântie — strada Sèvres, strada Cherche-Midi, strada Grenelle, strada Fouburg-Saint-Germain și strada Le Vieux Colombier răsunau de acest nume celebru, ridicat în slavă, născut din toate strigătele de plăcere, din toate trâmbițele și aclamațiile amețite de băutură, din toate râsetele sonore ale carnavalului. Așa îl auzi Roland.

Când intră pe strada Cassette, un bețiv cu un aer serios își deschise brațele, spunând: „E ora trei, ploaia cade, dormiți, parizieni!". Turnul din Nesle era ca și adevărul: se găsea în vin.

Oricât de autoritar ar fi fost acel bărbat, sub masca paznicului de noapte, totuși mințea cu nerușinare: toate clopotele bisericilor din jur tocmai băteau ora patru. Amurgul încă se zbătea în aceste sunete reverberate. De altfel, era o vreme superbă și în tot Parisul nu exista nici un locuitor care să se gândească la somn.

Roland trecu prin portalul de la numărul 3, din strada Cassette; o casă mare şi frumoasă. Portarul îşi cinstea prietenii. Fiica lui avea pe cap o pălărie înaltă şi conică, iar în picioare nişte ghete cu vârfuri ascuţite şi ridicate în sus. Ţărănoiul din colţ, deghizat în cărturar, îi vorbea „din inimă". Întrebând de maestrul Deban, Roland fu şocat de râsul portarului.

— Ah, maestrul Deban, de Lăsata Secului, mă scuzaţi!

Mai sobră, portăreasa îi răspunse:

— Prima uşă pe dreapta, în curte.

— La ce etaj? întrebă Roland.

— La toate etajele, se auzi replica.

Un soldat de pază, bărbos ca un ţap şi care tocmai atârna cheile în cui, adăugă:

— Pe coarnele lui Irod! Pariez cinci soli parizieni contra unui „îngeraş" că acest cartofor e deja la Orsini.

Prima uşă din curte, pe dreapta, era intrarea într-un pavilion de patru etaje, cu cinci ferestre la stradă. Firma dublă şi aurită, care promitea trecătorilor binefacerile muncii de notariat, decora întreg frontispiciul. Roland bătu, dar nu-i răspunse nimeni. Făcu un pas înapoi, pentru a studia casa. Parterul şi primul etaj erau cufundate în întuneric. În schimb, era lumină la al doilea, al treilea şi al patrulea etaj.

Roland răsuci clanţa şi intră. Felinarul din vestibul îi indica pe una din uşi cuvântul „*Agenţie*", scris cu litere mari; uşa aceea era închisă. Se auzeau diverse zgomote: mârâiturile unui câine, sunete de chitară, zdrăngănit de cratiţi, toate însoţite de un puternic miros de bucătărie. Roland urcă până la primul palier şi ciocăni discret în uşă.

— Ce doriţi? se auzi un urlet din interior.

Era o voce de femeie, pe jumătate acoperită de hămăiturile unor câini.

— Domnul Deban, notarul.

— Ştiu perfect că-i notar, replică vocea. Gura, javrelor! cât e ceasul?

— Patru şi jumătate.

— Mulţumesc. Urcaţi. Funcţionarii sunt la etaj.

Roland urcă. La al doilea nivel zdrăngănea o chitară, iar o voce groasă cânta:

«Brună Andaluză, oh, tânără din Sevilla,
Eu, Hidalgo din Castilia,
Ai cărui ochi strălucesc,
Știu să-ți cânt o serenadă»

— Hei, strigă Roland, după ce încercase zadarnic să bată la ușă. Maestre Deban!

— Cât e ceasul? întrebă vocea, fără a înceta să cânte la chitară.

— Patru și jumătate.

— Pe toți dracii! Trebuie să mă îmbrac. Pentru afaceri îl căutați pe maestrul Deban?

— Pentru una grabnică.

— Urcați. Grefierii sunt sus.

Roland urcă, blestemându-și zilele. Halal birou de notar! Dar amintiți-vă că Parisul era bolnav și nebun. Era timpul Turnului din Nesle, la care se adăugau scâncetele unei chitare stricate, între două rime sughițate din secolul al XV-lea: mantie, Castilia, alee cu carpeni.

La etajul trei, niște untură sfârâia cu zgomot pe soba de gătit. Ușa era închisă, conform obiceiului acestei case stranii, dar dincolo de ușă se auzeau oameni care râdeau și se sărutau.

— Îl caut pe domnul Deban, vă rog!

Râsetele înăbușite conteniră.

— Pe domnul Deban, notarul? fu întrebat.

— Desigur, și mi se pare ciudat că...

— Cât e ceasul, domnule?

— Fir-ar să fie! strigă Roland, exasperat. Până la urmă o să omor pe cineva sau o să sparg ceva!

Îi și stătea în fire s-o facă!

Un puternic hohot de râs răspunse amenințării. În spatele ușii de la etajul trei era lume multă și veselie.

— Liniște, domnilor, și dumneavoastră, nobile doamne! porunci aceeași voce care vorbise mai înainte. Străine! Notariatul este ceva sfânt. De pe palierul unde stai și respiri în acest moment pornesc două scări: una coboară, alta urcă. N-o lua în seamă pe prima decât dacă dorești să te întorci abia

mâine. Ia-o pe cea de-a doua, atenție la urcuș, numără cu grijă șaptesprezece trepte și la cea de-a șaptesprezecea oprește-te, căci, domnule, altele nu mai sunt. O să te afli în fața unei uși asemănătoare cu cea de aici: contempl-o cu o privire imparțială și dă în ea un șut cu toată puterea, spunând: „Hei, tu de-acolo! Buridan, hei!“

— Buridan, repetă tânărul nostru, îmblânzit brusc de acest nume magic.

Căci Turnul din Nesle răspândea în juru-i pace și înțelegere.

— Și-acum, să trecem la papanași! ordonă vocea anonimă, în loc de răspuns. M-am săturat de acest străin. Să ne reluăm poftele pantagruelice!

Soba de gătit sfârâi din nou, râsul reîncepu, sărutările se auziră iarăși. Roland se gândi că dacă tot a ajuns până aici, era mai bine să meargă până la capăt. Urcă ultimul rând de scări.

Sus totul era tăcut și întunecat. Ceilalți, fie de la primul, fie de la al doilea, fie de la al treilea etaj cel puțin dăduseră semne de viață. Dar acest Buridan, nici la strigăt nu răspundea în vreun fel. Sătul până în gât și pe jumătate furios, ca să fie cu sufletul împăcat și să îndeplinească întocmai recomandările vecinului de jos, dădu în ușa tăcută o lovitură cu toată puterea.

Era și foarte voinic. Zăvorul sări cât colo și ușa se deschise.

— Cine-i acolo? întrebă vocea unui om abia trezit din somn și evident speriat.

Și pentru că Roland rămăsese uluit de propria-i ispravă, vocea continuă:

— Tu ești, Marguerite?

Ce putea fi mai simplu? Buridan o aștepta pe Marguerite a lui. Turnul din Nesle se afla și aici, ca peste tot. În această seară fantastică, Roland acumulase un adevărat munte de proastă dispoziție. Intră, spunând morocănos:

— Nu-i Marguerite.

— Atunci cine-i? strigă cel care dormise, sărind în picioare.

Trebuie spus că numele de Marguerite îl iritase întrucâtva pe Roland. Exista o Marguerite care-l aștepta sau ar fi trebuit să-l aștepte pe bulevardul Montparnasse, aproape de

acest paradis pierdut: La-Grande-Chaumière, care pe vremea aceea era în plină glorie.

La-Grande-Chaumière! Ce amintire! La-Grande-Chaumière a murit pentru că firma se încăpățâna să amintească de vechile obiceiuri. Acest nume dulce amintea de Ermenonville, de grotele lui Bernardin de Saint-Pierre, de plopii lui Jean-Jacques Rousseau, de ființa supremă, de pacea sufletească și inimile sensibile.

Drace! când au apărut pumnalele de Toledo și mersul cum genunchii depărtați, ar fi trebuit să se numească Taverna și mai apoi Tapis-Franc. Cunosc o companie respectabilă care s-a numit pe rând: Regala, Republicana și Imperiala. Iată ce înseamnă să știi să supraviețuiești!

Când călcâiele somnorosului atinseră podeaua, se auzi un zgomot puternic, ca de pinteni. Un chibrit sclipi fosforescent.

Roland își spunea că acest băiat frumos e bun ca pâinea caldă.

— Sunt zece sau douăsprezece mii de Marguerite la Paris. De ce naiba îmi fac griji?

Se aprinse o lumânare, care-l făcu să vadă o mansardă destul de spațioasă, în care totul părea cu susul în jos. În mijlocul camerei, în picioare, stătea Buridan: un Buridan fermecător, cu un trup bine legat, cu un chip sincer și inteligent. Purta o întreagă recuzită de Ev Mediu, care-i venea de minune!

Figura-i palidă era perfect pusă în valoare de părul bogat, dar dezordonat; buzele delicate erau strânse într-un zâmbet ironic, care-i stătea foarte bine.

Doar că era puțin prea tânăr sau puțin prea bătrân. Nu era nici Buridanul de aproape patruzeci de ani, când vorbea cu amărăciune de trecutul îndepărtat, dar nici Buridanul primelor iubiri, Lyonnet de Bournonville, pajul ducelui de Bourgogne. Roland își ridică pălăria, iar Buridan îl privi zâmbind.

— Mi-ar fi făcut plăcere să fie Marguerite, spuse, dar ai un chip de Gauthier d'Aulnay. Mă numesc Léon Malevoy. Cât e ceasul?

Roland își îndreptă spatele, punându-și în valoare statura. Vă imaginați, poate, că această întrebare, repetată de atâtea ori și încă în momente atât de deplasate — cât e ceasul? — îi încălzise brusc urechile, ceea ce, de altfel, i se întâmpla foarte ușor. Vă înșelați! Figura elegantă a lui Buridan era cea care-i înflăcărase instinctele de pictor. Și într-adevăr, i-ar fi iertat multe acestui tânăr mândru, care purta cu o perfectă grație cavalerească toate nimicurile la modă, dar privirea i se oprise deja la picioarele patului în care dormise domnul Léon de Malevoy. Acolo se găsea un batic cadrilat, galben aprins cu picățele, răsucit după cum cerea arta supremă a cochetelor din Bordeaux, care-l folosesc spre a-și înfrumuseța coafura.

Roland era foarte palid și-i tremurau buzele.

— A venit momentul să aflăm, spuse printre dinții strânși, cum se numește de fapt acea Marguerite pe care o așteptați, domnule Léon Malevoy!

— Marguerite de Bourgogne, pe toți sfinții!

— Al ei este baticul de acolo?

Arătă spre piciorul patului, cu un gest convulsiv.

Buridan se uită, rând pe rând, la baticul de mătase apoi la chipul interlocutorului său. Linia clară și delicată a sprâncenelor i se arcui. Deveni amenințător și întrebă pe un ton provocator:

— Ce vă pasă?

Roland arăta la fel de calm ca cerul dinaintea furtunii.

— În Paris, reluă încet, există mai multe baticuri ca acesta decât femei pe nume Marguerite. Eu cunosc o Marguerite și un batic absolut asemănător, care-i aparține. Exact din acest motiv vreau să-i știu numele.

Buridan se gândi și răspunse, punând sfeșnicul pe măsuța de toaletă, pentru a-și elibera mâinile, în caz că ar fi fost necesar.

— Se numește Marguerite Sadoulas.

Paloarea lui Roland se accentuă.

— Vă mulțumesc, domnule Léon Malevoy. N-aș fi vrut să vă insult, fiindcă vă văd un tânăr politicos, dar... — se întrerupse

cu o violență spontană — ați furat cu siguranță acest batic: asta-i convingerea mea.

Surâsul lui Buridan denota o ușoară compasiune.

— Să nu vă bateți pentru această tânără frumoasă, tinere domn, zău! Vă duelați suficient de bine?

— Destul de bine, și cred că va fi chiar caraghios: și eu am un costum de Buridan. Mergeți să dansați în această noapte?

— Să dansez și să iau masa în oraș.

— E timp suficient. Doriți să facem o plimbare mâine dimineață, în spatele cimitirului Montparnasse?

— Ce vârstă aveți? întrebă, ezitând, Buridan.

— Douăzeci și doi, răspunse Roland, dându-se drept mai vârstnic decât era.

— Serios? Nu păreți. Cum vă numiți?

— Roland.

— Roland și mai cum?

— Roland pur și simplu.

— Deci rămâne stabilit pentru Montparnasse, spuse Buridan, care-și luă sfeșnicul înapoi. Să vă luminez calea, domnule „Roland pur și simplu"?

— Rămâne stabilit?

— Stabilit. Dar să mă ia dracu' dacă Marguerite...

Roland cobora deja scările.

În loc să-și termine fraza, care probabil nu era un imn de laudă în onoarea domnișoarei sau doamnei Sadoulas, Buridan se întrebă:

— În fond, de ce n-o fi venit?

— Hei! strigă de pe scări vocea lui Roland. Domnule Malevoy!

— Ce mai e, domnule „Roland pur și simplu"?

— E ora cinci fără un sfert.

— Mulțumesc. Bună seara!

— Domnule Malevoy!

— Ce mai e?

— Știți cumva de ce m-a întrebat toată lumea azi cât e ceasul?

— Pentru că ceasurile tuturor sunt la Muntele de Pietate. Noapte bună!

— I-auzi! Şi încă ceva. Sunteţi în slujba domnului notar Deban, nu-i aşa?

— Sigur că da, domnule „Roland pur şi simplu". Al patrulea, ierarhic vorbind.

— Am venit să rezolv cu patronul dumneavoastră o afacere foarte presantă. Nu-i acasă?

— Nu.

— Ştiţi cumva unde l-aş putea găsi?

— Da. La Palais-Royal, galeria Valois, numărul 113.

— La cazinou?

— E notarul stabilimentului.

— Mă duc să-l caut acolo.

— Inutil, dacă vreţi să-i cereţi bani.

— Dimpotrivă, vreau să-i dau.

— Periculoasă treabă! Aşteptaţi până mâine, domnule „Roland pur şi simplu". Poate ne întoarcem împreună de la cimitirul Montparnasse.

3 MARGUERITE DE BOURGOGNE ŞI CEL DE-AL TREILEA BURIDAN

După ce rezolvă astfel comisionul încredinţat, Roland se întoarse acasă.

— Sst! spuse doamna Marcelin, vecina, în clipa în care întredeschise cu atenţie uşa camerei mamei sale. Doarme.

Vecina era o femeie voinică, de treizeci şi cinci — patruzeci de ani, care-l privea pe Roland cu zâmbet de mentor. Era mândră de elevul ei şi nu se plângea prea mult că ajunsese simplă confidentă de la apariţia Margueritei Sadoulas — primul roman de dragoste al eroului nostru. De altfel, scapă vreodată elevii de profesoarele lor abile?

Vecina avea o inimă de aur; ea o veghea pe bolnavă, fără a pretinde nimic în schimb. Pe de altă parte, doamna Tereza își iubea vecina, care era întotdeauna gata să vorbească despre zăpăcitul ei, dragul de Roland.

Și azi, vecina și Tereza vorbiseră mult despre Roland, apoi Tereza adormise cu numele acestuia pe buze.

Roland era oarecum îngrijorat. Sunetele stridente ale trâmbițelor și miile de voci ale carnavalului nu-i tulburaseră meditația, al cărei rezultat firesc era:

— Există, desigur, un mister, dar Marguerite e pură ca un înger!

În fond, Roland cel frumos nu avea decât optsprezece ani. Pentru ca un băiat să devină un bărbat în toată firea nu sunt suficiente lecțiile unei vecine. Fiți siguri că acest lucru nu-l poate realiza o vecină îmbătrinită înainte de vreme, și n-o ponegriți pe doamna de Warens[1], care cu toate văicărelile ei ipocrite a reușit să aprindă într-o inimă împietrită o primă scânteie de iubire.

„Ce inimă generoasă!" — o laudă încă posteritatea. Căci admirabila genialitate a lui Rousseau a avut privilegiul de a vibra la un sentiment. El, care nu iubea decât cotloanele secrete ale singurătății, el care calomnia bunătatea sufletească și care nu credea în prietenie, închinându-i-se doar lui Dumnezeu!

Roland însă nu avea geniu și slavă Domnului, nu se îndoia de nimeni. El credea în tot, ca un băiat cumsecade ce era: în maestrul său, semizeul culorii, în mama lui cea dulce și sfântă și chiar în Marguerite Sadoulas!

Puțin exagerat, dar asta era!

— Nu trebuie decât să te îmbraci, ștrengarule! spuse vecina în șoaptă. Mama ta va fi liniștită toată noaptea și, de altfel, rămân cu ea.

Roland veni în vârful picioarelor până la pat și o privi pe bolnava care dormea cu mâinile încrucișate pe piept. Era atât de palidă, încât lui Roland i se umeziră ochii.

---

1 *Doamna de Warens* (1700-1762)— l-a cucerit pe Jean-Jacques Rousseau la Charmettes. (n.t.)

— O s-o văd la un moment dat aşa! şopti el. Adormită pentru totdeauna.

Vecina avea o experienţă bogată.

— Ah! făcu ea. Avem idei triste, deşi costumul lui Buridan aşteaptă jos, pe patul meu. S-a întâmplat ceva?

Era un fel de întrebare.

— Nu, nimic! spuse Roland, lăsându-se să cadă în fotoliu.

— Cu cine ai găsit-o? întrebă vecina. Cu un student? Cu un soldat? Cu un nobil bătrân?

Roland înălţă din umeri şi pentru a curma discuţia, se ridică.

— Vin să te ajut să te îmbraci, începu vecina.

— Nu, o întrerupse Roland. Staţi! Mama ar putea să se trezească.

— Îmi place cum spui „mama“, trăsnitule! şopti doamna Marcelin. Fiul negustorului de bonete spune „mama mea“.

Roland ieşi. Împinse o uşă de pe culoar şi intră în camera vecinei. Aici era un loc tainic, un sanctuar, un laborator care ar merita o descriere balzaciană. Atâta tinereţe râncezită! Atâtea zâmbete pietrificate! Atâtea flori ofilite! Dar nu-i vreme pentru asta, iar vecina era o persoană atât de bună!

Roland se aşeză pe marginea patului, lângă costumul lui Buridan, şi-şi prinse capul în mâini.

Vecina se înşelase de trei ori: nu era nici un nobil bătrân, nici un soldat, nici un student. Era un slujbaş al notarului. Dar atât de bine ghicise în schimb de ce avea Roland gânduri negre în seara aceea!

Vecina veni să vadă unde ajunsese cu costumarea, dar îl surprinse plângând ca un copil.

— Mama ta doarme liniştită, îi spuse, în timp ce Roland încerca să-şi ascundă cât mai bine lacrimile. De mult timp n-am mai văzut-o dormind atât de destinsă. Visează, vorbeşte despre douăzeci de mii de franci. A jucat la loterie?

— Săraca mama! şopti Roland. Mi-a spus ea bine să mă păzesc. O să-l omor pe ticălosul ăla de Buridan!

Doamna Marcelin ar fi preferat să vorbească despre cele douăzeci de mii de franci, care o intrigau cumplit.

— Uneori se poate întâmpla să reuşeşti o combinaţie la loterie. Pe care Buridan vrei să-l omori?

Roland sări în picioare.

— Trebuie să-i vorbesc! strigă el şi să o tratez o dată pentru totdeauna după cum merită!

— Ah, asta era! replică vecina, despăturind costumul. Ar trebui să-ţi vină bine gătelile astea. Totul ţi se potriveşte. Dacă o să ai şansa şi ocazia, ai putea deveni un rentier şi nimic nu te-ar opri să spui „inimioara mea" duceselor. Dar în loc de asta, tu plângi, ca un mare nătăfleţ, pentru o şarlatancă oarecare.

— Doamnă Marcelin! strigă Roland, cu un gest magnific, vă interzic să o insultaţi pe cea pe care o iubesc!

Ea îl privi, ezitând între a râde şi a se lăsa cuprinsă de emoţie.

Emoţia fu mai puternică. Îl cuprinse pe după gât şi-i sărută părul, spunând:

— Eşti atât de frumos, prostuţule! Atât de bun! Şi-ţi pierzi sufletul generos cu astfel de fiinţe mizerabile!

— Iarăşi? se revoltă Roland, lovind podeaua cu piciorul.

— Ah, copilule! spuse vecina, revenindu-şi. Încă puţin şi-i voi spune totul mamei tale!

Roland păli.

— Să plec în toiul nopţii, când ea e atât de bolnavă?

Vecina ridică din umeri, dar cu ochii în lacrimi.

— Eşti un copil tare bun! spuse ea, intuind adevărul, prin acea teribilă filozofie căpătată nu se ştie unde şi când. Îţi promit că mama ta va fi bine păzită. Şi dacă te cheamă, o să-i spun: „Doarme".

Îi întinse pantalonii colanţi, din tricot violet.

— Bucură-te de toată noaptea asta, continuă ea. Ceart-o, apoi iart-o: o să-ţi facă plăcere.

— Să iert? mormăi Roland. Niciodată! Dacă ar fi fost o cochetă oarecare, era de înţeles, dar o persoană dintr-o familie bună!...

Vecina se întoarse pentru a-i da timp să-şi tragă pantalonii, dar şi pentru a-şi ascunde hohotul de râs, pe care, de astă-dată, nu şi-l mai putea reprima.

— Oh, sigur! spuse pe un ton batjocoritor, ea nu-i o cochetă. Și fără revoluție...

— Tatăl ei era colonel, vorbi Roland cu demnitate. Asta nu înseamnă revoluție.

— Atunci Restaurație. Ce vrei, doar se întâmplă atâtea nenorociri! Pot să mă întorc?

— Iar mama ei, continuă Roland, era verișoara unui girondin.

— Câți ani are, deci, dacă-i vorba despre perioada teroarei? întrebă binevoitoare vecina.

— Prinde-mi-le, te rog, la spate și fără glume răutăcioase!

În timp ce vecina se supunea, el reluă:

— Are vârsta pe care o are. Asta nu vă privește. Nu există ceva mai mândru, mai nobil, mai strălucitor decât ea. Sigur, dacă ați vedea-o...

Evident, ultimele cuvinte le rostise în șoaptă.

— N-ai decât să mi-o arăți, dacă dorești, spuse vecina cu amabilitate.

— A luat un premiu pentru pian la Conservator. Pictează, recită...

— Oho! se miră disprețuitoare vecina. O adevărată artistă!

Nu exista cale de mijloc. La alegere, aceste cuvinte puteau fi cele mai fermecătoare elogii sau cele mai înveninate injurii. Deși vecina își bătea joc de fiul negustorului, profitase și ea nițel de pe urma comerțului.

Roland îi aruncă o privire piezișă.

— Da, o adevărată artistă! se rățoi el cu emfază. La Operă ar fi strălucitoare, la Teatrul Francez i-ar năuci pe toți.

— Numai că nu vrea, strecură doamna Marcelin.

— Ar fi minunată oriunde.

— Și deloc scumpă!

— Chiar și pe un tron!

— Nerodule! îl apostrofă vecina, aranjându-i tunica. Dacă ai ști câți porumbei ca tine am văzut jumuliți, pârjoliți, fripți de domnișoara ta!

— De Marguerite?

— Sau Clémence. Ce contează numele? Uite, tu eşti atât de frumos! Dă-mi pieptenele, să-ţi netezesc părul! Dacă e frumoasă, cu atât mai bine. Ar fi prea de tot să te văd mort după o creatură care n-ar fi frumoasă! Gata! Eşti costumat. Priveşte-te în oglinda mea şi întreabă-ţi conştiinţa, prostănacule, dacă ea are măcar jumătate din frumuseţea ta. Şi celălalt băiat e frumuşel? Roland strânse pumnii cu putere şi se strâmbă înfiorător în faţa oglinzii.

— Am să-l omor!

— Perfect! Ce contează? Ascultă, Roland, înainte de a-l omorî, întreabă-l dacă are şi el o mamă.

Roland se repezi afară, dar reveni şi sărută apăsat fruntea femeii, care încă îşi păstra frumuseţea, în ciuda trecerii anilor, după cum inima ei, ofilită pe alocuri, mai ascundea prin unghere parfumul minunat al unor gingăşii tinereşti.

Ieşi cu inima strânsă de o tristeţe nedefinită.

Freamătul plin de bucurie al străzii îi făcu mai rău. Zgomotele acestei beţii nebuneşti îi sunau fals în urechi.

Mergea încet. Un grup de copii îl urmă, aducând cu ei gălăgia carnavalului. Nu-i auzi. Din instinct, urmă drumul cel bun, urcând pe cheiul Senei. Copiii îl părăsiră, indispuşi că nu reuşiseră să-l supere deloc.

Tocmai când trecea prin faţa Palatului pairilor, orologiul bătu ora opt.

Iuţi un pic pasul. În piaţa Saint-Michel îşi pipăi speriat pieptul, murmurând: „Portofelul!"

Portofelul era încă acolo, pentru că Roland îşi păstrase vesta sa obişnuită pe sub tunica de teatru. Merse de-a lungul străzilor Enfer şi Est. La rondul de la Observator se aşeză pe o bancă, deşi era frig. Vântul de nord aducea sunetul celor opt bătăi ale orologiului de la Luxembourg până la o casă îngustă şi înaltă, aflată pe la mijlocul bulevardului Montparnasse, pe aceeaşi parte cu Grande-Chaumière, cu care se învecina. Era una dintre acele dărăpănături deghizate în locuinţe elegante, pe care domnia lui Ludovic-Filip le împrăştiase cu încăpăţânare prin tot Parisul.

Pe dinafară, arătau destul de bine, dar o speculă nesănătoasă economisise atât de tare manopera și materialele, încât imobilele începeau să se clatine, iar când ajungeau la demolare, cădeau într-un nor de praf, nelăsând în urmă decât un morman inutil de moloz.

Cel de-al cincilea etaj al acestei case avea o terasă care domina Parisul pe deasupra boscheților din grădina Floria de Medicis. Apartamentul se compunea din patru cămăruțe, sărace ca arhitectură, dar aparent mobilate cu un oarecare lux. În plus, aici exista și bucătărie.

În salon se găsea un pian Erard, vase de Sèvres, prea mari pentru șemineul meschin, acoperit cu catifea roșiatică, o consolă Boule autentică și două fotolii de lemn lustruit, învelite cu tapiserie Gobelin. Draperiile și restul mobilierului erau din damasc verde de patruzeci de gologani metrul.

Era locuința domnișoarei Marguerite-Aimée Sadoulas, poreclită, de când cu carnavalul, Marguerite de Bourgogne.

Dacă ar fi văzut-o pe Marguerite Sadoulas, așa cum stătea întinsă pe canapea, jucându-se cu un aer distrat cu colierul de perle mari care-i atârna pe pieptul pe jumătate dezgolit, vecina — femeie cu experiență și care se pricepea la multe — ar fi terminat pe loc cu mutrele disprețuitore. Marguerite era de-o frumusețe regală, aureolată de părul șaten și bogat, care cădea în bucle dezordonate în jurul frunții palide, revărsându-se pe umerii superbi. Cu siguranță că nu putea fi o fetișcană oarecare, una dintre acele cochete de duzină, jucărie obișnuită și frumoasă cu care să-ți petreci tinerețea! Avea aerul unei adevărate doamne și în același timp al unei curtezane (fie-ne iertată această alăturare, căci ea face parte din firescul lucrurilor: rolul curtezanei fiind cel de-a imita frumosul și de-a încerca astfel să caute seducția acolo unde a lăsat-o Dumnezeu).

În ea se găsea mai degrabă o adevărată doamnă decât o curtezană. Și poate chiar mai mult decât o adevărată doamnă. Acest nebun de Roland, copil subjugat, o descrisese cel mai bine în cuvintele lui de îndrăgostit. Tronul regal ar fi fost adevăratul piedestal al acestei miraculoase statui, și nu canapeaua prost tapițată, pe care stătea întinsă.

Siluetă de regină! Oare de ce se spune astfel? Pentru că aşa am dori să fie o regină. Siluetă suplă şi nobilă, mândră şi distantă, surprinsă în timp de odihnă, ascunzând tainice energii, ce amintesc parcă de somnul unei tigroaice.

Marguerite avea o frumuseţe strălucitoare şi mândră, răsunătoare şi plină de lumină, fără nimic din frumuseţea discretă ce se lasă descoperită de câte unii, dar care faţă de alţii îşi ascunde trăsăturile. Era frumoasă pentru toţi, ca şi soarele.

Sub arcul bine desenat al sprâncenelor, ochii negri erau gânditori, uneori arzători, alteori languroşi, trimiţând printre gene o flacără în stare să ia minţile sau să dea viaţă. Gura dreaptă şi serioasă surâdea totuşi, şi atunci era sărbătoare. Când râdea, această gură sobră părea inspirată ca desen şi culoare din divinul materialism al unei capodopere de Rubens[1]. Când aceste buze voluptoase vibrau şi fremătau era o adevărată orgie!

Marguerite era de o frumuseţe zgomotoasă şi insolentă.

Şi totuşi, ce vârstă să-i dai acestui oval perfect al chipului, reflexelor acestui păr, sau acelor sâni îndrăzneţ îmbobociţi?

— Are vârsta pe care o are, răspunsese Roland întrebărilor vecinei.

Gingăşia virgină a tinereţii era încă imprimată în gropiţele din obraji; tâmplele albăstrii păstrau nuanţele delicate ale unui început de înflorire, şi totuşi, ochii spuneau: e multă vreme!

Era singură. Costumul de regină din teatru, al cărei nume îl împrumutase pentru câteva săptămini, îi venea de minune. Aştepta ceea ce se numeşte „plăcerea": ora cinei vesele dinaintea agitaţiei balului. Aştepta, fără nerăbdare, aşa cum doarme pe covor un câine răsfăţat, împodobit cu panglici de mătase.

O voce monotonă şi răguşită de bărbat se auzea intonând undeva, prin casă, un cântecel de beţie.

---

1 *Rubens* (Peter Paul)— pictor flamand (1577-1640), care a marcat prin puternica sa personalitate întreaga pictură flamandă. (n.t.)

Când bătu ora opt, ea ascultă.

„Da", își spuse „o sută de mii de acțiuni mi-ar ajunge pentru început."

Buzele ei schițară un zâmbet amar. Gândi cu voce tare:

— Poate sunt prea frumoasă și cu siguranță am prea mult suflet.

— Hei, Marguerite! strigă vocea răgușită. Hai să vorbim ceva amândoi.

— Nu, răspunse ea.

— Atunci o să se ardă friptura.

— Las-o să se ardă, zise obosită.

Se ridică alene și se așeză în fața pianului, pe care-l deschise. Degetele ca de balerină mângâiară clapele și pianul cântă. Roland avea dreptate: era o mare artistă. Dar azi, arta nu părea binevenită, căci ea închise pianul și, cu un gest neașteptat, își lăsă capul să se odihnească pe mână. Dacă un pictor ar fi surprins pe pânză un astfel de gest, ar fi întruchipat o Venus a Franței meridionale, de o altfel de frumusețe, mai profundă decât a Venerei italiene sau spaniole.

„Sunt atât de multe cele care nu valorează cât mine", gândea ea „și care au peste o sută de mii de livre rentă! Ăsta-i noroc adevărat! Dar pentru asta trebuie să renunți la inimă."

Își răsuci părul minunat cu degetele de statuie.

— Joulou! chemă ea.

— Ce mai e? se auzi vocea răgușită, care cânta mai devreme în bucătărie.

— Unde pot fi întâlniți lorzii englezi și prinții ruși?

Joulou începu să râdă încetișor.

— Ce proastă! mormăi. La piață, drace!

— Joulou! continuă ea. Vrei să omori pe cineva? Nu mai știu ce să fac!

Era un mod de a glumi.

Trebuie totuși acordată atenție celor care se amuză cu astfel de lucruri lugubre. Joulou nu mai râdea. În cadrul ușii întredeschise apăru capul lui mare, blond spălăcit, ce răspândea un aer de putere și în același timp inocență. Joulou

avea ochi mari şi luminoşi, insuficient ascunşi de genele spelbe. Obrazul palid era rotund şi puţin lăţit în partea de jos. Era tânăr şi bine legat, cam scund, dar bine proporţionat. Părul creţ părea umflat ca o tunsoare de caniş. Avea un suflet tandru. Totuşi, aspectul lui dădea sezaţia unei dominări brutale.

După cum o cerea moda zilei, avea şi el costum — tot unul de Buridan, doar că-i lipsea toca — pantalon verde închis, jiletcă de culoarea scoarţei de stejar. Vechiturile soldăţeşti din secolul al XIV-lea, mai mult sau mai puţin autentice, i se potriveau ca turnate. Arăta bine în ele, chiar foarte bine şi dacă vocaţia lui ar fi fost arta dramatică, nici un figurant plătit cu cincisprezece gologani pe seară nu ar fi meritat mai mult ca el aurul pe care i l-ar fi plătit un director inteligent.

Era „din acele timpuri“, tot aşa ca tâlharii lui Tony Johannot, sau bandele de prădători ale lui Alphonse Royer sau ale bibliofilului Jacob. Văzându-l, uitai de existenţa felinarelor, iar sabia care-i atârna ca un breloc te înfricoşa.

Se uită fix la Marguerite, care-l privea distrată.

— Ţi-e foame? o întrebă.

— De lup, răspunse ea, în timp ce pupilele i se măriseră, sticlind. Foame de lucruri care preţuiesc pumni de ludovici şi sete de vinuri scumpe, care se beau din pocale de aur, bătute cu diamante!

— Ce proastă! spuse Joulou. Ţi-e foame? Foame de mâncare?

Adăugă:

— Avem pui şi bere.

Marguerite schiţă un gest de dispreţ.

Joulou reluă:

— Dacă aş şti unde se găsesc lorzii englezi şi prinţii ruşi, m-aş duce să-i caut pe loc pentru tine, fata mea.

— Se găsesc pentru urâte şi pentru babe! replică Marguerite. Nu mai există zâne din acelea care te căsătoresc cu duci pentru zece galbeni.

Joulou zâmbi iarăşi, tăcut, arătându-şi dinţii formidabili sub mustaţa rară şi roşcată, apoi zise:

— Ce proastă!

Și păși peste prag. Marguerite îl privi venind, cu o plăcere mângâietoare. Fața lui lată nu-l făcea urât, iar corpul musculos era splendid clădit. De altfel, Marguerite își explică singură privirea mângâietoare.

— Chrétien, simt că într-un fel sau altul tu vei fi norocul meu. Inocenții au mâinile pline: aduc cu ei bogăția.

— Nu mi-ar conveni să omor pe cineva, începu el, înțelegător. Deloc, dar deloc!

— Brută! îl întrerupse Marguerite, tremurând. Cine-ți vorbește de așa ceva?

— Numai dacă sunt furios, continuă Joulou, sau dacă am băut vin fiert sau dacă mi-a făcut ceva rău.

Se apropiase foarte tare de Marguerite, care-l împinse cu un gest bărbătesc.

Joulou se clătină, râse și zise:

— Ah, dar știu că ești puternică! Numai că eu sunt mai puternic decât tine.

Ea îl învălui cu o privire stranie.

— Domnul Léon Malevoy este un tânăr frumos, șopti.

— Posibil, spuse Joulou, mușcând capătul unei țigări de un gologan. Nu-l cunosc și puțin îmi pasă de el. Nu-l iubești.

— Dar, reluă Marguerite, nu-i nici pe jumătate atât de frumos ca Roland.

— Posibil, repetă Joulou, aprinzându-și țigara de la o lumânare. Ți-e foame? Vino să mănânci în bucătărie. E mai bine.

— N-am fost la întâlnirea cu Léon Malevoy.

— Chiar așa? Adevărat?

— Nu ți-ai dat seama?

— Nu, pentru că mă gândeam la pui.

— Brută! Brută! spuse frumoasa făptură, fără mânie, apoi râse. Îmbrățișează-mă.

Joulou se lăsa rugat.

— N-o să-l primesc pe Roland, răspunse Marguerite, înlănțuindu-l cu brațele în jurul gâtului. Uite cât te iubesc!

— Ce-ai zice dacă în locul berii, zise Joulou, aș lua pe credit două sticle de vin de Beaune?

— Deci nu eşti gelos, prostule! strigă Marguerite, cu o izbucnire ranchiunoasă.

— Nu, spuse Buridan cel mare, fără să se emoţioneze câtuşi de puţin.

Ea îşi muşcă batista şi ochii alungiţi avură o scânteiere de felină.

Joulou continuă calm:

— Gelos pe cine? Pe prinţii ruşi? Pe lorzii englezi? Pe domnul Léon Malevoy? Pe prostănacul de Roland? Ce-mi pasă mie de toţi ăştia?

Pumnul strâns al Margueritei îl pocni în plină faţă, făcând să-l podidească sângele.

— Brută! Brută! Brută! scrâşni ea de trei ori, cuprinsă de o furie nebună.

Joulou puse ţigara cu grijă pe marginea şemineului, o prinse cu brutalitate pe Marguerite şi o trânti pe jos, fără nici un pic de efort.

Ea rămase o secundă nemişcată, cu ochii împăienjeniţi, cu părul în dezordine, cu pieptul săltând, cu răsuflarea întretăiată.

— Eşti atât de proastă! zise blând Joulou, cu tonul cuiva care cerea iertare.

Apoi adăugă sever, prevăzând nişte simptome pe care le cunoştea:

— Fără crize de nervi, sau mă supăr foc, fetiţo!

În ochii Margueritei apăru o lacrimă.

— Nu plânge, spuse el cu voce schimbată. Loveşte, dacă vrei, dar nu plânge! Ei, bine! Da, sunt gelos! Dacă ai lovi pe cineva, dacă cineva te-ar bate, dacă ai spune cuiva cum îmi spui mie: „Brută! Brută!" şi cu acelaşi ton, l-aş omorî!

— E adevărat, Chrétien?

— E adevărat!

Marguerite se ridică. Îşi scutură pletele bogate, care i se revărsau ca o mantie pe spatele pe jumătate dezgolit.

— Asta-i tot? mormăi Buridan, ai cărui ochi, în sfârşit, ardeau.

Marguerite păru că ezită, apoi chipul îi deveni grav.

— Du-te! porunci ea tăioasă. Mi-ai făcut rău! M-ai făcut să-mi fie ruşine! Dacă aş fi cea care ar trebui să fiu, nu te-aş vrea nici ca lacheu!

Joulou rămase privind-o cu gura căscată, de parcă această ranchiună l-ar fi mirat teribil.

— Ești atât de proastă! șopti plin de regret, plecându-și capul.

Marguerite își răsuci, visătoare, părul cu amândouă mâinile.

— Să mă duc să aduc cele două sticle de vin? întrebă timid Joulou.

Se auzi soneria. O voce tânără și sonoră strigă:

— Marguerite! Marguerite!

— Să plece! zise Joulou cu un aer triumfător.

Dar Marguerite îl întrerupse, spunând:

— Deschide, brută, am nevoie să văd chipul unui om!

4 BRUTĂ!

Acolo, în departamentul Morbihan, între Josselin și Ploërnel, părinții lui Chrétien Joulou se numeau domnul conte și doamna contesă Joulou Plesguen de Bréhut. În biserica parohiei, strana lor plătită se afla chiar în stânga altarului. Erau tot atât de nōbili ca și regele, dar mai săraci decât mare parte dintre ciobani. Erau gentilomi cu o mie de scuzi rentă. Pe aceste tărâmuri fericite existau, însă, alții și mai săraci, care umblau cu căruța fără arcuri pe drumurile lăturalnice ale fostelor lor domenii.

E de râs? Aveau trei servitori și trei cai, dintre care doi chiori. Cel de-al treilea, de fapt, era orb. La castelul de Bréhut se dădeau baluri și petreceri. Cele două domnișoare erau greu de măritat, dar se făceau eforturi pentru Chrétien, care rămânea speranța casei. Acum cincizeci de ani, cu o rentă de o mie de scuzi, îi făceai pe alții să joace după bunu-ți plac, acolo între Ploërnel și Josselin, unde se află situat splendidul castel al Rohanilor, prinți de Léon, care cheltuiau până la cinci mii de pistoli! O mie de scuzi! N-aveți idee ce reprezenta această valoare în ținut!

Numai că domnul conte şi doamna contesă stabiliseră o pensie de 1200 de franci pentru Joulou, moştenitorul, speranţa, eroul familiei. Cu aceşti 1200 de franci anuali, Chrétien Joulou ar fi trebuit să devină avocat şi să câştige bani serioşi.

Să câştige bani! Să pledeze! Să devină avocat! Un Joulou Plesguen de Bréhut, rudă cu Rohan, şi încă de sânge! Văr cu Rieux! Nepot al lui Goulaine! Rudă prin alianţă cu Fitz-Roy de Clare — căci Joulou le avea din plin pe toate! Să pledeze! Să semneze hârtii! Să învârtă bani! Ah, Doamne, Doamne! Vedeţi spre ce ne îndreptăm! Domnul conte cel cumsecade şi doamna contesă cea bună la suflet, cum li se spunea, reflectaseră foarte bine, numai că în 1832, în ţinut, aceşti bani frumoşi şi mulţi deja îşi pierduseră din valoarea lor de altădată.

Scăzând dintr-o mie de scuzi o mie două sute de franci, rămâneau şase sute de scuzi pentru tată, mamă, cele două domnişoare şi cei trei cai. Se strângea uşor cureaua.

Dar ce de speranţe! Joulou — avocat! Nu era o meserie proastă! Şi alegerile! Chrétien Joulou era oarecum deputat prin drepturile din naştere. Nimeni n-ar mai fi putut spune despre el cu sinceritate „un boiernaş de ţară, fără educaţie". Pe toţi sfinţii! Fără educaţie! Cu 1200 de franci pe an, în capitală! Timp de trei ani! Trei mii şase sute de franci! La dracu' cu oricine! Joulou avea un viitor mare. Pana de scris a înlocuit lancea. Deschideţi larg porţile arenei moderne pentru Joulou!

Ce să mai vorbim! Trei mii şase sute de franci! Şi cei opt ani de colegiu la Vannes! Cu şapte sute de franci pe an, faceţi socoteala! Şi cei o mie de franci risipiţi dintr-o dată cu băiatul deghizat, care s-a prezentat în locul lui ca să obţină bacalaureatul! Şi inscripţiile Şcolii de Drept, citite cu pioşenie de Joulou! Şi examenele de sfârşit de an! Şi banii trimişi pe ascuns de doamna contesă! Ce mai aveţi de spus? Joulou era un animal nepreţuit, un catâr în valoare de cincisprezece mii de franci, pe puţin! Cu cincisprezece mii de franci puteau fi măritate cele două domnişoare, se putea cumpăra o fermă sau economisi pentru o rentă viageră. Dar cu toate aceste gânduri, era mai bine să-l ai pe Joulou,

oricât ar fi costat viitorul lui — și pe bună dreptate, cum se va vedea.

Nu se ținea, însă, mândru pentru toate astea. Când se întorcea la castel, făcea dragoste în draci cu subretele de la talpa țării și împrumuta bani de la Yaumic, stăpânul grajdurilor, care zău că nu avea mai mult de treizeci și șase de franci leafă anuală!

Dar iată și reversul medaliei: după cei trei ani de drept, Chrétien, care ar fi trebuit să revină acasă ca avocat, nu mai reveni deloc. La castelul de Bréhut se află cu groază că cei cincisprezece mii de franci fuseseră devorați absolut zadarnic. Joulou dusese la Paris viața lui Polichinelle. Știa doar să mizeze la jocuri de noroc: acesta era singurul său talent. Avea o groază de datorii. Biata maică-sa plânsese până i se uscaseă ochii. Cele două domnișoare gânguriseră refrenul femeiesc atât de groaznic în toate familiile: „Noi v-am prezis-o!" iar bunul lui tată, căruia i se ceruseră banii, trimisese în locul acestora doar blestemul său, fără ca măcar să plătească transportul.

Aceasta este povestea lui Chrétien Joulou „Bruta" strălucitoarei Marguerite. N-o considerăm deosebită. Țările latine o reeditează în mai mult de o duzină de exemplare anual. Zburdalnice tărâmuri! Genul acesta de istorii face din studenții în ultimii ani una din clasele sociale cele mai rentabile pentru vodeviluri. Și când vodevilul se reia pe scenă, tot ei sunt cei ce râd de se omoară!

Numai că Joulou nu semăna cu studenții ieșiți din cursă. Pentru că era Joulou țăranul, Joulou-gentilomul, Joulou-luptătorul pelerinajelor din Bretania, Joulou-băutorul de cidru și galantul cu braț musculos. S-ar fi simțit foarte bine în praful drumului, ar fi putut adormi acolo, beat mort sau un sărman dobitoc ca atâția alții. Dar în noroiul Parisului, lupii de felul său nu pot dormi; beția lor este de un alt fel. Uneori se înfierbântă și atunci văd roșu înaintea ochilor.

Lucru curios, Joulou păstra undeva, sub înfățișarea lui de nepătruns, ceva ce amintea vag de sângele și ținutul său. Fusese văzut din întâmplare apărând pe cei slabi, își ridica pălăria când trecea prin fața bisericii, ochii i se înlăcrimau când se gândea la mama lui.

Dacă o mână puternică l-ar fi prins de blană pe acest lup şi l-ar fi condus cu fermitate, probabil că ar fi devenit un câine credincios: chiar unul campion, căci era de rasă.

Dar fusese deja cumpărat pe un preţ de nimic, aproape copilăresc; pentru acele vremuri nu era un preţ care să merite.

Într-o noapte, pentru o sută de stridii şi o găină împănată cu trufe, Chrétien Joulou Plesguen, viconte de Bréhut, se luptase la Paris ca un leu, cu un sublocotenent de marină, cam cu chef. Sublocotenentul era breton ca şi el, încăpăţânat ca şi el, curajos ca şi el. Drept armă, aleseseră pumnalul ofiţerilor de marină: spada ar fi fost prea lungă. Se „aliniaseră“, după cum sună termenul adoptat în unanimitate în marina militară, pe o masă de marmură a cafenelei care dezonora Şcoala de medicină şi care s-a numit între 1830 şi 1840 „Taverna“.

Masa era exact atât de largă cât să servească drept piedestal acestei grupe de gladiatori. A fost un duel celebru, în care s-a amestecat până şi justiţia, chiar dacă nu atât de mult cât lito-grafia. Marinarul a căzut, cu pieptul străpuns de glonţ. Joulou s-a ascuns la Marguerite. Acesta i-a fost destinul.

Căci de Marguerite era vorba. Marinarul îşi atrăsese supărarea Margueritei. Ea era cea care promisese stridiile şi găina împănată cu trufe.

La Marguerite, Joulou a decăzut sub nivelul său. A devenit sluga ei — şi stăpânul. Iar acum, şi câte ceva despre Marguerite.

De unde provenea ea? Bordeaux este o provincie celebră în toată lumea. Marguerite se gătea după obiceiul fetelor din Bordeaux. Îşi lega baticul cu mare artă. Dar vorbea, şi mai ales scria, altfel decât o cochetă de rând, iar talentul ei de pianistă trăda studii serioase. De unde provenea ea?

De la Bordeaux şi de peste tot. Lumea călătoreşte!

Minţea când spunea că e fiică de colonel. Locotenentul de infanterie Sadoulas, un bătrân viteaz, îşi dobindise gradele încetul cu încetul, în luptă. În 1811 adusese din Spania o aragoneză nostimă, care plăcuse întregului regiment. Aragoneza era o femeie bună, aşa cum sunt în general compatrioţii

ei. De la sublocotenenții abia ieșiți din școala militară până la cel mai mare în funcție, om serios și cu greutate, toată lumea avea un cuvânt de laudă pentru ea. Astfel încât Sadoulas o luă de soție. Pe la sfârșitul lui 1812 ea aduse pe lume o fetiță, pe care maiorul, nașul ei, o boteză Marguerite-Aimée.

Locotenentul Sadoulas a murit cum a putut, nu se știe unde. Aragoneza lui nu mai avea timp să se intereseze de el. Ținea casa maiorului, retras din afaceri în 1815. Maiorul era un naș mărinimos. Și-a trimis fina într-unul din acele excelente pensioane ridicate ca din pământ pe lângă Écouen și Villiers-le-Bel, pentru a omagia memoria doamnei Campan[1]. După care aragoneza și cu el s-au certat. El s-a căsătorit, iar aragoneza a descoperit că ceea ce pentru unii e o fericire, pentru alții e o nenorocire.

Într-o dimineață de mai a anului 1827, la pension apărură maiorul și soția lui. Deși erau căsătoriți de șase ani, nu aveau nici un copil, iar maiorul își pledă cauza cu artă, folosind argumente de circumstanță: vârsta lui înaintată, vârsta înaintată a doamnei, apoi neplăcerile singurătății și altele, ce o determinaseră pe soția lui s-o adopte pe tânăra Marguerite-Aimée, care după spusele bravului militar dădea mari speranțe. Era mai puțin decât adevărul. Marguerite-Aimée făcea mai mult decât să promită; intrând la vorbitorul pensionului, maiorul află că Marguerite-Aimée își luase zborul cu o seară înainte, împreună cu profesorul de pian, care ca și ea, promitea și se achita de promisiuni.

Pe vremea aceea, Marguerite avea cincisprezece ani. După spusele stăpânei pensiunii, era ca un înger, nici mai mult, nici mai puțin — ca toate celelalte eleve. Își propuseră să-l spânzure pe profesorul de pian. Tinerele colege ale Margueritei, mai înțelepte decât le arăta vârsta, vedeau lucrurile cu mai multă obiectivitate și-și mărturiseau una alteia că, în fond, profesorul fusese cel răpit de Marguerite.

---

1 *Doamna Campan* (1752-1822)— secretara Mariei-Antoaneta, directoare a casei Legiunii de Onoare de la Écouen. A lăsat posterității *Memoriile* sale. (n.t.)

Dacă ne gândim bine, aceasta este povestea oricărei seduceri. Propun pentru Don Juan, în locul pedepsei epice aplicate de poeți, o pălărie cu urechi de măgar și un bici.

La cincisprezece ani fetele sunt naive. Încă de la prima stație unde se schimbau caii, Marguerite îl întrebase pe profesorul de pian dacă are cunoștințe printre prinții ruși și desigur, nu era o idee greșită, căci mulți profesori de pian câștigaseră de pe urma prinților ruși.

La a doua escală, cei doi se certaseră de moarte. La a treia, Marguerite îl interesase pe șeful stației de poștă, care făcea comerț cu astfel de vânat. După ce-i făcuse curte Margueritei într-un scop frivol, o încredințase celui mai bun hangiu din piața Saint-Martin, la Tours, în Turenne.

Un cititor nechibzuit ar putea gândi că nu merita efortul de a fi părăsit excelentul pension din Écouen sau din Villiers-le-Bel. Îi voi răspunde că orice fire puternică, intrată în cursă și hotărâtă să ducă la bun sfârșit bătălia pentru viață, are un plan bine stabilit. Acest plan are și un revers. Marguerite urmărea două idei: prințul rus, care putea fi tot atât de bine și un plantator american, și omul pe care, în calculele inițiale ale strategiei ei, îl numea „primul meu soț". Nu se temea de aventură, dar nu disprețuia nici metoda obișnuită. Numai că prințul rus, ca și „primul soț", apăreau amândoi în imaginația ei ca o trambulină sau ca un prag: pentru a urca sau pentru a intra.

Lăsându-se azvârlit peste bord, acel seducător bleg, maestrul de pian, nu făcuse totuși o afacere proastă.

Viața, adevărata viață a domnișoarei de pension, nu putea să înceapă decât a doua zi după falimentul prințului, sau în prima zi de văduvie. Până atunci ea era doar crisalidă și-și ascundea lungile aripi de fluture, care aveau s-o ducă mai târziu foarte departe.

Hangiul era văduv, dar în piața Saint-Martin nu se fac nebunii. Puțin îi păsa de frumoasa noastră, astfel că se căsători cu o rentieră cam trecută, care-i aducea o zestre de două mii șapte sute de franci, stimulându-i talentul de contabil. Marguerite își făcea stagiul cu duritate. Abia căsătorită,

proaspăta soție o dădu afară. Căzu pradă unui comis voiajor, pe care-l roase până la os. Dar el nu avea decât piele.

Parisul ar fi primul oraș al Franței, dacă n-ar exista Bordeaux — aceasta este părerea bordelezilor. Marguerite trăi la Bordeaux. Aici se învăță multe: e plin de agenți de schimb. De două-trei ori fu cât pe-aci să-și găsească prințul rus sau „primul soț“, dar era prea tânără, poate chiar prea frumoasă: asta aduce necazuri mult mai mari decât s-ar crede.

Fu tânără vânzătoare de magazin: suci multe capete de gasconi fără onoare și fără nici un profit. Urcă pe scenă, unde prințul rus al unor marionete de carton o făcu să joace pentru o sută de parale. Dădu lecții de pian, dar sperie instinctul mamelor.

Fu și profesoară. Partidă câștigată, nu-i așa? Profesoară într-un institut din Médoc. O mie patru sute franci bucata!

Podgorenii ăștia sunt și nobili; sunt bordelezi, deci dedați plăcerilor, înfloritori dar supărăcioși, destrăbălați, naivi. Partidă câștigată!

Nu. Marguerite era prea tânără. Cidul reușise din prima lovitură; Condé copil dusese numele de Rocroy în istorie. Cezar, însă, așteptase până la treizeci și trei de ani. Cezar este cel mai măreț din toți trei.

Trebuie să aștepți! Să eșuezi! Să suferi!

Nu știu ce nu făcuse Marguerite până la cei nouăsprezece ani pe care-i împlinise, când diligența din Lyon o aruncase, prost îmbrăcată, puțin bolnavă, foarte descurajată, dar miraculos de frumoasă, pe trotuarul din curtea Mesagerilor, din strada Saint-Honoré din Paris. Singurul lucru sigur era că nu-i reușise nimic. Frumusețea ei intimida. Acolo, de-a lungul cheiurilor din Bengale, unde vin și pleacă prinții ruși ai mării, navele pirat, mai învățate decât Marguerite, își feresc de priviri indiscrete gurile de tun și-și ascund cu grijă garnitura de armament cu care-și câștigă existența.

Parisul poate fi stânca primejdioasă ori portul salvator, după destinul fiecăruia. De la primul pas, Marguerite naufragiase. Nu putea niciodată să fie fericită, sau măcar să se distreze, în adevăratul sens al cuvântului. Nu-i plăcea nimic,

nici răul, nici binele. Era ca o teribilă femeie din bronz, care trecea printre lucrurile noastre ca o conştiinţă a fatalităţii.

Bun! Parisul e atât de puternic, atât de vesel! Are atâtea lucruri care te pot remonta! Oraşul înconjoară cu un braţ atât de plin de electricitate gâtul îngheţat al statuilor, încât deseori s-a întâmplat să le galvanizeze pentru o clipă şi să le forţeze să trăiască. Timp de un an, Marguerite fusese regina Cartierului Latin. Râsese şi chiar dacă nu se îndrăgostise, măcar o dată fusese în prag de a iubi.

Poziţia vicontelui Chrétien Joulou Plesguen de Bréhut în casa Margueritei Sadoulas nu era un secret pentru obişnuiţii Tavernei. Acolo, printre atâţia desfrânaţi, există şi un anume sentiment al mândriei şi nu trebuie uitat că această Tavernă, sau cea care o înlocuieşte în zilele noastre, este un fel de creuzet, încălzit diabolic, de unde când şi când iese o existenţă nobilă de magistrat, un nume curat de medic celebru. Sigur, nu este necesar ca un avocat ilustru sau un practician eminent să fi trecut proba acestui faimos purgatoriu, dar mulţi l-au traversat şi mulţi îl vor traversa încă.

Acolo zace taina unei chimii moderne, cu adâncimi nebănuite. Presupunând că proverbul ar fi adevărat şi că trebuie ca „tinereţea să treacă“, aceste maşinării încălzite la puterea maximă a vaporilor ajută ca tinereţea să se treacă foarte repede. Cei slabi îşi lasă acolo hălci întregi din vitalitatea lor, cei puternici, însă, ies neatinşi şi perfect cizelaţi, gata să intre cu pas sigur în vâltoarea vieţii.

Răul cel mai mare este poate faptul că totul este luat peste picior. Tinerii batjocoreau poziţia lui Joulou, batjocoreau pe toată lumea şi chiar pe ei înşişi. Ridicolul ucide binele şi salvează răul; în acest caz, ridicolul masca ruşinea. Joulou făcea bucătărie şi se lăuda cu asta. Pentru cei superficiali era o slugărnicie caraghioasă şi ciudată. Pentru cei profunzi, porecla lui Joulou, „Bruta“, acoperea totul cu un văl de milă.

Totuşi, veneau acasă la Marguerite şi vizitatori care nu cunoşteau nimic despre acest mister al casei. Când se auzi soneria şi vocea aceea tânără şi sonoră, care o striga din curte pe Marguerite, Joulou păli. Marguerite spuse:

— Este Roland cel frumos.

— Ai promis că nu-l primeşti, murmură Joulou.

— Am promis? repetă Marguerite. Cui? Eram singură. Tu nu contezi. Şi sunt zile când mi se pare că acest băiat e un prinţ deghizat. Nu mi-e foame, du-te să mănânci singur.

Joulou strânse pumnii. De afară se auzea vocea nerăbdătoare:

— Marguerite, dau foc dacă nu deschizi!

Nu părea o glumă. Marguerite zâmbi. Îl împinse pe Joulou, care bombăni şi dispăru pe culoarul îngust.

— Cine v-a permis să vă purtaţi aşa la mine acasă, domnule Roland? întrebă Marguerite, deschizând ea însăşi poarta gangului.

Era ceva artificial în modul în care era spusă fraza, dar tonul era realmente regesc. În faţa ei, Roland îşi plecă ochii.

Acum nu mai ameninţa. O roşeaţă, asemănătoare celei care se naşte pe chipurile tinerelor fete surprinse într-o pudică încurcătură, îi acoperea obrazul.

— Dacă aţi şti ce mi s-a întâmplat azi! se bâlbâi el. Şi cât sunt de nefericit!

Marguerite răspunse, lăsând deoparte şi tonul maiestuos şi atitudinea ţanţoşă:

— Şi ce-aş putea să fac eu?

Din bucătărie se auzea tot ce se vorbea în gang. Joulou tranşa puiul pe care îl luase de pe foc înainte de a intra în salon. Pentru un viconte, nu era neîndemânatic. Puiul era bine fript şi mirosul lui apetisant umplea bucătăria mică. Nările şi ochii lui Joulou mărturiseau deplina-i satisfacţie, în timp ce sprâncenele încruntate aminteau încă de gelozia lui răutăcioasă.

„Ptiu!“ se gândi. „De ce să mă supăr? N-am să ies de aici ca să mă duc la rege! Mi se potriveşte viaţa asta! E stupid! Pentru o artistă! E vina mea că am gusturi care-mi depăşesc posibilităţile financiare. Ăsta o să aibă soarta celorlalţi. Ea nu iubeşte pe nimeni, în afară de mine.“

Puse puiul într-o farfurie ştirbită în mai multe locuri, apoi îşi frecă mâinile.

În acest timp, Roland intrase şi poarta fusese încuiată cu zăvorul. Joulou nu mai auzea decât un murmur de voci dinspre salon.

— Brută! mormăi el. Nu chiar aşa brută! Viaţă de student! Cartierul Latin! Aici se ia în derâdere orice pricină de mâhnire. Ei nu-i e foame, în schimb eu am să iau o bucăţică.

Marguerite se aşeză pe canapea şi Roland îngenunche la picioarele ei.

— N-are sens să mă priviţi aşa, şopti ea. Nu glumesc. sunteţi prea frumos pentru un bărbat. E nepotrivit.

— Nu-i un mod de-a răspunde, spuse Roland cu voce tremurătoare.

— Să răspund la ce? Mereu acelaşi refren? Vă iubesc, ştiţi bine. Am mai vorbit, ne-am înţeles. Nu am o inimă ca a altor femei. Cred că nici nu am inimă.

Roland o contempla fascinat. În timp ce rostea aceste cuvinte, îşi scosese toca de Buridan şi-şi trecea degetele prin coama de păr buclat.

— Ah! exclamă acest copil mare, înşirând aceleaşi fleacuri obişnuite, care căpătau însă farmec pe buzele unui naiv, potrivindu-se perfect, de altfel, cu costumul acela de comedie. E o blasfemie, Marguerite! Dumnezeu o să te pedepsească! Ai putea iubi fără speranţă?

— Ne tutuim? întrebă ea, retrăgându-şi mâna. El se înroşi din nou. Ea adăugă:

— Suntem în timpul carnavalului. Vă iert. Gata!

Cuvintele fuseseră rostite cu acea claritate uşoară şi rece, care te făcea să crezi că, într-adevăr, cândva ea stătuse într-un salon autentic.

Aşezat în faţa mesei din bucătărie, Joulou tăia puiul cu senzualitate, bucată cu bucată, făcând o piramidă arătoasă, într-o farfurie adâncă.

Marguerite se juca cu şiragul de perle de pe pieptul ei frumos. În astfel de momente, Roland simţea o durere acută, privind-o.

— Totul vi se potriveşte, spuse ea după un timp de tăcere. Dacă n-aţi fi fost mândru şi aţi fi fost sărac, croitorii v-ar fi îmbrăcat doar de plăcere.

O lacrimă se prelinse din ochii lui Roland.

— Sunt mândru, zise el cu voce joasă, ridicând capul.

— Şi nu sunteţi sărac?

— Ba chiar aşa. Sunt foarte sărac.

Ea îl învălui cu o privire care se strecura ca un şuvoi lichid şi strălucitor printre pleoapele întredeschise.

— Dacă aş putea iubi, gândi ea cu voce tare, aş iubi un om mândru şi sărac.

Se ridică, dezvăluind printr-o tresărire îndrăzneață splendoarea grațioasă a trupului.

— Dar, adăugă, ştiu bine că nu pot iubi.

Imaginați-vă că cele două sticle de vin propuse de Joulou în locul berii erau în bucătărie. Le luase dinainte, pe creditul frumoasei păcătoase, din fundul unui corn al abundenței, aşa cum se găsesc în ținutul latin şi în Bréda: faimosul băcan care vinde trufele cu patruzeci de bani livra.

Oh, tinerețe! vârstă nobilă şi fermecătoare! O, poezie surâzătoare, care crede în şampania de Seltz, în trufe şi în dragoste!

Vicontele Joulou avea iluzii mediocre, dar stomacul îi era frumos ca o privire a Margueritei. Iubea vinul de Madeira din La Villette, fără să se încreadă în el. Cu timpul, sperăm să-l seducem pe cititor, descriindu-i acest mare caracter.

În clipa în care Joulou desfăcea cu respect prima sticlă, pentru a o pune lângă farfuria în care puiul fusese aşezat sub forma unei piramide apetisante, celebrul „cor al bețivanilor", pe care moda începea să-l introducă în toate operele, îşi trimise notele asurzitoare prin fereastra închisă:

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

Toate aceste rime ingenioase intrară năvalnic în bucătărie, împreună cu altele, nu mai puțin expresive. Joulou murea de dorul unei petreceri. Se rezemă de marginea ferestrei şi aruncă o privire pătrunzătoare în interiorul unui „salon" simplu,

auster, chiar sărăcăcios, în care se făcea chef. Nu erau decât bărbaţi, toţi îmbrăcaţi în costume de bal mascat.

„Ia te uită!“ se gândi Joulou. „E biroul notarului Deban, care se ţine de nebunii!“

— Hei, notariatul Deban! Hei!

— Hei! i se răspunse. Joulou! Bruta! Noi ronţăim, domnule! Noi, Philippe, Gauthier, Landri, Orsini, regele, ministrul, dar ne lipseşte Buridan! Şi damele! Aruncă-ne-o pe Marguerite şi sari după ea, desfrânatule!

În partea cealaltă a casei, mâinile Margueritei, mai albe decât clapele de fildeş, alergau pe claviatură. Pianul cânta ca un suflet. Roland asculta extaziat aceste lacrimi perlate, pe care le plânge Desdemona şi care se numesc „romanţa salciei“.

5 O PRIVIRE A MARGUERITEI

Se scursese o jumătate de oră. Joulou nu cedase invitaţiei făcute de băieţii lui Deban. Dimpotrivă, închisese fereastra şi acum stătea liniştit în faţa mesei din bucătărie. Prima sticlă de vin era aproape goală. Cele două pulpe ale puiului şi pieptul dispăruseră. Joulou era deja roşu la faţă şi agitat; nu vesel, pentru că murmurul de voci care venea din salon îl făcuse să se încrunte, în timp ce asculta cu un regret melancolic refrenul continuu de la cheful vecinilor:

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

„N-ai găsi un pui ca ăsta la Turnul din Nesle pentru nimic in lume!“ gândi el, pentru a se consola. „E o crâşmă de nimic. O să-i las Margueritei aripioarele.“

În monologul său, care-i încetinea operaţiunea de masticaţie, nu pomenea deloc despre Roland, dar nu pentru că nu

se gândea la el, ci pentru că Joulou se ridicase deja de trei-patru ori, mergând în vârful picioarelor până pe coridor, într-o acțiune de recunoaștere. De fiecare dată se întorsese mai încruntat, fără însă să-i piară pofta de mâncare. Luă și restul puiului și începu să mănânce aripile, spunându-și: „Nu că aș mai ține la Marguerite, dar Roland ăsta îmi displace total!"

Marguerite se întinsese pe jumătate pe canapea, cu brațele înlănțuite sub cap. Ochii ei păreau că urmăresc pe tavan imagini fugitive.

— Nu sunt din aur, îi spuse ea lui Roland, care o asculta subjugat. Cel mai mic șoc poate știrbi aurul. Eu sunt din oțel. Până și eu m-am speriat uneori de mine însămi, simțindu-mă atât de puternică și invulnerabilă. Ce s-ar fi întâmplat dacă tatăl meu, în loc să moară învins, ar fi fost acum, cum era și firesc, prin simplul beneficiu pe care i-l aducea trecerea timpului, un general fericit și plin de glorie? Nu știu și nici nu-mi pasă. Am văzut lumea — ceea ce se numește lumea bună. Ba mai mult: am făcut chiar parte din lumea bună. Aș fi putut rămâne acolo, încătușată printr-o legătură de flori și diamante. Lumea era ca dumneata, Roland, mă socotea frumoasă. Eu am privit-o, cândva, cu ochii sufletului: mi-a provocat milă și dispreț. Ți-am spus: eu n-am inimă și acest lucru este adevărat, în sensul restrâns al cuvântului. Asta înseamnă că întreaga mea conștiință se revoltă la ideea de a avea ca stăpân un bărbat.

— Dar dacă bărbatul ar fi sclavul dumitale... o întrerupse Roland.

În tremurul puternic al vocii i se citea întreaga pasiune.

— Ești bun, șopti ea, de parcă un suflu brusc i-ar fi întors cursul gândurilor. N-am văzut niciodată un tânăr atât de frumos ca dumneata, și prin frumusețe înțeleg tot ce poate fi plăcut la cineva. În pupilele dumitale catifelate se citește îndrăzneala unui cavaler strălucitor, scumpa nebunie a unui poet. Ținuta dumitale simplă te face să visezi la bucuriile iubirii, pe care eu nu le cunosc, pe care le disprețuiesc, dar pe care le ghicesc și care mi-au tulburat liniștea, căci gândul de-a te iubi vine odată cu amintirea dumitale.

— E adevărat, Marguerite, e adevărat? suspină Roland, împreunându-şi mâinile tremurânde.

— Eu sunt pură ca oţelul, reluă ea, coborându-şi vocea pătrunzătoare ca un cântec. Am rămas pură, neatinsă şi albă în mijlocul orgiei care mă înconjoară şi prin care trec de bună-voie. Această libertate m-a obligat. Eu îl binecuvântez pe Dumnezeu de câte ori îmi privesc sufletul. M-auzi, Roland? Mă înţelegi?

— Ah, dacă înţeleg! oftă sărmanul Buridan, cu inima plină de o plăcută nelinişte.

Marguerite îşi opri asupra lui privirea sinceră până la cinism.

— Nu, dumneata nu înţelegi, spuse ea.

— Ce trebuie să fac? strigă Roland, aproape violent.

Ea îi întinse mâna. Când o prinse pe a lui, se aplecă blând pentru a-l trage spre ea. Întreaga fiinţă a lui Roland se înfioră. Ea îl sărută pe frunte. Roland se clătină.

— Sunt mai în vârstă ca dumneata, îi şopti.

Apoi, sărutându-i delicat pleoapele, din care izvora foc:

— Ai simţit? adăugă. Buzele mele sunt reci.

— E adevărat, spuse Roland. Buzele vă sunt reci.

— Pentru că tot sângele meu e acolo! rosti uşor Marguerite, punându-şi mâna pe inimă.

— Dar ce-mi spuneai mai înainte, Marguerite, adorata mea? izbucni Roland, strângând-o în braţe.

— Lasă-mă! îi porunci ea încetişor.

Roland se ridică, de parcă o forţă supranaturală l-ar fi tras înapoi.

— Spuneam, reluă ea pe un ton glacial, că nu iubesc şi nu vreau să iubesc. Vorbeam de inima de piatră şi de sufletul pe care mi-l studiez cu mândrie. Vor veni şi zilele în care să nu mai pară necuviincios ca lumea să asculte o femeie care filozofează. Ce mai spuneam? Vorbeam despre Dumnezeu, căruia îi mulţumesc pentru că m-a creat puternică şi cu iniţiativă. Înainte de asta? Mai spuneam că nu-i nimic mai frumos ca dumneata, Roland. Şi e adevărat. Nimic din câte am văzut eu, cel puţin, cu excepţia mea.

Gâtul i se ridică, semeț, în timp ce-și înălța încet și cu trufie capul.

Roland părea că vede raze în jurul frunții ei.

— Nu înțelegi, reluă ea, coborându-și ochii cu oboseală ironică. Nimeni nu le înțelege pe cele care urmează o altă cale decât cea obișnuită. Nebune sau perverse! Li se lasă la alegere una dintre cele două injurii. Nimănui nu-i pasă de ceea ce-ar putea gândi aceste femei. Totuși, dacă ele șoptesc la urechea care le admiră ca pe un tenor din operele bufe sau ca pe un jongler de la circ, dacă șoptesc: „Am o mare datorie, am o intenție îndrăzneață!“, înțelepții fac haz, nebunii ca dumneata își răsfoiesc lecturile romanești, pentru a-și da seama cu ce eroină aiurită trebuie comparată Marguerite. Marguerite nu trebuie comparată cu nimic, înțelegi dumneata? Cu nimeni! Ești la fel de frumos ca ea, dar ea e puternică. Dumneata ești puternic?

Ei, drăcie! mormăi vicontele Joulou în bucătărie. Mi-a spus că nu-i e foame și puiul merită mai multă atenție decât ea. Nu există nici la Paris, nici la Ploërnel, nici chiar la Roma o ticăloasă mai mare ca asta, sunt sigur! Dacă tot am băut ambele sticle, pot să mănânc și ultima aripioară.

Într-adevăr, și a doua sticlă fusese golită. Ca și paharul lui Joulou. Puse ultima aripioară în farfurie și se ridică să-și aducă ulciorul cu bere.

„Cum se spune“, se gândi „am mâncat la început bucățica cea mai bună. Dar „chiar că sunt enervanți băieții lui Deban!“

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Și să bem!

„A trecut o oră bunicică de când o țin cu refrenul ăsta! E monoton! Dacă nu mi-ar fi teamă că-mi pierd poziția aici, m-aș duce să-i mai înveselesc puțin!“

Puse ulciorul pe masă și se duse tiptil spre culoar. Când reveni, i se urcase sângele în obraz. Bodogăni:

— Nu pot să-l sufăr pe ăsta! A închis ambele uși. Nu pot să aud ce-și spun. Dacă cineva vrea să-mi ia locul, cu

atât mai rău pentru el! Ce dracu'! Doar nu-i prințul rus! Nu, dar dacă ar fi primul soț?

Aripioara de pui din farfurie îi făcea cu ochiul. Hotărî sincer că era bună. Totuși, în mintea-i tulbure rămânea înfipt un ghimpe; atacă ulciorul cu bere, foarte prost dispus.

Acum Roland stătea pe canapea, alături de Marguerite. Formau cu adevărat un cuplu minunat. Nu se găsise vreodată în teatru o pereche mai strălucitoare ca ei, pentru a interpreta prologul din *Turnul din Nesle*, cu scena carcerei: Marguerite are douăzeci de ani, Lyonnet și Bournonville — optsprezece: pajul și prințesa.

Nu era încețoșată de tot mintea Brutei: Roland putea fi „primul soț"!

Marguerite îl privea cu o bunătate zâmbitoare, așa cum și cealaltă tigroaică, Elisabeth Tudor, trebuie să-l fi privit pe blondul Dudley, conte de Leicester. Cât despre Roland, fizionomia sa exprima un respect naiv și aproape religios. Marguerite vorbise, Marguerite mințise — ceea ce era același lucru. Marguerite povestise o fabulă oarecare, adăugând la sfârșit: „Aceasta e povestea mea."

— Ce crezi dumneata despre mine? îl întrebă ea pe Roland.

— Cred, răspunse sărmanul paj, că sunteți un înger.

Ea surâse cu amărăciune.

— Înger decăzut prin sentința omenirii! Înger degradat, căruia mama dumitale nici nu i-ar deschide ușa casei!

— Ah! făcu Roland, având parcă o strângere de inimă. Mama!

Marguerite îl văzu pălind îngrozitor.

— Unde petreci în noaptea asta? întrebă ea pe un ton care întrerupea brusc discuția anterioară.

— Mă gândeam să merg acolo unde vei fi dumneata, răspunse la întâmplare pajul.

— Ai învoirea mamei? îl întrerupse din nou regina.

Mama! Nume atât de duios, atât de drag pe buzele emoționate ale lui Roland! Cum s-ar putea exprima un astfel de lucru! Acest cuvânt răsuna aici ca o profanare brutală.

— Te rog, Marguerite, șopti Roland. Să nu vorbim despre mama.

Fu rândul ei să pălească. El adăugă:

— E bolnavă. Foarte bolnavă.

— Taci! îl întrerupse Marguerite cu bruschețe, ca și cum cuvintele i-ar fi scăpat din inimă, fără controlul minții. Într-adevăr, să nu mai vorbim niciodată despre ceea ce ne poate despărți!

Roland își ridică spre ea ochii înlăcrimați. Pentru o clipă, privirile li se întâlniră: cea a Margueritei ardea.

— Dacă aș putea spera... începu Roland, cu elanul proaspetei lui pasiuni.

— Să nu speri nimic! îl opri cu duritate Marguerite. Caut un bărbat. Ai fi un obstacol în drumul meu, pentru că te-aș iubi nebunește.

— Dumnezeule! Dumnezeule! se rugă pajul. Să fiu iubit de ea!

— Dacă ai ști ce-ar putea face din mine această speranță, Marguerite! o întrerupse el impetuos. Dacă ai ști că aș fi capabil de orice, de mi-ai spune: „Fă-o și vei fi iubit!"

— Ai fi al meu, numai al meu? îl întrebă ea, în timp ce ochii mari îi vorbeau cu înfocare despre dragoste.

— Numai al tău!

— M-ai asculta?

— Ca un sclav!

— Ai fi puternic?

— Ca un leu!

— Îndrăzneț?

— Orbește!

— Cât de mult?

— Spune-mi cât vrei!

— Până la moarte!

— Doar atât? strigă Roland, înflăcărat de tinerețe și de bucurie.

Marguerite îi puse mâna rece pe frunte și rosti șoptit:

— Până la crimă?

Roland se prăbuși sub greutatea acestei mâini și a acestui cuvânt.

Dar credința în îngerul său era atât de puternică, încât se ridică aproape imediat.

— Marguerite, șopti, supune-mă acestei încercări! Am ghicit! Tu conspiri împotriva cuiva!

Râsul este apropiat de pasiune. Naivitatea profundă a unor elanuri frizează în fiecare clipă ridicolul. Industria teatrului modern, nereușind să se mai descurce doar cu accente comice, a găsit în parodierea sentimentelor un nesecat izvor de efecte comice. Pe vremuri, nu se știa că lucrurile triste sunt atât de vesele. Primul care a legat o coadă roșie la spatele tinerilor entuziaști era poate un ticălos, dar a descoperit o mină de cărbune vandabil sub un filon epuizat, care nu mai avea diamante. Asta merită un brevet, dacă nu o statuie.

Desigur, acesta este cazul sărmanului nostru băiat, care căuta o explicație nobilă la enigma fără sens sau criminală pe care i-o propunea Marguerite. Bineînțeles că acest cuvânt era caraghios în sine: „Conspiri!". Domnul Prudhomme[1] are viziuni subite, care aruncă o lumină ilară asupra celor mai încordate situații. Marguerite conspirând! Marguerite, cea cu profesorul de pian! împotriva cui, Dumnezeule mare, și în favoarea cui?

Permiteți-mi! Cunosc conspirații foarte serioase (și iată o altă situație gravă ori demnă de luat în râs, după voia purei întâmplări)! Cunosc conspirații istorice în care Marguerite mai puțin frumoase, mai puțin curajoase, mai puțin experimentate, au putut intra, ba chiar prospera, pe spezele contemporanilor sau ale posterității. Despre gusturi, culori și conspirații nu se discută.

Numai că această splendidă Marguerite nu conspira, cel puțin nu în sensul obișnuit al cuvântului. Nu lucra nici pentru un rege decăzut, nici pentru o republică exilată. Era o femeie de afaceri și nu vedea în întreg universul decât un singur ideal: Marguerite.

Marguerite Sadoulas, milionară sau ducesă, sau amândouă odată, dacă s-ar fi putut; Marguerite, regină într-un palat;

---

1 *Joseph Prudhomme* — personaj din care caricaturistul Henri Mommier a făcut succesul *Scenelor populare* (1830). Au urmat *Memoriile lui J. Prudhomme* (1837). Personajul era un mic burghez limitat și plin de el. (n.t.)

Marguerite, castelană la un Chenonceaux sau la un Chambord; Marguerite înconjurată de adoratori; Marguerite asurzită de aplauzele acestei scene imense, care este lumea — ea, care ieșise într-o seară, cu ochii înroșiți și inima rănită, de pe scena unui micuț teatru gascon, în care prostimea o fluierase.

Pentru a-și atinge acest scop, avea doar două mijloace. Atât: prințul rus și „primul soț". Să producă tulburări în stat nu era câtuși de puțin vocația ei. Cu toate acestea, ar fi reluat, și încă fără să ezite, mișcările din '93, dacă '93-ul i-ar fi promis palatul și castelul său.

Ideea conspirației îi plăcu. Se încinsese prea mult, imaginându-și acest suflet sănătos și loial, care putea să alunece pe panta nebunească a înflăcărării tinerești, dar pe care anumite cuvinte ar fi trebuit să-l oprească brusc, după cum un șoc te poate trezi din vis. Simțea acest lucru. I se oferea o cale de întoarcere. Și se întoarse fără să ezite.

— Este ceva care depășește tinerețea și lipsa dumitale de experiență, Roland, spuse ea, coborându-și privirea și vocea. Dumnezeu mi-e martor că n-am vrut să te angajez pe acest drum, la capătul căruia se află necunoscutul. Puterea sau eșafodul!

— Eu nu sunt ambițios, spuse Roland, plin de candoare cavalerească. Nu mi-e teamă de moarte. Dacă aș merge, aș face-o pentru a te urma tot atât de sus cât vei urca, tot atât de jos cât te-ar coborî soarta neprielnică.

Marguerite se gândea. Subiectul era amplu și-i oferea un drum ușor.

— În conspirații, relua ea, trebuie îndeplinite uneori niște lucruri.

— Nu puteți face decât bine, o întrerupse Roland.

Apoi adăugă, pe un ton ușor școlăresc:

— Știu că moda conspirațiilor nu este moda obișnuită.

— Ceea ce contează... continuă ea.

— Este tăria de caracter, o întrerupse Roland pe un ton exaltat.

Cine nu s-a jucat de-a *Talleyrand*[1] măcar o dată în viață?

---

[1] *Talleyrand-Périgord* (1754-1838) — Diplomat francez, ambițios, cinic și inteligent, care a servit și a trădat pe rând toate regimurile în care a trăit. (n.t.)

Marguerite era cât pe-aci să se oprească. Credea că şi-a găsit omul.

— Ascultă, reluă deodată Roland, nici nu te întreb pentru cine lupţi. Nu mă pricep deloc la politică. Cântecele de libertate mă mişcă şi sărmana mea mamă mă impresionează cu povestirile ei despre gloriile imperiului, dar mi se pare că aparţin unei familii din lumea bună. Şi eu am visat cândva la splendorile trecutului. Chiar mama a lăsat să-i scape cuvinte cu sensuri subînţelese. Există o legătură între mine şi cei care strigau „Pentru Dumnezeu şi rege!" pe câmpiile Vandeei, sunt sigur. Puţin îmi pasă de steagul sub care lupţi; important e ca el să fie cel pe care doreşti să-l flutur eu. Am spus-o şi o repet: în direcţia în care vei merge, voi merge şi eu. Dar fie-ţi milă de mine, Marguerite, am venit aici cu sufletul „tulburat". Voiam să aflu ceva şi când te-am zărit, am căzut ca întotdeauna sub farmecul dumitale.

Acest cuvânt atrase din nou atenţia frumoasei făpturi, care deja se închisese în ea însăşi, construindu-şi veşnicele castele în Spania.

— Te baţi pentru mine, pentru mine! repetă ea, în timp ce ochii i se înflăcărau.

— Un bărbat te-a calomniat! continuă Roland.

Probabil că în sinea ei râdea, dar pe chip i se aşternuse o expresie plină de măreţie.

— Ah, ştiam eu bine! strigă Roland, care în acest moment răspundea mărturiei baticului acuzator. Dumneata n-ai fost niciodată la domnul Léon Malevoy, nu-i aşa?

Prima intenţie a Margueritei fu să răspundă: niciodată. Toate sunt la fel. Au o abilitate extraordinară în a nega însăşi evidenţa, în faţa orbilor care refuză să vadă soarele în plină zi. Dar se răzgândi, pentru că era artistă şi i se oferea un argument pentru a continua să joace teatru.

— Despre cine e vorba? Despre domnul Léon Malevoy? întrebă.

Şi fără să aştepte răspunsul, continuă pe un ton senin şi autoritar:

— Roland, îţi interzic să te duelezi cu domnul Léon Malevoy!

— L-am provocat!

— O să te ierte!

— Marguerite! exclamă Roland, îndreptându-și trupul. În afară de Dumnezeu, de mama și de dumneata nu cunosc pe nimeni căruia să-i cer iertare. Ea surâse, căci tânărul era cu adevărat frumos în postura aceea semeață și plină de emfază.

— Copil ce ești! murmură. Dumneata, care te ofereai să mă slujești, ai vrea să fii primul care să te așezi între mine și reușită?

Nici nu era nevoie de mai mult. Roland al nostru se prăbuși de la înălțime, cum s-ar spune, și rămase uluit.

Era vorba de conspirație. Intrase cu totul în mijlocul conspirației!

Și fără îndoială că baticul făcea parte din conspirație!

Cineva care nu conspira era vicontele Joulou, „Bruta". Terminase puiul, din care nu mai rămăsese nici o fărâmiță. Cei dintre Josselin și Ploërnel sunt pofticioși. După pui mai mâncase și un pic de carne de vită, rămasă mai demult, ca un fel de desert, pentru a-și termina cana de bere. Acum devora o bucată de brânză, pe care o stropea cu un grog foarte tare, păstrând restul sticlei pentru cafeaua neagră.

Credeți-mă, era prost dispus. Se dusese de cel puțin zece ori spre culoar. Bea mormăind și mânca strângându-și pumnii. Cântecul pe care îl îngânau întruna băieții lui Deban la *Turnul din Nesle*, cu o încăpățânare eroică, îl înfurie. Obrajii îi ardeau, ochii i se înroșiseră. Era sătul. Era beat.

Și ideea fixă a acestei beții solitare era că celălalt Buridan îi fura „locul"!

Fir-ar să fie! Capul îngreunat i se înfierbânta și la fiecare înghițitură de grog privea în viitor și vedea roșu înaintea ochilor!

În acest timp, în salon, avea loc un fel de pregătire de război. Fără să deconspire nimic din acțiunea ei revendicativă, Marguerite îl încingea pe Roland cu spada misterului, numindu-l cavalerul ei. Sărmanul paj, subjugat și amețit de un alt fel de beție decât cea a lui Joulou, luase în serios toate aceste momeli ale dragostei. Și probabil exista ceva profund

în promisiunile ei, căci Marguerite era tânără şi era femeie. Odată admis punctul de plecare romanesc, această „misiune" periculoasă, care o înălţa şi mai sus pe iubita închipuirii sale de copil, Roland se aruncă orbeşte în oceanul adânc al visurilor lui. I se potrivea perfect costumul ales, cel al aventurierului curajos, căutând pretutindeni postavul verde pe care se jucau zarurile sorţii sale. Alături de el, aproape în braţele lui, avea cel mai strălucitor atu: o femeie frumoasă ca o regină, seducătoare, antrenantă şi care-i promitea victorii, vorbindu-i despre dragoste.

Roland plutea: răsuflarea acestei minunate făpturi îi atingea tâmplele ca un foc. Avea nişte priviri care-l străpungeau şi-l ridicau în slăvi. Cuvintele cădeau între ei puţine şi laconice, căci şi Marguerite simţea împreună cu el, strop cu strop, beţia provocată de băutura pe care i-o turna lui.

— E atât de departe, atât de departe, spuse ea, clipa în care mă temeam că am să te iubesc!

Vocea îi suna ca un vaiet. După cum era de aşteptat, Roland îngenunche.

Mâinile Margueritei se înfiorau la atingerea electrizantă a părului lui. Apoi, deodată, această vibraţie a fiinţei sale încetă, ca o vrajă întreruptă.

În primul moment, Roland nu-şi dădu seama: atenţia i se îndreptase spre un incident neaşteptat. Într-adevăr, se întâmplase ceva. Nu mare lucru.

Prin mişcarea pe care o făcuse pentru a îngenunchea, singurul nasture care-i prindea jiletca se rupsese. Din jiletca deschisă astfel, căzuse portofelul Terezei. Era pe jos. Biletele de bancă se împrăştiaseră pe parchet.

Dacă l-aţi fi întrebat pe Roland, v-ar fi spus cu totală convingere că ochii Margueritei nu se întorseseră de la el, atât de rapidă şi fugitivă fusese privirea pe care o aruncase spre bancnotele căzute.

Poate că Roland nu ar fi luat imediat portofelul, dar Marguerite se ridică brusc, zicând:

— E foarte cald aici, mă sufoc.

Se duse să deschidă fereastra. Roland puse bancnotele la loc, în portofel, şi-l închise.

Aplecată peste balcon, Marguerite aruncă o privire atentă în întunericul bulevardului. Era palidă, dar ochii îi ardeau în continuare, cuprinși de un alt fel de flacără.

— Douăzeci de mii de franci! murmură ca pentru ea.

Nu numai că văzuse, dar chiar reușise să socotească exact dintr-o singură ocheadă.

Marguerite reflectă în continuare: „Am peste douăzeci de ani. Acum ori niciodată!"

6 LUPTA

Bulevardul Montparnasse nu s-a prea schimbat în decursul timpului. La aceeași oră, zece și jumătate noaptea, este și azi la fel de întunecat și pustiu.

Marguerite deschise fereastra, pentru a se convinge dacă într-adevăr, bulevardul era întunecat și pustiu.

Fu mulțumită de constatare. În 1832, gazul lampant nu pătrunsese încă în aceste locuri îndepărtate. Drumul lung, mărginit de copaci desfrunziți, se întindea până în zare, solitar și tăcut. Strigătele vesele, care străbăteau văzduhul, venind dinspre carnaval, ieșeau acum din cârciumi dosnice.

Marguerite închise geamul și spuse, tremurând:

— Acum mi-e frig, foarte frig!

Fizionomia i se schimbase atât de ciudat, încât Roland se dădu un pas înapoi.

— M-ai mințit, reluă ea. Dumneata nu mă iubești!

Poate era o găselniță neîndemânatică, dar ea se decisese brusc pentru aventură.

Bulevardul era exact cum și l-ar fi dorit.

— Ah, Marguerite! se bâlbâi Roland, uluit cu desăvirșire.

Resimțise incidentul cu portofelul ca pe un reproș, de parcă dintr-o dată i-ar fi vorbit chiar mama sa. Marguerite ridică din umeri, în acel fel atât de caracteristic femeilor, precum însemnul care-i marca odinioară pe ocnași. Repetă, căutând, evident, alte cuvinte, care însă nu-i veneau în minte.

— M-ai minţit! Dumneata eşti un laş!

Roland rămase stupefiat în faţa acestei acuzaţii nejustificate.

Marguerite lovi nervoasă cu piciorul în podea. În astfel de clipe, era o fiinţă dibace, vicleană, chiar prudentă. Îi vom vedea acţiunile şi rezultatele acestora. Dar acum mergea drept înainte, la fel de decisă ca un mistreţ care-şi croieşte drum prin hăţişurile pădurii. Nu contau mijloacele. Nu erau necesare pregătiri meticuloase. Nu voia decât să deschidă uşa şi să-l dea afară pe Roland.

Afară, pe acest bulevard pe care nu trecea nimeni.

Şi era atât de tulburată, încât nici nu găsea cuvintele potrivite cu care să-l gonească.

Continuă la întâmplare, ca un copil care minte fără sens:

— Léon Malevoy nu e la Paris! Nu urmează să te baţi cu Léon Malevoy!

Roland zâmbi. Ea trânti capacul pianului cu un gest violent, astfel încât instrumentul scoase un vaiet.

— Şi de altfel, urmă ea, ce cauţi la o fată ca mine, în timp ce mama dumitale se zbate între viaţă şi moarte?

Roland deveni atât de palid, încât lovitura pe care i-o dăduse se întoarse şi asupra ei.

Dar el nu se mişcă. Marguerite se crispă şi adăugă, ţinând ceea ce se numeşte un discurs — fie că are douăzeci de pagini sau zece cuvinte, fie că vine de la cineva care vorbeşte în pustiu, fie că pasiunea îl smulge de pe buzele unui gângav.

— Mi-am bătut joc de tine, căpitane! Ţi-am răspuns pe măsură! Eşti un burghez frumuşel! Şi mai mult naiv decât frumos! Că bine ai spus, Buridane, prietene! „Conspir"! Şi încă: „Ah, Marguerite, să nu mai vorbim de mama mea!" Izbucni într-un râs strident şi forţat.

Roland lăsă capul în jos şi repetă cu durere:

— Marguerite, îţi mai spun o dată: să nu vorbim despre mama mea!

— De ce, căpitane?

— Pentru că nu vreau eu!

— Doar regele spune: noi vrem! ţipă ea. Ai plătit ca să fii stăpân aici?

Cuvintele acestea revoltătoare erau spuse de bună voie și totuși, o răniră și pe ea în trecere, căci toată figura i se împurpură.

— Marguerite, îngăimă bietul tânăr, cu riscul de a mai primi o dată grava acuzați de naivitate. Spune-mi că joci teatru sau că ești nebună!

El nu avea decât optsprezece ani. Sunt lucruri care se spun doar la această vârstă. Și teatrul, care este atât de vechi, le servește încă publicului, care le înghite fără să se strâmbe.

Dar Marguerite refuză s-o facă. Răspunse, după cum nu se întâmplă în teatru — acest ventriloc joacă o singură scenă, cu două sau trei voci, pe care le ține în buzunar, după modelul „omului cu păpușa".

Răspunse:

— Nebunele nu știu dacă sunt nebune. Artistele nu-și deconspiră niciodată secretul artei lor. Vreau să fiu și mai sinceră decât atât, domnule căpitan! M-am distrat o oră cu dumneata, după cum alții pierd o oră cu mine. Asta-i tot!

— Deci este adevărat ceea ce se spune? gândi cu voce tare Roland, ai cărui ochi mari se umeziră. Sunteți cu adevărat o femeie vrednică de plâns!

Marguerite schiță un zâmbet răutăcios și replică:

— N-o vorbi de rău pe mama dumitale, domnule Roland-fără-tată!

El se încordă, ca mușcat de șarpe. Marguerite îi susținu privirea, fără să clipească.

— Taci! șuieră el, pe un ton cu totul nou pentru urechile ei.

Păru că devine uriaș prin furia care-l cuprinsese.

— Vai, vai! exclamă ea, în culmea nerușinării. Ar trebui poate să-mi împreunez mâinile și să cad în genunchi, pentru a mă ruga acestei madone, care niciodată n-a fost capabilă să-ți ofere un nume de familie!

Era cutezătoare ca un demon și totuși se retrase când Roland făcu un pas spre ea.

Dar numai un pas. Căută cu mâna în buzunarul jiletcii. Patru piese mari de câte o sută de gologani se rostogoliră pe măsuță, în timp ce el dispăru afară, pe coridor.

Uşa deschisă violent înăbuşi scârţâind o exclamaţie surdă, pe care n-o scosese Roland şi nu ieşise nici de pe buzele Margueritei.

Marguerite se sprijini de colţul şemineului.

Văzându-l pe Roland că iese, spuse:

— Un leu tânăr şi frumos!

Figura palidă şi tulburată a lui Joulou se arătă în prag, imediat după ce dispăruse Roland. Venise acolo ca să audă şi să vadă. Avea o rană deasupra ochiului drept, provocată de cheia care se afla în broască şi care-l lovise în momentul în care uşa se deschisese brusc.

El scosese exclamaţia înăbuşită.

Dincolo de gândul îngreunat de băutură, era cuprins de turbare.

— Ah, aici erai? vorbi Marguerite. Aşa-ţi trebuie, dacă spionezi! Foarte bine!

În timp ce vorbea, asculta.

Pasul lent şi greu al lui Roland se depărta, coborând scara. Joulou trecu pragul.

— Ce ţi-a făcut? întrebă el.

Limba încleiată se încurca în cuvinte. Marguerite îl privi fix şi păru că ezită.

— Bruta e beată! murmură ea.

Joulou făcu imprudenţa să-şi ducă mâna la rana vie care-i umfla obrazul şi pleoapa. Din gât îi scăpă un mormăit.

— Ce ţi-a făcut? repetă.

— M-a lovit, răspunse Marguerite.

— Ah! scrâşni Joulou. Rău?

— Da. Foarte rău.

Joulou strânse pumnii şi făcu un efort, înghiţind în sec şi înăbuşindu-se.

Roland ajunsese probabil la primul etaj. Prin uşa pe care o lăsase deschisă i se auzeau încă paşii răsunând pe scări.

Joulou îşi aduna ideile confuze, care se ciocneau în ceaţa din mintea lui.

— Şi, întrebă el spre stupefacţia Margueritei, avea motive să te lovească?

— Te pomeneşti că ai ceva ceva sânge de nobil în tine! gândi ea cu voce tare.

— Răspunde! îi porunci Joulou. Nu trebuie să se depărteze prea mult. Avea de ce?

— Ei bine, da! spuse Marguerite, care-și plecă ochii, bătând din genele prelungi. Îl iubeam: n-am iubit niciodată pe altcineva, decât pe el.

Joulou horcăi. Puse mâna pe pumnalul de la cingătoare.

— După el! spuse Marguerite pe un ton de sfidare.

Se întoarse spre fereastră și o deschise, sprijinindu-se cu coatele de pervaz.

Joulou o urmă. Ea tresări din cap până în picioare la auzul vocii lui, care-i vorbea la ureche.

— După el! scrâșni Joulou. O să-l omor!

Marguerite ridică din umeri.

Joulou, în spatele ei, își ridică mâna grea, dar nu îndrăzni s-o lovească.

Lumina din interior îi mângâia umerii splendizi, pe care se revărsa bogăția părului despletit.

Marguerite se gândea: „Bulevardul e încă pustiu."

Ușa casei se deschise. Roland ieși. Se clătina pe picioare.

Marguerite se retrase, ca din fața unei priveliști care-ți strânge brusc inima.

Îl auzi pe Joulou traversând salonul, pentru a ajunge la ușă.

— Unde te duci? îl întrebă.

— Ți-am mai spus, răspunse bretonul. O să-l omor.

— Nu! îți interzic! zise ea, fără convingere.

— Vorbești de parcă nu l-ai iubi, mormăi Joulou, oprindu-se o secundă în prag.

— Îl iubesc! strigă ea, cu avântul pe care ți-l dă doar pasiunea. Îl iubesc ca o nebună!

Joulou se repezi afară.

Ea îl strigă pe nume.

Vocea îi era atât de clară și rece, încât Joulou se opri pentru a doua oară.

— Are un portofel! spuse ea.

— Ah! exclamă Joulou.

Apoi adăugă, coborând privirea:

— Știi că eu nu sunt hoț!

— Portofelul e al meu!

— Ţi l-a luat? întrebă Joulou neîncrezător. Nu are aerul că ar face aşa ceva.

Apoi zise, căci apatia beţiei era mai mare decât mânia:

— De acum trebuie să fie departe.

Marguerite se duse repede la balcon şi aruncă o privire afară.

— E acolo, pe bancă, spuse ea.

— Un hoţ nu se aşează aşa, atât de aproape de casa din care a furat un portofel, gândi cu voce tare Joulou, cu o licărire de bun simţ.

Marguerite se întoarse spre şemineu şi se trânti pe canapea, în plină lumină. Poza, studiată savant, o descoperea în plenitudinea frumuseţii sale perfecte.

— Ţi-e frică de el, spuse. Laşul de Chrétien!

Joulou se înroşi până în albul ochilor. Marguerite urmă:

— E normal să-ţi fie frică. E curajos, e puternic. Perfect! Nu trebuie mers împotriva destinului. Vreau să fie al meu, numai al meu! Adio, Chrétien!

Se ridică dintr-un salt şi-şi aruncă pe umeri o mantie.

Joulou o prinse şi o doborî la pământ, apoi se repezi afară, încuind uşa cu cheia.

— Portofelul! strigă Marguerite, de dincolo de uşă.

Joulou cobora treptele în salturi.

— Ah, vrei să-mi iei locul! bombănea, coborând scările etaj cu etaj, toropit de beţie şi de sângele care i se suise la cap de supărare. Aşteaptă! Numai aşteaptă!

Marguerite se ridică încetişor, apăsându-şi inima cu mâinile.

— E adevărat! şopti cu spaimă. L-aş fi iubit. Inima mea abia se născuse şi eu o strivesc!

Se prăbuşi şi-şi învălui faţa cu părul mătăsos.

— Pentru douăzeci de mii de franci! exclamă, cu un accent de adâncă disperare. Pentru douăzeci de mii de franci nenorociţi!

Uşa dinspre stradă, care se deschise şi se închise la loc, îi smulse un geamăt.

Nu există condamnaţi decât în iad. Aici, pe pământ, avem întotdeauna la dispoziţie o clipă în care să cumpănim răul şi să apucăm pe drumul cel bun.

Marguerite era o păcătoasă fără speranță de îndreptare. Această zestre a ei se acumulase de mult și cu greu. De mulți ani, deși atât de tânără, închisese cartea conștiinței. Dar ce contează, ceasul renașterii putea sosi și pentru ea. Atât de înălțătoare și suverană poate fi iertarea, încât pentru asta nu-i nevoie decât de un suflu de iubire adevărată, o bătaie sinceră a inimii.

Să fi fost acesta momentul care s-o trezească pe Marguerite? inima îi bătea.

Spunea:

— E bun! E nobil! îl iubesc!

Dar un gând o săgetă deodată, înghețându-i speranța. Marguerite își răspunse sieși:

— Am jignit-o pe mama lui! N-ar putea să mă ierte niciodată! Cât de puțin le trebuie acestor suflete întristate, aflate în cumpănă între pierzanie și salvare! O mână întinsă pentru a urca într-o parte; un pretext pentru a recădea în străfunduri. Marguerite lovise cu un gest nedemn și nefiresc mâna ce i se întindea. Pretextul, vai! reieșea logic, elocvent, irezistibil din profunzimile trecutului ei.

„Va afla cine sunt!" își mai spuse ea. „Și de altfel, sărăcia..."

Argumentele se înlănțuiau unele de altele, în aceeași ordine în care se înșiraseră pentru a pleda cauza contrară.

„E prea bun, prea nobil, prea mândru! L-aș iubi prea mult!"

Nu învățase să lupte cu arme loiale.

Această bunătate, această noblețe, această mândrie o dezarmau exact de mijloacele cu care era obișnuită să acționeze. Prevăzu mizeria, o fantomă hidoasă, care ucide iubirea.

Când se ridică, aruncându-și pe spate voalul pletelor, era încă tristă, dar nu mai ezita.

„Musulmanii au dreptate", gândi în timp ce ieșea din nou pe balcon. „Era scris. Totul e scris."

Roland era încă pe bancă, cu coatele pe genunchi și capul sprijinit în mâini.

Joulou ajunsese pe alee și se apropia pe la spate.

Marguerite, dreaptă şi rece ca o statuie, se uita de la înălţimea balconului. Momentul trecuse : momentul iertării.

În clipa când Joulou făcea un ocol ca să se apropie de Roland, din partea cealaltă a bulevardului apăru o lumină care se clătina şi se auzi o voce gâjâită, care lălăia un cântec de pahar. Marguerite de sus, Joulou de jos întoarseră ochii simultan spre noûl obstacol ce se opunea planului lor. Lumina care provenea de la un felinar ce se clătina puternic nu cădea decât în jos, dar când trecu pe lângă primul felinar de pe stradă, Marguerite şi Joulou distinseră o formă ciudată, care mergea, descriind curbe capricioase. Partea de sus a corpului era a unei femei. Capul dispărea într-o pălărie de bal veche, încărcată de flori ofilite şi boboci din hârtie, de parcă ar fi fost coada unui zmeu. Umerii erau acoperiţi cu un şal zdrenţăros, înveselit de o enormă eşarfă de muselină, pe care vechimea o transformase în dantelă. Nu purta fustă. Partea de jos a corpului era acoperită cu un pantalon aproape sfâşiat. Totul se termina cu nişte saboţi cu tălpi de lemn, căptuşiţi cu paie.

S-a spus de multe ori că Parisul e schimbător, uituc, ingrat. Chiar aşa stau lucrurile. Dimpotrivă, alteori Parisul este ţinutul clasic al tradiţiilor bine păstrate.

Parisul are zile când trebuie să se amuze, pentru a-şi odihni conştiinţa, după cum creştinul posteşte la răstimpuri, după cum castanii din Tuileries înverzesc la 20 martie. Este o sarcină obligatorie.

În acele zile, veţi întâlni în Paris, la fiecare pas, nu numai bucuria tuturor celor care trec pe stradă cu strălucire sau discreţie, spirituali sau imbecili, dar un mare număr de distracţii ciudate, adevărate curiozităţi ale moravurilor noastre, care arătându-se dintr-o dată în mijlocul veseliei populare, produc efectul unor animale apocaliptice azvârlite pe plajele noastre, din neştiute caverne ascunse în inima oceanului.

În aceste zile de sărbătoare obligatorie, spiritul rămâne tulburat, căci lumea se aruncă în mijlocul bucuriei în acelaşi timp melancolice şi burleşti. Asemenea lucruri nu se petrec

niciodată la țară, fiți siguri: la Paris și numai la Paris se întâlnesc orgia bahică, carnavalul unui singuratic, monologul mansardei; numai aici se întâlnește acest om — în sfârșit, acest cetățean, acest amărât care se cinstește singur în cine știe ce tavernă, vorbind numai cu el însuși, ciocnind paharul din mâna stângă cu cel din mâna dreaptă și deghizându-se pentru a se amuza.

Masca ce trecea pe partea cealaltă a bulevardului era un zdrențăros, un negustor de haine vechi, care-și trăise plăcerile bahice la hotarul cu infernul și care se întorcea acasă, puțin bolnav, dar mulțumit de-a fi băut doi litri din medicamentul acela violet pe care nu-l doresc nici sălbaticii din Ohio.

Purta pălăria cu flori și șalul zdrențuit al defunctei lui concubine. O plângea, râzând cu râsul lui de bețivan. Era un om de suflet.

— Of, coană Teodoro! spunea el, printre cupletele cântecului. Virginia! Salut! Se bea și acum vârtos la Fântâna-fără-vin, la domnul Reverchon! îți face rău la stomac, dar e bine. Dacă ai fi aici, am fi râs! Oricum am râs! Hei, coană Teodoro! Hei!

Joulou se oprise, ascunzându-se în spatele unui copac.

Marguerite își încleștase mâinile pe balustrada balconului.

Roland nu știa nimic din ceea ce se petrecea în spatele său.

— Hei, burghezule! strigă zdrențărosul, dând cu ochii de el. Îl cunoști pe Tourot? Eu sunt, Tourot. O să faci un guturai. Anul trecut eram cu coana Teodora. A tușit puțin, și apoi la revedere, prieteni! Am pe mine șalul și pălăria de la ea! Săraca femeie! Fii atent la răceală!

Culese de pe jos o cârpă, din obișnuință, și plecă spunând:

— Trăiască veselia! îi plăcea asta. Bună seara, burghezule, nu te simți jignit. Am luat doi litri la Reverchon. Eu am fost la înmormântarea ei. La mine o să fiu doar eu. Să ne distrăm, asta e! Hei!

Dădu colțul străzii Chevreuse, în cealaltă parte a bulevardului, și dispăru. Joulou sări din ascunzătoare. Marguerite tresări spasmodic.

— Chrétien! Nu-l lovi! spuse cu o voce care i se opri în gâtlej.

Era ultimul strigăt al conştiinţei, dar el nu ajunse la Joulou, care pusese deja mâna pe umerii lui Roland, spunând:

— Dă portofelul, canalie!

Nici Marguerite nu putea să audă ce spunea Joulou, dar trase aer în piept, în timp ce se gândea: „Chrétien atacă din faţă! Chrétien e curajos!"

Era adevărat. Trecerea zdrenţărosului, văduvul Virginiei, îi schimbase planul de luptă. Provenea dintr-un ţinut în care oamenii se privesc în faţă.

Poate că merita numele de „Brută", care-i devenise poreclă, şi în adâncimile în care-l vedem noi decăzut, poate această trăsătură era chiar o fericire pentru el. Dar nobilul se găsea ascuns undeva, sub această piele îngroşată. Joulou era un viteaz.

Ca şi Marguerite.

Roland ridică privirea. Era copleşit încă de şocul moral pe care-l primise şi gândirea îi era tulbure. Nu se număra printre obişnuiţii Tavernei: nu-l întâlnise niciodată pe Joulou. Întâlnirea cu acest bărbat cu figura răvăşită, care-l aborda cu capul descoperit, cu înjurătura pe buze şi cu un pumnal în mână, făcu să se trezească în el dispreţul, sporit şi de travestiul pe care-l purta Joulou.

— Prietene, îi spuse, vezi-ţi de drum.

Joulou îl prinse de guler şi-l scutură violent. Roland avea o putere ieşită din comun. Se ridică, împins numai de instinctul de conservare, dintr-o nevoie instinctivă de apărare şi cu un simplu gest, puse banca între el şi adversar.

Acesta bombăni:

— Deci eşti laş, băiete! Totuşi, suntem o pereche de Buridani şi ai un pumnal asemănător cu al meu. Dă-mi portofelul şi te las să pleci.

De data asta, cuvântul „portofel" îl izbi pe Roland.

— Veniţi de acolo? întrebă, arătând casa Margueritei.

Joulou scrâşni din dinţi şi răspunse:

— Da, de acolo vin, hoțule!

Simultan, întrebuințând tactica aceea faimoasă în jocurile bretone și pe care băieții din Morbihan o aplică cu o uimitoare perfecțiune, aruncă banca dintr-o mișcare neașteptată și-l lovi pe Roland cu capul drept în stomac.

Acesta se retrăsese cu un pas. Primi cu ambele mâini șocul amortizat al „berbecului“, care dacă ar fi lovit în plin, i-ar fi zdrobit pieptul. Așa însă, Joulou fu cel ce căzu pe pavaj.

— Un leu! murmură de sus, de la balcon, Marguerite. Un leu tânăr și frumos!

Din gâtlejul lui Joulou țâșni un strigăt turbat.

— Scoate cuțitul! strigă el. Nu mai e de glumă, băiete! Pe tine te vreau! Scoate cuțitul!

Roland puse din nou, cu sânge rece, banca între el și adversarul care deja se ridicase. Joulou reveni în bătălie cu înverșunarea unui animal sălbatic. Roland își scoase, în sfârșit, pumnalul de jucărie pe care-l purta la cingătoare. Dar nu avea alt gând decât să scape de acest furios. Se auzeau cântece de pe strada Campagne-Première, care dădea în bulevard câțiva pași mai încolo și care în vremurile acelea nu era decât o ulicioară nepietruită, pentru căruțe. Pe această ulicioară se afla intrarea principală în cabaretul *Turnul din Nesle.*

Roland se retrăgea. De două ori Joulou îl ajunse din urmă și fu aruncat la pământ, în ciuda puterii sale brutale și a obișnuinței de a se lupta. A treia oară, la colțul cu strada Campagne-Première, când Roland văzuse deja luminile cârciumii pe care și-o alesese ca refugiu, piciorul îi alunecă pe un mușuroi înălțat de copiii din cartier și pe care nu-l zărise din cauza întunericului. Se clătină și căzu.

Joulou se aruncă asupra lui cu un urlet de lup. Îl izbi în piept cu pumnalul atât de violent, încât toată lama dispăru în rană și sângele cald care-i sări în față, ca și cum ar fi atins o arteră, aproape îl orbi.

Roland nu scoase decât un singur strigăt, scurt și sfâșietor.

Sus, pe balcon, Marguerite simți că leșină și se retrase în salon.

În acel moment, se deschise uşa de la *Turnul din Nesle* şi o bandă veselă ieşi cântând.

În celălalt capăt al bulevardului, spre Observator, o patrulă de pază se apropia în pas liniştit, cu mâinile la spate.

7 GAŞCA CEA VESELĂ

Pipăind ca un orb şi apăsându-şi cu ambele mâini ochii arşi de sângele cald, Joulou găsi poarta casei. Intră fără să fi fost zărit nici de patrula de poliţie, nici de gaşca veselă ce ieşea din cabaretul *Turnul din Nesle.*

Frigul era puternic. Puţinele ferestre care dădeau spre bulevardul unde se petrecuse omorul erau toate închise. Crima, care pentru minţile obişnuite şi neluminate luase pentru o clipă înfăţişarea unui duel, nu avea alţi martori în afară de femeia aplecată peste balcon şi care era complice.

Secretul morţii rămânea cunoscut doar de Joulou şi de Dumnezeu.

Tinerii costumaţi care înaintau pe strada Campagne-Première vorbeau şi cântau.

Cei care pălăvrăgeau spuneau:

— Sfârşitul carnavalului! Puşculiţa e goală, ne-au halit şi ultimul ceas şi cumătrul Lancelot nu dă pe credit.

Cei care cântau, pe jumătate beţi, repetau obosiţi şi prost dispuşi refrenul care însoţise cina lui Joulou:

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

Şi unii, şi alţii se clătinau pe picioare. Trebuie să te distrezi neapărat. Şi găştile vesele se distrează astfel de cele mai multe ori.

În ceea ce-i privește pe slujbașii care asigurau rondul de noapte, aceștia discutau cu o politețe liniștită subiecte literare sau politice și dormeau de-a-n picioarelea.

Știm că toate costumele tinerilor erau inspirate din drama *Turnului din Nesle*. Regele Ludovic *„Le Hutin"* se opri în mijlocul străzii și spuse:

— Dacă am fi fost în timpurile barbare, când aveam onoarea să guvernez Franța, am fi jefuit un trecător și ne-am fi sfârșit noaptea la numărul 113.

— Asta e! suspină Enguerrand de Marigny. Nu mai e nimic bun, totul e depășit, până și spânzurătoarea mea din Montfaucon. Totuși, să fim drepți, în secolul al XIV-lea, numărul 113 abia urma să apară!

— Am citit în Morala în acțiune, spuse Gaulthier d'Aulnay, că doi tineri ofițeri de marină și-au amanetat într-o zi onoarea la Muntele de Pietate. Propun să...

— Păstrează-ți onoarea, remarcă Landry. Sub trei franci nu te împrumută nici un comisionar.

În aceeași clipă, Joulou se repezi gâfâind în salonul Margueritei.

— L-am ucis, spuse, ca și când cineva l-ar fi întrebat. L-am ucis dintr-o lovitură.

Nu-l auzi nimeni, căci Marguerite zăcea leșinată.

Joulou îi aruncă apă pe față. Ea deschise ochii, dar văzând masca hidoasă de sânge care-i acoperea chipul, închise din nou ochii, îngrozită.

— Spală-te! se bâlbâi. Să nu vină careva!

El se privi în oglindă și se șterse, speriat.

— Mă ardea ca apa în clocot, spuse. Îmi pare rău de ce am făcut. Nu aveam nimic cu el pină în seara asta. E o prostie!

Marguerite îi aduse chiar ea apă într-un lighean.

— Ești rănit și tu?

— Nu, tot sângele e al lui, răspunse Joulou, cufundându-și capul în ligheanul a cărui apă se înroși.

— Îmi pare rău de ce-am făcut, foarte rău. Se lupta fără tragere de inimă. Îi era teamă să nu mă rănească. Fir-ar să fie! L-am ucis!

Marguerite schimbă apa din lighean. Îi stătea pe limbă întrebarea, dar nu spuse nimic. Joulou se scălda în apa proaspătă, spunând:

— Măcar asta e rece! Dacă nu se împiedica, n-aş fi putut. Nimeni nu ne privea, omul ăla plecase. Omul cu felinarul. Iar el! El era un bărbat adevărat! N-a strigat nici măcar după ajutor. Spune şi tu ceva! Totul a fost opera ta. Şi când am fost ascuns în spatele copacului, te-am văzut perfect la balcon.

— Ţi-am strigat: „Nu-l omorî!", se bâlbâi Marguerite. Ai auzit?

— Nu-ţi furase portofelul? întrebă Joulou, fixând-o cu o privire rătăcită.

— Unde-i portofelul? zise în şoaptă Marguerite.

În loc de răspuns, Joulou se lăsă să cadă pe canapea.

— Nu mi-e teamă de moarte, spuse, clătinându-şi capul lăsat în piept. Dar eşafodul... Am fost odată la bariera Saint-Jacques, să văd eşafodul. Nu ştiam că va veni o zi... Ah! Ce prostie! Ce prostie!

Tăcu, tresărind din tot corpul.

Marguerite se aşeză, cu braţele încrucişate şi capul sus.

— Oamenii cumsecade de acolo, urmă Joulou cu voce blândă şi schimbată, ca vaietul unui copil. Sărmani oameni de treabă! Tata şi mama! N-au existat la noi decât oameni curajoşi, ştii? sunt sigur c-am să mă omor. Precis au băut în sănătatea mea în seară asta, deşi sunt supăraţi pe mine. I-am costat atâţia bani! Mâine, în Miercurea Cenuşii, vor merge amândoi la biserică şi mama o să aibă ochii plini de lacrimi când o să se roage pentru mine.

Marguerite îşi încruntase sprâncenele. Îi apăruseră cearcăne vizibile, în contrast cu paloarea feţei. Un tic nervos îi deformase arcul buzelor. Îşi înfipse mâinile îngheţate în părul lui Joulou, punându-i în lumină chipul umflat de lacrimi.

El plângea ca un copil.

— Ai terminat? spuse cu voce şuierătoare.

Joulou strânse pumnii.

— Termină! Brută! repetă, recăpătându-și strălucirea din ochi. Eu sufăr mai mult decât tine, pentru că-l iubeam, înțelegi? îl iubeam. Dă-mi portofelul!

— N-avea nici un portofel, mârii Joulou.

— Ah! icni Marguerite, ale cărei buze se albiră. Am avut zece minute de agonie. Oare am plâns cu lacrimi de sânge pentru nimic?

Joulou își trecu degetele peste frunte.

— Brută! șopti el. Cu atât mai bine: așa poate am să uit.

— Vreau portofelul! strigă înnebunită Marguerite. E al meu!

— I-am pipăit tot pieptul, rosti Joulou cu efort. Nu ca să caut portofelul, ci pentru a-i simți bătăile inimii. Lovitura aia ar fi ucis și un taur... Brută! Brută! inima nu-i mai bătea. Nu avea nici un portofel, sunt sigur. Ah, ascultă! Mi-amintesc! când a alunecat, când a căzut, i-am văzut mâna dispărând sub jiletcă. Mi-amintesc, pentru că am crezut că o să-mi zboare creierii cu un foc de pistol. Dar nu! Nu era un pistol. Mi-amintesc pe măsură ce vorbesc. Poate că era portofelul. L-a aruncat departe, pe deasupra capului, și portofelul... sigur, era portofelul, sunt sigur acuma... portofelul a căzut pe strada Campagne, la douăzeci de pași de noi.

— O să-l am! spuse Marguerite. M-a costat prea mult! îl vreau!

Mâinile i se desprinseră din părul lui Joulou, care-și pierdu echilibrul și căzu în față, cu capul de podea. Nici nu încercă să se ridice. Se gândea vag, prin noaptea zbuciumată a minții sale. «Asta-i un diavol. Îl iubea. Oare ar trebui să mă omor or să mă întorc acolo, la noi, în Bretania? Mama îmi spunea: „când faci un lucru rău, eu visez urât." Ce-o fi visat în noaptea asta? Ah, ce prostie! E o greșeală să vii la Paris. Mâine mă voi duce la spovedanie și apoi, am să mă înec.»

Marguerite cobora scările cu pași hotărâți.

Se opri, totuși, în pragul ușii exterioare, căci porțiunea aceasta de bulevard, total pustie în momentul crimei, era acum plină de lume. Lucrurile se schimbaseră. Gașca veselă care ieșea de la Turnul din Nesle și patrula ce venea de la răscrucea

Observatorului se întâlniseră în colțul străzii Campagne-Première, ambele zărindu-l în același timp pe Buridan zăcând într-o baltă de sânge. La Paris, curioșii apar din pământ. Deja se adunaseră o mulțime.

Marguerite închise încet poarta, rămânând în spatele ei.

Nu exista portar. Atunci era un lucru obișnuit, care se întâlnește și azi, mai ales în acest cartier, unde locatarul principal, cel ce închiriază altora camere, păzește el însuși casa în cea mai mare parte a timpului. Aici, principalul locatar era o studentă de profesie, care risipise câteva mii de franci prin tot felul de școli și care se culca odată cu găinile.

Patrula, compusă dintr-un ofițer și doi agenți, era în căutarea unui republican care se ascunsese pe undeva prin apropiere. Nopțile pariziene au socotelile lor clare, pentru profituri sau pierderi. Uciderea lui Buridan nu era decât o afacere curentă: o problemă ce trebuia adusă a doua zi la cunoștința inspectorilor de la Siguranță și eventual rezolvată în timpul zilei — după cum s-ar fi putut la fel de bine să rămână între coperțile unui dosar, nerezolvată până la desființarea Prefecturii, în vecii vecilor.

Inspectorii sunt oameni prudenți, avizați, dotați cu fler. Noi ceilalți, care mânuim uneltele de scris, ne ridicăm bucuroși împotriva lor și, lucru unic, într-adevăr, trei sferturi și jumătate din populația liniștită pe care aceștia o păzesc este de aceeași părere cu noi. Nimeni nu discută părerea Atenei, care se declară de uña singură ca fiind orașul cel mai spiritual din lume. Ai fi catalogat pe loc drept stupid, pentru simplul motiv de a-i contrazice. Dar, deși respect părerea Atenei, personal îmi asum răspunderea și-mi iau libertatea să gândesc altfel. Eu țin la cei care-mi asigură condiții să-mi petrec noaptea liniștit și, în realitate, dacă sergenții n-ar ajunge imediat la locul faptei când o femeie a fost lovită de o trăsură...

Cu o triplă ocheadă vulturească, patrula își dădu seama că lovitura nu avea nimic de-a face cu gașca zgomotoasă, și încă mai puțin cu curioșii care soseau unul după altul. Gașca avea întipărită în privire inocența ușor amețită, dar mai ales

plictisită, tipică nopților de carnaval. Printre curioși se găsea un student la medicină — care nu lipsește niciodată de partea cealaltă a Senei — și care avea să devină cu siguranță un doctor celebru. Văzând pumnalul și sângele, studentul declară că moartea lui Buridan se datora unei răni.

Roland fu ridicat: două-trei femei remarcară frumusețea fără cusur a trăsăturilor lui, atunci când capul palid fu sprijinit pe brațul ofițerului. Studentul la medicină își oferi serviciile cu generozitate. Se organiză un fel de convoi, care traversă bulevardul, pentru a ajunge în strada Chevreuse și, de acolo, pe strada Notre-Dame-des-Champs, unde se afla sediul călugărițelor din ordinul Bon-Secours. Nefiind total convins de moartea lui Buridan, ofițerul trimisese un mesaj expres în strada Regard numărul 1, unde locuia doctorul Récamier.

Acest medic excelent, faimos pentru talent, mofturi și lene, nu avea de făcut decât un pas de la el de acasă până la mănăstirea Bon-Secours, una dintre primele clădiri de pe strada Notre-Dame-des-Champs.

Fiți de acord și dumneavoastră, toate se aranjaseră de minune. Deși mă gândesc la Atena, îndrăznesc să cred că dacă niște hoți ar fi ajuns primii la fața locului, și nu agenții de poliție, mă îndoiesc că ar fi luat niște măsuri mai serioase.

Apoi patrula binevoi să-l aresteze la colțul străzii Chevreuse pe zdrențărosul Tourot, soț nelegitim al coanei Teodora, pentru că sărmanul adormise cu capul sprijinit de zid, lângă felinarul încă aprins.

Dacă ne gândim bine, acest exces e de scuzat, datorită frigului și celor doi litri de otravă care-i încinseseră creierii amantului Virginiei— om cinstit care, fără intervenția patrulei, s-ar fi trezit a doua zi pe lumea cealaltă.

Totuși, gașca cea veselă nu urmase convoiul. Rămăsese tăcută în colțul străzii Campagne. Marguerite îi aștepta nerăbdătoare să plece.

Era tot în spatele porții. Pândea.

— Am crezut că era Léon Malevoy! spuse primul Ludovic Le Hutin.

— Avea același costum, replică Landry, și nu l-am văzut pe Léon Malevoy toată seara.

— Aiurea! exclamă Enguerrand de Marigny. Léon e aici, aproape, la frumoasa lui Marguerite. Mă duc să mă culc, domnilor!

Ceilalţi schimbară o privire.

Îl lăsară, totuşi, pe primul ministru să meargă la culcare. Dar gaşca avea un gând ascuns. Membrii ei îşi făceau semne şi vorbeau foarte încet.

În clipa în care Enguerrand de Marigny, cu mâinile în buzunare, trecea prin faţa porţii după care era ascunsă Marguerite, se auzi deodată vocea regelui Franţei, care strigă:

— Stai, Jaffret, şmechere! Ne furi, ministrule!

Se pare că Enguerrand de Marigny se numea de fapt Jaffret. Tresări puternic la auzul vocii suveranului său, care, de altfel, îi era şi superior pe linie profesională. Oricine l-ar fi privit de aproape în acea clipă, ar fi observat clar că se gândea să-şi ia tălpăşiţa.

Jaffret, un amărât de lungan, disproporţionat clădit, care-şi purta cu stângăcie costumul închiriat, era al treilea funcţionar la notariat, în slujba lui Deban, notarul din strada Cassette. Se opri exact în dreptul Margueritei, ascunsă dincolo de poartă.

— Domnule Comayrol, spuse el cu o voce ce se voia hotărâtă, nu sunt dintre cei ce dispreţuiesc glumele, dar vă rog, fără vorbe mari!

— Seniore, nimeni nu are intenţia de-a vă ofensa, reluă superiorul, apropiindu-se împreună cu ceilalţi colegi. Dar nu cumva aţi fost spânzurat in Evul Mediu pentru tocarea banilor publici?

Marguerite nu era interesată de această discuţie. Detaliile groteşti nu aveau nici o legătură cu obiectul preocupărilor ei. Totuşi, un cuvânt o făcu să-şi ascută auzul.

— Pe Notre-Dame! spuse Landry. Ai luat ceva de pe jos, acolo, Jaffret, vicleanule, trădător de Dumnezeu şi de aproapele tău! Bănuiesc că nu te-ai aplecat pentru o prună! Nu e nici anotimpul, iar copacii din jur sunt ulmi, după cum vezi!

Acest Landry, bine îmbrăcat în costumul lui de haiduc, era ierarhic al doilea slujbaș la Deban: domnul Urbain-Auguste Letanneur, tânăr cult, care trimitea articole satirice la Riverain de la Meuse, ziarul local al ținuturilor natale.

Jaffret răspunse:

— Nu am ridicat nimic!

Apoi, văzând cum cercul se strânge în jurul său, urmă:

— Poate batista, se bâlbâi el.

— Gardă! ordonă aspru regele Comayrol. Prindeți-l pe trădător și biciuiți-l!

Letanneur și încă unul îl apucară de guler.

Jaffret i se adresă celuilalt:

— Domnule Beaufils, nu faci parte dintre noi, funcționarii. Jos mâinile!

Dar Comayrol decise:

— Du-te, Beaufils! Ai această calitate. Execută ordinul!

Beaufils, care nu era angajat la Deban, se execută. Cu piciorul drept, evident obișnuit cu astfel de exerciții elegante, îi puse piedică lui Jaffret, care se prăbuși la pământ. Nu avea rost să mai opună rezistență, așa că spuse:

— Mi-ați făcut-o! Paza nu-i departe de aici. Vreți să se adune vecinii? Aveți răbdare, să ne lămurim ca între prieteni.

Apoi, coborând vocea:

— De unde știți că povestea cu bărbatul mort n-a adunat lumea la ferestre? adăugă el.

Toată gașca ridică instinctiv capul, căutând în același timp în direcția ferestrelor, pe drum și pe ambele trotuare. Nu se vedea nimic suspect, căci pe Marguerite, ascunsă în întunericul gangului, n-o puteau zări.

Cu toate astea, se apropiară și se adunară unul lângă altul. Din grup nu mai răzbăteau decât șoapte.

Cu siguranță, din acel moment nimeni nu-i mai putea auzi de la ferestre. Dar aveau un martor nevăzut, care nu pierdea un cuvințel din ce vorbeau. Acum erau atât de aproape de poartă, încât Marguerite i-ar fi putut atinge cu mâna.

— Dumnezeule! spuse Jaffret, pe care-l ridicaseră de jos. Nu voiam decât să ajung la mine sau oriunde, într-un

loc sigur, ca să văd și eu ce-am găsit. După asta puteam să împărțim, nu-i așa?

— Da, da, oricând! Nu era grabă, șmecherule! spuse Landry.

— Liniște! porunci regele. Suntem un tribunal. Tratați-l cu îngăduință pe acuzat. Deci, Jaffret, încă n-ai putut vedea ce-ai luat?

— Încercați să nu mai rostiți nume! mormăi al treilea funcționar. Ne poate aduce necazuri! Știu exact că am găsit un portofel, dar, la naiba! Nu știu ce e înăuntru.

În spatele porții, Marguerite, care asculta cu capul aplecat, își îndreptă spatele. De acum, era mai puțin atentă, pentru că trebuia mai degrabă să se gândească.

Cuvântul „portofel“ avusese efect și asupra celor din gașcă.

Dintre toate obiectele care gâdilă imaginația fantezistă, considerând întâmplarea ca pe o mare loterie, în care biletele vin și pleacă, portofelul este la mare preț. Portofelul în sine este un lucru la fel de capricios ca soarta însăși: poate să nu conțină nimic; poate să conțină ceva mai mult decât nimic: scrisori ale unor vechi amante, schițe de versuri pentru o tragedie, nerozii de-ale conspiratorilor, nota de plată de la spălătorie. Dar poate conține și o avere.

Vorbesc despre cel mai banal portofel. În ce fel? Sub forma unui secret, ca în melodrame. Desigur, căci melodramele pornesc de la un punct posibil sau probabil. Da, un astfel de secret care, ca sumă, nu ar însemna nimic nici într-un carnet de bal, poate valora de fapt o adevărată avere — și era exact cazul secretului pe care doamna Tereza, bolnava din strada Marguerite numărul 10, mama sărmanului nostru Roland, voia să-l cumpere cu prețul celor douăzeci de mii de franci din portofel.

Mai precis, cu acești bani voia să-și răscumpere secretul, căci cei 20.000 de franci erau prețul răscumpărării unei taine care-i aparținea cu drept legitim mamei lui Roland.

Să spunem că în Anglia există trei bancnote de două sute de mii de lire, valorând în consecință fiecare câte cinci *milioane* de franci. Prima îi aparține succesiunii prințului

consort, a doua este proprietatea doamnei A. Romorantin, care a întreținut relații amoroase îndelungate cu un ilustru bancher israelit, a treia este înrămată și pusă în salonul guvernatorului Trezoreriei, unde prin strălucirea ei stârnește o adâncă admirație, așa cum inspiră cele mai nobile picturi ale lui Murillo, Rafael sau Leonardo da Vinci. Exceptând această a treia posibilitate, există deci în lume cel puțin două portofele care, deși banale ca niște țesături din Bretania de sud, pot conține două sute cincizeci de mii de franci rentă.

Probabil că visurile tinerilor din gașcă nu mergeau atât de departe. Sincer vorbind, nu se punea problema decât de a putea continua această sărbătoare de Lăsata Secului, întreruptă prea devreme, din lipsă de bani. Printre funcționarii lui Deban, ale căror fonduri se aflau într-o stare jalnică, chilipirul de câteva sute de franci s-ar fi bucurat de o primire favorabilă.

Știm, însă, că pleașca era mult mai generoasă.

Fără tragere de inimă, Jaffret își desfăcu haina și scoase din ea portofelul.

Regele Comayrol înșfăcă prada.

Îndată ce degetele experte ale regelui atinseră învelișul de piele, el scoase un strigăt de surpriză. Există multe mâini savante, care recunosc hârtia mătăsoasă a unei bancnote chiar prin materialul portofelului.

— Am câștigat! strigă regele, uitând de orice prudență. Am nimerit-o!

O mișcare involuntară a Margueritei îi făcu să se întoarcă spre poarta care-și desena pe zid conturul negru, ca o amenințare.

Beaufils șopti:

— Ne-am ales prost locul ca să facem disecția asta.

Și apropiindu-și buzele de urechea lui Comayrol, adăugă:

— Am văzut un cap acolo, hei, domnule!

Acest Comayrol era un tânăr oarecare, cum vom mai întâlni destui de acum înainte. Îl călcă pe picior pe Beaufils, care nu era slujbaș la Deban, și reluă, de parcă acesta i-ar fi spus cu totul altceva:

— Golanule! Prietene! îți înțeleg nerăbdarea firească. Să trecem la inventariere. Rupe sigiliul!

— Atenție! spuse Beaufils cu voce tare. Fără să trișezi!

— Sigiliile sunt desfăcute! Numărul 1: un bilet la Teatrul Pantheon, la reprezentația *Țiganii din munți*. V-am spus: am câștigat!

Mimă gestul de a căuta mai departe. Prinzându-i din zbor jocul, gașca izbucni în râs.

— Numărul 2, continuă Comayrol. O adeverință de la *Muntele de Pietate*. O vestă: cinci franci. Probabil că era elegant. Numărul 3 și ultimul: o ciornă de scrisoare, îndoită în opt, ca să facă țigări mai economice, mătăsoasă la pipăit, asemănătoare cu o bancnotă. Iată ce stătea la originea regretabilei mele erori și a strigătului meu: am câștigat!

Gașca rosti la unison două silabe, pe un ton puternic și decis:

— Fu-rați!

Beaufils adăugă:

— Ghinion!

Scena era jucată perfect, nici prea lungă, nici prea scurtă, fără detalii sau încărcături inutile: o scenă firească. Ar fi reușit perfect chiar față de Marguerite, dacă aceasta nu ar fi dispus de propria-i mărturie — certitudinea că tot ce se petrecuse era o comedie nerușinată.

— Senior Enguerrand, reluă regele Comayrol, adresându-se lui Jaffret. Vă scoatem de sub acuzația adusă împotriva dumneavoastră, dar vă confiscăm portofelul în beneficiul portăresei, căreia avem obiceiul să-i întreținem prietenia prin mici cadouri, ori de câte ori aceste atenții nu ne costă nimic. Vă puteți retrage, seniore! Dumnezeu să vă ajute și să vă aibă în paza lui!

Îl prinse pe Jaffret de umeri și-l întoarse spre el, șoptindu-i la ureche:

— Fă-te că pleci și apoi întoarce-te! suntem acolo. Suntem la Turnul din Nesle.

— Merita osteneala, mormăi Jaffret. Noapte bună, fraților!

— Du-te să faci nani! strigă Letanneur. De mâine începe postul mare. Mulțumim cerului, starea noastră financiară ne va permite să postim până la Paști!

Plecară cu toții, Jaffret îndreptându-se spre cartierul iadului, ceilalți întorcându-se pe același drum pe care veniseră și cântând pe tonul obișnuit al învinșilor, obligați, din lipsă de bani, să părăsească câmpul de luptă al Lăsatei Secului. Între timp, refrenul bahic se transformase în cântec de leagăn:

Să mergem!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Și să bem!

Depășiră astfel strada Campagne, apoi se întoarseră imediat, în liniște, unul câte unul.

— Sărmanul flăcău! A fost ucis! spuse Comayrol cu voce joasă, când se regrupară la colțul străzii. Nu-i va fi nici mai bine, nici mai rău dacă-i vom fi moștenitori. Nu mai e timp de distracție. Afacerea propusă de Beaufils devine posibilă. Mâncați, băieți, dar cu sobrietate, ca niște rentieri, căci — sfârși el, bătând cu palma peste portofel — cu ce-i aici, iarna viitoare pe timpul ăsta, fiecare din noi o să trăiască din propria lui rentă!

8 DISCURSUL REGELUI COMAYROL

Ne aflăm în salonul cârciumii numite *Turnul din Nesle*, care dădea în spatele casei Margueritei și de unde, cu o oră mai înainte, se auziseră acordurile monotone ce înveseliseră cina solitară a lui Joulou. Fereastra salonului prin care acesta și slujbașii lui Deban schimbaseră câteva cuvinte era acum închisă, iar draperia din stofă algeriană, lână și bumbac, care înlocuia vechile perdele, de proastă calitate, o acoperea acum cu totul.

Precauţiunile nu erau inutile. Nu era vorba să te fereşti numai de curiozitatea vecinilor, ci şi de cea a muşteriilor jupânului Lancelot, stăpânul acestor locuri, căci fereastra dădea pe o terasă ce privea spre grădină.

Trecuse timpul distracţiei, o spusese şi regele Comayrol. Datorită conţinutului portofelului „afacerea Beaufils" devenea posibilă. Era vorba de o afacere foarte rentabilă, căci regele Comayrol vorbea despre ea cu satisfacţie.

Înainte de a explica pe larg afacerea Beaufils, e oportun să menţionăm clar locul fiecărui personaj dintre cei îmbrăcaţi cu costumele dramei la modă şi reuniţi în jurul unei mese aranjate destul de sărăcăcios, în acest cabaret a cărui firmă îşi datora celebritatea aceleiaşi drame.

La reuniune participau slujbaşii lui Deban, cărora li se alăturase un străin, faimosul domn Beaufils, un vlăjgan zdravăn, cu rol de figurant, într-un costum de haimana de duzină.

În ceea ce-i priveşte pe slujbaşi, s-o luăm uşurel, ca la un consiliu de război.

Mai întâi erau doi funcţionăraşi deghizaţi — bineînţeles — în june prim: Gaulthier şi Philippe d'Aulnay. Numele lor: Jean Rebeuf şi Nicolas Nivert, care sperau să avanseze de la o zi la alta.

Urma copistul Moynier, de vreo patruzeci de ani, care fusese odinioară angajat în provincie. O mie opt sute de franci salariu fix, trei mii de franci pentru scrieri de documente. Moynier juca rolul cârciumarului Orsini.

Imediat peste Moynier, în ordine ierarhică, sau după schema de salariu, urma funcţionarul de grad patru, Léon Malevoy, un băiat nobil şi frumos, delicat, norocos în dragoste şi care părea întotdeauna că s-ar putea aranja, datorită unei surori, retrasă la mănăstire. O mie două sute de franci, fără şmecherii. Absent.

Apoi urma Jaffret, bunul Jaffret, cum i se spunea cu ironie. Bunul Jaffret să fi tot avut vreo treizeci de ani. Era văduv după o soţie care se pare că nu murise de prea mult bine. După numele mic, Bénigne, cu B de la Bossuet: avea copii la azil şi-şi risipea banii în vânt. Cu excepţia soţiei defuncte şi a moştenitorilor ajunşi în instituţii de caritate,

mai avea ca familie un câine, o pisică și multe păsărele. Cu duhul blândeții, bunul Jaffret își obișnuise câinele și pisica să se împace ca frații. Era al treilea în grad și primea o mie cinci sute de franci anual. Mult.

Urbain-Auguste Letanneur, al doilea funcționar în grad, avea douăzeci și cinci de ani, două mii cinci sute de franci și gusturi artistice. Făcea slujba de plăcere. Chiar și fără articolele din Riverain de la Meuse, care-l costau câteva găini umplute și pe care le dedica discret redactorului-șef, oricum ar fi dus-o bine. Era un Roger-Bontemps, căruia nu-i lipsea nici spiritul și nici învățătura. Într-un notariat sănătos, ar fi fost un „cal de povară", dar vom vedea că biroul lui Deban era o prăvălie fantezistă, total diferită de acele înțelepte sanctuare, în care notariatul parizian are obiceiul să-și îndeplinească solemnele sarcini.

Casa Deban avea pe dracul în ea, prin persoana onorabilului său maestru. Ea supraviețuia pur și simplu pentru că există unele lucruri vechi, incredibil de greu de distrus.

Regele Comayrol era deasupra lui Letanneur prin măreție, ținută, elocință și prin accentul meridional. Câștiga cinci mii de franci, fără a socoti micile lui afaceri particulare.

Era un bărbat între douăzeci și opt și treizeci de ani, mărunt, puțin cam solid, dar plăcut la înfățișare. Avea privirea catifelată, specifică oamenilor din Sud. Râdea tot timpul. În momente grave, înșira fraze solemne. Modestia a fost cândva la preț. Cu vorbe potrivite, se fură clientela bogată mai abitir decât reușesc s-o facă sacagiii. Pentru un om puternic totul este să te adaptezi.

Exista cândva un negustor de himere, care îndruga baliverne și care subjuga duci și pairi, spunându-le lucruri neplăcute în liniștea cabinetului său. Este o artă. „Mazarin o bătea pe Ana de Austria și tânărul rege Ludovic al XIV-lea, care văzuse asta, nu îndrăznise să-l destituie decât mort." Șmecherul de care pomeneam există și azi, nu e mort. Cartierul Saint-Germain îi trimite cofeturi la ocnă.

O ultimă trăsătură: regele Comayrol avea darul unei vorbiri organizate, pe care nonsensurile n-o pot opri ușor. E lucrul cel mai important.

Când gaşca se întoarse la *Turnul din Nesle*, cabaretul era cuprins de agitaţie, datorită crimei comise la o sută de paşi de intrare. Lui Comayrol îi dădu prin minte să-i spună domnului Lancelot, pe un ton impresionat:

— Neică, voiam să mergem să dansăm undeva, dar când am văzut nenorocirea de afară ni s-au tăiat picioarele. Serveşte-ne în salonul cel mare.

Jupânul Lancelot, un blajin care se mândrea cu cele o sută de kilograme pe care le avea, găsi foarte firesc faptul că emoţia le luase curajul şi le deschisese pofta de mâncare. Se repezi spre cuptoare, bombănind la adresa proastei organizări a poliţiei şi reaprinse focul.

Cina era gata, dar nu le era foame.

După ce-i goni pe ospătari şi puse zăvorul la uşă, regele Comayrol deschise portofelul de faţă cu toţi şi numără loial, pe masă, cele douăzeci de bancnote dinăuntru.

Se făcu o linişte de mormânt. Nici o voce nu se ridică pentru a pune sub semnul întrebării legitimitatea împărţirii acestor bunuri rămase fără stăpân.

— Suntem opt, spuse Beaufils, numărându-i pe toţi.

— Nouă, rectifică regele Comayrol. Cu Léon Malevoy, dacă majoritatea adunării îl acceptă la partaj, chiar dacă nu-i aici. Vă atrag atenţia că în afacerea Beaufils, pentru ca lucrurile să meargă bine, Léon Malevoy ar fi de maximă importanţă.

— Léon Malevoy se duelează mâine, spuse Letanneur. Eu îi sunt martor. Ca să vorbim sincer, nu cred că vrea să se implice într-o astfel de treabă.

— E un puritan, atenţionă cu amărăciune Jaffret. Face pe delicatul.

Beaufils scutură din cap şi spuse:

— Dacă lipseşte el, combinaţia pierde sută la sută. Exact pe Malevoy l-ar place domnul Lecoq şi colonelul.

— Dar de ce? întrebară mai mulţi membri ai adunării.

— Aşa! replică Beaufils, aprinzându-şi o ţigară. Domnul Lecoq nu dă socoteală nimănui, puişorilor!

— Dar ce, e Marele Sultan, acest domn Lecoq? întrebă râzând Letanneur.

Beaufils răspunse șoptit și cu emfază:

— Nu. Sunt alții și mai tari ca el.

Cuvintele lui fură urmate de tăcere.

— Domnilor, spuse regele Comayrol pe un ton așezat, trebuie să lămurim situația. În numele interesului general, vă rog să mă ascultați cu atenție. Mă tem că voi vorbi cam mult, dar voi fi clar și, când voi termina, fiecare dintre voi se va putea pronunța în deplină cunoștință de cauză asupra afacerii Lecoq, care poate fi pentru noi Pluta Meduzei. Să vorbim mai întâi despre noi, ca oameni ce trăim din munca noastră. Domnul Beaufils este în afara problemei: propriu-zis nu-i vorba decât despre slujbașii de la Deban. Copii, suntem terminați, rași și frezați! Într-una din zilele următoare, apa ne va trece peste cap. Cu atât mai rău pentru cei ce nu știu să înoate. Domnul Deban, patronul nostru, mi-a făcut numai bine. Nu pot să-l ponegresc. Știu că toți îl iubiți, în afară de bunul Jaffret, care nu iubește pe nimeni. Dacă ieșim basma curată din afacerile lui încâlcite, am putea să-i fim de folos cândva. Așa îmi place să cred. Nu i-aș refuza niciodată o sută de parale. Domnul Deban a intrat în notariat pe ușa din față, ca un actor de succes, care urcă pe scenă. N-a trebuit decât să intre, pentru a fi aplaudat. Era bogat, era o persoană bine, susținut de o avere frumușică și succesor al tatălui său, numit Deban cel Adevărat, așa cum se spune Carol cel Mare sau Ludovic cel Sfânt. Acest papa Deban era notarul cel mai notar cu putință, care împreună cu fantasticul său coleg a redactat cuvintele: „Se adeverește prin prezenta“. Se spune că atunci când s-a căsătorit cu papa Deban, doamna Deban-mama a fost întrebată dacă este de acord să-l ia de soț pe maestrul Deban împreună cu colegul său. Așa se spune. Dar dracul își vâră coada. Generațiile se succed, dar nu seamănă între ele. Fiul lui Carol cel Mare, pe care l-am amintit mai sus, a fost Ludovic cel Bun. Fiul lui papa Deban, unicul moștenitor al lui Deban cel Adevărat, notar al Înaltelor fețe bisericești și al marii nobilimi, care a avut în mână două treimi din miliardul de beneficii, fiul adevăratului Deban, și colegul său, Hilaire-François Deban, născut direct pe treptele altarului notariatului, a fost un om de spirit, un dansator

drăguț, un muzician bunicel: i-au plăcut câinii, caii și artele, reprezentate prin corpul de balet. A fost plăcut de mamele nobile, dar persoana sa, bine mărunțită și pusă într-un mojar, apoi supusă celei mai riguroase analize chimice, nici măcar nu a pus în evidență prezența acidului notaric, care se mai numește și notarină, substanță ajunsă foarte rară. Nici urmă! Să privim viața particulară a doamnei Deban-mama și să n-o acuzăm de această nenorocire. Adevărul este că tânărul Deban nu este un notar. în locul unei vieți regulate, derulate în cerc — altfel, dar conform canoanelor — el a avut o tinerețe furtunoasă. Senatului notarial i-au ajuns la urechi aceste dezlănțuiri neobișnuite, prevestind decăderea biroului său profesional. Ceea ce s-a și întâmplat, domnilor și dragi colegi. De îndată ce moartea a închis ochii lui Deban cel Adevărat, fiul său a preluat toate dosarele. Pe vremea aceea eram tânăr și orb. De altfel, întreg atelierul își freca mâinile, spunând: „O să râdem!“ Au trecut de atunci zece ani. E perfect adevărat: am râs. Nu cred să existe în Franța un patron mai comod decât maestrul Deban. Dacă nimeni nu i-ar vorbi niciodată despre afaceri, totul ar merge bine. Întotdeauna foarte bine. Făcea afaceri comerciale; Dumnezeu știe cât specula! Avea o căsuță pe strada Courcelles, nebunia lui — ca toți financiarii decadenți. Oamenii cu o constituție puternică mor încet, chiar și atunci când boala se instalează victorioasă. Casele construite solid își anunță ruina cu mult timp înainte de a se prăbuși. Or, casa Deban era un monument, cimentat de-a lungul unor generații harnice, capabile și cinstite până la a avea scrupule. Cunosc prăvălii bune care, atacate de un săpător cu aceeași forță ca a patronului, ar fi dispărut în șase luni. La casa Deban „săpatul“ durează de zece ani. Și ea încă rezistă. Nu mi-a trecut pe la urechi nici un zvon despre vreo retragere de fonduri din partea clientelei bogate din cartierul Saint-Germain. Clienții noștri păstrează o încredere încăpățânată. Dacă patronul ar fi fost rău din fire, ar putea chiar și acum, când vă vorbesc, să fure valori enorme și să dispară. Iar un singur dosar, pus deoparte și exploatat cum trebuie, ar fi suficient pentru a...

La aceste cuvinte, Beaufils șuieră discret.

Regele Comayrol își lăsă fraza neterminată, și continuă:

— Aiurea! Sărmanul nostru patron n-are mai mult curaj pentru rău decât forță pentru bine. Se lasă dus de atelajul lui de vicii, sperând că o șansă nesperată va acoperi găurile lunare din buget. Nu va duce nimic mai departe de numărul 113 sau de Frascati. Nu va fugi, nu se va lăsa prins de guler. Nu este atât de criminal pentru a ști să evite ocna. Domnilor, am pronunțat cuvântul. El produce asupra voastră un efect mediocru pentru că și voi știți despre acest subiect cam cât știu și eu. Am să adaug că o astfel de catastrofă, absolut iminentă, nu va fi provocată de clienți. Clienții noștri fac parte din categoria surzilor care nu vor să audă și își țin cu ambele mâini o banderolă care le acoperă ochii. Camera notarilor se va pune în mișcare și justiția își va face datoria. Lovitura va fi răsunătoare. În această afacere, e o dezordine pe care n-ar putea-o descoperi nici un funcționar ministerial. Repet, maestrul Deban nu e un pungaș; e un nebun; un pungaș ar fi făcut mai puțin rău decât el. Nici eu nu cunosc toate încâlcelile, eu, care știu cum stau lucrurile mai bine decât el, căci maestrul trăiește de mai multe luni într-un fel de beție morală. Ceea ce face e un fel de jaf extravagant. Un jaf nerușinat, inutil. Astfel toți cei care ne găsim acum aici vom avea onoarea de a deveni un soi de gunoieri în grajdurile lui Augias. Suntem tocmai buni de spânzurat! Mâine — vă spun, pentru că presimt — toți slujbașii lui Deban, complici obligatorii ai acestei stricăciuni, vom fi țintuiți, de la primul până la ultimul, la stâlpul infamiei, supuși oprobriului public.

Regele Comayrol trase aer în piept și bău un pahar de vin.

Letanneur spuse:

— Pentru început, nu stăm pe roze. Să vedem urmarea.

— Mai bine ne-am arunca în apă de pe acum! murmură bunul Jaffret. Ar fi fost foarte simplu în afacerea asta să-ți pui deoparte bani albi pentru zile negre, ca prietenul nostru Comayrol, de exemplu.

— Tu ești o sălbăticiune veninoasă, ripostă primul slujbaș, adresându-i-se lui Jaffret cu o privire mângâietoare. Un

oportunist! Cu tine omul nu trebuie să știe decât cum sa te înjunghie înainte de a fi mușcat.

— Vedeți, domnilor și dragi confrați, urmă el pe același ton declamator, republica e în pericol. Suntem șobolanii de pe corabia care se scufundă și nu avem posibilitatea de-a scăpa. Mai inocenți decât nou-născuții, suntem totuși blamați și acuzați. Oriunde am apărea, ni se va spune: „Vade retro! Faceți parte din agenția lui Deban!“ în aceste circumstanțe dificile, Providența a venit în ajutorul nostru de două ori: prima oară, aducându-l pe amicul Beaufils în mijlocul nostru; a doua oară, trimițându-ne acești douăzeci de mii de franci, care, dacă vor fi acceptați, vor fi temelia financiară a unei minunate *antreprize*. Eu cunosc această antrepriză și dacă până acum nu v-am adus-o la cunoștință, e pentru că ne stătea în cale un obstacol de netrecut: lipsa totală de capital. La ce bun să vă fi pomenit despre această barcă de salvare, care ne era oferită cu generozitate? Doar pentru a ne fi necaz că nu ne puteam folosi de ea, din lipsă de fonduri? Acum suntem bogați. Nu prin împărțeală, căci asta n-ar face decât să ne ofere fiecăruia doar atâția bani cât să putem părăsi Franța, ca să scăpăm de rușine. Dimpotrivă, pentru a ne reuni slabele resurse, pentru a ne uni inteligența și a ne face o situație, luptând împotriva trecutului.

Iarăși se făcu liniște. Câteva voci se ridicară să declare că regele Comayrol prea vedea totul în negru. Puteau oare să accepte niște bieți slujbași versiunea șefului lor?

Letanneur, spirit literar, imprevizibil în evoluțiile sale, îi veni pe neașteptate în ajutor:

— Micuților, spuse el, vă dau cuvântul meu de onoare că sunt nevinovat pentru păcatul primordial al mamei noastre, Eva. Mai mult decât atât, eu personal aș fi crăpat capul șarpelui, în loc să-l ascult, pentru că nu pot să sufăr aceste animale. Totuși, sunt vrăjit de plăcerile paradisului terestru.

— Toată omenirea este făcută așa! accentuă Comayrol. Nu putem schimba nimic. Toate piesele de teatru au ca subiect principal pe criminalul cinstit, remodelat, întors din drum și reeducat. Dar burghezii, care veșnic aplaudă această

evoluție în teatru, nu și-o doresc în viața lor particulară. Vreau să vă explic ideea lui Beaufils — sau Lecoq, *ad libitum*.

Pe loc se restabili tăcerea. Se știa că Beaufils reprezenta agenția Lecoq. Într-un anumit cerc al oamenilor de afaceri, agenția Lecoq căpătase o reputație nouă, nu prea cunoscută, chiar misterioasă sau cel puțin romanescă, dintre cele care suscită la cel mai înalt nivel imaginația rătăciților, declasaților — într-un cuvânt, al acelei categorii umane eminamente pariziene, care de-a lungul vieții nu face decât să alerge după o poziție socială.

Domnul Lecoq nu era prea bine cunoscut. Se știa despre el doar că este comisionar și se ocupă de bunuri de consum pe care nu le vedea nimeni. Există două opinii referitoare la acest gen de comerț: cele care-l neagă și cele care cred în el. Lucru singular, cei ce-l neagă, asemenea spiritelor puternice, când e vorba de fantome, își imaginează drăcovenii mai mari decât ceilalți, care cred.

Ceea ce știa toată lumea era că domnul Lecoq avea un trecut misterios, care nu-l supăra deloc, precum și o infuență considerabilă, pe care nimeni nu putea să și-o explice.

— Antrepriza Beaufils, reluă Comayrol, lăsând deoparte emfaza ironică a discursului anterior, constă în cumpărarea unei acțiuni a agenției conduse de domnul Lecoq.

— Ce scop social are această agenție? întrebă Jaffret.

— Nici unul, răspunse Comayrol, dar bancherul ei e baronul Schwartz, iar șeful agenției ține in mână sfori care mânuiesc prinți.

Cu o gravă înclinare a capului, Beaufls răspunse întrebării mute, care se ghicea în privirile întoarse spre el și care păreau a spune: e adevărat?

— Și care-i prețul unei acțiuni? întrebă din nou Jaffret.

— Un nume și atâția bani cât să-l poată susține un anumit timp, zise șeful slujbașilor, pronunțând sacadat fiecare silabă.

Cei mai mulți avură senzația că nu au auzit bine.

— Ce-i brambureala asta? mârâi Jaffret. Dacă vă imaginați că o să-mi sustrageți partea mea cu astfel de parabole!

— Am să-ţi cer votul, doar votul, amice! îl întrerupse Comayrol. La sfârşit o să votăm. Preţul unei acţiuni e un nume, pentru că e necesar un nume, ca să se formeze un centru.

— Un centru! repetă Jaffret. Nu înţeleg.

De data asta, Moynier, curierul, cel mai neînsemnat slujbaş al lui Deban, şi cei doi funcţionari fără grad se raliară părerii bunului Jaffret.

— Avem timp, micuţilor, reluă regele Comayrol cu un surâs încurajator. Să nu disperăm. Care-i deşteptul care a învăţat să buchisească din prima zi? Casa pe care o conduce domnul Lecoq este nucleul, marele nucleu al unei asociaţii pe grade. Jaffret, tu eşti probabil francmason.

— Sunt ceea ce sunt, domnule Comayrol, răspunse sec al treilea slujbaş, dar nu înţeleg chineza.

— În francmasonerie, continuă şeful de birou, există Marele Orient şi lojele. Asta-i tot. Aici, prin similitudine, există centrul şi alte filiale secundare. Exemple: casa Schwartz, casa Lecoq şi altele.

La acea dată, baronul Schwartz era unul dintre cei mai mari bancheri.

Ceilalţi ciuliră urechile. Letanneur spuse:

— Nu sunt încă total convins, dar mă interesează problema. Continuă explicaţiile mai pe larg.

— Simplii masoni nu deţin integral secretul mecanismului, ca regele Solomon, continuă Comayrol. O asociaţie ierarhică nu poate aşeza pe toată lumea la aceeaşi masă. Dar fiţi liniştiţi, veţi şti suficient de multe pentru a vedea cu limpezime cum să vă conduceţi acţiunile. Bănuiesc că Marele Şef, căci acesta e numele Marelui Maestru — mai mult nu ştiu nici eu — bănuiesc că Marele Şef ar avea zece case Schwartz pentru bancă, un baron Schwartz în industrie, un altul pentru administraţie, un alt baron Schwartz în ştiinţă. Şi îi are cu siguranţă. Am putea să le dăm şi numele. În afară de aceştia, bănuiesc că-i lipseşte unul, baronul Schwartz cel adevărat, care a sosit la Paris acum şapte-opt ani, deţinând puterea în buzunar. Cine a reuşit într-o afacere, poate reuşi în două, trei, zece, după simpla lui dorinţă. Aici noi suntem pe cale de-a făuri un baron Schwartz!

— Asta e! adăugă surâzând cu toată gura Beaufils. E la mintea cocoșului, copii!

— Dacă nu e nevoie decât de nume fără pată... începu bunul Jaffret, îmblânzit.

— Propui să fie al tău? îl întrerupse Comayrol. Mulțumesc, nu-i nevoie. Și de altfel, ție îți plac mai mult animalele decât oamenii. Aș prefera ca numele să fie al lui Letanneur.

— Prezent! răspunse ziaristul. Pana l-ar putea face cunoscut în viitor.

— Nu de asta! explică Comayrol. Ci pentru că în Ardeni există o casă Letanneur, care face afaceri anuale de două milioane, cu fabricarea postavurilor.

Un zumzet de glasuri făcu înconjurul mesei. Această frază laconică inițiase onorabila asistență mai mult decât întreg discursul, în ce consta afacerea. Ideea prindea contur. Un surâs bine-dispus se năștea pe chipurile tuturor, chiar și pe al bunului Jaffret, care spuse, renunțând la orice opoziție:

— Nu pretind să-mi îngrop capitalul. Din moment ce mi se demonstrează o idee practică, intru în combinație. Îi doresc sănătate onorabilului nostru prieten și maestru Petrus Comayrol și adaug că numele de Comayrol, bine cunoscut în piața Montpellier, se bucură de faima modestiei. Înțeleg că modestia onorabilului nostru maestru și prieten îi permite, nu! îl împiedică... Ascultați, spun bine: îl împiedică să se pună în valoare, după cum îi este meritul.

Ridică paharul cu un gest vesel, dar în momentul în care îl duse la buze, ceilalți îl văzură ridicându-se brusc de pe scaun și recăzând la loc, străveziu.

Mâna sa crispată arăta spre fereastră.

— Acolo! spuse. Suntem spionați. Am văzut un chip la fereastră.

Între draperiile algeriene exista o fantă largă, prin care se vedea geamul, umed pe alocuri. Toată lumea se întoarse.

În spatele ferestrei se desena vag o umbră. Letanneur și cei doi slujbași fără grad se repeziră în același timp spre fereastră, dar înainte de a apuca s-o deschidă, umbra dispăruse.

9 CEALALTĂ FEREASTRĂ

Două ferestre se deschideau spre terasa care comunica, după cum am spus, printr-o scară dublă — mai precis, prin două scărițe fixe — cu grădina de la *Turnul din Nesle*: fereastra salonului în care discutau viitorii noștri asociați și fereastra unui birou alăturat. Imediat fu controlat biroul de alături.

Era gol. Fereastra era bine închisă.

După ce făcură turul terasei pustii, Letanneur și ceilalți coborâră în grădină. Nici acolo nu era nimeni.

— Probabil că ni s-a părut, spuseră la întoarcere.

Jaffret scutură din cap cu hotărâre:

— Am văzut! Am văzut cu ochii mei!

În adâncul sufletului se povățui să fie atent și-și dori să poată tace ca peștele.

— Suntem în perioada carnavalului, spuse Comayrol, după ce închiseră fereastra. E probabil ca un glumeț oarecare să fi vrut să ne joace o farsă. În orice caz, n-am făcut nimic rău și nici vreo fărădelege. Toți cetățenii francezi, datorită cuceririlor din '89, au dreptul imprescriptibil de a mânca la un restaurant și de a discuta afaceri. Cearta e o realitate. Să vorbim încet, dar să nu ne lăsăm intimidați de o întâmplare sau de reaua-voință a cuiva.

— Dă-i drumul! îl îndemnă Beaufils pe un ton autoritar. Să continuăm!

— Mai întâi, reluă regele Comayrol, îi mulțumesc amicului Jaffret pentru vorbele amabile pe care le-a spus despre poziția familiei mele în piața Montpellier. Aș accepta cu plăcere conducerea grupului nostru și poate de aici aș obține și niște drepturi, dar nu uitați că agenția Deban este total compromisă! Ăsta-i punctul nostru de plecare. Agenția Deban fiind astfel compromisă, maestrul ei este deocamdată victima unei tare destul de grele. El nu are decât un drept: acela de a-și face pierdută urma un timp, păstrându-și în sânul consiliului influența pe care ceilalți binevoiesc să i-o acorde. Avem nevoie de Malevoy.

— De ce Malevoy? întrebă Jaffret, împărțit între spaimele de abia trecute și curiozitate.

— Pentru că Malevoy este un nobil care a renunțat de bună voie la drepturile sale, intrând în agenția aceasta, dar care primește în continuare săptămânal câte zece invitații la balurile din Saint-Germain. Eu personal am văzut câteva dintre invitații: „Dragul meu văr“, „Dragul meu nepot”, „Dragă cavalere“. Malevoy este vărul lor. Malevoy, acest slujbaș de gradul patru. Malevoy este nepotul lor. Sora lui, domnișoara Rose de Malevoy, care are nouă ani, este elevă la Oiseaux, împreună cu niște mici ducese. Malevoy nu e, ca noi, un oarecare. Este cavălerul Léon Garnier de Malevoy. Și are și aerul, recunoașteți voi singuri!

— Adevărat, admiseră cei din jurul mesei. Are ținută!

— Ce vreți să facem? Văd că începeți să înțelegeți, dar încă nu vă imaginați în amploarea ei această combinație.

— Explică-ne până la capăt! ceru Jaffret.

— Pune punctul pe *i* ! adăugă Letanneur. După care, vom accepta sau nu conducerea lui Malevoy.

— Domnilor și dragi colegi, reluă Comayrol, ștergându-și broboanele de sudoare de pe frunte, căci deși pudra era cunoscută încă de pe vremea lui Carol cel Mare, nu toți știau s-o folosească. Tatăl-tuturor a inventat familia și dreptul celui dintâi născut, care este regula și salvarea familiei. Nu vă impacientați: nu-i filozofie retrogradă și, mai ales, e o regulă foarte serioasă. Ce este dreptul primului născut, sau sub orice alte nume cunoașteți ideea de transmitere dinastică a puterii de a reprezenta un grup? Este însăși legea omenirii, multiplicarea forțelor adunate în unitate, asociația naturală, progresia matematică, aplicată fără dificultate, fără poticneli și fără pierderi de putere. Este mecanismul simplu și măreț din istoria tuturor popoarelor virile: națiunea sub șeful ei ereditar; familia sub stăpânul ei legitim; casa de comerț, dacă mergem până la capăt, ca să înțelegeți, ca principiu social de neclintit. Iată primogenitura cu depline drepturi. Dar care-i datoria ei? Ea este viața noastră, a tuturor, nu a unuia singur, dar printr-unul singur e mandatară harnică și adesea extenuată de un întreg mediu iresponsabil. Trecutul mă interesează prea puțin și

mi-e indiferent dacă este calomniat, după ce a fost ucis. Nu cer decât să-l întorc în folosul meu, ca să câştig multă influenţă şi mulţi bani. Şi reţineţi că nu cer decât un loc de mezin în această familie. Eu sunt rege doar în perioada Lăsatei Secului. Nu mă simt capabil să mă dedic unei cauze, ca rege, în fiecare zi a anului. Asta e o vocaţie. Dar într-o bună zi, un mare număr de bastarzi va decreta ritualul sacru al căsătoriei o infamie. Să nu vă îndoiţi de asta. Lumea progresează. În natură există lucruri pentru care orice seminarist declarat îl insultă pe Isus şi pentru care logodnica regelui din Garbe, aflată în călătorie de nuntă, scuipă orice rochie albă de mireasă care-i iese în cale. Eu nu mă plâng de asta. Este reversul logicii veşnice şi transpare din tratate ciudate sau romane care mă amuză. Numai că eu, care m-am gândit la toate şi care mă tem de pedeapsă, pentru că-mi place să mă simt în largul meu, vreau să restabilesc dreptul primului născut, regalitatea sinceră şi solidară, în beneficiul intereselor mele. Mi-e milă de lucrătorii liberi, care mor de foame, îmbogăţind un fabricant, căci un stăpân nu datorează colaboratorilor săi liberi decât un salariu. Eu nu-mi doresc libertatea la un asemenea preţ. Îmi doresc un stăpân care să muncească pentru mine, un aparent posesor, dar care, în realitate, să pună în aplicare planurile familiei mele. Pentru asta, nu-i voi da numai banii mei, ci şi munca mea de subaltern. El va porunci, eu mă voi supune; veţi face şi voi ca mine. Stăpânul acesta va dispune de toate averile noastre la un loc şi de toate valorile personale care se adaugă. Or, aici este marea taină. Nu ştiu de ce, în acest caz, regula matematică se schimbă. Zece forţe adunate într-una singură nu se adună, ci se înmulţesc. Anihilându-se astfel fiecare în parte, zece oameni la un loc dau forţă cât o sută. Asta e realitatea. Dar cum eu aparţin acestei civilizaţii şi sunt devotat religiei care-şi adună principiile din aceste cuvinte de duh, dacă nu chiar sublime: „După mine, potopul!", nu pretind că muncesc pentru posteritate, de care puţin îmi pasă. Vreau să mă bucur de viaţă. Mâncarea de linte nu e bună decât când ţi-e foame. În consecinţă, vreau o zi precisă când să sucesc gâtul găinii mele cu ouă de aur şi când să deschid puşculiţa. Acesta era punctul slab al vechiului drept de primogenitură.

Primul născut era măreț. Muncea pentru umanitate. De asta a și murit. Cu atât mai bine. Noi, frații mei, să fim mici și să rămânem sănătoși. Noi trăim. Iar pentru ceilalți, potopul!

Acest frumos moment oratoric se bucură de o caldă și sinceră aprobare. În timp ce toți aplaudau, în biroul de alături se auzi un zgomot, provenind de la fereastră. Aplauzele îl împiedicară să se audă în încăpere. De altfel, bătea un vânt puternic.

— E ceva bun în toate astea, spuse Letanneur, dar să revenim la Léon Malevoy. Ce va face primul născut al familiei noastre?

— Tot, răspunse Comayrol cu voce joasă, după o clipă de tăcere.

— Asta ce înseamnă? întrebă iarăși Letanneur.

Pentru a doua oară, șeful întârzie cu răspunsul, apoi vorbi rar:

— Aici există o avere, o avere imensă. Dosarele răvășite ale agenției Deban închid în ele o taină care valorează milioane.

Toată lumea asculta. Comayrol adăugă, mai plin de el:

— Omul care a făcut agenția Lecoq, casa Schwartz și multe alte lucruri frumoase, își asigură clienții împotriva neplăcerilor pe care le-ar putea provoca justiția.

— Bravo! strigă Jaffret cu vioiciune. Întotdeauna am visat așa ceva, Din punct de vedere material este posibil. Vă stau la dispoziție din cap până în picioare. Am niște idei grozave, dar periculoase.

Letanneur clătină din cap.

— Nu contați pe Léon Malevoy, spuse el. S-a rostit aici un adevăr: Léon este un gentilom. De altfel, după câte știu, familia lui adună fonduri, ca să-i cumpere casa Deban.

Toată lumea izbucni în râs.

— Să cumpere casa Deban! exclamă regele Comayrol. Să cumperi un coș fără mâner! O farfurie spartă! O supieră fără fund! Du-te la acest tânăr, care n-are simțul valorii, Letanneur! Tu știi să întorci vorbele. Spune-i că o asociație puternică îi va oferi sută la sută capitalul, îl va face deputat în trei ani, pair al Franței în șase.

— Prietene, îl întrerupse Letanneur, îmi pare rău de el, pentru că își poate nărui viitorul, dar Malevoy este cinstit cât cincizeci. În plus, e puternic, îndrăzneț și încăpățânat. Cu o singură lovitură de picior ar putea să vă trimită la dracu', cu toată asociația voastră.

Chipul lui Beaufils se întunecă. Pentru că șeful slujbașilor îl întreba din priviri, răspunse șoptit:

— Șeful vrea un gentilom. Asta e! Ne trebuie un gentilom, cu orice preț!

— Putem să fabricăm unul, pe toți dracii! îl întrerupse Letanneur, care era un băiat adaptabil.

— Un gentilom adevărat! puse punctul pe *i* Beaufils, cu un aer solemn.

— O să avem un gentilom! se înverșună Comayrol, văzând cu indignare că o lucrătură așa de grozavă se împiedică de un nimic. Nu sunt nobilii chiar atât de rari! Iată-ne aici opt băieți pe cinste! Numai noi opt și probabil că avem printre cunoștințe cincizeci de viconți. Să reducem cifra cu 75% și tot ne rămâne o duzină. Mă însărcinez să găsesc un viconte, unul adevărat, garantat pentru calitate și cu ținută perfectă, chiar de-ar fi să împărțim la nouă.

— De acord! fu aclamat. Împărțim la nouă.

Din spatele scaunului mai-marelui slujbașilor se ridică o voce clară și sonoră:

— Împărțiți la zece! rosti glasul, pe un ton adânc și poruncitor.

Fu un adevărat șoc. În ciuda alarmei date cu o jumătate de oră mai devreme de către umbra apărută la fereastră, adunarea, prinsă cu totul de afacere, își regăsise integral starea de liniște. Fiecare tresări și își întoarse privirile speriate spre ușa salonului, care era larg deschisă.

Locul era bun pentru o apariție teatrală. Jupân Lancelot, om de gust, nu pierduse ocazia de-a da cabaretului o tușă de culoare locală: cu excepția draperiilor algeriene și a pendulei aurite, care reprezenta o scenă duioasă din *Mathilde* a doamnei Cottin, totul avea aerul unui decor din Evul Mediu. Masa, lustruită doar atât cât trebuia, era înțepenită pe patru picioare răsucite. Cu cheltuială minimă, fuseseră procurate

pânzele de păianjen care decorau grinzile nefinisate ale tavanului. Ușile din lemn de brad erau pictate astfel încât să pară vechi și din stejar, iar pe zidurile ridicate solid din paiantă, un artist fără pretenții închipuise niște pietroaie mari și întunecate, atât de bine conturate și de necioplite, încât te făceau să te simți în strada Fouarré, aproape de colegiul „națiunii din Picardia", pe timpul binecuvântat al capelor și spadelor.

Costumele de carnaval se încadrau perfect în acest decor și se întâmplă ca noua apariție să completeze de minune scena.

Era regina — acea faimoasă regină, cu masca de catifea, care pe vremuri făcea să tremure de sus și până jos sala plină de la Porte-Saint-Martin: regina albă, în spatele blănii de lup negru, cu priviri din care țâșnea flacăra, regina misterioasă și îndrăgostită, despre care gura străzii spunea că-și asigura prin lovituri de pumnal secretul infamelor ei plăceri.

Și totuși, sărmane regine! Ce le-ați făcut acestor slujitori ai condeiului, ca să vă târască astfel prin sânge și mocirlă?

Erați frumoase, erați puternice, nu aveați decât să vă deshideți brațele blajine pentru a revărsa acele binefaceri atât de ușor de împlinit când ești pe tron. Ce le-ați făcut dramaturgilor? Una dintre voi, frumoasa frumoaselor, a lăsat într-o zi să-i cadă surâsul adorat în coșul călăului. Ce făcuse ea? Aici, pe pământ, aureola este teribil de greu de purtat. Aveați prea multe roze în jurul frunții, sărmane regine!

Silueta reginei, a reginei noastre, sălbatica regină a înecaților și a asasinaților, Marguerite de Bourgogne, cu costumul ei istoric, drapat fascinant, cu perlele, cu corsajul de aur și diadema regală, plină de pietre prețioase, se contura superb și maiestuos în spațiul întunecat al ușii deschise. Stătea în picioare, nemișcată. Purta masca obișnuită, care nu lăsa să se vadă decât linia îngustă, de fildeș, a frunții și bărbia.

În ciuda măștii, fu imediat recunoscută. Costumul i se potrivea perfect. Îi aparținea de drept, ca după o victorie.

— Marguerite de Bourgogne! exclamară câteva voci, trădând alt sentiment, decât cel de plăcere.

Iar altele:

— Marguerite Sadoulas!

Regina își scoase masca, descoperindu-și chipul de douăzeci de ani, despre a cărui frumusețe am mai vorbit. Era foarte palidă, dar surâdea.

— Da, domnilor! spuse ea cu gravitate. Marguerite de Bourgogne, Marguerite Sadoulas.

Apoi adăugă, schimbând ușor tonul, cu veselie forțată:

— Bună seara, casa Deban! Aveți o cină sărăcăcioasă. Mă așteptam să-l găsesc aici pe Buridan al meu, Léon Malevoy.

— Fiica mea, o întrerupse Comayrol, care se ridicase. Nu ne-a fost încredințat Malevoy pentru a-l păzi. În unele zile ne-ar face plăcere să vii astfel pentru a ne surprinde, dar azi...

— Dar astăzi vă deranjez, îl întrerupse, la rândul ei, Marguerite.

— Tu ai spus-o. Azi ne deranjezi.

Ea înaintă un pas, dezvelindu-și grațioasa bogăție a veșmintelor. Își purta capul sus, semeață și zâmbitoare. Tinerii o admirau cu priviri înflăcărate. Din colțul lui, Beaufils o examina pe furiș, cu ochi de cunoscător.

— Domnule Comayrol, reluă ea, nu aveți dreptul să mă tutuiți. Nu cred că noi doi suntem prieteni. Mă îndoiesc. Faceți-mi un loc la masă, vă rog. Am de discutat cu dumneavoastră.

În trecere, îi întinse mâna lui Letanneur, care îi spuse:

— De ce dracu' te amesteci, Marguerite?

Bunul Jaffret se apropia deja de ieșire.

— Vin pentru afaceri, replică frumoasa femeie. Să nu iasă nimeni!

Se așeză.

Buzele lui Comayrol tremurau de furie.

— Nu suntem prea galanți, așa se spune! mârâi el printre dinți. Cu o individă de teapa ta nu trebuie să ne purtăm cu mănuși.

— Așezați-vă, spuse ea.

În loc să se supună, Comayrol își plimbă în jurul mesei o privire care voia să însemne: „Ce-ar fi s-o aruncăm pe fereastră?"

Ea răspunse de parcă i-ar fi citit gândurile:

— Am intrat pe fereastră și voi ieși pe ușă. Înțelegeți, așadar, adăugă ea cu o bunăvoință care denota o încredere absolută în forțele proprii. M-am chinuit să sparg un ochi de geam și să fac tot soiul de năzbâtii pentru a ști exact ce se vorbește aici.

— Deci ai auzit? începu mai-marele slujbașilor, a cărui privire aspră devenea tot mai amenințătoare.

— Totul, îl întrerupse Marguerite. Ați vorbit foarte bine, domnule Comayrol. Prezentați-mă, deci, domnului Beaufils, ambasadorul casei Lecoq.

Mai-marele slujbașilor nu înjura oribil decât în momente de mare veselie sau la mare furie, ceea ce făcu și acum, apoi continuă:

— Nu am spus nimic ce ne-ar putea compromite, așa că du-te și te plimbă, fata mea!

Dar domnul Beaufils făcu din mână un gest pacificator.

— Nu se știe, șopti el. Domnișoara este o făptură foarte frumoasă, dar în cazul acesta, pe cuvânt de onoare!

— N-o cunoașteți... începu Comayrol.

— Tocmai de aceea, maiestate, am chef să-mi fie prezentată. Vă rog, cu calm. Nu servește la nimic să spargem geamurile pe dinăuntru, reluă el, înclinându-se cu un surâs spre Marguerite, căci pe dinafară asta poate înlesni pătrunderea. Să ne explicăm.

Mai-marele slujbașilor se pregătea să se așeze, ridicând din umeri, prost dispus, când bunul Jaffret scoase un strigăt surd și arătă cu un deget crispat spre ușa prin care intrase Marguerite. Acolo se afla altă apariție, cu totul diferită de cea dintâi.

Era un cap mare, palid, umflat, cu părul blond în dezordine, atât de descompus și de răscolit încât ai fi zis că e un nebun furios, scăpat de la balamuc.

— Bruta! spuse primul Letanneur, care începu să râdă. Totul începe bine. S-ar zice că e o adunare populară.

— N-o să mai vină nimeni, replică Joulou, cu voce răgușită și greoaie. Am închis oblonul.

— Şi tu de ce ai venit? murmură Comayrol, prinzându-l de guler.

Fusese o idee proastă. Fără să se supere şi păstrând aceeaşi expresie somnolentă în ochii aparent apatici, Joulou îl apucă de piept pe mai-marele slujbaşilor cu mâna sa mare şi-l aruncă drept în zid.

— Am venit pentru că Marguerite este aici, spuse în acelaşi timp, de parcă ar fi vorbit cu sine însuşi. Unde se duce ea, merg şi eu. Am dreptul să intru oriunde intră şi ea. Îmi aparţine. Am plătit un preţ destul de scump.

— Faceţi-i un loc vicontelui! spuse Marguerite.

Apăsă puternic pe acest ultim cuvânt, şi domnul Beaufils îşi mângâie bărbia cu un gest aprobator, studiindu-l pe noul venit.

Joulou se aşeză chiar pe scaunul lui Comayrol, puse coatele pe masă, capul în mâini şi rămase tăcut.

— Împărţim la zece, repetă încet Marguerite, în mijlocul unei tăceri de plumb. Iată şi al zecelea venit. Suntem toţi, putem vorbi raţional. Nu vă supăraţi prea mult pe sosirea celor doi intruşi. Vă sunt necesari şi îi aşteptaţi. Eu am devansat chemarea, asta-i tot. Ce importanţă are? Nu sunteţi de aceeaşi părere, domnule Comayrol? Credeţi că veţi scoate castanele din foc? Nu vă temeţi. Fiecare din asociaţia noastră va profita după inteligenţa sa. Discursul dumneavoastră m-a interesat sincer. M-am gândit la el, îl aprob. Numai că pentru ca primul născut să ţină o casă în mod decent, îi trebuie o femeie. Femeia vă lipseşte. Eu vă aduc femeia.

Joulou îşi lăsă capul să cadă cu zgomot pe masă. Nimeni nu răspunse divagaţiei făcute de Marguerite.

— Vă aduc femeia, continuă ea pe un ton rece şi căutat. Fiecare dintre cei de aici acţionează pentru sine însuşi înainte de a acţiona pentru toţi ceilalţi, nu-i aşa? Aţi găsit pe stradă un portofel, conţinând valori. În loc să-l depuneţi la comisariatul de poliţie, vi-l însuşiţi. Este un păcat vulgar, pasibil de o pedeapsă nesemnificativă, dar desigur, dreptul meu la asociaţie nu vine din faptul că aş fi surprins secretul acestei găinării. Nu vine nici din faptul că am ştiut vag, foarte vag, despre maşinaţiile unei organizaţii misterioase, care-şi întinde

ramificaţiile până foarte sus, înglobând în interesele ei majoritatea păturilor noastre sociale. Acest drept provine dintr-un alt hazard. Locuiesc în bulevardul Montparnasse, la numărul 39, şi bucătăria mea dă chiar spre acest salon. Iată ce am observat astă-seară şi astă-noapte. Vă rog să mă ascultaţi cu atenţie, domnule Comayrol. Agenţia Deban a cinat aici. Aţi părăsit cabaretul exact în momentul în care un tânăr, al cărui nume nu-l ştiu, a fost înjunghiat la colţul străzii.

— Ai avea îndrăzneala? se înroşi Comayrol.

— V-am interzis să mă tutuiţi, îl întrerupse Marguerite, privindu-l drept în ochi. Până la proba contrară, sunteţi un simplu scârţa-scârţa pe hârtie. Eu, oricând poftesc, pentru că Joulou e major, pot fi vicontesă.

— Este o persoană fermecătoare, spuse Beaufils, turnându-şi un păhărel de rachiu.

Bunul Jaffret îşi frecă mâinile şi murmură:

— L-a înfundat pe Comayrol!

Letanneur asculta. Gaşca se amuza, ca la spectacol.

Marguerite reluă:

— În ceea ce priveşte îndrăzneala, eu am atât cât trebuie, nici mai mult, nici mai puţin. Să continui. Fereastra salonului dă spre bulevard, în aşa fel încât am văzut la perfecţie cum a fost atacat tânărul necunoscut — cel ce purta costumul lui Buridan — care lipseşte din colecţia voastră. Domnilor, domnilor, în taverne apar de multe ori certuri cu consecinţe deplorabile şi cred că-mi amintesc bine că în momentul când părăseaţi cabaretul, Buridan era cu dumneavoastră.

— Lancelot ar putea depune mărturie că... strigă Comayrol.

— Dragule, îl întrerupse Beaufils, taci, nu eşti la înălţime. Domnişoara te va scuza, căci e o fată bună, sunt sigur.

— Oh! exclamă Marguerite. Ba chiar băiat bun! Şi când voi fi şeful de filieră, îi voi acorda domnului Comayrol o poziţie foarte înaltă, căci nu-i port ranchiună.

Domnul Beaufils îşi trăgea scaunul tot mai în faţă, de parcă ar fi căpătat din ce în ce mai multă importanţă.

Regele Comayrol nu răspunse nimic, pentru că Beaufils îi adresă o privire surâzătoare, dar dominatoare.

Şi în timp ce Beaufils îşi trăgea scaunul în faţă, Comayrol şi-l dădea pe al său înapoi, aplecându-şi şi capul. Piesa îşi schimbase cursul: rolurile se inversaseră.

10 DOMNUL BEAUFILS

După ce-şi trase scaunul de parcă ar fi preluat conducerea, domnul Beaufils spuse cu curtoazie:

— Dragă domnişoară, fiţi vă rog amabilă să-l tăiaţi felii pe vicontele dumneavoastră. E principalul fel de mâncare al prezentului festin.

Vicontele lui Marguerite nu se mai mişcase de când căzuse cu capul pe masă şi desigur, nimeni nu se preocupa de el.

— Vicontele meu, spuse ea, poate că nu valorează cât Léon Malevoy din punctul de vedere al înfăţişării şi al inteligenţei, dar altfel, este viconte! Nici nu e nevoie de mai mult! Bretania e locul unde prinţii merg în saboţi de lemn şi hangiţele servesc de două ori mai multe cartiere decât le-ar trebui pentru a ocupa cele mai nobile strane ale bisericilor din Souabe. Vicontele meu a participat de cinci sau şase ori la lupte crâncene. Este Joulou, vărul lui Porhot, şi are ceva drepturi asupra ducatului Bretaniei prin neamul Goëllo, guvernatori la Dreux şi conţi de Vertus. Este un Plesguen, rudă cu Rieux. Este Bréhut, descinzând din Goulaine printr-o mezalianţă cu Plantagenet din Anglia, o specie de parveniţi. Vă pricepeţi vreun pic la blazoane? Iată ultimele noastre verighete de logodnă!

Scoase din deget un inel de jasp, gravat în cruce, şi i-l întinse lui Beaufils, care nu-i prinse decât mâna, atingându-i-o galant cu buzele. Sigur, era o figură acest domn Beaufils, dar la blazoane nu se pricepea.

— O să vă descifrez eu însămi semnificaţia actuală a blazonului contelui, Tatăl nostru, reluă Marguerite. E format

dintr-o linie tăiată de alte două. Primul cadran, azuriu cu trei spice de aur, înconjurate de hermine, îl reprezintă pe Joulou — Bretania. Centrul se împarte între Bretania și Rieux, iar al treilea cadran, pe un fond de hermine, reprezintă descendența Plesguen. Cel de-al patrulea conține simbolul soarelui de aur, explicat în dictonul *Clarus ante claro*, și care aparține familiei Clare.

— De Clare! o întrerupseră în același timp Beaufils și Comayrol.

— Străbunica noastră pe linie paternă, reluă Marguerite, a fost fiica cea mare a lui Robert Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare, creația lui Iacob al II-lea: marchiz Clare și Fitz-Roy, conte Fitz-Roy pentru cucerirea Scoției, baron Clare, Fitz-Roy și Jersey, pairi ai Regatului Unit, grande de Spania rangul întâi și membru al Academiei Salamandrelor Verzi din Bologna, A.M.D.G.

Beaufils și Comayrol schimbară o privire. Comayrol, care se apropiase de Beaufils, îi spuse la ureche:

— Toate astea se află în dosarul de la birou. Aș putea jura că și-a învățat lecția pe de rost!

— Ar fi putut avea actele în mână? întrebă Beaufils, tot în șoaptă.

— Imposibil! Dosarul se află în fișetul personal al patronului, de unde nu l-a scos niciodată.

Beaufils îi adresă Margueritei o privire surâzătoare.

Rolul lui Beaufils părea că sporește pe măsură ce al lui Comayrol se estompa și se diminua.

— Domnișoară, spuse el, nu fără un mic accent de ironie, dați dovadă de un deosebit talent de arhivist paleograf, lucru pentru care vă felicit din toată inima.

— Nu aveți pentru ce, răspunse Marguerite cu seriozitate. Am fost crescută într-un pension în care toate aceste lucruri se învățau. Dumneavoastră sunteți stăpânul aici, dragă domnule?

— Toți suntem egali, aruncă orgolios Comayrol.

Curierul și ceilalți slujbași îi fură recunoscători pentru această declarație liberală, Beaufils însă îi făcu cu ochiul Margueritei, ceea ce era tot un fel de răspuns.

Marguerite îi trimise un zâmbet.

— Veniți un pic, spuse ea. Înainte de a semna contractul, doresc o mică informație.

Beaufils se ridică pe dată, supunându-se acestui gest drăgălaș, pe care nu l-ar fi făcut niciodată o doamnă din lumea bună. Ea îl luă de braț. Se îndreptară amândoi spre biroul de alături, a cărui ușă rămase deschisă.

— Ah! exclamă Letanneur cu voce coborâtă. Lucrurile par să se complice.

— Ar trebui încheiată socoteala cu fata asta, zise Comayrol, meditativ. Beaufils mă uimește. Mergea totul așa de bine! adăugă, suspinând.

— Eu nu mai înțeleg nimic, gemu bunul Jaffret. Totul e misterios, ca o societate secretă din Germania.

Moynier, curierul, întrebă:

— Vom ști cum să începem oare?

— Ca să începem, replică regele Comayrol, lipseau două marionete, pentru a face piesa întreagă. Cele două marionete care lipseau ne-au căzut din cer ori au venit din iad, nu știu prea bine de unde. E sigur, însă, că trupa e aici și că piesa o să înceapă. Cortina!

Marguerite și Beaufils se auzeau râzând în cabinetul alăturat.

În aceeași clipă, Joulou scoase un muget de taur și își încleștă mâna pe un obiect imaginar, șoptind cuvinte fără șir.

— Voinicul ăla e beat sau nebun? murmură Letanneur. Parcă ar mângâia un pumnal.

Bunul Jaffret gândi cu voce tare:

— Dacă ar fi existat un mijloc de a-mi retrage fondurile! Nu-mi plac șmecheriile, când nu sunt făcute de mine.

Dar ceilalți din casa Deban aveau cu totul altă părere. Se aflau acolo cinci tineri, care s-ar fi aruncat cu capul înainte spre orice fel de aventură. Nici unul nu era deocamdată pungaș cu adevărat, dar nici pe deplin cinstit. Casa Deban — nu am făcut din asta un secret — era o școală detestabilă. Dar dacă un barem oarecare ar fi putut face în acel moment o departajare între oamenii care la Paris se lasă conduși de

hazard, fără principii şi sprijin moral, gata să cadă în partea binelui sau în cea a răului, în funcţie de un echilibru capricios, chiar şi pesimiştii ar fi trăit un sfert de oră de uimire înfricoşată.

Să adăugăm că cei ce formează marea armată a oamenilor de afaceri nu devin pozitivi decât după ce au succes. Nimic nu este mai interesant pentru un subiect de roman decât un recrut într-ale cifrelor, contractelor şi şicanelor. Visul acestor poeţi, care zgârie pe hârtie, nu este un vis graţios, dar e nebun. Ceea ce se numeşte în mod vulgar „cap de lemn" înseamnă, în fond, avere în buzunare. Înainte de a avea banii care îi modelează sufletul, omul de afaceri nu se teme de nimic. Cu cât râul e mai tulbure, cu atât nevoia de a se arunca în el e mai mare.

Fiecare cuvânt rostit de când cu „afacerea Beaufils", fiecare incident părea că tulbură în mod plăcut adâncurile râului. Dincolo de aceste ceţuri, tinerimea casei Deban ghicea un orizont de aur: acest imens necunoscut, acea societate revoltată, acea bandă de corsari, pe care toţi declasaţii le doresc în visurile lor şi care poate exista în realitate.

În momentul în care părăsea salonul, Marguerite de Bourgogne se sprijini pe braţul lui Beaufils, care, în permanenţă galant, îi spuse, trecând pragul cabinetului:

— La ordinele dumneavoastră, dragă domnişoară.

Marguerite se opri şi întrebă, coborând vocea:

— Dragă domnule, cine este cel înşelat aici?

Beaufils izbucni într-un râs sincer:

— Toată lumea, replică el, şi nimeni.

— Vă rog să vorbim clar! îl întrerupse ea, aproape cu duritate.

Apoi zâmbi, arătându-şi dinţii ca perlele, şi adăugă:

— Gândiţi-vă! Sunt grăbită. Am deja douăzeci de ani împliniţi.

— Sunteţi adorabil de frumoasă! şopti Beaufils.

— Cum vă numiţi? îl întrebă Marguerite.

— Dar, scumpă domnişoară, aţi auzit deja numele meu.

— Bine, bine, domnul Beaufils, știu. Cum vă numiți?

Angajatul casei Lecoq lăsă ochii în jos sub privirea ei strălucitoare și rece.

— Am călătorit mult, continuă ea. La Bordeaux exista un comis voiajor, specialist în apărarea și tăinuirea caselor de bani. Lucra la firma „Berthier & Co." și aducea cu dumneavoastră.

— Aducea cu mine, repetă Beaufils, al cărui zâmbet deveni forțat.

— Îi auzisem numele cândva, rostit de o haimana strașnică, care avusese parte de niște necazuri și care ieșise de curând din pușcărie.

— Pe dracu', scumpă domnișoară, spuse angajatul casei Lecoq, la Bordeaux ați frecventat o societate amestecată.

— Da, scumpe domn. Mă duc și mă întorc, căutându-mi mereu drumul, și-l voi găsi. Pe vicontele meu, care poartă pe blazon numele de Clare, nu l-am întâlnit în sala de arme.

— Cunoașteți ceva mai deosebit despre ducele de Clare? întrebă cu vioiciune Beaufils.

— Se prea poate. De exemplu, că a fost cu adevărat un mare senior. Cu o avere cum nu se prea mai întâlnește. Teoria palavragiului de Comayrol are ceva bun în ea. Ne-ar trebui o avere similară pentru primul născut al familiei noastre. Dar să nu ne îndepărtăm. Strașnica haimana, care ieșise de curând din pușcărie acolo, la Bordeaux, vă dădea o poreclă stranie: vă numea Toulonnais l'Amitié.

Simți o tresărire în brațul cavalerului ei. Dar Beaufils nu se clinti. Avusese timp să-și revină.

— Nu găsiți că numele e caraghios? reluă Marguerite. Cînd fusese strigat astfel, acest Toulonnais l'Amitié nu-și pierduse zâmbetul mai mult ca dumneata acum. Trebuie să fi fost foarte stăpân pe el. Dar își făcuse pomană cu haimanaua, spunându-i: „Aici nu mai ai ce face, amice Piquepuce. Urcă pe imperiala diligenței și lasă-te dus la Paris. Du-te, băiete!"

— Și ăsta-i un nume caraghios: Piquepuce! observă Beaufils.

— Foarte caraghios. Mai sunt și altele de genul ăsta. Cum vă numiți?

— Toulonnais l'Amitié, dacă vreți, răspunse Beaufils pe un ton grav.

— Nu, răspunse Marguerite, nu vreau. Eu vă cunosc, scumpe domn. Sunteți domnul Lecoq în persoană, marele domn Lecoq!

Domnul Beaufils îi puse un deget pe buze.

— De unde știți asta? întrebă el blând.

— În toamnă mi-am cumpărat cu trei ludovici de aur informațiile necesare pentru a mă răzbuna pe cea mai bună prietenă a mea.

Pentru a doua oară Beaufils izbucni în râs.

— Râdeți și dumneavoastră, porunci el. Face parte din rol.

Marguerite începu să râdă zgomotos.

— Îmi placeți, spuse Beaufils, dar în camera de alături ați jucat cam grosolan. Veți câștiga, însă doar dacă nu aveți chef să-mi stați în cale, că atunci, salut! Suntem deci prieteni, frumoaso?

— Da, replică Marguerite, suntem prieteni, doar dacă nu vă vine cheful să mă contracarați, că atunci, salut!

Beaufils o sărută pe amândoi ochii, fără prea multe fandoseli.

— Frumoaso, murmură el. Un tată nu se amenință niciodată. Să ne întoarcem, afacerea ta e pe mâini bune.

În momentul în care el se pregătea să treacă pragul salonului, ea îl reținu de braț.

— Încă un cuvânt, spuse. Ce se află în spatele pălăvrăgelii lui Comayrol?

Beaufils răspunse:

— Un titlu de duce, de pair și trei sute de mii de franci venit, ca rentă anuală. Mâine se va lumina de zi și vom discuta în largul nostru.

— Omule, i se adresă lui Comayrol, de cum trecu pragul cabinetului, aranjează-i pe ocnașii dumitale ca să-mi prezinte armele. Nu mai e cazul să glumim. Toți mieii ăștia știu de acum prea multe pentru a nu fi ținuți în frâu.

Întreaga casă Deban făcu ochii mari şi totul se petrecu ca în acea poveste provincială, în care câţiva drăcuşori sărmani, îmbătaţi cu bere, îşi permit să-l evoce pe Scaraoţchi, fără prea mare speranţă că-l vor vedea venind.

Când apare Scaraoţchi, toată lumea se înfioară.

S-ar fi zis că toţi îl vedeau pe acest domn Beaufils pentru prima dată.

— Aveţi noroc, micuţilor, reluă el. Iată-ne constituiţi într-o lojă de gradul doi, fără muncă, fără griji, fără depunere de fonduri. Sunteţi asociaţii unei case care, dacă ar vrea, ar putea să împrumute bani şi regelui. Dar nu-i atât de fraieră! Bănuţii vi se transformă în franci, prin voia Sfântului Duh, iar mâine francii vor fi pistoli. Nu-i drăguţ? Nu vi se impun probe. Sunteţi casa Deban, asta ajunge. Nu vi se cer jurăminte. Domnişoara Marguerite vă spune că aveţi o funie legată în jurul gâtului. Această funie va fi de mătase şi aur, îngeraşii mei, dar va spânzura întotdeauna de la acest balcon. De acolo de unde a fost văzut Buridan căzând înjunghiat. Taci, Comayrol: o să spui o prostie! Sunteţi nevinovaţi ca nişte prunci, cine se îndoieşte de asta? Eram acolo ca şi voi. Dar există un vinovat, nu-i aşa? Lucrurile astea nu se petrec de la sine. Ei bine! Plecaţi de la principiul că vinovatul nu va veni niciodată la judecătorul de pace, pentru a-şi cere premiul, aşa că fiţi înţelepţi!

Auditoriul era speriat, dar mulţumit. În definitiv, era vorba de nişte aventurieri. Îl chemaseră pe dracul. Dracul era acolo.

Poate doar bunul Jaffret, singurul, ar fi plecat de i s-ar fi deschis uşa. După care, oricum, ar fi revenit.

Diavolul vorbea tare. Sunt buni diavolii, au succes. Nimeni nu protesta împotriva acelei funii metaforice, pe care fiecare o avea în jurul gâtului. Sunt funii şi funii. La Fontaine a spus-o, care se pricepea la morală: un câine care ştie să trăiască, se şi mândreşte cu zgarda lui.

După ce aruncă o privire satisfăcută auditoriului, domnul Beaufils reluă:

— Comayrol, bătrâne, îţi păstrezi locul de prim slujbaş. Să ne menţinem poziţiile câştigate. Numai că vei fi în subordinea directă a doamnei vicontese. Dacă te simţi mai puternic

decât ea, cu timpul vei ajunge mai sus. Dar fii cu ochii în patru! Este un personaj important. Adu portofelul!

La cuvintele „doamna vicontesă”, Joulou, care părea inert, făcu o mişcare imperceptibilă.

Marguerite îl privea cu îngrijorare.

Comayrol îi înmână portofelul lui Beaufils, care i-l întinse Margueritei, spunând cu gravitate:

— Ca principiu de bază, Tatăl nu are nevoie de nimeni. El ţine în mână oameni care se află deasupra sa. Totuşi, pot apărea goluri între fraţi şi... suntem muritori. E de la sine înţeles că Tatălui îi este la îndemână să aleagă un gentilom, pentru o operaţiune grandioasă, care este deja însămânţată, crescută, plivită, şi care se coace la soare. Operaţiunea va fi explicată mai târziu. Vicontesă Joulou, vreţi să fiţi păstoriţa acestei turme care este, presupun, anturajul şi clientela gentilomului nostru? Vreţi să păstraţi gajul unei mari partide?

În clipa în care Marguerite deschidea gura ca să răspundă, Joulou îşi ridică fruntea mohorâtă, pe care se prelingea o sudoare rece.

Îşi fixă privirea asupra lui Beaufils şi îi spuse:

— Tăceţi! Vă interzic să pronunţaţi numele tatălui meu!

Toţi cei prezenţi cunoşteau „Bruta“ Margueritei Sadoulas, şi nimeni nu se aştepta la un asemenea incident. Palidă, cu dinţii strânşi, Marguerite îşi străpunse sclavul cu o privire înveninată de ură şi mânie.

— Ce-ai spus? strigă ea, ca şi cum ar fi ameninţat un copil. Repetă!

— Am spus ceea ce gândesc, replică Joulou, ascunzându-şi ochii sub sprâncenele dese şi blonde. Nu mă sperii! Nimeni nu mă sperie!

Beaufils încălecă un scaun şi-şi puse bărbia pe speteaza lui, examinând pe rând pe Marguerite şi pe bruta ei. Comayrol, care se afla acum în opoziţie, surâse batjocoritor. Ceilalţi aşteptau, curioşi sau tulburaţi.

Marguerite îşi apăsă mâinile pe umerii lui Joulou. Era mută de furie.

— Tatăl tău este un cerşetor, rosti ea în cele din urmă, înnebunită de turbare. Mama ta...

Nu termină. Joulou se ridică, îndreptându-și spatele, și-i spuse cu un sânge rece fantastic:

— Vrei să te pocnesc?

— Drace! Drace! murmură Beaufils. Lucrurile se prezentau mai bine adineauri. Între tinerii și nobilii soți sunt neînțelegeri. Nu-i nimic de făcut, dacă micuța nu e vicontesă!

Lui Joulou i se umflară venele și mâna sa mare plana deasupra capului Margueritei, care-l înfrunta cu o privire sălbatică.

— Ce tablou! îi sâcâi Letanneur.

Comayrol spuse:

— Da' știu că „Bruta" are sânge-n vine!

— În vine și nu numai! rosti Marguerite. Aș putea spune că este pătat de sânge!

— Cât despre asta, replică Joulou obosit, lăsându-și mâna să coboare de-a lungul trupului, poți să spui ce dorești, fata mea. Nu țin să mai trăiesc acum, când n-am să mai pot dormi liniștit.

Dădu să continue. Toată lumea îl asculta cu aviditate. Marguerite îi puse mâna la gură.

Joulou sărută palma care-l atinsese și o lacrimă îi apăru în ochi. Se clătină. Marguerite îl susținu, strecurându-i la ureche:

— Nu știi ce refuzi, sărmanul meu Chrétien!

— Adevărat, spuse Joulou încet și blând. Niciodată nu știu nimic. Dacă aș fi știut, aș mai fi fost aici? M-ai trezit, arătând acest inel, fata mea și spunând ce este gravat pe el. Tu, în schimb, știi! Tu știi totul! În timp ce vorbeai, am revăzut în gând blazonul care e prins deasupra bufetului, acolo, în sufrageria casei noastre. I-am revăzut pe cei doi oameni cumsecade — părinții mei. Mi-am revăzut surorile. Ieri seară, la cină, vorbeau despre mine, căci era sărbătoare. Nu e departe ziua de ieri, nu-i așa? Noaptea a fost foarte lungă, dar se va sfârși, ca și celelalte. La ora șase vor bate clopotele pentru liturghie. Se vor duce toți, bărbatul și cele trei femei, căci la noi se trăiește încă după obiceiurile străvechi. Vor merge la sfânta împărtășanie. Mama se va împărtăși de două ori, o dată pentru ea și o dată pentru cel care se

găsește la Paris și care uită. La Paris i se spune „Bruta", acolo i s-ar spune „fiul meu", dar lui îi place mai mult la Paris. De ce? Nu știe. Nu știe nimic. Este servitorul acelei fete. Este „Bruta". Face tot ce i se spune. Tot. Dar ea de ce a vorbit despre blazon? I-aș da tot ce și-ar dori. Ceea ce am, ceea ce nu am. Nu sunt servitorul ei, sunt câinele ei. Dar să poarte numele femeii cumsecade ar fi un păcat prea mare. Nu vreau să-l poarte. Niciodată! Niciodată!

Își cuprinse din nou capul în mâini. Marguerite făcu un gest, înțeles de toți cei prezenți. Beaufils se ridică pe dată, spunând:

— Am chef să dau o raită pe terasă. Aici e un aer sufocant.

Se prinse de brațul lui Comayrol, care-i spuse:

— Bretonii ăștia sunt încăpățânați. Mi-e greu să cred că ea o să câștige partida.

— Fata asta! ripostă Beaufils. L-ar mânca de viu, fără piper, fără sare, fără muștar! Și pe tine împreună cu el!

Trecând prin spatele Margueritei, adăugă șoptit:

— Ăsta-i omul care ne trebuie și nu un altul! E superb! Dăruiește-ni-l, scumpo!

Marguerite nu se întoarse.

— Ce dracu' vor să facă cu tâmpitul ăsta? îl întrebă bunul Jaffret pe Letanneur. Parcă s-ar crede Dumnezeu!

Letanneur răspunse:

— Bănuiesc că vor să-l împăuneze cu titlul de pair al Franței.

Ceilalți din gașcă îi urmăreau cu privirea. Slujbașii de rând erau cuprinși de acea mândrie meditativă ce li se potrivește conspiratorilor.

Moynier îi spuse lui Jaffret:

— Așa se tulbură societățile civilizate!

Marguerite și Joulou erau singuri.

Marguerite își trecu brusc mâna prin părul lui Joulou, care se zbârli, înfiorat.

— Lasă-mă, se bâlbâi el sfârșit. Vreau să mă întorc acasă.

— Chrétien, acolo e cineva care știe ce-ai făcut, spuse în șoaptă Marguerite.

Joulou vru să plece:

— Minți! N-ai spus nimic! Ți-e prea frică de moarte!

Apoi adăugă, ridicându-și capul:

— Mie nu mi-e teamă!

Degetele ei se crispară în părul lui. Joulou aproape că zâmbi.

— Te iubesc atunci când îmi faci rău, gândi el cu voce tare.

— Taci! spuse ea, încercând să dea vorbelor sale un ton de tânguire. M-ai insultat de față cu toți. Mă disprețuiești.

Joulou replică:

— Perfect adevărat: te disprețuiesc!

Avea ochii plecați. Nu văzu sclipirea care se aprinsese în privirea Margueritei.

Strălucirile discrete, care preced ziua, desenau conturul despărțiturilor dintre geamuri. Fereastra întredeschisă lăsa să pătrundă primele zgomote ale dimineții. Orașul nu se trezește la această oră în Miercurea Cenușii: abia se duce la culcare. Se auzeau cântece de petrecere, răgușite și fără putere.

Pe terasă se vorbea despre coborârea de la Courtille, care trebuia să înceapă. Coborârea de la Courtille era încă la modă. Lucru surprinzător! Parisul lasă să moară, pe rând, toate absurditățile adorate, ca și cum ar fi lucruri de valoare.

Marguerite luă un scaun și se așeză lângă Joulou. Schimbară doar câteva cuvinte. O clipă, Joulou gemu și plânse. Cei de pe terasă se amuzau, privind prin geam.

Marguerite, dimpotrivă, amenința ori surâdea.

La un moment dat, Beaufils, oprit în fața ferestrei, spuse cu admirație:

— E frumoasă ca o drăcoaică, șmechera asta!

La capătul a zece minute, figura orgolioasă a Margueritei se întoarse către geam.

— S-a făcut! anunță Beaufils. Să mergem!

Intră primul, urmat de toți ceilalți. Jaffret închise fereastra.

— Ei bine? întrebă Beaufils.

Marguerite îl sărută pe frunte pe Joulou și răspunse:

— E înțelept, sărmanul meu Chrétien!

— Domnilor, strigați bravo! spuse Beaufils. Averea noastră e ca și făcută!

Toată lumea își strânse mâna cu încredere, spunând:

— Bravo! Se făcuse frig!

Beaufils reluă:

— Mâine seară voi avea privilegiul să vă primesc la agenția Lecoq. Cei care vor să rămână la casa Deban, vor rămâne. Ceilalți nu vor trebui decât să ceară. Am tot ce trebuie pentru fiecare.

— Chiar și bani? întrebă Letanneur.

— Mai ales bani, răspunse Beaufils.

În această clipă, toată lumea aplaudă din inimă și domnul Beaufils putu vedea în jurul său un cerc de chipuri radioase.

— Totuși, reluă după o oarecare ezitare, domnul viconte n-a spus încă nimic.

Joulou șovăia. Ochii îi străluceau pe chipul livid.

— Poate am înțeles ce vreți să faceți din mine, spuse în sfârșit, cu voce schimbată. Și eu am auzit povestea lui Comayrol. Voi fi primul născut al unei familii care va mânca din trupul meu și îmi va bea sângele. Bine. Sunt major, am dreptul să semnez orice, chiar și un pact cu Satana. Semnez.

Cu capul sus și cu un gest măreț, îi întinse mâna Margueritei.

Marguerite îi apăsă mâna pe inimă.

— E adevărat că e superb! spuse regele Comayrol.

Din spate, Beaufils strecură la urechea Margueritei:

— Cum te vei răzbuna pe acest bădăran, hei, scumpete? Apoi adăugă patern, cu voce tare:

— Copiii mei, vă binecuvintez! La culcare! Am făcut o treabă bună!

În acel moment, o voce ștrengărească și tânără strigă pe scări:

— Hei, casa Deban! se auzi glasul, în timp ce în ușă răsunară bătăi puternice.

— Léon Malevoy! spuse Comayrol. Ce-i mult, nu-i bun!

Beaufils îi porunci să deschidă, punându-i un deget pe buze.

Léon era îmbrăcat în haine de oraş şi purta sub braţ câteva spade, înfăşurate în mantie.

— Doi martori voluntari, vă rog! spuse el. Bună ziua, prieteni! Bună ziua, Marguerite! E o vreme splendidă. Aţi terminat cina? O să şi prânzim. Un nătăfleţ mă aşteaptă să mă ucidă în spatele cimitirului Montparnasse, la doi paşi de aici, pentru că a găsit la picioarele patului meu baticul dumneaei.

O arătă pe Marguerite cu degetul.

La aceste cuvinte, se făcu o linişte de mormânt. Marguerite stătea nemişcată ca o statuie. Joulou se ridică, cu ochii plini de o mândrie sălbatică şi o bucurie inexplicabilă şi lugubră.

— Domnule Léon Malevoy, vorbi el încet, omul care trebuia să vă aştepte în spatele cimitirului este mort. Mi-a insultat soţia, l-am ucis, aşa cum te voi ucide şi pe dumneata, domnule Léon Malevoy. Pentru acelaşi motiv.

Toată asistenţa se înfioră. Beaufils îi făcu cu ochiul Margueritei, care se albise la faţă ca un cadavru.

— Tu fii liniştită, reluă Joulou, părând parcă şi mai înalt. Dacă aparţin tuturor celor de aici, atunci toţi cei de aici îmi aparţin, cu excepţia domnului Léon Malevoy, un tânăr nobil şi viteaz. Întoarce-te acasă. O să plecăm şase: doi combatanţi şi patru martori. Lucrurile se vor petrece aşa cum trebuie între oamenii de suflet. Domnul Léon Malevoy nu va mai vorbi niciodată cu nimeni despre ceea ce a văzut, a auzit sau a presupus în această dimineaţă.

11 MĂNĂSTIREA BON-SECOURS

Ordinul surorilor de la Bon-Secours, după cum ştie toată lumea, nu a fost instituit pentru a primi bolnavii, ci pentru a-i îngriji la domiciliu. Doar apropierea de strada Notre-Dame-des-Champs şi caritabila

reputație a bunelor doamne au dat ofițerului de la paza publică ideea de a bate la poarta lor. Ajungând în pragul așezământului, o privire aruncată peste costumul mortului îl făcu să reflecteze puțin.

Își spuse că ar fi provocat un scandal inutil și n-ar fi fost deloc decent să aducă în această mănăstire, care nu era un spital, cadavrul unui biet tânăr al cărui lințoliu era un costum de carnaval. Ezită. Studentul la medicină care-l consultase declarase că acest Buridan era cu siguranță mort. În cortegiu, unii luaseră peste picior situația, imaginându-și-le pe bunele surori puse dintr-o dată în fața eroului din *Turnul din Nesle*, iar alții, mai ales femeile, se îngrijorau și spuneau:

— Iată o nenorocire care le va mai scutura nițel pe leneșele astea!

Doamnele care se plimbă prin Paris în noaptea de Lăsata Secului sunt generoase, ca toate doamnele, dar după propria lor manieră de a se caracteriza, „nu sunt bigote“, ceea ce le înlătură puținul respect pe care fiecare îl dato- rează lucrurilor demne de stimă. Dar mila se răzbună pe ele mai târziu, când îngenunchează cu mâinile împreunate și ochii spre cer, la căpătâiul unui pat obișnuit, în care vor muri cele mai multe dintre ele.

Căci există o legătură stranie între patul trist al azilului și fericitele nopți de carnaval.

Pentru a înlătura orice dubiu, ofițerul de pază deschise jiletca lui Buridan și-i palpă inima. Încă mai bătea.

Apucă ciocănelul și lovi cu putere în poartă.

— Soră, spuse el, prezentându-se maicii de gardă, am adus un tânăr, aproape un copilandru, care o să moară. Dacă trupul îi este pierdut, ajutați-l să-și salveze sufletul.

Apoi ofițerul se scuză, spunând:

— Trebuie vorbit fiecăruia pe limba sa. Era un Alcibiade. Și-a urmat drumul așa cum i-a fost scris.

Sora de gardă deschise vorbitorul, iar bietul nostru Roland fu depus pe o saltea. Fură trezite două surori. Am auzit un om de spirit spunând despre un practician ilustru: „Am aproape tot atâta încredere în el cât într-o infirmieră.“ Într-adevăr, era

bine spus şi ilustrul practician i-a mulţumit, mărturisind că rar primise un elogiu atât de frumos.

Din acest moment, Roland era pe mâini bune. Fu îngrijit conştiincios şi cu pricepere.

Ofiţerul de pază merse la Prefectură şi-şi făcu raportul; curioşii se răspândiră prin cârciumile preferate, ducându-le cu ei pe „călătoarele" care găsiră astfel prilejul să înnoade prietenii solide, durând până a doua zi de dimineaţă.

Tourot, bătrânul amant al coanei Teodora, fu dus la secţie. Studentul la medicină, întors în sânul familiei, acuză autorităţile că i-au furat primul mort.

A doua zi veni doctorul Récamier — acest scump şi surâzător medic al marchizilor, acest sceptic blajin, în acelaşi timp voltairian şi cucernic, acest savant prieten al rutinei, care-i punea coarne lui Esculap şi pe care cei mai mulţi îl căutau cu siguranţă pentru sfânta bonomie prin care-şi scuza neputinţa. Vă plac preoţii care nu cred în Dumnezeu? Doctorul Récamier spunea, cu fermecătorul său spirit: „Încălziţi-vă picioarele, stomacul să fie cât mai uşor, mintea limpede şi nu daţi un ban pe medicină!"

În traducere ştiinţifică: „Fiţi sănătoşi şi nu veţi fi bolnavi!"

La noi se întâmplă lucruri ciudate. Londra s-ar supăra.

Doctorul Récamier veni cam târziu. Nu venea niciodată la timp. Avea atâţia marchizi! Examinându-l pe mortul studentului, fu de părere că acest nenorocit Buridan primise în plin piept, puţin la dreapta, o rană enormă, produsă de un instrument tăios. Avu bunătatea de a indica un chirurg, care sosi în galop, căci avea puţini marchizi. La prinţesele în casa cărora prânzea doctorul, se vorbi despre incident şi doamnele se deciseră, în sfârşit, să trimită pe cineva, să închirieze o lojă la Porte-Saint-Martin, ca să vadă *Turnul din Nesle*. Chirurgul găsi că pansamentul făcut de surori era miraculos de reuşit. Totuşi, îl modifică total. Doar păgânii ar critica un tratament la patul unui bolnav. Numai că fiecare îşi are metoda sa.

Roland era în viaţă. Stătea culcat în aceeaşi poziţie în care fusese aşezat, pe patul întins în vorbitor. Respira întretăiat şi

atât de slab, încât fiecare suflu ieșit de pe buzele-i albe părea a fi ultimul. Fără să dea vreo speranță, chirurgul declarase că cea mai mică mișcare i-ar provoca pe loc moartea.

Spunem speranță, deși Roland nu avea nici un prieten printre cei care-i înconjuraseră patul de suferință. Binefacerea ți-l apropie mai ales pe binefăcător: admirabilă trăsătură a naturii umane. Surorile de la Bon-Secours înfruntaseră regula casei lor și prezența unui muribund în vorbitor era o încurcătură mai mare decât își pot imagina cei ce nu cunosc deloc inexorabilele reguli ale vieții de mănăstire. Sus, în senatul maicilor, avusese loc o discuție serioasă asupra acestei abateri de la regulă și asupra neplăcerilor pe care le-ar fi putut produce. Cele două bune surori care-l pansaseră și-l vegheaseră pe Roland deja se atașaseră de bietul tânăr, protejatul lor, și luptaseră pentru el.

Neplăcerile și încurcăturile erau de mai multe feluri. În ziua aceea, la ora unsprezece dimineața, justiția și poliția descinseseră la Bon-Secours. Nimeni nu îndrăgește prea mult aceste vizite ale legii. Nu e necesar să spunem că orice interogatoriu era imposibil. Roland, a cărui viață atârna de un fir de păr, nu era în stare să înțeleagă nimic, deci cu atât mai puțin să vorbească. Părerea categorică a chirurgului era că-i total lipsit de cunoștință.

Ancheta continuă fără spor, cu elemente total insuficiente, pentru că deocamdată, până la alte concluzii, zdrențărosul Tourot era principalul martor, astfel încât oamenii justiției se mărginiră la raportul chirurgului și la controlul veșmintelor.

Veșmintele muribundului erau la fel de mute ca și el. Buzunarele nu conțineau nimic, cu excepția unei hârtii șifonate, pe care se putea citi, scrisă cu creionul, o înșiruire de nume: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

Ne amintim că înainte de a pleca în vizită la casa Deban, Roland scrisese aceste nume, dictate de mama sa, ca să nu le uite.

Justiția luă hârtia: un nume care nici măcar nu se putea raporta exact la inițiala de pe lenjeria rănitului. Lenjeria era

marcată doar cu un *R*; dar, uneori, investigațiile justiției pornesc de la indicii mai vagi decât acesta.

În schimb, pentru doamnele de la Bon-Secours acest indiciu însemna foarte mult, stârnind o mare emoție. Bucățica de hârtie produse aici o adevărată senzație.

Se găsea acolo, la mănăstire, o bătrână doamnă: o călugăriță pe care întreaga comunitate o înconjura cu profund respect. I se spunea maica Françoise d'Assisi. În lume, odinioară, ea purtase numele unei familii nobile și puternice, stabilită în Franța după expulzarea regelui Iacob al Angliei. Clanul Clare Fitz-Roy îl urmase pe monarhul detronat. Se presupunea că acest act nu fusese făcut însă din rațiuni politice. Cronica Curții din Londra atribuia, într-adevăr, acestei familii o origine regală, pe care numele de Fitz-Roy părea s-o confirme din plin.

Al doilea pretendent la tron, nobilul și nefericitul cavaler de Saint-Georges, încheiase o căsătorie secretă cu o fată din această familie, care-i dăduse doi viteji căpitani ai armatei franceze, sub Ludovic al XV-lea, un tovarăș lui La Fayette în războiul de independență american și mai târziu, în timpul Revoluției, încă doi soldați plini de inițiativă, care luptaseră, din păcate, sub drapele opuse.

În vinele maicii Françoise d'Assise curgea sânge regesc. În timpul scurtei și strălucitoarei ei tinereți, purtase numele de Stuart și de Clare. De două ori pe an, o dată iarna și o dată vara, un echipaj cu patru cai, marcat cu blazonul pe care Marguerite Sadoulas îl explicase casei Deban — azuriu cu soare auriu, și cu deviza *Clarus ante claro* — se oprea în fața intrării austere a mănăstirii Bon-Secours. Un bărbat de o rară eleganță, cu o ținută impunătoare, cobora, ținând de mână o fetiță foarte palidă, cu ochi îndrăzneți, pe care bunele călugărițe o găseau urâtă. Nu se știe niciodată cu fetițele: cele care vor ajunge cu adevărat frumoase trec prin transfomări profunde, de parcă s-ar forma cu aceeași trudă ca o capodoperă.

— Fetița are doi ochi, spunea maica de la poartă, și atâta tot!

Ajunge. Ați văzut munca stranie și tainică a lunii pline, care mănâncă norii, după expresia marinarilor. Luna se ridică din cețuri; abia s-a înălțat deasupra orizontului, că o conspirație tumultuoasă de nori o acoperă și o îneacă. Ce timp urât! Ce cer viclean! Noaptea e condamnată. Nu pe de-a-ntregul. Pe măsură ce această privire a cerului devine mai luminoasă și se ridică, prinzând putere, norii mirați se destramă, spulberați de mulțimea razelor ei. Cerul surâde, pământul și marea se înveselesc. Apoi s-ar părea că mai întâi o imensă respirație a înmuiat discul de cristal al lunii, așa cum se topește gheața, pentru ca apoi să dispară încet-încet, lăsând să se ghicească îndepărtata strălucire a soarelui. Iată, opera feerică e desăvârșită. Acolo, sus, nu mai există decât o cupolă de azur, unde ultimii nori se destramă în fulgi argintii, înainte să dispară.

Atât ajunge. Perechea de ochi destramă urâțenia care era munca de zămislire a frumuseții durabile și mândre. Raza sparge norii, anunțând viitorul limpede al domniei pe care o va căpăta pe pământ și în cer.

Echipajul cu patru cai era, ca și stăpânul, elegant, bogat, mai cu seamă nobil, și n-ați fi putut găsi în tot Parisul două perechi de cai pur sânge la fel de mândri ca cei ai ducelui de Clare.

Ducele avea șaizeci de ani. Aparținea, evident, acele categorii de lei împăiați, care se păstrează ca o conservă bine făcută. Dar această categorie, ca și toate celelalte, își are propriile straturi. Grotescul este cel mai de jos, comedia cel de mijloc, iar cel de sus — perfecțiunea. Ducele era cu mult peste acesta din urmă. El plana. Procedeul vulgar dispărea, lăsând să se vad doar rezultatul triumfător: o figură înălțătoare și încă tânără, o gură arcuită cu fermitate, o frunte minunată, dar fără riduri, sub neaua buclată a unui frumos păr alb.

Căci noi, povestitorii, avem ici-colo unele îndrăzneli, dar nu putem împinge neobrăzarea până la a vopsi părul unui om care se respectă.

Ducele o numea pe nepoata sa Nita. Nu știu dacă vă place acest nume. Este aproape latin și amintește de scânteiere.

În momentul în care ducele intra în vorbitor, maica de gardă îi deschidea Nitei porţile grădinii şi-i spunea:

— Distrează-te, prinţesă, îngerul meu!

Ea adăuga — e drept, în şoaptă:

— Vanitate a vanităţilor!

Urâtă sau frumoasă, micuţa era prinţesă. Casa de Clare îşi avea rădăcini în timpul în care simbolurile de pe blazonul său intrau, prin alianţă, în emblema provincială a lui Joulou. Prin moştenire de la mama sa, prinţesa cunoscută sub numele de Eppstein, Nita avea dreptul şi ea la acest titlu.

De îndată ce poarta grădinii era deschisă, fetiţa se repezea afară ca o căpriţă şi — Dumnezeule din cer! — nu cred că sângele ei princiar, cedat casei de Austria, o deranja vreun pic! În schimb, vai de răzoarele cu flori!

Când intra în vorbitor, ducele îşi făcea semnul crucii, pentru că în capătul mesei se găsea un crucifix, în faţa marelui tablou reprezentând Notre-Dame-de-Bon-Secours. Maica portăreasă îi spunea: -Mă scuzaţi, domnule duce.

Apoi schimba locul celui de-al treilea scaun, la dreapta de intrare, întotdeauna acelaşi. Acesta era stricat, ca şi toate celelalte. Ducele se aşeza, spunând:

— Maică, vă rog s-o anunţaţi pe mătuşa mea că am venit pentru a-i prezenta respectuoasele mele omagii.

Asta era regula. Maica portăreasă se înclina şi ieşea. Ducele aştepta.

Un moment bun pentru a-i observa fizionomia. Ducele era, evident, mai mult decât un gentilom: un senior în toată puterea cuvântului şi chiar mai mult decât atât. Un fericit, căci aţi găsi cu greu în Franţa mari seniori, la fel de prosperi pe toate planurile. S-ar putea spune că titlurile de general de divizie şi de pair al Franţei abia dacă atingeau nivelul poziţiei sale. Era extraordinar de bogat. Era tot ce-ar fi putut să fie. Ambiţia, acest suprem refugiu al anilor care se duc, nu-i mai oferea nimic care să-l impresioneze.

Astfel încât, în această clipă, în care nici o privire nu era aţintită asupra lui, nobila figură a ducelui era cuprinsă de plictiseală şi descurajare.

De abia privind chipul unui om ajuns în vârful piramidei, pe culmea sparanțelor umane, realizezi vidul înspăimântător și amețitor care urmează.

În schimb, câtă fericire pe Nita, care țopăia prin curte! Prințesa sălbatică, ce pustia grădina! După exact un sfert de oră, cu ceasul în mână, ușa interioară din spatele crucifixului se deschidea și maica stareță în persoană apărea în prag, zicând:

— Domnule duce, iat-o pe scumpa noastră maică Françoise d'Assisi.

Ducele se ridica și se îndrepta spre crucifix.

Stareța se dădea la o parte. O femeie înaltă, care semăna vag cu ducele și cu Nita, își arăta figura prelungă și palidă și se oprea în spatele mesei, spunând:

— Nepoate, sunt întotdeauna încântată să te văd.

La aceste cuvinte, stareța se retrăgea. Era o regulă.

Ducele, în picioare, de partea cealaltă a mesei, o întreba pe bătrâna călugăriță de sănătate. Conversația decurgea ca la carte, notată parcă pe o partitură cunoscută sau ca la o conferință diplomatică, ai cărei termeni au fost perfect cântăriți dinainte.

La capătul a zece minute, tot cu ceasul în mână, bătrâna călugăriță spunea, cu un suspin:

— Înainte de a te părăsi, nepoate, aș vrea să știu dacă tot nu ai vești despre fratele dumitale mai mare, nepotul meu Raymond, duce de Clare, general de divizie în serviciul lui Bonaparte, sau despre văduva lui, dacă el e mort, așa cum mă tem. Sau despre urmașii săi.

— Nici una, răspundea ducele cu tristețe.

Atunci ușa de la intrare se deschidea, pentru că jumătatea de oră se terminase și maica de gardă o aducea pe Nita, care era roșie la față de atâta alergătură printre straturile de flori. Ocolea masa pe care era așezat crucifixul și bătrâna călugăriță o îmbrățișa, după ce-i dădea o iconiță. Era tot o regulă.

În acest sărut era mult respect din partea copilului, multă afecțiune din partea călugăriței, care adresa un semn de rămas-bun ducelui și spunea, trecând pragul:

— Nepoate, Dumnezeu să te ocrotească. Sper ca data viitoare să-mi aduci veşti despre familia noastră.

Astfel se întâmpla de fiecare dată şi niciodată altfel. Apoi cei patru cai coborau graţios pe pavajul străzii Notre- Dame-des-Champs, pentru a ajunge în strada Saint-Dominique, unde se afla palatul ducelui.

Prin aceste explicaţii se poate înţelege de ce hârtia găsită în buzunarul muribundului şi purtând scrise cu creionul diversele nume patronimice ale ducelui de Clare, produsese o emoţie atât de vie în mănăstirea Bon-Secours.

Mergând din aproape în aproape, emoţia ajunse până în chilia retrasă, unde maica Françoise d'Assisi se ruga şi încerca să uite. Trecuse un an de când bătrâna credincioasă nu ieşise din cămăruţa ei. Nu mai primise ultimele vizite ale ducelui, care îi trimisese, totuşi, de fiecare dată un plic, asigurându-o de respectul său, împreună cu o menţiune laconică: *„Nici o veste."*

Chilia era complet goală şi s-ar fi potrivit unei pustnice, dar sufletul omenesc are ascunzişuri ciudate. În spaţiul dintre perete şi patul fără draperii se găsea un ornament din email, ca un aghiazmatar, încadrând o pavăză în formă de romb, cu o emblemă ce conţinea un înscris: cel de pe stindardul Stuarţilor! Din adâncimea singurătăţii sale, fiica regilor îşi întorcea şi acum capul, pentru a privi trecutul în care vedea înălţându-se un tron.

Deasupra aghiazmatarului se vedea o miniatură îngălbenită de vreme, ale cărei culori se şterseseră. Ea reprezenta un bărbat, încă tânăr şi foarte frumos, ce purta costumul de general de divizie din ultimii ani ai Imperiului. Era originalul sau copia portretului ce decora şemineul sărac al doamnei Tereza, mama lui Roland al nostru.

Cu excepţia acestor două obiecte, pereţii chiliei erau complet goi.

În fiecare seară, înainte de a se culca, maica Françoise d'Assisi se uita la blazon şi la portret. Era ca o încununare cotidiană a rugilor ei.

Când maica de serviciu, care-i aducea mâncarea, îi povesti despre aventura din vorbitor, ea nu spuse nimic. Maica se

gândi că pentru această călugăriță totul se sfârșise și din cauza vârstei nu mai înțelege nimic.

Trecură două zile întregi în care nu rosti nici un cuvânt legat de acest incident. În dimineața celei de-a treia zile îi spuse maicii care-i aducea mâncarea:

— Dacă tânărul nu a murit, acum ar trebui să vorbească.

— Tânărul nu a murit și nu vorbește, răspunse maica, uimită de această discuție lucidă și clară. Justiția a venit de trei ori, special pentru a-l face să vorbească.

— Ah! exclamă maica Françoise d'Assisi. Justiția!

— Este în patul său, continuă maica. Nu mișcă, nu vorbește, probabil e încă lipsit de cunoștință. N-am văzut niciodată un tânăr atât de frumos.

Bătrâna călugăriță îi mulțumi maicii. În timpul zilei ceru să-și vadă duhovnicul și coborî în capelă. Întrevederea cu părintele ei spiritual, care era un preot tânăr de la Compagnie de Jésus, a fost lungă. Ieșind din capelă, în loc să urce în chilie, o chemă pe stareță, care părea să-i fie în subordine, și-i spuse:

— Maică stareță, vreau să mă duc la vorbitor.

— Nu mai primim la vorbitor, venerabilă maică, pentru că prin zelul imprudent a două dintre surorile noastre, avem acolo un rănit care n-ar putea suporta transportul.

— Tocmai pentru a-l vedea pe rănit vreau să mă duc la vorbitor, răspunse bătrâna călugăriță.

Fără a-și exprima uimirea, stareța îi oferi brațul, ca s-o sprijine.

Era a cincea zi de la sosirea lui Roland, care se găsea singur, păzit de o străină, căci surorile de la Bon-Secours fuseseră obligate să-și reia treburile religioase. Infirmiera era o biată văduvă, îngreunată de o familie mare și demnă de toată stima, dar căreia îi plăcea să doarmă. Dormea dreaptă pe scaun, cu pălăria în mâini. Nici intrarea maicii și a stareței nu o trezi.

Roland era culcat pe spate, cu ochii închiși, cu gura întredeschisă. Între albul obrajilor și cel al așternutului nu era nici o deosebire, decât cea care ar putea fi observată

dacă i-ar veni cuiva ideea să strecoare o statuie de marmură într-un pat. O răsuflare scurtă şi slabă, care-i mişca pieptul la intervale neregulate, era singurul semn de viaţă.

Maica Françoise d'Assisi o opri cu un gest pe stareţă la câţiva paşi de prag şi înaintă singură până la căpătâiul patului. Era calmă şi rece, ca întotdeauna.

Când fu aproape de pat, privi, fără să-şi aplece gâtul înţepenit. Anii trecuseră peste acest trup, aparent fragil, dar în realitate de oţel, fără să-i producă vreo schimbare, în afară de un fel de pietrificare. Vârsta o lăsase neatinsă şi citea din cartea de rugăciuni cu ochii ei de o sută de ani.

Privi îndelung — atât de mult, încât stareţa, mirată, se lăsă pe un scaun.

Aşezată în spatele bătrânei, ghici doar după mişcarea coatelor că-şi scosese de la piept un obiect, care împreună cu rombul din chilie, erau lucrurile la care maica Françoise ţinea cel mai mult.

Când repuse obiectul sub veşmântul aspru, stareţa auzi un suspin lung.

Maica Françoise d'Assise urcă din nou în chilia sa, fără să scoată un cuvânt, sprijinindu-se de braţul stareţei. Înainte de a trece pragul, şopti:

— Maică, vă mulţumesc. Dacă tânărul începe să vorbească, la orice oră din zi sau din noapte, vă rog să mă anunţaţi.

— Voinţa vă va fi satisfăcută, venerabilă maică, răspunse stareţa.

Bătrâna credincioasă făcu un pas pentru a intra, dar se opri şi mai spuse:

— Maică, bunătatea Domnului ar putea să-mi acorde împlinirea speranţei care m-a ţinut în viaţă. Aş vrea un Pater şi un Ave pentru mine, la slujba de astă-seară.

— Le veţi avea.

— Fiţi binecuvântată, maică stareţă, spuse bătrâna credincioasă, schimbându-şi tonul.

Apoi, cu un gest de mândră protecţie:

— Acum nu mai am nevoie de dumneavoastră.

Stareța își încrucișă mâinile pe piept, salută respectuos și se retrase.

Închizînd ușa chiliei, maica Françoise d'Assisi îngenunche cu efort și-și lăsă genunchii înțepeniți pe podeaua goală. Se rugă. Când termină, scoase de la piept obiectul pe care stareța nu-l putuse zări. Era miniatura, al cărei loc rămăsese gol sub aghiazmatarul cu blazon.

Miniatura își reluă locul, după ce bătrâna o sărutase cu buzele reci.

Apoi deschise micul birou, în care-și ținea cărțile de rugăciuni, luă hârtie, pană și cerneală, se așeză și scrise cu mâna greoaie și înceată, dar încă fermă:

«Nepoate,

Aș dori să te văd mâine negreșit. Dumnezeu să te aibă în pază.

Rolande Stuart de Clare,
după religie maica Françoise d'Assisi.»

Puse adresa:

«Domnului general duce de Clare, pair al Franței, la palatul său din Paris.»

12 VORBITORUL

A doua zi, maica Françoise d'Assisi așteptă zadarnic. Ducele de Clare, nepotul ei, nu veni deloc. Își petrecu ziua întreagă într-o stare de îngrijorătoare agitație. Se trezea din somnul mohorât și îndelungat al claustrării. Era un fel de reînviere tulbure și febrilă; ea, femeia moartă de atâția ani și despărțită de viață prin zidul gros al renunțării, avea o nerăbdare de copil, dorințe neașteptate, mânii, capricii.

De două ori coborî în capelă. Discută cu duhovnicul ei, care o părăsi pentru a se duce la palatul de Clare. Îl chemă

la ea pe chirurgul care-l îngrijea pe tânărul rănit şi vru să vorbească cu infirmiera.

Pe chirurg îl întrebă dacă era posibil ca rănitul să moară fără să-şi regăsească puterea de a vorbi. De obicei, la astfel de întrebări, medicii abia catadixesc să răspundă: „Nu ştiu." De data aceasta, cât timp fu irosit! Chirurgul vorbi mult, şi în rezumat, spuse că dacă muşchii glotei nu-şi recăpătau elasticitatea, bolnavul ar putea muri mut. Adăugă că dacă muşchii nu erau paralizaţi, aveau să-l vadă pe rănit recăpătându-şi capacitatea de a vorbi. Maica Françoise d'Assisi vru să ştie dacă nu cumva investigaţiile justiţiei, chiar aşa neputincioase cum erau, nu dăunau vindecării tânărului necunoscut. Chirurgul zâmbi la auzul cuvântului vindecare şi rosti un altul: miracol. Totuşi, răspunsul său fu afirmativ, pentru că, spuse el, nimeni nu putea şti exact dacă bolnavul înţelegea. Cită nişte cazuri de catalepsie traumatică, multe şi extraordinare. După ce-i mulţumi, iar el plecă, bătrâna credincioasă scrise ministrului de justiţie, cerând ca interogatoriile să fie suspendate. Ceea ce se şi întâmplă.

După chirurg, veni rândul sărmanei femei care-l păzea pe Roland. Aceasta fu sever admonestată şi promise să nu mai închidă un ochi în timpul gărzii. Pentru că se scuzase, aducând ca argument sărăcia şi grijile casnice care o obligau să lucreze în timpul de odihnă, maica Françoise îi dădu bani şi o scrisoare de recomandare, care-l plasă de azi pe mâine pe soţul femeii într-o poziţie foarte convenabilă. Din adâncul chiliei sale, ea putea face mult, cu atât mai mult cu cât foarte rar cerea ceva.

Infirmiera se numea Marie Davot. Maica Françoise d'Assisi îi porunci să vegheze neîncetat la căpătâiul bolnavului, să-i controleze permanent somnul şi febra, să-i urmărească fiecare schimbare de fizionomie, în sfârşit, să-i surprindă primele cuvinte, dacă va începe să vorbească. La orice oră din zi sau din noapte s-ar întâmpla ceva deosebit, uşa chiliei, încuiată pentru toţi ceilalţi, rămânea deschisă pentru Marie Davot.

Ca încheiere, bătrâna călugăriţă spuse:

— Dacă vă îndepliniți cum trebuie această datorie, nu vă mai faceți griji pentru viitor.

În seara aceea, Marie Davot nu mai putu să adoarmă. Visa cu ochii deschiși la o avere viitoare. În acest timp, confesorul reveni de la palatul de Clare, cu explicația tăcerii ducelui. Acesta era plecat de o lună la Roma, împreună cu nepoata lui, prințesa Nita. Stăteau acolo până la sfârșitul iernii.

În vremurile acelea, Roma era foarte departe, mai ales iarna. Maica Françoise d'Assise ceru un curier ultrarapid, pentru a duce o depeșă la Roma. Jumătate de ceas mai târziu, o ștafetă sălta pe cal.

La mănăstire, toate aceste lucruri făcură să se iște vorbe. De la înființarea ordinului nu se petrecuse niciodată ceva mai curios, care să le incite pe surori atât de mult. Straniile preocupări ale maicii nu apăreau locuitoarelor mănăstirii așa cum ne apar nouă; un voal de mister rămânea între ea și privirile celorlalte, dar ceva totuși transpărea și era menit a da de lucru limbilor ascuțite, și așa stârnite de prezența rănitului în vorbitor.

Deja, de mult timp, la mănăstire se simțea mai mult decât se știa că existența acestei prințese de odinioară, moartă pentru lumea din exterior și ascunsă sub veșmântul monahal, era un adevărat roman. Trăia pentru iertare, rugăciune și uitare, dar era tratată ca o regină și apariția periodică a trăsurii ducale, acel atelaj de patru cai, constituia întotdeauna un eveniment.

Și iată că dintr-o dată, acest mister se amesteca cu un altul. Cine era acest tânăr? Ce legătură exista cu această spiță nobilă, pe cale să se piardă și pe care sexul ultimului descendent, prințesa Nita, o condamna în mod fatal la dispariție?

Imediat după plecarea curierului, maica Françoise d'Assisi căzu iarăși în aparenta sa nemișcare. Săptămâna care urmă nu mai coborî niciodată în vorbitor. În fiecare dimineață, însă, Marie Davot venea să-i dea raportul. Și aici era ceva straniu: pentru a auzi acest raport, maica venea în pragul chiliei și infirmiera rămânea pe coridor.

Duminică seara, a douăsprezecea zi de la sosirea rănitului, în noaptea când începea postul mare, la capela Sfintei Fecioare

începu seria unor posturi şi rugăciuni de nouă zile, la care fu chemată să ia parte întreaga comunitate.

În ajun, infirmiera spusese în timpul raportului ei cotidian: „În dimineaţa aceasta s-a mişcat în somn. Când s-a trezit, ochii i s-au deschis şi prima privire m-a făcut să cred că va vorbi. Dar când a văzut că-l privesc, strălucirea de o clipă din ochi i s-a stins."

Maica Françoise d'Assise îi recomandase de nenumărate ori infirmierei să-şi ţină gura închisă în privinţa a orice avea legătură cu rănitul. Dar mijlocul de a o convinge? Un ludovic. În comparaţie cu posibilitatea de a bârfi spre invidia vecinelor era prea puţin. Merita cel puţin doi ludovici.

Marie Davot vorbi şi se lăudă. Înlocui cu o sută de franci unde era vorba de unul singur. Cartierul ei era liniştit, dar provincial în cel mai înalt grad. Strada Vaugirard fu cuprinsă de emoţie şi începu să discute cu strada Cherche-Midi, care transmise mai departe străzii S□vres; toate acele biete străzi care nu aveau nimic de făcut decât să se salute. Se flecări la poarta nenumăratelor biserici şi capele, mulţi gură-cască primiră informaţii. Povestea lui Buridan, frumos ca un zeu al dragostei şi mai misterios decât celebrul necunoscut al melodramelor, fu exagerată şi îmbogăţită, ajungând până la Odéon, Croix-Rouge şi trecu podurile, avansând pe strada Bac.

Iată, însă, şi un caz singular: doamna Tereza, mama lui Roland, care locuia pe strada Sainte-Marguerite la numărul 9, în mijlocul acestui cartier prins în mrejele aventurii lui Buridan. Ştim că îşi adora fiul, ultima avere; ştim de asemenea câtă importanţă, poate exagerată, dăduse celor douăzeci de mii de franci pe care i-i încredinţase. Cum de nu dădea ea nici un semn de viaţă?

Desigur, boala şi sărăcia o făceau neputincioasă, totuşi, nu era atât de izolată încât să nu încerce nimic în circumstanţe atât de grave. Cel puţin o avea alături pe vecina ei, doamna Marcelin, şi pe doctorul Lenoir, a cărui generozitate se manifestase mai mult decât prin simple cuvinte.

Pierderea unui fiu adorat este unul dintre acele evenimente ce poate vindeca o paralizie, iar mama lui Roland era în deplinătatea forţelor mentale. Avertizată prin rumoarea publică ce zumzăia în jurul ei, pusă în temă datorită costumului, una

din trăsăturile distinctive ale povestirii, repetate permanent și peste tot, cum de putea doamna Tereza să nu acționeze și să păstreze tăcerea? Până și primul venit de pe stradă putea fi un mesager; poliția nu ocolea pe nimeni și afacerea ajunsese atât de cunoscută, încât până și trecătorii știau la fel de mult cât comisarul.

Am pus această întrebare, la care se va afla răspunsul, pentru că ea explică purtarea lui Roland, dând cheia enigmei pe care o reprezenta cazul său în fața științei chirurgului. De câteva zile, Roland juca teatru.

Fusese rănit în mod bestial. Pumnalul lui Joulou pătrunsese atât de adânc și sfâșiase zona pericardică atât de primejdios, încât în primul moment exista o probabilitate de mie în sută pentru moartea instantanee. Până aici, totul e perfect adevărat. Timp de mai bine de o lună, viața rămăsese în el doar sub formă vegetativă — o somnolență. În această perioadă, cel mai mărunt efort care ar fi intervenit să tulbure natura în momentul când aceasta reînnoda cu încetineală firele rupte, ar fi fost mortal. Chirurgul avea dreptate. Ei au întotdeauna dreptate când cer odihnă și tăcere, ambele favorizând admirabilul travaliu al unui principiu vital, lupta împotriva distrugerii.

Investigațiile justiției avuseseră loc realmente într-un moment în care rănitul nu putea nici să răspundă și nici măcar să audă.

Dar deja de câteva zile — Marie Davot aproape că ghicise — rănitul vedea, înțelegea, trăia în toată puterea cuvântului. Dacă ar fi vrut, ar fi putut face față unui interogatoriu.

Nu voia.

Într-o noapte când Davot veghea conștiincios, citind un roman al lui Paul de Kock, pe jumătate ascuns în cartea de rugăciuni, Roland se trezi din somnul lui greu. Era ca o renaștere. Memoria îi revenea încet și confuz.

În acest prim moment, nu ar fi putut nici să vorbească, nici să se miște.

Romanul era foarte vesel. Din când în când, infirmiera râdea singură și din toată inima. Roland se simțea însetat și înfricoșat.

O spaimă vagă, care se întrupa în numele mamei lui, îi urca din inima îndurerată până pe buzele mute.

Numele îi era suficient pentru a-i aminti de propria poveste. Revăzu ca în vis ultima noapte de carnaval. Frumusețea Margueritei îi trecu prin fața ochilor, ca o puternică strălucire. Recunoscu savoarea acestei voluptoase și teribile întâlniri, apoi groaza deznodământului neașteptat; apoi îl duru rana. Cuțitul pătrundea! Adormi, sfârșit de oboseală.

Încă nu avusese timp să se gândească la interpretarea unui rol. Acest gând îi veni dimineața, pentru că primul cuvânt pe care îl auzi menționa un mesaj de la parchet, întrebând dacă era posibil să se reia interogatoriile. Ancheta se lungea lamentabil și la Palatul de Justiție toți erau nerăbdători să obțină depoziția victimei. Ascultând, Roland simți renăscând în el teama din ajun, dar ea prindea contur și semnificație. Această teamă era gândul la mama sa.

În mare, înțelesese tot, fără grijă pentru detalii. Se afla într-un spital, nu avea importanță care, iar justiția îl păstra ca pe o piesă în procesul intentat omului care-l înjunghiase. O văzu pe mama sa, palidă pe patul de suferință. Pe loc îi veni ideea să fugă — să fugă ori să moară.

Gândul fu precis și concret, ca și cum această concluzie ar fi fost rezultatul unui laborios studiu mental. Mama! Justiția! Din jocul celor două noțiuni, dorința de a fugi izbucni năvalnic, ca o necesitate. Mama sa era atât de nobilă și de mândră în ciuda întregii ei nefericiri! Justiția, această conștiință a popoarelor, vorbește atât de tare și-i atinge atât de crud chiar și pe cei pe care pretinde că-i protejează sau îi răzbună.

I s-a ales un simbol: o mână, o mână mare din piatră, rece, dură, incoruptibilă, care nu știe și nu poate să menajeze pe nimeni. Această mână destramă orice mister, este dreptul ei și datoria, căci națiunile se ridică imediat ce ea este acuzată de slăbiciune. Trebuie să taie în carne vie. Or, fiecare crimă cuprinde un grup: asasinul și victima. Cu atât mai rău pentru victimă!

Și astfel lucrurile își schimbă numele: sau, dacă vreți, își primesc adevăratul nume. Iluziile deșarte zboară odată cu

vorbele care le susțin. Totul este dezgolit în mod auster și impudic, ca la morgă.

Roland auzi în el însuși cuvintele de prezentare ale judecătorului, care spunea, arătându-l cu degetul: „Băiatul acesta a fost asasinat în pragul unei case rău famate. Tocmai ieșea de acolo. Avea douăzeci de mii de franci într-un portofel. Este fiul unei femei care moare în mizerie!“

Formulată astfel, acuzația o atingea pe mama lui!

Nu existau decât două posibilități de a împiedica acuzația să ajungă sub ochii lacomi ai publicului: să fugă sau să moară incognito, înainte de a fi vorbit.

Pentru un spirit înțelept, aceste două mijloace erau la fel de absurde și imposibile. Totuși, Roland nu respinse decât unul: moartea. Avea o nouă datorie către mama lui; simțea acest lucru din tot sufletul; voia să trăiască pentru mama lui.

Așadar îi rămânea fuga. Nu putea să facă nici o mișcare din patul său. Totuși, această idee de a fugi, odată încolțită, deveni pentru el o frământare permanentă și devoratoare. Era clădit astfel: îndrăzneț, răbdător și puternic.

Încercă din prima clipă. Capul, inert, nu se supunea efortului. Făcu apel la spirit.

Dar o altă preocupare i se puse în cale. Noțiunea zilelor scurse de la catastrofă nu-i era clară în minte. Exagera lungimea timpului. I se părea că a trecut cumplit de mult. Își punea exact aceeași întrebare pe care ne-am pus-o și noi: „Cum de nu mă caută mama? Cum de nu mă găsește, dacă mă caută?“

Răspunsul era foarte simplu. Doctorul Abel Lenoir spusese: „Are mare nevoie să spere“.

Roland o revăzu pe patul ei sărăcăcios și solitar. Ce putea face, decât să se roage?

Roland se rugă și plânse. Prima mișcare a brațului o făcu pentru a-și șterge o lacrimă și pe dată inima i se umplu de bucurie. Brațul, așezat sub așternut, se ridică. Simți mușchii încordându-se. Așternutul se mișca. I se păru că s-a petrecut un miracol.

Miracolul fu urmat de o sincopă și Marie Davot urcă la maica Françoise d'Assisi pentru a-i spune că bolnavului îi

merge cum nu se poate mai rău. Asta se întâmpla miercuri, a cincisprezecea zi.

Nimeni nu mai poate nega astăzi acest auxiliar al medicinei, care se numeşte gimnastica. Gimnastica nu este prin ea însăşi un mijloc de vindecare, dar ajută la vindecare cu atât succes încât modestul său rol de accesoriu pune adesea în umbră agentul principal. Dacă gimnaştii, şarlatani sau ignoranţi, nu şi-ar fi desconsiderat arta, promiţând fără încetare mai mult decât poate face ea, gimnastica ar fi putut intra în familiile noastre ca însăşi medicina şi ar fi fost o mare binefacere pentru sănătatea tuturor.

Nicăieri nu se face mai bine gimnastica decât la şcoală şi, desigur, nu degeaba profesorul Triat a inventat o mie şi unul de detalii ale maşinilor sale ingenioase, cu scopul de a exersa cu folos, rând pe rând, diverşii muşchi care compun mecanismul uman; dar la nevoie se poate face gimnastică şi în afara şcolii, fără aparatură specială.

Dacă Roland l-ar fi avut la îndemână pe Triat cu utilajele lui, lucrurile ar fi mers, poate, mai repede. Nu avea nimic, aşa că făcea ce putea.

Trebuie să fiţi de acord că totul e gimnastică pe lumea asta şi că fiecare din noi facem gimnastică, fără să ne dăm seama: gimnastica trupului şi cea a spiritului.

Pentru a da o definiţie care nu are nimic din tenta unei teorii de ştiinţă medicală, fiind oarecum contrară filozofiei populare, vom spune că gimnastica este plusvaloarea ce se poate obţine din utilizarea a orice: sapa care a săpat este mai valoroasă decât o sapă nouă; pământul care a fost săpat câştigă în valoare şi braţul care a mânuit sapa a câştigat în vigoare. Nu găsiţi că este frumos, consolator, social, providenţial? Este marea parabolă a muncii.

Nu confundaţi uzura cu folosinţa, al cărei revers este, după cum moartea este contrariul vieţii. Despre acestea nu se poate raţiona decât în condiţii umane, deci muritoare. Victoria ne uzează ca şi înfrângerea. Este fatal. De aici rezultă cumva că victoria nu este preferabilă înfrângerii?

Gimnastica drept plusvaloare pasivă, obţinută prin folosinţă sau efort activ, este rezultatul unor serii de eforturi care obţin această plusvaloare.

Nu ați uitat, doamnă, primele încercări de gimnastică, ce v-au adus lacrimi în frumoșii dumneavoastră ochi! Copilul blond și-a pus pentru prima dată picioarele crăcănate pe pământ. S-a clătinat și cât de aproape a fost de cădere! Tatăl surâdea. A fost primul pas. Al doilea era deja mai sigur și ați avut un moment de extaz la cel de-al treilea, fericită mamă! O lună mai târziu piciorușele tropăiau. Apoi buzele și gurița au început să încerce câteva silabe. Alt orgoliu! Și cât de bine vorbește acum, nu-i așa, doamnă?

Mai târziu, a fost pianul. Degețelele erau stângace, moi, revoltate. Prima dată au bâlbâit pe clapele neascultătoare acea gamă care totuși este atât de clară și dreaptă, fără diez și bemol, ca marea stradă Saint-Denis. Și acum îl interpretăm pe Prudent cu ochii închiși, nu-i așa? Imaginați-vă, doamnă, că a fost nevoie de o gimnastică și mai aspră pentru a face dintr-un recrut alsacian un colonel!

Roland făcu gimnastică de toate felurile, fără să știe, probabil tot așa cum domnul Jourdain scrie proză. Făcu gimnastică în pat, când infirmiera nu era acolo, și nici chirurgul. Era periculos? Poate. Totuși, reuși.

În orice caz, era dificil, pentru că gimnasticii îi e specifică progresia mișcării, iar Roland era permanent supravegheat îndeaproape.

Din fericire pentru el, Marie Davot, recunoscătoare sau avidă de câștig — ori poate împinsă de ambele motive — luă o mare hotărâre. Până atunci avusese câte șase ore de odihnă pe zi, timp în care o soră îi prelua munca. Sub pretextul unei supravegheri mai atente, Marie Davot renunță la pauze și se îndârji să nu-l piardă din ochi nici o secundă. De aici rezultară circa opt ore de somn adânc din douăzeci și patru, în ciuda nenumăratelor cești de cafea tare, băute special pentru a-l învinge pe Morfeu, zeul somnului.

Își spunea, căci scuzele nu lipsesc niciodată: „Mi-am ales să ațipesc câteva clipe numai în momentul când l-am văzut că doarme profund."

Dar, în realitate, Roland era cel care alegea. Când infirmiera îl veghea, se prefăcea că doarme. Îndată ce credea că ea a adormit, își începea gimnastica.

La început au fost nişte mişcări imperceptibile, eforturi surde, combinate astfel încât să nu deranjeze rana încă neînchisă.

Într-o noapte, când Davot sforăia, sătulă de cafea, el se ridică din pat, mai palid ca un mort, căci efortul îl epuiza.

Ah, sigur! Când ea se trezea, el dormea adânc! Dormea ca un alergător care a parcurs 12 leghe cu încălţămintea udă. Dormea ca un soldat a doua zi după un marş în trei etape. Dormea, frânt de oboseală.

Vorbitorul era mare. Înăuntru fuseseră o sobă şi un paravan mare, care apăra patul rănitului de curentul dinspre uşa de la intrare. Marie Davot dormea tolănită într-un fotoliu vechi şi adânc, pe care maica Françoise d'Assisi îl cumpărase special pentru ea; fotoliul era plasat în dreapta patului, lângă masa unde erau înşirate medicamentele. Paravanul se ridica în cealaltă parte a patului.

În a nouăsprezecea zi de la intrarea sa în mănăstire, la ora patru dimineaţă, în timp ce Marie Davot sforăia, visând că veghează, Roland reuşi să se strecoare afară din pat şi să treacă în spatele paravanului.

Un loc bun pentru a face gimnastică. Dar odată ajuns acolo, bietul băiat nu putu decât să clănţăne din dinţi, gâfâind pe dalele reci. Cu siguranţă că-şi risca viaţa. Ştia şi el foarte bine. Din punctul lui de vedere, risca şi mai mult, căci dacă infirmiera s-ar fi trezit în acel moment, totul ar fi fost pierdut.

Infirmiera nu se trezi. O jumătate de oră Roland făcu eforturi inteligente şi răbdătoare, pentru a ajunge din nou în pat, unde reuşi să intre cu mare greutate. Îşi cauzase un puternic acces de febră, dar avea convingerea că va fi în curând capabil să evadeze, dacă s-ar fi ivit o ocazie.

Trebuie să remarcăm importanţa acestui *dacă*. Ferestrele vorbitorului aveau gratii. Uşa dădea spre vestibulul care servea provizoriu ca vorbitor. Pentru a ajunge afară, trebuia să treci printr-un culoar cu geamuri, apoi prin faţa gheretei portăresei şi să ajungi la portalul de la intrare.

E adevărat, Roland nu ştia nimic din toate astea. Nu cunoştea pe nimeni, pentru că intrarea în mănăstire avusese loc pe când era leşinat, dar rămânea un obstacol de care-şi

putea da seama și care, de altfel, era de netrecut: cu trei săptămâni înainte, fusese adus la mănăstire în costum de carnaval, care, pătat de sânge și străpuns de pumnal, se afla în mâinile justiției. În toată mănăstirea nu exista nici o haină bărbătească. Roland nu avea bani. Rolul de mut îi tăia orice modalitate de corupere sau de seducție. La ce-i servea gimnastica?

13 ULTIMA LECȚIE DE GIMNASTICĂ

Miercuri, în cea de-a douăzeci și una zi de la sosirea la Bon-Secours, Roland reuși să ajungă în spatele paravanului. Făcu mai mult de cincizeci de pași, ținându-se de ziduri și reveni în pat, fără să trezească atenția Mariei Davot. Aceasta ajunsese să creadă că găsise modul de a trăi fără să doarmă.

„Închid ochii“, spunea ea, „dar rămân întotdeauna cu simțurile treze. Îl aud respirând. Datorită cafelei și dorinței de a-mi face datoria. Te poți obișnui cu orice. Maica Françoise e atât de bună cu mine! La sfârșitul acestei afaceri, voi avea și eu o soartă mai bună. Mi-a promis și o haină de merinos pentru Joia Mare.“

A doua zi era Joia Mare. Recunoașteți că zelul infirmierei avea un scop!

În dimineața de miercuri, după noaptea în care Roland reușise să facă cei cincizeci de pași, o ștafetă în livrea de zile mari își opri calul înfierbântat la poarta mănăstirii Bon-Secours. Sosise răspunsul ducelui de Clare, trimis de la Roma.

Maica Françoise d'Assisi aștepta de mult, cu mare nerăbdare. Număra ceasurile. Până în prezent, rugăciunile de nouă zile nu dăduseră nici un rezultat: cel puțin, nu pentru bătrâna călugăriță, care nu cunoștea încercările lui Roland, dincolo de paravan.

Rănitul era cuprins de aceeași imobilitate și de același mutism. Pe chipul lui începeau să se citească semnele vieții, dar el rămânea de piatră și chirurgul se gândea să aducă acest caz, atât de rar, în discuția Academiei.

Tremurând, maica deschise plicul mare, cu însemnele familiei de Clare. Privirea ei vie și pătrunzătoare parcurse cu repeziciune cele câteva rânduri așternute pe hârtie groasă.

— Domnul fie lăudat! șopti ea. E urmarea rugăciunilor.

Ducele de Clare, răspunzând respectuos la chemarea nobilei sale rude, își anunța plecarea imediată din Roma. Ar fi trebuit să ajungă la douăzeci și patru de ore în urma curierului.

— Mâine, spuse ea, mâine va fi aici!

Îngenunche în fața patului și se rugă; dar privirea i se opri fără voie pe miniatura agățată în perete, și printre vorbele sfinte amestecă la întâmplare și altele:

— O să vadă singur! gândea cu voce tare. Nu sunt nebună. De zece ori am fost la căpătâiul lui și de zece ori m-a frapat această asemănare. Ducele de Clare este un gentilom, un om cinstit ca toți cei cărora le curge în vine sângele regesc. O să vadă! O să vadă cu ochii lui!

Se ridică fără să-și termine rugăciunea și desprinse de la locul ei miniatura ce părea că se însuflețise și zâmbea. O aruncătură de ochi rapidă o convinse că în chilie nu era nimeni. Apropie miniatura de buze și o sărută, spunând:

— Raymond, fiul inimii mele! Dumnezeu e bun. O va regăsi pe văduva ta și poate deja am regăsit copilul căruia i-ai dat numele meu la botez! Ducele! Adevăratul duce! Șeful casei noastre! Roland de Clare, prin care Dumnezeu va perpetua gloria și puterea strămoșilor noștri!

Pe coridor se auzi un pas grăbit. Dincolo de ușă răsună glasul Mariei Davot:

— Ah, măicuță! Ah, doamnă! Trebuie să vă vorbesc!

Bătrâna călugăriță se grăbi să meargă la ușă și să deschidă.

— Nu vă fie, teamă, spuse infirmiera, e bine păzit. Am lăsat o maică acolo jos. Ah! Șmecherul! Cine ar fi crezut?

— Despre cine vorbești? întrebă maica Françoise d'Assisi cu demnitate.

— Despre micuțul nostru artist. E clar, își bate joc de noi, ce mai! Și câtă șiretenie i-a trebuit, pentru că în douăzeci

și patru de ore n-am închis ochii de șase ori. Nici un minut! Cafeaua! Dar iată că deodată, în dimineața asta, tocmai citeam psalmii liniștită, când a săltat în patul lui. Asta m-a făcut să devin atentă. A săltat ca un crap. Pentru prima dată? Doar am mai văzut și pe alții, tot bolnavi. Nu sare nimeni așa pentru prima dată. L-am pândit. A început să-și miște brațele și picioarele. S-ar fi zis că se apără împotriva cuiva. Era roșu. Avea febră. „Marguerite", a spus. „Marguerite..."

— A vorbit! strigă bătrâna călugăriță, cu răsuflarea întretăiată de emoție.

— Ah, sigur! Și deloc împiedicat. A spus multe. A strigat-o pe această Marguerite, pe mama lui și pe nu mai știu cine. A vorbit despre un portofel, douăzeci de mii de franci în bancnote. Și că-i era teamă de justiție!

Infirmiera se opri asupra acestui cuvânt.

Maica Françoise stătea cu ochii plecați și se gândea.

— N-a pronunțat nici un nume? întrebă ea.

— Marguerite... începu Davot.

— Adică un nume care putea să dea vreo indicație.

— O clipă! Am o memorie fantastică, dar lipsa de somn... Ah, merit banii câștigați! Da! A spus un nume.

— Poate de Clare

— Nu, asta nu. Parcă Charleroy...

— Fitz-Roy?

— Nu, nu Fitz-Roy! Palevoy... Malevoy... și a pomenit despre un notariat, probabil o poveste care te înfioară!

Fără un cuvânt, bătrâna călugăriță îi făcu semn să treacă pragul, apoi o urmă pe culoar. Coborâră amândouă în vorbitor, unde, într-adevăr, veghea o maică.

În timp ce ele se apropiau de pat fără zgomot, maica zise:

— E mai liniștit. A avut un coșmar. E atât de frumos, cum să-ți vină să crezi că nu e sănătos?

Trecuseră trei zile de când maica Françoise d'Assisi nu-l mai vizitase pe rănit. Fu șocată de transformarea petrecută cu el. Fără îndoială că febra contribuia la culoarea aprinsă din obraji, dar febra nu putea face totul singură și sora nu exagera deloc. S-ar fi spus că e un bărbat sănătos tun.

Ca întotdeauna, măicuța îl privi îndelung și cu atenție. În timp ce era cu ochii ațintiți asupra lui, Roland se mișcă viguros și cu ușurință, aproape întorcându-se în așternut.

— Vedeți! exclamă infirmiera triumfătoare. Se preface!

— Și până acum nu l-ai văzut niciodată mișcându-se? întrebă bătrâna călugăriță, a cărei figură slăbită se îmbujorase, de parcă ar fi primit reflexe de la obrazul aprins de febră al rănitului.

— Niciodată! Chiar niciodată! replică Davot. Ne-a păcălit, ce mai! Iar chirurgul n-o fi vreun vrăjitor!

În acel moment, Roland scoase acel oftat dinaintea trezirii. Ochii i se deschiseră, vioi și limpezi. Nu putem spune, totuși, că îi privea pe cei din jur. Mai degrabă păru să ghicească, decât să vadă, căci privirea i se tulbură brusc.

— Vedeți, repetă Davot, e viclean! Iar se preface !

Cu un gest, măicuța îi impuse tăcerea. Se apropie de pat și luă în mâna ei mâna lui Roland, care rămase inertă, dar fierbinte.

— Băiete! spuse ea cu blândețe. Mă auzi?

— Cred și eu! șopti infirmiera. Dar nu-i lucru curat!

Rănitul rămase nemișcat.

— Te previn, spuse călugărița pe un ton mai sever, că te-ai mișcat și ai vorbit în timpul somnului. Nu mai e cazul să te prefaci.

Rănitul păli imperceptibil. Dar atâta tot.

Călugărița așteptă preț de câteva secunde și reluă pe un ton imperios:

— Domnule Roland, îți cer să vorbești!

Infirmiera și cealaltă maică schimbară o privire uluită. De ce acest nume? De unde știa acest nume?

Rănitul tresări și obrazul îi păli și mai puternic.

Maica Françoise mai așteptă un minut. Apoi se îndreptă spre ușă, spunând cu răceală voită:

— Voi ordona ca Parchetul să fie chemat urgent. Acest tânăr poate răspunde întrebărilor judecătorilor. Să fie adus doctorul. Se pare că de acum trebuie transferat la închisoare, acolo e locul lui.

— O, bună măicuță! imploră sora. Fie-vă milă de el.

Davot o conduse pe bătrâna călugăriță până la ușă și-i spuse, arătându-și fusta:

— E timpul să vină îmbrăcămintea mea cea nouă. Tremur în fusta asta.

Maica Françoise d'Assisi se lăsă condusă până la capelă și discută cu confesorul ei, care plecă direct la Palatul de Justiție.

Chemat, chirurgul declară că prevăzuse totul, că infirmiera era o proastă, de făcea atâta zgomot pentru nimic. Explică totul, în mod științific. Cu un sfert de oră înainte de a muri, domnul de La Palisse era încă în viață. Cu un minut înainte de a se putea mișca, vorbi sau strănuta, un paralizat este insensibil ca o piatră. Cită niște cazuri de catalepsie, de-a dreptul amuzante. Când se puse întrebarea dacă rănitul juca, de fapt, teatru, povesti istorioara unui iepure, otrăvit de domnul Orfila în scopuri umanitare, dar care-și îndeplinise funcțiunile vitale încă o oră după declararea morții. În general, rana era închisă și forța vitală a rănitului revenise datorită ingerării unui consommé special, a cărui rețetă nu o avea decât el. Infirmiera se plânsese uneori, e adevărat, de niște șoareci care-ar fi mâncat mâncarea, ba chiar unii sceptici bănuiau acum că rănitul ar fi putut face acest lucru. Prostii! Consommé-ul era suficient. Se nega existența șoarecilor? Nu-i nimic, era și o pisică în mănăstire, care-ar fi putut fura mâncarea.

Rănitul urma o terapie bine gândită. Puteau să-l trimită la Curtea cu Juri și, dacă doreau, chiar și în Indii. Doar dacă doctorul nu răspundea de eventualele accidente.

La mănăstire, toată ziua fu foarte agitată. Maica-stareță spuse de nenumărate ori: „Iată ce se poate întâmpla când ne abatem de la reguli." Cele două biete surori vinovate de această infracțiune fură sever mustrate retroactiv, dar nu se rezolvă nimic. Întreaga mănăstire se interesa de destinul romanesc al tânărului; numai că ceva mai mult decât de obicei, acum că era bănuit că ar fi jucat un rol în cine știe ce afacere necurată. Imposibil să le împiedici pe surori să se strecoare în vorbitor. Veniră toate pe rând și Davot reîncepu de zeci de ori să povestească ce știa.

Ceea ce uimea cel mai mult în această istorie era ciudatul cuvânt al maicii Françoise. Ea îi spusese rănitului „Domnule Roland". Și adevărul era că pe lenjeria rănitului se remarcase de la început inițiala „*R* ". Rănitul se numea așadar Roland, însă cum de aflase măicuța?

Dar Roland și mai cum?

Și va fi chemată oare cu adevărat justiția, înainte de sosirea ducelui, a doua zi?

Căci, într-un fel sau altul, toată lumea știa că ducele avea să sosească a doua zi. La întoarcerea sa de la palat, confesorul maicii Françoise d'Assisi avea un aer teribil de misterios. Justiția fu așteptată până seara, dar nu dădu nici un semn de viață. Bunele surori propuseră s-o înlocuiască pe Marie Davot în timpul nopții, sub motiv că era extenuată. Oferta lor nu fu acceptată.

Și trebuie să recunoaștem că în acea noapte Davot a fost eroică. Timp de douăsprezece ore, de la opt seara până la opt dimineața, rămase la post, fără să închidă un ochi, ascultând și pândind. Imaginația ei lucrase febril. De acum, era absolut convinsă că orice cuvânt surprins îi va aduce un câștig frumos.

Din nefericire, zelul ei nu fu recompensat. Dacă s-ar fi prefăcut că doarme, nu se știe ce s-ar fi întâmplat. Ea însă veghea sincer. Rănitul tăcu, mut ca un pește. Febra îi scăzuse cu totul.

La ora opt fix, maica Françoise d'Assisi intră în vorbitor. Aici o găsi pe infirmieră, roșie la față din cauza unei migrene îngrozitoare, și pe rănit palid, pentru că febra scăzuse, dar liniștit și frumos în odihna lui: atât de frumos încât călugărița fu cuprinsă de o emoție plină de tandrețe și mândrie. Jumătate de ceas mai târziu apăru justiția, cu o anumită suită și însoțită de trei medici, care aveau sarcina de a face un consult meticulos.

Interogatoriul începu într-o manieră severă și judecătorul îi declară de la început rănitului că nu există nici o îndoială asupra posibilității acestuia de a răspunde. Adăugă că tăcerea lui încăpățânată putea fi interpretată în defavoarea lui.

Rănitul rămase nemișcat. Ochii îi erau închiși. Nici un mușchi de pe fața tânără și frumoasă nu tresări. Magistratul,

care avea educația noii școli și se ocupa de artă, îl compară fără voie cu o marmură antică. Grefierul visa; aceștia sunt oameni practici și în sala pașilor pierduți firea omenească se ascunde, fără ca cineva să observe aspectele ei strălucitoare. Grefierul visa la ciudățeniile crimelor care fac din Gazeta Tribunalelor cea mai incitantă dintre broșurile utile.

După insuccesul acestui prim atac, opinia corpului medical fu ambiguă. Erau trei savanți iluștri, ale căror nume fuseseră ridicate în slăvi de Curtea cu Juri. E de la sine înțeles că au avut păreri diferite, ținând cont de situația în care se prezenta rănitul, dar toți fură de acord asupra unor puncte: 1. că subiectul se bucura de toate facultățile sale fizice și morale; 2. că în starea actuală, transportul, realizat cu precauții, nu prezenta nici un pericol.

În consecință, magistratul o anunță pe maica stareță că a doua zi, vineri, la aceeași oră, va veni o trăsură pentru a-l lua pe rănit ca să-l transfere undeva unde să fie sub tutela justiției.

Maica Françoise d'Assisi se retrăsese în chilia ei. După plecarea oamenilor legii, o chemă pe stareță. După aceea, se dădu ordin să fie închis vorbitorul, în care rănitul rămase singur cu infirmiera lui. Aceasta nu mai avea decât o zi pentru a face avere. Deși nu-i reușise nimic în viață, biata femeie avea o părere foarte bună despre ea. Își spuse: „Dacă sunt iscusită, poate reușesc să-l prostesc pe tânărul ăsta."

Și cu siguranță că era mai aproape de reușită decât își dădea seama, căci tânărul voia să-i ceară ajutorul pentru a fugi.

Dacă ar fi așteptat măcar zece minute, poate că el ar fi făcut primul pas.

Dar vorbi și viclenia ei grosolană se dezvălui de la sine. Deși Roland se găsea la capătul opus al înțelepciunii de diplomat, o judecă doar după tonul vocii și se cufundă iarăși într-o tăcere încăpățânată. Această femeie îi era dușman. Le regretă pe surorile cele bune și așteptă noaptea.

Ce șanse de evadare ar fi putut să-i aducă noaptea nu știa nici el, dar așa este speranța. Se clădește pe imposibil, mai ales în ultima secundă.

Spre amiază, Davot, obosită de atâta vorbărie, tăcu. O chinuia o teribilă nevoie de somn. O durea capul. Când i se aduse

masa, nici nu se atinse de ea, deși era o mare mâncăcioasă. Până și mirosul îi făcu rău. O duse în spatele paravanului și simți cum i se învârte capul. De acum, nu avea să mai dureze mult; de abia se așeză și căzu într-un somn greu și profund.

Ochii lui Roland se întredeschiseră, privind-o printre pleoape și spionând-o cu atenție. Întâi nu crezu în acest somn și se temu de o capcană. Tuși slab, apoi mai puternic; se mișcă sub pătură. Davot sforăia. Atunci Roland, prefăcându-se că visează, rosti cuvinte fără sens și strigă cu voce înăbușită: „Ajutor! Mă omoară!“

Davot nu se mișcă.

Proba era trecută. Roland se ridică în capul oaselor, dintr-o singură mișcare. Zâmbi, regăsindu-și vigoarea renăscută. Părăsi patul fără efort și se îndreptă spre arena obișnuită a exercițiilor lui. Merse fără să se sprijine. Sigur, nu era mare lucru, iar cei câțiva pași pe care-i încerca atât de bucuros făceau să-i asude fruntea, dar ce progres față de ajun! Și în fond, drumul pe care-l avea de parcurs nu era lung. În ultimele zile, ascultându-le pe surori, aflase unde se găsea: la un sfert de oră de mers pe jos de mama lui.

Soarele clar de martie pătrundea printre barele ferestrelor din vorbitor. Pentru prima dată, Roland putu să arunce o privire afară. Inima îi bătea, ca și cum ar fi respirat aer curat. I se părea că un singur lucru îl separa cu adevărat de libertate: lipsa hainelor. Căută, scotoci de jur-împrejurul acestei camere mari, complet goală, așa cum cauți un obiect pierdut. Peste tot, până și în sertarele prea strâmte ca să încapă ceva în ele.

Cu siguranță că aici nu exista nici o șansă de a găsi vreun fel de îmbrăcăminte și Roland știa acest lucru, dar căuta mai departe. Voința de a evada îl înfierbântase ca o pasiune. Nu mai avea decât o noapte. A doua zi, între el și mama lui s-ar fi aflat zăvoarele unei închisori.

Și secretul păstrat cu atâta greutate ar fi explodat! Mama sa ar ști tot, nicidecum de la el, Roland, care îngenunchease și ceruse iertare pentru prima sa nebunie, ci din scandalul public sau prin glasul ziarelor pariziene.

Nu se mira că-și iubește mama cu asemenea ardoare, dar recunoștea că niciodată nu o iubise atât de mult. În sensul cel mai concret cu putință, și-ar fi riscat de o mie de ori viața, doar pentru a o scuti de rușine și durere.

Își imagina camera tristă de acasă, patul solitar și zilele lungi de așteptare. Ce nopți! Îi murmurase de atâtea ori la ureche: „Nu te am decât pe tine!“

Căutând haine, făcu înconjurul vorbitorului și reveni în spatele paravanului. Inima și capul îi erau pline, dar stomacul îi chiorăia de foame. Trecând pe lângă Davot, îi veni o idee: oare nu ar fi putut să-i pună căluș și s-o lege zdravăn, apoi s-o dezbrace și să-i ia hainele, ca să le îmbrace el?

Era o persoană robustă. Așa cum stăteau lucrurile ar fi putut să-l pună la pământ cu un ghiont, dar el nu se temea de nimic. Ideea prinse rădăcini și dădu ghes viselor lui sentimentale. Se opri în colțul paravanului și-și privi infirmiera, cu sufletul sfâșiat de intenții războinice. Își închipui un plan de bătaie, căutând cu milă mijloacele prin care i-ar fi făcut cât mai puțin rău cu putință.

Davot nici nu presimțea ce pericol o păștea.

Totuși, Roland se întoarse: un miros tentant îi ajunsese la nas. Același lucru poate produce efecte total diferite. Prânzul pe care infirmiera îl respinsese cu dezgust îl atrăgea pe Roland, care se apropie, fremătând de acea poftă pe care doar tinerețea convalescentă o poate cunoaște. Se gândea tot la mama sa, la mâncărurile ei, la Davot legată fedeleș și cu un căluș în gură, dar se gândea la toate, mestecând cu poftă.

Era delicios! Niciodată nu mâncase ceva atât de bun! Pâinea i se părea proaspătă, aripioara de pui era afumată la un fum celest, iar vinul!... Ah, vinul!... În sănătatea bunelor surori! Râdea de unul singur, avea chef să cânte. Nu mai existau obstacole. După o asemenea masă sărbătorească, arunci la pământ și șase străji odată!

Și viitorul e proaspăt ca un trandafir. Fără obstacole! Doar uși deschise, dincolo de care va merge și o va găsi pe mama sa, poate fericită și vindecată.

Ziua trecea și zgomotele exterioare păreau că se înmulțesc. Era un cartier liniștit, dar uneori Roland avea impresia că aude în depărtare vocea veseliei populare, acel strigăt monoton și aspru, ultimul sunet pe care-l percepuse în seara aceea când își părăsise mama, chemat de trâmbițele carnavalului.

Gândul i se întorcea la chemarea memoriei atât de trist solicitate; își reluă firul sumbru al aventurilor, când răsună un zgomot de roți rostogolindu-se rapid pe pavajul străzii.

— Poarta, vă rog! strigă o voce, după care Roland putu aprecia distanța până la poarta mare și în același timp direcția în care trebuia să se îndrepte, pentru a se salva după ce avea să o lege pe Davot, deposedând-o de haine.

O agitație bruscă se iscă în interiorul mănăstirii. Se auziră pași grăbiți, din mai multe direcții. Două cuvinte dominară zarva de afară:

— Ducele! Ducele!

Roland nu avu timp decât să ascundă rămășițele mesei în colțul cel mai întunecat al vorbitorului și să se vâre iute în pat.

Cele două uși batante se deschiseră cu zgomot, trezind-o brusc pe Davot.

14 DUCELE

Ceremonialul folosit timp de atâția ani la venirea ducelui nu avu loc de astă-dată, un motiv în plus pentru ca mănăstirea Bon-Secours să-și dea seama de gravitatea situației.

Maica Françoise d'Assisi își părăsise chilia cu mult înainte. Îl aștepta pe noul venit cu nerăbdare crescândă, numărând minutele. Când ducele coborî din trăsura cu patru cai, o găsi între colonade, sprijinindu-se de brațul maicii starețe.

Ca întotdeauna, o avea cu el pe Nita, micuța prințesă zveltă, năltuță și grațioasă, în costum de călătorie, care o

arăta la sfârșitul unei perioade de doliu. Își întinse fruntea și maica o sărută în trecere.

— A crescut cât sora ei, spuse ea.

Un nor trecu pe fruntea ducelui, Nita păli, închizând ochii pe jumătate.

— Nepoate, reluă maica, mulțumesc pentru graba cu care ai răspuns chemării mele. Pentru asta, nu m-am lăsat condusă de sentimente și am acționat după îndelungă chibzuială. Este vorba de numele de Clare: singurul interes pe care-l mai am în viața dinainte de intrarea mea la mănăstire, cu permisiunea stareței și sperând în iertarea lui Dumnezeu.

Ducele se înclină în tăcere. Măicuța continuă:

— Draga mea copilă, du-te și joacă-te în grădină.

În loc să se supună, fetița se apropie și prinse mâna uscată a călugăriței, ducând-o respectuos la buze.

— Mătușă, spuse ea cu o voce neobișnuit de armonioasă, dar clară și decisă ca vocea unei femei. Nu mai sunt un copil. Acum bunicul nu mă mai are decât pe mine. Nu-l părăsesc niciodată.

Bătrâna călugăriță o scrută cu privirea încărcată de emoție.

— Ți-o amintești bine pe sora ta, Raymonde? șopti ea.

Ochii Nitei se umplură de lacrimi și ducele își încruntă sprâncenele.

— Bine, continuă maica. Într-adevăr, nu mai ești un copil. Dumnezeu și Sfânta Fecioară să te binecuvinteze, copila mea! În inima ta tânără pulsează un sânge nobil și puternic. Rămâi cu noi și după ce vei vedea, să-mi spui cu curaj ce crezi.

Privirea ducelui se înnoră.

— Să fie deschisă ușa vorbitorului! ordonă maica.

În același timp, lăsă brațul stareței, pentru a se sprijini de cel al nepotului. Deși ar fi vrut să audă o explicație, acesta nu ieșise din atitudinea lui obișnuită și rezervată și nu întrebase nimic. De îndată ce trecură pragul, bătrâna o prinse de mână pe Nita și-i mulțumi cu un semn din cap stareței, care rămase afară.

Paravanul ascundea patul și rănitul. Nita, care era în dreapta, depăși prima paravanul și scoase un țipăt ușor, zărind chipul lui Roland, luminat de razele apusului de soare.

— Bine, prințesă, spuse călugărița. Sunt mulțumită că te-am adus aici.

Apoi se adresă infirmierei, care avusese timp să-și revină.

— Lasă-ne singuri. Vei găsi la maica portăreasă ceea ce ți s-a promis.

— Doarme foarte liniștit, spuse Davot. Doar dacă nu se preface. Așa a făcut de azi-dimineață.

Ieși, făcând reverențe exagerate.

Ușa vorbitorului fu din nou închisă.

Maica Françoise d'Assisi, ducele și Nita stăteau în picioare lângă pat. Înainte de a vorbi, călugărița aruncă o privire fugitivă și întrebătoare spre chipurile însoțitorilor ei. Impasibilitatea ducelui ascundea o undă de mirare. Micuța prințesă era sincer emoționată.

— Priviți-l bine. După aceea o să ieșim. Aici nu trebuie rostit nici un cuvânt.

Roland era culcat pe spate. Nu avusese timp decât să se strecoare în așternut. Ochii lui rămâneau închiși. Efortul pe care-l făcuse îi colora puțin obrazul. Respirația accelerată și profundă mișca pătura. Bogăția părului lung aproape acoperea perna.

Cele trei personaje rămaseră nemișcate și tăcute preț de câteva minute. Ziua își pierdea strălucirea și ducele se apropie de fereastră, spre care rănitul era întors cu spatele, și ridică draperia de serj.

O lacrimă se rostogoli pe obrazul Nitei, care șopti:

— Cât de bine seamănă cu sora mea, Raymonde!

Maica spuse pentru a treia oară:

— Așa e, prințesă!

Îi puse un deget pe buze. Ultimele raze de soare se jucau în părul blond al lui Roland, luminându-l din spate și făcându-l să strălucească. Ducele se apropie și se aplecă deasupra lui. Apoi se întoarse spre maica Françoise d'Assisi și se înclină în tăcere, ca pentru a spune: „Am văzut destul." Măicuța îl chemă cu un gest și se sprijini din nou de brațul lui. În timp ce se îndreptau împreună spre ușă, Nita, care părea că se îndepărtează cu regret, rămase o clipă despărțită de ei prin paravan. Desprinse câteva fire de flori ofilite de la cingătoare

și le sărută, punându-le alături de acest tânăr frumos și adormit, care-i amintea de sora ei iubită.

— Prințesă, vino! spuse maica.

Nita se supuse, dar o ultimă privire o făcu să creadă că distinge o strălucire zâmbitoare printre pleoapele întredeschise ale rănitului.

Părăsind vorbitorul, maica dădu ordin să fie adusă din nou infirmiera, care reveni, ducând un pachet mare. De îndată ce se instală la postul ei, deschise pachetul, care conținea un compleu de lână neagră, mai multe perechi de ciorapi, o bonetă și un șal. Davot le examină pe toate mult timp și îndeaproape. Era îmbujorată de plăcere, dar bombănea, pentru că astfel de femei bombăne mereu, reproșând stofei că nu e suficient de fină, șalului că nu e suficient de mare, bonetei că-i prea simplă.

— Era și greu! Spunea ea că există pantofi ca ăștia doar cu patru franci. Iar ciorapii nu sunt cu nimic mai presus decât ai mei. Oamenii sunt zgârciți la culme. Probabil că există ceva sub jocul ăsta de-a v-ați ascunselea. Ar fi putut, totuși, să mă menajeze un pic. E la fel, n-am noroc. Să găsesc un loc atât de bun și totul să se termine așa, deodată! Individul va pleca mâine. Și ce-o să-mi dea bătrâna pentru că n-am închis ochii timp de opt zile și opt nopți? Sau poate își imaginează că suntem chit. Cu lucrurile astea de nimic?

Sucea și răsucea rochia, desfăcea șalul, își băga mâinile mari de-a lungul ciorapilor, fără să-i pese de rănit nici cât negru sub unghie.

Dar rănitul nu-i răspundea cu aceeași monedă. Dimpotrivă, era teribil de preocupat de ea. Nu că i-ar fi ascultat văicăreala, era vorba de cu totul altceva. Rănitul îi urmărea fiecare mișcare cu o privire scrutătoare și avidă, strecurată pe sub pleoape. S-ar fi spus că examina trusoul cu tot atâta grijă — dacă nu chiar mai multă decât Davot.

Din efortul de a-și stăpâni bătăile inimii, sudoarea îi umezise fruntea.

Ducele, micuța prințesă și maica Françoise d'Assisi se reuniseră în chilia acesteia din urmă. Nici ducele, nici Nita

nu-i trecuseră niciodată până atunci pragul. Erau așezați amândoi pe singurele scaune din încăpere. Călugărița stătea în picioare.

Nita privea uimită și speriată trista austeritate a acestei singurătăți.

— Vezi, nepoate, spuse maica după o clipă de tăcere, că aveam motive reale pentru a-ți dori prezența?

— Înțeleg, răspunse ducele de Clare.

Măicuța merse și desprinse de la locul ei miniatura din perete. Ducele o luă și o examină. Sub calmul său aparent se ascundea emoția.

— Nu era nevoie de asta, spuse el. Mi-l amintesc pe fratele meu mai mare, Raymond. Cred că m-am purtat cu el ca un prieten, ca un frate, ca un gentilom.

— Ești un de Clare, vorbi bătrâna cu orgoliu. Fiul tatălui dumitale nu se putea comporta altfel.

Când ducele îi înapoie miniatura, Nita aruncă o privire curioasă și exclamă:

— Parcă ar fi portretul tânărului rănit.

Măicuța se aplecă și o sărută pe frunte.

Ducele își înfrână un gest de nerăbdare.

— Să nu-ți imaginezi, mătușă, reluă el pe un ton politicos dar sever, că ai avea nevoie de martori împotriva mea. Fratele meu, Raymond, era primul născut și preferatul. Îl iubeam tot atât cât și ceilalți și i-am dovedit-o. Moștenitorul său, dacă există...

— Există! îl întrerupse maica cu vioiciune.

— Cred asta ca și dumneata, spuse cu răceală ducele. Și poate aș avea mai multe motive să cred astfel.

Călugărița îi întinse mâna și șopti pentru a doua oară, aproape fără voie:

— Mai presus de toate, ești un adevărat de Clare!

Pe buzele ei, această afirmație era un elogiu suprem.

— Sunt un gentilom și mai ales un om cinstit, continuă el, fără să se înfierbânte. Iubesc și respect mărețul nume care este amenințat să dispară odată cu mine, pentru că nu am nici un fiu. În sinea dumitale îmi reproșezi, desigur, că nu-ți împărtășesc entuziasmul. Îți promit să mă comport ca și cum l-aș avea. Dacă fiul fratelui meu există — și repet

acest „dacă", pentru că ne trebuie o certitudine riguroasă — va primi toată averea și titlurile tatălui său. Îți dau cuvântul meu de onoare.

— Nu ți se poate cere mai mult, nepoate, vorbi bătrâna calm, căci făcând aceasta, vei pierde tot ce posezi de mult timp.

— Nu voi fi deposedat, mătușă. Voi restitui celui în drept bunuri încredințate spre păstrare, asta-i tot.

În timpul tăcerii care urmă acestor cuvinte, rostite cu răceală și mândrie, măicuța puse pe pat miniatura și Nita o privi din nou.

— Mătușă, reluă ducele cu voce mai blândă, căci ultimele vorbe fuseseră, după părerea lui, cam dure. Suntem de acord în ceea ce privește asemănarea. M-a izbit, ca și pe dumneata. A izbit-o pe fiica mea. Ar uimi pe oricine i-a cunoscut pe cei din casa noastră. Este o asemănare de familie în toată puterea cuvântului. Tânărul nu seamănă numai cu Raymond de Clare, ci și cu portretul meu, aflat la palat, și cu portretul dumitale, pe care l-am păstrat în dormitorul meu.

— E adevărat, spuse Nita cu glas încet.

Apoi adăugă;

— Seamănă și cu mine?

— Tu, prințesă, îngerul meu, răspunse ducele, în al cărui glas își făcu loc o tandrețe infinită, ești portretul viu al nobilei tale mame, care nu era o de Clare.

— Atunci, nu seamănă cu mine?

Și începu să viseze.

— Exceptând această asemănare, continuă ducele, pentru a lua totul în calcul, poate fi o întâmplare.

— Bănuiești așa ceva, nepoate? îl întrerupse maica, pe un ton provocator.

— Mătușă, replică ducele. Nu bănuiesc nimic. Mă pun în situația unui judecător și caut adevărul. Sunt un de Clare: Fitz-Roy Jersey, duce de Clare. Este un nume nobil, dar greu ca o povară. L-am purtat, îl port și-l voi purta cum voi putea mai bine. Iată ce voiam să-ți spun: exceptând această asemănare, extraordinară din punct de vedere al probelor concludente, mai ai vreun indiciu?

— Unul singur, răspunse măicuța.

— Ascult, zise ducele, luând o atitudine de profundă atenție.

— Prințesă, spuse maica, în cartea mea sunt niște desene foarte frumoase.

Nita deschise cartea de rugăciuni, dar făcu precum tatăl ei. Asculta atentă.

— Mi-e teamă, continuă călugărița, că situația despre care îți voi vorbi nu te va capta suficient. Sunt lucruri pe care nu le simt decât femeile și copiii. Tânărul a fost adus aici în noaptea de Lăsata Secului.

— Cunosc toată povestea, o întrerupse ducele.

— Ah! exclamă maica. Aș putea să te rog să-mi spui cine ți-a povestit-o?

— O știu, replică sec ducele.

— Te-ai întrebat, vorbi maica atât de încet încât Nita n-o putu auzi, care om din această lume josnică ar fi putut avea interesul să-l facă să dispară pe fiul ducelui Raymond de Clare?

— Mătușă, răspunse ducele, privind-o în față fără fanfaronadă sau mânie. M-am întrebat dar conștiința nu mi-a răspuns.

O secundă, ochii lor se întâlniră.

— Dumnezeu să te binecuvinteze, Guillaume! șopti călugărița cu efuziune, rostind numele de botez al nepotului pentru prima oară după multă vreme. Te stimez tot atât cât te iubesc.

El surâse și reluă, arătând-o pe Nita, cu un veritabil zâmbet patern.

— Mătușă, acesta este ultimul meu bun, singurul pentru care mai bate inima mea. Prințesa, fiica mea, nu are nevoie de ceea ce-i aparține fiului lui Raymond. Sunt suficient de bogat pentru a înzestra trei fiice și tot atâția gineri. Există un dosar la maestrul Deban, notarul din strada Cassette numărul 3, care conține tot ce trebuie pentru a înapoia, dacă e cazul, celui dintâi născut de Clare titlurile și patrimoniul său.

Călugărița o chemă cu un gest pe Nita și o îmbrățișă cu pasiune.

— Prințesă, ai un tată nobil. Nepoate, reluă ea, cer iertare lui Dumnezeu pentru că dau atâta importanță unui lucru ce ține numai de această lume pământească. Va fi pentru ultima dată. Ba chiar a trebuit ca ispita să vină să mă caute în adâncurile acestei chilii, unde m-am zăvorât. Iată ce aveam să-ți spun: tânărul nu a rostit nici un cuvânt de când a intrat aici. Se pare că joacă rolul mutului. Asupra lui nu s-a găsit nimic, în afară de o bucățică de hârtie, asemănătoare celor pe care se scriu adresele pentru comisionari. Pe ea era notat cu creionul numele fratelui dumitale mai mare: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

Se opri. Ducele aștepta.

— Atunci, pe loc, șopti ea, faptul mi s-a părut important și într-o oarecare măsură, concludent. Acum simt că părerea unui om ca dumneata nu se poate forma pe circumstanțe atât de vagi.

— E vag, într-adevăr, spuse gânditor ducele. Asta-i tot?

— Da, spuse călugărița cu voce joasă.

Își prinse fruntea în mâini.

— Sunt foarte bătrână, gândi ea cu glas tare. Cred în dumneata, nepoate, și totuși aș fi vrut să pot face eu totul. Copilul ar trebui să fie cel...

Ducele o întrerupse și spuse cu răceală:

— Tânărul ar trebui să fie finul dumitale, mătușă.

Se ridică și-i făcu semn Nitei, care se apropie de el.

— Tată, spuse ea, întinzându-i fruntea fermecătoare și vorbindu-i cu acea voce dulce, pe care știa s-o întrebuințeze când voia să obțină lucruri absolut imposibile. Am înțeles perfect. Cel de jos este vărul meu, Roland de Clare. Îl iubesc deja din tot sufletul.

O strălucire tinerească se aprinse în ochii maicii Françoise d'Assisi. O îmbrățișă pe Nita și o sărută cu tandrețe.

— Copiii văd adesea lucrurile mai clar decât noi, șopti ea.

— Dumnezeu voia să lăsăm copiii să meargă la el, mătușă! spuse ducele surâzând.

Norul de pe fruntea călugăriței se risipi ca prin farmec.

— Mătușă, reluă grav ducele, am pierdut mult din credința strămoșilor noștri, fără a lua nimic din noile religii

care conduc lumea. Nu regret trecutul, nu cred în prezent, nu sper în viitor. Dar printr-o ciudată contradicţie, când vine vorba despre regi, sângele meu regesc mi se înfierbântă în vine. Câteodată m-ai judecat ca fiind egoist. Nu sunt decât, poate, disperat. Mă gândeam că sunt ultimul Clare Fitz-Roy. Să fie binecuvântată Providenţa dacă m-am înşelat. Atâta timp cât corabia nu s-a oprit, mai există şanse de a evita naufragiul. Şi iată, am fost poate înaintea dumitale cu un pas, mătuşă, căci m-am gândit că fiica mea ar putea deveni cândva soţia fiului fratelui meu.

— Eu vreau! îl întrerupse Nita, fără se ezite.

Apoi îşi plecă ochii şi obrazul i se îmbujoră de mândrie.

Pe faţa călugăriţei se citi stupefacţia.

— Ce? se bâlbâi ea cu voce slabă. Te-ai gândit deja? Tu?

— Mătuşă, răspunse ducele, mă gândisem la asta înainte de a-l vedea pe tânărul din vorbitor. Astăzi, coborând din trăsură, am găsit la palatul de Clare o scrisoare de la văduva răposatului meu frate, Raymond.

— Văduva adoratului meu Raymond! strigă călugăriţa, lăsându-se să cadă pe marginea patului. Ducesa moştenitoare de Clare!

Adăugă cu voce sfârşită:

— Şi nu-mi spui asta, nepoate!

— Nu voiam să-ţi spun, mătuşă, înainte de-a o vedea şi de-a vorbi cu cea care pretinde a fi ducesa de Clare, nepoata dumitale, cumnata mea. Moştenirea fratelui meu e o pradă bogată. Faţă de tot ce-am pierdut, măcar am câştigat experienţă şi prudenţă. Sunt gata să-l accept pe moştenitorul de Clare, dar şi să mă apăr de impostori.

Scoase din portofel o scrisoare, pe care o prezentă deschisă călugăriţei. Aceasta o citi pe nerăsuflate. Mâna îi tremura, dar ochii îi erau vii şi limpezi.

Scrisoarea era concepută astfel:

«Domnule duce,

Am întârziat mult până să vă implor ajutorul. M-am hotărât, în sfârşit, s-o fac, pentru că nenorocirea mea e prea mare, deşi

știu în ce măsură o disprețuiți pe sărmana femeie căreia fratele dumneavoastră i-a oferit inima și numele. Sunt bolnavă și la capătul puterilor. Mi-am crescut fiul fără să cer nimic din moștenirea pe care o dețineți. Nu l-am învățat să vă urască. Nu știe nimic despre drepturile lui. Nu cunoaște răul pe care i l-ați făcut.

În ziua de Lăsata Secului fiul meu a dispărut. Avea cu el o sumă considerabilă, pe care am adunat-o cu greu. Păstrasem această sumă pentru a vă declara război, domnule duce, așa gândeam că este de datoria mea.

Astăzi mă recunosc învinsă. Sunt sfârșită și simt moartea aproape. Veniți să primiți niște mărturisiri care vă privesc personal și care o interesează pe fiica dumneavoastră. Veniți și pentru a ajuta o disperată. Sunteți puternic, ați salvat într-o zi viața fratelui dumneavoastră, cerându-i în schimb un sacrificiu enorm. Vă ofer un nou sacrificiu. Ajutați-mă să-mi regăsesc fiul și vă voi binecuvânta în ceasul meu din urmă!»

Scrisoarea era semnată *«Tereza de Clare»* și, după dată, era trimisă cu douăsprezece zile înainte.

Călugărița rămase o secundă tăcută, privind scrisul, acum după ce citise scrisoarea.

— De ce o disprețuiești pe nepoata mea? întrebă, în sfârșit, bănuitoare ca la începutul discuției.

— Odinioară am dezaprobat această căsătorie. Era o mezalianță. A acuza nu înseamnă a disprețui.

— Ce preț i-ai cerut lui Raymond ca să plece? continuă cu întrebările maica.

— Nici unul, replică ducele, crispându-se fără voia lui. O afirm sub jurământ. Pentru că mă așteptai, mătușă, și făcusem patru sute de leghe ca să-ți satisfac dorința.

Nu mai era nimic de obiectat. Maica Françoise d'Assisi își plecă din nou capul, căzând pe gânduri.

— Nepoate, spuse ea după o lungă tăcere. Adresa ducesei moștenitoare este în josul scrisorii.

— Mă voi duce, după ce voi pleca de aici, mătușă, zise el, ridicându-se.

— Aşteaptă, mai am ceva să-ţi spun. Nu vreau ca rănitul nostru să meargă mâine la Palatul de Justiţie. Acţionează chiar azi la Parchet. Vom vedea dacă este moştenitorul legitim sau un impostor, după ce-i vei da un apartament în palatul de Clare.

Prinţesa Nita sări în sus de bucurie. În absenţa Nitei, probabil că maica nu ar fi ales palatul ducelui.

Acesta se înclină, în semn de încuviinţare.

Călugăriţa reluă:

— Pentru prima şi ultima dată voi păşi dincolo de pragul acestei mănăstiri, în care m-am retras. Îmi dorisem să n-o fac decât după moarte. Te rog să-mi acorzi un loc în trăsura dumitale. Vreau să merg şi eu să-i fac o vizită văduvei ducelui Raymond de Clare.

15 LA MIJLOCUL POSTULUI MARE

Davot servi o cină pe cinste. Era mulţumită şi avea bani în buzunar. Privirea i se lumina fericită când întâlnea veşmântul cel nou, ale cărui piese erau întinse pe scaune. În afară de asta, ştim că nu prânzise. Roland ştia acest lucru mai bine decât noi.

În timp ce mânca, se întreţinea de una singură, nu în gând, ci cu voce tare, după cum fac persoanele vorbăreţe care au profesiuni solitare. Spunea, cu gura plină:

— Nu putea să dureze la nesfârşit, nu-i aşa? Totul are un sfârşit. M-aş fi îmbolnăvit. Să veghezi ziua, să veghezi noaptea, pentru un timp, merge. Da, fă-te tu că dormi! se întrerupse ea, împungându-l pe rănit cu mânerul cuţitului. Aş paria un franc că eşti cineva. Şi cândva ţi se va descoperi secretul. Fii liniştit, judecătorii te vor face să vorbeşti. Eşti pe muchie de cuţit, micuţule! Mie nu-mi plac lucrurile tulburi. Sunt sigură că mă auzi, dar de acum, mie puţin îmi pasă!

După friptură, trase o duşcă zdravănă de vin.

Roland o auzea, într-adevăr, şi i-ar fi dat bucuros dreptate, căci în continuare avea aceeaşi grozavă poftă de mâncare pe

care i-o dădea convalescența. Numai că ideea lui fixă nu se învârtea în jurul mâncării. Ceea ce-l preocupa peste măsură erau veșmintele înșirate pe scaune. Se uita la compleu, la șal, la ciorapi, la bonetă, la pantofi, mai ales la pantofi, cu aceeași încântare ca Davot însăși.

Creștea în el dorința de a evada. Doar câteva ore îl mai despărțeau acum de catastrofa de care se temea. A doua zi, secretul ar fi fost dezvăluit, fără ca el să poată face nimic. Sărmanul nume al mamei sale, nume pe care îl purta și el, ar fi ajuns pe toate buzele, atins de acea glorie veninoasă, cea mai rapidă și mai zgomotoasă între toate, ca o ciupercă monstruoasă și vătămătoare, apărută printre straturile justiției criminale.

La noi există o curiozitate cu adevărat nerușinată față de astfel de lucruri. Bănuiesc că este un ultim exces, după care vom deveni un popor foarte cumsecade, scăpând de ispitele care ne atrag spre eroii otrăvurilor și ai pumnalelor. Nu ni se permit excesele pe care le practică Anglia, prin modul crud în care-și pedepsește criminalii; în schimb, ni se permite Curtea cu Juri și ne unim acolo toate forțele. Noi suntem scena primului teatru criminal din lume.

Roland voia să fugă. Rolul de erou într-un caz celebru îl speria și-l oripila. Pentru această fugă și-ar fi riscat viața cu bună-știință.

Ultimele cuvinte ale Mariei Davot îi exprimau propriile gânduri. Simțea că forțele pe care și le adunase pentru a se opune anchetei erau pe cale să cedeze; înțelegea că odată ieșit din acest azil în care justiția se găsea în largul ei, și-ar fi pierdut curajul. Ghicea (poate exagera) obsesia publică al cărei erou ar fi putut deveni și fără încetare surâsul mamei lui îi învenina spaimele.

La urma urmei, nu trebuie căutată o logică de fier în mintea unui om cuprins de febră. Logica perfectă i-ar fi zdruncinat, fără îndoială, speranța cu care se amăgea că evadarea îl salva și, odată liber, se va întoarce la mama sa ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Specificul unei idei fixe este faptul că umbrește raționamentele logice. Obstacolele se dezvăluie abia mai târziu.

În primul moment, prizonierul nu vede decât zidul pe care trebuie să-l escaladeze și-și imaginează dincolo de el un cer fără nori.

Iată de ce privirea lui Roland, furișată printre pleoapele întredeschise, mângâia compleul, șalul, boneta, pantofii lui Davot. Pentru el, acestea reprezentau evadarea, libertatea, ieșirea din coșmarul hidos, odihna în casa mamei lui.

Marie Davot mânca, bea și pălăvrăgea.

— Am stors din povestea asta tot ce puteam stoarce, mormăia ea. Davot, bețivanca, are o situație. O s-o păstreze cât o s-o păstreze. Și-i o prostie să te măriți. Copiii! O pacoste! Mă rog, ce-i făcut, e bun făcut! În schimb, sunt sigură că voi fi chemată ca martor și am să particip la proces.

O idee începea să se nască și să se limpezească în mintea lui Roland, o idee ce se punea de-a curmezișul preocupării sale de căpătâi: această călugăriță cu pas clătinat, dar dreaptă sub rochia ei de aba, acest bătrân căruia i se spunea „domnul duce“ și îmbrăcat ca un tânăr, fetița aceea grațioasă pe care o văzuse o secundă la căpătâiul său, lăsându-i floricelele al căror parfum încă persista sub pătura lui

Gândirea îi era însă prea slăbită pentru a încerca să dezlege enigma. Respingea obosit această amintire ce părea pentru el un vis fără început și fără sfârșit.

Auzea din mănăstire o rumoare neobișnuită, iar din afară zgomote îndepărtate, venind dinspre oraș. S-ar fi spus că a pătruns în austera Bon-Secours ceva din nebunia dezlănțuită a sărbătorilor de la mijlocul postului mare.

Și Davot asculta această rumoare, care înlocuia liniștea obișnuită din mănăstire. Râdea și flecărea:

— Toate sunt pe dos, de parcă perioada postului ar avea o oră sau două de vacanță. Sunt ani și ani de când nu s-a mai întâmplat așa ceva. E totuși bizar, ceva se ascunde sub toate astea. Aș da orice să cunosc sfârșitul poveștii ăsteia. În sănătatea lui Davot, bărbatu-meu! Precis e beat la ora asta. Copiii nu mă au decât pe mine, asta-i sigur. Milioane dacă i-aș da lui bărbatu-meu, le-ar bea pe toate. E un tip nemaipomenit!

Bău tot vinul cu plăcere și Roland îngheță, auzind-o ce spune:

— Iar o să am o noapte lungă și albă.

Dar își spusese asta râzând și turnându-și o ceașcă mare de cafea.

— O să mă pârăști bătrânei cumsecade, tu de-acolo? întrebă ea, întorcându-se brusc spre rănit. Sunt oameni pe care cafeaua neagră îi împiedică să doarmă, dar eu mă cunosc. Hei, vrei și tu o picătură, puișor?

Sticla de vin era goală. În seara asta, Davot era de un umor nebun.

— Pentru moment, continuă ea, se zice că-i de lemn, ca un sabot. Cum te numea bătrâna? Hei, domnule Roland! Întru slava sărbătorilor de la mijlocul postului mare!

Asta era și explicația zgomotelor ce veneau de afară. Roland făcu repede socoteala zilelor. O sudoare rece îi năpădi tâmplele. Mama lui îl aștepta de mai mult de trei săptămâni.

— Totuși, reluă Davot, sorbind din cafeaua saturată de rachiu, cred că se simte bine bătrâna făcând ocolul Parisului. Și ce! O sută de franci! Nu-i un cadou prea scump. După cum vorbea despre răsplată, aș fi zis că se gândea la o rentă viageră. Totuși, mai sunt doar nouă ore, doamnă Davot! Fie că dormi, fie că nu, mâine ai să pleci. Nu mai e nimic de făcut. Hai, nani!

Se așeză comod în fotoliu, spre nespusa satisfacție a lui Roland, care o urmărea ce face. Fața ei roșie și ochii grei de somn vorbeau clar despre precizia cu care-și va îndeplini prima parte a programului propus: un somn bun.

După o jumătate de oră, într-adevăr, dormea și sforăia.

Roland mai așteptă o jumătate de oră. Foarte mult pentru nerăbdarea lui. Pur și simplu îi fierbea sângele în vine.

În vorbitor, pendula bătu de zece ori. Zarva din oraș creștea, în timp ce în interiorul mănăstirii zgomotele se potoliseră rând pe rând.

Inima îi bătea atât de tare încât de trei ori se opri imediat după ce-și ridicase pătura. Când se săltă din pat, capul îi vâjâia. Îi trebuiră câteva minute bune pentru a-și aduna puterea de-a se da jos din pat. Dar deja își regăsea voința. Își lipi mâinile reci de fruntea care-i ardea și-și reveni cu totul.

— N-o să cad decât dincolo de prag, murmură el.

Repet: toţi visează doar la ce se află dincolo de primul zid. Ceea ce se întâmplă mai departe nu contează. Merse cu picioarele goale până la scaunele pe care erau înşirate hainele. Luă totul, de la bonetă până la pantofi şi trecu după paravan, în refugiul său obişnuit. Întâi îşi puse ciorapii şi pantofii prea mari. La asta se pricepea cel mai bine. Având pantofii în picioare, se simţi mai viteaz. Restul merse mai greu. Mâinile îi tremurau neîndemânatice; nu se vedea prea bine şi-i lipsea o oglindă. Dacă ar fi trebuit să-şi pună un pantalon şi o redingotă, Roland nu ar fi avut nevoie nici de oglindă, nici de o pricepere deosebită, dar ca să se deghizeze în femeie pentru prima dată nu strică un mic ajutor şi Roland se gândi fără voia lui la doamna Marcelin, vecina aceea îndatoritoare, care era valetul lui în ocazii deosebite.

Punându-şi bluza pe dos, îşi spuse: „La ea o să mă duc mai întâi. Trebuie puţină prudenţă. Ea o va pregăti pe mama, care probabil e teribil de slăbită. Biata mama. Dac-aş găsi-o vindecată!"

Îşi înnodă juponul în jurul taliei, apoi îşi puse fusta cum se pricepu. Corsajul nu-l încurcă. Îl închise ca pe o vestă şi-şi răsuci părul lung, ascunzându-l sub bonetă. Mai rămânea şalul. Înainte de-a şi-l pune, se opri o clipă, ameţit deopotrivă de spaimă şi speranţă.

Trebuie spus că avea un plan foarte clar şi cu adevărat simplu: să ajungă în faţa portăresei şi să-i ceară să deschidă. Sigur, era o invenţie foarte bună şi nu o complica nici un detaliu tactic. Dar gândindu-se la executarea acestui plan, lui Roland i se făcea pielea ca de găină.

Erau mici nimicuri. Davot nu ieşea nicodată, mai ales la astfel de ore. Cum cerea să i se deschidă când ieşea? În ce mod o saluta pe portăreasă? Sau pe celelalte din mănăstire? Un singur pas greşit şi totul ar fi fost pierdut.

În ceea ce priveşte ţinuta, vocea, accentul, Roland le studiase în amănunţime. Marie Davot provenea de la frontiera cu Belgia. Unui măturător de atelier, cum era Roland al nostru, toate aceste maimuţăreli îi erau la îndemână, îi intraseră în sânge.

Amintirea frontierelor belgiene îi dădu o idee: își puse șalul pe cap ca o broboadă și fără să se mai gândească, se îndreptă spre ușa vorbitorului, pe care o deschise la noroc.

Fu mirat de calmul pe care-l resimțea la începutul executării acestei operațiuni. Viteji nu ezită niciodată decât dincoace de Rubicon. Din momentul în care picioarele au atins apa, sângele rece revine. Roland încuie ușa din nou și puse cheia în buzunar.

Se găsea într-un vestibul rece și slab luminat. În direcția în care, după părerea lui, trebuia să fie ieșirea, auzi șoapte înăbușite, de parcă între el și libertate s-ar fi interpus un sfat al unor vorbăreți discreți.

Asta l-ar fi făcut și pe cel mai îndrăzneț om să dea înapoi, dar Roland merse drept spre pericol. La ieșirea din vestibul se găsea o curticică, unde era ghereta portăresei. Aici, o adevărată adunare de maici își prelungeau veghea.

Se discuta pe șleau miraculoasa absență a maicii Françoise d'Assisi. Era un subiect deosebit. De o oră sau două de când dura această conversație, toate supozițiile posibile fuseseră puse pe tapet. Se ajunsese până și la întrebarea dacă nu cumva ducele nu era asasinul nefericitului tânăr.

Portăreasa observă o siluetă necunoscută, care-și arunca umbra în dreptul intrării și recunoscu șalul nou al Mariei Davot.

— Iată una căreia i s-a dat tot! șopti ea.

— Asta trebuie să știe multe, i se răspunse.

— S-a întâmplat ceva, doamnă Davot? reluă portăreasa cu voce tare.

— Vreau să dau o fugă până acasă, replică Roland de sub broboada sa, imitând cu uimitoare precizie glasul nazal al infirmierei. Neavând nimic de făcut acolo, vreau să lipsesc un minut, să-i arăt bărbatului meu lucrurile pe care le-am primit.

— Și rănitul rămâne singur?

— Nici vorbă! Cum vă imaginați? Sora Sfânta-Lucia a rămas cu el.

Sora Sfânta-Lucia era una dintre cele două călugărițe care cu de la sine putere îl instalaseră pe Roland în vorbitor, de Lăsata Secului.

După ce spusese această minciună, Roland aşteptă îngrijorat, căci se temea ca nu cumva sora respectivă să se afle în vreun colţişor şi să-i dezmintă spusele, într-un mod zdrobitor.

Norocul fu de partea lui. Sorei Sfânta-Lucia îi displăcea vorbăria şi se odihnea în camera ei.

— Frumos mod de a purta şalul, doamnă Davot! spuse portăreasa.

— Aşa-i moda la noi, dincolo de Valenciennes! reluă Roland. Mă copleşesc amintirile.

Portăreasa deschise, mormăind:

— Măicuţa nu s-a întors, doamnă Davot. Nu cumva aveţi vreun comision de făcut pentru dumneaei? Nu vă întreb nimic, nu! Dar dacă n-aţi fi o protejată, aş şti eu ce să vă spun.

Se întoarse spre celelalte, adăugând:

— Dacă-i refuzi ăsteia ceva, ştiu eu ce iese!

Roland era deja în stradă.

— Ce înaltă pare în seara asta! spuse una dintre maici.

— Şi slabă, zise o alta.

— Şi la urma urmei, de ce s-a dus maica Françoise d'Assisi în oraş astă-seară? întrebară în cor multe altele.

Şi discuţia reîncepu, mai înverşunată ca oricând.

Roland se sprijini de zidul exterior al mănstirii şi-şi apăsă inima cu ambele mâini. Acest prim pericol trecut îl epuizase. Se simţea gata să renunţe.

Din fericire, strada Notre-Dame-des-Champs este una dintre cele mai pustii ale acestui cartier singuratic. Nu trecea nimeni. Roland se târî aproape în patru labe până la întretăierea cu strada Vaugirard. Acolo se aşeză în adâncitura unei porţi, ca să-şi recapete suflul. Emoţia îl sufoca mai tare ca oboseala.

În timp ce se odihnea, trecu echipajul cu patru cai al ducelui, intrând cu tropot răsunător de copite pe strada Notre-Dame-des-Champs. Pentru Roland acesta fu semnalul de plecare: frauda avea să fie descoperită şi trebuia să se îndepărteze cu orice preţ.

Se ridică şi merse cu mai multă uşurinţă decât sperase. Coborî pe strada Vaugirard până pe strada Cassette, pe care intră şi unde se odihni încă o dată. De acum se considera salvat.

Bătea de unsprezece noaptea când își reluă cursa. De-a lungul străzii Vaugirard întâlni câteva semne ale sărbătorii. Pe strada Cassette, strâmtă și austeră, totul era cufundat în liniște. Mergea cu greutate pe trotuarul pustiu, când auzi zgomotul puternic al unei porți. Era poarta dela numărul 3. Roland o recunoscu și un sentiment de groază îi sfâșie inima. Pentru a veni aici ultima dată, își părăsise mama.

O bandă gălăgioasă se repezi afară. Toate personajele din *Turnul din Nesle*, bărbați și femei, escortau triumfători un Buridan uriaș, pe trei sferturi beat, a cărui vedere îi produse lui Roland un șoc. Expresia acestui chip grosolan și aspru, ca cel al sfinților cioplíți în lemn din bisericile de țară, reconstitui în el răceala pumnalului care-i străbătuse pieptul. Rana avu o zvâcnire. Roland se clătină și se sprijini de zid.

Își recunoscuse asasinul.

Gașca se depărtă, veselă, râzând și aclamând:

— Joulou e conte! Să-l plângem pe tatăl lui Joulou! Joulou moștenește! Joulou ne va primi pe toți în castelul său din Bretania! Trăiască Joulou! Regele brutelor!

Și cum aclamațiile continuau, pierzându-se în depărtare, numele Margueritei Sadoulas izbi urechile lui Roland. De astă-dată îi trebui mult pentru a-și veni în fire. Creierul părea că i se clatină în cap. Febra care-i revenise îl enerva. Era aproape miezul nopții când ajunse în fața casei lui.

Aici era cartierul școlilor și sărbătorile erau în toi.

Întâmplător poarta mare era deschisă. Roland fu lăsat să intre, fără alte întrebări. Numără patru etaje și numai Dumnezeu știe cât de chinuitor fu urcușul pe trepte. Pieptul îi ardea. Fiecare treaptă îl costa eforturi supraomenești. Când ajunse pe palierul celui de-al patrulea etaj, un sentiment irezistibil îl împinse spre ușa apartamentului mamei sale.

Crezu că a înnebunit. Dincolo de această ușă, unde se suferea în tăcere și cu sfințenie, se auzea zgomot de petrecere: clinchete de pahare și de furculițe, zvon de glasuri, râsete și cântece.

Crezu că și-a pierdut mințile. Sau, mai bine zis, spera că febra îl face să delireze.

Sau poate, pur şi simplu, numărase greşit! Dar recunoştea atât de bine dâra luminoasă care se desena pe sub uşă!

Şi de altfel, camera vecinei era acolo, iar cartea de vizită cu numele ei era lipită pe uşă, după obiceiurile ţinutului latin.

Îl năpădi o spaimă vagă.

— Mama s-a mutat! spuse cu voce tare.

Însă gândea altceva. Sudoarea din păr i se prelinse pe frunte.

Bătu la uşa vecinei. Pentru că nu răspundea, vru s-o cheme, dar nu putu scoate nici un sunet.

Din camera mamei sale, aceleaşi zgomote i se înfigeau în creier. Bătu din nou.

— Cine-i acolo? întrebă o voce tulburată.

— Eu, Roland! răspunse el.

Vecina scoase un ţipăt.

— Ah, nefericitule! exclamă. De unde vii?

— Mama mea, rosti el pe un ton sfâşietor. Mama mea! Unde este mama?

Auzi că vecina vorbea în şoaptă. Se scurse un minut, lung cât un secol, apoi uşa se deschise. Apăru doamna Marcelin, cu sfeşnicul în mână.

— Nepoata mea e la mine, spuse încurcată. Înţelegi, nu-i o oră civilizată. Dumnezeu să ne aibă în pază! E deghizat în femeie! Şi beat, cred!

Căci Roland se clătina, gata să cadă în jos, pe scări.

Vecina încheie indignată:

— Du-te la cei de unde vii, ai auzit? Inimă de piatră! Ţi-ai ucis mama, care-i la cimitir de opt zile!

Din pieptul lui Roland scăpă un geamăt prelung. Tânărul se prăbuşi inert, de-a curmezişul uşii.

16 VECINA

Doamna Marcelin, vecina, nu era câtuşi de puţin o femeie rea. Dimpotrivă, defectul ei era că avea o inimă prea generoasă. Cum era foarte voinică, îl luă pe Roland leşinat în braţe şi-l puse pe canapeaua veche,

principala piesă de mobilier a locuinței care-i servea drept anticameră, salon și sufragerie. Încăperea era caldă și păstra miros de cafea și rachiu. Aici se cinase cu poftă.

În același timp, vecina îi spunea nepoatei, care se afla în camera cealaltă:

— Domnule Auguste, sunt de acord că e foarte neplăcut, dar bietul băiat nu poate fi lăsat pe palier. Îl știu de când era mic. Este fiul bietei defuncte de alături, unde alaltăieri a fost închiriat apartamentul de către fabricantul de perle care astă-seară își joacă rolul de măscărici. Când își va reveni, faceți pe mortul, vă rog, domnule Auguste... și fără prostii, pentru reputația mea în cartier.

Răspunsul nepoatei nu contează. Vorbind astfel, doamna Marcelin închise ușa și trecu o pană de gâscă pe sub nasul lui Roland, care-și reveni. Apoi îi dădu un pahar cu apă îndulcită. Nici nu se mai găsea altceva pe masă. Roland bău cu efort și șopti:

— N-am uitat. Mama e moartă!

Purta în ochi o durere atât de năucitoare, încât vecina fu șocată.

— Biet prostuț! spuse ea, încălzindu-i mâinile reci ca marmura. Mereu mă gândeam: „Se va întoarce! Se va întoarce!“ Trei săptămâni de chef, asta-i fără sens! Te iubea atât de mult! Da! Și cât a suferit! Deși, te rog să mă crezi, domnule Roland, nu a fost abandonată: în ultimele cinci nopți am dormit pe o saltea în camera ei, am condus-o până în Montparnasse, în mare doliu. Cu un convoi sărăcăcios, e drept, nu eram decât eu și doctorul.

Roland își plecă fruntea. Vecina simți un sărut pe mână și ochii i se umplură de lacrimi.

— Fără îndoială, fără îndoială, exclamă ea, ai o inimă bună! Fir-ar să fie! M-a mirat purtarea ta mai mult decât dacă ar fi fost vorba de un altul. Erai așa o mângâiere pentru ea! Nu vă aveați pe lume decât unul pe altul. Dar asta e! Am spus-o adesea: e prea frumos băiatul ăsta! Cineva îl va înlănțui cu siguranță. Nu numai că nu credeam că o să meargă atât de ușor din prima încercare. Trei săptămâni de chef!

Trei săptămâni și două zile! Ce viață te-au făcut să trăiești! Ești schimbat, prăpădit, pierdut!

— Nu-i ceea ce credeți, vru s-o întrerupă Roland.

— Bine, bine, nu cred nimic, și e aici nepoata mea, altfel te-aș fi găzduit cu siguranță. Dar înțelegi, fiind aici nepoata mea...

— Vorbiți-mi, vă rog, de mama! o întrerupse iarăși Roland.

— Bietul copil, suspină doamna Marcelin. L-au aranjat bine alea! Ce vrei să-ți spun? Sigur că avea niște secrete, dar nu mi le-a mărturisit. Probabil că nu ești un hoț, aș putea băga mâna în foc pentru asta. Ei, iată! Vorbea mereu de un portofel cu douăzeci de mii de franci în bancnote. Douăzeci de mii de franci, Sfântă Fecioară! De unde să le fi avut? Așadar, delira!

În timp ce vorbea, nu-și lua ochii de la Roland, căci, înainte de toate, femeile spionează. Dar el își ținea capul plecat. Nu răspunse.

— Ah! spuse ea. Adevărat? Povestea cu cei douăzeci de mii de franci era deci adevărată? Atunci probabil că ți-a rămas ceva. Răspunde! Scuză-te! Nu ți-a rămas nimic? Te-au ronțăit până la os? În douăzeci și trei de zile asta ar face cam treizeci și cinci de mii de franci pe an. Câtă nechibzuință! Micuțule, reluă ea, închizându-i gura cu un gest, au jumulit astea și păsări mai viclene ca tine. E starea lor naturală, talentul lor. Nu te întreb nimic despre aventurile pe care le-ai avut. Nepoata mea e la mine, altfel ți-aș fi oferit... Dar ți-am mai spus o dată!

La aceste cuvinte, dincolo de ușa dormitorului se auzi un sforăit sonor și de cea mai masculină proveniență posibilă. Doamna Marcelin tuși și urmă:

— Iată deci ce s-a întâmplat. A doua zi după ce ai plecat nu se simțea rău. Cum nu reveneai și ea se îngrijora, i-am pomenit despre costumul tău de Buridan. A luat-o în glumă. Ar fi vrut să te vadă în ținută de căpitan. Biata femeie! Seara a făcut febră. Doctorul Lenoir m-a întrebat dacă aveai obiceiul să lipsești de acasă. E un domn bine, știi? Celălalt, Samuel, a mai venit doar ca să-și ridice onorariul, când se vindeau

lucrurile din cameră. Ah, n-aş putea spune că lucrurile din casă nu erau aproape mucegăite...

— Măcar de mi-ar fi lăsat ceva de îmbrăcat, spuse Roland.

— N-au lăsat nimic și proprietarul pretinde încă o jumătate de lună de chirie. Vei pleca așa cum ai venit, sărmane prieten: bănuiesc că ți-ai lăsat acolo unde ai fost măcar o redingotă și un pantalon. Dar să terminăm mai repede: dincolo, nepoata mea... Abia peste două zile mi-a vorbit despre cele douăzeci de mii de franci. La sfârşitul săptămânii a apărut prin cartier un zvon despre un fânăr asasinat; nu se vorbea decât despre asta. Cred că ești de acord că nu i se putea povesti și ei. O scurtez pentru că nu e oră de vizită și mie nu-mi place să trăncănesc. Dar vino când vrei, și mai vorbim. Ah! Tinerețea asta! Tinerețea asta!

— Ce credea despre mine? întrebă Roland, care nu plângea, dar ale cărui vorbe ieșeau cu greu din gâtlejul crispat.

— Văd că iei lucrurile destul de ușor, îi replică sec doamna Marcelin. Ești un caz fericit. Mă așteptam să ai maniere. Pe dracu'! Ai sânge rece. Dar de fapt, mai devreme sau mai târziu trebuia să se întâmple și asta. Ce gândea despre tine? Noi, femeile, valorăm de zece ori mai mult decât voi. De o sută de ori, har Domnului! Spunea: "I s-o fi întâmplat vreo nenorocire!„ Și iată că două nopți înainte de a muri s-a simțit mai în putere. Mi-a cerut o pană, cerneală și hârtie și a scris. Am crezut că o să-mi spună: „Du scrisoarea aici sau acolo", dar aiurea! Deși, fără să-ți reproșez, i-am dat suficiente dovezi de prietenie. Tot aia e. Am chemat un comisionar; a rămas singură cu el și el a luat scrisoarea, ca s-o ducă. Îl cunoșteam. Când am coborât, l-am întrebat: „Unde te-a trimis doamna Tereza cu scrisoarea, Jerôme?" Mi-a răspuns: „Vedeți-vă de treabă." Așa ești răsplătit când porți de grijă altora. Dar să sfârșesc povestea, nu? S-a făcut ora unu noaptea și dincolo, nepoata mea...

Roland se ridică tremurând:

— N-aș vrea să te gonesc, reluă doamna Marcelin, cu vizibile remușcări. Așează-te. Ai unde să te duci?

— Da, răspunse Roland, la întâmplare.

— Nu mă îndoiam, copil rău ce ești! După trimiterea scrisorii i-a mers tot mai rău. Ieri s-au împlinit opt zile. În noaptea de miercuri spre joi mi-a dat un pachet cu hârtii, pe adresa doctorului Abel Lenoir, și s-a stins în brațele mele. Ia uite, eu plâng, micuțule, și tu nu plângi!

Roland o privea fix, într-adevăr, cu ochii uscați. Scoase un suspin din adâncul inimii.

— Bea o picătură de apă, reluă vecina. Mi-ar fi plăcut mai mult dacă te-aș fi văzut plângând. Numele tău a fost ultimul cuvânt pe care l-a rostit. Înainte vorbise despre un duce, un pair al Franței, dar îți imaginezi, n-are importanță! Sper că te vei întoarce la atelier...

Roland făcu un semn afirmativ. Întrebă cu voce ursuză:

— Când a murit, figura ei era schimbată?

Doamna Marcelin îl privi în față.

— Tu ai să înnebunești într-o zi, șopti ea. Te-ai privit într-o oglindă? Nu există femeie care să fie frumoasă ca tine!

Desprinse o oglindă și i-o puse în față, dar Roland întoarse capul.

— Ți-e rușine, reluă ea, ăsta-i semn bun. Ascultă, am avut un șoc când te-am văzut așa. Înțelegi? A plâns atât de mult înainte de a muri! Și tu vii de la carnaval! E adevărat că-i datora șaizeci de vizite doctorului Samuel? Iar el s-a înfipt bine la vânzarea lucrurilor! Dar de unde avea ea ăia douăzeci de mii de franci? În fine, sunt afacerile voastre. Nu cer să aflu secretele nimănui.

Roland spuse:

— Adio, doamnă Marcelin, vă mulțumesc pentru tot ce ați făcut pentru mama.

Îl mai reținu încă o secundă, când se ridica de pe scaun. În vorbăria ei se simțeau stinghereala și emoția.

— Totuși, am ceva să-ți spun, șopti ea, dar nu reușesc să-mi amintesc. Ascultă! Ți-am spus despre hârțoagele trimise doctorului Lenoir? Sigur, nu pot valora milioane. Și apoi, acela e un om cinstit. Când venea, găseam pe ici, pe colo câte o monedă de 40 de franci. Ah, Doamne! Uite cum te-ai înroșit acum și adineauri erai atât de palid! Erau multe piese de 40 de franci între cei douăzeci de mii de franci? Ți-i dăduse ea

sau de unde îi luaseși tu? Tinerețea, ah, tinerețea! Toți sunt la fel și se lasă năpădiți de buruieni. Ești foarte grăbit, se întrerupse, văzându-l pe Roland că se ridică a treia oară de pe scaun. Ești așteptat.

Se sperie de paloarea care se așternuse pe chipul tânărului.

— Nu, bolborosi el cu disperare atât de adâncă încât inima vecinei îngheță. Nu sunt așteptat!

Îi mângâie obrazul, ca la un copil, și spuse:

— Biet nătăfleț! Ai un mare necaz! Aș fi vrut măcar să mănânci ceva, dar nepoata mea n-a lăsat nimic. Așa-i la vârsta asta.

Deodată bătu din palme de bucurie.

— Știam! strigă. Știam sigur că uitam ceva! Ce cap am! Ți-amintești de scrisoarea de care și-am vorbit? Scrisoarea pe care i-a dat-o? Bine! Răspunsul dat comisionarului, cu două nopți înainte de nefericitul eveniment? Ei bine! Răspunsul a venit azi. Sau, cel puțin, bănuiesc că era răspunsul, nu sunt chiar pricepută în chestii din astea. Doamna Tereza avea pe șemineu portretul acela al generalului. L-a vândut, la fel ca pe toate celelalte lucruri, și a fost cumpărat de un slujbaș de la notariatul lui Deban, știi tu? Slavă Domnului, nu s-ar putea spune că ea era soția generalului, deși tu semeni extraordinar de bine cu acel portret. Poate că știa despre el o grămadă de lucruri. Și acum, ghici ghicitoarea mea! Dacă tu cunoști toate acestea, cu atât mai bine, căci aici sunt amestecați oameni bogați. Dovadă este că în seara asta, puțin după înserat, s-a oprit la poarta noastră o trăsură. Pardon! Una cu patru cai. N-am văzut-o, dar toată casa vorbește de ea. Un domn foarte bine a urcat împreună cu o călugăriță bătrână și o micuță domnișoară, pe care o numeau prințesă. Înțelegi? Prințesă! Au venit direct la mine, pentru că portăreasa le-a spus despre relațiile bune cu tine și cu mama ta. Tocmai pregăteam o friptură pentru nepoata mea, știi... Au observat că mă deranjau. I-am răspuns domnului că mama e moartă. Fiul se plimbă, Dumnezeu știe pe unde. Bătrâna își făcea semnul crucii și murmura: „Prea târziu!“ A spus asta de mai mult de optsprezece ori. Micuța prințesă e delicată, dar foarte dezghețată. Ce înseamnă o prințesă mai mult decât altele în zilele noastre? O să-mi spui: bani. Poate că au. Cu atât mai bine pentru ele. Și

dacă nu eşti prost, ia-o pe drumul ăsta. Trebuie să intuieşti, să cauţi, să te strecori. Pot să jur că e peşte sub stâncă. Mie mi s-a părut foarte clar că veniseră să-i aducă o veste bună mamei tale. Dar ce vrei? După cum se căina bătrâna: „Prea târziu!"

Roland spuse pentru a doua oară:

— Mulţumesc, doamnă Marcelin!

Se îndreptă spre uşă, clătinându-se. În prag se opri:

— Aş vrea să ştiu unde este mama, vorbi cu voce joasă.

— Unde este mama ta? repetă vecina. Ah, biata femeie! Unde este? Dar înţeleg ce-mi spui, se întrerupse ea. Adresa de acolo, nu-i aşa? Dacă n-aş avea-o pe nepoata mea, aş merge mâine cu tine. Dar nu-i greu s-o găseşti: cimitirul Montparnasse, aleea a treia pe dreapta, din aleea principală. Faci douăzeci de paşi şi vei întâlni o capelă de familie cu blazon aurit şi tot felul de poveşti. Numele este de Clare, cu alte nume englezeşti în jur. Am remarcat toate astea pentru că voiam să-i duc o coroană. Este în spatele capelei. Şi încă ceva ciudat: chiar ea a ales locul acela. Cumpărase parcela fără să sufle nimănui vreun cuvânt. De Clare, vrei să-ţi notezi?

— Nu, răspunse Roland. O să-mi amintesc. Adio.

Ieşi, iar vecina intră în camera ei.

În vechea locuinţă a doamnei Tereza se chefuia de zor, cu mare tămbălău şi bucurie. Roland coborî cât putu de repede. Îşi ascunse faţa, pentru a trece prin faţa lojei portarului. Pe stradă, începu să meargă fără să-şi aleagă direcţia. În gând i se învârtea numele de Clare, care începea să-şi facă loc în mintea-i adormită.

Ajunse la răscrucea Abbaye, care era animată ca în plină zi, din cauza unui bal, a cărui intrare strâmtă se deschidea în spatele corpului de gardă. Felinarul roşu, legănat de vântul iernii, parcă striga: „Balul *Turnului din Nesle* !"

Şi totuşi, la Paris totul merge repede. Deja *Turnul din Nesle* începea să se piardă din curentul modei, care-şi duce apele nu se ştie unde. Moda îşi schimba cursul. Măştile lui Buridan se umpluseră de noroi, corsajul Margueritei de Bourgogne era zdrenţuit. Fuseseră suficiente trei săptămâni pentru ca toate acestea să-şi piardă strălucirea. De Paşti puteau fi deja nişte cârpe, iar mai târziu aveau să fie pescuite din râu. Iată

care e mersul capricios al lumii. Dantelele se zdrențuiesc și poți întâlni oameni care, călcând pe pavajul străzilor, regretă ulițele pe care odinioară echipajele își înfundau roțile în noroi.

Roland mergea parcă rupt în două, îmbrobodit în șal. O femeie singură, noaptea, în timpul acestor sărbători extravagante, riscă întotdeauna să fie acostată, dar cei ce întâlneau această creatură slabă și parcă zdrobită pierdeau orice chef de a râde. Un geamăt surd ieșea din când în când de sub șalul care-i acoperea fața.

Înălțimea prea mare, spatéle înclinat și pasul nesigur dădeau impresia lugubră de nebunie, beție ursuză și inaniție, trei lucruri care la Paris se confundă unul cu altul: probă supremă care face ca Parisul să se proclame singur orașul cel mai spiritual din univers.

Roland mergea fără să vadă și să audă nimic, sau doar luciri vagi și zgomote neclare, care-i oboseau ochii și-i sunau neplăcut în urechi. Din când în când, un gând îi trezea mintea din amorțeală: „A vorbit despre portofel", își spunea, „de cei douăzeci de mii de franci. La ea în cameră, acolo unde a murit, acum se cântă. A murit. Mama e moartă."

— Mamă! șopti el. Sărmana mea mamă! Eram marele ei nebun. Nu mă avea decât pe mine. Când nu m-a mai văzut, a murit. E moartă!

Un puternic hohot de râs îi zgudui pieptul.

— Moartă... Moartă... Moartă... repetă el de trei ori la rând. În spatele capelei acelor bogătași, de Clare! Îi cunoștea pe de Clare. Numele era și pe hârtia pe care mi-a dat-o: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

Secretul bietei femei era cu ea, sub pământ, și Roland nu voia să-l afle.

Roland nu avea nici dorință, nici speranță, nici teamă: vegeta în neant. Gândul la mama sa îl chinuia, redus la imaginile copilăriei. Singura sa voință era de a căuta mormântul mamei sale, ca să se așeze acolo și să plângă.

Se ducea spre această țintă ca și cum s-ar fi dus la el acasă, după o lungă oboseală. Dincolo de acest scop, odată împlinit, se căsca neantul.

Mergea, aşadar, pentru a ajunge la cimitirul Montparnasse, dar nu ştia unde se află şi doar hazardul îl călăuzi într-o direcţie care-l apropia de ţintă.

„Nu i-am mulţumit suficient", îşi spunea, gândindu-se la vecină. „A vegheat-o pe mama timp de cinci nopţi şi ea i-a murit în braţe."

Deodată se opri la colţul străzii Ancienne-Comédie. Corpul înclinat se redresă atât de brusc încât mâinile se duseră spre piept, unde rana îi provocase o suferinţă cumplită. Privi în jurul său, de parcă şi-ar fi căutat drumul.

Dar nu era asta. Căuta pe cineva în tenebrele febrei care-l cuprinsese.

Spuse cu voce tare;

— Marguerite a ucis-o pe mama!

Şi se repezi ca şi cum ar fi vrut să-l prindă pe asasin.

După câţiva paşi, picioarele i se înmuiară.

— Nu, nu, murmură el, n-o să mă opresc. Am stat prea mult acolo. Trebuie s-o găsesc pe Marguerite.

Urcă strada, ţinându-se de ziduri, căci puterile îl părăseau. Urcă toată strada Ancienne-Comédie. Tulburarea din minte ajunsese la apogeu, ca şi epuizarea fizică, dar el o căuta pe Marguerite, ca s-o ucidă.

După o cotitură, văzu faţada Odéonului, luminată de sus până jos. Odéonul era atunci un teatru la modă. Aici se dădeau baluri strălucitoare.

Mai întâi Roland vru să schimbe drumul, dar luminile îl atrăgeau. Merse mai departe şi mintea i se goli. Mergea fără să ştie încotro se duce, privind luminile ca un maniac sau ca un copil.

În piaţeta din faţă era multă mişcare. Străzile convergente erau pline de trăsuri care aşteptau. Cafenelele pline răsunau de cântece şi râsete. La intrarea teatrului erau o mulţime de măşti şi dominouri. Peste toate zgomotele acestei gloate petrecăreţe, care umplea piaţa cu murmure, de dincolo de zidurile teatrului, se auzea orchestra.

Inima lui Roland se strânse dureros. Intrase în această mulţime fără voie, după cum o ameţeală te aruncă în abis. Se

sufoca. Voia să iasă cu orice preț. Febra îi îngheța picioarele și mâinile și-i ardea mintea, din care nu mai rămânea nimic, nici măcar ideea aceea confuză împotriva Margueritei, care-i ucisese mama.

16 RESTUL NOPȚII

Casele, ca și oamenii, au destinele lor și tot așa, caraghioslâcurile și infirmitățile lor. Nu știu cum să exprim această subtilitate reală: teatrul Odéon s-a născut zgârcit și sărac. În mijlocul prosperității meritate de care se bucură adesea și care-l salvează de la foamete, rămâne prost întreținut, precum familiile de artiști care-și oferă dineuri, dar fără veselă. Are luxul lui specific — din când în când un lux orbitor — dar întotdeauna îi lipsește ceva, fie o cămașă, fie o șosetă. Imaginați-vă că e splendid îmbrăcat, dar dacă i se deschide jiletca, veți vedea că-i lipsește vesta.

În această noapte, când la Odéon era bal, strălucirea fațadei se întindea exact până la intrarea dintre colonade, în galeriile întunecate ca cerneala, fiecare dintre ele având doar două-trei lampadare, care dădeau o lumină zgârcită. În epoca noastră inovația gazului lampant a suprimat aceste contraste de lumină atât la Odéon cât și oriunde în altă parte, dar cu puțin timp înainte, la vremea povestirii noastre, lângă luminozitatea *a giorno* a unei sărbători se găseau locuri cufundate într-o obscuritate totală.

Roland se întoarse din drum și intră cu greutate pe una din aceste galerii care merg în paralel cu strada Corneille. Se simți mai bine intrând în aceste tenebre. Galeria era aproape pustie. Roland se așeză pe o treaptă și-și cuprinse capul în mâini. Încerca să-și adune gândurile. Aproape, la picioarele lui, pe stradă, staționa o trăsură foarte elegantă. Vizitiul adormise pe locul său.

Din când în când, în spatele lui treceau cupluri dintr-o parte în alta. De obicei în locurile unde se desfășoară baluri

câmpenești sunt boschete. Aceste galerii solitare țineau loc de boschete.

Un cuplu se opri, nu departe de Roland, căruia nu-i păsa de nimeni. Felinarul îndepărtat nu punea în evidență decât siluetele: un bărbat bine legat, încă tânăr, îmbrăcat în costum de oraș; femeia, tot tânără și cu o ținută elegantă, avea un domino negru, fără glugă. Își ținea masca în mână.

— Este cinstit, spunea ea. Mai cinstit decât mi-aș fi putut imagina. Nu se poate face nimic.

— Pe naiba! exclamă bărbatul cel lat în spate. Fără să vă flatez, doamnă contesă, nu există la Paris o femeie mai frumoasă ca dumneavoastră. Știți mai bine ca mine că băiatul vă iubește la nebunie. Va face tot ce doriți dumneavoastră. Contăm pe asta.

În modul în care pronunțase cuvintele „doamnă contesă" se remarca o ușoară ironie.

O gașcă de tineri costumați dădu colțul străzii Corneille, precedată de două măști care duceau niște torțe în mâini. Doamna contesă și însoțitorul ei se retraseră la umbra unei coloane, dar nu suficient de repede pentru a evita ca lumina torțelor să alunece o clipă pe chipurile lor.

Bărbatul avea dreptate: nu exista în Paris o femeie mai frumoasă decât Marguerite Sadoulas, în al cărei păr superb străluceau acum pietre prețioase. La gât purta un colan de diamante.

Bărbatul era domnul Lecoq: nimeni altul decât marele domn Lecoq.

Gașca amețită și zgomotoasă era formată din slujbașii domnului Deban, care lungiseră cina peste măsură și care-l târau pe Joulou, beat mort, în costumul lui soios de Buridan.

— Totuși, n-ar fi bine să mi-l omoare! rosti Marguerite, uitându-se la chipul palid al lui Joulou, care spânzura, stupid și inert, pe umerii cărătorilor lui.

— Trebuie cizelat, răspunse cu răceală domnul Lecoq. E clădit dintr-un material dur și trebuie bine lovit. Afacerea merită efortul.

Până în acel moment, Roland nu auzise nimic, sau mai degrabă vorbele treceau pe lângă urechea lui. Nici vocea Margueritei nu-i produse vreo impresie.

Un fel de student, îmbrăcat cu o bluză de catifea și împopoțonat cu o beretă, se împletici de o treaptă și ajunse atât de aproape de Roland încât pulpana hainei îi atinse în treacăt obrazul. Studentul rămase nemișcat în susul scărilor și-și concentră privirea spre întunericul galeriei.

— Iată, totuși, trăsura! mârâi el.

— Aici, Comayrol! șopti domnul Lecoq.

Studentul se apropie imediat.

Însoțitorii lui Joulou intrară în cafeneaua palatului Corneille, urlând din toate puterile:

— Punch! Cât mai mult punch, ca să sărbătorim nunta și moștenirea contelui! Să se dea de băut tuturor. Istoria e o tâmpenie și teatrul de la Porte-Saint-Martin minte cât poate. Buridan s-a căsătorit cu Marguerite de Bourgogne săptămâna trecută și de atunci o duce din beție în beție. Punch! Un ocean de punch! Slavă Cartei! Tatăl din Bretania e îngropat. Suntem șefi de nume și de arme. Orsini, cârciumar din taverna iadului, chimirele noastre sunt pline! De băut! De băut! Chef! Chef!

— Patroane, spuse Comayrol, arătându-i cu degetul. Iată o grămadă de palavragii care de acum nu mai sunt buni de nimic. Doar de pus pe foc!

— De ce ? întrebă Marguerite.

— Bună seara, contesă! zise falsul student.

Marguerite îi întinse mâna lui Comayrol, care continuă fără să-i răspundă:

— Putem găsi un loc mai comod pentru afaceri, patroane?

— Stăm foarte bine aici, replică Lecoq. Sunt grăbit.

Comayrol se apropie de Roland, care părea o masă inertă, sprijinită de stâlp și se aplecă deasupra lui.

— Dormi bine, bătrânico? întrebă el.

Cum Roland nu se mișca, îl împinse cu piciorul. Roland căzu într-o parte și rămase nemișcat.

— E ca o buturugă! spuse Lecoq. Las-o să doarmă și vorbește. De ce sunt ăștia buni de pus pe foc?

— Pentru că, răspunse Comayrol, Léon Malevoy a cumpărat și a plătit casa Deban chiar azi.

— Pe naiba! exclamă Lecoq. Frumoasă operație! Și vrei să zici că o să vă gonească de acolo?

— Ne cunoaște destul de bine ca s-o facă, reluă cu modestie Comayrol.

Domnul Lecoq rămase pe gânduri.

— Încă nu e timpul să luăm titlurile, vorbi ca pentru sine. Ducele ar putea să le ceară și asta ar strica tot. S-o lăsăm așa deocamdată. Acest Léon Malevoy nu cunoaște tot ce este în agenție. Și nu-i bun de pus pe foc decât acest biet învechit de Deban, pe care n-aș da o para chioară. Uite unde duce prostia!

Comayrol spuse *Amin* din tot sufletul. Doamna contesă se înfioră sub dominoul ei.

— Mi-e frig, spuse ea. Să ne întoarcem la bal.

— Nu încă, superba mea doamnă, replică domnul Lecoq. Dacă ți-e frig, să mergem să ne încălzim. Sunt aici pentru mai multe afaceri și a noastră nu e încă încheiată. Ce mai e nou în strada Sainte-Marguerite la numărul 10, Comayrol?

„În strada Sainte-Marguerite la numărul 10“, acestea fură primele cuvinte cu înțeles percepute de urechile și mintea lui Roland. Asta nu-l trezi, pentru că prăbușirea lui era profundă și de durată, dar încercă să asculte, cum se face uneori în vis, și sigur că dacă Marguerite ar mai fi vorbit de acolo de unde se găsea, ar fi auzit-o.

Dar Marguerite, împreună cu însoțitorii ei, dădea în acel moment colțul galeriei ce ducea spre grădina Luxembourg.

În jur se făcu liniște, sau mai degrabă nu se mai auzea decât un murmur confuz, zgomote îndepărtate, ca cele ale petrecăreților din piață, al muzicii de bal și al scandalului din cafeneaua Corneille, unde se găsea casa Deban, așa bună de pus pe foc cum era, și care se distra în jurul unui Joulou nedumerit.

Apoi, deodată, alte voci se auziră lângă Roland, care simți două perechi de mâini scotocind prin buzunarele veșmintelor

noi ale Mariei Davot. Avu o dorință instinctivă de a respinge această agresiune. Pentru prima dată, înțelese strania paralizie care-i imobilizase membrele. Era ca a doua zi după ce primise lovitura de pumnal: total inert, dar cu gândirea limpede.

— Nimic de julit! spuse o voce. Biata femeie e făcută praf! N-o să povestească unora din Toulon că i-am scotocit prin buzunare.

— E caraghios! replică cealaltă voce. La Paris se moare de foame!

Cei doi interlocutori se întoarseră cu spatele la Roland și intrară în galerie.

— Frumoasă e șmechera asta de contesă! reluă cel care vorbise primul.

— Nu-i mult de când profită și ea, răspunse celălalt. A fost cooptată la ultimul carnaval, racolată pentru o intrigă de proporții, pe care o plănuiește Toulonnais. E vorba de un duce, un general, pair al Franței și așa mai departe, care are mai mulți bani decât regele, bani pe care i-a câștigat din greu, căci și-a ucis fratele mai mare sau ceva de genul ăsta.

— Drept pentru care, concluzionă prima voce, domnul Frac-Negru, înlocuind avantajos Providența, o să-l șantajeze și o să-l pună să semneze în alb. Ce-o să ne revină nouă, celorlalți, Piquepuce, prietene?

În acest moment, Piquepuce deschidea felinarul elegantei trăsuri oprite lângă trotuar, pentru a-și aprinde pipa. Era un tânăr de douăzeci și patru-douăzeci și cinci de ani, slab, palid și trist, purtând un costum de student amărât.

Ridică din umeri, trăgând primul fum și zise:

— Cocotte, micuțule, dacă ai fi avut o redingotă de Sedan de prima calitate în locul bluzei pe care o porți, un pantalon de cașmir negru, ghete lustruite și o conștiință fără pată, ți-aș fi arătat o modalitate de a te servi singur, care ne-ar aduce niște rente pentru veșnicie.

Suspină și închise felinarul.

Cocotte, un puști de optsprezece ani, sprinten, vioi, bine legat și bine îmbrăcat, deși principalul obiect vestimentar era, într-adevăr, o bluză de lână, își rula cu indolență o țigară.

— Dacă l-am preveni pe acest duce... începu el.

Dar mâna osoasă a lui Piquepuce îi acoperi gura, tăindu-i vorba:

— Să nu ai încredere în nimeni! zise el. Iată-i!

Domnul Lecoq, Marguerite și Comayrol reveneau. Cocotte și Piquepuce dispărură ca prin farmec.

Roland căuta cu asiduitate sensul cuvintelor auzite. Inteligența i se refăcea mai repede decât forțele fizice. În mintea lui persista o mare tulburare, din care se desprindea un gând: „ Și-a ucis fratele mai mare!"

— Am văzut actul de deces, spunea în acel moment Comayrol. Este pe numele de Tereza, doar atât, și nu mai cuprinde altă lămurire.

Sub efectul acestui șoc violent, Roland încercă să se răsucească, dar mușchii îi erau împietriți.

— Și fiul? întrebă domnul Lecoq.

— Dispărut de trei săptămâni, răspunse Comayrol. Nu l-a văzut nimeni din noaptea de după Lăsata Secului.

— Ciudat! gândi cu voce tare Marguerite. Noaptea de Lăsata Secului!

Dar Roland n-o mai auzi, pentru că cei trei, continuându-și drumul spre piața Odéon, depășiseră cu o duzină de pași arcada sub care se afla așezat el.

Domnul Lecoq o întrebă pe frumoasa lui însoțitoare:

— De ce e ciudat?

Contesa replică sec:

— De-aia.

Ajunseră la capătul galeriei, unde se aflau mai multe grupuri, luminate de reflexele slabe ale fațadei. Privirea pătrunzătoare a domnului Lecoq examină toate figurile, fie mascate, fie nemascate. Sigur nu găsi ceea ce căuta, căci se întoarse brusc și-și reluă plimbarea în sens invers, însoțit de ceilalți doi.

Roland își aștepta, ascultând.

— E o întreagă poveste, spunea Comayrol. Am aflat-o de la vecina care a vegheat-o până în ultimele clipe și pe care o faci să spună orice, dacă-i ții isonul. Mama era foarte săracă, dar se pare că nătăflețul de Deban negociase cu ea în

legătură cu afacerea asta. Știți că e în stare să omoare și găina cu ouăle de aur pentru o bucată de pâine.

Aici, cei trei interlocutori depășiră din nou arcada și vocea lui Comayrol se pierdu între zgomotele înconjurătoare. Roland făcu un efort disperat pentru a trece în partea cealaltă a coloanei, dar în zadar.

În acest timp, Comayrol continuă:

— Douăzeci de mii de franci! Iată ce-i cerea Deban mamei pentru a-i reda actul de naștere, cel de căsătorie și cel de deces. Le-ar fi dat? Nu știu nimic despre asta, dar mama făcuse rost de cei douăzeci de mii de franci.

— Douăzeci de mii de franci! repetă Marguerite, care de câteva minute rămăsese foarte gânditoare.

Domnul Lecoq spuse:

— Și eu, ca și doamna contesă, mă gândesc la acel Buridan care a fost asasinat și la portofelul lui, ce conținea douăzeci de mii de franci. Fix!

— Am spus eu că mă gândeam la asta? șopti Marguerite cu acreală.

— Noi doi o să vorbim despre asta între patru ochi, scumpa mea! zise foarte încet domnul Lecoq.

Apoi reluă, șmecherește:

— Comayrol, băiete, astă-seară parcă ne-am strecura prin urechile acului, nu? Suntem cu moralul la pământ, sperăm să fim utili și suntem profund convinși că viitorul nostru se află în mâinile prietenului nostru Beaufils, ori Lecoq, ori ce alt nume îi convine pentru a-și desemna prețioasa-i persoană. E ceva adevărat în toate astea, dar descurajarea nu duce nicăieri. Înălțimea mea e mulțumită de dumneata: ai lucrat ca un înger și raportul meu către Colonel va conține o mențiune care-ți va fi foarte favorabilă. Acest nobil notar, domnul Léon Malevoy, este sigur incoruptibil?

— Mă tem că da! răspunse mai-marele slujbașilor.

— Atunci n-o să vă păstreze, de bine ce are cinstea de a vă cunoaște.

— Înainte de a pleca, rosti încet Comayrol, aș putea să-mi bag nasul în dosarul ducelui.

— Să fim cinstiți! îl întrerupse Lecoq. Am o idee. Letanneur și Léon Malevoy sunt prieteni. Domnul Léon Malevoy s-ar putea să-l păstreze pe Letanneur.

Comayrol lăsă să-i scape un gest de dispreț.

— Cei care vor rămâne și cei care vor pleca, vorbi domnul Lecoq cu gravitate magistrală, vor fi întotdeauna pentru mine agenția Deban, autentica. Suntem asociați. Toți care sunteți, ați tras un bilet la loterie în noaptea de Lăsata Secului. Lucrurile avansează. Vreți să vă spun ceva care vă va face plăcere, dar vă va și speria? Acolo, în strada Campagne-Première, ați fost martorii unei crime. Pentru Colonel asta valorează ceva. O jumătate de duzină de băieți cinstiți care pot spune: „În noaptea asta, la ora cutare, un om a fost ucis" și să-l recunoască pe asasin.

— Bine, vru să-l înterupă Comayrol, dar nimeni dintre noi nu l-a văzut pe asasin.

— Și să-l recunoască pe asasin! repetă apăsat domnul Lecoq. Ce dracu'! Nu strica tot! Într-o astfel de situație, niciodată o jumătate de duzină de băieți cinstiți nu e de pus pe foc!

Deodată, din subsolul cafenelei, unde se deschiseseră geamurile, se auziră aplauze frenetice. Se vedeau băieții de la Deban, dansând în jurul lui Joulou, care era în picioare pe masă, cu un pahar în mână, cu capul gol și încoronat cu o triplă diademă, împopoțonată cu nasturi. Ochii îi erau sângerii și obrazul livid.

Marguerite îl strânse de braț pe Lecoq care spuse:

— Omule, doamna contesă se plictisește ascultându-ne vorbind despre afaceri. Astăzi ești liber. Îmi permiteți, frumoasă doamnă? se întrerupse, adresându-se Margueritei.

Îi lăsă brațul și-l trase pe Comayrol deoparte. Marguerite coborî singură de-a lungul galeriei și veni până la arcada unde stătea Roland, ascuns sub hainele lui Davot.

Rămase acolo, pentru că de acolo se vedea interiorul demisolului unde slujbașii lui Deban sărbătoreau nunta și moștenirea lui Joulou.

Ochii Margueritei rămăseseră ațintiți asupra lui Joulou. Se gândea, nemișcată și tăcută.

— Pe strada Notre-Dame-des-Champs, spuse Lecoq mai-marelui slujbaşilor, la mănăstirea Bon-Secours, este ceva care ne interesează. Atenţie la asta! Tânărul de la numărul 10 a dispărut în ziua crimei. Fii foarte atent! Şi tot din ziua crimei doamnele de la Bon-Secours găzduiesc un necunoscut. Până acum, informaţiile mele sunt foarte vagi. N-am nişte date clare, dar flerul meu îmi spune ceva, cred că am prins un fir. Documentele unei anume călugăriţe Françoise d'Assisi sunt la agenţie?

— Este chiar mătuşa ducelui, răspunse Comayrol.

— Un pretext excelent! Mâine te vei duce la mănăstirea Bon-Secours, ca să anunţi schimbarea patronului agenţiei. Când vrei, eşti iscusit în de-alde astea. Adu-mi dezlegarea enigmei şi vei fi recompensat.

Îi întinse mâna lui Comayrol, care deschise gura ca să întrebe ceva.

— Foarte bine, vei fi recompensat, sublinie Lecoq. Ţi-am spus.

— Mâine se va lumina de ziuă? întrebă cu timiditate Comayrol.

— Da, *mâine se va lumina de ziuă, toată ziua şi până la miezul nopţii*, dacă-mi aduci veşti bune.

Domnul Lecoq se întoarse cu spatele şi Comayrol intră în palatul Corneille. În loc să se ducă spre Marguerite, Lecoq făcu câţiva paşi spre strada Vaugirard, fluierând discret motivul muzical din *Robin Hood.*

Studentul răpciugos Piquepuce şi înflăcăratul ştrengar de Paris Cocotte apărură imediat lângă el. Parcă ieşiseră din pământ.

— Mâine la ora zece, ordonă Lecoq, când va fi deschis notariatul din strada Cassette numărul 3, cereţi-i domnului Jaffret să ia planul exact al întregii case. Mai ales modurile de abordare pentru încăperea în care se află dosarele. Întindeţi-o!

Cocotte şi Piquepuce primiră fiecare câte un mic avans pentru treaba pe care o aveau de făcut şi dispărură. Domnul Lecoq reveni spre Marguerite, care chiar în acea clipă atinsese umărul lui Roland, spunând:

— Doamnă, sunteţi bolnavă?

Lecoq începu să râdă. Roland nu dăduse nici un semn de viaţă. Marguerite îşi deschise portmoneul şi puse un ludovic pe genunchii pretinsei femei, adăugând ca o scuză:

— Şi mie mi-a fost foame. Mi-aduc aminte.

— Drept e că se poate juca rolul de înger pentru douăzeci de mii de franci. Nu-i scump, şopti Lecoq, oferindu-i braţul. Sunt obosit. Să mergem.

Vru s-o tragă pe Marguerite după el, dar ea se opuse, arătând cu degetul spre orgia din cafeneaua Corneille. Sărea în ochi figura lui Joulou, înspăimântător de palidă în mijlocul confuziei generale.

— Dacă se va mai trezi vreodată, păziţi-vă... începu ea.

— O să-l adormim la loc, o întrerupse Lecoq.

Se întoarse spre el, sumbră şi frumoasă, căci îşi scosese masca.

— Nu-l cunoaşteţi ca mine! şopti ea.

Erau pe trepte acum, între Roland şi trăsura al cărei vizitiu dormita. Îi întorseseră spatele lui Roland, care făcu o mişcare — prima după mai mult de o jumătate de oră. Mâna lui tremurătoare şi înceată înlătură puţin din şalul care-i acoperea faţa şi ochii arzători se fixară asupra Margueritei. Aceasta continuă:

— Mi-e teamă pentru el şi n-aş vrea să i se facă vreun rău. Este bruta mea: un lup frumos ca un leu, atunci când se luptă. Nu el a înfăptuit crima, nu! Celălalt avea un pumnal în mână. Celălalt era mai viteaz ca el şi frumos ca un înger!

— Ţi-e somn, fata mea, vorbi cu viclenie Lecoq. Visezi.

Marguerite tăcu. Cu capătul unui baston pe care-l ţinea în mână Lecoq biciui degetele vizitiului adormit, care se îndreptă de spate pe locul lui şi-şi reluă mecanic mişcările. Marguerite întrebă:

— Dacă în această afacere este amestecat un duce, aş putea deveni ducesă?

— Pe toţi dracii! reluă Lecoq râzând.

Îi oferi braţul, pentru a o ajuta să urce în trăsură, şi adăugă cu răceală:

— E un nimic pentru metresa lui Toulonnais l'Amitié. Acasă, Jacobi!

Vizitiul porni caii.

Roland se ridică în picioare, fără efort, de parcă un șoc electric îi reînviase trupul. De data aceasta mintea-i era tulbure. Când trăsura, pornită deja în galop, dădea colțul străzii Corneille, își puse ambele mâini la frunte și șopti;

— Marguerite... Marguerite... Mă duc la mormântul mamei mele...

Porni, dar în loc să plece în direcția cimitirului, urmări trăsura Margueritei. Luciditatea îi revenea încet-încet. Mergea cu ușurință și bine. Traversând piațeta, fu îmbrâncit de câteva ori, dar nici nu-și dădu seama. Era călit. Pe strada Racine putu să alerge.

La o sută de pași pavajul i se mișcă sub picioare, ca puntea unei nave intrate în tangaj. Revăzu trăsura în mijlocul unei lumini strălucitoare. Trăsura era descoperită și alerga pe sub niște copaci mari, scăldați în soare. Marguerite, în rochie albă, cu părul lung despletit pe umeri, se apleca deasupra unui tânăr.

„Eu sunt!“ își spuse Roland, pe care-l cuprinsese amețeala. „Mă recunosc. Opriți! Vreau să merg la cimitir!“

După strălucirea aceea puternică urmară întunecimi de nepătruns.

Roland încă alerga, dar în zig-zag, ca un om beat.

În urechi i se spărgeau zgomote de tot felul. I se păru că vede stele căzând ca o ploaie. Se prăbuși și nu făcu nici un efort ca să se ridice, ba chiar sărută pavajul străzii, gândind: „Am ajuns. Acesta e mormântul mamei mele“.

Noaptea trecu, măsurată de bătăile orologiului din apropiere. Orașul adormise, obosit de orgie. Zorile se născură reci și triste.

Roland zăcea întins la pământ, cât era de lung. O ploaie monotonă cădea fără zgomot, scurgându-se în firișoare subțiri de apă spre râul care forma mici cascade. Cerul cenușiu era ca o dungă subțire între crestele dantelate ale caselor. Era una dintre acele străzi vechi, rămășițe ale Parisului de altădată, căruia Parisul de acum îi amputa încetul cu încetul ultimele amintiri. Într-un capăt, strada urca brusc spre Sainte-Geneviève, în celălalt capăt își croia drum întortocheat printre cocioabele de Ev Mediu, ajungând la palatul Cluny.

Nu trecea nimeni. Chiar deasupra locului unde zăcea Roland, ca un cadavru de cerşetoare moartă de foame, un felinar cu sticla afumată se balansa, scârţâind tânguitor.

Felinarul lumina o casă mare şi dărăpănată, în faţa căreia spânzura o firmă cu desene ciudate. Firma reprezenta un pictor bărbos, în picioare, în costum de lucru, cu pensula şi paleta în mână, în faţa unei pânze întinse pe şevalet şi pe care erau pictaţi doi oameni pe jumătate dezbrăcaţi, care se luptau în mijlocul unei mulţimi de crocodili, tigri, şerpi, copii, guvernante şi militari.

Sub firmă, un înscris aproape şters de vreme spunea:

Inimă de Oţel, pictor de firme
Realizăm decoruri
pentru circari şi artişti de bâlci.

PARTEA A DOUA

DOMNUL INIMĂ

1 CÂTEVA INFORMAŢII DESPRE INIMĂ-DE-OŢEL

Au trecut zece ani. Ne aflăm în luna decembrie a anului 1842 şi povestea noastră se reînnoadă în interiorul acestei case din cartierul Sorbonei, în faţa căreia căzuse Roland, epuizat, aproape mort, în noaptea sărbătorii de la mijlocul postului mare.

Exteriorul casei nu se schimbase deloc. Era tot un corp de locuinţe destul de mare, flancat de două calcane sărăcăcioase şi dărăpănate. Nimic nu anunţa încă în împrejurimi feerica transformare ce avea să vină şi care de atunci încoace a înlocuit brusc cu un oraş nou acele cocioabe ciudate, care povesteau secolului nostru uimit întunecate legende din Evul Mediu.

În centrul corpului de case şi sub ferestrele primului etaj, vântul rătăcit printre străduţe legăna, ca şi altădată, o firmă: aceeaşi firmă reprezentând un artist bărbos, care picta un tablou cu doi luptători luându-se la întrecere, înconjuraţi de animale apocaliptice. Şi tot ca altădată, această firmă spunea:

Inimă-de-Oțel,
Pictor de firme,
Realizează decoruri
pentru circari și artiști de bâlci.

Înainte de a trece poarta joasă, deasupra căreia se găsea o nișă ogivală, care trebuie să ne aducă înapoi la povestea noastră, să aruncăm o privire pe partea opusă a străzii. Acolo se ridica o casă modernă, mult retrasă față de celelalte, parcă prevestind aliniamentul de mai târziu. Această casă era îngrijită, cu aspect burghez și cu ferestre mici, pătrate. Patru dintre cele cinci geamuri de la primul etaj aveau grilaje de sus și până jos, lăsând să se vadă o mulțime de păsări, de parcă întreg apartamentul, nelocuit de oameni, ar fi fost doar o imensă colivie.

Deocamdată nu mai avem nimic de spus despre casa din față, construită de curând de către un rentier modest și la locul lui, pe nume Jaffret, cunoscut în cartier sub porecla de „bunul Jaffret". El ocupa primul etaj. Păsările erau ale lui și el era al păsărilor. De trei ori pe zi apărea la a cincea fereastră și toate vrăbiile de pe malul stâng al Senei veneau să-i mănânce din palmă, împărtășind categoric opinia vecinilor: o inimă minunată!

Era ora nouă dimineața. O rază de soare lumina în capătul străzii acoperișul palatului Cluny, lăsând în umbră fațada casei lui Inimă-de-Oțel. Păsările bunului Jaffret cântau, iar vrăbiile, libere, zburau de colo-colo, nerăbdătoare, așteptând deschiderea celei de-a cincea ferestre.

Scara ce ducea la Inimă-de-Oțel, pictor de firme, era din piatră și pe jumătate prăbușită. Frumoasa rampă din fier forjat era mâncată de rugină. Treptele acoperite de praf umed și zidurile mucegăite răspândeau un miros de pivniță. Ajungând pe palier, prin ușa batantă, mâncată de carii, se intra într-unul dintre cele mai remarcabile atelier din Paris, singurul din această capitală — cum susținea sus și tare domnul Baruque, ucenic în puterea vârstei, primul elev al faimosului Tamerlan — deci singurul atelier care putea să arate de jur-împrejurul

pereţilor o ghirlandă de şobolani împăiaţi, compusă din opt sute optzeci şi trei de subiecţi, toţi omorâţi în această clădire, fără ajutorul pisicilor.

Nu trebuie să credem că trecem pragul unui loc fantastic ori necunoscut. Mulţi poeţi protestează revoltaţi că Parisul pierde una câte una vechile sale trăsături. Este destul de adevărat, dar atelierul Inimă-de-Oţel încă există, fericit şi glorios. Nu va dispărea atât de curând. Admirabilul echilibru dintre scopul său şi mijloacele de execuţie face din el un lucru aproape veşnic.

Poate îşi va schimba locul în urma demolărilor şi a alinia-mentelor, dar nu va muri niciodată, trebuind să-şi exileze ghirlanda de şobolani dincolo de fortificaţii şi să-şi vâre gloria în cine ştie ce baracă, în mijlocul câmpului Saint-Denis. El răspunde unei necesităţi. Pentru o întreagă populaţie, interesantă şi numeroasă, „domnii artişti de bâlci", el este însuşi templul picturii şi cel mai nesemnificativ tablou al său valorează mai mult decât două saloane de expoziţie naţională.

Când a fost fondat? Cărui spirit îndrăzneţ îi datorăm această manieră, deopotrivă copilăroasă şi sublimă, naivă ca Cimabué, colosală ca Michelangelo? Nici o academie, până în ziua de azi, nu a instituit un premiu pentru a elucida misterul. Meşteşugul este franţuzesc şi ne face cinste. Parcurgeţi alte ţări şi întreg universul, să vedeţi dacă găsiţi portrete în picioare ale femeii-colos, comparabile cu cele ale acestui Muchamiel, care era Inimă-de-Oţel, care domnea la sfârşitul Imperiului! Şi azi se cumpără petice din ele, la preţul aramei. Domnul Malpaigne, directorul unuia din primele teatre europene, cel care cânta romanţa *L'Éclair* într-o porta-voce, de-ţi dădeau lacrimile, şi care înghite fără probleme o sută de croşete, are în galeria sa din strada Goutte-d'Or o pipă şi un obraz al domnişoarei Cuiraseu, tânără gigantă de paisprezece ani, din păcate răpită de către aliaţi în 1819. Portretul îi aparţinea lui Tamerlan, victimă a propriei sale lipse de cumpătare. Domnul Malpaigne a refuzat nouă franci pentru aceste rămăşiţe. „Numai chipul valorează zece franci, juri că-i din carne şi oase".

Ei bine, domnul Baruque era chiar elevul lui Tamerlan! Iar despre Gondrequin se spunea că era mai talentat decât Baruque-Gondrequin, poreclit „Militarul".

Să revenim asupra acestei aprecieri pitorești a domnului Malpaigne, nu numai unul dintre primii directori de teatru european, dar și prim-pedichiurist al tuturor curților străine, ale căror prospecte poartă acest strigăt din inimă: *A salva ori a muri!*

„Numai chipul valorează zece franci, juri că-i din carne și oase." În această exclamație rezidă explicația succesului secular al atelierului Inimă-de-Oțel: o casă unde nimic nu era prea mult pentru a-i mulțumi pe cei cu spirit practic. Vi se livrau coțofane hoațe, grase ca niște curcani, fără creșteri de preț. Nu exista cineva care să nu fi admirat portretul fraților Poitrail, primii care au ridicat în brațe tunuri. Se vedea acolo Poitrail cel tânăr, ținând în brațele întinse câte nouă artileriști. Această capodoperă se datora lui Quatrezieux, care era Inimă-de-Oțel din timpul lui Ludovic al XVIII-lea, un rege al spiritului. Quatrezieux era și autorul tabloului doamnei Leduè, în care această celebră artistă era reprezentată în momentul în care Arlésien, soțul ei de suflet, îi spărgea pietre de pavaj pe burtă, cu ajutorul unui baros de forjă. Asta incita puternic imaginația. Arlésien spărgea bucăți de macadam în dinți și-și turna plumb topit în urechi. Tabloul lui Quatrezieux arăta toate aceste isprăvi în cele patru colțuri, în vreme ce ca fundal pictase mai mulți săteni, încălțați cu saboți, dansând pe stomacul doamnei Leduè. Această femeie, cu adevărat superioară sexului ei, râdea și părea că spune: „Hei, să cânte muzica!"

Pe cerul desenat în detaliu, purtând toate ornamentele specifice la un loc — soarele, luna și stelele — doi îngeri priveau scena cu doamna Leduè, spunându-și între ei, de-a lungul a două panglici care le ieșeau din gură: *„Trebuie să vedeți, ca să credeți"*.

Chiar dacă aici nu ne găsim printre oameni din lumea bună, astfel de personaje își au strălucirea lor. Doamna Leduè era prima femeie sălbatică, iar mielul ei era primul miel.

Când doamna Leduè fusese mâncată de primul său leu, Quatrezieux făcuse un tablou micuț, care fusese agățat sub cel mare. Fiica lui îi urmase, în ciuda legii salice. Tabloul ei cu copilul encefal făcuse turul lumii. Din păcate, era o fire

pătimaşă şi-şi luase zilele pentru un Hercule ingrat, care nu merita sacrificiul.

Dar nemuritorul atelier îl găsise pe Tamerlan, şi după Tamerlan, pe altcineva.

Inimă-de-Oţel a murit. Trăiască Inimă-de-Oţel! Ar fi fost suficient un manechin pentru a perpetua dinastia.

Scara de piatră dădea mai întâi într-o cameră măricică, ale cărei ferestre priveau către cele ale bunului Jaffret, care locuia vizavi, spre vest. Peretele dinspre răsărit al camerei fusese dărâmat aproape integral, astfel încât dădea spre un hangar care ar fi putut servi drept biserică, atât era de mare şi de înalt. Lumina venea de sus şi putea fi modificată prin întinderea pe şasiuri a unor pânze de ambalaj. Aceste pânze, dintre care unele erau matlasate, creau un efect minunat, la care se adăuga cel al imenselor draperii naturale ţesute de păianjeni. O sobă din fontă, încălzită cu turbă, degaja mirosuri austere. Prin deschiderile din dreapta şi din fundul hangarului se vedeau copaci, pentru că această construcţie se ridica într-o grădină din care ocupa un sfert. Grădina, un loc minunat, se întindea până în strada Mathurins-Saint-Jacques şi conţinea mai multe dependinţe, printre care un micuţ pavilion în stil rinascentist, numit în cartier Turnul Bertaut. După spusele celor care se interesează de astfel de nimicuri, poetul Bertaut locuise în această casă, dar domnului Gondrequin asta îi era indiferent, iar domnul Baruque recunoştea sincer că nu-i păsa în nici un fel.

În anul 1842, unde ne situăm noi, pavilionul servea drept locuinţă pentru Inimă-de-Oţel de atunci, supranumit pe scurt „Domnul Inimă".

Căci totul aparţinea aici lui Inimă-de-Oţel: casa, hangarul, grădina, dependinţele. Acest domeniu era plătit cu 1200 de franci anual, câte 300 pe trimestru. Secolul nostru începea să capete unele aspecte care displăceau şi domnului Baruque, şi lui Gondrequin-Militarul.

Pe atunci erau nişte vremuri bune şi îmbelşugate. Nimic nu lipsea din atelierul unde necesarul devenise abundent, admiţând chiar şi o notă de lux inutil. În afară de ghirlanda de şobolani împăiaţi, deja menţionată şi care tivea

mândră zidurile, o cantitate de obiecte ciudate, cumpărate sau oferite din prietenie, mobila acest templu. Nimeni nu se gândea să le vândă, deși aici se aflau înglobați mai mult de o sută de scuzi în nimicuri cu care s-ar fi umplut peste zece trăsuri mari, din cele folosite la mutări: cârpe cu paiete strălucitoare, schelete de animale, aparate demult ieșite din uz (dacă vreodată vor fi folosit la ceva, deși ne îndoim teribil de acest lucru), păsări fripte făcute din carton și mai multe păpuși mecanice, ieșite la pensie.

Totul era acoperit cu un respectabil strat de praf, la fel ca mobilierul industrial, a cărui dezordine nici cea mai măiastră pană de scris n-ar putea-o descrie vreodată.

Cu toate acestea, uzina mergea din plin. O armată de ucenici în ale picturii, tineri și bătrâni, îmbrăcați cu haine ciudate, cu capul acoperit de pălării sau berete fantasmagorice, dar mândri peste poate de înfățișarea lor absurdă, periau pânzele prost fixate sau măturau șasiurile întinse pe podea. Culoarea curgea în valuri, producând lucruri indescriptibile, desenate ca o insultă adusă rațiunii. Majoritatea soldaților ce compuneau acest batalion turbulent nu cunoștea nimic din principiile elementare ale artei, dar erau dirijați de caporali cu ochi vigilenți, cu mână sigură, școliți în meseria de a picta prost și care știau, criminalii, cum se colorează o peluză, cum se „încremenește“ un râu, cum se disproporționează un corp, cum se falsifică o mișcare. Dacă au existat vreodată artiști, atunci erau aceștia. Deasupra artiștilor se situau maeștrii: doi semizei: domnul Baruque, zis și „Vicleanul“, și domnul Gondrequin, supranumit „Militarul“.

Domnul Baruque era un bărbat scund, de cincizeci de ani, slab, uscat și serios, mistificator cu sânge rece și prieten cu toți din atelier, în ciuda aparențelor severe. Gondrequin era un tip zdravăn și bun, naiv și convins, respectând foarte tare poziția socială în care ajunsese datorită tatălui său și generozității Providenței.

I se spunea „Militarul“, nu pentru că ar fi avut cinstea de a fi aparținut armatei, ci datorită iubirii nebune pe care o avea pentru gloria războinicilor. Duminica domnul Gondrequin se deghiza în june soldat, „a cărui mustață o avea“,

pentru a folosi expresia lui Cascadin, ucenicul. Pe deasupra, Cascadin îl acuza și pentru că-și strecura sub redingotă un fular roșu, pe care îl lăsa să iasă puțin prin butonieră, fiind astfel decorat neoficial, fără știrea guvernului.

Domnul Baruque și domnul Gondrequin erau cei doi locotenenți ai lui Inimă-de-Oțel. Domnul Baruque avea o vedere de ansamblu și grupa marile mase, domnul Gondrequin *atrăgea ochiul.*

Fiecare tablou destinat domnilor artiști de bâlci conținea unul sau mai multe obiecte care trebuiau *să atragă ochiul. Great attraction!* urlă afișul saltimbancilor englezi. Franța, mereu delicată, cerea lui Gondrequin un portret amăgitor, cu o focă sau un copil cu două capete. Gondrequin excela mai ales în albinoși și, deși disprețuia anatomia, oamenii-schelete, în care era maestru, făceau furori.

Deasupra semizeilor se afla Jupiter, care guverna Olimpul: Inimă-de-Oțel, maestrul maeștrilor, tânăr, frumos, strălucitor, adăugând tuturor acestor date ale naturii o atracție prin mister. Domnii artiști de bâlci nu-l văzuseră niciodată. Se spunea că la orele când ziua era pe sfârșite iar atelierul devenea o imensă singurătate, cobora uneori din norii săi, pentru a realiza un racursiu imposibil, pentru a finisa o perspectivă rebelă, pentru a topi valurile înghețate ale unui ocean. Se spunea: e o legendă. Era o legendă, dar nimeni nu-l cunoștea pe invizibilul succesor al lui Muchamiel, al lui Tamerlan și al lui Quatrezieux. Superior naturii umane, „domnul Inimă" își exercita din înălțimi influența sa regală. Era poezia unui întreg popor. La sărbătoarea de la Saint-Cloud, la bâlciul de turtă dulce, imaginea sa aureolată trecea prin visele tuturor moștenitoarelor de bărăci de bâlci, la orele mistice când toba mare înceta să bată...

În această dimineață, în afară de mai multe firme cu lebăda și crucea, calul alb sau cocoșul îndrăzneț — bagatele —în afară de diverse tablouri destinate cortului somnambulei din Paris, casei tinerei gigante sau peșterii femeii sălbatice care devorează șerpi împăiați — simple frivolități — atelierul Inimă-de-Oțel executa două pagini magistrale, două mari tablouri istorice: „Turnul din Nesle" și „Exercițiile familiei

Vacherie". Familia Vacherie, numărând douăzeci de membri, poza la stânga, cu instrumentele sale și leul de mare, adus într-o găleată. Turnul din Nesle era la dreapta: trei scene despărțite prin stâlpi — taverna, magicianul, temnița. La prima vedere, se părea că totul e simplu, numai că directorul teatrului de bâlci, cu o imaginație îndrăzneață și abilă, comandase trei ferestre deschise: una în tavernă, una în palatul lui Ludovic cel Încăpățânat, una în închisoare — asta pentru a ilustra cele trei numere ale trupei. Prima fereastră era pentru jocurile zigomatice: Patagon jonglând cu cei doi elefanți ai săi; a doua fereastră lăsa să se vadă lupta din Sud, dintre Arpin și Marsilia, a treia servea drept cadru pentru luarea cetății din Anvers.

Poftiți să comandați astfel de lucruri nepricepuților care expun în Palatul Industriei! Pe podium se aflau trei modele: un băiețel sărac, ce poza pentru copiii lui Patagon, și doi bărbați, unul în picioarele goale, celălalt descoperindu-și mândru torsul gol.

Acești doi bărbați, „tăiați" la jumătatea corpului și apoi „sudați" de ochiul artistului — torsul unuia peste picioarele celuilalt — trebuiau să formeze un Hercule complet. Picioarele se numeau Similor, torsul se numea Échalot. Îl posedau în comun pe Saladin, copilul cel sărac, aceasta fiindu-le singura avere.

— Fiți amabilă, domnișoară Vacherie, și arătați-vă talentele, ordonă Gondrequin-Militarul, luând pensula de la unul din caporali. Dumneavoastră sunteți punctul de atracție aici, în colțul din dreapta. Ei, gata! Zâmbiți, vă rog!

Domnișoara Vacherie, neagră ca o cârtiță, își puse un pumnal în echilibru pe vârful nasului și înțepeni așa. Era urâtă de ți se făcea pielea de găină, dar Similor, „omul cu picioarele", o contempla cu o plăcere vinovată.

Échalot, partea de sus a atletului, îi zâmbea lui Saladin, care se târa pe podium ca o râmă.

Era o liniște de mormânt în atelierul în care fiecare lucra hotărât, dacă nu și bine.

Din când în când, domnul Baruque ridica vocea, pentru a spune:

— Acum gura, şi daţi-i drumul la treabă! Toată lumea! Se aude?

Militarul adăuga ferm:

— Timpul zboară, căci are aripi! La galop!

Şi, într-adevăr, mulţimea de ucenici îi dădea drumul. În dezordinea profundă a acestui Capharnaum, frontul se mişca într-o ordine perfectă. Fiecare îşi avea postul său de combatant. Imposibil de fabricat nişte produse mai înfiorătoare cu mai mult zel şi mai multă metodă.

Doar domnii Baruque-Vicleanul şi Gondrequin-Militarul aveau dreptul să-şi aprindă pipele şi să vorbească tare. Ceilalţi abia dacă puteau să strecoare la urechea vecinului nişte calambururi de la teatrul Pantheon.

Pînă şi modelele şuşoteau timid, şi „ursul" familiei Vacherie, un bătrân oribil, de a cărui ferocitate nu se temeau nici copiii, se lăsa pictat fără revoltă, neândrăznind să caşte decât pe jumătate.

Domnul Baruque spuse:

— Scurtă şi bună! Şedinţa nu va dura nici două ore, căci azi sărbătorim onomastica domnului Inimă.

— Festinul lui Balthazar, bucurie şi pahare cu vin de toate felurile, adăugă domnul Gondrequin-Militarul. Cel ce nu e invitat la nuntă va putea veni în strada Mathurins, să privească la focurile de artificii, pe deasupra zidurilor. Nu se plăteşte nimic pentru asta. Daţi-i drumul! Timpul zboară, căci are aripi. Fără să mai socotim că s-ar putea să fim deranjaţi azi de inspecţia rechinilor, care au cumpărat casa şi terenul şi care ne vor demola.

— Noi doi avem cinstea să-i cunoaştem pe rechini, spuse cu mândrie Similor, omul cu picioarele, în timp ce Échalot, cel cu torsul, scoase un oftat prelung.

În acel moment, pe partea cealaltă a străzii, bunul Jaffret deschise a cincea fereastră, cea fără gratii, şi pe loc, o mulţime de vrăbii începură să zboare în jurul ei, ca un roi de muşte. Dar fugiră ciripind, căci bunul Jaffret nu era singur.

A cincea fereastră a acestui om atât de bun cu păsărelele depăşea puţin zidul de nord al casei lui Inimă-de-Oţel, astfel încât avea vedere spre grădină şi spre pavilionul Bertaut, situat

la capătul aleii ce cobora spre strada Mathurins-Saint-Jacques. O rază palidă de soare traversa pavilionul, luminând un bărbat tânăr și frumos, care dormea pe patul său.

Bunul Jaffret avea în mână o binoclu de spectacol și-i spunea însoțitorului său:

— Acest Lecoq ne ținea cu capul sub apă. Acum că-i mort și îngropat, noi suntem stăpânii. Știu că aveți afaceri, ca toată lumea, dragă domnule Comayrol, și nu v-aș fi deranjat pentru un nimic. Fixați-vă claritatea și așteptați ca tânărul să se întoarcă. Veți vedea că merită osteneala.

2 DOUĂ PRIETENE DE PENSION

— Rosette!

— Nita!

Cele două strigăte de bucurie se încrucișară la colțul străzii Cassette cu strada Le Vieux Colombier. Trăsura tinerei prințese de Eppstein se opri brusc, la un ordin dat cu vioiciune, și Nita, îmbujorată de plăcere, se aplecă peste portieră:

— Urcă repede, sau cobor eu!

Domnișoara Rose de Malevoy se plimba pe jos, în compania unei cameriste care ducea în mână o carte de rugăciuni. Nita deschise singură portiera, înainte ca valetul să coboare de la locul său. Doamna de companie care o însoțea o certă, scandalizată:

— Prințesă! Ah, prințesă!

Dar pentru că Rose ezita să urce, prințesa Nita, nici una, nici două, sări pe pavaj și se aruncă în brațele prietenei sale.

— Rea ce ești! spuse cu lacrimi în`ochi. Răutate! Nu te-am văzut de atâta timp!

Emoționată și ea, Rose de Malevoy îi întoarse sărutarea și strecură o privire rapidă spre interiorul caleștii.

— Ah! exclamă ea, luminându-se la față. Doamna contesă nu e aici?

— Nu, replică Nita. Vom fi singure cu bona Favier, și am atâtea să-ți spun! Dacă ai ști!...

Doamna de companie, persoană importantă, înfofolită și îmblănită, coborî la rândul ei, cu ajutorul valetului. Departe de mine pretenția de a-i lăsa pe călători să creadă că la Paris e nevoie de mai mult de atât pentru a atrage o întreagă șleahtă de vagabonzi pe trotuare. Haimanalele se adunară, privind de parcă nu ar fi văzut ceva mai surprinzător în viața lor.

— Prințesă... zise doamna de companie, care cel mai adesea începea să vorbească, dar nu apuca să termine. Nu știu, într-adevăr, dacă e rezonabil să...

— Draga mea Favier, o întrerupse Nita, de ce-ai coborât? A fost un efort inutil. Domnișoara de Malevoy e cea mai bună prietenă pe care o am și tutorele meu va fi foarte mulțumit s-o vadă. Urcă înapoi, te rog!

Rose de Malevoy încă ezita.

— Știe englezește? întrebă ea în șoaptă, desemnând-o cu o ocheadă pe doamna de companie.

— Deloc! Nici măcar un cuvânt! răspunse Nita, tot în engleză, râzând. Haide! Contele o să ne întâmpine în strada Mathurins-Saint-Jacques și la întoarcere te lăsăm acasă.

Rose se întoarse spre cameristă și-i spuse:

— Întoarce-te acasă, Julie, și anunță-l pe fratele meu că sunt cu prințesa de Eppstein, care nu e însoțită de doamna contesă.

— Și mii de salutări dragului meu notar, adăugă veselă Nita.

Nita o așeză pe Rose lângă ea și corpolenta doamnă de companie luă loc în față, nemișcată, tăcută și gravă. Magnificul atelaj, care lovise nerăbdător cu copitele pavajul, își reluă galopul spre Saint-Sulpice. Haimanalele se întoarseră la treburile lor.

Fără să fim nerespectuoși față de domnișoara Nita de Clare, mai bine-zis prințesa de Eppstein, căci era condamnată să-și poarte acest titlu cât roata carului, Rose și cu ea formau cel mai frumos cuplu de fete care se putea vedea. Domnișoara

de Malevoy avea 20 de ani. Era brunetă, cu ochii de un albastru închis, un pic cam palidă și cam înaltă, dar armonia trăsăturilor îi răscumpăra paloarea, astfel încât nu puteai să nu-i admiri talia fragilă. Rose ilustra în cel mai înalt grad acea calitate numită distincție.

Pentru că fiecare strat social are o idee specifică despre termenul de distincție, vom afirma că a Rosei era cea bună.

Dar Nita avea, într-adevăr, mai mult de atât. Orice s-ar crede, distincția este o calitate subalternă și cuvântul în sine precizează acest lucru, desemnând o trăsătură care evidențiază un chip dintr-o mulțime. Ați auzit vreodată spunându-se despre o regină că se distinge? Ar fi un nonsens.

Nita nu era și nu putea fi din mulțime. Sigur, facem abstracție de noblețea căpătată prin naștere și prin avere, debarasând-o de această ghirlandă de titluri, care se înnodau pompos în jurul numelui ei. S-o luăm așa cum a creat-o Dumnezeu și așa cum a format-o educația primită. Nita era admirabil de frumoasă, de o frumusețe sinceră, clară, surâzătoare și îndrăzneață. Orice nor ar fi trecut peste splendoarea fericită a acestei tinereți și orice doliu — iar toaleta ei vorbea despre asta — nu ar fi putut stinge decât o clipă focul nobil al privirii, însă necazul nu putea să aplece pentru mult timp fruntea aceasta regală. Ea trebuia să se redreseze prin putere și fericire, oriunde femeia e victorioasă în luptele iubirii și vieții.

Am văzut-o copil, odinioară, în colțișorul înghețat în care maica Françoise d'Assisi ispășea gloriile unui trecut învins. Atunci fusese mai degrabă ciudată decât frumoasă, cu ochi prea mari pentru acel chip tras și palid. Vârsta o schimbase. Înflorise exploziv, magnific și aproape imprevizibil. Fiecare zi îi adăuga un farmec, un parfum, o împlinire. Îi înmărmurea deopotrivă pe cei ce-o iubeau și pe cei ce-o detestau.

Avea un păr bogat, de un blond întunecat și plin de reflexe misterioase, pe care lumina îl preschimba într-o aureolă. Sprâncenele, mai închise la culoare, frumos arcuite, dădeau autoritate acelor ochi mari, zâmbitori și blânzi, a căror privire părea întunecată ori de câte ori emoția îi preschimba, ca la o mișcare de baghetă magică, întreaga fizionomie. Nasul grecesc

își deschidea nările ca niște petale de trandafir. Gura-i era ca de copil, când surâdea, arătându-și veselia perlată a dinților. Dar imediat ce nu mai surâdea, gura, mai proaspătă ca o floare, își ridica puțin buzele și rostea fără cuvinte: „Vreau!"

Era cu un an mai tânără decât Rose. Aveau cam aceeași înălțime, dar silueta Nitei era mai frumos cambrată. Deși Nita avea o frumusețe mai înălțătoare și mai profundă, lângă ea Rose câștiga în farmec și în frumusețe. Între ele exista o armonie perfectă și plenară, care încânta ochiul și făcea să bată inima.

După ce se așezară, prințesa Nita luă mâinile Rosei într-ale sale.

— Mi-ești la fel de dragă, mă gândesc mereu la tine. Ai fost îngerul meu cel bun timp de un an, cât m-au ținut la Sacré-Coeur, după... după...

Nu-și termină fraza și ochii i se umplură de lacrimi.

Fusese ținută la Sacré-Coeur după moartea generalului duce de Clare.

— Sărmanul și bunul meu tată! șopti ea. Vineri s-au făcut doi ani... și doliul încă nu se sfârșise când bătrâna mea mătușă, călugărița de la Bon-Secours, a plecat și ea dintre noi. Era ultima: acum sunt singură.

— Permiteți-mi, prințesă — zise blajin doamna de companie — să vă amintesc că nu sunteți deloc singură. Doamna contesă e o a doua mamă pentru dumneavoastră.

— Bine, Favier, răspunse Nita cu un gest de nerăbdare. Când am s-o atac pe doamna contesă, ai să ai tot timpul s-o aperi.

Apoi adăugă, apropiindu-se de prietena ei.

— De ce m-ai părăsit, Rosette? Aș fi vrut să fii mereu lângă mine.

— Pentru că, răspunse domnișoara de Malevoy după o ezitare și vorbind în engleză, fratele meu nu vrea să merg la palatul de Clare.

Doamna de companie se înroși. Ochii ei placizi avură o scânteiere. Nita întoarse spre ea o privire dulce și îi spuse:

— Nu am prea des ocazia să vorbesc englezește. Îmi permiți?

— Doamna contesă și vicontele Annibal vorbesc englezește amândoi, replică doamna de companie. În realitate, prințesă, nu vă lipsesc ocaziile de a face conversație.

Își încrucișă bridele pălăriei și luă o atitudine resemnată. Rose o atinse ușor cu cotul pe prietena ei. Schimbară o ocheadă rapidă, care spunea multe: întrebări și răspunsuri. Întrebarea domnișoarei de Malevoy era: „Te-am întrebat mai devreme dacă nu știe engleză și mi-ai răspuns că nu. Ești sigură că nu te înșeli?"

Răspunsul Nitei era categoric: „Deloc." Reluă cu vioiciune și nu fără un accent de mânie, dar tot în engleză:

— Mi-e permis să te întreb de ce notarul meu nu vrea să vii la palatul de Clare?

Rose răspunse:

— În tinerețe a cunoscut-o pe doamna contesă.

— Și ți-a spus că... începu Nita. Ce ți-a spus?

— Nimic, o întrerupse Rose. Nu vrea, asta-i tot. El decide.

Se făcu liniște. Doamna de companie închisese ochii.

Rose se apropie mai mult de urechea Nitei și-i șopti:

— Ascultă... Fratele meu ar vrea să te vadă fără martori. Nu-mi răspunde, și să vorbim despre altceva. Faci ce vrei. Eu am făcut ce trebuia.

Ochii bonei Favier se deschiseră. Rose adăugă cu dezinvoltură în franceză:

— Te credeam la Roma, Nita.

— Plănuisem să stau acolo toată iarna, răspunse prințesa, care cu greu își ascundea tulburarea. Dar a venit o depeșă de la Paris și ne-am făcut bagajele imediat.

Favier tuși și spuse sec:

— Depeșa avea legătură cu interesele dumneavoastră, prințesă.

Își făcu semnul crucii, pentru că treceau pe lângă poarta laterală de la Saint-Sulpice. Cele două fete o imitară.

— Ai auzit vorbindu-se ceva despre atelierul lui Inimă-de-Oțel? exclamă brusc Nita, prefăcându-se veselă.

— Nu, replică Rose, gânditoare. Ce-i cu atelierul ăsta al lui Inimă-de-Oțel?

— Este un mister al Parisului, imaginează-ți, și încă foarte la modă, ca toate misterele acestui oraș... Bănuiesc că ai citit *Misterele Parisului*, de Eugène Sue.

— Nu, răspunse domnișoara de Malevoy. N-am citit niciodată romane.

— Ei bine! Nu ești curioasă? Favier nu voia să mă lase să le citesc, dar contesa a zis: „De ce nu? Cartea asta n-o să-i facă nici rău, nici bine".

— Dar prințesa e un copil răsfățat, zise încet Favier, privind-o pe Rose. Doamna contesă face tot ce vrea prințesa.

Rose surâse cu un aer de îndoială și întrebă în engleză:

— Ești fericită?

Nita izbucni în râs.

— Draga mea, răspunse ea, tu nu citești romane, dar gîndești. Ce vrei? Am nouăsprezece ani și mă numesc prințesa de Eppstein. Dacă aș striga după ajutor, cu vocea de contralto pe care o am, împreună cu jumătatea mea de milion de rente, aș fi auzită de la antipozi. Tot mai crezi în tutori feroci, scumpa mea Rosette?

— Ești fericită? repetă domnișoara de Malevoy.

— Da, sunt. Cât se poate de fericită.

Rose spuse cu simplitate:

— Cu atât mai bine. Mi-era teamă c-ai să afirmi contrariul.

Nita nu ar fi știut să definească starea de spirit care o cuprindea. La rândul ei, coborî vocea, pentru a întreba, tot în engleză:

— Știi pentru ce motiv vrea să mă vadă domnul Léon de Malevoy?

— Vorbim adesea despre tine, dar sunt anumite lucruri pe care fratele meu nu le-ar spune nimănui.

— Ai devenit mult mai serioasă cu timpul, gândi Nita cu voce tare.

— Adevărat... Adevărat... repetă domnișoara de Malevoy. Fratele meu tânjește și suferă. Am impresia că și eu am uitat să râd.

Chipul radios al Nitei se întunecă.

— Fii sinceră cu mine, șopti ea. S-a întâmplat ceva?

Văzu o lacrimă, strivită între pleoapele Rosei, și o strânse cu putere în brațe.

— Prințesă, începu doamna de companie, stând ca pe ace. Conveniențele...

— Nu mă certa, bonă! o întrerupse Nita. E singura mea prietenă.

— Doamna contesă nu vă e cea mai bună prietenă? protestă Favier.

— Ba da, ba da, numai că nu-i același lucru.

Și fără să se mai scuze, se întoarse din nou spre Rose, pentru a-i spune tot în engleză:

— Plângi din cauza fratelui tău?

Domnișoara de Malevoy clătină din cap, fără să răspundă.

— L-ai revăzut vreodată? întrebă prințesa, schimbând brusc tonul.

Asta nu se referea la frate, căci Rose tresări, fără să-și ridice ochii.

— Îl iubești? vorbi Nita, coborând vocea. Nu minți!

— Nu l-am revăzut decât o dată, spuse domnișoara de Malevoy, vorbind rar, pe un ton ce s-ar fi vrut rece. Nu iubesc pe nimeni. Aici, pe pământ, fratele meu e totul pentru mine.

Dacă în acel moment ar fi privit-o pe prințesă, ar fi văzut că obrazul i se îmbujorase, iar ochii îi străluceau.

— Eu l-am revăzut de mai multe ori, spuse Nita. În pădure, călare pe un cal frumos, dar singur, întotdeauna singur, nesalutând pe nimeni... S-ar părea că e total necunoscut, căci nimeni n-a putut să-mi spună numele lui. Și, totuși, i-am întrebat pe mulți!

— Te-a recunoscut? o întrebă Rose.

— Nu știu, răspunse prințesa. Zău că nu știu.

Vocea îi tremura, rostind aceste cuvinte. Pleoapele Rosei se ridicară, parcă fără voia lor. Privirile li se încrucișară. Nita se înroși până în vârful urechilor, în timp ce Rose păli.

Rose întrebă în franceză, nereușind să-și ascundă emoția:

— De ce-mi vorbeai despre atelierul lui Inimă-de-Oțel?

— Ah! exclamă Nita, mulțumită că-și putea extinde pălăvrăgeala, ca un văl protector peste emoția irezistibilă. Eram sigură că vrei să afli. Zău că-i ciudat: o adevărată tabără

de sălbatici în mijlocul Parisului. Astea-s lucruri pe care nimeni nu le-ar crede, dacă ar fi relatate de prin călătorii făcute în China. Luvrul bâlciului! Auzi tu! Şi ce moravuri! Domnii care i-au văzut spun că triburile irocheze nu-s nimic faţă de saltimbancii noştri. Iar Inimă-de-Oţel este pictorul obişnuit al lui Bilboquet. Are o reputaţie incomensurabilă, ba chiar glorie. A fost descoperit de curând într-o „vizuină", la o sută de picioare sub pământ. Autorii de vodeviluri o să monteze chiar o piesă, avându-l drept subiect. Dar asta nu-i nimic. Mai e ceva, mult mai interesant. Deşi nu par, bădăranii lui sunt, în fond, nişte sfinţi. Într-o noapte teribilă de iarnă, pe vremuri, au cules un erou de roman, frumos ca un înger, care zăcea în stradă, mort de frig şi de foame... adică nu! Mai degrabă rănit. L-au îngrijit, l-au vindecat, au făcut din acest tânăr un fiu, apoi un stăpân şi un maestru, şi-n fine, regele lor. I-au mobilat un mic palat, lângă cocioaba lor. Acum este un tânăr elegant, distins, care umblă călare, trecând prin lume...

Rose surâse.

— Şi oare pentru a vizita astfel de curiozităţi a apărut prinţesa de Eppstein de dimineaţă în excursie? întrebă ea.

— Deci mă ascultai... exclamă Nita ironică. De fapt, credeam că păşeşti printre visele tale şi vorbeam pentru Favier. Ei bine, nu! Domnişoară, eşti departe de adevăr. E vorba de afaceri. Am ieşit pentru afaceri. Nu ţi-am spus că trebuie să ne întâlnim cu contele, tutorele meu? E o poveste întreagă. Guvernul va cumpăra palatul de Clare, oarecum fără voia noastră. Pentru a reinvesti fondurile mele, tutorele a pus ochii pe terenul din jurul atelierului lui Inimă-de-Oţel.

— Cu locuinţe aflate la o sută de picioare sub pământ? o întrerupse Rose, cu un fel de amărăciune.

— Bravo! E clar că mă ascultai! strigă prinţesa, în timp ce doamna de companie îşi muşca buzele, scandalizată. Într-un cartier care va fi pus în valoare prin construcţii. Planurile sunt făcute: sunt cele ale palatului. Vom avea faţada spre două străzi şi un bulevard. Noul palat de Clare îşi va acoperi cheltuielile de construcţie prin casele din jur, care vor produce venituri... Mă gândeam să-l consult pe fratele

tău... deși contele, tutorele meu, este înconjurat de persoane competente în această problemă. Înțelege, Rosette, scumpa mea Rosette, se întrerupse, traducând deodată în engleză, fără să-și dea seama. Tare aș vrea să mă intereseze lucrurile astea! Sunt singură. Oribil de singură...

În momentul în care domnișoara de Malevoy deschidea gura să răspundă, trăsura, care intrase pe o stradă strâmtă, se opri. Portiera din stânga aproape că atingea zidul vechi al palatului Cluny. Portiera din dreapta se deschise și apăru un bărbat cu capul descoperit, cu înfățișare respectabilă, cu păr bogat, blond, cu fire argintii.

Îl cunoaștem și totuși vor trebui câteva rânduri pentru a-l prezenta cititorului, căci schimbarea produsă în el în cei zece ani care au trecut ținea de domeniul miracolelor. Vom spune imediat că este Joulou, Joulou al nostru, poreclit „Bruta“ Margueritei Sadoulas. Vom mai spune și că nu-i mai rămăsese nimic, absolut nimic, din sălbaticul și îndrăznețul bucătar al frumoasei păcătoase, nimic din studentul celor zece ani de studii superioare neterminate, nimic din ferocele luptător care, în picioare pe o masă de marmură, susținuse împotriva unui ofițer de marină acea bătălie nebunească, de notorietate istorică printre legendele ce bântuie în cartierul școlilor.

Acum era domnul conte Bréhut de Clare, un bărbat moderat, blajin, bogat, înălțat în ochii opiniei publice prin poziția princiară a pupilei sale și perspectiva de a deveni pair al Franței.

În afară de aceasta, era soțul doamnei contese Bréhut de Clare, sau mai pe scurt, de Clare: o făptură de excepție, frumoasă mult peste nivelul obișnuit al frumuseții, și foarte puternică; ea scotocise în arhive mai adânci decât fântânile, pentru a scoate la iveală dreptul de a purta numele de Clare; cucerise astfel pentru soțul ei, într-un consiliu cu drepturi juridice, tutela prințesei de Eppstein, în ciuda opoziției înflăcărate a maicii Françoise d'Assisi, care murise păstrând anumite prejudecăți încăpățânate.

Principala prejudecată era neîncrederea incurabilă în ce o privea pe doamna contesă.

Ca fizic, domnul conte de Bréhut de Clare părea mai în vârstă decât era în realitate, arătând de cel puțin 45 de ani. Constituția lui atletică era considerabil schimbată; odinioară, umerii largi ar fi făcut să crape pe el haina neagră pe care acum o purta ca toată lumea. Spatele îi era ușor încovoiat. Avea un aer suferind și mai cu seamă trist. Dar schimbarea se petrecuse mai ales în trăsături și în expresia feței.

Figura îi rămăsese în mare, tenul era tot palid, dar slăbiciunea adâncise cutele acestui chip, care pe vremuri părea o sculptură primitivă, în lemn, conturată în linii aproape nobile. Ochii mari gândeau, fruntea pleșuvă medita.

Văzând o străină în caleașcă, prima mișcare a domnului conte fu un fel de tresărire de spaimă. Avea vederea foarte slabă, așa că întrebă:

— Cu cine ești acolo, prințesă?

În loc să-i răspundă, Nita îi întinse mâna cu familiaritate, iar Favier vorbi cu un fel de ranchiună:

— Prințesa nu mai e un copil, face ce vrea, slavă Domnului!

— Orice ar spune sau ar face, o întrerupse contele cu răceală și severitate, nu uita, doamnă, că ești la ordinele ei.

Strânse mâna Nitei într-ale sale. Privirea lui exprima respect, bunătate și blândețe. Coborând, Nita îi întinse fruntea să i-o sărute și rosti foarte încet numele prietenei ei.

În ochii pe jumătate plecați ai Rosei se citi surpriza, în timp ce contele o saluta cu bunăvoință curtenitoare. Doamna de companie își mușcă iarăși buzele, pregătindu-se să coboare.

— Rămâneți, îi spuse contele de Bréhut. Așteptați aici.

Adăugă, oferindu-i mâna Rosei:

— Fiți binevenită, domnișoară de Malevoy. Nu fac parte dintre cei care-l acuză pe fratele dumneavoastră.

— Dar cine-l acuză pe fratele meu, domnule? întrebă Rose, retrăgându-și mâna cu un gest demn.

— Aceiași pe care poate fratele tău îi acuză, la rândul lui, răspunse Nita, cu ochi visători.

Contele de Bréhut șopti:

— Mă tem că între aceștia și fratele dumneavoastră lupta nu este egală.

Se aflau chiar în poarta atelierului lui Inimă-de-Oțel, sub faimoasa firmă legănată de vânt. Caleașca aștepta în capătul străzii. Contele se descoperi și le lăsă pe cele două fete să intre.

Înainte de a intra, ridică privirea spre a cincea fereastră a frumosului apartament unde locuia bunul Jaffret. La această fereastră se vedeau aplecate două capete curioase. Contele își ridică pălăria, înclinându-se cu gravitate.

3 ÎNȚĂRCAREA LUI SALADIN

La orele zece fix, Gondrequin-Militarul scoase un strigăt ascuțit, căruia domnul Baruque îi răspunse printr-un cucurigu. Imediat caporalii imitară cotcodăcitul găinii. Creau parcă un miraj. Mai mulți ucenici lansară nota dulce și monotonă a chemării de dragoste a broaștelor primăvara. Domnișoara Vacherie, care era plină de talente ascunse, imită croncănitul corbilor în munții solitari. Unchiul său, Patagonezul, începu să ragă ca un măgar. Mai-marele maimuțelor savante cântă Marseilleza, Similor lătră, Échalot mieună, Saladin, copilul, scoase niște tânguiri sfâșietoare, în timp ce Albinosul, scoțându-și costumul de schelet, declamă o poezie, cu un puternic accent meridional. Deasupra acestor solo-uri se ridică vocea întregului atelier al lui Inimă-de-Oțel, reproducând toate zgomotele naturii și ale civilizației, de la scârțâitul fierăstrăului la măcăitul rațelor.

Totul fu executat într-o ordine admirabilă, similară celei în care se învârt celebrele statuete ale orologiului din Strasbourg, în miezul zilei. Nimeni nu râdea. Veselia pictorilor — elevi ai lui Rafael ori simpli zugravi la școala lui Quatrezieux — dădea frisoane.

Când se termină obișnuita gălăgie cotidiană, Gondrequin-Militarul strigă solemn:

— Domnule Baruque-Vicleanul!

— Poftim! răspunse cel de-al doilea locotenent. Mi se pare că o voce mi-a rostit numele.

— Timpul zboară, căci are aripi, vorbi Militarul. Sunați clopotul.

Domnul Baruque depuse paleta și pensula prelungită cu o coadă de mătură și zise:

— Ding-dong! Ding-dong! Sună clopotul pentru a anunța că putem mânca după pofta inimii, fiecare având voie să fumeze cât îi place și să pălăvrăgească fără supărare. Rupeți rândurile! La supă! Azi, cu ocazia sărbătoririi domnului Inimă, se mărește pauza cu un sfert de oră. Înainte, nehaliților!

Acest discurs, ascultat cu sfințenie, fu urmat de un tumult de nedescris. Întreg atelierul — ofițeri, caporali, soldați și modele — se împrăștie cu mare zarvă, ca o clasă la sfârșitul orelor de curs. Nici o țară de pe mapamond nu are profunzimi atât de ciudate, caverne atât de adânci, văgăuni atât de ascunse ca acest ținut strălucitor, care se numește artă. Arta este un gigant care primește direct pe creștet razele de soare, dar ale cărui picioare invizibile vagabondează nu se știe pe unde, prin oceane de mizerie. Asta mai e artă? vor întreba unii. Și asemenea picioare aparțin realmente trupului care are un astfel de cap? Înclin să cred că da. Observați distanța dintre artistul vedetă a unui spectacol și figuranți, primul fiind servit publicului ca un clapon pe grămada de tocătură care-i reprezintă pe cei din urmă. Nimic nu seamănă mai mult cu atelierul lui Inimă-de-Oțel decât acești figuranți, neîncetat disprețuiți, și totuși trăind plini de orgoliu. Mister de nepătruns! Arta este artă, atât în josul scării, cât și în susul ei, iar vanitatea — sânge al acestui corp imens — coboară până la extremitățile cele mai fine.

În apele pariziene există un peștișor nenorocit — o mică viețuitoare necomestibilă, care trăiește prin canale, dar e la fel de pește ca și somonul cu forme minunate, ca și celelalte specii lăudate de toată lumea. Maidanezul e la fel de câine ca și animalul rar, campion în expoziții.

Acești elevi, muncind pentru 25 de bănuți, erau artiști. Se făcuseră artiști, pentru că această carieră este liberă prin excelență. Erau îndrumați ca elevii în școală, dar ce importanță avea asta? Erau *liberi*, pentru că nu făceau nimic util.

Fiecare merse la locul său. Existau o multitudine de colțuri. În fiecare cotlon, sub buturugile pentru foc, între șasiuri și pereți, mă rog, peste tot, era ascuns câte ceva de-ale gurii, de proastă calitate. Arta nu se hrănește ca orice muncă indigenă. Arta are întotdeauna nevoie de lux și mirodeniile sunt luxul mizeriei.

Toată lumea își luă imediat ziarul și sticla. Ziarul este farfuria oferită artei de către civilizație; farfuria și bufetul. Din toate aceste ziare, pline de spirit, politică și literatură, se răspândiră zeci de mirosuri redutabile, printre care domina cel auster și masculin de usturoi... Horațiu, ilustrul poet, a atacat usturoiul prin imprecații furioase; n-aș îndrăzni să apăr usturoiul împotriva lui Horațiu, și totuși, usturoiul este absolut necesar artei.

Într-o secundă, ziarele desfăcute umplură atelierul de un iz pătrunzător de usturoi; toate miroseau a usturoi, fără deosebire. Publicația *Secolul* — pe atunci foarte tânără; *Presa* — sora ei mai mare; *Patria, Secolul de seară, Curierul francez, Patria de dimineață, Dezbaterile* — cu ideile lor doctrinare, *Gazeta Franței*, muscă înțepătoare așezată pe nasul regelui burghez, *Cotidianul* — amintiri și regrete, *Ștafeta, Timpul, Globul* și alte douăzeci, bune și proaste, inteligente sau obtuze, toate miroseau a usturoi. Usturoiul le nivela pe toate. Orice capodoperă a spiritului uman, ajunsă la asemenea profunzimi, nu respira decât un singur aer: mirosul de usturoi. Totuși, lîngă sobă, aristocrația mânca din farfurii: domnul Baruque — un rinichi; domnul Gondrequin — aripa friptă a unui pui slab. În jurul lor, burghezia și poporul, într-o încântătoare dezordine, ronțăiau fie jambon, fie cârnați, cu aceeași poftă de mâncare. Se vorbea, se râdea, se cânta. Din această mulțime veselă vom alege trei grupuri, legate în mod special de povestirea noastră.

Primul grup, format doar din două persoane, stătea mai la o parte: era vorba de Échalot (pentru tors) și bietul ștrengar care poza pentru copilul zburător, din tabloul cu jocuri zigomatice. Cele două jumătăți de atlet erau, într-adevăr, separate: în timp ce Échalot, inimă de adevărată mamă, se ocupa de moștenitor, Similor (pulpele acestui ansamblu ciudat), un

desfrânat, se ocupa de domnişoara Vacherie şi prânzea cu saltimbancii.

Ultimii formau cel de-al doilea grup, constituit din paiaţă, care avea rolul principal, din Urs, Albinos şi Fizician.

Al treilea grup nu număra decât pe artiştii atelierului; aceştia îl înconjuraseră pe Militar, care vorbea mult şi solemn.

Cât despre domnul Baruque, el părea preocupat de altceva: ochii cenuşii îi alergau de colo-colo.

Saladin avea vreo doi ani fără câteva luni, încă nu vorbea, dar se târa ca o reptilă. Era urât, chel şi diform. Échalot îl ţinea cu greu în braţe, încercând să-l facă să înghită nişte cârnăciori cu piper. Saladin rezista ca un diavol. Échalot îi spunea, cu acea imbatabilă blândeţe a oamenilor răbdători:

— Saladin, nu eşti rezonabil. Doar n-ai să sugi pân-ai să mergi în armată! Înghite asta, ca un băieţel cuminte. E spre binele tău. După spusele veterinarului, e timpul să fii înţărcat, ca să iei primele lecţii de viaţă.

Saladin nu voia. Făcea nişte strâmbături dizgraţioase şi încerca să urle, dar Échalot, care-i cunoştea puterea vocii şi se temea de scandal, îi ţinea gura cu palma şi-i spunea:

— În felul tău, ai dreptate. Taică-tău nu face nimic pentru tine, vezi că eu am preluat toate sarcinile. Fii drăguţ. Cârnăciorul îţi va da o putere virilă, mai mult decât laptele, care la Paris e falsificat cu amidon şi cu creierii unor foşti cai de tracţiune. Nu există hoţomani mai mari decât lăptarii... Vrei să deschizi guriţa, nesuferitule? Vezi tu, m-ai făcut să fiu pentru prima dată nepoliticos cu tine!

Saladin, care se răsucea ca un şarpe, scăpă din strânsoare, lăsând pe chipul slab al guvernantei zece urme de unghii murdare. Échalot îl îmbrăţişă.

— Poznaşule, mormăi râzând. Nu-ţi vine mintea la cap?

Apoi, cu o familiaritate blajină:

— Ar trebui să mulţumeşti cerului că eşti înţărcat cu cârnăciori. Bărbatul trebuie înţărcat devreme. O să-mi fii recunoscător mai târziu. Hei, Saladin, fii rezonabil! O să-ţi facă bine la sănătate. Uite, eu gust. Mă vezi pe mine că sug? Să-ţi fie ruşine! Eşti singurul care suge. Ruşine!

Îi curgea sudoarea pe frunte. Se șterse cu mâneca și gândi: „Are o idee fixă. Atât de tânăr și e deja pornit împotriva cârnăciorilor."

Câțiva pași mai încolo, galantul Similor uitase de fiul său. Îi stătea în obicei. Puțin îi păsa de înțărcat, operațiune atât de delicată și dificilă. Sclav al pasiunilor sale, își risipea salariul cu domnișoara Vacherie. Nu era un băiat prea drăguț, dar avea o siluetă de artist sub îmbrăcămintea de catifea, prea strâmtă. Cu picioarele goale, cu o pălărie veche, cenușie, de sub care scăpau șuvițe rebele de păr blond și nepieptănat, tocmai făcea pe galantul.

— Am prins iute șpilul! spunea cu un aer melancolic și naiv. Iată ce înseamnă un șmecher din epoca Regenței, care are la îndemână zeci de trucuri. Unul ca ăsta poate face o femeie să se simtă ca peștele în apă. Pentru mine nu e nici un fel de încurcătură, m-am obișnuit ca iubirile să-mi dăuneze carierei; întotdeauna s-a abuzat de prezența unui tânăr în pas cu moda, aflat în preajma frumoaselor, fără să se abată de la calea onoarei.

— În schimb, ai văzut multe la viața dumitale, domnule Similor! suspină domnișoara Vacherie, care se îndopa cu pateu de ficat, dintr-un blid de lut ars.

Și cât de frumoasă o găsea Similor, așezată astfel, direct pe jos, cu picioarele pe un scaun și cu nasul în farfurie!

Casierița cea grasă de la Teatrului Tinerelor Eleve, al cărui personal era format din 32 de câini dresați, adăugă înciudată:

— Și cum faci, îngâmfatule, de ai atâția bani?

Atâția bani! Dumnezeule! Similor găsise, în sfârșit, un om care-l lua drept un capitalist: un om care-l invidia. Îi crescu inima, își înălță capul, plin de mândrie.

— Și când te gândești că oamenii s-au născut toți egali! Ce tâmpenie! replică el, pe un ton profesoral. Iată-l pe Échalot, servitorul meu, pe care l-am luat pentru a mă suplini față de fiul meu, abandonat de nobila sa mamă, o femeie din înalta societate de pe Chaussée d'Antin. Aș putea s-o distrug definitiv, doar spunându-i milionarului ei soț: „Pst! Auzi? Soția dumitale a comis o necuviință, cu un tânăr nu prea rău —

ăsta sunt eu — pentru care stă mărturie corespondenţa pe hârtie de mătase, unde scria: *«Similor, idolul sufletului meu!»*."
Iar Saladin este proba materială a acestei vinovăţii, probă cu care aş putea s-o şantajez pe această femeie orgolioasă, după bunul meu plac, dacă nu m-aş afla sub imperiul unor sentimente delicate.

Auditoriul asculta cu gura căscată, iar domnişoara Vacherie uitase să mai înghită, atât era de încântată.

De un singur lucru ne e teamă: să nu-l imităm pe Virgiliu. Evident, această scenă seamănă cu întrevederea dintre Enea şi Didona, înconjurată de Curtea ei. Dar nimic nu-i nou sub soare.

Triumful de orator şi seducător îl îmbăta pe Similor.

— Vă spun toate acestea pentru a vă face să înţelegeţi că şi Échalot a avut aceleaşi şanse în lume ca mine. De ce a rămas el atât de jos, în timp ce eu am urcat scara? Datorită calităţilor sufleteşti. În ceea ce mă priveşte, plecând de la dansul de salon, pentru care am tot felul de certificate şi diplome, am ajuns cu ajutorul femeilor fix la adresa dorită. Atâta timp cât nu impietezi asupra onoarei, poţi merge cu capul sus: e lucru cunoscut. Da, puicuţo, se întrerupse, oferindu-i punga cu tutun domnişoarei Vacherie, am văzut o mulţime de ciudăţenii şi am fost amestecat în afaceri cu sume de mii şi milioane. Aşa cum mă vedeţi, îmi luam dejunul în fiecare dimineaţă cu Toulonnais l'Amitié.

— Faimosul domn Lecoq! şopti auditoriul.

— Cel care a fost ghilotinat de uşa unei case de bani, la bancherul Schwartz, adăugă domnişoara Vacherie. O poveste amuzantă!

Se apropiară. Recenta dramă şi, mai ales, ciudăţenia sadică a acestei peripeţii, impresionase profund pe oamenii de rând, care ştiau mai multe despre subiectul cu pricina decât publicul obişnuit şi chiar mai multe decât justiţia. Căci cu cât coborâţi, cu atât veţi auzi mai multe zvonuri melodramatice. Mii de versiuni se născuseră după moartea violentă a domnului Lecoq. Legenda „Fracurilor Negre" se întindea pe tot cuprinsul mahalalelor şi dezlega limbile pe la priveghiuri. Toată lumea era lacomă să ştie, să afle.

Similor scoase un „Sst!" răsunător.

— Cineva cinstit, dar și șmecher, care vrea să facă încet-încet avere, adăugă el tainic, poate să găsească ocazii. „Fracurile Negre" n-au existat niciodată. Numai haimanalele inventează prostiile astea. Ceea ce-i adevărat este că se găsesc oameni care fac un anumit gen de comerț obscur și aceștia au nevoie de indivizi care să vegheze sau să meargă pe urma pachetelor. La vedere și onorabil, fără să știe despre ce e vorba. Cine le-a putut face vreun necaz patronilor cafenelei *L'Épi-Scié*, în care se zvonea că-și țineau întrunirile „Fracurile Negre"? Hoțul neprins e negustor cinstit. Ce să le faci? Asta e! I-au împresurat ca să prindă găina cu ouă de aur... Și au dispărut doi dintre ei: domnul Lecoq și domnul Trei-Labe, din Plat-d'Étain...

— Dumneavoastră l-ați cunoscut pe Trei-Labe, domnule Similor? întrebă frumoasa domnișoară Vacherie, îndulcindu-și glasul răgușit.

Similor își înțepeni splendidele pulpe. Părea să se înalțe văzând cu ochii. Pălăria cea răpănoasă căpătase un fel de aureolă.

— E la fel de adevărat precum dumneavoastră sunteți cea mai frumoasă între frumoase, răspunse el. Nu numai că l-am cunoscut, dar l-am vizitat în domeniul său privat, căci aveam apartamentul exact pe același palier, în casa agenției Lecoq, și vă pot spune că primea doamne de cea mai bună calitate, cărora le șoptea în treacăt seara vorbe mângâietoare. Chestii trecătoare, nimic serios nu-i înlănțuia inima. Ele deveneau blânde ca mielușeii, pentru o simplă mângâiere și pentru o vorbă strecurată la ureche: „Mâine se va lumina de ziuă".

Similor încetă brusc să mai vorbească. Văzuse strălucirea din ochii domnului Baruque.

— Da, caută, Vicleanule! bombăni, în loc să continue. Ți-ai găsit nașul, omule!

Și continuă cu emfază:

— Nimic în mâini, nimic în buzunare! Nu mi-e teamă că viața îmi va fi scotocită de ochiul scăpărător al justiției și pentru bruma de secrete pe care o dețin, n-aș vorbi nici sub tortură!

Domnul Baruque se întorsese cu spatele, pierzându-se printre grupuri.

În tăcerea care urmă, se auziră ucenicii, care strigau în jurul poetului:

— Asta e, Militarule! Povestește-ne despre nașterea domnului Inimă.

Și mai încolo, gânguritul dulce al lui Échalot, repetând cu o răbdare inepuizabilă:

— Saladin, fii rezonabil! Un tânăr neînțărcat ar fi ridicol. Mai târziu o să-mi mulțumești.

— Drepți! ordonă Gondrequin-Militarul. Această istorie se povestește noilor veniți la data când îl sărbătorim pe domnul Inimă. Se numește „Nașterea domnului Inimă", dar este o denumire improprie, domnul Inimă având între douăzeci și opt și treizeci de ani, după cât se pare. Povestea se referă la o noapte de la mijlocul postului mare din anul 1832. Numai că, pentru noi, el s-a născut în acea noapte și asta e suficient. Începem? Da? Bine. Cascadin e obligat să tacă. Pe vremea aceea lucra la domnul și doamna Lampion, care-i succedaseră lui Tamerlan. Scoateți-vă pălăriile. Domnul Lampion era talentat, dar doamnei îi plăcea să vorbească. Atelierul nu valorifica acest dar. Domnul Baruque își căuta un loc în comerț, iar eu făceam aceeași meserie de astăzi, dar fără tragere de inimă. Ce mai! Îți trebuie succese, ca să-ți etalezi capacitatea. Ne petrecusem noaptea chefuind în stil renascentist la Bariera Italiei, la alde Tronçon, căruia i-am ronțăit până și firma. Drepți sau tac! Deci spre dimineață, după petrecere, ne întorceam pe jos la atelier. Domnul și doamna în trăsură, rotunzi ca niște baloane. Trăsura ajunsese chiar sub ferestre, când caii s-au oprit brusc. Vicleanul a strigat: „Să mergem înainte, ca tigrii!". Eu am zis: „Timpul zboară, căci are aripi". Vizitiul a biciuit caii, dar nu s-a întâmplat nimic. În consecință, m-am aplecat în fața cailor, ca să văd de ce nu voiau să înainteze.

— Eu am fost cel care s-a aplecat! îl întrerupse domnul Baruque.

— Perfect! replică bătrânul, cu umor. Dumneavoastră ați fost acela. Dar care dintre noi a strigat: „Cerule! O femeie! Imposibil!"

— Deci era o femeie? întrebă Cascadin, curios.

— Da, găgăuță, o femeie în negru și complet inconștientă. Caii se opriseră, ca să n-o zdrobească, fiind dotați cu acest instinct, după părerea naturaliștilor. Am ridicat-o și am adus-o aici. Când și-a revenit, bietul tânăr a șoptit: „Ah, mama!"

— Cum! Tânărul? se auzi din toate părțile. Care tânăr?

— Domnule Gondrequin, declară Baruque, ați ratat punctul culminant. Retușați!

— El era! bombăni Militarul. Toată lumea a ghicit. Nu-i așa, copii, că ați ghicit? Oricum, reiau și vă atrag atenția că veșmintele negre erau deghizarea sub care străinul își ascundea sexul și nenorocirile. Acum e limpede. Nimeni nu a cunoscut vreodată secretul. Dacă domnul Baruque îl știe, să-l spună. Mi-ar face plăcere. După câteva luni de boală, domnul și doamna, seduși de calitățile lui minunate, i-au propus mâna domnișoarei, la care aspira domnul Baruque, aici de față. Ei, ce ziceți de asta?

— Și Baruque, și dumneavoastră, rectifică Vicleanul.

Militarul scoase un oftat prelung.

— Fata a sfârșit-o rău. Mă gândesc la ea în fiecare an, cu ocazia sărbătoririi domnului Inimă. Străinul n-a vrut-o pe domnișoară, și avea dreptate, din cauza moravurilor ei. Totuși, domnul și doamna l-au instalat în pavilionul din grădină, ca să picteze portrete și peisaje, precum și diverse fleacuri drăgălașe, dacă vreți, dar care nu valorează nimic prin bâlciuri.

— Domnul Inimă este un pictor autentic, asta e! lăsă domnul Baruque să-i scape un adevăr solemn.

— Nimic pentru bâlciuri! repetă Gondrequin. Ca dovadă că, instituindu-l în unanimitate drept Inimă-de-Oțel, șef și patriarh al atelierului, după decesul domnului și doamnei Lampion, petrecut după legile naturii, în urma unor nesfârșite chefuri și excese de tot soiul, domnul Inimă a avut bunătatea de a ne da ici-colo câte un ajutor în muncă. Era superb. Credeam că o să ne umplem de bani. Fiasco total. Când au văzut picioare proporționate, ochi pictați ca la carte și brațe bine arcuite, clienții s-au supărat de-a binelea, spunând: „Ne luați drept burghezi?"

În consecință, domnul Inimă este onoarea și faima atelierului, dar nu trebuie să se atingă de nimic. Totul merge

bine, dacă el nu pune mâna pe culoare. Aşa vrea bâlciul: acolo geniul înlocuieşte educaţia. Totuşi, trăiască domnul Inimă! Pentru ziua sărbătoririi sale!

Vocea domnului Baruque nu se amestecă în corul de aclamaţii care punctă discursul Militarului. Totuşi, era un fanatic al domnului Inimă. De câteva minute nu se mai ocupa de rivalul şi prietenul său, domnul Gondrequin. Grupul din centru, în care perora Similor, îi atrăgea din nou atenţia. În timp ce Gondrequin, schimbând subiectul, vorbea cu tristeţe ucenicilor săi despre „rechini", despre gaşca neagră, despre casa scoasă la vânzare şi despre atelierul ameninţat cu exilul, domnul Baruque, pe jumătate ascuns după colţul sobei, îl asculta cu atenţie pe Similor, care se dusese foarte aproape de domnişoara Vacherie, de Urs, de Albinos şi de Poet, spunând tainic:

— Să nu aveţi încredere! Povestea cu *„Mâine se va lumina de ziuă"* e pe cale de dispariţie la ora actuală, dar se poate încă ciupi câte ceva din când în când. Am primit o sută de franci doar ca să mă plimb puţin pe la colţul străzii Cassette, când s-au urcat pe fereastră la numărul 3, în casa notarului... Dacă vreţi să munciţi, vă voi prezenta şi pe voi, dar nici un cuvânt imbecilului de colo: nu-i bărbat! S-a coborât la sexul unei dădace.

Îl arătă cu degetul pe Échalot, care, la capătul răbdării, îl îndopa autoritar pe Saladin cu o bucăţică de tobă... Copilul se sufoca şi ţipa cu disperare. Fericit de succes, Échalot îl bătu uşor cu palma pe spate, spunând:

— Vezi bine că nu-ţi ceream marea cu sarea! Iată-te înţărcat fără să bagi de seamă şi-mi datorezi asta pentru tot restul zilelor tale, Saladin.

Nefericitul copil fu scuturat de o ultimă convulsie şi rămase nemişcat.

— Asta e! aprobă Échalot. Fă nani. Acum o să prânzesc şi eu.

În acel moment, Cascadin, ultimul dintre ultimii, deschise larg uşile atelierului şi strigă cu voce răsunătoare:

— Rechinii!

Apoi adăugă, ridicându-şi şapca:

— Domnilor, am onoarea să vă prezint „gaşca neagră", care vine să se joace cu noi de-a „scoală-te tu, să mă pun eu!" Salutaţi!

4 GAȘCA NEAGRĂ

Cascadin dispăru, fluturând șapca de hârtie cu un respect ironic, și „gașca neagră" intră. Atelierul Inimă-de-Oțel terminase prânzul. Aceste sărmane găști negre au împotriva lor pe toți cei pe care-i deranjează și pe încă mulți alții, fiind destinate *a priori* a fi detestate. Din mijlocul unui nor dens, alimentat de toate pipele aprinse, ucenici, clienți și modele, toți aruncară priviri ostile noilor veniți.

„Gașca neagră" era compusă de astă-dată din două tinere fermecătoare, purtând pe sub blănuri niște toalete proaspete, de dimineață, și un bărbat cu înfățișare tristă și blajină; cu siguranță că nu reprezentau deloc genul de „rechini", urât de artiștii de toate nivelurile. Atelierul lui Inimă-de-Oțel nu ocupa nici un nivel al artei. El locuia în pivnițe adânci, dar orice ucenic posedă un dram de cavalerism, chiar și atunci când șterge cu o cârpă muiată într-o căldare pânzele atroce pictate pentru bâlci. Vederea Nitei și Rosei modifică brusc dispoziția acestei populații ciudate, care se simți dezarmată și-și scoase pălăria.

Doar domnișoara Vacherie spuse, strâmbându-se cu dispreț:

— Poftim! Doi purici și un burghez! Scuzați!

Știm că Nita plecase de la palatul de Clare cu intenția de „a se distra". Era vorba de a vedea una din cele mai grotești curiozități ale menajeriei pariziene.

Discuția cu Rose îi schimbase însă starea de spirit și o călăuzise spre gânduri de cu totul altă natură. Nita avea un caracter curajos, sincer și vesel. Își petrecuse copilăria lângă tatăl ei, într-un fel de însingurare rătăcitoare, în mijlocul unui lux sobru și aproape regal. Apoi venise acel an de doliu petrecut la Sacré-Coeur, unde toată lumea, profesoare și eleve interne, o trataseră ca pe o prințesă. Prima experiență

a ceea ce se numeşte „plăcere" o trăise abia la întoarcerea la palatul de Clare, locuit acum de către contele şi contesa de Bréhut. Acolo întâlnea o societate numeroasă şi strălucitoare, în care, fără să caute prea mult, Nita descoperea, totuşi, nişte influenţe stranii.

Poate că încă nu era capabilă să descifreze acest secret, care-i dădea de gândit.

Multe dintre familiile ale căror strălucitoare nume îi răsunau fără încetare în urechi încă de pe vremea tatălui ei, frecventau şi acum palatul, venind lunea, când contesa avea zi de primire. Dar printre aceştia apăruseră şi alţii, de care Nita era sigură că nu-şi cuceriseră dreptul la blazoane pe timpul cruciadelor.

Până şi contesa, femeie de ţinută excelentă şi un spirit elevat, avea uneori momente ciudate, când se asemăna cu o actriţă formidabilă, pe care o oboseşte rolul pe care-l joacă.

Dimineaţă, în discuţia cu prietena ei, Rose, pe Nita o frapase ceva: domnul Léon Malevoy, notarul, nu-i permitea surorii sale să se ducă la palatul de Clare pentru că — erau chiar cuvintele Rosei — o cunoscuse pe doamna contesă în tinereţe. Suna ca o acuzaţie clară şi brutală.

Tot frământându-se, Nita găsea în ea însăşi vagi bănuieli, care se născuseră fără ca ea să-şi poată explica de ce. Soţia tutorelui ei nu-i inspirase nicidată prea mare simpatie.

Dar ce prăpastie între aceste bănuieli de copil şi dispreţul din vorbele notarului!

Nita îşi amintea:.când trăia, ducele de Clare avea pentru notar — tânăr pe atunci — o stimă deosebită, iar maica Françoise d'Assise îl chemase la căpătâiul ei în ceasul din urmă.

Pe de altă parte, acasă la doamna contesă nu se vorbea frumos despre domnul Léon Malevoy. Nita nu prea asculta când era vorba de afaceri, dar marea ei afecţiune pentru Rose îi deschisese uneori urechile, astfel că surprinsese grave insinuări. Ştia că intenţia contesei era să plaseze în alte mâini interesele Nitei. Ştia că îşi bazează această dorinţă pe teama de un pericol: după spusele ei, poziţia notarului era serios ameninţată.

Trebuie adăugat imediat că această părere a doamnei contese era în dezacord cu credinţa tuturor celorlalţi. Printre

confrați, în rândurile clientelei sale și peste tot, Léon Malevoy își atrăsese numai sentimente de stimă, împinse până la venerație, deși era foarte tânăr.

Între afirmația lui și cea a doamnei contese, instinctul Nitei nu ezitase prea mult.

Nu am pronunțat întâmplător cuvântul „instinct“ și nu rămâne decât să spunem că cea mai mare parte a cartierului Saint-Germain de atunci l-ar fi înlocuit prin cuvântul „prejudecată“.

În ochii lumii, doamna contesă de Bréhut de Clare era, într-adevăr, una dintre acele femei împlinite, care știu să îmbine virtutea cu toate atu-urile eleganței. Își făurise o înaltă reputație de cucernicie: operele de binefacere patronate de ea o înconjurau ca niște metereze. Avea susținători mulți și puternici. Se șoptea că nu era străină de unele mașinații politice.

Era încă tânără, frumoasă și remarcabil de spirituală. Față de suferindul ei soț avea o tandrețe maternă sau filială. Evident că dacă ar fi vrut, ar fi luat în mână hățurile carului modei și l-ar fi condus cu străşnicie. Dar nu voia, sau mai degrabă, voia mai mult de atât.

În raporturile ei cu Nita, pupila ei, nici cel mai sever judecător nu i-ar fi găsit ceva de reproșat. Dar asta nu reprezenta decât îndeplinirea unei importante îndatoriri. Nita nu avea în ea o mamă, ci o prietenă calmă și binevoitoare. În casa contesei, Nita se simțea fericită și liberă. Doamna de Clare părea că nu exercită nici o presiune, nici un abuz de putere și nici nu recurgea la o tandrețe exagerată, care în cazul unei moștenitoare extrem de bogate, ar fi putut fi interpretat drept o încercare de a-i capta afecțiunea.

Totul era simplu, cinstit și demn. Când am pomenit mai devreme despre teatru și despre rolul pe care-l juca, neputându-și alunga o oarecare oboseală, era vorba doar de străfundurile ei sufletești. În societate, rolul era susținut admirabil. Astfel încât după ce fusese uimită de apariția acestei legături de rudenie, necunoscute și răsărită pe neașteptate, într-un moment propice, lumea sfârșise prin a recunoaște că totul era cum nu se poate mai bine.

Cât despre domnul conte, opinia publică se ocupa foarte puțin de el. Trecuse pe planul doi și nimeni nu bănuia efortul imens cu care parcursese drumul de la lupul de odinioară la mielul suferind și timid de acum.

Să revenim la atelierul lui Inimă-de-Oțel.

Gașca neagră traversă anticamera. Cele două frumoase tinere mergeau una lângă alta, amândouă gânditoare. Abia dacă aruncară o privire distrată la ciudățeniile din atelier.

Asemenea escapade, întreprinse într-o anumită stare de spirit și cu dorința de a găsi totul caraghios și vrednic de râs, chiar și explorând un ținut necunoscut.

Ar fi avut categoric de ce să râdă. Trupele eșalonate — ucenici, clienți și modele — aveau niște fizionomii nemaiîntâlnite. Gondrequin-Militarul trăia un sentiment clar de mândrie, prezentându-și supușii.

— Se simte un miros ușor de pipă, ca într-un local, spuse el, încercând un discurs apologetic față de conte, care-l salutase politicos. Dar artistul are obiceiurile sale, ca și soldatul francez, și nu ne așteptam la vizita unor doamne.

— Sunteți la dumneavoastră acasă, scumpe domn! răspunse contele, trecând mai departe. Vă rugăm să nu vă deranjați deloc pentru noi.

Nita și Rose își duseră batistele la nas, căci *ușorul* miros de pipă era de-a dreptul sufocant.

Rose îi spuse prietenei sale, privind silueta încovoiată a contelui:

— Omul acesta nu ți-ar fi făcut niciodată vreun rău.

Nita ridică ochii mirați spre ea.

— Ei asta-i! șopti ea. Cine crezi că mi-ar face vreun rău?

— Trebuie să-l vezi pe fratele meu, replică Rose cu voce coborâtă, căci contele se întorcea. Caută o cale să-l întâlnești. Trebuie neapărat.

Contele spuse pașnic:

— Totul trebuie demolat. Terenul e de vânzare.

O situație deosebită era faptul că domnul Baruque, de obicei atât de sociabil, nu se alăturase nici o secundă lui

Gondrequin-Militarul, pentru a face onorurile atelierului. La intrarea străinilor, își părăsise locul din spatele sobei și făcuse un ocol mare. Acest ocol îl adusese în spatele grupului compus din domnișoara Vacherie, Ursul și ceilalți saltimbanci care-l înconjurau pe Similor. Când se afla într-o dispoziție bună, domnul Baruque spunea despre sine că adevărata lui vocație era poliția: se lăuda că avea urechile lungi și un ochi de american.

Încă de dimineață, domnul Baruque descoperise — pentru a folosi propriii lui termeni — că exista „o uneltire" între Similor și modele, toți fiind oameni în care nu se putea avea încredere. Voia să afle tot, chiar dacă guvernul nu-i făcea pentru asta un cadou anual. Dar vocația îl antrena.

Similor nu era un caracter impenetrabil. În schimb, domnul Baruque avea fler și perspicacitate de detectiv. Între ei doi, partida nu era egală.

Domnul Baruque luă o găleată cu vopsea și începu să coloreze cu albastru, plin de zel. Era așezat astfel încât putea auzi tot ce vorbea Similor.

Acesta, îngâmfat de parcă ar fi fost posesorul unei averi bunicele, șoptea la urechea domnișoarei Vacherie:

— Veți avea toate plăcerile din univers: șaluri, nunți, locuri în rândul întâi și tot ce vreți. Ce înseamnă cele mai mărunte lucruri, față de farmecul care trece... nu vă temeți!

Și adăugă, pentru cei din jur:

— Nu vă lăsați păcăliți! Când vorbești de lup, știi ce se întâmplă. Priviți-i bine pe cei trei de colo: bătrânul și cele două tinere. Bruneta din stânga este sora mai mică a notarului în chestiune, pe care-l pândeam în timp ce Piquepuce și Cocotte lucrau în biroul lui... Blonda este moștenitoarea unor milioane și prințesă pe deasupra. Bătrânul este tutorele și „o toacă". Nu vă lăsați păcăliți!

— Cum? strigă domnișoara Vacherie. Bărbatul acela e un „Negru"?

Vă dați seama că domnul Baruque era numai urechi. Cercul se strânse și mai mult în jurul lui Similor.

— Contesa lui e şmecheră, continuă acesta, coborând vocea fără voie. Între toţi ăştia, eu sunt inocent ca un nou-născut. Dar se aud vorbe în stânga, în dreapta, nu-i aşa? Ajungi să afli. El toacă averea, ca şi contesa. Contesa era cea care făcea pe credincioasa la palatul din strada Thérèse, când a murit colonelul... şi era buna prietenă a domnului Lecoq, care a devenit şef după moartea Colonelului... Domnul Lecoq îi promisese s-o facă ducesă.

— La treabă! comandă în acel moment Gondrequin-Militarul.

Atelierul se supuse şi-şi reluă munca.

Contele şi cele două tinere tocmai ieşeau pe poarta grădinii. Domnul Baruque se întoarse discret la postul său de luptă, hotărât să nu-l mai piardă din ochi pe acest conspirator, Similor, care cu mâinile în buzunarele vestei, cu pălăria cenuşie pe o ureche şi încordându-şi vanitos picioarele goale, se apropie de Échalot, cealaltă jumătate de Hercule. Échalot i-l arătă cu un gest blând pe Saladin, care dormea liniştit.

Orice alt copil ar fi murit cu siguranţă de la bucata de cârnăcior pe care i-o vârâse pe gât Échalot, dar Saladin îi făcuse faţă.

— Amédée, spuse Échalot emoţionat, copilul îşi va aminti această zi: ziua măreaţă când a fost înţărcat. Am mâncat pâine goală, ca să-i las hrana mea. Tu, care-i eşti tată natural, nu pari foarte înduioşat.

Similor ridică din umeri şi replică:

— Nu poţi să mă înţelegi. Eu muncesc pentru el. E posibil să fie angajat în familia Vacherie, ca să devină contorsionist. Mi-am făcut relaţii.

— Niciodată! strigă Échalot. Nu vreau să facă numărul ăla unde se îndoaie, de parcă n-ar avea oase.

— Ai drepturi asupra lui? întrebă cu răceală Similor. Rămâi la nivelul rolului tău de câine credincios. Eu am harul de a parveni prin intrigi şi femei. Cu tine, copilul ar rămâne printre oameni de rând. Cu mine va fi fercheş şi ştrengar, ceea ce-i poate aduce tot ce-i pofteşte inima, în acest secol al luminilor.

— Amédée, o să ne pierzi! suspină Échalot, cu un amestec de reproş şi admiraţie. Eşti plin de calităţi seducătoare, dar n-ai suflet de tată!

— Nu mişcă nimeni! tună Gondrequin-Militarul. Toată lumea la locul unde are treabă! Daţi-i bătaie cu negrul mâncat de crocodili: merge bine. Încă o tuşă la femeia-schelet, domnule Baruque, coastele nu sunt suficient de tăioase. Dacă tot or să ne ardă sălbaticii atelierul, cel puţin să murim acoperiţi de glorie. Atenţie! Domnişoară Vacherie! Arătaţi-vă talentele şi formele. Sunteţi centrul de interes.

Ciudata uzină intră în plină activitate. „Turnul din Nesle" puse în scenă întreaga sa recuzită de vechituri din Evul Mediu. Similor îşi încordă pulpele formidabile. Échalot îşi umflă triumfător pectoralii. Cascadin îl ridică de o labă pe nefericitul copil, iar domnişoara Vacherie, oribilă la privit, îşi scoase farmecele în evidenţă. În acelaşi timp, Foca şi Albinosul luară diverse atitudini printre tigrii hidos jupuiţi, crocodilii din carton şi peştii împăiaţi. Gondrequin, cuprins de inspiraţie, mătura, domnul Baruque peria, caporalul curăţa pămătufurile periilor, ucenicii mâzgăleau. Din toate părţile se revărsa culoare. Era un spectacol sublim.

Afară, soarele de iarnă lumina grădina, ajunsă în stare de pădure virgină, dar mare şi plină de copaci înalţi şi bătrâni. Peste tot unde pătrundea soarele, iarba strălucea, umedă. La umbră rămăsese zăpadă ciuruită de dezgheţ. Ieşind din atelier, fetele îşi umplură plămânii cu aer şi respirară cu plăcere. Dimpotrivă, contele, afectat de schimbarea de temperatură, îşi adună haina în jurul trupului slăbit şi-şi ridică reverele pentru a-şi acoperi pieptul.

Tuşi îndelung şi cu greutate. Când violentul acces de tuse se potoli, stropi mari de transpiraţie îi străluceau pe frunte şi două pete roşii îi apăruseră pe obrajii palizi.

— Această cocioabă trebuie demolată în întregime, spuse, arătând spre atelier. Principalul câştig al afacerii stă în acest teren magnific...

— Cred că e un calcul bun, adăugă după ce-şi recăpătă suflul. M-am informat cât am putut de bine şi am aflat câte ceva despre afaceri, pentru dumneata, prinţesă, copilul meu drag...

Privirea scrutătoare şi gravă a Rosei i se adresa lui. El surâse cu melancolie şi vorbi:

— Fratele dumneavoastră nu mă cunoaşte, domnişoară. Nimeni nu mă cunoaşte.

Un oftat îi ieşi din adâncul pieptului. Îşi trecu mâna peste frunte.

— Vă simţiţi bine, prietene? întrebă îngrijorată Nita.

El îi ceruse să-i spună aşa.

Cu batista ei brodată îi şterse sudoarea de pe tâmple. Nu era un gest filial, avea în ochi milă şi compasiune. Totuşi, contele îi mulţumi, ducând la buze mâna ce ţinea batista.

Fu cât pe-aci să vorbească, dar se reţinu. Rose spuse:

— Domnule conte, dacă doriţi să vorbiţi cu prinţesa între patru ochi, mă pot îndepărta. Şi eu am nevoie să reflectez la ceva.

Nita o privi mirată.

— Ce se întâmplă? se bâlbâi ea. Niciodată nu m-am simţit ca în dimineaţa asta. Toţi mă speriaţi.

— Cu atât mai bine, răspunse domnişoara de Malevoy. Noaptea nu-ţi trebuie prea mult curaj.

— Noaptea!... repetă Nita, în timp ce contele îşi întorcea privirea.

— Să mă îndepărtez? întrebă Rose.

Suna a rugăminte.

Contele era atât de emoţionat, încât tremura.

— Da... Da... spuse în fine, cu o voce slabă şi schimbată. Cred că aş putea vorbi. Depărtaţi-vă, domnişoară, şi Dumnezeu să vă binecuvinteze! Sunteţi bună şi nobilă ca un înger. Odinioară eram puternic... pe vremuri, când nu eram bun. Fratele dumneavoastră m-a cunoscut pe atunci. Spuneţi-i ce-aţi ghicit despre mine; şi pentru el, ca şi pentru noi, ar fi bine ca fratele dumneavoastră să nu meargă pe o pistă falsă.

Rose o sărută rapid pe Nita, aşa cum fac tinerele când vor să-şi şoptească ceva la ureche.

— Ascultă bine, murmură ea. Aminteşte-ţi şi profită.

Apoi o luă pe o cărare care cotea brusc şi dispăru aproape în aceeaşi clipă.

Inima prinţesei bătea, ca şi cum deodată, fără nici o pregătire, s-ar fi deschis în faţa ei ameţitoarea intrare spre un tainic abis.

Până atunci nu avusese niciodată vreo teamă sau vreo bănuială cu privire la ceva pe lume. Sigur că existența de acum, din palatul de Clare, îi amintea cu regret de fericirea sa anterioară, alături de cei dragi din familie, dar pe de altă parte, acesta este destinul obișnuit al tuturor orfanilor. Abia dacă-și cunoscuse mama și nimic nu-l putea înlocui pe tatăl ei. Nimic, cu excepția unui alt sentiment divin: dragostea care aparținea viitorului, după cum iubirea filială ținea de trecut.

În această privință, Nita nu dezvăluise nimănui secretul ei, dacă avea vreunul.

În acest palat mare și nobil, moștenirea ei, îi avea alături pe protectorii dați de lege. Era înconjurată de acele relații ajutătoare dar reci, cu care omul trebuie să se resemneze atunci când moartea le-a secerat pe cele adevărate, singurele scumpe inimii. Totul îi părea simplu și firesc în această viață de doliu, care se limpezea puțin câte puțin, odată cu scurgerea timpului.

Niciodată, absolut niciodată, nu se temuse de vreo primejdie.

Și nimeni nu-i vorbea încă de primejdie, dar impresia de teamă sau măcar de bănuială deja se născuse.

Contele ascultă cum se îndepărtau pașii ușori ai Rosei. Îi oferi brațul Nitei, după ce-i sărută mâna pentru a doua oară.

— Ești foarte tânără, prințesă, pentru a mă înțelege, spuse el cu o voce mai fermă decât te-ai fi putut aștepta, văzându-i șovăiala. Foarte tânără, căci nu pot să-ți vorbesc decât despre o enigmă al cărei sens nici eu nu l-am dezlegat. Ar trebui aici un om, un om abil, cinstit și puternic. Nu cunosc un astfel de om și mă grăbesc, totuși, să-ți vorbesc, pentru că nu știu dacă voi mai avea forța sau puterea s-o fac mâine. Tatăl meu era un om cinstit, un nobil. Mama mea era o sfântă. Eu am produs răul. Dacă nu m-ar fi trimis la Paris, poate aș fi fost ca tatăl și mama mea. Rose e bună. Sunt primul cu acest nume care și-a pierdut respectul de sine.

— Dumneavoastră, prietene? vorbi Nita, neîncrezătoare. Dumneavoastră ați produs răul? V-ați pierdut respectul de sine?

În loc să răspundă, contele continuă:

— Există o femeie care doreşte să se căsătorească şi care încă nu e văduvă. Când vorbeşte cu complicii, îl numeşte pe bărbatul care i-a dăruit numele „primul meu soţ". Mă înţelegi bine, nu-i aşa, prinţesă? Ca şi cum acela ar fi deja mort!

Mergeau pe o alee întunecată, unde ramurile despuiate se uneau, făcând umbră ca un frunziş. Nita simţea braţul contelui tremurând sub al său.

— Despre ce femeie vorbiţi, prietene? întrebă ea, cu voce schimbată.

— De fapt, nu-ţi spun nimic din ceea ce voiam să-ţi spun, vorbi contele, care-şi apăsa fruntea cu mâna. Mintea mea este tot mai slabă de la zi la zi. De-ai şti ce puternic eram cândva! Cunoşti pe cineva, pe cineva tânăr, pe cineva curajos, care ar putea să te apere când eu nu voi mai fi?

— Să mă apere? bolborosi Nita.

— Să te apere, iubindu-te, fata mea. Eşti la vârsta la care inima ar fi trebuit să aleagă. Să nu ai scrupule şi să nu fii timidă. Cunoşti pe cineva care te iubeşte şi pe care l-ai putea iubi?

Nita se înroşi, apoi păli. Îşi aplecă privirea şi tăcu.

Contele aştepta.

— Poate că nu ai încredere în mine, vorbi el încetişor, sau poate contezi pe lege. Dar îţi spun: dacă ei vor, pot păcăli legea!

Adăugă şoptit, aplecându-se spre urechea Nitei:

— Ei au mai înşelat o dată legea! Vezi tu, se întrerupse apoi, acum mi-e cald. Corpul îmi arde. Întotdeauna e aşa după frisoane. Când tatăl meu a murit, eu am fost beat timp de şase săptămâni la rând. Voiam să uit... Şi totuşi, îmi spuneam în sinea mea: „Ţine-te drept, Joulou. Iată-te conte. Străbunii tăi sunt undeva, sus, şi te privesc." Dar acolo, jos, erau ceilalţi, cei care strigau: „Să mergem! Să cântăm, Brută! Domnule conte, în sănătatea dumneavoastră!" În noaptea aceea, mi-a năvălit sângele în faţă... Vedeam roşu înaintea ochilor... Şi eram gelos! Femeia aceea îmi ucisese sufletul, înainte de a-mi ucide trupul!

— Aceeaşi femeie? întrebă Nita.

— Când a murit mama, continuă contele, părând că nu a auzit-o, am înțeles că eram doi care vedeam ce se întâmplă cu conștiința mea: eu pe pământ și ea din cer. O simțeam lângă mine și deasupra mea. dar ei erau acolo și-mi spuneau: „Domnule conte, noi formăm cu toții o familie și dumneavoastră aveți dreptul primului născut. Pactul a fost semnat a doua zi după Lăsata Secului, domnule conte: semnat cu sânge! Să mergem, nu ne putem opri! Supuneți-vă, pentru că sunteți stăpânul nostru." Nu! se întrerupse, pentru a răspunde privirii îngrijorate a Nitei. Nu sunt nebun, prințesă... A treia oară când m-am trezit a fost când tot ei m-au numit tutore și paznic al unei tinere cu sânge tot atât de nobil ca cel regesc. De atunci, nu am mai dormit liniștit niciodată. Orice ți s-ar spune împotriva mea, prințesă, ai încredere în mine, căci te iubesc cu prețul mizerabilei mele vieți!

— Eu am încredere în dumneavoastră, șopti Nita. Doar știu că mă iubiți.

— Dacă te grăbești să afli... sau mai degrabă, asculți cu tulburare visul confuz al unui om cuprins de febră, sunt clipe când mă îndoiesc de mine însumi, când lor le place să mă facă să mă îndoiesc. Sunt clipe când ea mă obligă să râd de spaimele mele. Și totuși, privește-mă în față, prințesă: nu am oare aerul cuiva care se apropie de moarte?

— Prietene, sunteți suferind... începu Nita, prinzându-i mâinile într-ale ei.

— Sunt otrăvit! rosti scurt contele, cu voce joasă.

Tânăra se retrase un pas, îngrozită. Contele își îndreptă trupul și trăsăturile sale șterse luară pentru o clipă o expresie virilă. Apoi continuă:

— Sunt pregătit, fata mea. E deja mult timp de când am făcut pace cu Dumnezeu. Sunt gata să mor.

— Otrăvit! repetă prințesa, a cărei inimă se strânse. De către cine? În ce scop?

— Atâta timp cât trăiesc, răspunse contele, ea nu poate fi ducesă de Clare.

— Dar nu mai există un duce de Clare! strigă Nita, fericită că putea opune o imposibilitate acestor revelații care-i apăsau gândirea ca un coșmar. Prietene, reveniți-vă! Pentru ca ea să fie ducesă de Clare, ar trebui să existe un duce de Clare!

Contele păstră o secundă de tăcere.

— Mi-aş da jumătate din puţinul sânge ce mi-a mai rămas, spuse el cu voce tranşantă şi clară, ca să iubeşti un bărbat, un bărbat aşa cum spuneam: tânăr, curajos şi puternic. Ascultă-mă bine, fata mea. Mai puţin decât oricine în lume ai dreptul să spui că nu mai există un duce de Clare!

Nita se înroşi şi-şi plecă iarăşi privirea, ca şi cum o lumină bruscă i-ar fi dezvăluit pe neaşteptate gândul cel mai ascuns.

— Şi chiar dacă n-ar mai exista nici un duce de Clare, sfârşi contele, nu are nici o importanţă. Nimic nu-i rezistă acestei femei. La ora când eu îţi vorbesc, ea poate că posedă deja... posedă, fără îndoială, de parcă ar fi Dumnezeu sau regele, tot ce-i trebuie pentru a crea un duce de Clare!

5 DOMNUL INIMĂ

Bunul abate şi poet Jean Bertaud, care a fost episcop de Séez şi primul preot al reginei Maria de Medicis, dăduse ordin să se construiască acest pavilion, numit „Turnul", din cauza unui turnuleţ hexagonal, aşezat pe culmea acoperişului ânalt şi bine proptit. Faptul se petrecea, fără îndoială, înainte ca talentul său să-i aducă avere şi onoruri... Mai târziu, locatarul palatului numit azi Luxembourg, dispreţuise acest modest refugiu. Doar cu zece ani în urmă, îmi amintesc că am văzut pavilionul, încă intact şi graţios, în spatele zidului împrejmuitor din piatră măcinată de timp. Dădea spre lucarnele palatului Cluny, printre crengile unor tei şi ale unor salcâmi galbeni. Oricât am vrut, n-am reuşit să găsesc ceva care să dovedească faptul că în acest loc elevul lui Ronsard a creat unele dintre cele mai frumoase poezii, dar tradiţia şi numele poemelor o confirmau, iar stilul fermecătoarei case te făcea s-o crezi. Cărămizile roşii, fixate printre pietrele zidurilor, aproape că dispăreau sub iederă. Dar ferestrele boltite, în formă de treflă, se puteau

zări prin frunzişul rar al tufelor de iasomie, iar sculpturile naive de pe friză, veşnic umbrite de streaşina acoperişului deformată ca o pălărie veche, erau detalii ce datau ansamblul mai bine decât orice cifră.

Parisul este asemănător bătrânilor, care păstrează amintiri mai vii despre lucrurile vechi decât despre cele noi. În cartierul Sorbona veţi găsi cu siguranţă un număr considerabil de oameni care ştiu câte ceva despre Turnul Bertaud. Şi probabil că nici unul dintre aceştia nu-şi aminteşte nimic despre ultimul locatar al turnului: domnul Inimă.

Cu toate acestea, în 1842 domnul Inimă era un personaj celebru. Tablourile semnate de el erau faimoase şi dincolo de frontierele ţinuturilor latine. Este perfect adevărat că neguţătorii nu-l cunoşteau deloc pe pictor, ale cărui afaceri erau rezolvate de un fel de ucenic mai în vârstă, îmbrăcat caraghios, pe nume domnul Baruque, sau Vicleanul, care lua totul în glumă...

Când i se cereau informaţii despre patronul său, originalul domn Baruque răspundea: „Ghici!“, ori începea un poem genealogic confuz, legat de atelierul lui Inimă-de-Oţel şi în care străluceau numele lui Muchamiel, Quatrezieux, Tamerlan, domnul şi doamna Lampion ş.a.

Datorită laudelor pe care le aducea atelierului lui Inimă-de-Oţel, acest stabiliment remarcabil începea să stârnească curiozitate altor ascultători decât cei din cercul restrâns al bizarei sale clientele. Pe atunci era şi momentul explorării unor lucruri pline de pitoresc. Explorarea unui anume model, realizată de un romancier foarte elocvent, îi determinase pe cei ce nu aveau ceva mai bun de făcut să se intereseze de mistere. De aici apăruse tendinţa unora de a privi Parisul ca pe o cutie magică, dintr-acelea cu fund dublu, închipuindu-şi că ridicând o piatră de pavaj, vor găsi neapărat cine ştie ce surpriză.

Încântătoarea prinţesă Nita ne-a spus-o:

— Atelierul lui Inimă-de-Oţel era pregătit pentru celebritate: creatorii de vodeviluri aveau să se ocupe în curând de el!

Însă, orice aţi crede, era un drum lung de la ceea ce reprezenta atelierul lui Inimă-de-Oţel până la domnul Inimă însuşi. Acesta nu căuta în nici un fel celebritatea. Era un mare

singuratic, trăind izolat, nefăcând pe nimeni părtaş la necazurile sau bucuriile lui. Asta nu înseamnă că ar fi ridicat un zid între el şi minunaţii lui ucenici, care vorbeau despre el cu căldură; ba dimpotrivă, în fiecare zi se arăta prietenos şi bun. Mai mult chiar, pentru turma sa, putea fi considerat însăşi Providenţa. Nu era vorba nici despre faptul că s-ar fi ascuns în vreun fel de oamenii din afară sau că ar fi vrut să-şi disimuleze cumva acţiunile. Ieşea în plină zi şi cu ştiinţa tuturor, plimbându-se pe superbul său cal englezesc, care tropăia vesel pe străzile triste ce coboară dinspre muntele Sainte-Geneviève. În afară de asta, deşi nu urma câtuşi de puţin capriciile modei cu atenţia sporită a unui dandy, era întotdeauna foarte elegant.

Ar fi fost greu de găsit un cavaler mai frumos ca el. Elevele din cartierul şcolilor reţinuseră cu exactitate ora la care trecea, ţinându-şi în frâu calul nărăvaş. De-a lungul drumului era urmărit de după perdelele de muselină de către o mulţime de fetişcane curioase şi îmbujorate.

Putea trece pe două drumuri: uneori urca strada Harpe şi se întorcea pe bulevardul care ocolea clădirile Observatorului, alteori o lua de-a lungul cheiului şi se ducea pe lângă Sena până la Champs-Élysées, pe aleea care ducea spre pădure.

Primul drum îl conducea la cimitirul Montparnasse, pe care-l vizita de cel puţin două ori pe săptămână. Cei, sau mai degrabă, cele care se interesau de el ştiau bine acest lucru şi încă de mult timp... Îşi lăsa calul în paza unui copil, care nu lipsea niciodată la ora obişnuită, mereu aceeaşi, şi trecea poarta spre locurile de odihnă veşnică.

La dreapta aleii principale, o lua pe cărare şi se oprea în faţa unei capele mari şi frumoase, care purta însemnele şi numele ducilor de Clare. În spatele acestui mormânt fastuos, se afla un altul, modest, acoperit cu flori. Acolo se aşeza, gânditor şi tăcut, timp de ore întregi.

De multe ori, după plecarea lui, se apropiau nişte paşi furişaţi: doi ochi frumoşi şi indiscreţi păreau că adresează o întrebare marmurei modeste. Mormântul tăcut nu putea răspunde. Doar un nume de botez, Tereza, era gravat pe piatră, sub lespedea obişnuită: *Rugaţi-vă pentru sufletul ei.*

Așadar, din partea aceasta, secretul domnului Inimă era bine păzit.

Când domnul Inimă o lua pe cel de-al doilea drum, era pentru a-și face obișnuita plimbare de-a lungul aleii care azi înconjoară tot locul și care în 1842 mergea de la poarta Maillot la abația Longchamp. Ștrengarul Paris e considerat schimbător, dar se distrează mereu în același fel. Totuși, un observator care ar fi examinat lucrurile mai îndeaproape ar fi văzut că domnul Inimă avea alt scop decât acela de a se plimba timp de două ore pe acest drum, ce constituia plăcerea zilnică a poporului nostru *fashionable*. Părea interesat de o trăsură, sau mai degrabă de doamnele din trăsură, pentru că vehicolul se putea schimba. Doamnele aparțineau celei mai bogate și celei mai nobile pături sociale. Așadar, doamnele erau cele care-l interesau: două femei excepțional de frumoase, o prințesă și o contesă. Contesa, o femeie de treizeci de ani sau ceva mai mult; prințesa, o tânără de optsprezece ani.

Când domnul Inimă le zărea de departe pe cele două doamne, își ținea calul la pas și le urmărea adesea de la mare distanță, de parcă i-ar fi fost teamă să nu fie observat.

Știm, însă, că fusese remarcat.

Desigur, nu le saluta niciodată; de altfel, în toată această mulțime, care umplea pădurea pe atunci ca și acum, domnul Inimă nu avea pe nimeni de salutat. Toată lumea îl cunoștea din vedere, datorită ținutei deosebite și calului său minunat; nimeni însă nu ar fi știut să-i spună numele.

Ar fi trebuit să te îndepărtezi mult de aceste locuri și să te întorci pe străzile din vecinătatea Sorbonei, pentru a găsi vreo fetișcană ascunsă după perdea, care zărindu-l, să-i spună pe nume:

— Iată, trece domnul Inimă!

Iar celelalte adăugau, vorbind pentru ele însele, ori pentru altele:

— Ce splendoare de tânăr! Și când te gândești că nu-și ridică niciodată ochii spre ferestre!

Reîntors acasă, domnul Inimă scormonea prin amintiri sau se gândea, ceea ce în fond era același lucru.

În ce-l priveşte pe cititor, desigur că a ghicit de mult numele ce se ascundea sub pseudonimul de „domnul Inimă“. Să recunoaştem că nici nu am avut intenţia de a-i pune la încercare perspicacitatea. Oricine ar fi putut recunoaşte în marele maestru al atelierului Inimă-de-Oţel pe augustul succesor al atâtor mâzgălitori, iluştri între domnii artişti de bâlci, pe Roland-Buridan al nostru, iubitul Margueritei de Bourgogne, fiul sărmanei doamne Tereza, moartă în strada Sainte-Marguerite, la numărul 12.

Mai mult decât atât, prin ceea ce am povestit până acum, cititorul se găseşte în postura de a cunoaşte mai mult decât însuşi eroul nostru. Noi am asistat la somnul inert, de muribund, al lui Roland, la scenele semnificative din jurul patului de suferinţă, aflat în vorbitorul mănăstirii Bon-Secours. Am văzut emoţia încercată de bătrâna călugăriţă, pe nume Rolande de Clare, la căpătâiul său, precum şi tulburarea şi îndoielile bătrânului duce: am înţeles că în acea noapte de la mijlocul postului mare, când cheltuise atâta forţă şi inteligenţă pentru a evada deghizat în hainele Mariei Davot, Roland îşi închipuise că scăpa de necazuri, dar fugise în realitate de un destin strălucitor şi lipsit de griji.

Astfel se întâmplă multora dintre noi în cercul orb în care se învârte soarta. Uneori risipim eforturi mari, costisitoare, eroice chiar, pentru a evita o fantomă oarecare, ce de departe ni se pare că ne ameninţă cumplit şi care, dacă am lăsa-o să se apropie, desfăşurându-şi vălurile, ne-ar putea aduce realizarea speranţelor celor mai mari!

Gondrequin-Militarul ne-a povestit în felul său cum Roland, căzut în nesimţire şi aproape mort, fusese cules de atelierul Inimă-de-Oţel, care se întorcea de la barieră. Din acest punct de vedere, atelierul era binefăcătorul lui Roland, lucru cu atât mai meritoriu cu cât în ciuda multiplelor sale lucrări, această uzină minunată era în permanenţă în deficit financiar.

La atelierul Inimă-de-Oţel, Roland nu fusese îngrijit conform regulilor de la mănăstirea Bon-Secours, dar fiecare făcuse totul pe cât putuse mai bine, inclusiv veterinarul,

prieten al casei, iar firea rezistentă a rănitului triumfase în cele din urmă.

Erau oameni buni, căci după ce-i puseseră întrebări lui Roland și acesta refuzase să răspundă, totuși îl păstraseră.

Roland rămăsese obsedat de aceeași idee fixă, pe care o avusese în timpul bolii și care îl chinuia și după completa lui vindecare: riscul de a fi chemat în justiție și de a se vedea un erou public al Curții cu Juri. Evenimentele din bulevardul Montparnasse îi rămăseseră mult timp ca un coșmar, astfel încât nu reușise niciodată să aibă în minte o viziune limpede a ceea ce se întâmplase.

Dimpotrivă, cele petrecute în vorbitorul de la Bon-Secours îi reveneau adesea ca ecouri ale unei viziuni îndepărtate, dar lucide. O revedea perfect pe Marie Davot; o revedea și pe acea călugăriță care părea că depășise limitele unei vîrste obișnuite, pe bătrânul cu siluetă înaltă și mândră, pe acea fetiță atât de frumoasă... Aceste ultime trei personaje îi păreau strâns legate între ele și unite printr-un fir invizibil cu amintiri mai vechi, ce planau ca niște nori, înainte de prima copilărie...

Gondrequin-Militarul spusese adevărul-adevărat: nu stătea în puterea lui Roland să se facă util din punct de vedere material în atelierul Inimă-de-Oțel.

Încă tributar lecțiilor primite de la cel mai mare maestru al acestui secol, în cea mai strălucitoare perioadă a carierei sale, Roland nu putea decât să strice pânzele destinate domnilor artiști de bâlci. Încercase din toate puterile, conștiincios, pentru că ar fi vrut să-și câștige pâinea, dar nu reușise deloc. Obosit de luptă, își alesese un colț din hangarul imens, luase o pânză de doi metri pătrați, pensule și uleiuri adevărate, apoi începuse un tablou pe șevalet, reprezentând nici mai mult nici mai puțin decât una din miile de scene caraghioase până la burlesc, care se petreceau zilnic sub ochii lui.

Se întâmpla ca Roland să fie un pictor autentic și ca domnul Baruque, zis și Vicleanul, să aibă talentul de a găsi fiecăruia locul potrivit. Să nu uităm că asta adăuga o nouă calitate de excepție domnului Baruque, căci am mai enumerat o alta, atunci când am constatat la el acea ușurință a spiritului de observație, care-i creează pe marii diplomați și pe detectivii

iscusiţi. Domnul Baruque vânduse tablourile lui Roland cu 45 de franci, declarând patria salvată.

Domnul Baruque ghicise bine. Un an mai târziu, Roland restaura pavilionul Bertaut, în prag de ruină, şi-şi instala acolo un atelier modest. Rolurile se schimbaseră. Atelierul Inimă-de-Oţel guvernat de soţii Lampion, regi nepricepuţi, lâncezea şi era la un pas de faliment. Era rândul lui Roland să-şi plătească datoria, cu dobândă.

O făcu atât de bine, încât după decesul soţilor Lampion, care muriseră la câteva săptămâni unul după altul, o delegaţie compusă din Gondrequin-Militarul, domnul Baruque, patru caporali şi Cascadin, numiţi de majoritatea lucrătorilor, veni să-i ofere lui Roland sceptrul şi coroana.

Sceptrul nu era din aur, coroana avea câţiva spini, dar Roland, care ştia acest lucru, totuşi acceptă şi deveni „domnul Inimă", pentru a proteja adunătura de bieţi copii bătrâni, incapabili să se autoconducă. Asta îi dădu posibilitatea să le plătească chiria şi valurile de culori de proastă calitate, care inundau în permanenţă atelierul.

Era respectat, în general i se supuneau, dar mai ales era iubit. Nu numai pentru că salvase republica, dar şi pentru că republica se socotea în continuare „mama sa". Nimic nu apropie mai mult decât rolul de binefăcător şi, în definitiv, deşi îşi plătise datoria însutit, Roland rămânea obligat atelierului Inimă-de-Oţel.

Pentru a merge până la capăt cu analiza lucrurilor şi pentru a prezenta situaţia în limitele sale perfect reale, nu putem spune că Roland făcea acest lucru numai din generozitate, ci şi pentru că avea unele motive din cauza cărora accepta această postură socială, bizară cât cuprinde, ridicolă, supărătoare pentru prezent şi, poate, compromiţătoare pentru viitor.

Odată cu trecerea vremii, Roland se obişnuise cu singurătatea. Trăia ca într-o oază înconjurată de deşert, având ca vecini apropiaţi nişte sălbatici. Dar îi plăcea. Cu anii, nu pierduse nimic din teroarea pe care i-o inspira ideea de a face dintr-o dată lumină asupra unei anumite perioade din viaţa lui.

Mama sa murise din această cauză şi el s-ar fi ascuns sub pământ, numai să scape de ecourile acelei drame nocturne, ce avusese drept decor bulevardul Montparnasse.

Mulți oameni optimişti ar fi putut râde de această spaimă puerilă. Roland era exact contrariul unui optimist. Întotdeauna își întorcea privirea, cu o repulsie aproape bolnăvicioasă, spre noaptea aceea care împărțise viața sa în două bucăți ce nu se mai puteau lipi una de cealaltă.

De altfel, odată cu mama sa îi murise şi trecutul. Nu mai avea nici o relație de rupt, nu regreta nici o rudă, nici un prieten căruia dispariția lui i-ar fi pricinuit măcar umbra unei supărări. Nu iubise decât o femeie şi amintirea ei îl făcea să roşească de ruşine.

În această stare de oboseală morală, lipsită de orice speranță şi chiar de dorințe, în care vegeta de ani de ani de zile, ce-i mai trebuia? Un refugiu. Hazardul îi oferise acest refugiu, iar el îl păstra. La întrebările pe care societatea are dreptul să le pună oricui, oricât de liniştit şi retras ar fi, atelierul Inimă-de-Oțel îi furniza un răspuns. Într-adevăr, în anumite sfere, societatea este obligată să nu meargă prea departe cu investigațiile, atâta timp cât nu are motive speciale şi serioase; altfel ar trebui demolat jumătate din Paris. Roland se retrăsese într-un astfel de colț crepuscular, şi chiar dacă nu-şi udase nici măcar vârful ghetelor în mocirla boemă, beneficia în schimb de vecinătatea acesteia. El era „domnul Inimă"; sub domnia lui, turbulenta asociație era liniştită; cei ce sunt cu ochii pe astfel de locuri pariziene nu ar avea nici un motiv să se plângă.

La începutul celui de-al optulea an de la intrarea sa în casa Inimă-de-Oțel, surveni un eveniment care schimbă brusc starea psihică a lui Roland. Acest eveniment va fi relatat mai târziu. Fără să se amestece mai mult decât până atunci în lumea din exterior, Roland îşi schimbă stilul de singurătate. Luă obiceiurile elegante despre care am mai vorbit; ziua evada de bună-voie din refugiul său, noaptea visa.

Pentru prima dată în viață, poate, se analiză şi reciti cartea închisă a amintirilor sale. Imediat ce supuse existența mamei sale unui tir de întrebări, aceasta îi apăru într-o lumină nouă.

Înțelegea că ea avusese un secret. De ce nu-i trecuse niciodată prin cap s-o iscodească și de ce tocmai azi se născuse în el dorința de a afla?

O vedenie scumpă lui și surâzătoare, care-i încânta insomniile, îi răspundea la întrebări. Frumoasa tânără pe care o urmărea de departe, în pădure, îi inspirase aceste curiozități neînchipuit de tardive.

Era îndrăgostit pentru a doua oară, îndrăgostit altfel decât prima dată, dar cu toată înflăcărarea pe care sufletul o păstrase pentru o unică pasiune.

L-am văzut cândva, pierdut și înnebunit, la picioarele superbei Marguerite. Astăzi, iubirea îl ardea cu altă profunzime: era un adevărat cult. Pentru că iubea, voia să afle: oricât de absurdă, oricât de imposibilă este o dorință, de îndată ce s-a născut, îi trebuie speranță. De acum, scotocea trecutul cu ochii brusc deschiși. Descoperea cu o uimire de copil fapte ce nu încetaseră niciodată să fie limpezi și clare, dar pe care nu le văzuse deloc, pentru că lipsa de griji îl legase la ochi ca o banderolă neagră.

Primul dintre lucrurile ce i se revelau era că misterul vieții de acum nu făcea decât să urmeze unui alt mister. Numele de Roland, pe care-l purtase cândva, nu mai era un nume în sensul serios și social al cuvântului, nu mai mult decât cel de acum. Care era numele adevărat al mamei sale? Pentru ce se zbătuse ea cu atâta disperare? Pentru ce era atât de zbuciumată în noaptea în care el o părăsise? Care era numele, adevăratul nume pe care i l-ar fi dat, dacă ar fi putut, în loc de Roland pur și simplu, care devenise apoi domnul Inimă?

Mama lui îl luase alături de ea cu puțin timp înaintea epocii când a început povestea noastră. Venea dintr-o țară de dincolo de Rin. Fusese crescută la un mic colegiu din Redon, în inima Bretaniei. O dată, o singură dată, îi spusese: „Nu mă întreba niciodată nimic. Vei afla totul când va veni momentul."

În mintea ei, el era fiul unui general, mort la începutul Restaurației, în asemenea împrejurări încât simplul lui nume constituia un pericol pentru văduvă și copil.

Acum își reproșa ca pe o crimă faptul de a nu fi întreprins nimic atunci când încă mai era timp pentru a face lumină în această noapte totală.

Se minuna că și-a prelungit copilăria până la vârsta bărbăției.

Asta era tot, absolut tot. Mereu ajungea, fără nici o tranziție, la momentul care ne-a făcut și pe noi să știm tot atât ca și el: scena în care doamna Tereza îi dăduse portofelul cu cei douăzeci de mii de franci.

Până și forma în care primise recomandările din partea ei, împreună cu banii, spunea suficient despre cât de străin era Roland de secretele mamei sale.

El nu știa nimic, nici chiar în momentul suprem, când mama avea nevoie de un mesager sigur. Ea nu-i spusese nimic, în afară de faptul că în schimbul sumei, notarul Deban trebuia să-i pună în mână un act de naștere, unul de căsătorie și unul de deces, toate trei pe același nume nobil, din care fiecare literă rămăsese gravată în memoria lui Roland: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

Cu perseverență, cu greutate, după mii de îndoieli și acuzându-se de mii de ori de nebunie, Roland se muncise doi ani întregi ca să respingă, apoi ca să înțeleagă, faptul că mama lui plătise cele trei documente, cu prețul enorm al ultimilor ei douăzeci de mii de franci, strânși cu atâta sacrificiu! Era absolut logic ca aceste hârtii misterioase să fie strâns legate de persoana ei și de el însuși.

În ajunul zilei în care ne aflăm, Roland primise o scrisoare, al cărei plic purta numele de *„Domnul Inimă"* și al cărei conținut suna astfel:

«Domnule duce,

Două persoane, care vă cunosc mai bine decât vă cunoașteți dumneavoastră, vor avea cinstea de a vi se înfățișa la orele două după-amiază. Faceți în așa fel încât să fiți liber și să le primiți fără martori.»

Scrisoarea nu purta nici o semnătură.

6 PAVILIONUL

Această scrisoare, care începea cu *„Domnule duce”*, îl lăsase pe Roland pradă unei mari nedumeriri. Nu mărturisise nimănui bănuielile sau visele lui, și totuși, scrisoarea misterioasă răspundea celor mai tainice gânduri ale sale, sunând ca o bătaie de joc sau ca fiind rezultatul unei erori.

În realitate, scrisoarea nu era primul simptom al dramei ce avea să se abată brusc și nespus de violent asupra existenței lui liniștite.

După o noapte fără somn, tocmai se pregătea să se îmbrace, când servitorul îi aduse o a doua scrisoare, cu timbru de Paris, ca și prima, și tot cu un scris necunoscut.

În poziția în care se complăcuse de bună-voie, Roland nu avea nici un fel de relații și nu primea niciodată scrisori. Jean, servitorul său și vechi ucenic la atelier, părea la fel de uimit și-i spuse:

— Văd că merge bine corespondența! Poate că-i ceva pentru aniversarea dumneavoastră și profit de ocazie să vă urez ani mulți și fericiți, domnule!

Roland îi dărui o monedă, iar Jean continuă:

— Nu v-am vorbit din interes, dar vă mulțumesc oricum. Încă ceva: îl cunoașteți pe domnul care vă caută? Cuconașul care spune că-i trimis de negustorul de tablouri din strada Laffite. A venit și ieri. Vrea să cumpere în valoare de mii și sute de franci, după cum spune.

— Trimite-l la domnul Baruque, spuse Roland.

— Cu dumneavoastră vrea să stea de vorbă. A evitat atelierul și a venit prin strada Mathurins. Ce se întâmplă dacă-l primiți? Poftiți cartea lui de vizită.

De când Roland îl amenajase ca locuință, turnul Bertaut avea o intrare separată, prin strada Mathurins.

Cartea de vizită a „cuconașului“ avea un desen drăguț și fantezist: un norișor liliachiu, cu o coroană de viconte, și un nume armonios: Annibal Gioja.

Dedesubt, între paranteze, stătea scris: „din marchizii Pallante".

Roland aruncă pe toaletă cartea de vizită.

— Data viitoare să-l primesc? întrebă Jean.

— Nu, răspunse Roland. Acum, lasă-mă.

Jean părăsi dormitorul. Roland rămase singur. Deschise scrisoarea, după ce o întorsese pe toate părțile, cu un fel de teamă. Era o hârtie oficială, cu un antet litografiat, conceput astfel: *„Agenția maestrului Léon de Malevoy, strada Cassette nr. 3"*.

Scrisoarea spunea:

«Domnul Inimă este rugat să treacă pe la agenție, pentru o afacere care-l interesează.

Semnat: Urbain-Auguste Lettaneur, notar.»

Trebuie să recunoaștem: din toate mesajele existente, acesta este unul dintre cele mai incitante, mai poetice, mai elocvente pentru imaginație. Aceste câteva cuvinte, concise și reci, conțin pentru cei mai mulți o lume întreagă de promisiuni sau de amenințări.

Dacă cititorul nu a uitat ciudatul consiliu ținut de slujbașii lui Deban la cabaretul *Turnul din Nesle*, numele de Urbain-Auguste Lettaneur poate i-a rămas familiar: Lettaneur, pe atunci funcționar secund, un tip citit, care scria pentru ziarul departamentului său natal. Putem afirma, fără a-i subestima talentul puțin cunoscut, că niciodată vreo scenă emoționantă din nuvelele sale nu-i impresionase pe abonații de provincie așa cum îl impresionaseră pe Roland cele două rânduri care-i fuseseră adresate.

Roland rămase mai întâi cu ochii fixați pe antetul imprimat, citind adresa și numele, cu o uimire profundă: *„Léon Malevoy, strada Cassette nr. 3"*.

Când firul unei existențe a fost tăiat pe din două, tot ce este aproape de rană rămâne sensibil și dureros. Până și cele mai mici amănunte ale serii de Lăsata Secului erau perfect întipărite în mintea lui Roland. Memoria lui se ștersese ori se învăluise în ceață după lovitura de pumnal, dar tot ce

preceda acest moment era limpede, profund, pregnant, ca un semn cu fierul roșu. Putea să repete cuvintele mamei lui înainte de plecare, putea să-i revadă cu exactitate ultimul surâs. Avea în fața ochilor aspectul orașului în carnaval, sunetul burlesc al trîmbițelor îi răsuna și acum în urechi.

„Strada Cassette nr. 3“, spunea antetul scrisorii. Roland se revăzu traversând intersecția cu Croix-Rouge și ajungând la portalul de la numărul 3, unde era pe atunci sediul agenției Deban. Aceea fusese destinația lui. Chiar de acolo urma să cumpere cu douăzeci de mii de franci actul de naștere, cel de căsătorie și cel de deces.

Roland se revăzu în fața portăresei, care se strâmba, pronunțând numele lui Deban.

Se revăzu privind fațada aceea bizară și urcând scara pe care, la fiecare etaj, fusese întrebat cât era ceasul.

Se văzu la ultimul etaj, împingând o ușă și găsindu-se față în față cu acel tânăr frumos, care purta costumul lui Buridan. Revăzu la piciorul patului baticul Margueritei și inima îl duru ca și cum s-ar fi deschis cu brutalitate o rană veche.

„Agenția maestrului Léon de Malevoy“, spunea antetul scrisorii. Primele cuvinte ale frumosului tânăr, deghizat în Buridan, fuseseră: *„Cum vă numiți? Pe mine mă cheamă Léon de Malevoy. Aveți treabă cu mine?“*

Ar fi trebuit să se dueleze amândoi, a doua zi după Lăsata Secului, în spatele cimitirului Montparnasse. Să se bată pentru Marguerite.

Astfel încât, în afară de cele două rânduri prozaice, redactate de domnul Urbain-Auguste Lettaneur, mesajul notarului punea în mișcare în mintea lui Roland un întreg univers.

Totuși, veni și rândul prozei, care însă nu avu nici un efect. Ce voia să însemne această invitație de a trece chiar pe la agenția la care mama lui îl trimisese cu zece ani înainte, invitație care-i fusese adresată tocmai de omul acesta?

Oare îl cunoștea? Era un simplu joc al hazardului? Cum i-ar fi putut descoperi locuința și recunoaște identitatea?

Zece ani! O retragere atât de totală! O deghizare atât de sigură! Firul rupt avea oare să se reînnoade pe neașteptate?

Și această scrisoare semnată era oare o consecință a scrisorii anonime, care-l numea „domnule duce“?

Am menționat deja cele două cuvinte care-i caracterizau situația, așa cum se prezenta ea în mintea lui Roland. Poate era vorba despre niște promisiuni. Cu siguranță, însă, era vorba de o amenințare.

Roland era cuprins deopotrivă de speranță și de teamă. Teama de odinioară, speranța de acum. Căci nu cu mult timp în urmă se născuse în el o ambiție și ambiția purta un nume delicat de fată.

Mai mult de jumătate de ceas rămase cu ochii ațintiți asupra scrisorii, apoi luă în mână biletul primit cu o seară înainte. Compară cele două hârtii, cele două scrisuri, cele două timbre poștale.

Nimic nu semăna. Inteligența se tulbură și se pierde în fața anumitor enigme. Roland își dădea seama că se înverșunează cu privire la un lucru imposibil, și totuși, mintea lui lucra în continuare.

Ieși din dormitor și trecu în atelier, încăpere destul de spațioasă, foarte înaltă, restaurată cu un gust sobru, în stilul primei construcții. Atelierul dădea spre grădină, prin trei ferestre, zidite în partea de jos și printr-o ușă-fereastră, dublată cu un oblon.

Se aflau aici mai multe tablouri începute, toate purtând amprenta unui veritabil artist, dar dintre care nici unul nu depășea stadiul unei opere bine făcute. Nu-l vom face, totuși, pe Roland al nostru să treacă drept un artist de geniu!

Exista încă o pânză, mai mare decât celelalte, pusă pe șevalet și acoperită în întregime cu o draperie. Această pânză se afla chiar în fața ușii-fereastră.

Roland deschise unul dintre geamuri, ca să-și răcorească fruntea înfierbântată. Vremea era rece și frumoasă. Roland surîse, văzând la câțiva pași mai încolo pregătirile pentru focul de artificii, joc copilăresc pe care atelierul îl organiza în cinstea lui.

Dar privirea-i distrată se întoarse de la prăjinile lungi, montate în pământ pentru artificii și de la sticlele cu culori, agățate în ramurile copacilor.

Fruntea îi era asudată și, fără voie, inima i se strânse.

Casa Inimă-de-Oțel și hangarul de lângă ea acopereau aproape în întregime fațada căsuței moderne, situate pe partea cealaltă a drumului, unde bunul Jaffret rivaliza cu divinitatea, dând păsărelelor de mâncare. O singură fereastră dintre cele cinci care luminau interiorul apartamentului lui Jaffret era vizibilă, printr-un spațiu creat printre copaci. În consecință, fereastra cu pricina avea vedere liberă către atelierul lui Roland, ba chiar înlăuntrul acestuia.

În acest moment, fereastra era închisă. Roland nu observă că, la apariția lui, perdeaua de muselină ce-o acoperea prin interior, se mișcase. Cu atât mai puțin își dădu seama de activitatea deosebită pe care o depunea bunul Jaffret dincolo de perdea.

Bunul Jaffret ținea cu o mână un binoclu, pe care-l potrivise cu multă grijă, iar în cealaltă mână o miniatură, pe fond de catifea și cu chenar de aur.

Se uita când spre Roland, prin binoclu, când la miniatură, cu ochiul liber.

Și avea un aer foarte satisfăcut, bunul Jaffret!

În ceea ce-l privea pe Roland, el rămăsese cu ochii la cele două scrisori pe care le ținea în mână.

Deodată tresări și se întoarse. Ușa-fereastră, de obicei imposibil de trecut, se deschise cu zgomot, făcând loc unui vizitator.

— Vă sărut mâinile, scumpe și ilustre maestre, îi spuse pe negândite noul venit, cu un salut în același timp supus și obraznic. Am fost nevoit să escaladez zidul. Nu am avut încotro. Sunt însă un amator. Pe noi, napolitanii, nu ne oprește nimic... Vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, la ordinele dumneavoastră, pentru a vă servi, împotriva tuturor și fără vreo altă recompensă decât bucuria de a vă fi pe plac!

Al doilea salut era deja mai familiar. Vocea acestui om zâmbitor mângâia auzul ca o melodie.

Roland nu se mișcase din loc și-l privea mirat.

Cu ochii la scrisoarea care-l numea pe Roland „domnule duce“, Annibal Gioja schiță un zâmbet enigmatic, din care nu știai ce să înțelegi.

Era un bărbat tânăr, foarte frumos, cu pielea albă și părul negru. Pupilele ca tăciunele ardeau în mijlocul irișilor albaștri. Costumul lui era de o eleganță ireproșabilă, sporită de o panglică în hașuri de nuanțe diferite și de un ansamblu de decorații străine.

Nu se poate spune ce era mai strălucitor: albul tenului, negrul părului, focul din privire sau acele decorații exotice. Luciul pe care alții îl rezervă pantofilor se extindea și sclipea în întreaga înfățișare a acestui cavaler seducător.

Vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, salută pentru a treia oară și se așeză.

— Permiteți?

Duse mânerul rotund al bastonului din onix până la buze și-și puse lornionul la ochi. Astfel instalat, aruncă o ocheadă admirativă spre întreg atelierul.

— Domnule, spuse Roland, prea surprins pentru a-și ieși din fire, am obiceiul să nu primesc pe nimeni la mine acasă.

— Știu acest lucru perfect de bine! replică vicontele Annibal, cu voce dulce și cristalină ca zahărul candel. Mi-a fost destul de greu să forțez consemnul, dar pe noi, napolitanii, nu ne miră nimic. Avem un foc sacru în suflet și în ochi, dragul meu, celebrul meu prieten...

— Prieten! repetă Roland, care nu se putu împiedica să zâmbească.

Focul sacru din ochii vicontelui se potoli. Luă una din acele poze nobile, întâlnite peste tot în țara lui, și continuă, inspirat:

— Cunoașteți Italia? Cerul, femeile, adierile cu miros de portocal? Orizontul ei, mai trandafiriu ca o acuarelă! Azurul dantelat al golfurilor! Noi, napolitanii, suntem chipeși și avem suflet frumos. Inima noastră e un blând nebun care se aruncă în foc pentru frumusețe sau pentru geniu. Climatul ne îndeamnă spre asta, climatul Italiei, dragostea lumii, iubirea iubirilor! Rossini! Petrarca! Pasta! Tenorii! Soarele! Prietene! Repet, ilustru și drag prieten! Încetează să mai pictezi capodopere, dacă nu vrei să fii iubit!

Vorbind astfel, cu glas răsunător, vicontele Annibal își scoase mănușile de pe mâinile albe ca marmura de Paros, pentru a-și răsuci o țigară.

— Domnule viconte, îi spuse cu răceală Roland, aş vrea să ştiu dacă pot face ceva pentru dumneavoastră.

Annibal îşi aprinse ţigara, repetând: *„Permiteţi?"*, şi-şi arătă dinţii strălucitori ca fildeşul.

— Să spargem gheaţa, drag şi celebru prieten, replică el. Am să-ţi mărturisesc un lucru. Sunt îndrăgostit nebuneşte de stilul dumitale. Pe noi, napolitanii, bucuriile artei ne duc până la extaz, ştii? Este deja o fericire pentru mine faptul că respir aerul din acest sanctuar şi că văd schiţele dumitale. Aş fi trecut şi prin foc pentru asta, dar...

Se ridică şi întinse mâna spre Roland, care însă nu se mişcă.

— Bine! zise vicontele. Nu mă înţelegi, dar în curând o vei face. Eşti îndrăgostit?

Zâmbetul strălucea cu o amabilă obrăznicie. Roland încruntă uşor din sprâncene. Annibal se răsuci pe călcâie şi luă o poză de statuie, lângă o pânză mică, aproape terminată, care aştepta să fie dată cu lac. Era reuşită, ca toate celelalte lucrări ale lui Roland. Annibal o examină cu un aer cunoscător şi strecură două-trei duzini de banalităţi tehnice, aflate azi la îndemâna tuturor, ca un limbaj de specialitate dezvăluit vulgului. Această pedanterie infectează atelierele mai rău decât terebentina. Foiletoanele despre artă o impun cu tot dinadinsul.

— Nouă, napolitanilor, ne place sincer să facem cuiva un serviciu, zise vicontele din vârful buzelor, părăsind tabloul, pentru a trece la un altul. Noi suntem legătura vie cu dragostea cu politica, de fapt, cu tot... Iată un apus de soare admirabil! Unde a ascuns diavolul acela de Claude Lorrain paleta pe care ai găsit-o dumneata? Spune-mi, spre care dintre cele două doamne ţi se îndreaptă inima? Am motivele mele ca să te întreb.

Rămase cu spatele. Roland tresări. În timp ce examina profilul pierdut al musafirului, cu acea privire înmărmurită pe care o capeţi când bănuieşti nişte lucruri de neînchipuit, simţi că i se ia vălul de pe ochi.

— Spre doamna contesă? continuă liniştit strălucitorul viconte. Spre încântătoarea prinţesă? Ce tablou adorabil! Peste zece ani va valora o sută de ludovici! Nu-mi răspunzi?

Tot vorbind și admirând schițele, vicontele Annibal Gioja făcu turul atelierului, apropiindu-se pe nesimțite de șevaletul pe care stătea pânza acoperită.

— Dragă și ilustre prieten! reluă el, continuând vizionarea lucrărilor. Dacă aș fi fost bogat, aș fi ieșit de aici ruinat. Întotdeauna ai purtat numele de domnul Inimă?

— Întotdeauna! replică Roland, care de acum se aștepta la orice.

— Noi, napolitanii, spuse Annibal, descoperindu-și dantura superbă într-un minunat surâs, noi răsfoim ca pe cea mai frumoasă carte viața maeștrilor noștri adorați... Pariez că în spatele acestei draperii se ascunde un secret divin!

— Încă nu știu pentru ce ați venit la mine, domnule viconte! spuse sec Roland, făcând un pas spre el. Cred că vă cunosc din vedere.

Annibal îl întrerupse, aprobându-l politicos.

— Am cinstea să le însoțesc pe cele două doamne, vorbi el, îndatoritor. Și ele v-au remarcat... Amândouă... Iar una dintre ele și-a băgat în cap să vă scoată în lume.

Rostind aceste ultime cuvinte, ochii lui scânteiară, luminați de un foc sacru. Mâna îi dispăru undeva în spate, apucând draperia, care alunecă de pe suport, cu un ușor sunet metalic.

Vicontele, care vorbise cu întreruperi, aruncă o privire scurtă, dar triumfătoare, asupra tabloului.

Dar fericita expresie de pe chipul lui dispăru brusc. Roland mai făcu un pas. Mâna vicontelui Annibal nu-și putu termina acțiunea, căci se simți prinsă ca într-o menghină.

Roland își încleștase pumnul pe degetele vicontelui, iar acesta încetă brusc să mai strălucească, stingându-se ca o lumânare. Fizionomia însărcinatului cu relațiile de prietenie exprima acum două sentimente neplăcute: spaimă și dezamăgire.

Dezamăgirea se născuse din faptul că draperia care alunecase de pe suport descoperise o figură necunoscută, în locul celei pe care se aștepta el s-o vadă.

Spaima venea de la puternica strânsoare care-i sfărâma degetele, combinată cu mânia sălbatică ce răvășise trăsăturile tânărului pictor.

Vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, căutase mult timp în jurul pavilionului, pentru a găsi o cale de a pătrunde în atelier, iar acum îşi regreta reuşita. I-ar fi dat doi ludovici bunului servitor Jean, numai să fi ajuns în strada Mathurins-Saint-Jacques, unde îl aştepta trăsura.

— Noi, napolitanii — bâigui, palid şi clănţănind din frumoşii lui dinţi — când suntem şaisprezece la şaisprezece, nu ne temem de nimic. Şi de altfel, scumpe domn Inimă, eu mă aflu aici în interesul dumneavoastră. Daţi-mi drumul, vă rog. Aveţi un pumn zdravăn.

Roland nu-l lăsă înainte de a arunca o privire tabloului pe care draperia, pe jumătate trasă, îl împărţea exact în două.

Un surâs răzbătu prin toată furia care-l cuprinsese, văzând în ce punct se opriseră lucrurile.

— Duceţi-vă la dracu' şi să nu mai reveniţi!

Îşi desfăcu strânsoarea. Vicontele se retrase câţiva paşi buni, bolborosind:

— Dragă şi ilustre... La naiba! Băiatul ăsta e tare ca un taur!

Dincolo de prag, dar numai acolo, spuse:

— Cea care mă trimite ar fi putut preschimba o jumătate de saltimbanc într-un mare senior. Băiete, ţi-ai păpat norocul, şi-o să mai auzi de mine!

Roland îi întorsese spatele.

Trei minute mai târziu, vicontele îi dispăruse deja din minte.

Lăsase uşa deschisă şi tabloul descoperit pe jumătate.

Se aruncă pe canapea, cu capul greu şi obosit, după o noapte întreagă de insomnie. În ciuda somnului care-i dădea târcoale, mintea îi lucra şi privirea înceţoşată i se oprea din când în când asupra celor două scrisori: cea anonimă şi cea a notarului.

Chiar în acel moment, bunul Jaffret deschise cea de a cincea fereastră, oferindu-i binoclul vechiului slujbaş al agenţiei Deban, ex-regele Comayrol, pe care-l preveni că nu era vorba de o afacere oarecare.

Trecerea vremii avusese asupra acestor oameni de talent efecte total diferite. În ciuda obiceiurilor corecte şi a conştiinţei sale curate, domnul Jaffret decăzuse în mod evident.

Avea tenul palid; ochii îi clipeau încontinuu, statura parcă i se micșorase, frumosul zâmbet de odinioară se transformase în grimasă. Un fizionomist imprudent, care nu i-ar fi cunoscut în nici un fel purtarea frumoasă față de păsărele, l-ar fi putut lua drept un pungaș. Dimpotrivă, Comayrol înflorise: era gras, curat și sănătos, lenjeria îi strălucea, avea obrajii îmbujorați, purta cu grație desăvârșită acel *grain de beauté* specific taților nobili și primilor comici: maiestuoșii, cocheții, fascinanții ochelari cu ramă de aur!

Nu costă prea mult, în schimb sunt sublimi. În epoca noastră, un rege adevărat și-ar lăsa la o parte traiul îmbelșugat, visând, ca semn binecuvântat al prosperității publice, să pună ochelari cu rame de aur întregului său popor!

Comayrol nu numai că avea ochelari cu rame de aur, dar prinsese obiceiul înălțător de a-i împinge spre baza nasului, gest care-l definea — așa cum Venus era recunoscută prin lățimea șoldurilor (după Virgiliu) — ca pe un capitalist neîndurător.

Comayrol era, într-adevăr, un personaj solvabil, ca de altfel și bunul Jaffret. Familia fondată de marele domn Lecoq la cabaretul *Turnul din Nesle*, în noaptea de Lăsata Secului, cu zece ani mai înainte, prosperase. Cei douăzeci de mii de franci, conținuți de portofelul doamnei Tereza, se înmulțiseră ca pâinile biblice.

Lipindu-și ochelarii cu rame de aur de lentilele binoclului, Comayrol îl direcționă spre pavilion și lăsă să-i scape o exclamație de surpriză.

— Deci a fost făcută special pentru noi! vorbi el.

Lăsă binoclul, pentru a examina miniatura pe care i-o întindea bunul Jaffret.

— Dacă privești bine, spuse el, se văd diferențe. Dar aerul de familie sare în ochi. Pe naiba! Ce-ar fi să fie chiar grande de Spania haimanaua asta, ce zici?

Bunul Jaffret ridică din umeri.

— Ei asta-i! Crescut într-o tavernă! replică el. Ca tânărul Gaspard Hauser!

— Poate e un bastard, s-a mai văzut așa ceva, continuă Comayrol. Poate un frate...

— Posibil! zise Jaffret. Dar la urma urmei, ce ne pasă? Asemănarea e suficientă. Aparent, vârsta corespunde perfect.

Pentru a doua oară, Comayrol se servi de binoclu.

— Trebuie să-l vedem pe frumosul ăsta, spuse, și să-i vorbim.

— Îl vom vedea, răspunse Jaffret, și-i vom vorbi.

— Chiar mâine... continuă Comayrol.

— Chiar azi.

— Dar timpul pentru a aduna informații?

— Sunt adunate.

— Și timpul pentru a-i fixa o întrevedere?

— Are scrisoarea care-i fixează întrevederea.

— Cum ți-ai permis să înaintezi atât de repede în această chestiune, meștere Jaffret? întrebă Comayrol, întorcându-se și aruncându-i o privire severă.

Prietenul păsărelelor răspunse, frecându-și încetișor mâinile:

— Doamna contesă a înaintat mai rapid decât noi, și Annibal al ei era chiar adineauri acolo, discutând cu tânărul, exact la capătul binoclului meu!

7 TABLOUL

Toate, toate păsărelele așteptau și cât de nerăbdătoare! Așteptau sfârșitul audienței bunului Jaffret.

Când cei doi colegi ai casei Deban terminară conferința, se despărțiră, dându-și întâlnire pentru ora două după-amiază. Tot păsăretul din Paris și de la periferie sosi atunci în mare grabă, formând o grămadă turbulentă și zgomotoasă. În fine, binefăcătorul lor era singur! Ștrengarii din cartier se adunară și ei pe stradă, pentru a-l vedea pe bunul Jaffret dându-le de „pomană". Era bucuria lor de fiecare zi, căci bunul Jaffret își făcea numărul, iar vrăbiuțele veneau fără teamă, să caute firimituri de pâine până și în gura lui.

Există unii filozofi care spun:

— Vrăbiuțele se pricep! Cel care e bun cu animalele nu e niciodată rău cu oamenii!

Ar trebui crezuți acești filozofi, fie că au un editor prin care să-și propovăduiască descoperirile, fie că-și pescuiesc neroziile din râu.

Fereastra se închise din nou. Păsărelele se întoarseră în cartierele lor, împrăștiind laude la adresa lui Jaffret, care se duse la treburile lui.

În pavilion, Roland adormise, în sfârșit, buștean. Era întins pe canapea, vizavi de fereastra care dădea spre grădină, și o rază albă a soarelui de decembrie trecea printre copaci, jucându-se cu zâmbetul lui. Căci, fără îndoială, zâmbea visului său.

Cele două scrisori, care-i scăpaseră din mână, zăceau pe pardoseală.

Se spune că există oameni prea frumoși și că această frumusețe e deseori cauza nenorocirii lor. Cu Roland lucrurile nu stăteau așa. Deși în adolescența și tinerețea sa cunoscuse prea puține zile fericite, deși existaseră în viața lui amintiri neînchipuit de triste, în legătură cu el era imposibil de conceput ideea unei condamnări divine sau a nenorocirii. Făcea parte dintre cei ce par bogați în mijlocul lipsurilor materiale și a căror fizionomie, în ciuda soartei portrivnice, vorbește despre o fericire ce va veni.

Părea cu mult mai tânăr decât în realitate, pentru că era formidabil de puternic și pentru că, în fond, nu trăise deloc: prizonier al unei spaime copilărești, al unei respingeri exagerate a lumii exterioare, în care știința ar fi descoperit, probabil, rezultate morbide ale șocului ce-l lăsase pe jumătate mort, și rănit la fel de mult în suflet ca și în trup. Se ascunsese ca un animal care fuge de o fantomă și își întrerupsese existența, cu de la sine putere și după voia lui, într-un mediu obscur, în care cele mai active căutări nu-l puteau descoperi.

Legea, de care se temea atât de mult, nu-l mai căuta deloc.

Cei care-l căutaseră cu adevărat timp îndelungat avuseseră mâinile pline de bogății și onoruri care i s-ar fi cuvenit de drept lui, prin moștenire.

Dar aceia muriseră. Și legea adormită se trezește adesea după mult timp, reluând deodată niște urme aproape șterse. Primejdia, cu zece ani în urmă iluzorie, putea deveni acum

reală: în locul prietenilor morți, se ridicau din umbră dușmani, urmărind discret nu pe Roland însuși, ci o imensă avere, o pradă pe care hazardul o prezenta ca pe o ispită, făcând loc intrigilor. Și fără să știe, Roland se așezase de-a curmezișul drumului care ducea la această avere.

Nu se schimbase câtuși de puțin: așa l-am văzut cu zece ani în urmă, așa era și acum, sub raza de soare care-i lumina fruntea bărbătească și blândă, încadrată de bucle negre și bogate. L-ați fi recunoscut pe dată, gândind fără să vreți la acea feerie care păstrase timp de un secol cei șaisprezece ani ai Frumoasei din Pădurea Adormită. Totuși, în jurul lui totul se schimbase, căci timpul și moartea nu se opresc niciodată. Cea care trecea azi, ca tânără fată, prin visul lui vechi de zece ani, nu eradecât un copil.

Roland surâdea. Buzele lui erau întredeschise. Visa că vorbea despre dragoste.

Despre această iubire tânără, nouă, arzătoare, care făcea să renască în el pasiunea pe care o pierduse odinioară la picioarele unei femei nedemne!

Iubirea are valoarea pe care i-o dă inima care-o resimte, independent de obiectul ei. Ce ne interesează pe noi acea Marguerite, atât de decăzută? E vorba despre Roland: nobil, loial, cutezător, ca un cavaler de douăzeci de ani. Fusese o iubire frumoasă, pentru că sufletul lui Roland era frumos.

Iar această iubire, acum, în loc să coboare, se ridica, plutind spre cerul pur și senin, pe care strălucea steaua lui.

Aceeași dragoste! Sigur, dragostea lui Roland, sau mai degrabă Roland în întregime: această ființă sinceră, generoasă și vitează, care prin soartă se botezase într-o zi cu numele de „domnul Inimă", nume luat în râs, ori fermecător — depinde din ce unghi privești.

Dar mai ales fermecător și deloc de luat în râs, din moment ce se asocia cu această esență blândă, cu această tinerețe viguroasă și grațioasă, cu acest trup nobil, la care se adăuga o conștiință la fel de nobilă.

Dormea doar de un sfert de oră și Dumnezeu știe drumul parcurs de visul său pe tărâmuri încântătoare, unde nebunia dorințelor se transformă în realități amețitoare, când un pas

încet, dar ușor, atinse nisipul aleii vecine, făcându-l să scârțâie din cauza frigului.

La cotitura aleii apăru o tânără gânditoare și serioasă.

Rose de Malevoy se plimba singură, lăsând-o, după cum știm, pe prințesa de Eppstein între patru ochi cu contele de Bréhut de Clare.

Mergea cu capul plecat, gândindu-se, probabil, la acea întâlnire neprevăzută, care o adusese în dimineața aceea lângă o persoană dragă, ce ocupa un spațiu întins în existența omului care constituia întreaga sa familie. Domnișoara de Malevoy avea o mare afecțiune pentru fratele ei, care din copilărie o înconjurase cu o tandrețe paternă. Amândoi erau orfani.

În ajunul acelei zile, Léon de Malevoy îi spusese:

— Scrie-i prințesei sau du-te s-o vezi. Trebuie neapărat s-o întâlnesc. E vorba de întregul ei viitor.

El se bucurase de încrederea deplină a ducelui de Clare, ca și de aceea a călugăriței Françoise d'Assisi, care-l chemase în ceasul din urmă, dar de la numirea contelui de Bréhut în calitate de tutore al Nitei și de la intrarea acesteia din urmă în noua sa familie, se produsese o îndepărtare treptată între ei.

Nimic mai firesc. Léon opusese, într-adevăr, o rezistență energică față de măsura care făcea din conte și soția sa paznicii moștenioarei de Clare, motivându-și opoziția într-un mod care făcuse ruptura inevitabilă.

Ruptura totuși era doar un simptom, dar încă nu era desăvârșită printr-un act legal. Afacerile curente ale tinerei prințese se desfășurau fără știrea lui Malevoy. Se proiectau chiar largi mișcări de fonduri, fără ca el să fie consultat sau avertizat, dar documentele succesiunii de Clare rămăseseră la agenția din strada Cassette.

În ciuda victoriei repurtate, contesa părea să ezite a-i declara un război efectiv. Cât despre Léon, el aștepta. Știm că-i interzisese surorii lui să treacă poarta palatului de Clare.

În această situație, pluteau grave amenințări de tot soiul, pe care un eveniment tainic părea să le agraveze și mai mult. De când domnișoara de Malevoy părăsise pensionul, fratele ei îi consacrase toate clipele libere, arătându-i astfel că nimic nu-l preocupa mai mult ca ea — asta fără să fi renunțat la o

pasiune fără speranță, al cărei mic confident era Rose, care își reproșa uneori că nu avea și ea inima la fel de liberă, pentru a o pune la dispoziția lui, în aceleași condiții.

Aproximativ cu două săptămâni înaintea zilei de unde am reluat povestirea, lucrurile se schimbaseră brusc. În mintea lui Léon se produsese un șoc violent. După ce într-o seară el fusese vesel și plin de încredere în viitor, Rose îl găsise dimineața palid, dărâmat, bolnav la trup și la spirit.

Și mai ciudat, dată fiind legătura atât de strânsă dintre frate și soră, această schimbare nu fusese urmată de nici o mărturisire sau explicație.

Sigur, Rose avea la ce să mediteze și era prea bună, prea devotată fratelui ei, pentru a putea să viseze la altceva, mai cu seamă că prințesa Nita de Clare și contele de Bréhut discutau câțiva pași mai încolo și era posibil ca această discuție să atingă și cauzele necunoscute ce motivau tristețea fratelui ei.

Și totuși, suntem obligați să mărturisim că alte gânduri se puneau de-a curmezișul, nelăsând-o să se preocupe de soarta fratelui ei. Dacă cineva ar fi ascultat șoaptele întretăiate care-i scăpau de pe buze în timp ce se întorcea pe cărarea pustie, acel cineva ar fi văzut că gândurile ei nu aveau nici o legătură în acel moment cu afacerile agenției.

Șoptea, fără să-și dea seama, și în ochii ei mari se întipărise o adâncă melancolie:

— L-a revăzut, în pădure, de mai multe ori... Pe un cal frumos... Și singur, mereu singur!

Erau chiar cuvintele rostite de prințesa de Eppstein în trăsură, în aceeași dimineață: rostite în engleză, pentru a scăpa de curiozitatea legitimă a doamnei de companie.

— O fi recunoscut-o și el? adăugă Rose, încetinind pasul.

Această întrebare aducea cu ea o notă de tristețe și tulburare.

Ochii Rosei se plecară mai mult. Deveni palidă și gândi cu voce tare:

— Ea a spus: *„Nu știu“*, dar vocea i-a tremurat și s-a înroșit toată. Doamne, cât de frumoasă s-a făcut, față de cum era odinioară!

Domnișoara de Malevoy se opri brusc din plimbare. Desișul pe care-l depășise îi dezvăluise brusc pavilionul ce constituia locuința lui Roland. Era chiar în fața ușii deschise

a atelierului. Soarele coborând spre apus mângâia deja cu o privire oblică pânza pe jumătate descoperită de mâna indiscretă a vicontelui Annibal Gioja.

Ochii Rosei întâlniră firesc pânza și mai întâi, o uimire profundă i se întipări pe chip.

— Eu! exclamă ea, retrăgându-se câțiva pași. Sunt chiar eu! Oare visez?

Îi trecu prin minte ideea că se afla în fața unei oglinzi, plasate în fundul acestei încăperi, ce părea pustie. Dar un raționament fulgerător o lămuri că imaginea de acolo o înfățișa într-o ținută ușoară, de vară, în timp ce acum purta o Turnul din Nesle de blană, peste o rochie de iarnă.

— Eu sunt! repetă ea. E portretul meu!

Frumoasele ei sprâncene se încruntară, ochii i se întunecară, dar asta doar pentru a-i face să strălucească mai tare. Un moment mai târziu, surâse încântată.

Pentru o clipă, frumusețea ei tinerească sclipi, plină de bucurie: în această secundă, nici măcar Nita nu ar fi putut să-l facă pe ciobanul care trebuia să aleagă pe una dintre cele trei zeițe, să judece în favoarea ei.

— Sunt nebună! își spuse, îmbujorîndu-se de pudoare și mândrie.

Își trecu mâna peste frunte. Paloarea îi revenise în obraji.

— Și totuși, reluă ea, aruncând de acum priviri îngrijorate spre pavilion, el e pictor. Sunt sigură. Nu avea creionul în mână și caietul de schițe deschis pe genunchi, acolo, la cimitir?

Surâse. Ochii i se alungiră sub genele lungi, de abanos.

— Ce frumoasă m-a făcut! rosti cu o voce tremurătoare, foarte încet, atât de încet încât nici vântul nu ar fi putut să-i culeagă vorbele de pe buze:

— Nu mi-a făcut decât mie portretul! Și totuși, eram amândouă!

Aceasta era o mărturisire? Într-adevăr, pe pânză nu era decât ea: o tânără adorabilă, zveltă, îmbrăcată cu o rochie de muselină înflorată. Și era chiar ea: numai că Rose nu se știa atât de fermecătoare.

— Deci așa mă vede el! spuse, în timp ce o lacrimă de mulțumire și pasiune îi apăru în vârful genelor.

Încet-încet, pe vârful picioarelor ei de zână, se apropie de pavilion. Când fu aproape, ascultă. În interior nu se auzea nimic; afară, cu excepția rarelor zgomote din stradă și a zarvei difuze dinspre atelier, se puteau auzi departe pașii Nitei și ai tutorelui ei, care-și continuau plimbarea pe aleile grădinii.

Cu mâna pe inimă, pentru a-i reprima bătăile grăbite, Rose urcă cele două trepte care conduceau la pavilion. Îi era teamă, dar dorința îi era mai mare decât teama. De fapt, nici ea nu știa ce voia. Fericirea îi aureola trăsăturile delicate și nobile. Era fericită, acesta e adevărul. Spera să fie și mai fericită. Își strecură capul speriat și zâmbitor dincolo de rama ușii. Parcurse atelierul cu o singură privire și coborî, clătinându-se, cele două trepte. Îl văzuse pe Roland adormit.

— Ah! exclamă ea, gata să se prăbușească. Eu nu l-am mai revăzut de atunci! Adică o singură dată! Numai o dată!

Gândul fugii o năpădi atât de năvalnic și de puternic, încât se repezi pe alee, dar odată dincolo de desișul de copaci, vru să mai arunce o ultimă privire. De acolo, însă, nu-l putea vedea pe Roland. Apărea doar tabloul, care-și punea tot mai mult în evidență contururile, pe măsură ce soarele, care urca pe cer, îl lumina mai bine și mai prielnic.

Rose se opri din nou, vai! pentru a trimite celui pe care-l mai zărea o sărutare plină de duioșie și puritate.

Nu exista nici un martor. De ce să se teamă? El dormea.

Și dacă s-ar fi trezit, ce pericol ar fi fost? Rose nu avea dreptul să se plimbe, și nu era protejată? Cei care o aduseseră aici erau la un pas și ar fi auzit-o.

Nu-i nevoie de argumente prea puternice pentru a convinge o inimă care iubește. Rose se întoarse din drum, de data aceasta cu mai multă îndrăzneală, deși era mai emoționată. Beția face sete. Voia să mai bea din această cupă, care o îmbăta de bucurie.

Cât de vie și dragă îi era acea amintire! Și de ce îi lăsase oare o amprentă atât de profundă? Orice eveniment păstrat în memorie se datorează unui fapt care a avut niște consecințe, sau unei drame, sau unui șoc... Aici nu avusese loc nimic din toate acestea.

Nimic? O întâlnire întâmplătoare, o vorbă schimbată...

Dar Rose nu avea să uite niciodată ora aceea tristă și adorată, acel loc melancolic, despre care tabloul vorbea în șoaptă, căci întâlnirea se petrecuse la cimitir, iar printre sălciile plângătoare se vedea un fundal, se ghiceau vag niște morminte.

Asta se întâmplase cu mult timp în urmă. Rose ar fi putut spune exact câte luni trecuseră de atunci, și câte zile. Era o dimineață de primăvară târzie, o dimineață frumoasă și caldă; seninul cerului apărea dincolo de ceața alburie, care se risipea, lăsând o pâclă vagă în dreptul soarelui ce se ridica. Fiecare dintre noi a cunoscut această oră de înflăcărată și molatică oboseală, în care orice tril îndepărtat produce o strângere de inimă și când nu poți suporta parfumul unui trandafir ofilit.

Rose și Nita erau la mănăstire. Rămasă orfană de trei luni, Nita voise să meargă la mormântul tatălui ei; își rugase prietena s-o însoțească și plecaseră amândouă, împreună cu o maică.

Capela monumentală a ducilor de Clare părea părăsită — ceea ce o frapase pe Nita de la început, cu atât mai mult cu cât în spatele construcției funerare se găsea un mormânt sărac și simplu, însemnat doar cu un înscris pe marmură albă și înconjurat de un răsad îngust, strălucind de flori proaspete.

Așezat pe o bancă la fel de simplă, la picioarele micului mormânt, se afla un tânăr foarte frumos, care nici măcar nu observase apropierea lor, atât era de cufundat în visarea-i dureroasă.

Avea un creion în mână și un caiet de schițe, deschis pe genunchi. Caietul deschis lăsa să se vadă un desen început: copaci și morminte.

Rose nu-i aruncase frumosului tânăr decât o privire distrată, în schimb Nita fusese cuprinsă de un fel de uimire, văzându-l, și se întrebase, parcă urmărită de o amintire confuză: *„Unde oare l-am mai întâlnit?“*

Memoria nu-i răspunsese. Îngenunchease și se rugase. Nita era îmbrăcată cu rochia de doliu. Rose niciodată nu

purta uniforma de internă. Fratele ei o aştepta la o sărbătoare în familie. Era fermecătoare în rochia primăvăratică, de oraş. La început, se rugase şi ea, ca Nita. Călugăriţa îşi atinsese mătăniile. Toate trei stătuseră astfel îngenuncheate, în umbra capelei. Doar vântul care adia peste florile mormântului lângă care era aşezat tânărul aducea cu el un parfum delicat.

Nita spusese:

— Bietul meu tată nu are flori.

Îi curgeau lacrimi pe obraz. Rose o îmbrăţişase.

Se spune că boabele mătăniilor predispun uneori la odihnă binefăcătoare.

Măicuţa adormise.

Între arbuştii de alături se simţise o mişcare uşoară. Nita şi Rose îşi ridicaseră capul în acelaşi timp. Frumosul tânăr era în picioare, lângă capelă, şi le privea.

Dintr-un motiv necunoscut, privirea lui nu părea nici indiscretă, nici vinovată.

Totuşi, străinul se retrăsese, înclinându-se. Obrajii Nitei se îmbujoraseră uşor, iar Rose pălise.

Rose se aşezase. Nita îngenunchease din nou, pentru rugăciunea de rămas-bun. Îşi spunea că e distrată; fără voia ei, Rose visa. Frumosul tânăr nu se mai vedea, dar amândouă ştiau că încă se afla acolo.

Înainte de a o trezi pe călugăriţă pentru plecare, Nita spusese:

— Aş fi vrut să am nişte flori, să pot lăsa un buchețel tatălui meu.

Tresăriseră amândouă. Tânărul era lângă ele, ţinând nişte flori în mână.

— Vă rog să le primiţi, spusese cu o voce blândă, care-ţi muia inima. Sunt de la mama mea.

Rose le luase cu un gest mecanic, iar Nita spusese: *„Mulţumesc."*

Roland se îndepărtase imediat. Ele rămăseseră singure, fără să mai scoată nici o vorbă.

Buchetul fusese depus pe mormânt, cu credinţă — în afară de un clopoţel, căzut dintr-o campanulă, şi pe care Rose îl strecurase în buzunar.

O treziseră pe măicuță și plecaseră.

Asta fusese tot. Și totuși, era oare nevoie de mai mult?

La sărbătoarea de familie, Rose râsese mult. Se mira și ea de propria-i veselie. Revenind la pension, plânsese și apoi tot ea se enervase de aceste lacrimi fără rost.

Dimpotrivă, Nita devenise tristă pentru tot restul zilei și suferise de singurătate.

Vorbiseră adesea despre frumosul tânăr: Rose cu răceală, Nita cu oarecare rezervă.

Nita rămăsese cu acea vagă impresie că-l mai întâlnise undeva, cândva.

Rose avea un medalion, în care păstra niște relicve dragi. Printre ele, și un clopoțel azuriu.

În timpul șederii la mănăstire, Nita primise de patru ori permisiunea de a merge la mormântul tatălui ei. De fiecare dată, Rose o însoțea. Grădina din jurul mormântului celui modest era mereu proaspătă. Era limpede că e îngrijită zilnic. Dar nu-l mai văzuseră niciodată pe frumosul tânăr.

Ofranda îi fu, totuși, înapoiată însutit. De trei ori, fiecare din cele două fete depusese câte un buchet pe marmura albă.

Într-o seară din săptămâna Paștelui, la șase luni după ce părăsise mănăstirea, domnișoara de Malevoy, pioasă și căutând în practicile religioase un remediu împotriva unui rău al cărui secret nu-l deținea nimeni, se găsi brusc față în față cu Roland, la ieșirea de la Saint-Sulpice.

El era în picioare, lângă aghiazmatar. Rose rămase înmărmurită, uitând să facă semnul crucii. De fapt, aștepta un cuvânt, ca și cum el nu ar fi fost un străin, ca și cum ar fi avut dreptul să-i vorbească.

Și, într-adevăr, pe buzele lui Roland era un cuvânt. Nu-l pronunță, dar în ochii lui se citea o rugăminte.

Ce rugăminte? se frământase ea adesea, în orele de reverie însingurată, întorcând pe toate fețele acest mister, nedezlegat niciodată.

Dar acum, întrebarea avea un răspuns clar și elocvent. Trecuse timpul îndoielilor. Tabloul vorbea de acolo, de la locul lui, mângâiat de raza palidă de soare.

Tabloul îi spunea Rosei: *„Ești iubită, adorată. Imaginea ta este acolo, înfrumusețată, idolatrizată. Ești îngerul bun al acestui refugiu.“*

Urcă din nou cele două trepte ale pavilionului, evident nu pentru a-şi lămuri vreo îndoială. Fericirea o copleşise. Ar fi trebuit să fie oarbă, pentru a se mai îndoi.

Dar curiozitatea tinerelor fete este fără margini. Porţiunea de tablou ascunsă după draperie o atrăgea ca o tainică iubire. Ea voia mai întâi să vadă, să vadă tot şi apoi să repună voalul, căci probabil urmau să vină şi alţii şi se simţea în drept să ascundă acest secret, care de acum îi aparţinea.

Traversă atelierul cu paşi uşori, frumoasă în bucuria ei profundă, graţioasă ca toate femeile care se ştiu iubite. Trecând prin faţa lui Roland, tot adormit, îşi apăsă medalionul drag la piept, având deja privirea unei logodnice.

Mâna atinse draperia, care alunecă de pe suport, fără zgomot, dezgolind dintr-o dată tot restul pânzei.

Rose avea ochii surâzători, dar surâsul îi îngheţă brusc pe buze.

Se clătină şi se prăbuşi, cu inima sfâşiată de durere, şoptind:

— Ai milă de mine, Doamne! Pe ea o iubeşte!

8 MISTERE

Asta se întâmplă, fie că mânuieşti pensula sau dalta, fie că te serveşti de pană. Orice om poate avea ziua lui de geniu, când îi sare inima din piept: chiar inima.

Roland reprodusese întâlnirea cu cele două tinere, în cimitirul Montparnasse.

Îşi aruncase inima pe această pânză, visul inimii sale, sau, cel puţin, poezia întregii sale existenţe.

Era, într-adevăr, acea dimineaţă blândă şi umedă, cu cerul difuz, cu atmosfera în care primele elanuri ale anului se răspândesc într-o trândavă voluptate. Oare de ce grădina morţilor cânta şoptit o tânguire de dragoste? Se găseau acolo

melancolii adânci, îmblânzite însă de tandrețe și iubire. Părea că cei ce nu mai erau asistau, de dincolo de ceața transparentă ca o amintire pioasă, la o sărbătoare de logodnă.

Căci soțul nu se arăta, dar se ghicea. Acea suavă și mândră copilă, al cărei obraz înflorea de o tulburare divină, era luminată de o privire care nu se vedea, după cum soarele ascuns lumina misterios totul în jur.

Purta doliu, iar pictorul învinsese cu o neînchipuită măiestrie dificultatea de a potrivi stofa neagră a rochiei cu toaleta albă a însoțitoarei și cu cenușiul monumentului funerar. Se spune că e necesară o punere în scenă, pentru a realiza un tablou. Nu cred. Aici nu era nici o punere în scenă. Într-un prospect de expoziție ar fi scris pur și simplu: „*Tânără fată pregătindu-se să pună un buchet pe un mormânt.*“

Nici măcar nu ar fi scris „*tinere fete*“, la plural, căci gingașul portret al Rosei, care mai adineauri părea a fi întreg tabloul, pălea de îndată ce draperia dezvăluia surâsul adorat al Nitei. Nita era tabloul. Nita era subiectul misticei logodne.

Nita lăsa să-i cadă pe buchet o privire adâncă, asemenea unei mărturisiri, dulce ca un sărut.

Nita... Dar oare nu spusesem totul dinainte, cu un singur cuvânt? La vederea Nitei, domnișoara de Malevoy, prăbușindu-se din înaltul triumfului ei, simțise că i se face rău și șoptise:

— Pe ea o iubește!

Nu se înșela câtuși de puțin. Pentru a descifra astfel tabloul, nici măcar nu era nevoie de o privire rivală și geloasă. Nita era aici parfumul, raza, sufletul.

Ieșea în evidență, frumoasă și reală, mai presus de prietena ei, înfrumusețată. Asemănarea ținea de domeniul miracolelor. Pentru a picta astfel din amintire, trebuia să trăiești purtând în gând modelul adorat.

În momentul în care draperia alunecase, dezvăluind tainica iubire a pictorului, toate aceste gânduri făcuseră să se strângă inima domnișoarei de Malevoy, ca supusă unui instrument de tortură. Toate acestea și multe altele: se prăbușise, implorând mila Domnului, căci speranțele îi muriseră.

Făcu un efort să fugă. Nu reuși. Disperarea o înlănțuise. Rămase, golită de orice sentiment, chiar în locul în care căzuse.

Când își veni în fire, era întinsă pe canapeaua unde mai devreme dormise Roland.

Acestă, împreună cu contele de Bréhut, stătea în picioare la căpătâiul ei. Nita îngenunchease lângă ea, încercând s-o ajute.

Când gândurile îi reveniră, odată cu simțirea, aruncă o privire îngrijorată spre tabloul ce revela taina celor ce-o înconjurau, așa cum și ei i se dezvăluise taina tânărului pictor. Draperia fusese pusă la loc. Tabloul nu se mai vedea.

După aceste prime gânduri, își plecă ochii și-și duse mâna rece la frunte.

— Văd că te simți mai bine, spuse Nita. Dumnezeule! Cum m-ai speriat! Ce ți s-a întâmplat?

Domnișoara de Malevoy nu răspunse. Dar cum Nita se aplecase la urechea ei, o trase convulsiv spre ea. Apoi o respinse și din piept îi ieși un suspin prelung.

Cei doi spectatori ai acestei scene rămaseră nemișcați și tăcuți. Tânărul pictor făcea eforturi zadarnice pentru a-și stăvili emoția.

Contele de Bréhut părea pradă unui șoc violent, iar pe chipul său palid se citea confuzia.

— Vă rog, domnule, îi spuse lui Roland cu voce tremurătoare, un cuvânt doar! Trebuie neapărat să vă vorbesc!

De când intrase în atelier, privirea sa nu-l mai părăsise pe Roland.

Roland răspunse:

— Domnule, vă stau la dispoziție.

Se îndepărtară împreună și se opriră în partea cea mai retrasă a atelerului, dar Roland se așeză în așa fel încât să n-o piardă din ochi pe prințesa de Eppstein.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă aceasta repede pe Rose, care rămăsese cu ochii plecați.

— Nimic, răspunse domnișoara de Malevoy. Mai curând mă simt foarte slăbită. Am intrat aici din întâmplare.

— Nu era nimeni? vru să știe Nita.

Rose păru că ezită.

— Nu, răspunse cu o voce nesigură. Nu era nimeni.

— A intrat abia după noi, zise Nita. Noi te-am găsit aici, leșinată.

Rose păru să respire ușurată.

— Deci n-a fost singur cu mine?

Mințea pentru prima dată în viață, căci își dădea perfect de bine seama că Roland nu se putuse trezi fără s-o vadă.

— Și ce dacă? replică Nita. Chiar dacă ar fi fost singur cu tine, ce importanță ar fi avut?

— Chiar așa! vorbi și Rose. Ce importanță?

— Când a intrat, continuă prințesa, nu venea de afară. Aducea apă, săruri, tot ce trebuie ca să te ajute. Deci te văzuse.

— E clar! vorbi mecanic domnișoara de Malevoy. Deci, mă văzuse.

Privirea i se îndreptă spre tabloul acoperit. Mai era ceva ce ar fi vrut să știe.

— Mă simt mai bine, spuse, fără să treacă direct la întrebarea care o preocupa. Și-mi amintesc încă ceva: mirosul de culoare, căldura... Am simțit cum mi se învârte capul...

— Nu ți s-a mai întâmplat niciodată? întrebă Nita.

— Niciodată. Mai simt o apăsare ușoară, aici și aici.

Arătă spre frunte și spre inimă.

— E ciudat, reluă ea, urmărindu-și scopul cu diplomația naivă a copiilor. Oare totul era la fel ca acum?

— Da, totul! răspunse prințesa.

— Ciudat... Mi s-a părut că văd... E pe tabloul acela o draperie?

— Sigur.

— Ai dreptate, era și atunci. Ah, Nita, parcă m-am trezit din vis.

Își plecă fruntea pentru a doua oară și adăugă foarte încet, încercând din răsputeri să zâmbească:

— Ți-a vorbit?

— Nu, răspunse Nita, înroșindu-se imediat.

Se făcu tăcere. În celălalt capăt al camerei, Roland și contele de Bréhut discutau tot în șoaptă.

— Domnule, spuse contele, cu un vizibil efort de a-și păstra calmul. Am mai multe lucruri să vă spun. Vă rog să fiți răbdător cu mine: mă exprim cu greutate și am o suferință acută... Nu vă amintiți în nici un fel de mine?

Roland îl privi drept în față, și răspunse cu perfectă seninătate:

— În nici un fel, domnule.

Sprâncenele contelui se încruntară.

— Vă rog, încercați... insistă el.

Roland îl privi din nou. Pe fruntea sa trecu un nor. În ochi i se strecură o bănuială.

Totuși, reluă pe un ton la fel de decis:

— Sunt sigur, domnule, că vă văd pentru prima dată.

Contele își plecă ochii. Murmură:

— Aș da tot ce am și jumătate din sângele meu, numai să știu că trăiește.

— Căutați pe cineva care îmi seamănă? întrebă cu răceală tânărul pictor.

— Care vă semăna, răspunse ursuz contele.

Expresia chipului său palid se schimbase. Părea că-și scotocește prin memorie.

— Acum zece ani erați la Paris? mai întrebă el.

— Nu, replică Roland, fără să ezite.

Credea că această anchetă era legată de spaima vieții sale: afacerea din bulevardul Montparnasse. Mințea cu bună știință. Mințea la fel de firesc precum evadase din mănăstire, cu riscul de a cădea mort pe stradă.

— Bănuiesc că sunteți domnul Inimă, reluă brusc contele, de parcă ar fi vrut să rețină un gând fugar, gata să dispară.

— Sunt, într-adevăr, domnul Inimă, încuviință pictorul.

— Domnule, eu sunt contele Chrétien Joulou de Bréhut de Clare, tutorele prințesei de Eppstein. În această calitate, vin aici pentru a cumpăra imobilul pe care-l ocupă în cea mai mare parte atelierul dumneavoastră. De mine depinde să nu mai închei târgul. Dacă doriți, așa voi face. Doriți să rămâneți aici?

— Mă gândeam să plec, răspunse Roland. Asta-i tot?

Întrebarea fusese pusă cu oarecare duritate.

— Nu, vorbi contele, fără să se formalizeze. Vă rog să aveți răbdare cu mine. Am mare nevoie de așa ceva: am suferit mult și aș vrea să fac ceva bun în viață, înainte de a muri.

Roland îl privi mirat. Sub trăsăturile austere și aproape șterse ale acestui bărbat sclipea un strop de măreție sufletească.

— Am făcut ceva rău cândva, urmă contele, repetând, fără să-și dea seama, cuvintele spuse Nitei. Dar tatăl meu era un nobil. Mama mea era o sfântă. Ascultați-mă cu atenție. V-am prevenit că am mai multe lucruri să vă spun. Sunteți tânăr, puternic, inteligent, și asta se vede. Probabil sunteți și curajos. Sper că aveți o inimă generoasă. Adineauri ați pălit, uitându-vă la prințesa de Eppstein, pupila mea, iar prințesa s-a înroșit, uitându-se la dumneavoastră. O cunoașteți?

Roland tăcu.

— O amenință o mare primejdie, continuă rar contele, iar cel care o va apăra își va asuma un risc și mai mare. O cunoașteți?

— Da, răspunse Roland, ridicând privirea. O cunosc, domnule.

— Asta așteptam să aud! spuse contele, destinzându-se parcă fără voia lui. Este un copil cu suflet nobil. O iubesc, căci prin ea mi-am regăsit conștiința. Răul se stârpește prin bine... N-ați fost niciodată rănit cu un pumnal?

Rosti aceste ultime cuvinte pe un ton timid. Roland lăsă să-i scape dinadins un gest de nerăbdare. Dar contele își întorsese ochii de la el, continuând, de parcă ar fi vorbit cu sine însuși:

— Ca să-l recunosc, ar trebui să-l văd lungit la pământ, noaptea... Eu aplecat deasupra lui... Chipul meu foarte aproape de al său...

Apoi, adresându-i-se lui Roland, căruia de acum îi era greu să facă pe indiferentul, urmă, ridicând vocea cu o neașteptată căldură:

— Tânărul care a fost îngrijit la Bon-Secours era el. N-a murit. A fugit. În noaptea aceea, în noaptea de la mijlocul postului mare, pe strada Notre-Dame-des-Champs a fost găsit un om mort. Nu era el. Pe cuvânt de onoare, nu era el, sunt

sigur, căci m-am dus s-l văd pe cel care murise. Acolo era și poliția, și justiția. Riscam enorm, eu, asasinul...

Tresări din cap până în picioare și se opri.

— Am spus că eram asasin? șopti, în timp ce părul i se zbârlise. Să nu mă credeți. Amândoi aveam arme. A fost un duel... și credeam, da! credeam că-i furase Margueritei douăzeci de mii de franci.

Roland vorbi, rezumându-și gândurile:

— Cum de sunteți tutorele prințesei de Eppstein?

— Un om ca mine, nu-i așa? exclamă contele, cu o sclipire vie în privire. O fată ca ea! Imposibil! Dar așa a vrut Marguerite. Ceea ce vrea Marguerite se realizează întotdeauna.

— Și cine e această Marguerite? întrebă Roland, scăldat în sudoare.

Contele nu răpunse. În ochi îi apăruse o spaimă vagă.

— Răspundeți! îi ceru tânărul. V-am întrebat cine e această Marguerite?

Adăugă, cu glas coborât:

— Am dreptul să știu!

Contele spuse pentru a doua oară:

— Aș da tot ce am, mi-aș da tot sângele, numai să-l știu în viață! Unde am rămas? Mortul din strada Notre-Dame-des-Champs fusese ucis cu un foc de pistol, tras de aproape. Când mi-a fost arătat, încă avea pe el costumul de carnaval: un costum de Buridan. Nu era pe măsura lui, e adevărat... Părea că cineva i l-a pus după aceea. Așa spunea judecătorul. Mie, la început, acest costum de Buridan mi-a dat de gândit... Domnule Inimă, dumneavoastră ați fost vreodată costumat în Buridan?

Privirea lui, în care tot ce se putea citi în acel moment era viclenia, se fixă întrebătoare asupra lui Roland.

— Niciodată! răspunse acesta hotărât.

— Niciodată! repetă contele. Nu vreți să vindecați conștiința bolnavă a unui om nenorocit. Dacă l-aș vedea viu, cred că n-aș mai simți apăsarea aceasta, care-mi strivește inima. Totuși, a fost un duel! Avea, ca și mine, un pumnal în mână. Eram amândoi costumați în Buridan... Vă amintiți, domnule Inimă, câți erau costumați în Buridan în acel an?

Se petrecea un lucru ciudat: rostind aceste ultime cuvinte, își încrucișase mâinile într-un gest implorator și disperat.

Roland își întorsese privirea spre cele două fete.

— N-au nevoie de noi, se grăbi să spună contele. Trebuie să știți totul, trebuie! Poliția și justiția au crezut că mortul era evadatul de la mănăstirea Bon-Secours, deși fugise îmbrăcat cu veșmintele unei femei, infirmiera sa. Poate că, după crimă, victima fusese îmbrăcată în costumul lui Buridan. Pare chiar probabil... Pe de altă parte, focul de pistol, tras în plină figură, îl făcea de nerecunoscut pentru oricine, ca și pentru mine. Dar eu mi-am dat perfect de bine seama că nu era omul meu! Buridanul din bulevardul Montparnasse nu a murit, de vreme ce nu i-a fost găsit niciodată cadavrul! Nu, nu! N-a murit și eu nu sunt un asasin!

Roland zise cu răceală:

— Nu mi-ați spus cine este această Marguerite...

— În schimb, dumneavoastră mi-ați spus: *„Am dreptul să știu!"* Da, aveți dreptul, dacă sunteți cel pe care-l caut. Dacă nu, atunci nu aveți dreptul... Și nici n-o să aflați!

În ciuda aparentei hotărâri, aceste ultime cuvinte fuseseră rostite cu timiditate.

— Prințesa de Eppstein, șopti Roland, care-i luase mâinile într-ale sale, strângându-le cu putere, e amenințată de o mare primejdie. Sunt propriile dumneavoastră cuvinte. Eu o iubesc pe prințesă, domnule!

— Și cine sunteți dumneavoastră, ca s-o iubiți pe prințesa Nita de Eppstein? strigă contele, izbucnind într-un hohot de râs cu accente de demență.

Cele două tinere se întoarseră în același moment, surprinse de zgomot.

Înainte ca Roland să apuce să deschidă gura, hohotul de râs al contelui se stinse într-un horcăit surd. Se clătină și făcu un gest, cerând un scaun.

— Domnule Inimă, spuse, pe un ton atât de schimbat, încât lui Roland i se făcu milă. Aveți de-a face cu un om nefericit. Am intenții bune și Dumnezeu mi-e martor că dacă țin încă la viață e doar pentru că aș vrea să fac lucruri bune.

Dacă Marguerite v-ar vedea, v-ar recunoaşte, căci vă ştie mai bine decât mine. Marguerite este contesa de Bréhut de Clare. Marguerite este soţia mea!

Îşi şterse sudoarea de pe frunte şi continuă:

— Cei douăzeci de mii de franci ai dumneavoastră s-au înmulţit în mâinile ei. Suntem extraordinar de bogaţi.

Fapt unic, Roland nu protestă în nici un fel la cuvintele „cei douăzeci de mii de franci ai dumneavoastră". Se gândea.

O recunoscuse oare deja mai demult pe Marguerite în acea femeie nobilă şi mândră, care juca rolul mamei pe lângă fiinţa pe care o iubea el?

Marguerite Sadoulas!

Contele aşteptă. Chipul i se luminase. Fără să ceară o mărturisire explicită, continuă:

— Domnule Inimă, înţelegeţi-mă bine. Acum sunt bolnav, foarte bolnav. Aş putea să mor chiar mâine. Uneori am slăbiciunea unui copil. Mi-am pierdut pentru totdeauna forţa aceea de animal sălbatic, ce mă arunca altădată cu capul înainte împotriva oricărui obstacol. O urăsc pe Marguerite, dar o şi iubesc. Ea este cea care mă va ucide. Pupila mea, prinţesa de Eppstein, s-a născut într-un leagăn de aur. N-a respirat niciodată alt aer decât cel al palatului său. Bogăţia este în aerul pe care-l respiră. Dar prinţesa de Eppstein e ruinată.

— Ruinată! repetă Roland.

— Daţi înapoi? întrebă contele, neîncrezător.

— Nu, replică simplu Roland, dar asta răspunde întrebării pe care mi-aţi pus-o mai devreme: *„Cine sunteţi dumneavoastră, pentru a o iubi pe prinţesa de Eppstein?"*

Contele scutură din cap şi şopti:

— Întrebarea rămâne aceeaşi, domnule Inimă. Nu trebuie s-o iubiţi pe prinţesa de Eppstein în aşa fel încât s-o coborâţi sub poziţia pe care o are. Eu sunt păzitorul ei. O vreau bogată şi mândră. Cel care o va salva va fi duce de Clare, dacă eu trăiesc şi dacă el este demn de asta. Înţelegeţi-mă bine: a o salva pe prinţesa de Eppstein nu înseamnă a-i oferi umila casă a primului venit, chiar dacă ea l-ar iubi, ci a-i păstra moştenirea lăsată de spiţa ei nobilă. Pe vremea când încă mai existau gentilomi adevăraţi, se întâlneau numeroase

capete înfierbântate care se angajau de bună-voie în astfel de partide pe viață și pe moarte!

De câtva timp, Roland era cufundat în gânduri.

— Eu mă simt gentilom, spuse, deși nu cunosc numele tatălui meu. Aș vrea să știu dacă sunt primul pe care ea îl iubește.

Contele răspunse:

— Privirea tinerelor fete spune mai multedecât ar rosti buzele. Nu știu nimic, în afară de ceea ce mi-a mărturisit privirea ei. Sunteți pregătit?

— O iubesc, vorbi încet Roland.

— Vreți să-mi dați mâna și să spuneți că mă iertați? întrebă din nou contele, cu aceeași emoție de mai înainte.

Roland îi întinse mâna și spuse:

— Vă iert din toată inima.

Nu mai urmă nici o altă explicație. Contele se ridică.

— Domnule Inimă, spuse, vă mulțumesc și am toată încrederea în dumneavoastră. Ne vom revedea între patru ochi. Până atunci vă dau o informație. Mâine, sau cel târziu poimâine, veți primi o scrisoare anonimă sau semnată cu un nume de împrumut...

— O scrisoare începând cu „*Domnule duce...*"! îl întrerupse Roland. Deci nu dumneavoastră mi-ați scris-o!

— Cum! exclamă contele. Ați primit-o deja?

Se ridică foarte agitat și întrebă:

— Vreți să mi-o arătați? Roland îi dădu pe loc scrisoarea.

În acel moment, Nita o ajută pe Rose să se ridice în picioare și-i aranjă hainele mototolite. Domnișoara de Malevoy era încă foarte palidă, dar părea liniștită.

— Da, ei sunt! șopti contele, lăsându-și capul în piept.

— Care ei? întrebă Roland.

În loc să răspundă, contele gândi cu voce tare:

— Așadar, se feresc de mine.

— Apropo! își aminti brusc pictorul. Cunoașteți pe un anume viconte Annibal Gioja?

Contele de Bréhut tresări.

— Vi l-a trimis ea? bolborosi.

— Tocmai a ieșit de aici, răspunse Roland.

Contele își apăsă fruntea cu mâna tremurândă.

— Atunci, spuse, vorbind ca pentru el, ea face joc dublu! Știam că va încerca să-i înșele!

Mototoli scrisoarea anonimă și adăugă:

— Pentru când își anunță vizita?

— Pentru azi, la ora două.

Contele își consultă repede ceasul, dar nu era nevoie. Pendula bătu de două ori.

— Trebuie să ne despărțim, spuse el. Chiar în această seară, după ce va avea loc întrevederea, va trebui să părăsiți casa și să-mi transmiteți noua adresă. Nu acceptați nimic, dar mai ales, nu refuzați nimic. Vă vor face promisiuni minunate, ca să vă atragă, și vă vor amenința, ca să vă sperie...

Se opri. Roland surâdea. Prințesa și domnișoara de Malevoy traversau atelierul, pentru a ajunge la ușa dinspre grădină.

În timp ce tânărul se înclina în fața lor, ușa apartamentului se deschise și apăru servitorul, spunând:

— Doi domni cer să vă vorbească. Nu vor să-și spună numele. M-au asigurat că domnul îi cunoaște și-i așteaptă.

9 CEI DOI DOMNI

Când cei doi *„domni"* fură introduși în atelier, nu mai era nimeni acolo, nici măcar Roland. Contele și fetele ieșiseră în grabă; numai Rose vorbise la despărțire, pentru a mulțumi și a se scuza — totul în câteva cuvinte. Nita părea gânditoare: privirea ei și a lui Roland nu se întâlniseră nici o secundă. Ajungând la caleașca ce-i aștepta în strada Mathurins-Saint-Jacques, Nita îi spuse tutorelui ei:

— Prietene, proprietatea nu-mi convine. V-aș ruga să nu încheiați această afacere.

Cei doi domni aveau, desigur, o înfățișare foarte respectabilă. Amândoi erau îmbrăcați în negru din cap până în picioare. Amândoi purtau cravate albe.

Cel gras avea haina deschisă, sub care se zărea o vestă nouă, din saten negru. Pe ea se revărsau lanțuri și brelocuri; cel slab își încheia nasturii redingotei prea strâmte, ce nu lăsa să se vadă decât o bucățică mică din cămașă. Pantalonii, puțin cam scurți, dădeau la iveală niște șosete albe. Era pieptănat după moda *„înger"*, separând pe frunte părul rar și cărunt, care-i cădea în șuvițe decolorate pe umeri. Pălăria avea boruri largi.

Primul intră, îndoit de spate și surâzând servil. Pieptănătura aceasta dă persoanelor mai vârstnice și cu oasele în relief o fizionomie ascetică, mai ales dacă picioarele sunt disproporționate și corpul lălâu. Cunoaștem și pe unii cărora pieptănătura li se potrivește.

În spatele lui venea cel gras, cu pieptul înainte, cu fața buhăită, surâzând mulțumit, aproape provocator. De fapt, omul acesta strălucea: în fața ochelarilor cu rame de aur îți plecai privirea.

Cu un gest curtenitor, dar rece, Roland le arătă scaunele. Fostul rege Comayrol tuși și se așeză: bunul Jaffret rămase în picioare, spunând:

— Domnule și scump vecin, avem onoarea să vă salutăm. Venim pentru o vizită de politețe.

— Dumneavoastră mi-ați scris acest bilet? îl întrerupse Roland, despăturind scrisoarea anonimă.

Mâna lui Comayrol, încărcată de inele, schiță un gest afirmativ, plin de sinceritate și demnitate. Jaffret se așeză pe marginea unui scaun, pe care-l făcu să scârțâie pe parchet.

— Ne-am permis acest lucru, răspunse, încrucișându-și degetele slabe pe genunchi, pentru a fi siguri că vă vom întâlni la dumneavoastră acasă. E vorba de o chestiune atât de importantă...

— Mai mult decât importantă, îl întrerupse Comayrol. Capitală!

— Capitală! repetă Jaffret. Onorabilul meu prieten și coleg a rostit termenul exact. Vă va explica pe loc combinația. Eu iau cuvântul pentru a vă preciza identitatea celor două persoane care au cinstea să se prezinte azi la dumneavoastră acasă, cu intenții absolut onorabile. Deși sunteți

încă tânăr, posedați calitatea de a cunoaște oamenii, domnule și scumpe vecin, ceea ce vrea să însemne...

Apăsă ușor pe ultimele cuvinte și Comayrol zâmbi în imensa lui cravată.

Roland se înclină în tăcere.

— Noi nu avem, slavă Domnului, nici un motiv de a vă ascunde numele, profesia, calitățile noastre, continuă Jaffret, dar există unele situații... hârtiile rămân... Am preferat să ne păstrăm anonimatul în biletul trimis. Prin viu grai, lucrurile se rezolvă. *Verba volant.* Dumnealui este este domnul Comayrol de la Palud, unul dintre membrii consiliului nostru de administrație... Adică al băncii centrale imobiliare.

Comayrol și Roland se salutară.

— Dumneavoastră cumpărați acest teren?

— Eventual, răspunse Jaffret, în contul succesiunii încredințate de ducele de Clare, care era foarte interesat de afacerile noastre, când trăia...

— Iar dumnealui, îl întrerupse Comayrol cu o oarecare nerăbdare, este domnul Jaffret, proprietarul casei din fața atelierului dumneavoastră și membru în consiliul de administrație. Sper că prezentările au fost făcute clar și explicit. Să trecem la subiect, se poate?

— Înainte, vorbi delicat Jaffret, țin să vă spun că tocmai această vecinătate este motivul pentru care mi-am permis să-l numesc pe domnul Inimă *„domnule și scump vecin"* în timpul discursului meu improvizat.

— Domnule și scump vecin, interveni Roland, coborând vocea și privindu-l direct în față. M-ați numit și altfel în scrisoarea dumneavoastră anonimă.

— Asta-i problema noastră, replică scurt Comayrol, împingându-și cu degetul ochelarii de aur chiar la mijloc, cu un gest magistral.

— Atunci să trecem la problemă, domnilor! reluă Roland. Mărturisesc că sunt curios să aflu cum ați ajuns la ideea că aș avea dreptul la titlul de duce.

Spunând aceasta, Roland se așeză liniștit și perfect dezinvolt. Comayrol și Jaffret schimbară o privire. Amândoi aveau același gând: bătrânul Joulou probabil că vorbise!

Și Comayrol își spuse în sinea lui: *„Mizerabila aia de brută mi-o va plăti!"*

— Trebuie să vă previn imediat, reluă Roland, că am primit azi-dimineață vizita unui cavaler fermecător: domnul viconte Annibal Gioja, din marchizii Pallante...

— Marchizii diavolului... mârâi Comayrol, lovindu-se cu palma peste coapsă. O știm al naibii de bine și dacă așa se fac afacerile, eu nu mai țin pasul. Vicontele ăsta Annibal al dumneavoastră este un șmecher, domnule Inimă.

— Și mie mi-a produs aceeași impresie, răspunse liniștit pictorul. Drept pentru care l-am dat afară.

Gura lui Jaffret făcu o grimasă involuntară. Insuși Comayrol fu surprins.

— Drace! șopti el. Persoana care trage sforile marionetei ăleia e una dintre cele cu care nu se glumește, tinere!

— Tinere! repetă Roland, surâzând. E cam familiar pentru un duce, dragă domnule de la Palud.

— Glumesc oricând am chef!

— Vorbim serios, nu-i așa? întrebă brusc Comayrol. Când am venit aici, aveam un plan de bătaie. Dar putem să-l schimbăm, dacă terenul nu-i propice.

Conversația lua o întorsătură ciudată.

— De ce să ne învârtim în jurul cozii? Ce naiba? Eu am să-mi deschid inima. Ce zici, Jaffret?

— Atenție! exclamă prietenul păsărelelor. Fii prudent, domnule și scump coleg.

Comayrol ridică din umeri.

— Sincer ca aurul! continuă el. S-o luăm de-a dreptul, domnule duce?

— Cum doriți. Aveți cuvântul.

— Ca să fiu scurt, *marșați?* Da sau nu?

Roland rămase de gheață. Jaffret avea ticuri nervoase. Comayrol se lăsă pe spate și așteptă o secundă, apoi spuse:

— Sunteți un tânăr frumușel, domnule Inimă. Pledând în fals, cum se spune, pentru a afla adevărul, aproape că l-ați demolat pe onorabilul meu amic, care totuși a văzut multe de când a intrat în combinație. Mie îmi plac oamenii care au apărarea pregătită și sunt sigur că noi doi ne vom înțelege... Deci știți despre ce e vorba?

— Nu și începutul... Ascult.

— Bine. Foarte bine. Pe cuvânt de onoare, s-ar zice că țineți să păreți cu adevărat duce, chiar și în fața noastră!

— Nu țin la nimic, prietene! Eu știu cine sunt și aștept.

— De-a dreptul, fir-aș al naibii! Nu te îngălbeni așa, meștere Jaffret! Îți spun eu că-i un băiat pe cinste și că nu l-aș schimba cu un altul, mai ușor de păcălit, nici pentru zece mii de scuzi numărați pe loc! Pe toți dracii! Avem nevoie de un tip vioi, nu de un manechin. Lucrurile nu se vor rezolva de la sine. Trebuie un tenor care să cânte ariile lui Georges Brown în *Doamna în alb*... Refrene de dragoste și de război... Cavaleri, cavaleri, cavaleri d'Avenel! La atac!

Izbucni în râs și-i întinse mâna lui Roland, care o prinse cu vârful degetelor. Un strop de seninătate reveni pe chipul palid al bunului Jaffret. Comayrol urmă:

— Nimic nu ne lipsește, e adevărat, dacă știm cine suntem. Dar justiția e justiție. Ea cere întotdeauna trei probe sigure pentru o certitudine și cred că are perfectă dreptate. Altfel în Paris nu ar fi decât impostori. Deci ducele trebuie să învețe cântecul de mai sus, în linii mari și cu variațiuni. Își amintește de exemplu că în tinerețea sa... în prima sa tinerețe, când puțin îi păsa că era mânjit de peltea de struguri, locuia într-un mare castel.

— E adevărat, spuse Roland serios. Îmi amintesc perfect. Era un castel foarte mare.

— Pe toți dracii! se entuziasmă Comayrol, în timp ce ochii lui Jaffret se rotunjeau de mirare. Cine are memorie, are, cine nu, nu! Ia să vedem! Domnule Inimă, sunteți o încântare! Câte turnulețe avea castelul dumneavoastră cel mare?

S-ar fi zis că tânărul pictor făcea un efort și număra în amintirea sa îndepărtată. Deocamdată Comayrol izbucni în râs.

— Trei, patru sau șase! spuse el. Nu contează. Puneți opt, pentru simetrie: două în fiecare colț. Cel mai mare se afla în partea de nord. Era plin de iederă... Cavaleri, cavaleri, cavaleri d'Avenel! *Doamna în alb* a avut cinci reprezentații. Întotdeauna sunt amuzante chestiile astea. Și camera cu tapet de mătase imprimată, unde se afla leagănul...

— Maroniu-roşcat, şopti Roland. Parcă o văd şi azi...

— Ah! exclamă Comayrol, a cărui burtă sălta de atâta râs. Maroniu-roşcat, cu flori negre, nu?

— Nu! Fond maroniu, cu flori roşii, rectifică pictorul.

— Vorbiţi-mi despre amintiri din copilărie, vecine! Îmi pun capul că în sufragerie erau trofee de vânătoare.

— Nişte coarne mari, de cerb, înconjurate de şase capete de căprioară.

— Şase, fiule, asta e! Ce zici, Jaffret? Ce încântare! Şase! Nici mai mult, nici mai puţin... Şi cu însemnele familiei de Clare sub ele!

— Adevărat, exclamă Roland dintr-o suflare. Blazonul de Clare. Cum de l-am uitat?

Apoi adăugă pentru sine:

— Blazonul sculptat pe un mormânt din cimitirul Montparnasse.

Comayrol încetă cu râsul şi sângele i se urcă în obraz. Jaffret se agita, de parcă ar fi stat pe ace.

— Drace! Drace! mormăi Comayrol. Sunteţi un tenor foarte bun, domnule duce. Hai să vedem! Spuneţi adevărul în acest moment, sau repetăm deja comedia?

— Nu ştiu ce comedie pretindeţi că jucaţi, domnilor! replică Roland mai rece ca oricând. Eu merg drept înainte, pe drumul meu, şi spun exact ceea ce gândesc.

— Drace, drace! repetă Comayrol. Asta-i un zbor îndrăzneţ, domnule duce! Eu mă îngraş şi-mi pierd repede suflul. Se poate fuma aici?

În acelaşi moment, îşi atinse portţigaretul.

— Doar când permit eu, răspunse Roland încetişor.

— Şi-mi permiteţi?

— Nu, nu este cazul. Aproape am terminat.

Cuvintele fuseseră rostite într-un asemenea mod, încât prudentul Jaffret schiţă gestul de a se ridica. Comayrol, însă, îl opri cu un gest imperios şi spuse, împingând portţigaretul înapoi, în buzunarul hainei:

— Bine! Foarte bine! Şi foarte curajos! Dar eu credeam că abia am început. Prietene Jaffret, stai liniştit. Îţi dau cuvântul meu solemn că domnul Inimă nu te va muşca. Ai notiţele?

— Da, răspunse Jaffret timid. Întotdeauna am ce trebuie.

— Vrei să-i explici în două vorbe tânărului nostru prieten motivul interesului pe care i-l purtăm? Nu? Preferi s-o fac eu? Perfect! Dă-mi hârtiuța. Dragă domnule Inimă, se întrerupse el, luând un bilet împăturit de la Jaffret. În fața dumneavoastră se află un om galant, care nu-i îndrăzneț cu persoanele pe care le vede pentru prima dată. Dar nu-i o curcă plouată, vă garantez. Vă va aduce în fața Curții cu Juri, fără să clipească și fără să se supere.

— Vai, domnule Comayrol! spuse prietenul păsărelelor, cu reproș în glas.

— Asta-i firea lui! încheie fostul șef al slujbașilor. Cu timpul, de altfel, se familiarizează, și vi-l prezint ca pe un foarte bun creștin. Dar să vorbim puțin și bine, pentru că sunteți grăbit. Colegul meu și cu mine aparținem aceleiași categorii: amândoi în afaceri din cea mai fragedă adolescență, în prezent capitaliști și cu influență destul de mare, dar oricând gata de retragere, înțelegeți? Nu-i vorba de poliție, nici pomeneală. Chiar deloc! Ci de ceva mult mai important... Și nu vă jenați. Dacă aveți nevoie de vreo informație, vă stăm la dispoziție.

— N-am nevoie de nimic, îl întrerupse Roland.

— De reținut! Noi, ceilalți, avem nevoie de tot. Iată că într-o zi, când ploaia îl împiedicase să se plimbe, amicul și colegul Jaffret a avut curiozitatea de a afla câte ceva din povestea vieții dumneavoastră.

— Eu! Ca să vezi!

— Nu-i place să fie pus în față, reluă Comayrol. Poate am fost eu, sau altcineva. Nu contează. Suntem mulți prieteni și colegi de soiul ăsta. Îmi spuneam: *„Ce lovitură abominabilă a dat acest frumos îndrăgostit, într-un moment de eroare sau beție, pentru a-i conveni să pască o turmă de șnapani prost crescuți, cucernicii atelierului Inimă-de-Oțel?”*

Roland îl privi fix. Comayrol reluă, încercând s-o dreagă:

— Drace! sunt gloanțe pe țeava pistolului dumneavoastră, domnule duce! Să ne prefacem că n-am spus nimic. Toți ucenicii atelierului sunt niște îngerași. Gusturile și culorile nu se discută. Mă întrebam, așadar, cu privire la această problemă

și într-o dimineață, când nu aveam de lucru, m-am dus în târg să cumpăr niște informații. Jur că nu la poliție. Am adus un coș plin cu informații — și deloc scump — despre povestea dumneavoastră: de la bărbatul deghizat în femeie, care a fost găsit întins pe stradă, aici, aproape de strada Sorbonne, până la mormântul fără nume din cimitirul Montparnasse și la frumosul călăreț din pădure, care urmărește echipajul doamnelor de Clare.

Jaffret își frecă discret mâinile. Roland își frecase ochii.

Dar imediat ce ex-regele Comayrol termină, Roland își ridică privirea și căscă sonor:

— Asta-i tot? spuse plictisit.

— Nu mă credeți, dragă domnule, răspunse Comayrol, dar înainte de a continua, permiteți-mi să stabilesc în două cuvinte propria noastră situație, a prietenului Jaffret și a mea, căci îmi dau seama, părem amândoi picați din lună. Există în Paris o tânără prințesă, cu o imensă avere, care însă nu-i aparține. Iată că acum sunteți mai atent. Mă bucură acest lucru, și pentru dumneavoastră, și pentru noi. Tot la Paris este un tânăr foarte sărac, căruia părinții au uitat să-i lase un nume.

— Să trecem peste asta, spuse Roland.

— Bucuros. Voiam doar să adaug că tânărul o adoră pe tânăra prințesă. Nici un cuvânt mai mult. Există la Paris o casă... de comerț, dacă doriți, care posedă, prin moștenire, titlurile ce atribuie unei alte persoane imensa avere aflată acum în posesia prințesei. Sper că înțelegeți.

— Destul de bine. Nu știți cine este acea persoană, domnilor?

Bunul Jaffret îl privi pieziș pe Roland.

— Hei, hei! exclamă regele Comayrol. O persoană se găsește. Dar în fine, ce mai contează... Ne-ați dat afară...

— Concluzia, vă rog?

— Permiteți! Totul se leagă ca rotițele unui mecanism și de acum nu ne mai trebuie decât două minute. Revin la coșul cu informații. Ar fi bine, chiar necesar, să ne răspundeți în deplină cunoștință de cauză — căci am avansat un pic, nu, Jaffret?

— Mult, spuse acesta. Avansăm enorm!

— Şi cei care nu vor fi cu noi, urmă Comayrol pe un ton clar şi subînţeles de ameninţare, vor fi împotriva noastră. Asta-i limpede, nu, Jaffret?

— Dumnezeu să mă apere, rosti prietenul păsărelelor, să fiu silit vreodată să fac rău, măcar şi unei muşte.

— Unei muşte, zise Comayrol. Nu zic ba... E o poveste veche. Din mii de trecători, luaţi-l pe primul venit şi strecuraţi-i la ureche: *„Ştiu tot!“* Vă va da banii, ceasul şi batista din buzunar, ca să nu fie dus la post. Noi avem mai mult decât atât. În noaptea de la mijlocul postului mare, în 1832, la patru sau cinci dimineaţa, aţi fost luat de pe stradă, domnule Inimă, aici aproape, sub ferestrele bunului Jaffret.

— Spre ora şase, rectifică Roland.

— Chiar în noaptea aceea fusese comisă o crimă în strada Notre-Dame-des-Champs.

Fără voie, tânărul se schimbă vizibil la faţă.

— O crimă asupra unui biet tinerel, continuă Comayrol, subliniind fiecare cuvânt. Un tinerel care, într-adevăr, nu avusese noroc. Mai fusese o dată înjunghiat, cu trei săptămâni mai devreme, în bulevardul Montparnasse, în noaptea de Lăsata Secului.

— Ah! exclamă Roland, pe jumătate batjocoritor, pe jumătate convins. Şi a doua oară, bănuiesc, a murit...

— Ce clarviziune! În seara aceea, adică de Lăsata Secului, un tânăr venise la agenţia Deban, la notar, în strada Cassette, şi exista unul dintre slujbaşi care ştia că domnul Deban promisese, bietul de el, să înapoieze contra douăzeci de mii de franci nişte titluri ce-i fuseseră încredinţate. A decăzut rău de atunci, bietul Deban! Nu era deloc capabil. Titlurile valorau aproape patru sute de mii de livre în rente... O sumă frumuşică, Jaffret!

— Cât de mult bine se poate face... rosti acesta cu gravitate.

— Cui? Păsărelelor? îl completă Comayrol. Iată ce am vrut să spun. Am terminat, domnule Inimă. Victima din strada Notre-Dame-des-Champs ieşea din mănăstirea Bon-Secours, de unde evadase deghizat în hainele infirmierei lui. Asasinul l-a lăsat îmbrăcat de bine, de rău, într-un costum de Buridan. Toate acestea sunt constatate în ancheta poliţiei, întreruptă din

lipsă de alte dovezi, dar pe care Parchetul ar relua-o oricând cu plăcere, chiar și mergând pe o pistă subțire ca un fir de păr. Noi avem firul și e gros ca un cablu: Davot — ăsta e numele infirmierei. Încă trăiește. sunt sigur că ați păstrat cu sfințenie, ca pe niște relicve, veșmintele femeiești cu care ați fost găsit leșinat la ușa atelierului Inimă de Oțel. Era o idee înțeleaptă și putea deruta orice bănuială. Dar e și primejdios. Spuneți-mi! E mult timp de când nu v-ați mai uitat la ele?

Roland nu răspunse nimic. Se înroșise vizibil și părea profund surprins.

— Dacă aveți amabilitatea de a face efortul să deschideți dulapul aici, în stânga, continuă Comayrol triumfător, veți observa imediat că așa-zisele veșminte femeiești nu mai sunt în posesia dumneavoastră. Și poate vă interesează să aflați că Marie Davot le-a recunoscut perfect. În această situație excepțională, dragă domnule, am sperat că veți acționa cum veți ști mai bine, pentru a ne fi agreabil.

Bunul Jaffret adăugă:

— Când ne putem înțelege pe cale pașnică, de ce să ne provocăm reciproc supărări și necazuri, dragul meu domn Inimă? Nu-i deloc rezonabil.

10 SE FABRICĂ UN DUCE

Cei doi vechi colegi din agenția Deban și aveau de ce să triumfe. Credeau că își atinseseră scopul. Roland fusese pus la pământ dintr-o singură lovitură și în ultima clipă. Până atunci își păstrase atât de bine aerul de indiferență glacială încât și Comayrol disperase la un moment dat.

Dar numele de Davot făcuse ca lui Roland să-i năvălească sângele în obraz. Când i se anunțase cu hotărâre că hainele infirmierei nu se mai găseau în dulapul lui, tresărise și pălise din nou. Acum, uimirea lui era atât de adâncă și violentă încât nici nu încerca s-o mai ascundă.

După o scurtă tăcere, vârî o cheie în broasca dulapului din stânga intrării.

Imediat ce se întoarse cu spatele, Comayrol și Jaffret schimbară o ocheadă victorioasă.

— Atins! spuse Comayrol.

— În plin! adăugă Jaffret, frecându-și mâinile. Ideea că el fusese cel ce furase zdrențele nu-l interesa.

— Foarte bine! Vrei să-i spun: *„Prietenul meu, Jaffret, este binevoitorul care a făcut asta?"*

— Facem pace? exclamă prietenul păsărelelor. Nu mi-ar place să glumesc cu băiatul ăsta. E talentat.

— E superb! Și încă nu știm tot. Șmecherul are precis talente ascunse.

— Mai mult ca sigur. Liniște! Uite-l, s-a convins.

Roland închise dulapul cu un gest nervos, după ce-l inspectase.

Totuși, încă nu se întorcea spre ei și părea că visează.

— Era cazul să venim. Contesa luase inițiativa, cu Annibal al ei.

— Cât timp va lucra femeia asta, o să ne fie greu să ne câștigăm pâinea, vorbi bunul Jaffret, oftând.

— Domnilor, spuse Roland, revenind lângă ei cu o figură gânditoare, dar deloc încurcată. Bănuiesc că sunteți niște oameni deosebit de abili, deși nu este atât de greu să sustragi niște haine uitate, dintr-o casă izolată, de la un om fără apărare, pe care niște simple zdrențe nu-l interesau decât ca amintiri. Dar și dacă ați fi de o sută de ori mai abili și dacă ați avea la un loc toate calitățile necesare marilor diplomați și criminalilor periculoși, care sunt tot niște copoi cu nasul fin, sau pe cele necesare judecătorilor cu putere de pătrundere, tacticienilor învingători, tot ați rămâne direct la antipodul adevărului în ceea ce mă privește. Vă aflați în fața unui caz nemaiauzit. Înțelegeți-mă bine: nemaiauzit! Cazul unui om acuzat de a fi țintit dușmanul de la o distanță de șaptezeci și cinci de pași, dar care era orb; sau cazul celui căruia i se imputa că ar fi strigat *„Trăiască împăratul prizonier"* sau *„Trăiască regele în exil"*, dar el era mut; sunt cazul celui căruia i se spunea că *„a lovit cu pumnalul"* deși el era ciung de ambele brațe. Toate acestea sunt cazuri familiare unor persoane de genul dumneavoastră — flori din grădina

botanică a crimei, unde cresc alibiurile grosolane și multe alte lucruri imposibile, mai subtile, care s-ar putea numi alibiuri metafizice. Toate analele Curții cu Juri, toate minunile istoriei corecționale vi s-ar părea adevărate copilării, în comparație cu cazul meu. Un caz miraculos! Nu înțelegeți nimic, vă spun eu asta, nu puteți înțelege nimic. V-aș da douăzeci și cinci de ani și tot n-ați ghici enigma.

— Ca să vezi! spuse Comayrol. Adineauri erați grăbit, domnule duce, și iată că acum pălăvrăgiți ca un avocat.

— Fiecare se apără cum poate, strecură Jaffret. Să-l lăsăm pe domnul Inimă să vorbească.

— Nu mă apăr, replică Roland, care se așeză, mai calm și mai rece ca oricând. Expun faptele. N-am nici un chef să ascund că ciudățenia circumstanțelor mi-a dat un minut de reală emoție. Cred că de când e lumea, ceea ce mi s-a întâmplat mie nu s-a mai întâmplat altcuiva. Nimic nu-i nou sub soare. Fără voia mea, am trăit o situație foarte excentrică. Mai adaug că, protejat cum sunt de absurdul ridicat la puterea a zecea, prin alibiul cel mai curat și prin cea mai absolută imposibilitate care se poate imagina, mi-ar fi lehamite să atac, nu întâmplările, ci publicitatea unei acrobații juridice. În concluzie, domnilor, aștept ofertele dumneavoastră. Sunt gata să le accept sau să le refuz — după cum îmi dictează interesele, care se vor supune conștiinței mele.

— Nu înțeleg! exclamă Comayrol, râzând. Dar conștiința să trăiască!

Jaffret alese un drum direct.

— Domnule și scump vecin, spuse el, vă exprimați cu dezinvoltură. Ați terminat? suntem politicoși, n-am vrea să vă întrerupem discursul.

Din acest moment, Roland deveni foarte atent și se înclină cu gravitate.

— Fiecare dintre noi știe că este vorba de o afacere enormă, reluă Comayrol. Cucerind de azi pe mâine titlul de duce și un venit magnific, sper că nu vă imaginați că puteți scăpa de un mic sacrificiu, care nu vă va costa nimic, pentru că nu aveți nimic. Cu noi, dragă domnule, și înțeleg prin

„noi" grupul de câțiva oameni experimentați, căruia Jaffret și cu mine avem cinstea de a-i aparține, pledoariile nu servesc la nimic, pentru că știm mai mult decât oratorul. În speță, poate că noi suntem suficient de convinși că rănitul din Montparnasse și mortul din strada Notre-Dame-des-Champs nu sunt una și aceeași persoană; poate că noi îl cunoaștem foarte bine și pe asasin; poate că avem un interes să-l ajutăm pe asasin să scape, lăsând justiția pe o pistă falsă. Spun *„lăsând"* și nu *„direcționând"*, căci ancheta a rămas exact în punctul în care v-am spus. Fie că noi am ajutat Parchetul să se rătăcească un timp, fie că s-a rătăcit singur, ar fi suficient să-i prezentăm pe bărbatul care purta hainele infirmierei, pentru a da un nou avânt acestui dosar adormit. Și să nu credeți că ne-am dus la palat fără regret; cei care împingeau la roată erau oameni puternici: printre ei respectabilul dumneavoastră unchi, generalul-duce de Clare, și mătușa dumneavoastră, maica Françoise d'Assisi care, din fundul chiliei, avea brațul lung ca un stâlp din cele pe care te cațeri la concursurile cu premii!

Roland își trecu degetele pe frunte, ținându-și ochii aproape închiși. Asculta cu mare atenție și în același timp visa.

— Atitudine stil George Brown! exclamă Comayrol, care-l privea cu ochii unui om de treabă. Perfect pentru ultimul act din *Doamna în alb.*

Fredonă:

— Iată flamurile venind, iată flamurile venind.

— Domnule și scump coleg, să fim serioși, te rog! zise Jaffret.

— Prietene, un pic de liniște! răspunse Comayrol. Nu se debutează fără să-ți cunoști rolul. Primul nostru tenor trebuie să cunoască numele unchiului și mătușii sale. Ce naiba! Și încă multe altele! Dragă domnule Inimă, ați auzit vreodată vorbindu-se despre *„Fracurile Negre"*?

— Ca toată lumea, răspunse Roland distrat. O bandă de pungași.

Jaffret ridică din umeri, neîncrezător.

— Prietene, i se adresă sever Comayrol, nu-i bine să veniți aici cu scepticismul dumneavoastră burghez. Am crezut

o clipă că și domnul Inimă era *„Frac Neagru"*, atât de învăluit e în mister. Nu credeți? Greșiți! *„Fracurile Negre"* au existat; există încă. Primii au murit, ca și căpetenia, e adevărat, dar îi veți vedea, mai devreme sau mai târziu, reprezentând o piesă nouă. Vorbesc aici de *„Fracurile Negre"*, pentru că oamenii care spun vrute și nevrute întotdeauna le-au atribuit invenția prafului de pușcă în plin secol al XIX-lea. S-a spus și s-a repetat că faimosul lor *„colonel"* găsise marea ecuație algebrică a zborului, care se poate formula astfel: *„Pentru orice crimă comisă, trebuie ca un vinovat să plătească în justiție."* E o chestie veche ca Irod și la fel de valabilă. Iar domnul Inimă e prea inteligent ca să nu înțeleagă că este exact în ciudata poziție în care ar putea fi prins, legat, împachetat și trimis în justiție...

— Ca să plătească în locul unui handicapat, completă Jaffret. Este perfect adevărat.

— Acum, pentru a aborda o altă ordine de idei, își continuă dizertația Comayrol, căci problema trebuie întoarsă pe toate fețele, domnule Inimă, se pare că domnul duce este îndrăgostit nebunește de fermecătoarea lui verișoară, prințesa de Eppstein.

— Vă rog, îl întrerupse Roland fără emoție, să lăsăm deoparte această problemă. Nu vă permit să vă atingeți de ea.

— Fie! zise Comayrol, înclinându-se politicos. Cu condiția să țineți minte acest lucru, care ne face cinste. Trec peste alte două-trei considerații, la fel de delicate, și fac bilanțul, trăgând o singură linie. La dreapta, văd un tânăr pictor, mai puțin celebru decât Rafael, care-și așteaptă viitorul, culcat pe-o ureche, și care dintr-un anumit motiv, își ascunde numele, în cazul în care are vreunul. Deci omul nostru se ascunde ca struțul, cu capul în nisip, în spatele unui lucru grotesc: atelierul Inimă-de-Oțel. În paranteză fie spus, din momentul în care cineva și-ar propune să lanseze un zvon: *„Iată vânatul!"*, atelierul Inimă-de-Oțel ar fi cel mai bun locșor din lume de unde să trimiți un om la judecată, în condiții disperate. Trebuie să mai insist?

— Nu. Sunt de părerea dumneavoastră. Să trecem mai departe!

— Să trecem, dacă doriți. Trecem și peste chestiunea zdrențelor lui Davot — garderoba lui Damocles. Deci, în stânga liniei trasate văd un nume. O grămadă de nume! Un titlu! Un coș plin cu titluri! O poziție splendidă, o întreagă pagină de istorie, palate, castele, păduri, bani, munți de bani și titlul de pair, căci trebuie o stare socială...

— Prețul dumneavoastră? îl întrerupse Roland.

— Așteptați! Mai avem de pus la punct câteva detalii. Oamenii fără nume sunt cerșetori sau prinți — câteodată, după bunul plac al hazardului, alteori după valoarea lor personală. La începutul acestei întrevederi, ne-ați dat de gândit, cu niște răspunsuri în care ați strecurat niște aluzii misterioase.

— Ah! vorbi Jaffret. Are talent. Zău că are!

— Ne-ați dat de gândit, continuă Comayrol, că fugiți după un iepure și că iepurele dumneavoastră semăna cu al nostru.

— Ce vă pasă dacă drepturile ar fi ale mele, întrebă Roland cu aerul cel mai serios din lume, atâta timp cât eu consimt să vă plătesc pentru asta?

Cei doi slujbași ai agenției Deban se consultară din priviri și Jaffret rosti, pe un ton de admirabilă bună-credință:

— De ce s-o luăm pe ocolite cu el? Să ne deschidem inimile!

— Domnule duce, spuse imediat Comayrol. În fond, sunt de aceeași părere cu colegul și prietenul meu. Iată-ne față în față: să tratăm de la putere la putere. Suntem puternici, iar dumneavoastră poate nu sunteți atât de slab precum păreți. Ca niște practicieni ce suntem, nu avem obiceiul să judecăm lucrurile după prima impresie și ni s-a părut că avem dreptul să vă „tatonăm“, pentru a întrebuința o expresie populară. La drept vorbind, nu știm mai mult decât înainte. Din partea mea, însă, am certitudinea că primind piesele pe care putem să vi le furnizăm, veți fi un duce de Clare atât de curat, atât de drept și de bine înfipt, că și diavolul și-ar pierde vremea cerându-vă socoteală.

— Ce piese puteți să-mi furnizați? întrebă Roland.

— Ceea ce numim actele unui om, dragă domnule: actul de naștere, cel de căsătorie și cel de deces al lui Raymond

Fitz-Roy Jersey, penultimul duce de Clare, la drepturile căruia a succedat ultimul duce, fratele mezin, după ce soția și fiul fratelui mai mare au fost declarați absenți.

Pentru a doua oară, Roland se îmbujoră. I se păru că aude vocea mamei sale în ultima zi, acea biată voce sfâșiată de durere, repetându-i ca unui copil care trebuie să-și învețe lecția: *„Un act de naștere, unul de căsătorie, unul de deces!"* Și așa, epuizată cum era după acest efort, ea adăugase, în timp ce capul cu trăsături palide i se lăsase înapoi, pe pernă: *„Toate trei pe numele de Raymond Fitz-Roy Jersey, duce de Clare."*

Comayrol continuă:

— Ducesa, soția lui Raymond, fratele cel mare, a murit. Avem actul de deces. Sunteți fiul ei. Noi avem actul dumneavoastră de naștere.

Roland făcu un simplu gest de aprobare.

— Și să nu vă imaginați — urmă Comayrol, vorbind cu oarecare emoție, în timp ce Jaffret se agita pe locul său — să nu credeți că nu suntem și noi absolut surprinși și mișcați de ceea ce vi se întâmplă pe neașteptate...

— Și ce se întâmplă, în fond? exclamă Jaffret, scos din țâțâni. Ai găsit un actor mai tare ca dumneata, dragul meu. Asta-i tot!

— Pe toți dracii! înjură Comayrol. În sfârșit! Așa cum a zis el: *„Renunț și puțin îmi pasă!"* La urma urmei, noi căutam o asemănare și am găsit-o. Ne trebuia cineva ale cărui antecedente să fie în mâna noastră, îl avem! Fie el ducele de Clare sau Anticrist, sau Satana, ce ne interesează? Ne va da cele trei milioane ale noastre și apoi, n-are decât să facă ce vrea cu titlurile lui. Asta e!

— Dacă ne dă cele trei milioane... începu Jaffret, timid.

— De ce nu? îl întrerupse Roland.

Cu un gest, îi închise gura lui Comayrol, care tocmai voia să vorbească și adăugă:

— Dacă titlurile valorează trei milioane.

— Valorează! exclamă Comayrol. Doar operațiunea e bine pregătită. Sunt unsprezece ani de când fierbe la foc mic

şi cel care a avut ideea iniţială se pricepea la aşa ceva. Iată unsprezece ani de când au fost evaluate domeniile de Clare, cifra fiind comunicată la agenţia Deban, pentru a ajunge la bietul domn Lecoq. Pe atunci erau trei sute cincizeci de mii de livre rente în pământuri, la soare! Şi credeţi că bunurile de bază şi-au diminuat valoarea de atunci încoace? Aşa ceva nu se schimbă.

— Ah! suspină bunul Jaffret. Că bine zici!

— Şi cum o să reglăm asta? întrebă Roland, ducându-şi mâna la buze, pentru a-şi ascunde un uşor căscat.

Comayrol şi Jaffret îşi apropiară scaunele.

— Ne-ar fi plăcut s-o puteţi achita cu bani peşin, spuse Jaffret.

— Ei, asta-i! zise Comayrol. Dacă aş fi fost eu singur, m-aş fi mulţumit cu cuvântul domnului duce.

— Numai că sunteţi mulşi, lansă tânărul pictor.

— Din păcate, mărturisi Jaffret, oftând din greu.

Roland se ridică şi spuse neglijent, oftând din greu, ca şi cum ar fi fost vorba de o chestiune simplă:

— Eu cred că cel mai bine ar fi să vă las ceva valori, sub semnătură.

— Excelent! aprobă Comayrol. Treizeci de poliţe a o sută de mii de franci fiecare.

— Semnate cum?

— Roland, duce de Clare.

— Ah! Ah! exclamă tânărul pictor, zâmbind. Mă numesc, aşadar, Roland?

— Bineînţeles, replică şi Comayrol, iar dacă informaţiile sau amintirile pe care le aveţi nu vă sunt suficiente, căci nu v-aţi deschis sufletul în faţa noastră, domnule Inimă, vă vom furniza noi necesarul. Timp de zece ani, vă daţi seama, am adunat toate detaliile. Suntem blindaţi!

— Pe numele cui să fie poliţele? întrebă Roland, în loc să răspundă.

La rândul său, Comayrol se ridică, Jaffret îl imită pe dată. Comayrol spuse, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Poate vă va surprinde, dar mandatele trebuie date pe numele contelui de Bréhut de Clare.

— Dumnezeule, nu! exclamă Roland, împingându-și scaunul, ca pentru a-i invita să plece. Nu mă surprinde nici asta mai mult decât restul!

Cei doi diplomați ai noștri se înclinară, iar Comayrol porni primul spre ușă. Jaffret îl urmă, retrăgându-se. Era politețea întruchipată.

Înainte de a trece pragul, Comayrol se întoarse.

— Presupun, spuse el, că putem considera afacerea ca și încheiată.

— Se înțelege de la sine, adăugă Jaffret.

— Dați-mi voie! replică Roland, care-i conducea spre ușă de la distanță. Nu mi-am dat cuvântul. Poziția îmi place destul și cred că o merit. Dar aveam alte planuri. Chestiunea asta îmi răstoarnă câteva mici proiecte. Domnilor, veți avea răspunsul meu mâine. Un *da* sau un *nu*. Am onoarea să vă salut.

Salută doar cu un gest al mâinii și le întoarse spatele.

Comayrol și Jaffret ajunseră la poarta grădinii, fără un cuvânt. Când ieșiră în strada Maturins-Saint-Jacques, Jaffret vru să vorbească. Însă Comayrol grăbi pasul. Urcă, fără să se oprească, scările casei celei noi și nu se opri decât în sufrageria lui Jaffret.

— Un pahar de coniac! exclamă el. Mă sufoc!

— Ce fel de pasăre e asta, după părerea ta? întrebă Jaffret.

Fostul prim slujbaș își turnă unul după altul două pahare de tărie.

— Este ori un idiot perfect, ori un șmecher fără seamăn, ori un agent de poliție! zise în sfârșit Comayrol.

Lui Jaffret i se făcu părul măciucă.

— Oare care din cele trei posibilități? se bâlbâi el.

Comayrol mormăi:

— Ar trebui ca titlurile de rentă să fie puse în seif, la secret, și combinația să fie schimbată. Aș vrea să le putem îngropa la o sută de picioare sub pământ. Ah, pe toți dracii! Pe toți dracii! Să jucăm strâns! De ce dracu' a mai murit și imbecilul de Lecoq?

— O avem pe contesă... sugeră Jaffret.

Comayrol își izbi fruntea cu palma.

— O trăsură! ordonă el. În galop la Marguerite!

Rămas singur, Roland străbătu atelierul dintr-o parte într-alta, cu pas liniştit. Soarele cobora deja în spatele caselor mari şi înalte ale cartierului. Întunericul vine repede în decembrie. Roland se plimbă mult timp, încruntându-şi din când în când sprâncenele, parcă răspunzând unui gând amar, alteori surâzând unui vis frumos. Singuraticii ca el ştiu să delibereze în sinea lor şi să ţină consilii tăcute cu propria conştiinţă.

Orologiul de la Sorbona bătu de patru ori. Roland se opri în faţa tabloului acoperit. Îndepărtă draperia şi cele două figuri fermecătoare de fete ieşiră la lumină, odată cu ultima sclipire a apusului.

În oraşele mari există numeroşi pustnici. Aş afirma chiar că nici o Tebaidă nu ascunde un număr atât de mare de grote. Poţi fi singuratic fără să te lansezi în monologuri fade şi goale de conţinut. Roland simţi că i se umple inima, buzele i se întredeschiseră, ochii îi străluciră şi o lucire de speranţă înflăcărată îi lumină frumuseţea virilă a trăsăturilor.

În grădină deja de câtva timp se auzea un du-te vino de zgomote misterioase; Roland le auzea, dar nu era câtuşi de puţin îngrijorat. Ştia dinainte că atelierul Inimă-de-Oţel îşi sărbătorea şeful, care se resemna cu bunăvoinţă la tot felul de surprize. Lumina de apus difuză se întindea încă deasupra Sorbonei, când explozia unei cutii de artificii răsună chiar sub fereastra lui, anunţându-l că sărbătoarea începuse.

Draperia roz recăzu imediat peste cele două surâsuri tinereşti, pe jumătate ascunse de întuneric, şi domnul Inimă, revenindu-şi la demnitatea funcţiilor sale patriarhale, făcu un pas spre uşă, pentru a se întâlni cu onorurile ce aveau să-i fie aduse.

Era şi timpul. O lumină puternică incendie grădina, în timp ce aclamaţii formidabile se înălţară spre cerul uluit:

— Trăiască patronul! Trăiască harababura!

Două şiruri lungi de mâzgălitori, cu torţele în mână, se întindeau de la uşă, pierzându-se spre intrarea pavilionului. Din toţi arborii, luminaţi dintr-o dată, atârnau sticle cu culori, ca nişte fructe într-o livadă feerică.

— Ah! spuse Roland cu convingere. Copiii mei, nu mă aşteptam la asta! E mult mai grozav ca anul trecut!

Anul trecut, Roland spusese exact același lucru. Dar asta era suficient pentru a răsplăti munca tuturor acestor copii mari, care-și agitau torțele, reînnoindu-și fantasticele aclamații.

Gondrequin-Militarul era, bineînțeles, în capătul primului șir. Domnul Baruque îl comanda pe al doilea. De-a lungul șirurilor, toată lumea avea în mâna dreaptă torța, în vreme ce pe cea stângă o ținea la spate. La un semnal, o sumedenie de flori fură aruncate pe scara pavilionului, în capătul căreia se afla, în picioare, domnul Inimă.

— Trăiască patronul! Trăiască harababura!

— Iar acum, spuse domnul Baruque, ridicându-și pălăria de fetru moale, după cum e obiceiul, Militarul își va rosti discursul, ca în fiecare an. Înghițiți-vă limbile. Asta-i clipa, ăsta-i momentul. Nimeni nu strănută, nimeni nu tușește. Nimeni nu face altceva. Hei, hop!

Imediat se lăsă o tăcere profundă. La rândul său, și nu fără emoție, Gondrequin își ridică fetrul moale și făcu un pas spre scară. Totuși, nu vorbi imediat, pentru că, spre surpriza generală, domnul Baruque, care se supusese unui semn al domnului Inimă, urcase treptele.

Mai întâi, domnul Baruque ascultă surâzând ceea ce patronul îi spunea în șoaptă, dar imediat îl văzură pălind și făcând un pas înapoi, clătinându-se pe picioare.

11 SIMILOR

Domnul Baruque era un omuleț cu mult sânge rece și porecla de Vicleanul îi reda destul de bine firea. În general nu se mira de nimic și-i trata pe toți cu indiferență, cu excepția patronului. Curios, cercetător, fără a fi palavragiu, știa o grămadă de mici secrete pe care nu le divulga decât când socotea el de cuviință, și asta îi sporea mult importanța în această lume hibridă în care fiecare avea câte ceva de ascuns.

Domnul Baruque nutrea față de „patron“ un atașament nelimitat, deși patronul era singurul om din anturajul său pe care nu-l cunoștea atât cât ar fi vrut.

Pentru a face să pălească vizibil obrazul încremenit al domnului Baruque, pentru a-l face să se clatine pe picioarele lui scurte şi puternice ca nişte stâlpi, era nevoie de o chestiune urâtă sau de un mare câştig la loterie, căci şi bucuria te poate speria — după cum a demonstrat cu un succes fără egal unul din cei mai fermecători scriitori ai epocii noastre.

Vom spune imedia ce anume îl făcuse să se clatine şi să pălească pe acest brav domn Baruque, în timp ce domnul Inimă îi vorbea la ureche.

Domnul Inimă îi spusese:

— Prietene, sărbătoarea ta nu trebuie să dureze prea mult. În seara asta avem de lucru.

Şi pentru că domnul Baruque obiectă, argumentând în favoarea vechilor obiceiuri şi spunând că puteau amâna pentru a doua zi, domnul Inimă îi răspunse:

— Mâine va fi prea târziu. Începând de mâine nu voi mai fi cu voi.

Era o idee pe care bogata imaginaţie a Vicleanului n-o putea concepe. Văzuse trecând o mulţime de patroni: regii aleşi ai atelierului Inimă-de-Oţel se schimbaseră periodic, de la începutul începutului, fără să-l fi atins sufleteşte în vreun fel. Dar el, copilul casei! Obligat şi binefăcător în acelaşi timp! El, care fusese cules ca un necunoscut şi îngrijit ca un fiu! El, pe care nu-l întrebase niciodată care-i e secretul. El, care era iubit şi care dormea cu atât mai bine cu cât o făcea pe un nor! El, fiul şi stăpânul!

Domnul Baruque devenise om în toată firea şi, printre gândurile odihnitoare pe care i le aducea vârsta, cel mai liniştitor era certitudinea că va muri înaintea domnului Inimă.

Era prea inteligent pentru a nu înţelege distanţa morală care-l despărţea pe patron de atelierul său; era prea curios pentru a nu-şi fi plimbat spiritul inchizitor în jurul misterului oferit de poziţia domnului Inimă, dar o tandreţe sinceră şi un fel de respect plin de iubire îi oprise întotdeauna investigaţiile.

Şi ce importanţă avea, în fond, această distanţă? Domnul Inimă era liber ca păsările cerului. I se ridicase, fără să pretindă, un adevărat piedestal. Nu i se cerea nimic. Pentru a aduce fericire acestui mic popor nu trebuia decât să rămână unde era şi să trăiască.

— Mâine nu voi mai fi cu voi.

Domnul Inimă spusese acest lucru și ceea ce spunea el era literă de Evanghelie.

— Atunci, se bâlbâi domnul Baruque, nu mai există nici atelierul Inimă-de-Oțel care are nevoie și de un suflet. Numai noi, nu rezistăm. Fără dumneavastră, totul se va duce de râpă. Dacă ne abandonați așa, în loc să sărbătorim și să privim la artificii, e mai bine să dăm foc la casă.

— Trebuie să facem sărbătoarea, bătrâne, reluă Roland. Nu m-ai înțeles. Nu numai că nu vă abandonez, dar o să am nevoie de voi.

Acum chipul lui Baruque se lumină de speranță și mulțimea de ucenici, caporali și stricători de culoare pe care tulburarea lui vizibilă îi aruncase în nedumerire, își recăpătă curajul.

Gondrequin-Militarul nu văzuse absolut nimic, datorită responsabilității de orator care-i apăsa pe umeri, așa că spuse încetișor:

— Este totuși dezagreabil să rămâi în așteptare, cu un discurs pregătit pe loc și care cu fiecare secundă se evaporă puțin câte puțin din memorie.

— Voi avea nevoie mai ales de tine, prietene Baruque, urmă Roland. O să te trimit curând pe o pistă. Se joacă o partidă mare: nu uita să te așezi la masă lângă mine și să nu bei decât atât cât îți poți permite, ca să rămâi cu capul limpede.

Terminând de vorbit în șoaptă, domnul Inimă reluă cu voce tare:

— Dați-i înainte, copii, sunt cu voi.

Domnul Baruque coborî treptele dintr-un salt. Figura-i slabă strălucea. Un murmur de bucurie trecu printre rânduri.

— Dă-i drumul, Militare! Hai!

— Dă-i drumul! Asta e! spuse cu amărăciune cel numit. Întotdeauna sunt la ordinele patronului, dar aș vrea să vă văd în locul meu. Totul era aici, în memorie — început, cuprins și încheiere — bine conceput, cu accent pe punctele sensibile, ca să stârnească tunete de aplauze. Este o mare cinste să fiu

purtătorul de cuvânt, de fiecare dată când scurgerea anotimpurilor readuce periodic ziua în care îl sărbătorim pe domnul Inimă. Întreg atelierul e fericit să-i ureze „La mulți ani!". Dacă am să ratez, originea acestei nenorociri se află în faptul că am fost oprit exact în momentul în care voiam să încep discursul improvizat, pe care-l periasem de mai multe ori...

Se opri, aruncând în jur priviri îngrozite. Se auziră câteva aplauze caritabile.

Militarul își șterse sudoarea abundentă de pe frunte și zise:

— Vă mulțumesc că m-ați aplaudat, dar n-am meritat, deși dacă vorbesc așa, de vină este destinul meu. Am mai spus-o: în aceste circumstanțe favorabile... în aceste ocazii solemne... nu-i asta... asta era la mijloc... Aș da cinci franci să-mi amintesc începutul... Așteptați!

Se îndreptă din șale și scoase un oftat puternic.

— Îl am! strigă. Am începutul! La țanc!

Și schimbându-și glasul, pentru a lua un ton sonor și apăsat, intonă cu voce plină:

— Onorate patron, binevoitori colegi! Anul trecut începeam spunând: „Timpul zboară, căci are aripi."

La aceste cuvinte, o adevărată furtună de „Bravo!" izbucni, și domnul Inimă însuși, izbucnind în râs, bătu din palme, părintește.

Gondrequin-Militarul profită de ocazie, pentru a-și mai șterge o dată fruntea și continuă, în momentul în care entuziasmul celorlalți îi permise să se facă auzit:

— Bun! De data asta, am reușit! Ceea ce ați ascultat făcea parte integrantă din discurs: în consecință, nu pot să vă resping aprecierea.

Mai departe, discursul continuă un timp pe același ton, după care trecu la circumstanțele favorabile din cuprins și la „de-a lungul anotimpurilor", care, așa cum s-a menționat deja, aduceau periodicitatea anuală. În continuare, tot în cuprins, se vorbea despre gloria atelierului și prosperitatea sa constantă, datorită faptului că domnul Inimă plătea chiria și „împingea la căruță" în limita generozității sale, ei nefiind contabili și plăcându-le mai degrabă să profite de casa de bani... aici era o găselniță menită să sporească efectul ansamblului.

Aplauzele astfel cerute veniră ca la ordin.

— Bine, continuă Militarul. Le-am câștigat pe merit. Și acum, niște lucruri nesemnificative, puse la un loc pentru a rotunji discursul la punctul culminant din final: buchetul. Liniște în front! Îmi amintesc textual. Se termina deci ca anul trecut: „Domnul Inimă este inima Inimii-de-Oțel, ah, dar care este atuul? Inima!" Le are pe ale noastre. De la un capăt la altul, cam asta e! Dar să nu uităm stomacul! Ni s-au pregătit niște delicatese de la hanul lui Flicoteaux. Masa ne așteaptă. E momentul să ciocnim paharul în cinstea fidelității. Trăiască patronul! Trăiască harababura!

— Și trăiască domnul Gondrequin-Militarul! urlă Cascadin, în mijlocul tumultului bucuros care urmă acestui discurs. A luat marele premiu de onoare al discursului francez, ca și anul trecut. La supă!

O a doua cutie de artificii explodă. În același timp, orchestra familiei Vacherie, compusă din două clarinete, o trompetă cu clape, un trombon, două tobe și patru tamburine, atacă o melodie tandră și dulce, potrivită cu situația. În sunetul acestei muzici naționale, regele, miniștrii și poporul se îndreptară într-o procesiune spre atelierul decorat în grabă, dar cu un gust desăvârșit, cu ajutorul întregii recuzite industriale din jur. Printr-o inovație reușită, Baruque atașase câte un mic lampion sub fiecare cadavru de șobolan din faimoasa ghirlandă. Efectul era extraordinar, producând în plus și niște mirosuri, nu tocmai agreabile.

În atelier, o masă imensă, căreia îi lipsea fața de masă și „clasa", îi aștepta pe convivi, încărcată cu platouri pline de ghiveci de legume. Veniseră și doamne.

Regretăm că nu dăm o descriere completă a acestui festin, remarcabil prin simplitatea meniului și pofta unanimă a comesenilor. Cu excepția câtorva ușoare neplăceri provocate de doamne, totul se petrecu în cea mai perfectă ordine. Orchestra Vacherie fu rugată să tacă și voci autorizate povestiră pe rând amănunte picante din viața oamenilor celebri. Acești eroi, în general necunoscuți, se numeau — după cum fiecare a ghicit — Muchamiel, Tamerlan, Quatrezieux etc.

Câteva anecdote fanteziste dezgropau și personalități mai puțin celebre. Astfel fură puși pe tapet: Mouffetard, primul însărcinat cu punctele de interes sub domnia domnului Potence; Chalumeau, îmbrăcat întotdeauna în capodopere, pentru că recumpăra toate vechile pânze de bâlci, din care-și făcea redingote, și Pompier, devoratorul, care fusese izgonit din atelier pentru că gătise ceva ieșit din comun: o oaie cu șase picioare.

Ca scuză, Pompier spunea că totuși, nu le mâncase nici pe al cincilea, nici pe al șaselea, pentru că erau din lemn.

Amestecând astfel gluma cu lucrurile serioase, asociațiile găsesc în sânul propriei lor istorii drama, comedia, uneori epopeea: întotdeauna interesul puternic care, crescut la talia unui imperiu, devine sentimentul național. Mulți confundă această veritabilă pârghie cu egoismul, dar pe mine cina unor mâzgălitori mă emoționează până la lacrimi. Este plăcut, mai ales, să asiști la discursul final.

În mijlocul acestor copii în toată firea, incapabili de a se conduce singuri și a căror salvare fusese un timp îndelungat, Roland nu juca un rol atât de ridicol cum ar putea gândi unele spirite disprețuitoare. Între el și propriii lui vasali, linia de demarcație era perfect trasată, fără ca din parte-i să existe vreun strop de orgoliu. Îi iubea, îi adora, dar natura pusese între ei o distanță pe care nimeni nu-și propunea s-o treacă, cu excepția lui Roland, care era un prinț bun.

Este o trăsătură rară, dar excelentă, a regilor.

De obicei, Roland aducea în mijlocul poporului său o veselie comunicativă și sinceră. Nu era niciodată ultimul care să râdă de o glumă bună și, în fața lui, Cascadin îndrăznea orice.

Acum însă, în mijlocul bucuriei generale, Roland păstra un aer senin, dar visător. Mai mulți dintre cei prezenți gândiră și spuseră între supă și desert: „Domnul Inimă e îndrăgostit."

Când se servi tortul monumental, pe care litere din zahăr înscriau peste glazura aurită cuvintele sacre: *„De la atelierul Inimă-de-Oțel pentru stăpânul său"*, domnul Inimă se ridică și vorbi ca de obicei, scurt și vesel, dar din nu știu ce motiv, impresia produsă de cuvintele sale lăsă un aer de melancolie.

Vicleanul fu văzut ștergându-și pe furiș o lacrimă. Militarul plânse din toată inima. E adevărat că de câte ori se amețea puțin făcea același lucru.

Domnul Baruque, dimpotrivă, bea zdravăn și sec. De la cea de-a treia sticlă devenea tăios. O lacrimă pe chipul acesta dur era un „fenomen“, după expresia domnilor artiști de bâlci. Cascadin, văzându-l că plânge, spuse:

— O să moară.

În ciuda recomandărilor patronului, domnul Baruque își înecase necazul în pahare multe și mari. Figura sa întunecată se congestionase, iar ochii mici îi luceau sub sprâncenele groase.

Când se ridicară de la masă, îi spuse foarte încet Militarului:

— Animalul e bine clădit și poate că Échalot al lui o să-l apere. Acordă-mi o mână de ajutor, prietene, să-l tragem de urechi afară.

Militarul rămase cu gura căscată, privindu-l. Parcă-i vorbea în ebraică.

— Știu eu ce știu, reluă domnul Baruque. Nu strică să ai ochi și în spate sau să-ți scoți urechile din buzunar la timpul și locul nimerit. Nici o vorbă. Ia-ți bluza groasă pe tine, dacă ai inimă. E vorba de patron.

— Pentru patron! exclamă Gondrequin. Trebuie să traversăm prin focurile iadului? Un cuvânt de explicație, Vicleanule, în numele prieteniei!

— O să-ți spun pe drum, replică Baruque. E un sălbatic. Trebuie să-l prindem, viu sau mort. Înainte!

Ferindu-se de ceilalți, ieșiră prin ușa care dădea în fața casei lui Jaffret. Absența lor nu fu remarcată în mijlocul bucuriei generale, care devenea tot mai zgomotoasă. Cascadin, mare artificier, punea foc la sorii, moriștile și rachetele care ardeau de bine, de rău, sub ferestrele atelierului și un cor formidabil saluta fiecare scânteie.

După focul de artificii urmă balul. Orchestra Vacherie, vizibil micșorată, făcu pe loc un scandal infernal, și dansuri fără nume ridicară pe dată în hangar un nor de praf.

Roland se reîntorsese în pavilion, ca să-și facă bagajele. La ușa dinspre Mathurins-Saint-Jacques bătu cineva. Roland

porunci să se deschidă. O clipă mai târziu, intrau Baruque şi Militarul, trăgând de urechi un amărât, exact după programul expus de Viclean.

Amândoi se încinseseră şi-l strângeau mai mult decât trebuia pe bietul om, care se zbătea, gemând.

— Iată animalul! zise domnul Baruque. Vi l-am adus viu!

— Şi n-a fost uşor! adăugă Gondrequin. Se bate straşnic!

Imediat ce-i dădură drumul, la ordinul lui Roland, Similor, căci el era, fără pălăria cenuşie şi fără jacheta galbenă, sări în picioare, apoi îşi luă avânt şi-şi frecă mâinile de praful de pe jos, înainte de a lua poziţia de atac, după cele mai pure principii ale boxului francez.

În faţa lui, ca şi cum fiecare mişcare i-ar fi fost reflectată într-o oglindă, un alt personaj, care păşise pragul fără zgomot, îşi freca şi el mâinile cu praf, pregătindu-se de luptă în tăcere. Numai că în spatele acestui ultim venit se zărea „o anexă", iar când omul îşi suflecă mânecile, anexa începu să urle din răsputeri.

Omul spuse cu blândeţe:

— Ai dreptate, Saladin, copiii de vârsta ta trebuie să stea deoparte. O să te sprijin de perete.

Ceea ce şi făcu, mai precaut decât cea mai duioasă mamă.

După care adăugă, adresându-i-se lui Roland:

— Vedeţi, domnule Inimă, l-am înţărcat azi şi e puţin cam agitat. Acum, Amédée! Poţi să-i dai drumul, sunt gata să apăr prietenia împotriva oricui, chiar şi a jandarmilor!

Dar Similor îşi băgase mâinile în buzunar, la un singur cuvânt al lui Roland, care spuse:

— Vei fi plătit, amice! Curajoşii mei prieteni, reluă tânărul pictor, adresându-se lui Baruque şi Militarului. Aţi depăşit cu mult intenţiile mele.

— Când cineva vrea să prindă astfel de animale, domnule Inimă, îl întrerupse Vicleanul, trebuie să le prindă de ceafă, ca pe câini.

— Vino-ncoa, geamgiu nepriceput ce eşti! exclamă Similor, care ştia să pozeze în gentilom atunci când era cazul. Oricând doriţi şi orice armă aţi alege — că-i papuc, care-mi stă în

fire, sau sabie de cavalerist, pentru care am toate brevetele, fie bastonul ori dansul de salon — vă stau la dispoziție. Dar din moment ce domnul Inimă își pune la bătaie politețea și retribuția, asta schimbă totul... și dacă doriți să-l trimit la dracu' pe insul ăsta din fața mea, nu mă opun!

În fața acestui munte de ingratitudine, Échalot lăsă capul în jos.

— Mereu același, Amédée! murmură el. Pentru devotament nu capătă omul de la tine decât rău!

— Individul ne poate fi de folos pentru ce știți dumneavoastră? îl întrebă Roland pe Baruque.

— Nu, răspunse Vicleanul. E cinstit și prost.

Échalot suportase multe, dar asta întrecea orice limită.

— Cinstit ești tu! I-auzi colo! replică el indignat. Dar dacă vă spun, fără să mă laud, că am avut o carieră mai agitată ca a dumneavoastră și am ținut o agenție care rivaliza cu cea a domnului Lecoq... Ce ziceți de numele ăsta? Dumnezeu să vă binecuvinteze! Știți dacă *„Mâine se va lumina de ziuă"*? Când? La amiază sau la miezul nopții? Măcar înțelegeți? Mi-e și milă de dumneata cât ești de prăpădit!

Se îndreptă cu un aer mândru spre locul unde lăsase copilul, și-l luă în brațe, cu o mișcare de doică emerită.

— Hai, Saladin, rățușca mea! continuă el. Ambiția și orgoliul au devorat inima celui ce te-a adus pe lume. Mai vorbim! Amédée, copilul e proaspăt înțărcat. Nu vrei să-l îmbrățișezi măcar în treacăt?

— Vezi-ți de treaba ta! îi ordonă Similor cu duritate.

Échalot, revoltat, întinse brațul să-l blesteme, dar marii scriitori au spus: „Dintre toate sentimentele care fac cinste ființei umane, prietenia este cel mai admirabil." Mâna lui Échalot căzu. Săltă copilul în cârcă și ieși, șoptind:

— Pasiunile sunt de vină! Fondul lui nu-i rău. Haide, Saladin, îl așteptăm în stradă. După legile naturii, e tatăl tău.

— Bine c-am scăpat de el! exclamă Similor, ridicând din umeri. Vechii servitori cred că le e permis orice și eu trec peste multe, pentru că a fost credincios familiei mele. Dar cât privește viața particulară și plăcerile mele pariziene, mă încurcă și mă face de râs.

Un gest al lui Roland îl întrerupse scurt. Își mângâie moțul și-și îndreptă spatele.

— Prezent, la ordin! Vă voi dezvălui tot ce doriți. Orice, ținând cont de faptul că am făcut parte din consiliul superior al asociației respective, împreună cu Colonelul, cu domnul Lecoq, cu contele Corona și alții. Iertați-mă că nu le mai pomenesc numele. Ce vreți să știți?

Domnul Baruque schimbă câteva cuvinte cu patronul, care făcu un semn aprobator.

— Domnule Similor, zise Baruque. Domnul Gondrequin și cu mine cinasem bine și adineauri eram cam veseli, așa că ne-am permis să vă tragem de urechi.

Similor replică, plin de noblețe:

— Se întâmplă, domnule Baruque. Vă accept scuzele și pe cele ale Militarului, cum e normal între oameni de onoare.

— Căutați recruți în atelierul nostru, domnule Similor? reluă Vicleanul. V-am auzit vorbind cu modelele.

— O ureche fină, ce mai! exclamă seducătorul domnișoarei Vacherie. A surprins nimicurile pe care le turnam unei tinere artiste! Nu mă ascund. Îmi plac femeile, jocul, vinul, toate florile primăvăratice!

— Atunci, îl întrerupse Baruque, mai funcționează mecanismul?

— Treaba cu *„Mâine se va lumina de ziuă"* ? Fără îndoială. E o chestiune nemuritoare la Paris, ca și coloana.

— Și se muncește?

— Nu prea mult; din cauza morții lui Lecoq, care a creat un gol, și a contelui Corona, care a fugit. Ne-am limitat la fierberea pe foc mic a unor afaceri ținând de industrie și succesiune.

— Ca afacerea de Clare? întrebă Roland.

— Nu cunosc, răspunse franc Similor.

Roland îi închise gura lui Baruque, care se pregătea să vorbească.

— Înțeleg prin asta afacerea notarului din strada Cassette, zise el.

— Asta-i altceva! exclamă Similor. Hârtiile de la numărul 3! Am fost acolo! Înțelegeți că mi-e absolut indiferent, chiar

dacă ați fi de la poliție, domnule Inimă, și domnilor! Trebuie să-l hrănesc pe Échalot, servitorul meu, pe care nu-l voi abandona niciodată, cu toată familiaritățile pe care și le permite, și pe Saladin, unicul meu fiu, pe care-l datorez unei femei din înalta societate. Trebuie să muncești. Nu există meserie proastă. În secolul al XIX-lea „spion" e doar un cuvânt aruncat în vânt, ținând cont de progresele educației sociale. În situația mea, pentru aur sunt dispus să-mi trădez jurămintele cele mai sfinte — și fără remușcări.

Gondrequin-Militarul, care avea un spirit cavaleresc, făcu un pas înapoi, dar Baruque zâmbi. Era un amator.

— Știți unde se află hârtiile sustrase de la notar? întrebă domnul Inimă.

— Bănuiesc, patroane, răspunse subtil Similor.

— Cunoașteți pe cei care s-au ocupat de afacerea din strada Cassette?

— Domnul Cocotte și domnul Piquepuce. Sunt buni!

— Și alții nu?

Similor coborî glasul și făcu un gest teatral.

— Să vorbim deschis, patroane! spuse el. Vă interesează în mare „Fracurile Negre" și secretele lor sumbre?

Domnul Baruque era în al nouălea cer, Gondrequin făcuse ochii mari.

— Da, răspunse Roland. Mă interesează „Fracurile Negre".

— E vorba de doctorul Samuel, Ludovic al XVII-lea, abatele, contele Corona: ei sunt din timpul Colonelului... Cei noi... Să vă spun ceva, se întrerupse el, n-o să mai găsiți pe nimeni în tot Parisul care să vă ofere, ca mine, dezlegarea acestor șarade. Am locuit chiar în casa domnului Lecoq și a lui Trei-Labe. Am făcut pe spionul în cafeneaua *L'Épi-Scié*...

— Numele celor noi... repetă Roland, nerăbdător.

— Trei-Labe a dispărut, replică Similor. Și negustorul de haine la fel, domnul Bruneau. Cei noi sunt domnul Jaffret și domnul Comayrol, amândoi foști funcționari la agenția Deban, așa încât vă dați seama că știam în amănunt ce se întâmplă în „seraiul" ăla. Doar fuseseră educați acolo cu multă grijă.

— Asta-i tot? întrebă tânărul pictor, ale cărui sprâncene se încruntară sub povara gândurilor.

— Nu, patroane, mai este și contele de Bréhut, pe care ei îl numesc „Bruta".

Roland tresări.

— Asta vă miră! reluă Similor încântat. Mă băgasem și eu printre ei, tocmai pentru că existau acolo numai persoane de vază. Mai este și fosta Marguerite de Bourgogne, soția sus-numitului, o adevărată contesă. Da! A fost amanta lui Toulonnais l'Amitié. Guvernul și particularii mă pot plăti bine. Sunt un izvor nesecat de informații... Și din clipa din care mi s-a spus: „Mucles!", dacă e cazul, sunt mut ca mormântul!

Roland se gândea: „Și contele... Și Marguerite... Contesa... Cei doi tutori ai prințesei de Eppstein..."

Ușa care dădea în dormitor se deschise:

— O scrisoare pentru domnul, spuse Jean, servitorul.

Roland luă plicul și-l desfăcu. Mâna îi tremura, în timp ce citea scrisoarea, concepută astfel:

«Domnul conte și doamna contesă Joulou de Bréhut de Clare îl roagă pe domnul Inimă să le facă cinstea de a participa la balul ce va fi dat marțea viitoare, 3 ianuarie, la palatul de Clare. Costumația este obligatorie.»

În josul paginii era o semnătură: *«Marguerite»*, scrisă de mână, și o parafă delicată, la vederea căreia fruntea lui Roland se umplu de broboane de sudoare.

12 ROSE DE MALEVOY

Maestrul Léon de Malevoy, notarul cel nobil la suflet, îndrumător și confesor al întregului cartier Saint-Gernain, era așezat în fața biroului său de abanos, într-o cameră mare și înaltă, care fusese probabil salonul unui vechi palat. Aspectul încăperii era auster, iar cel al omului nu înveselea cu nimic atmosfera camerei.

Pe birou, o scrisoare deschisă era pusă la vedere, în fața unei cantități enorme de hârtii.

Scrisoarea, așternută pe hârtie netedă și lucioasă, spunea:

«Domnul conte și doamna contesă Joulou de Bréhut de Clare îi roagă pe domnul și domnișoara de Malevoy să le facă cinstea de a participa la balul ce va fi dat marțea viitoare, 3 ianuarie, la palatul de Clare. Costumația e obligatorie.»

Sub aceste rânduri se găsea o semnătură de mână: «*Marguerite*», și o garoafă delicată.

Era o după-amiază rece de decembrie, a doua zi după cea pe care am petrecut-o aproape în întregime în împrejurimile Sorbonei, în atelierul Inimă-de-Oțel. O singură lampă lumina biroul întunecat; doi bușteni, așezați departe unul de altul, și acoperiți de cenușă albă, lăsau să se stingă focul în vatră. Afară, ultimele raze ale apusului încă mai luminau niște copaci mari, acoperiți de zăpadă și legănați încet de vânt.

L-am văzut cândva pe Léon Malevoy, tot în această casă de pe strada Cassette, pe vremea când aici era agenția Deban; l-am văzut într-o noapte de carnaval, frumos, tânăr, îndrăzneț, vesel și nebunatic, cu un batic de femeie la piciorul patului, întrebând: „Cât-e ceasul?", ca toți ceilalți nebuni care de atunci încoace deveniseră criminali. Vă amintiți? Fruntea lui mândră nu semăna deloc cu celelalte frunți din această breaslă a funcționarilor. Trupul lui putea fi plin de nerv, dar în ochi i se citeau onoarea și sinceritatea. Se dovedea prompt când era vorba de dueluri, dar fără ranchiună și fără ură, și această încăpățânare copilărească se potrivea cu costumul lui de Buridan, purtat cu atâta aplomb. Acum, când îl regăsim, după scurgerea celor zece ani, este încă frumos, poate tot mândru și îndrăzneț. Dar cu siguranță, nu și vesel.

Privirea îi cădea, posacă, pe scrisoarea deschisă. Gândea profund și analitic. Ambiția provoacă riduri precoce, ca și supărarea. Desigur, Léon Malevoy dorise multe, dar și suferise mult. Își sprijinea cu mâna palidă fruntea albă ca fildeșul, încadrată de părul ce începea să se rărească. Gura avea un zâmbet trist și amar.

Încă mai credeți în fizionomiile tipic profesionale? La noi, în Franța, mai mult ca oriunde în altă parte, fizionomia socială a dispărut. Am locuit într-o casă din Marais, unde portarul se numea „conservator". Mergea la *club*. Aici i se spunea

„maior". Fără exagerare, avea ținuta unui vechi intendent al grajdurilor Cercului Olimpic. Am spus vechi, pentru că cei noi nu au nici o ținută.

Notarii au rezistat mult timp, mult mai mult timp decât avocații sau alți funcționari de tribunal. Nu au cedat decât din teama de a nu fi luați drept grefieri. Cunosc un bărbat superb, asemănător unui zeu din legendă. Prestanța lui uimește pe toată lumea. Părul îi strălucește ca zăpada. Ați spune că e un druid în haină neagră. E doar notar. Cunosc alt om, mai tare ca fierul călit, al cărui tăiș e în stare să tocească piatra care-l ascute: un adevărat bisturiu, care face să dea sângele, care amputează și „taie" din interesele fiecărei familii, cu perfectă stăpânire de sine. Acest bisturiu e tot un notar. Cunosc un al treilea notar, blând și lunecos, având izul unor bomboane muiate de umezeală. Un al patrulea notar, naiv și bun până la a se încrede în colegi; un al cincilea, dimpotrivă, sceptic, cu sufletul pustiit, văduv de orice iluzie, un liber cugetător al notariatelor, îndoindu-se și de propria cravată și blasfemiind-o pe zeița Autenticitate. Toți la un loc fac cât cinci burghezi care ar putea fi la fel de bine „maiori", ca și „conservatorul" de la poartă.

Maestrul Léon Malevoy, al șaselea notar, era din cap până în picioare un gentilom.

Chiar lângă scrisoarea cu invitația, în fața altor hârtii, se găsea o mapă mare, din cele care se închid cu *cheia.* Maestrul Malevoy o luă și o deschise cu ajutorul unei cheițe care atârna de lanțul ceasului. Mâna înceată și oarecum descurajată etală în fața lui, pe birou, un număr destul de mare de dosare, pe care le conținea mapa.

Aceste dosare semănau între ele. Erau vreo jumătate de duzină, toate mici, cu coperte din hârtie simplă, de scrisoare. Fiecare dosar avea un număr; erau aranjate în următoarea ordine:

Nr.1 — Ducele de Clare (mort)
Nr.2 — Călugărița Françoise d'Assisi (moartă)
Nr.3 — Doamna Marcelin, rentieră, strada Sainte-Marguerite nr. 10 (schimbat domiciliul)

Nr.4 — Doctorul Abel Lenoir — Doctorul Samuel.
Nr.5 — Doamna Davot, maica stareță și doamnele de la Bon-Secours.
Nr.6 — Diverși: maestrul Deban, portăreasa de la nr. 10, Lancelot (hangiu), Tourot (zdrențărosul), Lettaneur etc.

Maestrul Léon Malevoy rămase mult timp nemișcat, cu ochii fixați pe această serie de numere și nume. Privirea lui exprima o oboseală dureroasă. Nu ridică nici unul din dosare.

— Am căutat, rosti el, în sfârșit. Știu tot ce se poate afla din mărturia viilor și morților. M-am luptat, mi-am dăruit creditul, timpul, banii acelui om energic ce nu mi-a spus secretul lui: Lecoq a murit fulgerător. Asociația „Fracurilor Negre" a dispărut ca prin farmec, fără să lase vreo urmă. Așa e, sau cel puțin așa pare a fi. Lecoq era căpetenia, stăpânul, tatăl. Lecoq era tatăl. Lecoq a murit. Soldații lui au intrat în pământ. Și totuși — se întrerupse, punând mâna întinsă pe scrisoarea de invitație — lovitura a plecat de aici, simt, știu, sunt sigur.

Capul disperat i se aplecă în piept și, cu un gest mașinal, atinse butonul unui sertar din stânga sa, sub tăblia biroului. Sertarul se deschise pe jumătate. Îl reînchise brusc, pentru că cineva bătuse discret la ușa cabinetului.

— Intră! spuse tânărul notar.

Urbain-Auguste Lettaneur, mai-marele slujbașilor lui Malevoy, vechi jurnalist, nu pe de-a întregul convertit, se schimbase puțin față în comparație cu seara în care l-am văzut la cabaretul *Turnul din Nesle:* la acel Lancelot, al cărui nume era înscris acolo, pe coperta dosarului numărul 6. Era încă tânăr și sub maturitatea chipului său zâmbitor se mai ghicea vechea plăcere de a se ține de chefuri. Nu era nevoie de mai mult de o privire pentru a înțelege că această minte puțin cutezătoare, dar evident inteligentă, nu avea nimic în comun cu înverșunarea regelui Comayrol și mai ales cu arsenalul de mici găinării, înfipt pe umerii lui Jaffret.

Lettaneur avea o privire sinceră, deși uneori pe față îi trecea o ușoară umbră de îngrijorare și regret. Era un truditor care nu încetase niciodată să iubească plăcerile. Viața i se

schimbase din ziua în care Léon Malevoy, intrând ca stăpân al agenției, spusese foștilor lui colegi:

— Domnilor, poftiți salariul pe două luni înainte. Sunteți liberi!

Viața i se schimbase, pentru că, privindu-l într-un mod cu totul deosebit, Malevoy adăugase:

— Dumneata ești un băiat cumsecade. Rămâi, dar să fii înțelept.

Lettaneur, de mai mulți ani principalul funcționar al agenției, îi purtase lui Léon un sincer devotament. Totuși, nu se putea spune că erau prieteni în adevăratul sens al cuvântului. Léon avea secrete față de mai-marele slujbașilor săi, iar Lettaneur nu se hotărâse să-i mărturisească tot.

De zece ani încoace, ideea de a fi un denunțător îi închidea gura. Asta nu va mira pe nimeni din cei ce cunosc ce înseamnă onoarea pentru parizieni. Lettaneur era un fost ștrengar al Parisului.

— Patroane, spuse el intrând, funcționarii au plecat. Mai e vreo treabă de făcut înainte de a închide agenția?

— Vreau să te întreb ceva, replică maestrul Malevoy. Vino mai aproape.

Lettaneur făcu câțiva pași înăuntrul cabinetului. Léon reluă:

— L-ai recunoaște pe băiețandrul cu care trebuia să mă duelez în 1832, a doua zi după Lăsata Secului?

— E mort, zise foarte încet Lettaneur, care pălise.

— Dacă ar trăi, l-ai recunoaște?

— Nu l-am văzut decât o clipă, când era întins pe caldarâm. Dar cei pe care-i vezi astfel îți rămân în memorie.

Léon rămase gânditor o clipă, apoi spuse:

— Bine.

Lettaneur nu se mișcă. Léon adăugă:

— E suficient. Poți să pleci.

— A venit omul contesei, spuse Lettaneur, coborând fără voia lui glasul. Vicontele Annibal Gioja.

Léon tăcu, dar se încruntă. Mai-marele slujbașilor continuă:

— Doamna contesă este o adversară periculoasă.

— Bine, zise pentru a doua oară Léon.

— Mai sunt și cei doi funcționari nou angajați, continuă Lettaneur. Și servitorul...

Maestrul Malevoy se îmbujoră:

— Ai vreun motiv să te plângi de ei?

— Cei doi funcționari nu vor să lucreze, iar servitorul nu vrea să servească. Spun că nu sunt la ordinele mele.

Pentru a treia oară, Léon repetă cu glas înăbușit și foarte schimbat:

— Bine.

— Patroane, reluă Lettaneur, care ezita vizibil, cunosc un fapt pe care s-ar putea ca dumneavoastră să nu-l știți. Încă din vremea maestrului Deban există persoane interesate să pună mâna pe niște acte ce făceau parte din dosarul familiei de Clare...

— Actele familiei de Clare sunt intacte, îl întrerupse Léon sec.

— Cu atât mai bine, căci mâine, la orele unsprezece dimineața, o să vi se ceară o comunicare.

Léon îl privi drept în ochi. Lettaneur urmă, cu voce emoționată:

— Domnule de Malevoy, tocmai mi-ați amintit de o perioadă în care mi-ați arătat o oarecare prietenie, alegându-mă martor într-un duel...

— Și? zise tânărul notar, nerăbdător.

— Ascultați-mă, domnule Léon... începu Lettaneur.

Reluă și spuse:

— Ascultați-mă, domnule de Malevoy! E imposibil să nu aveți nevoie acum de ajutorul cuiva.

Léon își ridică fruntea și tăcu.

— Domnule de Malevoy, continuă aproape rugător Lettaneur. Ați fost bun cu mine. Nu erați în necunoștință de cauză în ce privea relațiile mele cu cei pe care i-ați gonit, și totuși, pe mine m-ați păstrat aici. Eram un om „școlit“ de ei, dar nu un suflet pierdut. Ați înțeles asta, deși erați atât de tânăr... și de atunci, vă sunt devotat trup și suflet, domnule de Malevoy!

— N-am avut nici un motiv să regret ceea ce am făcut, replică tânărul notar, plecându-și ochii.

— S-ar părea că nu sunteți foarte sigur de asta, spuse Lettaneur, amărât. Nu aveți încredere în mine.

Făcu un pas spre Léon și adăugă:

— V-am servit cu credință, vă jur! Ăsta nu-i un merit... Dar era primejdios.

Ochii pătrunzători ai lui Malevoy se ridicară spre el.

— Dacă ați fi avut încredere în mine, continuă Lettaneur, dacă m-ați fi întrebat cu blândețe, v-aș fi mărturisit de mult timp care-mi este vina. Există în viața mea șase săptămâni, poate două luni, pe care-aș vrea să le răscumpăr, chiar cu prețul sângelui meu...

Léon îi întinse mâna, zâmbind obosit.

— Ai fost solicitat, spuse el. Poate chiar amenințat de atunci încoace...

— Obsedat, atacat, rănit de două ori! șopti Lettaneur.

— Ah! făcu notarul.

Cuvântul pe care vru să-l rostească i se opri pe buze.

— Nu te-ai plâns justiției, spuse el, deci este ceva care te oprește și nu poți face nimic.

— Pentru mine, nu! zise foarte încet Lettaneur, dar pentru dumneavoastră...

Léon își retrase mâna.

— O iubești pe sora mea, șopti el. Ești nebun!

Și pentru că lui Lettaneur îi năvălise sângele în obraz, continuă blând și afectuos:

— Nu ești singurul care suferă. Tot ce-ai putea să-mi spui, știu și eu. Lasă-mă și nu-mi purta ranchiună.

Șeful slujbașilor se retrase, fără un cuvânt. De cum se închise ușa, Malevoy își luă capul în mâini.

— Da, gândi el cu voce tare, după o lungă tăcere. Știu tot sau măcar cred că știu tot și asta nu mi-e de nici un folos. Și nici nu mi-ar sluji, dacă aș ști mai mult. Se apropie ceasul. Simt că se apropie. Oamenii ăștia strâng cercul în jurul meu, un cerc fără ieșire. Nu-mi convine să fug: nu am arme, să mă pot lupta... Nu am arme! repetă cu o expresie stranie și rătăcită.

Din nou, mâna atinse aproape inconștient butonul sertarului, care se deschise sub tăblia biroului. Scoase de acolo o pereche elegantă de pistoale de buzunar, din fildeș, încrustate cu email.

— N-are nici un sens să lupt, șopti, descoperind gloanțele noi, care străluceau pe țeava pistoalelor. Dar asta eliberează...

Deschise ochii mari, cum se întâmplă cu cei pe care amețeala îi atrage spre abis. Tresări violent și se retrase. Ceea ce vedea sub el era, într-adevăr, abisul. O contracție îi mișcă mușchii feței, în timp ce încă răspundea morbidelor ispite ale gândului:

— Nu! Nu! Rose ar rămâne singură!

Un sărut îi mângâie fruntea și o voce duioasă îi șopti la ureche:

— Îți mulțumesc, frate!

Se întoarse fără mirare. Pe chipul tulburat, surâsul lupta împotriva groazei.

Rose de Malevoy era în spatele lui, surâzând și ea cu aceeași adâncă tristețe.

— Deci suntem niște nefericiți! vorbi ea încetișor, luându-i mâinile într-ale ei.

Ochii blânzi și cutezători, de un albastru închis, aproape negru la umbra genelor lungi, priveau în ochii fratelui ei. În penumbra camerei mari, silueta-i grațioasă, dar prea fragilă, parcă creștea și se subția. Avea în ea ceva din vedeniile ce apar la ceasuri de cumpănă, când destinul își ridică mâna, pentru a ajuta sau pentru a lovi.

Léon o trase spre el și brațele fetei parcă se înnodară în jurul lui.

— Vii de la palatul de Clare, spuse el.

Rose era îmbrăcată cu mantoul de catifea și în blănuri.

— Am promis că o să ne ducem, spuse ea în loc de alt răspuns, punând degetul pe invitația rămasă deschisă pe birou.

Léon se înroși și lăsă capul în piept, murmurând:

— Ce să facem acolo?

Ea își dezbrăcă mantoul cu o mișcare fermecătoare; își scoase și pălăria, aranjându-și părul cu un gest firesc.

Léon o privea înduioșat. Rose se așeză pe genunchii lui, ca un copil.

— Astăzi se termină cu cei noăsprezece ani ai mei. De ce nu l-ai lăsat pe domnul Lettaneur să vorbească?

— Erai aici? întrebă Léon. Ascultai?

— Am ajuns când spuneai: „O iubiți pe sora mea." Ești sigur că mă iubește?

Léon se juca în părul ei, despletit în bucle negre, superbe.

— Doamna Lettaneur! continuă ea. Doamna Urbain-Auguste Lettaneur.

Léon zâmbi fără voia lui.

— Eu nu râd, spuse ea. Am îmbătrânit mult de ieri și până azi. M-am gândit la mănăstire, cum și tu te-ai gândit la pistoale. Dar mănăstirea fără vocație e tot un fel de sinucidere. Și ai fi rămas singur!

— Într-adevăr, gândi cu voce tare Léon. De ieri încoace, surioară, te-ai schimbat brusc!

Ea îl privi cu seriozitate.

— Am fost prea mult timp copil, reluă ea. Visam poate un vis frumos? Am refuzat mâna unui bărbat a cărui alegere mă făcea să mă simt mândră: un spirit elevat și o inimă nobilă.

— Doctorul Lenoir... murmură Léon.

— Da, vorbi încet tânăra. Și azi mă mir c-am îndrăznit să spun: „Nu." N-ar trebui să respingem pe nimeni.

Duse mâna fratelui ei la buze, deși el se opunea și i-o sărută, spunând:

— Acum sunt femeie. Și tot ce-am reușit ți se datorează ție. Mă întrebai de ce să mergem la palatul Clare, la bal, când inimile noastre sunt în doliu. O să-ți răspund imediat. Înainte, însă, trebuie să știu...

— Trebuie! repetă Léon, ușor scandalizat. Asta înseamnă: Vreau!

— Asta înseamnă: Vreau! repetă la rândul ei fata. Vreau să știu!

Și în timp ce privirile li se întâlniră, adăugă:

— I-ai spus lui Lettaneur: „Știu tot." Am nevoie să știu tot ce știi tu. Aici la mijloc e o femeie. Bărbații nu pot lupta contra femeilor.

— Nu mă mai gândesc la luptă, rosti tânărul notar.

— De asta mă aflu acum aici, rosti Rose, cu voce surdă și atât de decisă, încât lui Léon i se strânse inima. O să lupt în locul tău, frate.

— Biata de tine, spuse el. Dumnezeu îmi dăduse curaj. Dacă eu sunt disperat, înseamnă că totul e pierdut.

Domnișoara de Malevoy îl privi în ochi, cu un calm straniu.

— Nu ești vinovat de nimic, aș jura pe sufletul meu!

— Mâine, însă, voi fi considerat vinovat.

— Mâine e încă departe... dacă titlurile ar fi restituite în noaptea aceasta?

— Titlurile, repetă Léon stupefiat. Cine ți-a spus?

— Nu sunt superstițioasă, spuse Rose, în loc să răspundă. Dar anumite amintiri de odinioară rămân în mine ca niște vagi credințe. Am fost crescută în Morvan, pe unde umblă fantasmele pe câmpuri, în jurul apei care doarme. Dădaca — Nonor, biata mea doică, le văzuse adesea de-a lungul potecilor ce coboară de pe culmile Côte d'Or spre cursul întunecat al râului Arroux. Ea îmi spunea mereu: „Există locuri fermecate" și povestea despre Croix-Malou, în spatele căreia fiecare își găsește fericirea sau nenorocirea. Pentru mine, la Paris, există un loc fermecat, căci de două ori mi-am întâlnit acolo soarta.

Se opri, iar Léon n-o întrebă nimic.

— Astăzi, reluă ea încetișor, m-am întors la cimitirul Montparnasse.

— Singură?

— Singură.

— Era și el acolo?

— Da... așezat nu lângă mormântul sărac, ci în incinta cavoului de Clare. O iubește pe prințesa Nita de Eppstein.

— Dar cine e acest bărbat? strigă brusc Léon. Nu mi-ai spus niciodată.

O luminiță renăștea în ochii lui stinși. Rose îl îmbrățișă.

— Asta e! șopti ea. Trezește-te, frate, chiar și pentru a urî.

— Cine-i acest bărbat? repetă Malevoy. Vreau să știu!

Domnișoara de Malevoy nu răspunse.

— Frate, spuse ea, după o pauză, pe acel ton așezat și hotărât, care stârnea în Léon un amestec de teamă și speranță confuză. Știi ce am nevoie să aflu, iar eu știu ceea ce tu probabil nu știi. Ai spus adevărul: de ieri încoace sunt foarte schimbată. Se poate îmbătrâni cu zece ani într-o singură

zi. Nu mă trata ca pe un copil, în ceea ce fac și ceea ce gândesc. Gândesc prin mine însămi: vreau să și acționez prin mine însămi. Probabil că nu voi iubi decât odată în viață, și cine i-ar putea da mai multă duioșie decât mine? Am dreptul să mă lupt. Dacă înving, voi câștiga, și fericirea ta odată cu a mea, și pe a lui, căci îmi voi consacra întreaga viață, pentru a-l face fericit.

— Fericirea mea! murmură Léon, scuturând din cap cu amărăciune.

Rose se ridică și luă un scaun, pe care îl aduse lângă el, apoi spuse:

— Cât timp nu-mi vei explica limpede tot ce știi, vorbele noastre vor trece unele pe lângă altele. După tine voi vorbi eu. Acum, te ascult.

— O să-mi ia ceva timp, spuse ca pentru sine.

Tânăra îi replică rece:

— Avem o noapte întreagă înaintea noastră.

Léon apropie dosarul numărul 2: călugărița Françoise d'Assisi (moartă) și-l deschise, nu fără o mică ezitare.

— Surioară, vorbi el cu gravitate. Nu cunosc o inimă mai loială ca a ta. Acesta e secretul unei familii, iar noi, notarii, suntem un fel de confesori. Ești rivala prințesei de Eppstein. Ai putea afirma sub jurământ că mâine nu-i vei fi dușman?

— Sub jurământ! răspunse Rose. O afirm! O iubesc pe Nita ca pe sora mea. Jur că o voi iubi pentru totdeauna!

— Atunci ascultă! continuă Malevoy, solemn și aproape amenințător. Dacă dintr-un nefericit, cum este acum, anumiți oameni vor face din fiul tatălui tău un criminal, cel puțin vei înțelege de ce a murit sau de ce se răzbună!

13 RAYMOND CLARE FITZ-ROY, DUCE DE CLARE

O clipă, Léon de Malevoy răsfoi dosarul călugăriței Françoise d'Assisi, apoi începu:

— Ai cunoscut-o pe Rolande de Clare, călugărița de la Bon-Secours, care a murit în vârstă de aproape o sută de ani. L-ai cunoscut și pe generalul duce Guillaume de

Clare, tatăl prințesei de Eppstein. Drama pe care vreau să ți-o povestesc a avut patru personaje: Rolande, Guillaume, Raymond și Tereza. Tatăl Nitei, ducele Guillaume, era fiul mezin al lui William Fitz-Roy Jersey, duce de Clare, recunoscut ca pair al Franței și văr al regelui prin declarația din 1776, grande de Spania de prima clasă și, în ciuda tuturor acestor titluri, menținut prin ordinele speciale ale reginei Ana la hotarele Angliei, Scoției și Irlandei. Averea acestei familii, pe care regele Iacob și pretendentul o proclamaseră ca având origine aproape regală, era imensă. Doar bunurile din Anglia ar fi fost suficiente ca să-i acorde drepturi de prinț. William Fitz-Roy, însoțitor și prieten al celui de-al doilea cavaler de Saint-Georges, Carol-Eduard, fusese amestecat în tinerețe în toate acțiunile întreprinse pentru a reașeza pe tronul Angliei neamul exilat al Stuarților. A fost de două ori risipitor, aruncându-și aurul cu amândouă mâinile, în folosul conspirațiilor și pe nebuniile pline de fast de la Curtea Franței. Când, la mijlocul secolului al XVIII-lea, George al III-lea i-a confiscat averea din Anglia, era deja considerat ca fiind pe trei sferturi ruinat, deși încă poseda un venit evaluat la mai multe sute de mii de livre. Era văduv, și verișoara sa, Rolande de Clare, căreia i se spunea lady Stuart, îi ținea casa de la Roma, unde-și alesese el reședința. Se zicea despre ea că-și ridicase privirile prea sus și că razele de soare îi arseseră inima. Alții pretindeau că o căsătorie misterioasă o apropia de acest tron decăzut, care era leagănul ei.

La moartea lui Carol-Eduard, cel de-al doilea pretendent, ea a îmbrăcat doliul de văduvă, pe care nu l-a părăsit decât pentru a-și lua numele de maica Françoise d'Assisi și pentru a-și pune hainele de călugăriță, care i-au fost și lințoliu, după atâția ani de penitență. Ducele Raymond avea doi fii, a căror educație a fost făcută la Roma. Cel mare, Raymond, conte al Sfântului Imperiu, la naștere a fost destinat prin voia lui Iosif al II-lea, nașul său, unei poziții înalte. I s-a înapoiat tot ce-i rămăsese din bunurile din Franța și Italia. Lady Rolande Stuart, nașa sa, a căpătat în numele lui castelul Nau-Fabas, din fieful Delfinului, care se învecina cu fostele

posesiuni ale familiei, întregind astfel un splendid domeniu. Trebuia să intre în armată. Fratele său mai mic, Guillaume, a rămas strict în situația mezinilor, după obiceiurile nobilimii engleze. Îi rămânea doar Biserica, sub protecția fratelui său. Lady Rolande Stuart avea un caracter puternic și un curaj aproape bărbătesc. Și-a îndeplinit ca la carte îndatorirea de mamă pe lângă fiii bătrânului duce William, care o ducea din ce în ce mai rău.

Când a venit Revoluția franceză, bătrânul duce murise. Raymond tocmai primise brevetul de colonel. Guillaume se pregătea să intre în rândurile Bisericii. Erau doi tineri frumoși. Surioară, tu ai putut aprecia de trei ori sângele admirabil al acestei spițe. Ai văzut-o pe Rolande Stuart, aproape centenară; l-ai văzut pe ducele Guillaume la șaizeci de ani; chiar azi-dimineață ai văzut-o pe prințesa Nita, strălucind de grație și tinerețe...

— Nu cunosc nimic atât de frumos ca ea... șopti Rose. În afară de el...

— Lady Stuart, continuă Léon de Malevoy, își iubea cu duioșie nepoții, dar îl prefera pe Raymond, tânărul duce, inimă generoasă, spirit îndrăzneț. Pentru educația lui militară fusese nevoie de un sejur de doi ani la Paris. Când a revenit, nu exista un cavaler mai desăvârșit. Doar că lady Stuart descoperise la el, cu profundă îngrijorare, idei care nu semănau deloc cu cele ale tatălui său. În acele vremuri, Parisul deja nu mai propovăduia dragostea pentru trecut. Fiul de cavaleri culesese un fruct din copacul științei. Aducea din acel arzător cămin parizian, ce încălzește periodic entuziasmul lumii întregi, o febră nouă: era un om al viitorului. Acea dată istorică, 1789, a explodat deasupra lumii. Cei doi frați se iubeau, și totuși și-au luat rămas-bun, pentru a urma două drumuri opuse. Câțiva ani mai târziu, lady Rolande de Stuart, revenită în Franța „prin porțile pericolului", lucra cu elan și cu riscul vieții la reinstaurarea monarhiei. Plătea cu sânge ospitalitatea castelului Saint-Germain, o ospitalitate amărâtă și parcă rușinată, pe care Bourbonii o acordaseră cândva ca pe o pomană neamului Stuart, deposedat de avere. Guillaume, oprindu-se aici cu sihăstria, lupta în armata lui Condé. Ducele Raymond era un simplu sergent la Sambreet-Meuse, deși avea brevet de colonel.

S-au văzut multe din astea în acea epocă furtunoasă. Furtuna s-a calmat în interior, exteriorizându-se prin gloria Imperiului. În 1814 exista un general-duce de Clare, care comanda o divizie la Mont-Mirail: era Raymond. Un alt general de Clare aştepta lângă Ludovic al XVIII-lea, la Hartwell: Guillaume. Abdicarea de la Fontainebleau a frânt spada lui Raymond şi a redeschis lui Guillaume porţile patriei. Cei doi fraţi nu se mai întâlniseră de multă vreme. Tot ce ţi-am povestit până acum e prologul absolut necesar al istoriei călugăriţei Françoise d'Assisi. Şi-acum, iată povestea ei. Pe 6 aprilie 1814, la aproximativ o lună de la întoarcerea împăratului, l-am găsit pe generalul-duce Raymond de Clare la castelul său de la Nau-Fabas, situat aproape de frontiera Savoiei, în parohia Pontcharra. O rană gravă, primită chiar la începutul campaniei celor o sută de zile, îl ţinea departe de câmpul de luptă, unde se juca marea carte a Imperiului. Era seară. În munţi se stârnise furtună şi se auzeau în depărtare focuri de armă, amestecate cu ecourile tunetelor, căci jandarmeria urmărea un grup de regalişti prin strâmtorile dinainte de Cheylas. Raymond, pe jumătate întins într-un şezlong, îşi ţinea mâinile între cele ale tinerei ducese de Clare, soţia lui, şi privea la un îngeraş de copil: fiul său, Roland, în vârstă de doi-trei ani, care se juca pe covor. Generalul era încă tânăr şi foarte frumos; i-am văzut portretul din perioada aceea, în mâinile călugăriţei Françoise d'Assisi. Cu patru ani înainte, se căsătorise din dragoste cu o fată din mica nobilime, originară din fieful Delfinului. Ca vârstă, soţia sa era aproape un copil, prin necunoaşterea lumii, căci nu-şi părăsise niciodată până atunci căminul; familia locuia în partea cea mai retrasă a văii Graisivaudan. Îşi adora soţul ca pe un zeu. Vorbind despre ea după mulţi ani, maica Françoise d'Assisi avea lacrimi în ochi, în ochii aceia aspri, pe care martiriul nu-i umezise niciodată. Spunea adesea: „Tereza era bună şi frumoasă ca un înger".

— Tereza! murmură domnişoara de Malevoy. Acesta să fie oare numele care lipseşte de pe mormânt?...

— De două ori, continuă Léon. Prima oară, cu ocazia căsătoriei, a doua oară la naşterea fiului său, generalul-duce Raymond de Clare reînnodase corespondenţa cu familia.

Primul răspuns pe care-l primise era semnat *„Guillaume“*. Răspunsul nu era lipsit de afecţiune, dar dezaproba ceea ce generalul regalist numea o „mezalianţă“. Cea de-a doua scrisoare era din partea lady-ei Rolande Stuart. Sub stilul rigid al acesteia se simţea bătând o inimă de mamă. Lady Stuart cerea să fie naşa copilului. Copilul a fost numit Roland, după numele ei. În seara de care-ţi vorbesc, surioară, cu câteva minute înainte de masă, un servitor a intrat în camera generalului, spunând că o ţărancă bătrână şi un ţăran, amândoi străini de acele locuri, cereau găzduire. Era un fapt atât de banal încât Raymond s-a mirat că a fost deranjat pentru atâta lucru: casa lui era deschisă tuturor. Dar servitorul a adăugat: „Ţăranul şi ţăranca au insistat ca numele lor să fie transmise domnului duce...“ Ţăranul se numea Guillaume, iar ţăranca se numea Rolande. Raymond a uitat de rană, sărind în picioare. O secundă mai târziu, cei doi fraţi erau unul în braţele celuilalt, şi micuţul Roland, mirat, se juca pe genunchii unei doamne înalte, cu păr cărunt, care-i spunea: „Iubeşte-mă, copile drag, sunt mătuşa şi naşa ta.“ Guillaume de Clare, fugar, şi căutând să ajungă la Piémont prin Savoia, găsise în noaptea aceea toate drumurile barate. Iar el era rănit. Nu bătuse la poarta lui Raymond din întâmplare. Repet că cei doi fraţi se iubeau: adaug că fiecare din ei avea o inimă nobilă. Guillaume a găsit un adăpost sigur la castelul Nau-Fabas, pe care prezenţa lui Roland îl transforma în sanctuar în ochii slujbaşilor guvernului imperial. Au fost câteva săptămâni fericite. Rana generalului regalist era uşoară, cea a lui Raymond mergea spre vindecare.

Tereza, tânăra ducesă de Clare, cucerise din primul moment afecţiunea lady-ei Stuart. Nu ştiu dacă ea ar fi strălucit într-un salon din cartierul Saint-Germain, şi nu spun că nu. Căci simplitatea, această graţie suverană, este oriunde la locul ei. Dar aici, în rolul de castelană ospitalieră, Tereza era adorabilă până la a se face acceptată şi de cumnatul ei. Curteanul din Hartwell nu se putea împiedica să admire şi să iubească această făptură suavă, dulce şi mândră, ca o imagine a Fecioarei cu copilul în braţe. Dar femeile care simt profund păstrează mult timp amintirea primei impresii. Tereza îşi amintea de

prima privire a lui Guillaume, când intrase, în vesta sa de țăran. Privirea aceea îi dăduse fiori. Tereza îl respecta pe Guillaume — un mare senior; aspectul generalului regalist era ca o voce mută, ce-i reproșa Terezei educația provincială și originea ei umilă. Acolo, în munții din ținuturile ei, sângele e fierbinte și oamenii încăpățânați. Pasiunea politică se aprinde repede și se stinge greu. De la întoarcerea lui Napoleon domnea o frământare subterană: două revoluții succesive în spațiul câtorva luni alimentaseră puternic ranchiunile personale. Spre mijlocul celei de-a doua luni a celor o sută de zile, începură să apară bande înarmate: trupe de briganzi, după unii; după alții, avangarda vreunui batalion fidel: în politică se întâmplă ca aceleași lucruri să primească nume diferite. Întâi începură mici încăierări între sate, apoi se auzi despre jandarmi pândiți și uciși prin trecători, iar un mic detașament de recruți, care mergea întins să cucerească Alpii Superiori, fusese aproape în întregime măcelărit pe malul stâng al Isèrei, la sfârșitul lui aprilie. Într-o altă noapte, la începutul lui mai — și faptul are o mai mare importanță pentru povestirea mea — o armată numeroasă trecu frontiera Savoiei, sub pretextul contrabandei, și atacă depozitul unui regiment de infanterie, oprit la Pontcharra. A fost o luptă sângeroasă și deosebit de crâncenă. Pretinșii contrabandiști au fost respinși, dar puseseră foc în cele patru colțuri ale orașului, care a ars timp de o săptămână întreagă. Doar câteva case au rămas în picioare, ici-colo în jurul bisericii calcinate. Primăria, cu toate actele municipale, a fost distrusă. La această primărie din Pontcharra își celebrase căsătoria generalul Raymond, duce de Clare. Roland de Clare, fiul său, fusese înscris în registrul de stare civilă în aceeași primărie din Pontcharra. Pentru că pierderea registrelor o îngrijora pe Tereza, Raymond i-a spus, ținându-l de mână pe Guillaume: „Avem extrasele la castel, draga mea soțioară, și nu-i nimic mai ușor decât să reglăm o astfel de situație. Imediat ce mă voi vindeca, am să merg pentru asta la Grenoble. De altfel", a adăugat Guillaume surâzând, „suntem aici, prezenți, cei din urmă de Clare: Raymond, mătușa noastră, Rolande, și cu mine. Nici mătușa Rolande, nici eu nu vom pretinde moștenirea nepotului meu, ducesă!". Surâsul generalului regalist

a încălzit inima Terezei, dar lady Stuart i-a făcut şi mai mult bine, adăugând: „Aş răspunde de nepotul meu ca de mine însămi, dar lucrurile trebuie bine făcute. Evenimentele sunt în mâna Providenţei. Duce, vom merge toţi la Grenoble, când timpul ne va fi prielnic, şi vom depune mărturie."

Dar de atunci timpul n-a mai fost niciodată prielnic. Spre sfârşitul aceluiaşi mai, cei doi fraţi şi-au luat rămas-bun. Guillaume de Clare era vindecat: soarta părea să încline din nou în favoarea Bourbonilor şi Guillaume nu voia să stea departe la ceasul bătăliei hotărâtoare.

Plecă, iar Lady Stuart îl urmă. Când ducele şi tânăra sa soţie s-au găsit din nou singuri, în salonul cel mare al castelului, Tereza a plâns. „Îi regreţi?" a întrebat Raymond. „Au plecat să lupte împotriva noastră", a răspuns Tereza. „Asta-i nenorocirea războaielor civile", a murmurat ducele. „Dar te rog, Tereza, spune-mi că-i iubeşti." „O iubesc pe lady Stuart", a zis foarte încet tânăra ducesă. „Şi ea mă iubeşte." „Fratele meu, Guillaume, nu te iubeşte şi el la fel?" „Nu ştiu..." a spus ea, după o îndelungată tăcere. Apoi a adăugat, acoperindu-şi faţa cu mâinile: „Dacă micuţul nostru Roland n-ar mai fi în viaţă, domnul Guillaume (subliniase cuvântul *domnul*) ar fi moştenitorul tuturor bunurilor şi titlurilor casei de Clare!". Tunul din Waterloo a bubuit, apoi s-a lăsat tăcerea. Împăratul era prizonierul Angliei. În ultimul moment al luptei, ducele Raymond, rănit cum era şi slăbit încât abia s-a putut urca pe cal, şi-a pus armura pentru a trece în fruntea unei trupe de voluntari. Luat prizonier cu armele în mână, a fost condus la Grenoble, unde era sediul comisiei militare. Tereza era în oraş, cu fiul ei, dar nu a obţinut niciodată permisiunea să treacă pragul închisorii. Tribunalele excepţionale sunt peste tot şi întotdeauna la fel. Ducele Raymond, ca atâţia alţii, jurase credinţă lui Ludovic al XVIII-lea, înaintea celor o sută de zile. A fost chemat în faţa Curţii Marţiale, sub acuzaţia de înaltă trădare. În ajunul zilei când trebuia să fie judecat, acelaşi ţăran care bătuse într-o noapte la poarta castelului din Nau-Fabas a fost introdus în celulă. Deşi ordinele erau foarte severe, nu există poartă să nu poată fi deschisă cu o cheie

de aur. Cei doi frați au rămas o jumătate de ceas împreună. Guillaume de Clare a plecat, ducând cu el portofelul lui Raymond, care conținea toate actele familiei. Asta făcea parte dintr-un plan, ce trebuia dacă nu să-l salveze pe deținut, cel puțin să-i întârzie judecarea. „Avem astfel câteva zile de răgaz“ a spus generalul regalist. „În câteva zile se pot rezolva multe.“ Ducele Raymond a răspuns: „Frate, aș merge până la a evada — dacă trebuie, pentru iubita mea Tereza și pentru copilul meu. Acționează cum știi mai bine, salvarea mea e în mâinile tale.“

Guillaume, pe punctul de a ieși, s-a întors, adăugând: „Chiar dacă vei găsi un mijloc de a comunica cu ducesa, nici un cuvânt despre proiectul nostru! Spaima și indignarea ei ne vor fi de cel mai mare ajutor la tribunal. Dacă i-am face să bănuiască vreo înțelegere între noi, totul ar fi pierdut!“ Era adevărat, dar foarte subtil... Lucrurile prea subtile sunt periculoase. A doua zi, generalul Raymond de Clare apăru în fața judecătorilor săi. Într-un colț al sălii se afla o biată femeie cu voalul pe față, care ținea în brațe un copil. Audiența durase cel mult o oră, când ușierul i-a dat o scrisoare președintelui. Imediat a avut loc o mișcare printre judecători și un nume a străbătut auditoriul dintr-un capăt în altul: „Generalul de Clare!“ După obiceiul englez, Guillaume fiind mezin, nu purta nici un titlu. Fiecare se gândea că vine în ajutorul fratelui său. O singură persoană, în loc să aibă o licărire de speranță, s-a înfiorat până în adâncul inimii, auzind numele generalului regalist: femeia cu voal și cu copilul în brațe. Prima impresie a Terezei nu dispăruse. Îi era teamă de cumnatul ei: teamă pentru ea și pentru Roland. Astfel încât nu a fost surprinsă, ci îngrozită, când cumnatul ei a răspuns la întrebările președintelui, spunându-și numele și titlurile: „Locotenent-general Guillaume Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare“. Și-a strâns în tăcere copilul la piept. I se părea că i se lua moștenirea, el fiind în viață. Totuși, noul duce a avut la început o atitudine care a mirat în mod deosebit jurații și asistența. „Vin aici“, a spus el, „pentru a contesta procedura în formă și pentru a cere cu aprobarea regelui, stăpânul nostru, să fie amânată judecarea de fond. Nu există decât un duce de Clare. Eu sunt acela: nu mai am frate. Omul de aici, de pe

banca acuzării, fie el sau nu în serviciul imperiului destrămat, nu are nici un drept la numele de Clare și îl denunț ca fiind un impostor." Ducele Raymond s-a ridicat, foarte palid, și s-a așezat la loc, fără să vorbească. Afirmația făcea parte din planul pus la cale în închisoare de cei doi frați. S-a auzit un strigăt slab. Au fost scoși afară o femeie, care leșinase, și un copil, care plângea: acesta era rezultatul planului, care avea și o parte subtilă.

Aici Léon de Malevoy se întrerupse.

— Surioară, trebuie să fii foarte atentă la aceste circumstanțe, căci în ele stă explicația unei enigme foarte stranii. Tereza a fugit sub imperiul unui gând teribil: credea că viața fiului ei este în pericol, amenințată de către omul care ar fi trebuit să-i fie protector. Comedia care se juca era destinată să-i inducă în eroare pe jurați, dar o înșelase pe Tereza mai mult decât pe aceștia, pentru că ea nu fusese prevenită despre secret. În fond, era o simplă fiică a câmpurilor și înaltul rang pe care-l deținuse o clipă nu putea s-o învețe legile lumii, căci până și castelul Nau-Fabas era un fel de însingurare. Acest om, pe care-l îngrijise când fusese rănit, acest oaspete ingrat, acest frate denaturat, care se întorcea atotputernic de la Paris, nu pentru a-și salva fratele nenorocit ci pentru a-l deposeda, după ce-l dezonorase, o umplea de oroare și o îngrozea. Nu mai avea decât un gând: să-și ascundă fiul. Viața fiului ei era o ultimă piedică pentru ambițiile acestui om: biet obstacol neputincios, ușor de sfărâmat. Trebuia să fugă, pentru că de acum rezistența era imposibilă. Cu orice preț, trebuia să fugă.

Tereza a părăsit Grenoble chiar în ziua aceea. Totuși, audiența continua. La observația președintelui, care susținea că incidentul era în întregime străin de cauză și în afara competenței curții marțiale, care nu putea răspunde numai capului de acuzare privind trădarea, Guillaume a făcut apel la voința regelui și a pledat cu o rară energie pentru interesul său personal și cel al familiei, acestea ținând de onoare. Nu voia, spunea el, ca numele de Clare, sinonim cu loialitatea atât în Franța, cât și în Anglia, de zece ori citat pe fiecare pagină a analelor fidelității, să fie dus la eșafod sub acuzația de trădare. „Cei din neamul de Clare", a adăugat el, „mor pentru rege.

Au dovedit-o de peste două secole, fie că regele s-a numit Stuart sau Bourbon. Nu mor niciodată luptând împotriva regelui. Dacă s-ar face acum greșeala ca un Stuart să fie socotit un martir al Revoluției, aceasta ar putea fi considerată învingătoare, căci sângele unui astfel de nobil ar putea fi socotit o contragreutate la sângele regal al primului Carol. Dacă acest om ar fi pedepsit, nu mă interesează, nu-l cunosc, dar trebuie să pun la adăpost blazonul familiei, ca el să rămână fără pată. N-ar fi bine ca Europa să spună că un soldat al armatei lui Condé, un tovarăș de exil al lui Ludovic al XVIII-lea, un general francez, un pair al Franței, a cerut opt zile de viață pentru un vinovat necunoscut, pentru a-și salva propria onoare, dar cererea i-a fost refuzată! În cel mult opt zile, mă angajez să dovedesc faptul că acest general bonapartist, așezat pe banca acuzaților, nu are nici un drept asupra numelui de Clare, nici un drept la titlul meu de duce și garantez că printre hârtiile acestui om nu se poate găsi nici una care să stabilească starea lui civilă. Fratele meu mai mare, ducele de Clare, e mort: sunt unicul lui moștenitor. În opt zile de acum încolo vă promit că veți primi chiar în acest loc actul de deces al fratelui meu mai mare."

— Surioară, erau niște vremuri de adâncă tulburare, în care cursul lucrurilor mergea după bunul plac al favorurilor și pasiunilor. Trebuie să precizez asta, pentru ca tu să înțelegi îndrăzneala de neconceput a unei asemenea diversiuni, petrecută chiar în ținuturile în care generalul Raymond de Clare deținea domenii imense, și încă foarte aproape de reședința lui. Judecătorii care compuneau Curtea nu erau de prin partea locului și sunt zile în care politica e lacomă de scandaluri. Eșafodul ridicat după războaiele civile nu dezonorează: e un calvar. Ceea ce dezonorează este furtul și impostura: ideea de-a găsi sub uniforma unui general de divizie un pungaș nerușinat era de-a dreptul ispititoare. La urma urmelor, Guillaume de Clare nu cerea justiției decât o săptămână. Curtea a amânat sentința. Era suficient pentru reușita planului. După două nopți, Raymond de Clare a evadat din închisoarea din Grenoble, prin grija ducelui Guillaume, fratele său.

14 FRATE ŞI SORĂ

Léon Malevoy relua:

— Toate aceste lucruri sunt relatate aici, în povestirea călugăriţei Françoise d'Assisi, scrisă parte de mâna ei, parte de mâna mea, după dictare. Lady Stuart a participat la călătoria tristă care a urmat evadării pregătite de Guillaume. Ea l-a însoţit pe Raymond la castelul său din Nau-Fabas, unde credeau că o vor întâlni pe tânăra ducesă şi pe micuţul Roland. Raymond regreta ceea ce făcuse. Lady Stuart îi împărtăşea părerea. Erau două inimi nobile, făcute pentru a se înţelege: totuşi, nici pentru unul, nici pentru celălalt nu se ridica vreo îndoială legată de buna intenţie a lui Guillaume. Au ajuns la castelul Nau-Fabas în zori. Rana lui Raymond se redeschisese pe drum. Oamenii de la castel nu-i văzuseră nici pe Tereza, nici pe moştenitor, cum i se spunea micuţului Roland. Vagi zvonuri, care sugerau că mama şi fiul trecuseră frontiera Savoiei, l-au făcut pe Raymond să ceară continuarea călătoriei. Era foarte slăbit şi pierdea mult sânge. Trei zile mai târziu, într-un cătun mic din Savoia, nu departe de Chambery, cei doi fraţi s-au întâlnit pentru ultima oară, întrevedere la care a asistat şi lady Stuart. Raymond era pe moarte şi primise deja binecuvântarea religioasă. L-a îmbrăţişat pe Guillaume, care i-a înapoiat sărutarea, plângând. I-a încredinţat fratelui său tutela tinerei soţii şi a copilului. În plus, în caz de nevoie, l-a desemnat să fie legatarul său universal. A doua zi, sufletul lui Raymond, duce de Clare, s-a înălţat la ceruri. Era a douăzeci şi patra zi a lui iulie, în anul 1816. Actul său de deces a fost legalizat şi adăugat celor pe care le avea deja în păstrare fratele lui. Lady Stuart îl iubea pe Raymond ca pe fiul ei. Comunitatea ideilor politice o apropiase întotdeauna de Guillaume; dar în străfundul inimii, Raymond fusese preferatul ei. Moartea acestuia a marcat-o puternic şi pentru că toate încercările ei de a-i regăsi pe tânăra ducesă şi pe fiul ei au fost inutile, lady Stuart s-a retras la mănăstirea Bon-Secours, la începutul lui 1817, sub numele

de maica Françoise d'Assisi. Părea că Tereza dispăruse cu fiul ei de pe suprafața pământului, fără să lase vreo urmă. Ceea ce va urma este pur conjunctural și rezultă din informații culese din dreapta și din stânga, independent de ceea ce puteau ști maica Françoise d'Assisi și ducele. Numele înscrise pe aceste hârtii — se întrerupse Léon de Malevoy, apropiindu-și diferitele dosare, care se aflaseră într-o singură mapă — indică persoanele interogate. Nici una din acestea nu știa ceva sigur. Probabilitățile sunt că Tereza, ducesă de Clare, înșelată de aparenta trădare a cumnatului și atribuindu-i acestuia poate întreaga nenorocire a soțului ei, să fi părăsit Franța, urmărită de o spaimă de care nu s-a vindecat niciodată. În ochii ei, ambiția, ca și lăcomia, îl împinseseră pe Guillaume de Clare să acționeze astfel. După raționamentul ei (și ce mamă nedreptățită, cum era ea, nu ar fi raționat la fel?), omul care și-a ucis propriul frate nu avea de ce să dea înapoi de la uciderea nepotului. Din primul moment, unica sa preocupare a fost aceea de a fugi cât mai departe posibil, pentru a-și ascunde fiul de toată lumea. A traversat Savoia, apoi Elveția, apoi o mare parte din Germania, urmărită peste tot de imaginea fratricidă a lui Guillaume. În refugiul necunoscut pe care și-l alesese, probabil că a trăit din munca ei. Luase câteva bijuterii, dar, printr-o contradicție ce se ascunde în inima fiecărei mame, păstra cu sfințenie această resursă supremă, pentru a putea lupta, în ziua în care fiul ei ar fi devenit bărbat, ca el să-și revendice drepturile. În timp ce văduva lui Raymond ducea această viață dură de exil, lady Stuart se închisese în mănăstirea de maici de la Bon-Secours, unde un ordin special al Sfântului Scaun îi dădea o autorizație specială, care o situa în afara ierarhiei clericale, iar Guillaume își lua locul în Camera Pairilor, în calitate de duce de Clare. Hârtiile maicii Françoise d'Assisi menționează o întrevedere, care a avut loc la Tuileries, între noul duce și regele Ludovic al XVIII-lea. Guillaume îl alesese pe suveran pentru a i se confesa, cu asentimentul lady-ei Stuart. Toată afacerea de la Grenoble îi fusese dezvăluită regelui, care aprobase conduita fidelului său servitor și îi promisese că dacă va fi vreodată cazul, va salva interesele moștenitorului casei de Clare. Nu fusese niciodată cazul.

În 1818, ducele Guillaume s-a căsătorit cu unica fiică a prinţului de Eppstein, de la care a avut două fiice. Prima, Raymonde de Clare, prinţesă de Eppstein, a murit în 1828, la vârsta de nouă ani. A doua este actuala prinţesă de Eppstein, Nita de Clare. Când a avut loc Revoluţia din 1830, Guillaume era văduv de un an. Ca şi alţi prieteni intimi ai lui Ludovic al XVIII-lea, el fusese în opoziţie cu Carol al X-lea şi venirea lui Ludovic-Filip îl găsise gata să i se alieze. Totuşi, de convenienţă şi ca mulţi alţii, s-a ţinut câteva luni la distanţă. Cam în această epocă, a sosit la Paris o femeie sărmană, care a închiriat sub numele de doamna Tereza o cameră modestă, în strada Sainte-Marguerite, la numărul 10. Avea cu ea un băieţandru frumos de şaisprezece-optsprezece ani, care se numea Roland. Era foarte slăbită şi părea măcinată de o boală îndelungată. Fiul ei era frumos ca o femeie, deşi vigoarea lui bărbătească părea că-i depăşeşte vârsta. Dădeau impresia că ţin enorm unul la altul şi trăiau în cea mai completă singurătate. Mama aducea din Germania o scrisoare de recomandare, semnată de domnul Blaas, celebrul pictor austriac, şi adresată lui Eugène DeLacroix.

Tânărul Roland a fost primit în atelierul acestuia din urmă. Mama, liberă de acum în mişcări, a început o serie de demersuri, ezitante şi timide, care ne-au făcut să credem, pe noi, cei din agenţie — unde mă aflam deja şi eu — că voia să pornească o acţiune împotriva ducelui de Clare. Despre obiectul acţiunii, înşă, nu ştiam nimic. Maestrul Deban a primit-o de mai multe ori. Râdea de ea, ca şi cum ar fi fost vorba de o nebună. Când ducele de Clare a sfârşit cu mofturile şi şi-a reluat liniştit locul în Cameră, demersurile doamnei Tereza au încetat. N-am mai văzut-o pe la agenţie. Ea scontase cu siguranţă pe dizgraţia probabilă în care ar fi trebuit să-l ţină noul guvern pe un general regalist. Precis scontase şi pe o întoarcere favorabilă a puterii spre vechii susţinători ai lui Bonaparte. Sub domnia lui Ludovic-Filip, s-au întâmplat într-adevăr, şi una şi alta. S-au întâmplat de toate. Dacă văduva lui Raymond ar fi avut bani şi sfătuitori, cauza ei ar fi câştigat fără probleme.Aş adăuga că nici măcar nu ar fi întâlnit vreun adversar, căci ducele Guillaume nu se

gândise nici o clipă să profite de pe urma bunurilor încredințate spre păstrare. Poate că nu avea spirit cavaleresc; dar cel puțin era nobil, dintr-o familie cinstită. N-aș putea pretinde că ar fi înapoiat cu bucurie imensa moștenire a fratelui său; dar pot să afirm că ar fi restituit-o, dacă ducesa, cumnata lui, i-ar fi cerut sus și tare să-și îndeplinească datoria. Pentru ea, era salvarea fiului din obscuritatea profundă în care trăiau amândoi. Înainte de a începe negocierile cu ducele, primul lucru pe care ar fi trebuit să-l facă era să dezvăluie misterul din jurul fiului lui Raýmond; ar fi preferat însă să înfrunte o mie de morți, decât să dezvăluie secretul. În această stare de spirit, singură, fără nici un sfat și neîndrăznind să-și deschidă inima nici măcar față de fiul ei, care nu știa nimic despre propria-i naștere, a fost brusc cuprinsă de o nouă groază, și mai mare. S-a îmbolnăvit. I-a venit ideea că ar putea muri, lăsându-l pe unicul moștenitor al ducelui Raymond fără resurse și fără nume. Atunci, în plină febră, a conceput un plan de atac pe la spate a presupusului său dușman. Viclenia este refugiul celui slab și a celui învins. Doamna Tereza avea actul de naștere al fiului ei, legalizat la parohia din Pontcharra; îi lipseau actul de căsătorie, actul de naștere și de deces al soțului ei. Am aici proba că s-a încheiat un oarecare târg între ea și maestrul Deban, precedentul depozitar al acestor ultime documente, ca și al tuturor celorlalte acte ale ducelui Guillaume, care avea o încredere oarbă în notar. Maestrul Deban era un nenorocit, pe care viciul îl degradase. Cu un cuvânt, ar fi putut aduce un deznodământ fericit unei drame de familie; căci, în această dramă, personajul negativ, cel care aduce catastrofele, lipsea; nu exista nici un trădător. La drept vorbind, trădătorul aici era hazardul și totul depindea de o neînțelegere atât de măruntă, că până și mâna unui copil ar fi spulberat-o, în joacă. Maestrul Deban n-a pronunțat acest cuvânt. Ajunsese în stadiul în care îți vinzi și sufletul pentru câțiva ludovici. Tereza de Clare și-a vândut ultimele bijuterii și târgul era pe cale să se încheie, cînd o aventură sângeroasă, la care aproape că am fost martor, a făcut să dispară tânărul Roland de Clare, în ultima zi de carnaval din 1832.

În momentul crimei, Roland era purtătorul celor douăzeci de mii de franci, încredințați de către mama sa. Aceasta a murit două săptămâni mai târziu. O scrisoare din partea ei, adresată ducelui de Clare, in extremis, lămurea tot misterul. Pe acest fond, am preluat agenția maestrului Deban. În dosarul de Clare am găsit cele trei acte cerute de către ducesa Tereza. La puțin timp după evenimente, doctorul Abel Lenoir, care-i ascultase ultimele dorințe, a depus în mâinile mele o a patra și o a cincea piesă: actul de naștere al tânărului duce Roland, despre care se credea că-i mort, și actul de deces al Terezei însăși...

Până în acest moment, Rose de Malevoy ascultase cu mare atenție și fără să scoată o vorbă. Aici îl întrerupse pe fratele ei, pentru a-l întreba:

— După părerea ta, fiul acestei Tereza este moștenitorul de Clare, nu-i așa?

— Sigur, răspunse Léon. Unicul moștenitor.

Rose își plecă ochii triști și visători, apoi reluă:

— Și cele cinci piese, care stabilesc drepturile unicului moștenitor, sunt cele sustrase de curând de aici?

Léon lăsă să-i scape un gest de mirare. De data aceasta, ezită înainte de a vorbi.

— Acum știi tot ce aveai nevoie să știi. Nu mi-ai spus încă de unde ai aflat despre sustragerea acestor acte, care-mi amenință onoarea și-ar putea să-mi distrugă viitorul. N-am spus nimănui acest secret.

— În orice caz, Nita își va păstra întotdeauna averea de la mama ei... murmură Rose, urmând o ordine de idei care rămânea o enigmă pentru Léon.

— Prințesa de Eppstein nu va păstra nimic! răspunse el.

— Cum adică?

— Anul trecut, prințesa de Eppstein a pierdut procesul cu guvernul austriac: nici bunurile din Germania nu-i mai aparțin. Dacă succesiunea de Clare îi scapă, prințesa de Eppstein e ruinată.

— Ruinată! repetă Rose, ai cărei ochi străluceau pe sub genele lungi și plecate. Biata Nita! Are o inimă mândră, dar ar putea oare să suporte nenorocirea?

— Și eu mi-am pus această întrebare, rosti foarte încet Léon.

— Și care a fost răspunsul, în conștiința ta?

Léon își întoarse privirile.

— Când am început această întrevedere, nu m-am gândit că voi ajunge atât de departe cu confesiunile, șopti el.

— Trebuie să știu tot! declară Rose, absolut decisă.

— Da, spuse Léon. Până și eu am nevoie să-ți las, în locul unei alte moșteniri, această dezvăluire, integrală și sinceră, a faptelor ce alcătuiesc povestea mea. Nu am pus întrebarea de care vorbeai conștiinței mele. Eram îndrăgostit nebunește de prințesa de Eppstein... Nebunește... Până la pierderea rațiunii!...

— Vorbești despre dragoste la trecut, frate?

— Da, pentru că de la început am luptat împotriva ei! șopti foarte încet Léon, în timp ce-și mângâia cu mâna palidă fruntea ridată de timpuriu. Se spune că pentru a iubi trebuie să speri. Eu nu cred că am sperat vreodată. Poate doar dacă poți spera inconștient...

Rose oftă prelung și strânse mâna fratelui ei, care continuă:

— Ai dreptate! Ai dreptate! Simt parcă o ușurare, spovedindu-mă ție, care-mi ții loc de o întreagă familie, după cum pentru mine ea ar fi ținut locul unui întreg univers. Spun că am sperat, căci aparțin unei lumi și am un caracter care simte foarte direct anumite imposibilități. Suntem de spiță nobilă, surioară, dar profesez această meserie de notar, care atrage după sine o tară burgheză pentru orice nume, oricât ar fi el de celebru. Nu știu de ce-i așa, dar o simt: ar fi mai ușor de închipuit ca prințesa de Eppstein, fiica unui duce și pair al Franței să se căsătorească cu un artist, un aventurier sau mai știu eu ce — gândește-te la care vrei tu dintre păturile cele mai declasate ale societății noastre — decât să ia un notar. În general, prejudecățile au murit sau mor; toți oamenii și toate cărțile afirmă acest lucru. Și totuși, ceea ce-ți spun este perfect adevărat. Chiar mie, care-ți vorbesc acum, visul mi se pare atât de monstruos, încât și-ar pierde dintr-o dată irealitatea dacă dintr-un notar cinstit aș deveni de azi pe mâine ceva îndrăzneț și neobișnuit, ceva din afara legii — cum

spun cei care se tem să-şi exprime un gând, ce-i îngrozeşte: ceva criminal.

Rose rămase ca de gheaţă.

Léon de Malevoy se opri, apoi reluă cu amărăciune:

— Dacă acest lucru iese din limitele cotidiene, cel puţin intră într-un roman care emoţionează şi uimeşte. În zilele noastre romanul este dispreţuit.

Rose părea de marmură.

Pentru că fratele ei se oprise, ea vorbi cu un calm ciudat:

— Te înţeleg perfect.

Apoi adăugă, vorbind foarte încet:

— Te-ai gândit vreodată să depăşeşti obstacolul de care-mi vorbeşti?

— Poate, replică Léon cu o voce de nerecunoscut. Dar văd că eşti foarte liniştită în timp ce asculţi povestea unor chinuri care m-au îmbătrânit cu douăzeci de ani în douăsprezece luni.

Rose apucă mâna fratelui ei şi-o apăsă pe piept. Léon tresări. Inima bătea să-i spargă pieptul.

— N-o să-ţi spun mai departe. Te-ar putea ucide!

— Nu, spuse ea, cu un surâs ameţitor. Nu te teme de nimic. De mi-ar fi fost dat să mor de nelinişte, inima mea ar fi încetat să bată încă de ieri. Te rog, continuă.

Léon făcu un efort vizibil să-şi adune gândurile.

— N-am putut depăşi limitele datoriei fireşti, reluă el, ceva mai ferm. Dacă în aparenţă, şi în acelaşi timp în realitate, mă găsesc acum în afara acestor limite ale datoriei, este pentru că aşa a vrut destinul. Dacă o casă alunecă pe o pantă, în urma unui cutremur, şi se găseşte pe neaşteptate în mijlocul unui domeniu vecin, ce i se poate reproşa stăpânului acestei case? Dar de ce aş pleda cauza mea? Nu voi face decât să-ţi relatez faptele, lăsându-te să judeci singură. Pentru tine, Rose — şi n-o considera ca un reproş — doar pentru tine am cumpărat odinioară agenţia maestrului Deban. Adolescenţa mea a fost mai înţeleaptă decât tinereţea. Alesesem pentru noi amândoi — copiii unui gentilom fără avere — pentru tine, mai ales, calea căsătoriei, această poziţie de mijloc,

ușor de susținut, care nu obligă la nimic și care limitează fuga după himere și ambiții. Poate că dacă aș fi fost singur și liber, aș fi ales spada. Am inimă de soldat: vitează, dar slabă în bătăliile purtate fără arme, când nu mai ești soldat, ci notar. Am pus pe picioare agenția Deban: e un miracol. Nu cred că există mulți oameni atât de cinstiți ca mine. M-am bucurat de prietenia și încrederea ultimului duce de Clare, care mi-a spus odată: „Léon, dacă pe lângă numele pe care-l porți, ai fi fost măcar spahiu sau simplu militar din Orléans, te-aș fi ales ca ginere!". Eram însă notar, adică mult mai mult, dar și mult mai puțin decât un recrut. În mapa unui notar nu se găsește niciodată un baston de mareșal. Cum se naște, așa și moare! Notar! Notar! „Soldat" este un termen vast, care cuprinde toate gradele și toate gloriile. Notar este un termen restrâns, cu o singură semnificație: cea de notar. Încrederea generalului-duce de Clare mi-a lăsat la moartea sa două misiuni, care din nenorocire se băteau cap în cap; moartea călugăriței Françoise d'Assisi — tot o clientă a mea — a consfințit una dintre cele două misiuni: pe aceea care nu-mi era dragă, cred că ai ghicit despre ce e vorba. Prima misiune era tutela Nitei, pe care am păstrat-o, luptând împotriva tribunalelor și a celor din palatul de Clare, care sunt dușmanii mei de moarte; cea de-a doua era căutarea moștenitorului legitim al imensei averi de Clare. De mult timp, cel puțin de doisprezece ani, aveam vagi bănuieli asupra unui complot urzit în jurul acestei bogate succesiuni, total independent de târgul de care ți-am vorbit deja: acela de cumpărare a hârtiilor, încheiat între doamna Tereza și maestrul Deban. Aproape toți slujbașii agenției Deban erau amestecați mai mult sau mai puțin în aceste mașinații, a căror căpetenie era un om de o inteligență ascuțită și un curaj remarcabil, ale cărui relații cu o anumită lume misterioasă, în care puțini cred, dar care există, îl făceau foarte puternic. E vorba de domnul Lecoq, agentul de afaceri din Saint-Martin, care era șeful sau Tatăl „Fracurilor Negre". S-au brodat multe povești despre această redutabilă confrerie. Ea există — asta pot afirma cu toată tăria — căci am primit în trei ocazii distincte, chiar în cabinetul în care ne aflăm, niște propuneri fondate pe fapte

indiscutabile, şi care dacă le-aş fi acceptat, ar fi schimbat umila mea situaţie într-una strălucită. În fotoliul în care eşti aşezată tu acum, a stat un om care mi-a oferit mâna fetei bancherului Schwartz, cu o zestre de trei milioane, şi conducerea unei bănci care concurează — de cele mai multe ori cu succes — chiar banca Franţei. Asociaţia, rămasă de două ori fără şef, o mai fi existând? Eu cred că da, dar numele ei îmi scapă. Cred, pentru că ea este cea care mă va ucide. Eram deci — şi nu am nici un motiv să neg — în relaţii permanente cu acest Lecoq, a cărui agenţie, deşi fără legături cu poliţia guvernamentală, era în fond tot o poliţie. Datoria pe care mi-o asumasem este şi scuza mea. Aveam misiunea de a găsi, aşadar căutam. Sprijinindu-mă pe un fapt pe care eram şi sunt şi acum sigur, şi anume marea dorinţă a lui Lecoq de a mă atrage în asociaţia lor, încercam să mă servesc de omul acesta pentru a îndeplini ultimele dorinţe ale celor doi clienţi ai mei, sau mai degrabă, pentru a apăra interesele prinţesei de Eppstein. Căci între două îndatoriri aflate în contradicţie, alegi chiar fără voia ta. Imparţialitatea nu-i decât un simplu cuvânt. Eu doream cu toată pasiunea fericirea Nitei, şi căutam, nu pe moştenitorul legitim, pe acest Roland, fiul generalului duce Raymond de Clare, ci proba că Roland nu mai exista...

— Şi această probă, întrebă Rose de Malevoy cu o voce care răsuna foarte ciudat, ai găsit-o?

15 ROSE DE MALEVOY

După o clipă de tăcere, Léon răspunse:

— Proba materială nu am găsit-o, dar am adunat pe cheltuiala mea personală proba morală a morţii moştenitorului de Clare.

Nu observă zâmbetul ciudat care fluturase pe buzele surorii lui şi continuă:

— Această probă este bazată pe furtul hârtiilor care certificau identitatea şi drepturile tânărului Roland de Clare. Actele cu pricina nu i-ar fi fost de nici o utilitate prinţesei

de Eppstein, care în acest moment este posesoare în fapt. Nu puteau servi decât la un singur lucru: stabilirea drepturilor civile și a situației unui impostor.

— Când ți-au fost sustrase aceste hârtii?

— La șase săptămâni după moartea domnului Lecoq.

— Impostorul s-a prezentat?

— Nu încă.

— Și de ce n-ai făcut o plângere?

— Am făcut.

— Împotriva cui?

— Împotriva contelui și contesei de Bréhut de Clare.

— Aveai motive pentru asta?

— Aveam motive... foarte grave.

— Și care-a fost rezultatul acestei plângeri?

În loc de răspuns, Léon îi arătă sertarul în care închisese din nou pistoalele.

— Explică-mi! spuse Rose, cuprinsă de o agitație abia stăpânită.

— M-a chemat șeful Parchetului. Relațiile mele cu domnul Lecoq erau cunoscute; au fost comentate, exagerate, denaturate. S-a spus că o iubeam pe prințesă — ceea ce e adevărat — că eram ambițios, că aveam interes în această cauză — ceea ce e plauzibil... Cunoști povestea casierului care și-a tras o mască pe față pentru a fura din propria lui casă? Poveștile de acest gen sunt ciudate și deschid o nouă perspectivă celor ce iau în calcul probabilitățile unui delict. În secolul nostru, de altfel, se suspectează ușor ceea ce înainte era respectat. În această categorie intră notarii și preoții.

— Așadar, ești bănuit, zise încet domnișoara de Malevoy.

— Mai mult decât bănuit: acuzat. Sunt prizonier la mine acasă, și nu sub cuvânt de onoare, ci sub pază autorizată. În agenție se află acum doi slujbași care nu-s slujbași și un servitor nou, care nu-i servitor. Nu aș putea ieși nicăieri, fără să-l am pe unul din ei lângă mine.

— Ai consimțit la așa ceva?

— Sigur. Era o dovadă de clemență. Puteam fi băgat la închisoare.

— Şi ce speri, frate?

— Nimic. Aştept.

Se făcu linişte. Rose reluă:

— Îl cunoşteai pe fiul ducesei Tereza?

— L-am văzut o singură dată, răspunse obosit Léon. A trecut mult timp de atunci.

— Îl cunoşti pe domnul Inimă?

— Nu, răspunse notarul. De ce-mi pui o astfel de întrebare?

— Totuşi i-ai scris să vină la agenţie.

— Adevărat. De unde ştii?

— Domnul Inimă vine adesea să se roage la mormântul sărăcăcios, aflat în spatele cavoului de Clare.

— Ah! bolborosi Léon stupefiat. Nu ştiu de ce, dar bănuiam ceva...

— El este cel pe care-l iubesc, adăugă Rose, cu voce limpede şi distinctă.

— Ah! mai exclamă o dată Léon.

Apoi adăugă:

— Oare ar fi posibil? Oare?...

— Cu siguranţă, îl întrerupse Rose, ca şi cum ar fi răspuns acelei fraze neterminate. Îşi aminteşte de tine. Ar fi trebuit să vă duelaţi în dimineaţa primei zile de după Lăsata Secului.

Léon rămase uluit, privind-o.

— Nu te teme: nu mă iubeşte! murmură ea, clătinând din cap cu tristeţe. Nu ţi-am spus deja că eram, ca şi tine, disperată? Nu mai am decât un singur scop în viaţă, frate drag: vreau să te salvez. Azi am stat o oră cu ducele Roland de Clare lângă mormântul mamei sale. Este un tânăr nobil. Mai eşti duşmanul lui?

— Nu, pe cinstea mea! jură Léon.

— Cu atât mai bine, căci ar fi trebuit să aleg între voi doi. Ţi-am spus că vreau să te salvez, dar în mod loial. Spre deosebire de tine, eu nu dispreţuiesc meseria pe care ţi-ai ales-o. Există momente când un notar trebuie să fie de zece ori mai curajos decât un soldat. Pentru tine acest moment a sosit. O mai iubeşti pe Nita de Clare?

Léon își plecă privirea. Ochii îi erau încercănați.

— Nita de Clare îl iubește pe vărul ei, ducele Roland, continuă Rose.

— Pe domnul Inimă! spuse el, cu dispreț.

Tânăra își încruntă frumoasele-i sprâncene.

— Și eu îl iubesc tot pe el! spuse fata, cu o privire atât de mândră, încât Léon își întoarse ochii de la ea.

Rose reluă cu mai multă blândețe, căci îi era milă de el.

— De fapt, nu ți-am spus nimic nou, frate. Știai tot, numai că pasiunea se ridica între tine și adevăr. Refuzai să crezi. Eu te-am obligat să crezi. Tu o iubești pe prințesa de Eppstein; eu îl iubesc pe ducele de Clare. Două iubiri asemănătoare, două erori identice. Două nenorociri, două nebunii! M-ai întrebat mai devreme și știu că aveai un gând ascuns, m-ai întrebat dacă aș putea fi vreodată dușmanul Nitei? Ți-am răspuns: „Nu, niciodată." Trebuie să adaug: „Pe conștiința și onoarea mea, nu!" Răspunde-mi, la rândul tău, acum, când cunoști întregul adevăr, iubirea aceasta providențială, care unește ultimele două vlăstare ale unei mari dinastii, repetă-mi și tu: „Nu! Pe cinstea mea! Nu sunt dușmanul lui Roland de Clare."

Léon gândi cu voce tare:

— Există întâmplări bizare. El și cu mine ne-am întâlnit o singură dată. El a fost cel care m-a amenințat, care m-a provcat. Și atunci exista între noi tot o femeie! Draga mea soră, adăugă el cu răceală în glas. Nu știu dacă aș putea fi vreodată prietenul domnului Inimă, fie că e sau nu duce de Clare, dar îți jur pe onoarea mea că nu-i sunt dușman.

— Frate, spuse Rose, pe un ton la fel de glacial. Ai fost tutorele și binefăcătorul meu. Nu am dreptul să mă îndoiesc de cuvântul tău. Doar cu o oră în urmă spuneai: „Dacă dintr-un nenorocit cum este acum, anumiți oameni vor face într-o zi din fiul tatălui tău un criminal..." Nu te-am înțeles atunci, mi-e teamă că acum știu ce voiai să spui. Aflându-te în fața a două datorii contradictorii — după propria ta apreciere — dar pe care acum mâna Domnului le unește într-una singură: vorbesc de ultimele dorințe ale lui Guillaume de Clare —

legământul cu iubirea paternă și cu conștiința sa, interesul fiicei și dreptul nepotului său...

— Dreptul! șopti Léon.

— Dreptul! repetă Rose cu hotărâre. Așadar, în fața acestui fapt providențial eziți, și în loc să te bucuri, cauți motive de îndoială, te gândești la tine...

— Ezit, e adevărat, o întrerupse Léon, dar nu mă gândesc la mine, mă gândesc la prințesa de Eppstein, adevărata mea pupilă. Sunt om de afaceri, notar, văd că trebuie să repet mereu acest cuvânt. Tot ce e legat de domnul Inimă ține atât de mult de domeniul neverosimilului...

— Taci! îl întrerupse Rose, la rândul ei. Nici tu nu crezi ce spui! O să-ți înlătur și ultimul motiv de îndoială: cel de care se agață pasiunea ta! Ascultă-mă. Să-ți spun ce-am văzut, ce am auzit începând de ieri, din momentul când am întâlnit-o pe Nita, la un an de la despărțirea noastră. Îți cer toată atenția, am dreptul la ea, căci onoarea ta e și a mea, și orice ai face, frate, ca să înșeli pe alții sau să te amăgești pe tine, aici nu-i vorba în fond nici de dragostea noastră învinsă, nici de iubirea fericită a altora. Este vorba de onoarea ta amenințată și de asta! adăugă ea, cu un gest tragic, arătând spre sertarul unde se aflau pistoalele. De asta, repetă cu voce joasă. Asta înseamnă o fugă lașă, nu o salvare!

— Deci am pierdut totul, murmură Léon cu amărăciune și neliniște. Totul! Până și iubirea surorii mele!

Rosei îi veni pe buze un cuvânt răutăcios, dar văzu pleoapele lui Léon clipind des și o lacrimă îi scăpă, prelingându-se încet pe chipu-i palid.

I se aruncă în brațe, ștergându-i cu sărutări fruntea umedă de sudoare rece.

— Fratele meu! Fratele meu drag! strigă ea. Nu te-am iubit niciodată mai mult ca acum! Suferi! Dacă ai putea înțelege zbuciumul inimii mele!

Léon o strânse tare în brațe.

— Vorbește, spuse el. Ascult. Doamne, dacă aș putea să n-o mai iubesc!

La rândul ei, domnișoara de Malevoy luă cuvântul și povesti îndelung. Cititorul cunoaște deja o bună parte a

întâmplărilor. Relată întâlnirea cu Nita, scena din pavilion, atitudinea contelui și cuvintele cumpătate rostite de el cu privire la Léon. Acesta vru să știe mai multe. Înroșindu-se, cu vocea tremurătoare, Rose îi explică subiectul tabloului ascuns, în care erau două tinere și un buchet de trandafiri...

Îi repetă apoi cele câteva cuvinte schimbate cu contele de Bréhut pe traseul dintre strada Mathurins și strada Cassette, în timp ce o conducea acasă. Din punctul ei de vedere, contele era victima unui complot tenebros.

Léon scutură din cap, neîncrezător. Credea că-l cunoaște pe Joulou, „Bruta" Margueritei de Bourgogne.

În sfârșit, Rose ajunse să povestească ce se întâmplase chiar în cursul acelei zile.

Avusese două întrevederi: una cu Roland, la mormântul ducesei Tereza, cealaltă cu Nita, a cărei trăsură o pândise la intrarea în palatul de Clare, această ultimă discuție, purtată în engleză, de față cu „bona Favier", care nu știa nici un cuvânt din limba lui Shakespeare — *even a single word!* — spusese tânăra prințesă.

— Léon, termină ea, am dus de la unul la altul, de la Roland la Nita, mesaje de dragoste. Eu, cu inima mea sfâșiată! Conspirația care-i înconjoară te-a ales pentru a fi una din victime: am văzut asta și am tăcut, păstrând spaima pentru mine. Roland e puternic, el va rezista.

— I-ai cerut poate și milă pentru mine? vorbi Léon, cu o expresie aproape fioroasă.

— Milă? Pentru ce acest cuvânt? Nu știam, deși inima mea presimțise, nu știam ce pericol cumplit te pândește. Acum, când știu, înțeleg. Suferința te învață să gândești. Unde-i primejdia? Înțeleg prin asta primejdie pentru tine. Ți s-a furat ceva ce-ți fusese încredințat spre păstrare? Ai făcut plângere. Până aici totul e limpede. Dar justiția, prevenită prin această plângere, se ridică împotriva ta printr-o acuzație subtilă. În fond, nici măcar nu-i o acuzație subtilă. Ea vorbește clar, în termeni foarte limpezi și spune: „Ați vrut să suprimați dreptul moștenitorului de Clare, pentru a păstra averea integrală a prințesei de Eppstein, pe care sperați s-o luați în căsătorie..."

— Sunt nebuni! exclamă Léon cu violenţă. Nu înţeleg nimic, niciodată! M-am gândit la o fărădelege, e adevărat! Exact inversul celei la care se gândesc aceşti juraţi! Într-o noapte agitată, am visat cum aş putea s-o sărăcesc pe prinţesa de Eppstein, pentru a face posibil ceea ce nu era speranţa mea, ci visul meu!

Frumoşii ochi ai Rosei străluciră.

— Şi eu am visat la aşa ceva odată! Mi l-am închipuit pe Roland sărac, abandonat, învins.

— Iată singurul lucru posibil! continuă energic Léon. Iată calea deschisă spre pasiunea sinceră, mare, de nepătruns. Dar justiţia nu îndrăzneşte să se avânte decât pe căi bătute. Din punctul ei de vedere, interesele nu pot însemna decât bani sau ambiţie sau mai ştiu eu ce. Nu cunoaşte nimic, în afara vulgarelor delicte, pasibile de ocnă.

— Frate, tu nu eşti acuzat de această fărădelege. Să nu mai vorbim despre ea.

Exaltarea lui Léon se domoli brusc. Rose reluă:

— Pentru a răspunde acuzaţiei aduse la adresa ta, ce ţi-ar trebui? Proba că nu aveai intenţia pe care ţi-o pune în spate justiţia sau mai degrabă, cei ce vor să înşele justiţia. Această probă o vei avea atunci când te vei prezenta în faţa judecătorului, împreună cu prinţesa de Eppstein, logodită cu ducele de Clare, şi când amândoi vor spune: „Acesta este prietenul nostru credincios."

Léon fu frapat. Acest adevăr strălucea atât de puternic, încât aproape că-l orbea.

— O vor spune? întrebă, totuşi, cu acea speranţă aproape disperată. Eşti sigură că o vor spune?

— O vor spune, replică Rose. Afirm cu toată tăria.

— Ar mai fi o soluţie, şopti Léon, cu un râs batjocoritor. O soluţie mai bună ca asta: aducerea titlurilor, ca probă la proces. Justiţia are nişte aşi în mânecă...

— Nu iubeşti deloc justiţia, frăţioare! îl întrerupse Rose. Odinioară pretindeai că numai răufăcătorii îi vorbesc de rău pe jandarmi.

— Aveam dreptate! zise tânărul notar, înverşunat, neştiind de ce să se lege. Jandarmii sunt o mână, o mână cinstită.

Dumnezeu s-o binecuvânteze! Justiția, însă, e un ochi care ar putea fi prezbit sau miop. Mi-e teamă. Aș fi vrut să am titlurile. Vreau titlurile!

— Vei avea titlurile, frate! vorbi Rose de Malevoy, încet și cu tristețe.

O privi mirat. În această privire, ea citi o bănuială, dar surâsu-i liniștit dovedea că nu-i poartă ranchiună.

— Promiți cam mult, mai spuse Léon. Ești autorizată s-o faci?

Pentru că ea nu răspundea, el reluă pe un ton grav și blând, în care îngrijorarea trezise din somn tandrețea lui de frate:

— Surioară, tu nu ai cercetat această intrigă. Nici măcar nu știi că o intrigă te înlănțuie cu firele ei. Vezi tu, lumea progresează și în rău, și în bine. Se inventează unelte. Există acum capcane cu fire de oțel, ca cele ale plasei lui Vulcan. Nu ești decât o biată copilă. Eu am experiența vieții. Dacă ai ști câte prăpăstii stau de-a curmezișul drumului întunecat pe care te îndrepți fără chibzuință....

— Pe drumul meu nu-i nici o prăpastie! replică Rose. Calea e dreaptă și merge înainte în plin soare. Prăpăstiile erau pe drumul spre Lecoq și complicii săi.

— Mi-e teamă, șopti Léon, să nu fii încolțită de acești complici și de succesorul lui Lecoq. „Fracurile Negre" sunt undeva prin preajmă, aș putea să jur!

— Poți să juri fără teamă, zise Rose, care pălise mai tare, dar a cărei voce nu tremura deloc. „Fracurile Negre" sunt într-adevăr aici.

— Cine ți-a spus asta? strigă Léon, în culmea agitației. Așadar, acest domn Inimă și prințesa știu?

— Roland de Clare nu știe nimic — sau, cel puțin, nu spune nimic. Prințesa de Eppstein nu știe nimic. Tu însă știi și, prin tine, știu și eu. Mi-ai explicat prima dată și mi-a rămas întipărit în minte ca fiind una dintre cele mai teribile și frapante invenții infernale; a doua oară mi-ai vorbit în legătură cu moartea lui Lecoq, această cumplită tragedie, despre care pe atunci vorbea toată lumea; a treia oară mi-ai explicat în mod special sistemul cu adevărat diabolic ce stă la baza asociației „Fracurile Negre": pentru fiecare crimă comisă trebuie

predat justiţiei un vinovat. Eram uimită de câte ştii. Eram uimită, pentru că din moment ce un om cinstit cunoaşte această dogmă a religiei asasinilor, părea uşor să dejoci calculele care decurg din ea. Ai mare dreptate: nu sunt decât o biată copilă. Nu numai că nu ai putut face nimic împotriva „Fracurilor Negre" — tu, care te lauzi cu experienţa vieţii — ba chiar — şi ascultă bine ce-ţi spun — „Fracurile Negre" te-au ales pe tine pentru a-şi aplica legea lor implacabilă. Au găsit în tine o dublă victimă: a crimei şi a ispăşirii. Te afli în faţa justiţiei, frate, pentru că „Fracurile Negre" te-au jefuit, iar acum tot ei te arată cu degetul, strigând: „Prindeţi hoţul!"

Léon îşi ţinea capul în piept.

—Totuşi, ştii! continuă Rose de Malevoy, ridicându-şi fruntea, cu privirea arzătoare. Eşti mândru că ştii! Ai ochiul, acel ochi pătrunzător, necesar pentru a descoperi şi a recunoaşte firele de oţel, subţiri, dar puternice, ca cele ale plasei lui Vulcan. Şi nu poţi face nimic. Ei, bine! Eu, sora ta, m-am dus spre cei care nu ştiu, dar care ar putea face ceva dacă ar şti şi le-am spus: „Veniţi spre fratele meu. El are arme, vi le va împrumuta!"

Léon îşi îndreptă umerii. Era greu de spus ce sentiment îi tulburase chipul.

— Ai făcut tu asta, Rose! exclamă el.

— Am făcut-o. Nu-mi ceruseşi o întrevedere cu Nita?

— Cu Nita, e adevărat, dar...

— De acum încolo, Nita şi Roland sunt o singură fiinţă, frate.

Îşi retrase mâna din cea a surorii lui şi îngână:

— Surioară, tu eşti împotriva mea!

Ea se ridică iarăşi din fotoliu şi se aşeză ca la începutul întrevederii, pe genunchii fratelui ei. Îl sărută matern pe frunte, cu acel sărut care-i face pe copiii suferinzi din leagăn să zâmbească printre lacrimi.

— Vezi, zise ea, eu nu plâng, eu care nu am iubit decât o dată şi care nu voi mai iubi. Vrei să faci ca mine? Vrei să uiţi? Vrei să fim şi noi ca familia aceea de fermieri, de pe domeniul tatei, acolo în ţinutul Morvan? Tot frate şi soră: un văduv şi o văduvă. Să ne unim doliul, să rămânem cu

conștiința împăcată. Viața e scurtă și dincolo de viață e marea pace a Domnului.

Léon se juca melancolic cu părul ei, în timp ce Rose rostea acest jurământ duios al unor suflete frumoase.

— Tu, care ar fi trebuit să fii adorată! gândi el cu voce tare. Tu, atât de tânără și atât de frumoasă! Ascultă — se întrerupse cu vehemență — nenorocirea mea s-ar răsfrânge asupra ta! Iar pentru tine sunt gata de orice. Dar nu cred în acest om. E peste puterile mele! N-ar putea avea încredere în mine!

— Te înșeli, Léon! spuse ea, sărutându-l încă o dată. Are încredere în tine! Dovada este faptul că va veni.

— Aici, la mine?

— Aici, la tine.

— Când?

— În seara asta.

— În seara asta! repetă Léon, din nou neliniștit. Imposibil!

— Aștepți pe altcineva?

— Da, și voi înnebuni, Rose, înainte de a muri.

Simțea cum i se zbat tâmplele și-și auzea bătăile inimii. În curte intră o trăsură. Tresăriră amândoi. Cineva suna la ușa de la stradă.

Léon vru să se ridice. Rose îl reținu cu amândouă brațele.

— Frate, spuse ea, Roland de Clare este datoria și salvarea ta. Celălalt, pe care-l aștepți, cine e? Nu răspunzi? Odinioară, când eram copii, jucam un joc, îți amintești? Printre cei care veneau la tata, erau unii răi și alții buni... Și noi ne jucam ca la loterie, cu presentimentele... Se pare că pașii care se aud urcând scările ar putea fi fericirea sau nenorocirea ta. O să trag la sorți. Dacă este Roland de Clare, suntem salvați...

— Termină cu neroziile! o întrerupse Léon, cu ochii ațintiți spre ușă.

— Dacă este celălalt... începu Rose de Malevoy.

Nu-și termină fraza că ușa se deschise... Noul servitor anunță cu voce tare:

— Doamna contesă Marguerite de Clare!

16 DOAMNA CONTESA

Este secolul transformărilor şi evident că nu sperăm să-l uimim pe cititor cu o chestiune atât de simplă: o fată din Cartierul Latin, devenită contesă, asta cu atât mai mult cu cât avea un aer de contesă, şi chiar foarte vizibil, încă de când era o tânără fată în Cartierul Latin.

Slavă Domnului, fiecare din noi a văzut multe la viaţa lui: este secolul schimbărilor vizibile cu ochiul liber. Aţi lăsat în urmă un amărât care-şi cumpăra pe credit chiar şi funia cu care urma să se spânzure şi l-aţi regăsit mare capitalist: om de peste douăzeci de milioane, cu un cuvânt greu de spus în saloane, în care, odinioară nu ar fi fost admis decât cel mult pentru a servi punch sau gheaţă celor care astăzi i-ar săruta cu bucurie augustul vârf al ghetelor. E foarte simplu. Nimeni nu i-a impresionat, în afară, poate, doar de cel care-şi câştiga altădată umil viaţa, strigând: „Trăiască Liga!" şi care, acum prânzeşte, cinează şi supează bătându-şi joc de toate şi împopoţonându-se cu decoraţii, de când într-o zi l-a luat gura pe dinainte şi a strigat: „Trăiască Regele!"

Acesta e secolul nostru. Uliţe infecte devin peste noapte bulevarde. Oamenii râd — şi au tot dreptul s-o facă — de inşii incomozi, care-şi amintesc. În fond, aţi reproşa că pentru bulevardul plin de aer şi soare, a fost necesară demolarea unei uliţe cu mirosuri fetide?

Bursa reface virginitatea fidelilor. Nu Bursa banală, pe care în orele de spleen fiecare o stigmatizează cu denumirea de tripou, ci marea Bursă a lumii, adevărata Bursă, unde un Dumnezeu invalid e acum doar simplu misit care citeşte cărţile domnului Renan, cu „conservele lui din legume verzi".

Acesta e secolul. Marguerite Sadoulas, contesă de Bréhut de Clare, nu făcea excepţie decât dintr-un punct de vedere destul de neobişnuit: semăna ca două picături de apă cu o contesă ce nu ar fi fost fabricată.

Căci există o pedeapsă pentru astfel de fii şi fiice ale hazardului. Asta e sigur, iar secolul atotputernic nu poate face nimic. Şi unii, şi alţii păstrează eticheta lipită pe spate. Şi lumea îşi bate joc de ei, continuând să-i venereze.

Marguerite nu păstra nici-o etichetă. Era o contesă perfectă. Ştiţi de ce? E foarte simplu. Nu suferea de acea boală, pe care Talleyrand o consideră cea mai disperată dintre toate formele de infirmităţi şi care-i pierde pe parveniţi, indiferent de sex şi de avere: zelul.

Vor să facă prea multe. Aud permanent în ei o voce, care este cea a conştiinţei şi care le strigă: „Gros-Jean, nu eşti suficient de duce!" Şi atunci devin prea duci, ceea ce înseamnă că nu mai sunt deloc.

Sărmanii învingători îşi dau prea multă osteneală, se înverşunează, se îneacă, tulburând apa care i-ar face să plutească dacă ar sta liniştiţi. Zelul îi împinge ca o remuşcare. Aleargă atunci când ar putea doar să meargă şi răsuflarea gâfâită îi trădează. Ştiu un bărbat care, ca şi Midas — inclusiv urechile — voia ca totul la el să fie din aur. Ştiu o femeie care, fiică a lui Venus şi a unui iepure, îmbogăţită de opere pe care nimeni nu ar îndrăzni să le editeze, înnobilată de zeul comerţului, Mercur, voia în grajdurile ei un viconte. Un adevărat viconte, ca rândaş!

L-a obţinut. Acum el o bate.

Când doamna contesă de Bréhut de Clare fu introdusă în cabinetul maestrului Malevoy, Léon era aşezat la locul unde l-am văzut, lângă biroul lui. Rose se depărtase câţiva paşi şi rămăsese în picioare. Amândoi erau foarte emoţionaţi.

Nimic asemănător nu se citea în doamna contesă. În clipa în care trecu pragul, fără grabă şi fără ezitare, era întruchiparea calmului cel mai perfect.

Léon se ridică, pentru a o întâmpina. Rose rămase nemişcată.

Doamna contesă îmbătrânise foarte puţin, în sensul popular al cuvântului. S-ar fi putut spune chiar, văzând-o astfel, în lumina slabă a încăperii, că timpul trecuse peste remarcabila frumuseţe a trăsăturilor ei, fără să lase nici cea mai mică urmă. Era tot frumoasa Marguerite, dar era frumoasă în alt fel. În ansamblul ţinutei era o mare schimbare.

O schimbare ce dezminţea într-un mod absolut promisiunile prea avântate ale primei tinereţi.

Văzând tânăra de odinioară, v-aţi fi temut de o opulenţă prematură a taliei, datorată vieţii de belşug — primejdia şi teroarea celei de-a doua tinereţi. Se spune că îngrăşarea păstrează frumuseţea, că o lustruieşte, o emailează şi mai ştiu eu câte. Se spun mii de lucruri, se pledează. Chestiunea este o adevărată probă de proces. Cauza îngrăşării încă nu e câştigată la noi, ca în Turcia. Dacă păstrează tenul, înfundă privirea, îngreunează, împovărează, copleşeşte şi peste toate, indică trecerea timpului. Eforturile pe care le suportă corsetul unei femei îi proclamă vârsta mai bine decât datele extrase indiscret, de ochi invidioşi, din grădina primăriei.

Această fermecătoare şi spirituală doamnă, care este cunoscută la Paris ca adunând probe irefutabile despre rivalele sale, ar fi avut de două ori mai multă bătaie de cap cu Marguerite. Nu se ştia unde era născută. Strădania nefericitului care căuta o ducesă, umblând din poartă în poartă, de-a lungul străzii Saint-Honoré, nu e nimic pe lângă o însărcinare care ar consta în răsfoirea registrelor din toate primăriile Franţei. Mai mult, Marguerite era oare sigur născută în Franţa? În trupul ei fierbinte curgea şi un strop de sânge spaniol sau italian. Acum, poftiţi de căutaţi! Îngrăşarea ameninţătoare nu venise. Slăbiciunea rămânea la distanţă, duşman la fel de temut. Totuşi, studiată cu atenţie, Marguerite înclina mai degrabă spre slăbiciune, decât spre îngrăşare. Nu mai era o regină de scenă, era pur şi simplu contesă.

Să credem că reginele şi contesele cântăresc diferit? La teatru, da. O regină de scenă ori are o anumită greutate, ori dacă nu, atunci moare.

Doar aţi observat asta şi dumneavoastră. Eu sunt sigur, şi chiar pregătesc un memoriu către Academie. Sunt mai puţine femei grase în cartierul Saint-Germain decât în Saint-Honoré, mai puţine în Saint-Honoré decât în Chaussée d'Antin, mai puţine în Chaussée d'Antin decât în diverse locuri mai puţin cunoscute, unde se retrag victorioasele fabricante de confecţii şi mercerie. Am cifrele. Sunt copleşitoare. Există o diferenţă de cincizeci la sută între strada Saint-Denis

și strada Varennes. Deși strada Varennes consumă o cantitate cvadruplă de produse zaharoase, favorabile îngrășării...

Silueta Margueritei, și în fond asta dorim să stablim, se oprise undeva la mijloc, ceea ce înseamnă, de fapt, tinerețe. Era foarte tânără, cu sinceritate, în ciuda toaletei aparținând nu vârstei aparente, ci vârstei pe care o avea în realitate. Vom spune această vârstă cu claritate: după calculele noastre, Marguerite ar fi trebuit să aibă cel puțin treizeci și cinci de ani. Poate chiar mai mult.

I-ați fi dat cu zece ani mai puțin, la prima vedere. Văzută din spate, când străbătea cu pas ușor aleile întunecate din grădina palatului de Clare, nu avea mai mult de douăzeci de ani.

Să ne întoarcem la toaleta ei, care era foarte simplă: o rochie de stofă neagră, un palton și o pălărie de catifea neagră, totul fără ornamente.

Era o ținută tinerească. La rigoare, și Rose ar fi putut purta una la fel, dar și o femeie de cincizeci de ani.

Doamna contesă înaintă câțiva pași în cameră, atât de stăpână pe sine încât surâsul frumos reuși să pară nesemnificativ și banal.

— Domnule de Malevoy, spuse ea, după ce o salutase cu grație pe Rose. Bănuiesc că mă așteptați.

— Da, doamnă, răspunse Léon, care se înclină și împinse un scaun spre ea.

— Vreți să mă retrag? întrebă Rose, cu voce joasă.

— Dar de ce? replică Marguerite, înainte ca Léon să poată răspunde. Draga noastră Nita îți trimite călduroase complimente, copila mea. Sunteți bune prietene, iar eu am venit aici pentru afacerile prințesei de Eppstein.

Se așeză. Privirea lui Léon se îndreptă spre sora lui, părând să contrazică decizia contesei.

— Știți, domnișoară Rose, reluă aceasta, fără urmă de sarcasm, bona Favier vă cere scuze. E doamnă de companie. Înțelege puțin englezește. A auzit fără să vrea conversația dumneavoastră cu pupila mea.

Domnișoara de Malevoy se înroși.

— Pupila mea nu va putea veni la întâlnire, continuă contesa.

Adăugă, întorcându-se spre Léon:

— Unul dintre scopurile vizitei mele este de a pleda propria-mi cauză în fața dumneavoastră, domnule de Malevoy. Se pare că i-ați interzis domnișoarei Rose să treacă pragul palatului de Clare.

Ezită vizibil și adăugă:

— Pentru că... asta e o traducere din engleză... pentru că m-ați cunoscut în tinerețe.

— Rose, lasă-ne, te rog, spuse Léon.

Domnișoara de Malevoy salută pe dată și se retrase.

Răspunzându-i la salut, Marguerite spuse:

— Fără ranchiună, draga mea copilă. Vă așteptăm marți la mica noastră serbare. Mă străduiesc și mă angajez să obțin consimțământul fratelui dumitale.

Rose nu răspunse.

Imediat după plecarea ei, Léon spuse:

— Vă rog, doamnă, să n-o amestecăm pe Rose în toate astea!

— Care toate astea? întrebă Marguerite.

Léon își mușcă buza, într-un gest de furie copilărească. În loc să răspundă, întrebă la rândul său:

— Ce doriți de la mine?

Ea ezită înainte de a-i răspunde. Se așeză mai bine în fotoliu, aranjându-și cu un gest neglijent pliurile rochiei. Nu-l privea pe Léon și părea că visează.

Spuse în sfârșit, cu vocea aceea indolentă și muzicală, pe care am mai auzit-o cândva în bulevardul Montparnasse:

— Și eu v-am cunoscut cândva, în tinerețea dumneavoastră, domnule Léon de Malevoy, și nu am păstrat o amintire proastă de atunci...

Pentru că el deschisese gura să răspundă, îl opri cu un gest și urmă:

— Erați un tânăr nobil și vorbeați deja de surioara dumneavoastră, care era educată într-o mănăstire. Astfel era scutită de trei sferturi din nebuniile care se fac la acea vârstă. Cum de ați ajuns un om slab, trist și îmbătrânit înainte de vreme?

— Doamnă, ați cerut această întrevedere pentru a-mi vorbi despre mine? întrebă Léon.

— Despre dumneavoastră și despre alții, replică Marguerite, dar mai cu seamă despre dumneavoastră.

— Aș putea să aflu cărui fapt îi datorez acest lucru? începu Léon, care avea pe buze un surâs amar.

Ea ridică spre el o privire catifelată și-l întrerupse, spunând:

— Dragă prietene, mi-e milă de dumneavoastră. Nu vă enervați, reluă mai duios, nu am vrut de loc să vă jignesc. E adevărat, m-ați tratat ca pe un dușman, dar sunteți prea învins ca să vă port ranchiună.

— Iar dumneavoastră sunteți învingătoare, nu-i așa, doamnă? întrebă Léon, cu buzele palide.

Marguerite surâse cu tristețe, spunând:

— Nu știți nimic. Se pare că aveți ochi cu care nu puteți vedea, ca și condamnații Psalmistului, și urechi ce nu pot auzi. Mi-e milă de dumneavoastră, domnule de Malevoy. Repet, nu atât pentru nefericirea dumneavoastră cât pentru profunda dumneavoastră orbire.

— Nu vă înțeleg, doamnă, spuse notarul.

— Vă cred. Îmi puteți spune măcar un singur lucru, pe care să-l fi înțeles de luni de zile încoace? Ce-ați găsit din ceea ce căutați de ani de zile? Spuneți!

— Un om, cel puțin! vorbi foarte încet Léon.

— Sunteți sigur? întrebă contesa, cu un dispreț în care se amesteca un fel de reproș afectuos. Și după cât timp l-ați găsit? Da, se întrerupse ea, pe acela l-ați găsit, e adevărat. Sunt de acord, sau mai degrabă a fost găsit de alții pentru dumneavoastră. La ce v-ar folosi? Este un învins, ca și dumneavoastră, și tot ca dumneavoastră, o victimă, dacă nu cumva e legat printr-un pact monstruos de cei care, ca și el, dau târcoale în jurul moștenirii de Clare.

Privirile lui Léon erau pline de întrebări.

— Acum înțelegeți și mai puțin, continuă Marguerite. Este, într-adevăr, greu de înțeles. Și totuși, chiar puterea dumneavoastră v-ar putea da cheia enigmei. N-ați făcut și dumneavoastră un târg înșelător cu cei mai cruzi persecutori pe care i-ați avut? N-ați fost și dumneavoastră, domnule de Malevoy, persoană publică, cu sarcini imense, una dintre marionetele mânuite de domnul Lecoq?

Ochii lui Léon încetară de a o mai privi în față.

— Totuși, sunteți un om cinstit, continuă Marguerite. Cred asta, sunt sigură. Pentru mine, cele mai bune amintiri sunt cele din tinerețe și vă judec așa cum v-am cunoscut în camera aceea mică, de la ultimul etaj al casei în care ne aflăm: mansarda de funcționar de gradul patru. Vedeți că am memorie bună, domnule Malevoy, și nu încerc să mă feresc de amintiri. V-am iubit — poate nu o iubire în sensul propriu al cuvântului: fetele bune, ca mine, cea de atunci, sunt mai degrabă prietene decât amante. Au timpul lor de școală și, cel puțin unele dintre ele, studiază viața, așa cum alții studiază dreptul sau medicina. Și când vremea școlii se sfârșește, aceste fete urcă — cel puțin unele din ele — și fac pasul acela uriaș, care trece pragul spre existența serioasă. De ce n-ar fi așa? Vreți să-mi răspundeți? Pentru că ceea ce-l lasă pe bărbat intact, ar pângări o femeie? De ce, venind din Purgatoriul care este acolo jos, în jurul Luxemburgului, ați avea numai dumneavoastră dreptul să ispășiți printr-o muncă permanentă, utilă sau glorioasă, râsul mândru din tinerețe?

Vorbea fără pasiune, după cum un avocat convins de o cauză bună pledează un proces dinainte câștigat.

Léon tăcea gânditor.

— Nu vă interesează, nu-i așa? Nu sunteți de părerea mea, pentru că sunteți bărbat și partizan al dogmelor pe care le-au stabilit bărbații. Dar vă simțiți amenințat prea de aproape pentru a discuta aceste puncte de morală speculativă. Pe mine mă interesează și mai puțin. Am spart barierele care mi se opuneau sau am trecut pe deasupra lor. Nu mă plâng de soarta femeilor. Cînd vor, femeile știu să întoarcă un argument și-și pun piciorul pe capul stăpânului lor. Mi-am luat libertatea de a acționa așa, domnule de Malevoy, și am reușit. Tocmai pentru că am urcat atât de drept și atât de sus am putut veni astăzi la dumneavoastră, să vă spun: „Dorința mea e să vă salvez."

— Să mă salvați! repetă Léon, mecanic.

— Ați ajuns mai jos decât credeam, rosti Marguerite, măsurându-l cu o privire cunoscătoare. Va fi probabil destul de greu.

Cum se pot explica astfel de lucruri? Sinceritatea are un parfum clar, cunoscut, pe care oamenii nu-l confundă și care atinge simultan inima și mintea. Ceea ce se desprindea din cuvintele și persoana Margueritei nu era doar sinceritate, ci mai mult decât atât: o convingere deplină, încredere evidentă. Ea era ca o statuie a Adevărului. În acest moment, Léon simțea cu o incredibilă violență, ca pe o axiomă indiscutabilă, superioritatea acestei femei. Din această cauză, credea în ea. De departe, se obișnuise să se teamă, fără a înceta să nutrească gândul de a o combate. De aproape, gândul de a lupta împotriva ei se topea, ca și teama. Totuși, în ce credea el? În bunătatea, în generozitatea ei, într-o întoarcere de neînchipuit la slăbiciunile trecutului? Nu, în nimic din toate astea. Ea spusese: „Vreau să te salvez.“, iar el credea pur și simplu în aceste cuvinte, fără să facă nici un efort mental pentru a descoperi gândul ascuns care le dictase.

Gândul ascuns era, pentru el, subînțeles. Îl accepta fără să-l cunoască și consimțea dinainte să profite de pe urma lui.

Oricât de jos ar fi ajuns, pentru a folosi chiar expresia Margueritei, era om de afaceri și-și închipuia că ar putea oricând discerne ce e bine și ce e rău în ceea ce va urma.

Mai trebuie oare să adăugăm că-i convenea mai mult să fie salvat de acest dușman, plătind un preț de camătă, decât să-și cumpere salvarea, suportând durerea de a o vedea pe Nita unită pe viață cu rivalul său?

După cum s-a putut înțelege până acum, dragostea lui Léon era foarte puțin exteriorizată, dar îi umplea tot sufletul. Nu vorbea niciodată despre ea. Rose era singura lui confidentă, o confidentă care îl ghicise. Dar de mulți ani, viața îi era condusă de această iubire mută, rușinată de ea însăși, conștientă de propria-i nebunie: una din acele iubiri care atunci cînd nu-l înalță pe om până la curajul eroic, îl micșorează tot mai mult, îl scufundă și-l ucid.

După o secundă de tăcere, Marguerite reîncepu:

— Dacă am iubit pe cineva în viața mea cu dragoste adevărată, acela nu sunteți dumneavoastră, ci celălalt: frumosul, admirabilul tânăr care a fost asasinat sub ferestrele mele. Vreau să-l salvez și pe el.

— Şi e uşor, vorbi Léon. Căsătoria cu prinţesa de Eppstein aranjează toate lucrurile.

Buzele contesei zâmbeau dispreţuitor.

— Vi se acordase un rol în povestea asta, nu-i aşa? întrebă ea.

— Da, răspunse Léon.

— Şi aţi acceptat rolul?

— Aproape.

Marguerite se sprijini de braţele fotoliului, aplecându-se în faţă.

— Ştiţi cât de frumoasă este sora dumneavoastră, spuse ea.

Léon se înroşi, coborându-şi privirea.

— Nu vă place să mă auziţi vorbind despre ea? Şi ce-aţi zice dacă aş face acest lucru pentru a-i oferi titlul de ducesă de Clare? Nu speraţi prea devreme, se întrerupse, văzând că Léon tresare. Ea este mândră, îndrăzneaţă, inteligentă... cum era cândva Léon de Malevoy. Dar sunt destule obstacole. Şi pentru asta nu pot să vă acord ajutorul decât în măsura în care serveşte şi intereselor mele.

— Sunt sigur că acesta e adevărul, gândi cu voce tare Léon. Nici nu pot spune cum vă cred!

— Pentru că, răspunse Marguerite pe un ton batjocoritor, înainte de a vă destăinui ceva, am trezit în dumneavoastră vechile speranţe. Aţi ghicit că va fi vorba despre prinţesa Nita de Clare.

— Adevărat, recunoscu Léon.

Ochii Margueritei sclipiră.

— Singurul lucru măreţ şi mândru, îndrăzneţ şi puternic, care a existat vreodată în sufletul dumneavoastră, vorbi ea, ridicându-se brusc, este această iubire. O iubire care-mi plăcea: în ea îl recunoşteam pe Buridanul meu nebun şi cutezător. De ce-aţi renunţat la ea?

— Pentru că nu puteam să sper, răspunse Léon cu voce joasă.

În timp ce vorbea, inima bătea să-i spargă pieptul.

— Şi de ce nu puteaţi spera?

— Pentru că sunt...

Nu îndrăzni să pronunțe cuvântul „notar“ — care, lucru de neînchipuit, prin acea putere stranie a banalelor prejudecăți, ajunge în anumite cazuri să rănească buzele ca o obscenitate.

— Notar! încheie, curajoasă, Marguerite.

Râse cu râsul ei cristalin și fermecător.

— E adevărat, reluă ea. Ar fi fost mai bine să fiți bandit. Era mai ușor de suportat.

Se întrerupse, pentru a adăuga cu seriozitate:

— Sunt departe de a vă acuza sora, domnule Léon. În locul ei, probabil că aș acționa la fel. Dar, credeți-mă, pornită așa cum e, să se amestece în această cumplită și încurcată afacere, i-ar trebui mai mult decât experiența și curajul unei fete de pension. Însă pentru mine n-ar însemna prea mult.

Ultimele cuvinte fură rostite aproape cu îngâmfare.

Apoi se lăsă pe spătarul fotoliului, spunând:

— Nu v-ați gândit niciodată, domnule Léon de Malevoy, că prințesa Nita de Eppstein s-ar putea să vă iubească cu o dragoste adevărată?

Léon sări în picioare, de parcă o mână de uriaș l-ar fi azvârlit de pe scaun.

— Doamnă! Doamnă! se bâlbâi el. Ah! Marguerite! Ce-ați spus?

— Am spus exact ceea ce ați auzit.

— Nu vă jucați cu așa ceva! strigă Léon, clătinându-se ca un om beat.

— Nu mă joc și adaug, sfârși Marguerite liniștită, că nu văd nici un impediment în calea acestei iubiri.

17 VERSIUNEA MARGUERITEI

Léon de Malevoy, copleșit de emoție, se lăsă să cadă înapoi, pe scaun și-și luă capul în mâini.

— Așadar, aveți să-mi cereți ceva cumplit? spuse el.

Contesa îl privi mirată, ca într-o discuție oarecare, unde surpriza se naște din te miri ce. Mirarea ei era surâzătoare.

— Biet Léon! spuse ea. Iar devii copil!

Apoi privirea i se schimbă.

— Nu mă cunoaşteţi, domnule Léon de Malevoy, zise ea cu o familiaritate duioasă. N-o să mă cunoaşteţi niciodată şi asta cu atât mai mult cu cât nici nu am chef sau nevoie să mă cunoaşteţi. Am fost ambiţioasă, poate încă mai sunt, dar cariera mea este trasată şi mă pot odihni. Nici prietenii, şi nici duşmanii nu mai pot face ceva. În acest moment, iată scopul meu: e atât de simplu şi naiv încât nu m-ar mira dacă ar stârni o oarecare neîncredere, din simplul motiv că de obicei nu sunt nici simplă, nici naivă. Vreau să salvez doi oameni, doi prieteni, doi amanţi — dacă vreţi — răzbunându-mă astfel pe alţi oameni, care mi-au căzut în dizgraţie. Hei, Buridane, căpitane! se întrerupse ea, cu o veselie aproape sinistră, psalmodiind obsedanta melopee pusă pe atunci în scenă în teatrele romantice. Sunt tot eu, Marguerite de Bourgogne — regina — şi e sărbătoarea de Lăsata Secului, la *Turnul din Nesle*, seniore! Dar fiţi liniştit, reluă ea, schimbând iarăşi tonul. Sena, slavă Domnului, nu curge pe sub toate balcoanele palatului de Clare, iar pârâiaşul de pe strada Grenelle nu e suficient de adânc pentru a aduce „multe cadavre". Totul se va petrece normal. Vă dăm cuvântul nostru regal.

Îşi mişcă mâna graţioasă şi albă, care în semiobscuritatea din interiorul cabinetului părea să răspândească o vagă lumină. În acelaşi timp, se lăsă pe spătarul fotoliului. Privind-o, Léon simţea un fel de teamă superstiţioasă, în care se strecurase o undă de speranţă febrilă. Acest joc, această glumă, aceste fragmente de proză teatrală, îl întorceau fără voie în epoca îndepărtată în care cea care se afla aici, în faţa lui, se bucura de o glorie nebună în cartierele plăcerilor zgomotoase, învăluindu-şi, ca nimeni alta, în strălucirea unei istorii false, splendorile tinereţii ei zbuciumate. O căuta pe Marguerite de Bourgogne din bulevardul Montparnasse şi nu o regăsea. Toate liniile îndrăzneţe ale acelei statui magnifice parcă se îndulciseră, pierzându-şi din contur. Poate că era efectul luminii nostalgice din biroul lui, dar nuanţele calde ale tenului ei păliseră şi acum păreau de fildeş. Doar părul, care-şi păstrase întreaga splendoare, părea prea des pentru figura ei mai subţiratică, resculptată în aceleaşi linii, ceva mai ample, dar mai fermecătoare.

Sigur, era efectul luminii crepusculare, atât de bine denumită „lumină falsă" și care, înșelând ochiul, crează uneori vedenii.

Dar putea fi și nesiguranța bolnăvicioasă în care înota mintea lui Léon.

Vedea în fața lui, încadrat de părul acela negru, un chip de fată, cu trăsături delicate și copilărești. Pentru el, iluzia atinsese supranaturalul. Era suficientă o privire a Margueritei, aruncată pe sub lungile-i gene, pentru a-l readuce la realitate.

— Ați întinerit, spuse el, în timp ce noi îmbătrânim.

Ea schiță un zâmbet mulțumit și cochet, care nu mai avea doar douăzeci de ani.

— Bine ai venit! îi spuse din vârful buzelor. Ne trezim oare, sărmane Léon? Iau asta ca pe o galanterie și ca pe o dovadă de prezență de spirit. E adevărat. Am întinerit. Iar acum putem discuta, domnule de Malevoy? Ar cam fi timpul.

Ultimele cuvinte fură pronunțate cu seriozitate, aproape cu duritate. Punctă cu degetul mapa cu mici dosare, pe care Léon le pusese în învelitoarea lor, în clipa când ea intrase.

— Ce-i asta? întrebă Marguerite.

— Invitația?... începu Léon.

— Nu, aceste notițe... Dar nu-mi răspundeți. Am citit de departe două-trei nume și știu ce este. V-ați dat foarte multă osteneală, știați? Sunt sigură că mi-ați putea spune întreaga istorie, veche și modernă, a familiei de Clare, începând de la Iacob al II-lea și până în zilele noastre. La urma urmei, nu este o poveste prea frumoasă și n-aș putea să jur că bunul duce, prieten al regelui Ludovic al XVIII-lea, a urcat de-a dreptul în rai. Acea femeie uitată de Dumnezeu, maica Françoise d'Assisi, este ca o doică de melodramă. Ce purta în conștiință, nu ne privește. Mi-e greu să cred că aș deveni o astfel de pustnică atunci când voi îmbătrâni, domnule de Malevoy. Ce fată fermecătoare e această Nita! Era destul de inteligentă pentru a mă cunoaște și a mă iubi, dacă nu i-ar fi fost strecurată neîncrederea față de mine. Păcat! Iar în ceea ce o privește pe acea madonă din ținuturile Delfinului, ducesa Tereza, despre ea am o părere cu totul personală. Nu admit prostia împinsă dincolo de anumite limite. Ducesa Tereza, în

mizeria aceea de casă din strada Sainte-Marguerite, cu cele 20.000 de franci în diamante și cu fiul ei, căruia i-a ascuns cu sfințenie numele tatălui... Nu credeți că e un roman de cel mai desăvârșit prost gust?

Léon obosise să-i mai urmărească firul gândurilor. Totuși, răspunse:

— Tocmai din acest motiv, eu am crežut-o.

— Bine, spuse contesa. Iată, în sfârșit, un dram de luciditate. Și eu am crezut-o, dar niciodată nu cred ceva o zi întreagă. Am și îndoieli. Acest roman, prost alcătuit, conține un număr prea mare de asemănări, strecurate cu prea mare abilitate. Nu credeți că această femeie sărmană, trecând peste toate, ar fi trebuit, totuși, să aibă o încredere nelimitată în buna credință a ilustrului cumnat? El a fost cel mai deștept: a murit în patul lui, cu titlurile sub pernă, cu banii în seif...

— Dar fiica lui? șopti Léon.

— Da! Nu te poți pricepe întotdeauna la toate. Fiica lui este pupila Margueritei Sadoulas și a lui Chrétien Joulou, „Bruta". Aveți un pic de sânge rece în acest moment, domnule de Malevoy...

— Am tot sângele rece necesar, doamnă.

— Cu atât mai bine pentru dumneavoastră. O să vedem.

Cu o mișcare bruscă, atinse parchetul cu picioarele ei mici și astfel sprijinită, își trase fotoliul mai aproape de birou.

— În ce sertar vă țineți pistoalele? întrebă încet, fixând asupra lui o privire directă și scrutătoare.

El surâse cu efort și spuse:

— Am o soră.

— Sunteți un copil mare, spuse ea, cu un fel de efuziune sentimentală. Deci v-ați gândit la așa ceva. Să muriți astfel... Așadar, am făcut bine că am venit. Vă repet că am venit ca prietenă, și am trăit destul de mult printre prieteni, ca să cunosc perfect valoarea acestui cuvânt. Nu aveți nevoie să vă folosiți pistoalele, decât cel mult așa cum i se cere unui bărbat: pentru a îndepărta un rival, într-o luptă deschisă.

Léon ridică spre ea o privire interogativă. Contesa zâmbi din nou și spuse cu nonșalanță:

— Nu se știe. Totul este posibil. În orice caz, veți fi singurul în măsură să judecați și veți acționa după cum veți crede de cuviință.

Își puse brațul pe colțul biroului și buclele-i dese îi acoperiră o parte din obrajii îmbujorați.

— Ați studiat mult timp, reluă ea, dar nu cunoașteți nimic în afara istoriei obișnuite și inutile, la îndemâna oricărui școlar. Păreți unul dintre acei premianți de la universitate, care se clatină și cad de la primul pas făcut în viața reală, după ce au ieșit de pe băncile Sorbonei, unde au primit zece bile albe, ce au făcut din ei licențiați sau doctori în științe. Vă amintiți acele pagini confuze și descurajante, care povesteau neroziile comise de succesorii lui Alexandru? Acest Lecoq era în felul lui un Alexandru, mai puțin puternic decât Colonelul, dar oricum foarte puternic. I-am cunoscut foarte bine pe amândoi și i-am apreciat. De când ei doi nu mai sunt aici, rețeaua întinsă, fondată de ei, se mișcă într-o totală debandadă. Acum domnesc locotenenții incapabili și orgolioși: vedeți că vă vorbesc deschis. Eu aparțineam asociației în vremea lui Lecoq. Sunt un „Frac Negru“, retrasă din afaceri. Nu-mi mulțumiți pentru această sinceritate. E lipsită de risc. Dacă mâine dimineață ați povesti oamenilor o astfel de năstrușnicie, până seara v-ați afla la balamuc.

— Nu-mi oferiți de fapt nici o informație, vorbi Léon, cu voce foarte joasă.

— Ca să vezi! exclamă amuzată Marguerite. Cunoașteți așadar niște fărâmituri din istoria reală? Din memoriile timpului, cum se spune. Atunci ați marcat față de mine un punct important, dar atenție! Copacul cunoașterii are fructe otrăvite. Cei doi slujbași noi și servitorul de o factură aparte, care veghează Luvrul dumneavoastră — biet rege păzit cu strășnicie — se află aici poate tocmai pentru că ați aflat prea multe. O să vă supun unui examen. Știți cumva cum a fost înjunghiat adversarul dumneavoastră, frumosul Buridan, deținător al celor 20.000 de franci?

— Da, răspunse Léon.

— Nu, rectifică Marguerite, pentru că dumneavoastră, om cinstit, aveți în fruntea slujbașilor pe unul dintre complicii acestui asasinat.

— Lettaneur! exclamă Léon. Se poate așa ceva?

— Totul e posibil. Dumneavoastră, care sunteți un om al legii, considerați că cel care cântă la orgă în timp ce sub

ferestrele sale se comite un asasinat, e complice la crimă? Am încă în urechi sunetul vocii lui Lettaneur, care cânta la cabaretul *Turnul din Nesle:*

„Să mergem!
Să bem!
Să ciocnim!
Și să dansăm!“

Toată agenția era acolo, cu excepția dumneavoastră.

— Pentru 20.000 de franci...

— Nici vorbă. Lecoq nu juca partide atât de modeste. Pentru șase milioane! Vă rog!

— Se știa deja că tânărul era moștenitorul de Clare?

— Tot ceea ce se putea afla, ghici sau surprinde era deja cunoscut domnului Lecoq.

— Asasinul era așadar domnul Lecoq... începu Léon.

— Nici vorbă, repetă Marguerite. Asasinul a fost Chrétien Joulou, conte de Bréhut de Clare, actual tutore al prințesei de Eppstein și soțul meu.

Pronunță aceste cuvinte cu un calm înspăimântător.

— Atunci dumneavoastră... se bâlbâi Léon. Dumnea voastră, Marguerite...

— Da, eu! Da, eu! repetă ea, cu voce tremurătoare, venită din adâncuri.

Se îndreptă cu o mișcare înceată și superbă — ea, cândva artista huiduită pe scenă. Și oare cine o huiduise odinioară? Își apropie mai tare scaunul și figura-i palidă intră în cercul de lumină de sub abajurul lămpii. Ochii îi străluceau, buzele îi fremătau.

— Da, eu! spuse pentru a doua oară. Dar trebuie să mă cunoașteți foarte bine, domnule Léon de Malevoy. Din acea seară eu am fost amanta lui Lecoq și soția lui Joulou. Sunt o făptură mizerabilă, dar nu un călău, ci o victimă... Așteptați, îl întrerupse pe Léon, care voia să vorbească. Sunt o victimă teribilă — să ne înțelegem — o victimă cum se întâlnește doar în dramele fatalității, în tragediile care impresionau popoarele antichității, victimă cu foc în ochi și cu șerpi în jurul frunții, victimă care-și schimbă numele în ultima clipă

a tragediei și care se numește Pedeapsa. Ascultați! Zăceam pe covor, în salonul meu, cu un căluș în gură, cu mâinile legate, când Roland a ieșit de la mine. Îl iubeam. Da, îl iubeam pe acest băiețandru, mândru ca un leu, gingaș ca o femeie... Ascultați, așadar, și nu căutați — nebun cum sunteți — nici în dreapta, nici în stânga. Merg drept pe drumul meu și spun singură tot. A ieșit de la mine. Dumnezeu îmi acordase o oră de iubire, de beție, de iertare. Prima și ultima oră: singura fericită din viața mea. Da, îl iubeam și mă iubea. Atunci au apărut ei: Lecoq, rece și urmărindu-și implacabil planul; Joulou, nefericit, beat de vin și de gelozie. Am fost maltratată și lovită. Joulou a purtat un timp semnul de la unghiile și dinții mei, Lecoq le-a păstrat pe ale lui până în ziua morții. L-am apărat pe Roland. Nu au trecut peste trupul meu, decât după ce mi-au sfâșiat sufletul. Cînd m-am trezit, am auzit de o parte strigătul de agonie, de partea cealaltă cântecul:

„Să mergem!
Să bem!
Să cântăm!
Să dansăm!“

Joulou s-a întors plin de sângele lui Roland, care-i țâșnise în plină figură. Domnule de Malevoy, Lecoq a murit ca lovit de trăsnet. Îmi îndurerase trupul și inima. Și Joulou m-a lovit la fel. Și el va muri.

Tăcu și își duse batista brodată la buze.

Léon se lăsase prins de această povestire, în care adevărul și minciuna, mărunțite și pisate în același mojar, formau acum un tot indivizibil.

— Domnul Inimă, întrebă el, după un timp de tăcere, după părerea dumneavoastră, este acel Roland, fiul ducesei Tereza?

— Da, răspunse ea, retrăgându-și batista, pe care se vedeau urmele clare și adânci ale dinților care o mușcaseră. Cel puțin, așa cred. Dar ce importanță mai are? Va fi duce de Clare. Ce rău vedeți în asta? Sora dumneavoastră ar putea deveni ducesă, dacă nu-și va ridica prea sus capul, făcând pe răzvrătita. Gândiți-vă la asta.

— Doamnă, obiectă Léon. Încă nu cunosc nimic din planul dumneavoastră.

— Planul îmi aparține în totalitate, replică dur Marguerite. Nu veți ști din el nici un cuvânt.

— Totuși...

— Destul! îl întrerupse ea. Cu mine nu se discută. Eu propun și mi se răspunde prin „Da“ sau „Nu“, asta-i tot!

Se ridică. El ținea fruntea sus, cu obrajii îmbujorați. Vru să vorbească, dar ea îi puse pe buze mâna, cu mănușa trasă pe jumătate. Surâdea.

— Nu mă supărați, notar nebun ce sunteți! spuse ea, cu un fel de veselie forțată. La urma urmei, sunt femeie și am nervii mei, ca oricare alta. Vorbind despre toate acestea, simt în mine un soi de sălbăticie. Planurile mele... Să nu vă pese de planurile mele... Sunt mari, sunt sigure, dar nu mă privesc decât pe mine. Am rupt relațiile cu acei subalterni răufăcători. Îi țin în mână, cum vă țin și pe dumneavoastră și pe mulți alții. La ieșirea din scenă, Lecoq mi-a lăsat o moștenire stranie și puternică, pe care el însuși o deținea de la acea enigmă vie, ce purta numele de Colonelul. Creștinii spun că sunt necunoscute căile Domnului. Presupunând că există o Providență, de ce nu ar alege o făptură ca mine, puternică și frumoasă, care să împartă recompensele și pedepsele? Această idee mă măgulește. Am și eu propriile-mi slăbiciuni, și cum ținta ambiției mele nu sunteți dumneavoastră, care vă aflați chiar departe de ea, pot fi imparțială în ce vă privește.

Termină să-și pună mănușile.

— Nu vi se cere nimic, să vă fie foarte clar. Și ar fi surprinzător ca cel care era cât pe-aci să se înece să-l întrebe pe salvatorul său cu ce drept a intrat în apă. Sunteți înecatul, iar eu salvatorul. Poate că dumneavoastră, ajutat de mine, sunteți mai aproape de mal decât vechiul dumneavoastră rival, domnul Inimă sau Roland de Clare, deși el mă interesează mai mult, din cauza unei amintiri sentimentale. I se va povesti și lui aproape tot ce ați auzit și dumneavoastră, fără ocolișuri sau reticențe, căci trebuie să vă mărturisesc, am în fața autorităților o poziție care mă poate pune la adăpost. Le

sunt utilă. Pentru că acest biet Roland a trăit într-o vâgăună și și-a petrecut întreaga existență într-un loc oarecare dintr-o altă lume, e posibil să reziste... Sunteți atât de sigur, de exemplu, că în acest moment el nu deține titlurile care vă lipsesc? Cît de puternic s-ar crede! Cît de obraznic ar putea deveni! Într-adevăr, în mâinile lui s-ar afla totul: dreptul și probele doveditoare. Ar fi prea mult pentru mine, domnule de Malevoy. Nu permit ca cineva să fie învingător fără mine. Atunci am fi obligați să-l ținem puțin cu capul scufundat sub apă, pentru a-i lăsa un timp de gândire, să vadă dacă-i mai bine să fie adus la mal sau lăsat să cadă în adâncuri. Ne-am înțeles bine?

— Mărturisesc... vru să spună Léon, care simțea că-și pierde cumpătul.

— Nu mărturisiți nimic, acționați. Toate mărturisirile sunt niște minciuni. Din două una: ori m-ați înțeles perfect, ori mă veți înțelege perfect după ce voi pleca. Apropo! zise ea neglijent, terminând de încheiat nasturii de la mănușă. Soțul meu vă va face o vizită, împreună cu Nita. Se simt foarte bine împreună. Prințesa e ținta unor amenințări misterioase și absolut teatrale. Dacă veți obține de la ea una dintre aceste afirmații: „Nu vă iubesc." ori „Îl iubesc pe Roland de Clare", atunci aruncați-vă o privire la asta!

Și azvârli pe masă un portofel mic, cu blazonul Stuart Fitz-Roy. Léon o privi cu gura căscată.

— Oare vreodată?... spuse cu voce ștrangulată. Oare prințesa a spus vreodată...

— Aruncați o privire! repetă Marguerite, cu un zâmbet plin de promisiuni. Vă rog. Defectul dumneavoastră nu mai este îndrăzneala, ca pe vremuri. Biet Léon! Mi s-a făcut aproape milă să vă găsesc atât de zdrobit. Uitați-vă. Poate vă amintiți că i-ați scris prințesei.

— Ah! exclamă Léon. Niște scrisori nechibzuite, pe care le regret... și pe care probabil că ea le-a distrus cu dispreț.

Marguerite îi râse în nas din toată inima și-i repetă de încă două ori:

— Uitaţi-vă! Uitaţi-vă! Acest portofel este o amintire de familie, care i-a aparţinut mamei Nitei, apoi surorii ei, moartă atât de tânără. În astfel de relicve nu se păstrează decât lucruri preţioase. Asta e! se întrerupse ea, întinzându-i mâna. Mai am multe de făcut în seara asta, înainte de a mă duce la culcare. Mi-a mai rămas ceva să vă spun? Ah, sigur! Ce zăpăcită sunt! Am fost însărcinată de către stăpânii şi seniorii mei, pe care, slavă Domnului, îi conduc ca pe o trupă de marionete, să vă spun că miercuri, a doua zi după bal, vi se vor cere titlurile. Eu am obţinut acest răgaz. Motivul e simplu: pentru mine şi prin mine, în noaptea de marţi spre miercuri, se va da sentinţa definitivă în cazul dumneavoastră. Veţi fi învingător împreună cu mine sau învins de unul singur. Asta e tot! Deci, pe marţi, domnule de Malevoy. S-o aduceţi şi pe fermecătoarea dumneavoastră soră... Şi uitaţi-vă în portofel! Uitaţi-vă!

Acesta fu ultimul ei cuvânt. Trecu pragul, salutându-l zâmbitoare. Rămas singur, Léon deschise portofelul cu o grabă febrilă. Părea chiar mai important decât nevoia de a reflecta la această discuţie tulburătoare. Portofelul îi aparţinea prinţesei Nita: nu era nici o îndoială. Conţinea diverse memento-uri intime ale tinerei: tot felul de nimicuri, adrese de croitorese, promisiuni de contradansuri. Nu numai că acest carnet îi aparţinea categoric Nitei dar era chiar agenda zilnică a fetei. Două-trei fapte fără însemnătate purtau data zilei anterioare, între care creionul Nitei scrisese aceste şase cuvinte: „Léon are nevoie să mă vadă.“ Léon! Ce tare-i bătea inima! Dar fu cu totul altceva când apăsă pe butonul buzunăraşului lateral, pe care era înscris cu litere aurite cuvântul: *Suvenir*. Acolo se găseau cinci scrisori ale lui Léon, scrisorile pe care le socotise nechibzuite. Cinci! Le numără. Scotocindu-şi memoria, nu-şi amintea să-i fi scris şi altele. Erau îngălbenite de timp şi păreau a fi fost recitite de nenumărate ori. Léon îşi apăsă inima cu mâna. Avea o senzaţie de leşin.

În timpul acesta, doamna contesă de Bréhut de Clare săltă cu un pas uşor şi vesel pe treapta trăsurii. Această întrevedere

părea s-o fi întinerit și mai mult, ceea ce-i sporise buna dispoziție. Într-adevăr, se simțea ușoară ca fulgul. Spuse valetului, care coborâse să-i aștepte ordinele:

— La maestrul coafor din strada Richelieu!

Și caleașca porni, legănând ușor grațioasa făptură, tolănită comod într-un colțișor. Lumina felinarelor și întunericul nopții alunecau pe rând peste zâmbetul ei delicat. Căci Marguerite surâdea, deși acum era singură și nimeni nu încerca să citească ce-i scria pe figură. Surâdea.

La maestrul coafor din strada Richelieu ea comandă, tot surâzând, o perucă blondă, cu plete lungi, de o nuanță anumită și deosebită, pentru care oferi un eșantion: o buclă moale și mătăsoasă, pe care o purta în cea mai frumoasă bomboniera din email, în care contesa nu pusese niciodată zaharicale.

Aici, la salonul de coafură, ea nu era contesă, ci o clientă oarecare, căci în loc să dea adresa palatului de Clare, spuse:

— Voi veni chiar eu să ridic comanda. Am nevoie de ea pentru luni. Înțelegeți? Absolută nevoie.

Și tot surâzând, îi spuse valetului, în timp ce urca în caleașcă:

— La doamna Bertrand, croitoreasa! Ca să intri la ea, trebuie să aștepți zece luni dintr-un an. E mai bună în meseria ei decât marele maestru din strada Richelieu în a lui.

Ea le îmbrăca pe doamna contesă și pe prințesa de Eppstein. Contesa își comandase costumul de bal din timp. Venea să-l vadă, era foarte firesc. Un costum năucitor, în care se ghiceau excentricitățile modei din prezent: era vorba de un *munte Vezuviu*, și credeți-mă că vulcanul fusese copiat fidel, în plină erupție: cu saten, dantele, catifea și rubine. Era exact ca în realitate și-ți venea să fugi, ca să scapi de lavă. Existau multe talente în vremea lui Ludovic-Filip.

Vulcanul era pe drumul cel bun. *Mergea bine*. După ce inspectă craterul, contesa vru să vadă și toaleta Nitei. Ce era mai firesc și de data aceasta? Nita ar fi trebuit să apară la balul de la palatul de Clare costumată în *nor de vară*. Vi se pare drăguță ideea? Doamna Bertrand imaginase încă o capodoperă.

Văzând acest „nor de vară“, v-ați fi simțit cuprinși de plăceri vaporoase. Contesa îl admiră și pe acesta, lăudându-l cu voce tare. Îl examină pe toate părțile, piesă cu piesă, atât de bine, că ar fi trebuit să-l știe pe de rost, ca un copil care recită o fabulă a minunatului La Fontaine.

Așa și era, dovadă faptul că părăsind atelierul doamnei Bertrand, contesa ordonă să fie condusă la atelierul nu mai puțin celebru al domnișoarei Valentine, o altă mare croitoreasă, la care se aștepta un răstimp de zece luni și jumătate din an. Doamna Bertrand era un ac nobil. Foarfeca domnișoarei Valentine se adaptase ideilor mai tinere de pe Chaussée d'Antin: asta era singura diferență.

Contesa îi comandă domnișoarei Valentine un *nor de vară*, asemănător cu cel al Nitei, dar perfect asemănător. Domnișoara Valentine, cu creionul în mână, ascultă descrierea elocventă, din care nu lipsea nici un detaliu, nici o panglică, nici o garnitură. „Norul de vară“ fu promis pentru marți dimineața, cu orice preț.

Astfel, contesa surâse iar, mai încântată ca oricând, reluându-și locul căldicel din caleașcă.

— Strada Mont-Thabor! porunci ea.

Pe strada Mont-Thabor, la numărul 5, locuia vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, acel napolitan din fildeș și abanos, căruia îi plăceau atât de mult tablourile domnului Inimă.

18 INTERIORUL BUNULUI JAFFRET

Era acea faimoasă zi de marți, 3 ianuarie, ziua balului mascat de la palatul de Clare. Petrecerea începea la Paris și promitea să fie de o veselie nebună. Era un an al „ghiveciurilor însuflețite“ — de curând reluate la teatrul Porte-Saint-Martin, ca și *Turnul din Nesle*, și cu același succes. Ce an fericit! Ce poezie fără seamăn! Și cât spirit la acest popor! Mai ales pepenii și vinetele! Ați văzut

vreodată ceva mai hazliu? Pe străzi nu se mai întâlneau Buridani. Sigur că nu: Evul Mediu murise deja, lăsând în urmă acea siluetă măreață, turnurile duble și pătrate ale catedralei Notre-Dame, singura rămasă dintre atâtea ogive.

Această catedrală a fost construită din materiale nemuritoare: granit pentru arhitect, bronz pentru poet, în așa fel încât celor din acest secol le apare în același timp ca bazilică și poem, ca un mândru memento al pasiunilor artistice, stârnite pentru o clipă, ca apoi să moară. Eu unul îl prefer pe Buridan în locul sparanghelului. Dar Doamne! Cît de hazlii sunt domnișoarele la braț cu niște salate ! Și conopidele, și anghinarele, și napii, putere divină! E posibil ca o nație, una singură, să cuprindă în ea tot umorul din univers? Ce succes are întotdeauna fasolea verde! Mai ales cea de Soissons! Și cartofii — ce bolnavi interesanți! Și lintea, și ceapa! Toate, toate! Să lăudăm Providența, care ne-a făcut să aparținem acestei vetre strămoșești de o ireproșabilă inteligență!

Căci la anul va urma altceva și peste doi ani iar altceva: ceva întotdeauna politicos, ceva întotdeauna delicat, întotdeauna demn de Paris, „inima și creierul lumii"!

Deci era 3 ianuarie 1843, ora cinci, la căderea serii. Vechea și micuța stradă din cartierul Sorbonei urca, solitară și tristă, printre casa cea nouă a bunului Jaffret și cocioaba antică în care înflorea atelierul Inimă-de-Oțel.

Casa bunului Jaffret era neobișnuit de luminată. S-ar fi zis că păsărelele, gonite din salonul lor, se reuniseră în camera din spate, pentru o ocazie solemnă. Bunul Jaffret nu era un om risipitor, dar oferea din când în când prietenilor și asociaților mici dineuri rafinate, despre care se vorbea elogios.

Dimpotrivă, de cealaltă parte a străzii, casa Inimă-de-Oțel era cufundată într-un întuneric de nepătruns. Nu exista nici o luminiță la ferestrele atelierului.

Doi culegători de hârtii și haine vechi se întâlniră chiar în fața ușii atelierului, sub un felinar ce tocmai se aprindea: doi gunoieri clasici, îmbrăcați în zdrențe soioase și purtându-și coșul lor de răchită, bastoanele pentru hârtii și felinarele. Hainele lor, la fel de rupte și uzate, aveau însă proveniență diametral opusă. Unul purta o bluză de muncitor; celălalt era

îmbrăcat cu o vechitură care nu mai amintea prin nimic de paltonul din stofă neagră de odinioară.

Omul în bluzon urca strada, fredonând un cuplet filozofic; cel cu paltonul negru ieşea din casa lui Jaffret, mormăind nemulţumit şi cu capul plecat.

Se salutară cât se poate de curtenitor şi omul cu paltonul negru, privindu-şi colegul, spuse:

— Ia te uită! Un coleg pe care nu-l cunosc! Noroc, frate!

— Noroc! Noroc! răspunse omul cu haină. Cum te numeşti, bătrâne?

— Nu-s aşa bătrân ca dumneata, să ştii! ripostă paltonul negru, îndreptându-şi mijlocul deşelat.

— Ai dreptate, frate, eşti dărâmat, dar nu bătrân. Numele meu e Tourot.

Cel care era pe vremuri cu coana Teodora!

— Eu mă numesc Deban şi am avut cândva cai şi trăsuri.

— Asta se vede din primul foc, răspunse Tourot.

— Nu-i aşa, frate? Am încă ţinută şi vorbesc franceza ca un domn.

— Nu de asta, replică Tourot cu răceală.

— Atunci de ce?

— Pentru că, declară Tourot, nu eşti aşa curat ca cei născuţi pentru meseria asta.

În loc să se supere, paltonul negru începu să râdă.

— Îmi dai o priză de tutun? întrebă el.

— Ori de câte ori doreşti, răspunse Tourot cu nobleţe. Sunt mulţi cei cărora nu le plac marchizii, notarii şi alţii ca ei, dar mie mi-e tot una. Şi coana Teodora era portăreasă. Mulţi ajung să facă meseria asta fin'că i-a lovit nenorocirea.

Îi întinse celuilalt o pungă de tutun din cale afară de jegoasă.

Maestrul Deban, predecesorul lui Léon Malevoy, îşi băgă degetele în ea şi-şi umplu pipa cu satisfacţie.

— M-ai atins în plin, frate! spuse el. Am trecut prin multe necazuri şi lumea-i fără obraz. Am fost să cer zece parale unui fost slujbaş de-al meu, care avea doar gradul trei, şi el m-a dat afară.

— S-au mai văzut de-alde astea, observă Tourot. Coana Teodora nu-i întreba nimic pe locatarii ei. Nu trebuie să te adresezi persoanelor pe care le-ai avut în subordine.

Se așeză pe una din bornele de lângă portalul atelierului. Deban o ocupă pe cealaltă. Tourot își scutură pipa și reluă:

— Nu-mi place să aprind de la felinare. Se simte mirosul de ulei. Ai avut deci trei slujbași în vremuri mai bune?

— Opt! Și toți sunt bine situați acum. Dumneata ești om cinstit?

Vorbise în zeflemea.

Tourot, care-și aprinsese pipa, se întoarse spre el cu o figură candidă.

— Aprinde repede, frate, spuse el. Sunt grăbit. De la notari scoți multe când ajung în halul ăsta! Dar oricum, să fim cu băgare de seamă!

Și imediat ce aprinse pipa paltonului negru, Tourot părăsi borna și atingându-și politicos pălăria ponosită, spuse:

— La revedere, omule. Da, sunt cinstit.

Deban ridică din umeri.

Tourot urcă spre Sorbona, bodogănind:

— Bine spunea coana Teodora: uite cine distruge societatea! Foștii marchizi, foștii notari, foștii împuterniciți, ce mai! Toți nespălații și sforarii!

Deban își spunea:

— Dacă aș avea măcar un bănuț, aș trage o partidă la Marmelat, în strada Homme Armé, și-aș câștiga la sigur. Dacă aș câștiga la Marmelat, aș cumpăra niște vechituri de la Temple și aș păstra șase franci, ca să merg la coana Cocarde, pe colina Sainte-Geneviève, unde iar aș câștiga. Atunci m-aș îmbrăca în ținută de gală, cu cămașă și ghete și aș păstra cincizeci de franci, ca să merg în strada Dauphine numărul 7. Aș avea de acolo o mie de franci. Aș merge la Hombourg. Toți ar spune: „Iată-l pe Deban, fiul celui Adevărat!“, „Bună ziua, Deban!“, „Cum îți merge, Deban?“. „Mie? Bine, dar vouă?“ „O sută de franci pe roșu!“ „Câștigat!“ „Dublu!“ „Câștigat!“ „Întotdeauna a avut noroc Deban ăsta.“ „Dublu!“ „Câștigat iar!“ „Ne cinstești cu o masă, Deban?“ „Dublu!“, „Câștigat!“ „Ia te uită, de patru ori la rând roșu! Schimbă,

Deban! Nu, e ca un făcut!" „Dublu!" „Câştigat!" „Schimbă odată, zevzecule!" „Dublu! Ah! Asta-i ideea mea! Câştigat!" „Are un noroc chior!" „Dublu! Dublu!" „Câştigat! Câştigat!" Roşul trece, trece, trece. Îmi place roşul, asta e! E ideea mea fixă! Ce ziceţi, s-a mărit grămada la mine, nu? Uite cum o mângâie crupierul cu crosa. „Cît reprezintă, domnule Deban?" „Ştiţi matematică, domnule Totivain? Cinci sute de franci miză, de zece ori roşu. Socotiţi! Cincizeci şi una de mii patru sute de franci!". Ei se consultă, eu sunt calm. Jocurile sunt făcute. Haideţi, din nou roşu! Sunt o sută două mii opt sute franci. „Sluga! Sunt generos. Casa face nazuri. Cum doriţi! Cine-mi vinde un chimir, să-mi pun banii? Plătesc şi zece ludovici, chiar dacă valorează numai zece franci. Am onoarea să vă salut. Mâine o luăm de la capăt."

Scoase o zdreanţă veche, pe care o păstra pentru a-şi şterge sudoarea de pe obrazul contractat.

— Ar merge totul de la sine, dacă aş avea paraua, dar tocmai ea îmi lipseşte! spuse descurajat. Hei, tu de acolo! se întrerupse, văzând un domn foarte îngrijit, care se pregătea să bată la uşa lui Jaffret. Moynier, tu mi-ai fost curier. Dacă mi-ai împrumuta zece parale, ţi-aş înapoia o mie de franci.

Moynier împinse uşa şi fugi de parcă l-ar fi văzut pe dracul.

Alte două persoane urcau strada.

— Hei, voi de acolo! Aţi fost nişte umili funcţionari în biroul meu! Rebeuf şi Nivert! Cinci parale fiecare, ca să facă împreună bănuţul care-mi trebuie!

— Vezi-ţi de drum, omule, nu te cunoaştem!

O trăsură dădea colţul străzii Mathurins. În trecere, fostul notar recunoscu prin portieră chipul înfloritor al regelui Comayrol.

— Deci vin toţi în seara asta! bombăni el. Precis se întâmplă ceva!

Învins şi descurajat, dădu să plece, când pe pavaj se rostogoli o monedă de o sută de parale.

— Pe toţi dracii! spuse Comayrol. Du-te şi bea în sănătatea noastră, tâmpit bătrân! În seara asta o să câştigăm trei milioane cu ce-ai lăsat tu pe fundul paharului.

Poate că nefericitul auzise. În orice caz, îngenunche în noroi ca să ridice moneda de o sută de parale, după care fugi, dar nu să-i bea. Cealaltă poftă era mai presantă. Fugi la Marmelat, în strada Homme Armé, ca să înceapă un joc prăpădit de cărți, cu o încăpățânare feroce. Nereușind să câștige, nu mai putu să meargă la văduva Cocarde, care ținea ruleta săracilor în strada Montagne, unde era obligatorie o miză minimă de zece centime.

Pierduse cei cinci franci, până la ultimul bănuț. Își petrecu noaptea pe caldarâmul străzii, falimentând în vis una după alta diverse bănci din Germania.

În acest timp, Moynier-curierul, domnii Rebeuf și Nivert, umili funcționari, și regele Comayrol — toți foști slujbași la agenția Deban și actuali membri ai „consiliului de supraveghere" — se reuniseră în jurul unei mese pline de bunătăți, servită de bunul Jaffret, colegul lor. Scena amintea întrucâtva petrecerea de Lăsata Secului, de la *Turnul din Nesle;* totuși lipsea un mare număr de convivi, și încă dintre cei mai importanți: mai întâi domnul Beaufils, care le vorbise atât de ispititor despre casa „Lecoq & Comp"; Urbain-Auguste Lettaneur; Joulou zis „Bruta" și Marguerite de Bourgogne. În schimb, aveau un membru nou: acel devotat doctor în medicină, domnul Samuel, pe care l-am văzut la biata Tereza, în primele pagini ale povestirii de față: cel care luase cu el cele două monede de câte patruzeci de franci, lăsate de confratele său, Abel Lenoir.

La Jaffret se mânca foarte bine, se bea vin bun și se discuta cu înțelepciune. Era o casă serioasă, unde nu apăreau niciodată dame, decât în cazul când contesa binevoia să onoreze aceste reuniuni cu augusta-i prezență. Aici totul era calm și liniștit. Secretarii vorbeau în șoaptă și mergeau în vârful picioarelor, fiind angajați cu condiția să nu sperie păsărelele.

După masă, convivii trebuiau să se despartă și să meargă să-și ia costumele pentru balul dat la palatul de Clare.

Făceau parte din acel element eterogen care strica impresia în saloanele contesei sau, mai degrabă, ei erau elementul însuși.

— Domnilor și dragi colegi, zise Comayrol la desert, după ce spuseră servitorilor să iasă. Jaffret și cu mine ne-am gândit că ar fi oportun să ne reunim înaintea balului de la palatul de Clare, unde contesa s-ar putea să ne întrebe pe fiecare câte ceva, în mod separat. Este capabilă de una ca asta. În această privință, cred că suntem cu toții de aceeași părere.

— Foarte capabilă! accentuă doctorul Samuel, care-și păstra aerul prăpădit, în ciuda hainelor elegante. Nu sunt deloc mulțumit de sănătatea contelui. Deloc mulțumit. E la pământ!

Toată lumea din jurul mesei zâmbi, și Rebeuf, uzând de dreptul ștrengarilor parizieni de a fi ușuratici și bârfitori până la șaptezeci de ani, șopti:

— Sărmana Brută! I-au ajuns zece ani de când e primul soț!

Jaffret ceru liniște, cu un gest blând și grav.

— Nu suntem aici ca să ne batem gura de pomană, declară solemn. Situația devine încordată și se zăresc nori la orizont.

Fostul curier Moynier aruncă în Jaffret cu un cocoloș de pâine. Îi plăcea acest stil direct. Comayrol reluă, fericit că putea ține un discurs.

— Prea capabilă, domnilor și scumpi colegi! Mă refer la contesă. Tinde să ia printre noi o poziție care seamănă ca două picături de apă cu dictatura. Departe de mine gândul că nu ne-ar fi de folos. A realizat visul acelui om eminent care ne-a lăsat niște amintiri de neșters, domnul Lecoq...

— A fost un mare șmecher, acest Lecoq! îl întrerupse Nivert, care-și cam luase nasul la purtare. Spune-ne în două cuvinte, Comayrol, și să lăsăm morții în pace!

— Pe toți dracii! exclamă fostul șef al slujbașilor. Crezi că vorbesc doar pentru tine? Sunt aici oameni cu gust, care vor să mă asculte. Iată adevărul. Am reușit cu toții o afacere frumușică. Putem spune că avem în mână cele trei milioane. Asociațiile prea mari nu sunt bune de nimic: se strecoară în ele tot felul de indivizi, care trag spre Prefectură. Bineînțeles că nu acuz pe nimeni, dar aș vrea să ies din joc cu acest patrimoniu drăgălaș!

— Cîștigat cinstit! adăugă Jaffret. Îndrăznesc să afirm că prietenul și colegul nostru Comayrol a exprimat părerea generală.

— Ei, bine! urmă acesta, strecurându-și mâna dreaptă pe sub reverul fracului, conform obiceiului parlamentarilor care cuvântează la tribună. Marguerite Sadoulas vrea să ne vâre bețe în roate. Am numeroase dovezi, printre care aș menționa doar trei fapte: 1. întreține relații cu Léon Malevoy; 2. l-a trimis pe Annibal al ei la domnul Inimă; 3. i-a ordonat doctorului Samuel, aici de față, să nu-l recunoască pe așa-zisul domn Inimă ca fiind fiul doamnei Tereza, în cazul când ar fi necesară o confruntare judiciară.

— Pot să confirm doar autenticitatea acestei ultime afirmații, spuse doctorul.

— Este lucrul cel mai important! exclamă Comayrol. Într-adevăr, domnilor și scumpi colegi, dacă tratăm cu acest domn Inimă, despre care vă voi vorbi imediat, căci a pus capăt șovăielilor și urmează să se decidă chiar în această seară... dacă, spuneam, tratăm cu acest tânăr, trebuie ca el să fie ducele de Clare. Fără asta, cum ne-ar putea da banii?

— Bine gândit! se auzi din toate părțile.

— Cinstea în negocieri, continuă Comayrol, e singurul lucru pe care-l cunosc și-l accept. Vindem o poziție, poziția trebuie „livrată". Vă întreb pentru care motiv Marguerite vrea ca acest om să nu fie recunoscut? N-o să terminăm niciodată cu ascunzișurile și ferelile astea prostești? Vom rămâne oare definitiv prinși în această pânză de păianjen?

— Până când, Catilina?... rosti Rebeuf, care ajunsese cândva până în anul trei la colegiul Rollin.

— Nu-i de râs, la naiba! Femeia asta ne sapă și vom cădea în groapă cu capul înainte. Propun să declarăm că asociația e în pericol.

— La vot! îl susținu bunul Jaffret.

Avu loc scrutinul. La Fontaine ne-a povestit cum e cu îndrăzneala șoarecilor în lipsa pisicii. În unanimitate, moțiunea lui Comayrol fu acceptată.

— Domnilor și scumpi colegi! spuse fostul șef al slujbașilor. Prin vot am făcut un mare pas înainte. Acum să aprofundăm lucrurile. Marguerite are talent, nimeni nu neagă acest lucru. Îmi imaginez chiar că Toulonnais l'Amitié i-a transmis unele trucuri. Treceți, vă rog, peste această expresie vulgară. Dar nu-i un motiv pentru a ne lăsa manipulați. Dacă ea ne trage de urechi și noi putem s-o strângem de gât. Până și Lecoq ne-a spus-o, cu zece ani în urmă, când pierdusem orice nădejde: un grup de tineri care au fost martorii unei crime și nu sunt nici surzi, nici muți, nici orbi, nu sunt niciodată de disprețuit. Omul care ar fi trebuit să plătească pentru crima din strada Campagne Première nu e încă la închisoare. Prescripția mai are mult până să ajungă la termen, iar justiția încă pândește... Înțelegeți?

În jurul mesei nu mai râdea nimeni: bunul Jaffret arunca priviri în toate părțile; până și Comayrol, fără să-și dea seama, vorbea în șoaptă.

— Poate am luat-o prea pe ocolite, iubiții mei, reluă el sub formă de scuză. Fiecare din noi știe că m-aș lăsa tăiat în bucățele pentru draga noastră contesă, dar în fine, când ești atacat și ai arme, măcar te prefaci că vrei să le folosești. Marguerite vrea să ia totul, vă spun eu, și să ne lase să cădem în cursă, dincolo de orice târg. Îi cunosc caracterul. Cea de-a doua moțiune este aceasta: propun ca agenția Deban să nu stea ca o curcă plouată. Pe toți dracii, spuneți și voi. În noaptea asta am putea să asociem fermitatea cu prudența și să ne arătăm puțin colții!

— Să-i arătăm de-a binelea! strigă Moynier. Contesa e doar o femeie!

— Treizeci și doi de colți, agenție Deban! îl sprijini Rebeuf. Și încă ascuțiți!

— Sugerând ceva în legătură cu „primul soț"... insinuă bunul Jaffret.

— Doctorul Samuel ar trebui să știe câte ceva despre boala lui Joulou... începu Nivert.

— Stop! ordonă Comayrol. „Bruta" nu ne interesează. Este o căsnicie, să nu ne băgăm degetul între copac și scoarță.

Cel mult, aș putea permite o aluzie delicată, pentru că Joulou trăiește încă și pentru că n-o putem înfunda pe această șmecheră de Marguerite cu un păcat minor, care n-a fost încă pe de-a întregul comis. Jaffret, dragule, fă-ne cinstea să ne conduci în salon: o să ne continuăm discuția la o cafea.

Se ridicară și se grupară înainte de a păși pragul: pe chipuri li se întipărise o hotărâre bărbătească. Ah, cu siguranță că în acel moment agenția Deban nu se temea de nimic.

Totuși, regele Comayrol, care trecu primul pragul salonului, făcu un salt în lături, de parcă l-ar fi văzut pe dracul. Bunul Jaffret, care venea în spatele lui, scoase un țipăt ușor. Ceilalți — doctorul Samuel, Moynier, Rebeuf și Nivert — își arătară fiecare în felul lui surpriza, care aproape că le făcea rău.

Această Marguerite era o stăpână uluitoare.

Fiecare luă un aer slugarnic și zâmbitor.

Totuși, nu era Marguerite în persoană, ci doar valetul ei.

În familiile prea numeroase, în care oamenii se înghesuie ca să aibă loc, se întâmplă frecvent ca anumite obiecte de mobilier să fie așezate anapoda. Astfel, fiecare a putut vedea un pat într-un salon sau un birou într-o sufragerie. Aceste semne nu displac, dimpotrivă, inspiră un oarecare interes, pentru că vorbesc despre fecunditate în căsnicie, ceea ce reprezintă întotdeauna un semn de modestă fericire.

Bunul Jaffret nu se căsătorise niciodată, totuși avea o familie numeroasă: păsărelele, care-l obligau să se restrângă.

Principalul mobilier din salonul lui era un seif. Un seif imens, fabricat de „Berthier & Comp.“, făcut tot din fier și parcă surprins că se afla în mijlocul acestui apartament strâmt, dar destul de luxos: curățel, perfect înscris în liniile modei anului, seiful tocmai ieșise din prăvălioara de pe strada Cléry și avea un aspect cât se poate de burghez.

Sfântul acaju dispare de pe piață, pierzându-și ultimele raze ale vechii sale aureole. Acum se lucrează în palisandru, că e ieftin. Rezultatul sunt niște obiecte de o urâțenie pretențioasă, pe care Parisul o adoră cu frenezie. Salonul lui Jaffret era din lemn de trandafir și fusese cumpărat la un

preţ destul de convenabil. Văzându-l, oricine ar fi putut să crape de necaz.

Lemnul de trandafir! Această încântătoare floare a luxului! Acum se lucrează în lemn de trandafir cu rabat şi este ceva cumplit de hidos.

Dar amintiţi-vă că vorbeam de acest seif, care valora el singur de trei-patru ori cât lemnul de trandafir, decorând şi mobilând salonul bine aranjat al bunului Jaffret.

Aceia dintre cititorii noştri care cunosc primul episod din „Fracurile Negre" l-ar recunoaşte de la prima privire. Era un seif celebru: o relicvă. Conţinuse sume inimaginabile. Trecuse prin focurile Curţii cu Juri: avusese biografia consemnată în jurnale, omorâse un om, tăindu-i gâtul la fel de uşor ca ascuţişul cuţitului de ghilotină.

Nu era un seif oarecare. Fusese legat printr-un fel de lanţ miraculos de destinul acelui Lecoq, care pentru a face rău, cheltuise mai multă inteligenţă şi mai multă voinţă decât ar fi trebuit pentru a-şi face o glorie cinstită şi durabilă.

E un lucru straniu şi totuşi obişnuit. Mulţi nu vor să înţeleagă faptul că răul cere de o sută de ori mai mult efort decât binele şi că orice efort în scopul de a face rău aduce de o sută de ori mai puţin decât un efort identic, direcţionat în bine.

Acesta era faimosul seif în care Toulonnais l'Amitié închisese cinci milioane de bancnote false şi care, mai târziu, cu cele două închizători tăioase ale sale, îl decapitase pe acelaşi Toulonnais l'Amitié.

Bunul Jaffret era mare amator de astfel de lucruri, atunci când le putea căpăta fără să-şi strice socotelile: la vânzarea obiectelor ce-i aparţinuseră baronului Schwartz îşi adjudecase seiful celebrului bancher, la un preţ de nimic.

Acum, seiful conţinea alte milioane — sau cel puţin, titluri reprezentând milioane — căci în el fuseseră puse cele trei acte, pe care Tereza voise să le cumpere odinioară la preţul de 20.000 de franci şi care-i lipseau maestrului Malevoy: actul de naştere, actul de căsătorie şi actul de deces al lui Raymond, duce de Clare, la care se adăugaseră actul de naştere al lui Roland şi cel de deces al Terezei.

Lângă acest seif, în picioare, aplecat în față, pentru a examina închizătoarea, se afla bărbatul care schimbase dintr-o dată, doar prin simpla-i prezență, îndrăzneala de pe chipurile celorlalți în slugărnicie.

Este vorba despre vicontele Annibal de Gioja, din marchizii Pallante, pe care l-am numit, poate puțin cam exagerat, valetul Margueritei Sadoulas.

La intrarea celor din agenția Deban, nu se deranjă deloc. Dar la primul cuvânt al lui Comayrol, care bâlbâi o întrebare însoțită de scuze, își îndreptă silueta, ușor feminină, și-și aruncă pe spate pletele negre și mătăsoase.

— Mă uitam la asta, spuse el. E o lucrătură solidă. Salut, iubiților! N-am vrut să vă stric desertul, dar nici nu puteam să stau pe stradă. Nouă, napolitanilor, nu ne place frigul. Atunci m-am prezentat și am fost lăsat să intru. Cum vă merge?

— Aduceți vreun mesaj de la contesă? bâigui regele Comayrol, mai fâstâcit ca un școlar prins pe picior greșit.

— Da, scumpul meu, răspunse vicontele Annibal, accentuînd din acest moment fiecare cuvânt. Am venit să vă spun să fiți pregătiți pentru orice. *În noaptea asta*, la palatul de Clare, *se va lumina de ziuă.*

19 BUNUL JAFFRET ADOARME

Comayrol încercă să zâmbească, dar era foarte palid; bunul Jaffret tremura de-a binelea, ceilalți suportau, fiecare după puteri, lovitura care le tulbura buna digestie.

Imaginați-vă un recrut care a fost lăsat la vatră timp de șase ani și care s-ar vedea brusc chemat la luptă în cea de-a trei sute șaizeci și cincea zi a celui de-al șaselea an.

În realitate, toate aceste lucruri erau uitate și îngropate. Agenția Deban, un fel de lojă particulară în mijlocul acestei confrerii de roman a „Fracurilor Negre“, pe care o cunoștea prea puțin și căreia îi fusese atașată doar prin căpetenia ei, domnul Lecoq, nu intrase niciodată direct în luptă. Această

lojă fusese constituită într-un scop special și pentru o afacere anumită, care consta în deturnarea moștenirii de Clare în profitul direct al aceluiași domn Lecoq. Domnul Lecoq murise. Organizația „Fracurilor Negre“ se destrămase și iată că o trâmbiță din cealaltă lume îi chema.

Agenția Deban nu era curajoasă. Poate ar trebui scuzată pentru această slăbiciune, care era cel mai mic defect al ei. Știa că, sub titlul de contesă, fosta Marguerite de Bourgogne păstrase toate atu-urile de odinioară și, deși moartea lui Lecoq îi lăsa pe membrii asociației în aparență liberi, fiecare se simțea mai mult sau mai puțin în mâna contesei de Bréhut de Clare.

— Are vreo legătură cu afacerea tânărului duce? îl întrebă Comayrol pe Annibal, care-și luase un scaun.

— Care tânăr duce? se miră napolitanul. Domnul Inimă? Un ucenic fără talent, care s-a născut probabil sub o varză! Cred că doamna contesă vrea mai curând să facă ceva în favoarea lui. Așezați-vă, iubiții mei și beți-vă liniștiți cafeaua. Aș accepta și eu cu plăcere o ceașcă.

Comayrol și prietenii lui se priviră.

— Pe toți dracii! bombăni fostul șef al slujbașilor. O să ne ia pâinea de la gură? Era o afacere gata rezolvată! Am lucrat la ea timp de unsprezece ani!

Vicontele Annibal întinse ceașca, pentru a-i fi umplută.

— Doctorul Samuel — spuse, adresându-i acestuia unul din zâmbetele acelea albe, lipsite de orice semnificație chiar și în ochii celui mai subtil fizionomist. Doctorul Samuel v-a adus probabil ultimele vești ale zilei. Minunatul nostru duce este foarte bolnav.

Își puse liniștit zahărul în cafea, în mijlocul unei tăceri îngrijorate.

— Foarte bolnav, reluă el. Vin din Italia, iubiților, și întotdeauna a existat o oarecare taină în ceea ce privește nașterea mea. Știți că acești de Clare aveau o atracție irezistibilă și cu totul specială pentru Italia? Vîrsta mea este foarte apropiată de cea a tânărului nostru. Cu un ansamblu de acte și dovezi, aș putea la fel de bine să fiu eu moștenitorul, ca oricare altul.

Nimeni nu suflă un cuvânt, dar toate figurile se întunecară.

Dintr-o sorbitură, vicontele Annibal bău jumătate din ceașca de cafea.

— S-ar putea pune și astfel problema? întrebă Comayrol, distrus.

— Vag, îl întrerupse Annibal. Marguerite e o femeie de geniu. În noaptea asta se vor întâmpla multe lucruri interesante. Eu nu știu nimic, în afară de faptul că ne trebuie un duce, pentru că Margueritei i-a trăsnit prin cap să fie ducesă.

După ce bău restul de cafea din ceașcă, repetă:

— Eu nu știu nimic. Sunt ca și voi, iubiților, o marionetă, care ridică mâna sau piciorul, după cum sunt trase sforile.

— Domnule viconte, spuse Jaffret, demn. Eu nu sunt o paiață!

— Deschide seiful, scumpule! zise Annibal, ridicându-se.

Și pentru că Jaffret, uluit, își consulta prietenii din priviri, frumosul italian își trecu mâna albicioasă prin părul negru ca abanosul și continuă:

— Am ordin să inspectez. Sunt însărcinat să văd dacă titlurile mai sunt aici. Încă ceva! se întrerupse el. Așa, ca între marionete, ne datorăm ajutor reciproc și protecție. Nu vorbesc de acest bun Jaffret, care nu-i o paiață. Aveți vreo idee oarecare, voi, iubiților, despre ceea ce se va întâmpla în această noapte la palatul de Clare? Iată cum se pune problema. Marguerite vrea ca la ora asta titlurile să fie în seiful dumneavoastră. Asta-i una!

— Sunt! spuse Jaffret.

— Foarte bine! Contesa are nevoie ca la un moment dat în noaptea aceasta titlurile să fie în mâinile acelui zevzec, domnul Inimă. Asta-i a doua!

— Le va avea, contra unei semnături pentru trei milioane, strecură Comayrol.

— Bine, spuse iar Annibal. Dacă nu, le va avea și altfel. Contesa vrea să dea aceste titluri maestrului Léon Malevoy... Asta-i a treia!

Între convivi se simți o mișcare de nervozitate.

— Bun! exclamă iar Annibal. Se pare că nu aveţi nici cea mai mică idee despre asta. Marguerite lucrează fără confidenţi şi fără colaboratori, eram sigur. Ştiţi, noi, napolitanii, nu ne lăsăm otrăviţi. Dacă aş fi al doilea soţ, vă previn că asta ar dura mult timp. Deschideţi seiful!

Bunul Jaffret, cu cheile în mână, se apropie de respectabilul obiect.

Comayrol profită de moment, pentru a-l întreba foarte încet pe Annibal:

— Aţi fost la domnul Inimă, din partea contesei?

— Asta-i o poveste veche, iubitule! replică italianul, ridicând din umeri. De atunci au mai fost o grămadă de combinaţii... Dar lăsaţi-mă să văd puţin sistemul. Pare foarte ciudat!

Jaffret desfăcu resortul de siguranţă şi deschise seiful, aşa cum se deschid toate seifurile cu cifru. Nu se produse nimic deosebit. Îi arătă titlurile, care erau intacte.

— Să vedem acum siguranţa, spuse vicontele.

Jaffret închise la loc uşa masivă, repuse resorturile în lăcaşul lor şi, lăsând cheia în broască, luă din vatră cleştele de sobă. Cu ajutorul lui, şi nu fără efort, întoarse cheia. În momentul în care broasca se închidea, din batantul uşii ieşi o pereche de gheare, care prinse cleştele cu atâta forţă încât vicontele Annibal abia reuşi să-l degajeze.

— Drăguţ, spuse el. Foarte drăguţ. Dar când Marguerite ţine oamenii în mână, îi strânge mai puternic decât asta. Preaiubiţilor, vegheaţi-vă bine comoara. Cred că la un moment dat o să vi se şterpelească titlurile... Spuneţi-mi, aşa ca pentru mine: cele treizeci de poliţe pe care urmează să vi le semneze pictorul de peste drum, domnul Inimă, vor fi excelente ca să vă asigure un loc pe banca acuzaţilor de la Curtea cu Juri. Mie nu-mi prea plac valorile de genul ăsta, iubiţilor.

— Sunt pe numele Brutei, răspunse Comayrol, cu falsă modestie. Eu am aranjat aşa, cu bunul Jaffret.

— Jaffret, care nu-i o paiaţă? O ultimă cugetare: sărmanul conte n-o mai duce mult. Doctore, câte săptămâni îi mai dai de trăit? E îndrăgostit nebuneşte: când vrea s-o ucidă

pe Marguerite, când se târăște la picioarele ei. L-am văzut pe Von Amburgh, dresorul de fiare sălbatice. Cînd Marguerite se joacă cu Bruta, seamănă cu Von Amburgh. N-ați auzit că de curând l-au mâncat fiarele?

— Cel puțin păsărelele mele îmi sunt recunoscătoare! suspină Jaffret, fericit că și-a plasat atât de înțelept afecțiunea.

— Leii lui Von Amburgh n-ar fi mâncat-o pe Marguerite, spuse foarte încet Comayrol. E dracul gol. Eu l-am văzut pe conte pe vremea când era ca un leu, dar ea l-a terminat. Inocentul ăsta o să moară în genunchi!

— De reținut! exclamă vicontele Annibal. Să vă spun o povestioară. Săptămâna trecută, Bruta a dat o raită pe la vreo șase din medicii cei mai pricepuți... după dumneavoastră, doctore. I-a rugat să-i spună dacă este otrăvit și cu ce. L-au pipăit, l-au palpat, l-au mirosit, l-au gustat. Cei mai sinceri i-au mărturisit că pentru a răspunde la această întrebare indiscretă, ar trebui să-i facă mai întâi autopsia. Alții i-au cerut... înțelegeți bine ce anume. Bruta n-a acceptat autopsia, în schimb a dat celorlalți ce-i pretinseseră. Aceștia s-au lansat în niște teste superbe. Ce credeți că au descoperit?

Toate privirile erau curioase și cercul se strânse în jurul vicontelui.

— Pe toți dracii! mormăi Comayrol. Nu știu de la ce farmacie cumpără ea, dar sunt convins că s-a descoperit ceva.

— Absolut nimic! rosti vicontele cu emfază. Nici o fărâmă de otravă. Nici un atom! Nimic! Nimic! Absolut nimic!

— Nu e nevoie de otravă pentru a otrăvi, spuse doctorul printre dinți. Ca să nu mai vorbim de faptul că acești încurcă-lume de la Facultate sunt toți niște măgari cu căpăstru!

— Amin! punctă vicontele Annibal, în timp ce-și pieptăna mustața mătăsoasă, în fața oglinzii. Probabil că aveți dreptate, iubite doctore, căci prinții științei i-au spus toți — luînd fiecare câte 25 de ludovici — că dacă nu-și scoate din cap ideea cu otrava, o să moară ca un câine înecat cu o chiftea. Ce demon fermecător, această Marguerite! Are un fel de a amesteca zahărul în ceaiul primului ei soț, de te face să te înfiori. Nu pune decât zahăr, după cum s-a văzut, dar bietul conte, după ce bea, are niște colici, ca de la arsenic. Ce ți-e

şi cu ideile astea! E cineva amabil dintre dumneavoastră, domnilor, să-mi dea adresa acelor venerabili cetăţeni, pe nume Cocotte şi Piquepuce, escroci de meserie?

— Aveţi de ales între două căi, domnule! fu de părere Comayrol. Dar la ora asta îi veţi găsi cu siguranţă la tripoul coanei Cocarde, pe colina Sainte-Geneviève.

Vicontele îşi însemnă această afirmaţie în carnet.

Invitaţii bunului Jaffret erau îngrijoraţi cu toţii.

— De aici, reluă Annibal, e doar la un pas. Mă duc. Ah, iubiţilor!. Cu încrederea pe care mi-o acordă o femeie ca Marguerite, nu pot să mă plâng că n-am ce face! Am treabă până peste cap în noaptea asta, fără a mai vorbi de îndatoririle de cavaler însoţitor, căci trebuie să fiu la post încă de la începutul balului. Nu se poate fără mine, înţelegeţi? La revedere. Nu întârziaţi. Credeţi-mă, o să aveţi ce vedea. Nu ştiu tot. Niciodată nu poţi şti tot, cu graţioasa noastră suverană, dar vă promit că până la răsăritul soarelui, în palatul de Clare se va petrece, fără ştirea celor din saloane, o aventură diabolică.

Îşi acoperi capul. Mătasea pălăriei era mai puţin strălucitoare decât părul. Surâsul său sclipitor şi rece lumină o clipă din cadrul uşii, apoi vicontele dispăru.

Membrii fostei agenţii Deban rămaseră un timp nemişcaţi şi tăcuţi.

— Cînd o să-mi fie oare permis să degust farmecul unei existenţe liniştite? întrebă Jaffret, abătut.

— Avem două posibilităţi, domnilor! opină Comayrol. Rezistenţa sau supunerea. Vreţi să discutăm pe scurt cele două alternative?

Înainte ca cineva să-i fi putut răspunde, intră un servitor, cu o scrisoare. Era pentru Comayrol, care văzând scrisul cu adresa, spuse:

— Alta acum!

Erau nişte caractere largi, greoaie şi diforme, din cele al căror simplu aspect îi irită şi-i indignează pe oamenii pe care notorietatea îi expune adesea la primirea unor laşe scrisori anonime.

Totuşi, nu era chiar o scrisoare anonimă, căci purta semnătura *„Hubert Soyer"* şi fiecare ştia că Marguerite îşi lua acest nume pentru a coresponda cu supuşii ei.

Scrisoarea era scurtă. Iată ce spunea:

«Nu-l ascultați prea mult pe italian. E depășit și joacă cum poate. Primul meu soț nu mai are mult de trăit. În această noapte vi se va desemna omul pe care trebuie să-l recunoașteți. Agenția îl va confirma ca victimă a asasinatului din strada Campagne, iar doctorul — ca fiu al văduvei. Davot și portăreasa de la numărul 10 sunt cu noi.

Să fiți cu toții acolo și gata de orice. La ora 11 noaptea se va lumina de ziuă.

Hubert Soyer.»

După citirea scrisorii, Comayrol o mototoli și o aruncă în foc.

— Există lucruri scrise ce trebuie păstrate ca niște arme, șopti el. Dar există și arme care-ți pot arde mâinile.

Fiecare din cei din jur păstra tăcerea.

— Deocamdată, spuse Jaffret, ai cărui dinți clănțăneau, fitilul e aprins.

— Și să nu știm nimic! bombăni Comayrol. Unde se află mina?

Doctorul Samuel murmură și el:

— Asta-i o adevărată criză. Țineți-vă bine!

Și se gândi la diligența de Calais, care pleca seara, pentru a ajunge la Londra în treizeci de ore.

Nu era nici măcar unul dintre ei care să nu fi gândit la fel.

Dar să pierzi într-un minut o muncă de zece ani! Și o parte din această nemaipomenită prăjitură, care era moștenirea de Clare!

Comayrol se hotărî primul:

— Eu, domnilor, mă duc, fie ce-o fi!

Ceilalți repetară, rând pe rând:

— Și eu!

Toți, până la bunul Jaffret, care suspină adânc, la gândul că păsărelele ar putea rămâne orfane.

Musafirii se despărțiră cu tristețe, dându-și întâlnire la palatul de Clare, la ora unsprezece.

Bunul Jaffret rămase singur.

Cu certitudine că nu era făcut pentru lupte violente. Iubea natura, aşa cum putea fi ea admirată printre boscheții din Jardin des Plantes, în jurul lacului unde măcăiau rațele. Îi plăcea un pahar de vin alb, consumat cu moderație, lângă o mână de castane coapte. Îi plăceau litografiile colorate, reprezentând cele patru colțuri ale lumii, sub forma a patru tineri împodobiți cu atribute simbolice. Îi plăceau vodevilurile duioase, în care plângea Bouffé, la fel cum îi plăceau pralinele şi lichiorul de anason.

Suflet blând, inimă sensibilă, la îndemâna tuturor păsărelelor — oricare ar fi fost ele — nedând nimic săracilor, de teamă să nu încurajeze lenea, tare ar fi vrut să câştige mulți bani în mod cinstit şi să nu rişte nimic niciodată. Nu era el omul care să caute aventura.

Puse un lemn pe foc şi se aşeză lângă şemineu.

Îşi întinse picioarele pe covor, apoi începu să-şi răsucească degetele.

„După un dineu copios", îşi spuse, „e foarte posibil să ai o indigestie. Dacă aş avea indigestie, n-aş putea să merg la balul contesei. Nu-i aşa?"

Acest gând îl făcu să înceteze a-şi mai răsuci degetele, pentru a-şi freca mâinile încetişor.

Rămase un sfert de oră meditând, apoi spuse:

— O scuză? Am una! Una superbă! Italianul ăsta, negru şi alb ca o coțofană, vicontele Annibal Gioja, nu ne-a amenințat că-i posibil să fim jefuiți? A spus în fața tuturor: „Vegheați bine aceste titluri." Ce mai! E bunul nostru comun! Mă înarmez până în dinți şi rămân de pază lângă seif. Asta nu se cheamă devotament? Ce spuneți?

Pentru a doua oară îşi frecă mâinile, cu vădită satisfacție.

Pendula aurită, care reprezenta o păstoriță foarte grasă, privind doi porumbei care se giugiuleau, arăta ora zece şi jumătate.

Valetul lui Jaffret veni să întrebe dacă poate să meargă la culcare.

— Da, Pierre, răspunse omul cel blajin. Închide bine ușile. Somn ușor, prietene.

Pierre se duse.

Cînd bătu ora zece, Jaffret luă lampa și pătrunse în încăperea unde-și dusese păsărelele în ziua aceea. Avea nevoie să vadă pe cineva. Singurătatea îl apăsa.

Acolo se afla o colecție numeroasă și interesantă de zburătoare mari și mici, toate mai mult sau mai puțin domesticite, și care fuseseră învățate să vină să-i ciugulească din palmă. În acel moment dormeau. Nici ufia nu părea să aibă vise rele. Jaffret le privi cu ochi duioși. Făcu un tur prin încăperea-colivie, zâmbind în fața acestui somn lipsit de remușcări. Zîmbi scatiilor semeți și cu picioare lungi, sticleților, privighetorilor (căci avea privighetori, pe care le numea Filomele); avea și grauri, botgroși, pițigoi, păsări cu pene roșii, originare din America de Sud, papagal, păsări cu coadă mare din India, mierle, pitulice, fazani, bibilici.

Cu vocea dulceagă și falsă pe care i-o dăruise natura, fredonă:

„Dormiți, deci, iubirile mele dragi,
O să vă veghez mereu...“

— Mereu! se întrerupse cu un surâs amar. E o prostie ca un binefăcător să moară ca un om de rând. Mici ființe interesate! O să plângeți după protectorul vostru, când el nu va mai fi!

Acest gând melancolic îi aduse pe obraz o lacrimă, pe care și-o șterse.

Apoi, părăsindu-și cu vorbe politicoase păsărelele lui dragi, se duse și deschise biroul de scris, de unde își luă o pereche de pistoale din acelea înspăimântătoare, cărora li se spune „lovitură de pumn“: niște pistoale mici, de buzunar, care nu nimeresc omul de la un metru.

— Când vor veni dimineață, trebuie să mă găsească înarmat! spuse el, în timp ce controla piedica pistoalelor. Ăsta-i rostul sentinelei.

Era ora unsprezece și jumătate când reveni la ciobănița lui, îmbrăcat cu un halat și purtând o bonetă de bumbac pe cap.

Această ţinută se potriveşte, în general, sufletelor sensibile.

„E chiar momentul când sosesc ei acolo", se gândi. „Să fie sănătoşi! Iar dacă explodează mina în strada Grenelle, îmi place să cred că n-o să se simtă zguduitura până aici."

Pentru a treia oară îşi frecă mâinile, după care îşi scoase papucii, pe care-i puse lângă foc şi-şi ură sieşi „Noapte bună."

La început păru că-l cuprinde somnul, şi nasul lui coroiat scoase chiar o notă din *Cîntecul celor care sforăie.* Dar se trezi, tresărind, pentru că piciorul drept, pierzându-şi sprijinul, atinse un scaun, care căzu şi lovi şemineul.

„Totuşi", îşi spuse curajosul, „ce-ar fi să vină hoţii!"

Se făcu mai palid decât albul scufiei de noapte. Cred că aţi remarcat: ori de câte ori un mic accident vă trezeşte pe neaşteptate, vi se face frică, frică de orice.

Bunului Jaffret îi era adesea teamă. Semăna oarecum ca fire cu timidele lui fiice adoptive: păsărelele.

„Era mai bine dacă-l ţineam pe Pierre aici", îşi spuse. „Am greşit, trimiţându-l la culcare. Dar acum ar trebui să urc până la etajul cinci. Ar fi cazul să-mi instalez o sonerie. Mă mir că nu m-am gândit la asta până acum. Arhitectul meu e un prost. Annibal ăsta a spus într-un fel deosebit: «Vegheaţi cu atenţie titlurile noastre.» A mers şi mai departe, zicând: «Presimt că într-o zi vi se vor şterpeli.» Şi ne-a cerut adresa lui Piquepuce şi Cocotte: doi şmecheri fără seamăn. Marguerite ar fi capabilă..."

Nu-şi termină gândul, dar se înfioră din cap până în picioare.

— Ce prostie! bolborosi el. Trosnesc lambriurile. Antreprenorii ăştia folosesc lemn verde. Parcă se aud nişte şoapte pe stradă, sub fereastră...

Făcu un început de mişcare, dar nu îndrăzni mai mult de atât.

— Pe străzi ca asta, continuă el, eşti la fel de sigur ca în codrul Bondy! Noroc că la atelierul Inimă-de-Oţel sunt nişte vlăjgani solizi! Dar n-am văzut nici o lumină la ferestrele lor în seara asta...

Sări din fotoliu, pentru că poarta se izbise cu un zgomot sec.

— Cât de prost se închid toate astea! zise plângăreț. Dacă aș fi sultanul Franței, i-aș arde de vii pe toți arhitecții, la foc mic!

Pendula bătu miezul nopții. Afară domnea o liniște deplină. Bunul Jaffret își împături halatul ca pe un colet și-l puse peste urechi, începând să numere până la o mie, ca să adoarmă. Spre șapte sute cincizeci, adormi, visând că păsărelele deschideau ușa apartamentului, venind să danseze în jurul lui acel faimos balet al păsărilor, care inițial a fost pus în scenă la Circul Național, apoi și-a continuat succesul prin teatrele mici, până a ajuns pe scenele de bâlci.

Îl amuza. Era doar contrariat de familiaritatea curcanului, care-i mângâia nasul cu moțul și cu mărgelele lui cărnoase și roșii. De fapt, nu mai exista nici o plăcere totală în această vale a lacrimilor.

Dacă Jaffret ar fi numărat doar cu o sută mai mult, ar fi auzit pe stradă zgomote care i-ar fi confirmat spaima: se mergea de colo-colo, se vorbea în șoaptă.

Nu știu ce umbră ciudată apăruse deodată la primul etaj al atelierului Inimă-de-Oțel, de partea cealaltă a străzii. Felinarul de la etaj fu coborât de-a lungul firului său unsuros. O altă umbră traversă drumul și deschise ferestruica felinarului. Imediat, acesta se stinse. Strada se cufundă într-un întuneric deplin.

În același timp, portalul atelierului se deschise fără zgomot, după cum, tot fără zgomot, se sfârșise *destinul felinarului.* Sub bolta umedă, se auzi un murmur confuz, ca și cum acolo s-ar fi adunat niște oameni veseli, dar interesați să-și înăbușe accentele de veselie. Ochiul nu putea străpunge aceste tenebre, totuși se distingeau niște lucruri ciudate și hazlii.

Visul bunului Jaffret se adeverea: păsări, un stol de păsări de talie supranaturală, care zburau de colo-colo, jucându-se în noaptea întunecoasă, fără să scoată nici un ciripit. Cei doi oameni care colaboraseră la stingerea felinarului — cel de la

primul etaj şi cel de pe stradă — se reîntâlniră pe pavaj. Scotociră prin buzunare, de unde se auzi un zgomot metalic, apoi începură să umble la broasca porţii de la casa bunului Jaffret.

Erau nişte vrăjitori. Mîinile lor erau fermecate. După un minut, broasca cedă.

Intrară imediat amândoi. Trecură prin faţa gheretei portarului, cu paşi neauziţi. Încălţările le erau înfăşurate în cârpe, deşi în rest erau bine îmbrăcaţi şi păreau că aparţin clasei „domnilor".

Urcară scara până la primul etaj, rămaseră un minut chiar pe palierul unde se afla uşa lui Jaffret, şi coborâră, lăsând poarta deschisă.

Ajunşi jos, traversară din nou strada şi trecură pragul atelierului Inimă-de-Oţel. Acolo, în umbră, se auzi zornăit de bani, apoi o voce bărbătească, ce-ar fi putut aparţine domnului Baruque, spuse:

— Cu mulţumiri, domnilor Cocotte şi Piquepuce.

O altă voce adăugă:

— Restul ne priveşte. Înainte marş! Timpul zboară, căci are aripi!

Domnii Cocotte şi Piquepuce plecară la braţ pe strada Sorbonne.

Prin uşa atelierului Inimă-de-Oţel îşi luară zborul o mulţime de păsări gigantice — visul nefericitului Jaffret. Traversară strada în salturi miraculoase, cu sărituri inimaginabile, cu bătăi de aripi ce nu se pot zugrăvi, şi visul se înfundă pe aleea îngrijită a căsuţei celei noi.

Orologiul din Sorbona bătea ora unu, după miezul nopţii.

20 COŞMARUL BUNULUI JAFFRET

Pendula lui Jaffret mergea cu precizie, ca însuşi cursul soarelui. Avea multe calităţi, asta e sigur.

A fi punctual este o virtute socială. O statistică a stabilit că la o sută de faliţi corespundeau circa nouăzeci din acei muritori nenorociţi şi intolerabili care ajungeau la

întâlniri cu o oră mai târziu: acei oameni mocăiți, cu minți prost organizate, într-un cuvânt, cei care pierd diligențele, trenurile, ocaziile, care pierd tot!

Am un coleg, un tânăr cinstit cum nu se mai poate. Spre vârsta maturității nu mai puteai avea încredere în el. Ceasul îi întârzia, afacerile sufereau. După ultimele știri, lamentabile, ceasul său oprit doarme în buzunărașul pantalonilor unui falit. Ce i-ar fi trebuit, în definitiv, bunului Jaffret pentru a ajunge perla bărbaților galanți? Prea puțin: ceea ce *bucătăria burgheză* — ca să abordăm un subiect mai serios — pretinde de la cei ce vor să prepare un ostropel de iepure.

Pendula lui Jaffret, cu clinchet ascuțit și cristalin, răspundea bătaie cu bătaie sunetului grav al orologiului Sorbonnei. Lumina lămpii scădea și focul se stingea încet, aruncând luciri stranii asupra tragicului seif, aflat în partea opusă șemineului. Vibrațiile pendulei încă nu se stinseseră, când un murmur confuz, de o proveniență nedefinită, răzbătu prin liniștea casei; s-ar fi zis că e un zumzet, la fel cu freamătul surd al acelor păsări moarte, țintuite de porțile țărănești, când vântul nopții le zbârlește penele.

Zgomotul venea din camera în care bunul Jaffret își dusese în noaptea aceea păsărelele îndrăgite, toate la un loc. Intrarea în cameră se afla pe același palier.

Imediat, păsările bunului Jaffret începură să zboare și să țipe, cuprinse de o panică misterioasă. Cel mai mic scâncet de copil ajunge la urechile unei mame afectuoase. Le auzi și Jaffret, dar zgomotele se asociau perfect cu visul lui... Continuă să doarmă.

În acest timp, ușa camerei cu păsări se deschise ușor și în cadrul ei, la înălțimea unui om, apăru un cap de bufniță. Bufnița își plimbă privirea ursuză în jurul salonului și spuse:

— Sforăie lângă foc, lepădătura!

Vorbea cam urât pentru o bufniță.

Zgomotul de pene se intensifică; în același timp, un stol de păsărele mici intră în salon pe deasupra capului bufniței și începu să zboare în jurul lambriurilor. Deși cufundat în somn, Jaffret era destul de conștient de această invazie. Simți chiar

trei-patru atingeri obraznice peste scufia de bumbac. Dar totul se confunda cu visul lui.

Bufnița trecu pragul, intrând și ea în salon. Ați auzit cu siguranță vorbindu-se despre faimosul *șir indian*, tactică elementară a Pieilor Roșii, atunci când pornesc la luptă. Bufnița fu prima care intră în salon. După bufniță, venea un vultur, apoi un cocoș de o mărime impresionantă, care-și scutura cu mândrie creasta sângerie, iar după cocoș un curcan, care ținea duios în brațe un curcănel.

Apoi corbi, coțofene, găini, porumbei cu gâtul garnisit cu stofă, papagali, lebede, gâște, un struț, un păun, rațe, un liliac și o rândunică, simbol al exilatului ce-și regretă patria-mamă.

Poate mai erau și altele.

Toate aceste zburătoare aveau aceleași pene ponosite, și chiar în multe locuri, mâncate de molii. Veneau dintr-o țară în care păsările sunt mult mai mari decât la noi și mai prost întreținute. Vulturul în special, această vietate teribilă, avea penele căzute ici și colo, iar pielea lui era din stofă galbenă.

Zburătoarele intrară în liniște și ordine, una câte una, păstrând șirul indian. Mergeau fără să facă nici cel mai mic zgomot. Privirea scrutătoare a unui naturalist n-ar fi întârziat mult până să descopere că toate purtau încălțări înfășurate în cârpe.

Primele intrate făcură înconjurul salonului și în trecere, bufnița binecuvântă seiful. Făcând un mare ocol, ajunse exact în fața lui Jaffret. Procesiunea care o urma se opri odată cu ea. Un cerc larg, a cărui imobilitate hazlie e greu de descris, înconjură șemineul.

Vulturul părea să fie șeful. Stătea în mijloc.

— Nu mișcați! ordonă el, fără să-și deschidă pliscul. Bateți din aripi cu prudență, pentru a dovedi că ați câștigat bătălia!

Cuvintele nu erau decât un murmur, și totuși, Jaffret mormăi în somn.

— Nu se simte în largul lui! șopti cocoșul uriaș.

Bufnița își scoase brațul dintre pene și luă pistolul de pe măsuță, punându-l la loc sigur, apoi adăugă:

— Sunt tot felul de păsări comestibile pe aici. Aş putea da o raită prin bucătărie.

În spatele lor, o singură zburătoare stătea discretă în întuneric. Era curcanul cu puiul în brațe. Își luase acest loc de la sine putere şi din vocație. Totuşi, curcanii sunt recunoscuți ca fiind orgolioşi — lucru de la sine înțeles, pentru că sunt şi proşti. Curcanul nostru îşi legăna puiul şi-i gângurea la ureche:

— Ține-ți pliscul, Saladin! Nu fii nesuferit! Eşti înțărcat, fii demn! Dacă în situația de acum ai scoate zbieretele tale obişnuite, m-ai obliga să-ți astup gura. Mai bine ascultă şi priveşte. Înțeleg că eşti prea tânăr, dar totul va fi hazliu şi o să-ți dau nişte viețuitoare să le ucizi, ca să te distrezi.

Totuşi, se poate afirma sub jurământ, acest curcan şi mamă-model nu era crud.

Vulturul o chemă pe rândunică.

— Cascadin, spuse el, caută bucătăria şi aprinde focul. Dacă întâlneşti servitori, pune-i în lanțuri. Să revii pentru vânătoare. Fugi, căci eşti ca timpul, bobocule! Ai aripi!

Rândunica, urmată de un porumbel şi o gâscă, ieşi să caute bucătăria. Atunci, vulturul şef îşi prinse între index şi degetul mare extremitatea impresionantului cioc şi-l ridică vioi. Capul, prins astfel încât putea fi dat pe spate, se deschise ca o cutie, descoperind chipul războinic al domnului Gondre- quin, zis şi Militarul, care comandă:

— Deschideți-vă măştile, să respirați aer curat, căci în interiorul acestor cadavre miroase urât.

Toate zburătoarele se supuseră atât de prompt, încât ciocurile lor răsturnate ajunseră la ceafă. Dintr-o privire, se putu vedea alcătuirea acestui senat bizar: domnul Baruque, zis şi Vicleanul, era în pielea cocoşului uriaş; Similor, tot prezentabil şi sigur pe el, locuia în bufniță şi o pierdea din ochi pe domnişoara Vacherie, vecina lui, nu mai puțin hidoasă în costumul ei de liliac decât în realitate, ca femeie. Échalot (inimile noastre l-au recunoscut) era curcanul ce nu se lăsase despărțit de micuțul lui, chiar şi într-o situație atât de primejdioasă. Stâlpul avea costum de corb, Albinosul intrase cu totul

în costumul mare al struțului. Echilibristul țopăia în interiorul lebedei. Celelalte păsări, din fier, carton și păr, conțineau sufletele caporalilor și ucenicilor atelierului Inimă-de-Oțel. Furnizoarea materialelor fusese trupa domnișoarei Vacherie, cea mai bogată dintre toate stelele bâlciului. Indicațiile i se datorau lui Similor, care fusese părtaș la expediția din strada Cassette. Autorul libretului era domnul Baruque. Toate aceste chipuri se priviră cu un aer aproape întunecat, până la limita lugubrului, care la parterul anumitor teatre ar fi stârnit un hohot de râs epileptic. Toți acești bieți oameni aparțineau acelei lumi infantile, care mișună prin subsolurile artei, care nu are vârstă și rămâne astfel chiar și când barba îi încărunțește: în definitiv e o lume veselă, fără griji, fără răutăți, dar sâcâitoare și crudă, când e pradă mistificării.

Échalot deschise și craniul lui Saladin, curcănelul lui; o făcu pentru a-l îmbrățișa pătimaș și a-i spune:

— Nu-s mulți cei care au început atât de tineri să-și poarte costumul caracterului. Ești drăgălaș ca un lupușor, acolo înăuntru, dragule! Nu urla, ar tulbura ceremonia. Mai degrabă, privește cât sunt de caraghioși! Uite-l pe tata! În loc să te mângâie, se lasă pradă pasiunilor. Din înaltul cerului, dacă mama ta te-ar contempla, scumpete... Nu urla... Probabil ar regreta că nu și-a conceput orfanul cu mine.

— Domnule Baruque! strigă Gondrequin cu voce răgușită.

— Prezent, domnule Militar! răspunse Vicleanul.

— Ce urmează?

— Mi-am pierdut memoria. Suflați-mi, vă rog!

— Penele! spuse Baruque. Dați-i drumul!

Gondrequin-Militarul zâmbi:

— Aici sunt, domnule Baruque! spuse el. Păziți-vă, eu mă distrez. Smulgeți-vă fiecare câte o pană din aripi și gâdilați-l ușor. Împreună. Haideți!

Cu exactitatea cu care un pluton își execută exercițiile, fiecare își smulse câte o pană.

— Atenție, Saladin! spuse Échalot. Datorită mie ești ințărcat: poți înțelege încă de pe acum trucul necesar, ca o

crimă să fie pedepsită, iar virtutea să fie la rândul ei recompensată.

Saladin era singura persoană de acolo care nu se amuza din plin. Arăta ca un drac într-o cristelniță. Făcea niște eforturi disperate *să urle,* dar Échalot avea o manieră cu totul aparte de a-l face să-și țină *pliscul,* înfundându-i-l cu pumnul.

În acest timp, cercul se strânsese în jurul lui Jaffret, care începuse să se zbată ca peștele în tigaie, pentru că vârfurile penelor îi căutau părțile cele mai sensibile ale trupului, ca să-l gâdile: sub nas, la colțul buzelor, în spatele urechilor, în palme, în dosul genunchilor.

Sigur că totul se petrecea în vis, căci în ciuda acestei torturi, se încăpățâna să doarmă. Gemea îngrozitor, dar fără să se trezească.

— Dă-i drumul! strigă Vicleanul. Hai că se trezește!

— Timpul zboară! adăugă Militarul. Scena e prea lungă. Care dintre voi are tutun?

Similor avea pachetul cu el. Nu-și refuza nici un lux. Pachetul fu dus la nasul lui Jaffret, pe care coșmarul îl chinuia, făcându-l să respire ca o forjă.

Se trezi, cu un strănut care amenința să-i facă pe toți bucăți.

— Nu mișcați! comandă Militarul.

Toate chipurile se acoperiră, producând un singur zgomot, ca și cum trei duzini de capace de căni cu bere ar fi fost lăsate să cadă deodată.

Și cercul nemișcat al păsărilor, aranjat într-o ordine admirabilă, pronunță într-un singur glas, încet, lugubru și profund:

— Dumnezeu să te binecuvinteze, bunule Jaffret!

— Nu urla, Saladin! murmură Échalot, care avea lacrimi în ochi. Trebuie să nu ai minte nici cât un pui de becață, ca să nu crăpi de râs.

Jaffret își ridică pleoapele grele. Privirea rătăcită i se plimbă de la unul la altul. Sigur că era propriul lui coșmar, dar atât de oribil exagerat, încât îi venea să țipe de disperare.

Urmă un strănut. Toate păsările îi urară noroc, cu seriozitate.

— Dumnezeu să te binecuvinteze, bunule Jaffret! repetă Militarul, cu o voce venită de dincolo de lume.

Şi cercul, ca un ecou sinistru:

— Bunule Jaffret, Dumnezeu să te binecuvinteze!

— Focul e aprins! strigă clar tenorul Cascadin. Trimiteţi păsăretul!

Jaffret se frecă la ochi, deznădăjduit. La un semn al vulturului, cercul păsărilor începu să cânte leneş şi melancolic:

„Jaffret e prins, din păcate,
Prins pentru păcate,
Şi pentru al său păcat,
Jaffret va fi ghilotinat.
Larifla, fla, fla,
Larifla, fla, fla.“

După acest refren, cocoşul cântă, corbul croncăni, porumbelul gânguri, raţa măcăi, găina cotcodăci, vulturul strigă, liliacul chiţăi, bufniţa ţipă.

În acelaşi timp, scăpat o secundă din mâna lui Échalot, Saladin scoase un urlet inuman.

Jaffret, împietrit de o groază fără nume, se ridică pe picioarele tremurânde, sprijinindu-se de marmura şemineului.

— Păzea! ordonă Militarul. Se cere păsăretul. Declar vânătoarea deschisă. Fără permise! Şi! Rupeţi rândurile!

Urmă o clipă de confuzie îngrozitoare. Păsările, adevăratele păsări, prinse şi sugrumate, scoteau ţipete lamentabile. Erau urmărite peste tot. Cei doi fazani aurii încercară să se ascundă sub haina nenorocitului lor binefăcător, unde fură asasinaţi cu laşitate.

— Încearcă să sugrumi măcar un canar, îi spunea Échalot elevului său. Nu trebuie să fii rău cu animalele, dar ne trebuie pentru grătar. Eşti înţărcat, o să mănânci.

Uciderea celor doi fazani îl aruncă pe Jaffret pe scaun, cu chipul schimonosit de oroare.

— Nu-i vis! bolborosi el.

— În cazuri din astea, se mai spune: „Doamne, ce-mi văd ochii!“ sau „Oh, Doamne, nu-mi pot crede ochilor!“ strecură

Baruque între două cucurigu. Te vom trezi pe loc, hoț de ateliere ce ești!

— Vânătoarea e închisă! strigă Gondrequin. La frigare, bucătari! Ceilalți, rămâneți! Luați loc, vă rog și fiți cu ochii pe bunul domn Jaffret, cât timp se face friptura.

Jaffret, încolțit din toate părțile, reînchise ochii și-și încrucișă brațele pe pieptul slăbănog. Se trezise, se trezise de tot. Nu mai credea că e un vis. Dar ce reprezenta această inimaginabilă și amenințătoare vedenie? În provincie, hoții își ascund chipurile sub o basma. Ar fi putut fi hoți sau asasini, dar atunci la ce folosea această punere în scenă zgomotoasă, ori ce ar fi fost ea? Asasinii și hoții, la Paris ca și la țară, se feresc de zgomot.

— Atenție, domnișoară Vacherie! Dați-vă în spectacol și arătați-vă talentele! Haideți! Similor, mișcă! Doar ai atâtea brevete! Albinosule, ia fă o figură de balet! Dați-vă silința!

Astfel vorbea Vulturul, al cărui cap trist și crud era violent scuturat de un dans epileptic. Baletul, într-adevăr, baletul trupei Vacherie era în plin avânt. Bufnița și liliacul făceau minuni, cocoșul sărea pe pinteni, coțofenele băteau din picioare, lebăda și struțul făceau niște pași de mai mare dragul, în timp ce porumbeii își umflau gușa în jurul păunului, care-și deschisese coada extravagantă.

— Tu nu râzi, ființă fără inimă? îi spuse Échalot lui Saladin. Tu, care ești înțărcat. Uite la tata! Ce bărbat ar fi, dacă n-ar avea tot atâtea defecte câte calități! Uite, cu figura aia i-a rupt inima maică-ti!

— Stop! strigă Militarul. Mi-e sete.

Păsările se opriră brusc. Gondrequin probabil că studiase mersul vulturilor. Se apropie de Jaffret și-i spuse cu respect:

— Dacă domnul e mulțumit de sclavii săi, îi va iniția în drumul către pivniță, unde se află vinul.

Dar coțofana apăru cu o tavă plină de sticle. Lui Jaffret îi dădură lacrimile. Pentru păsărele nu plânsese.

— Leac contra țâfnei, care dacă nu știți, e o boală păsărească, fraților! spuse Gondrequin, destupând prima sticlă. În sănătatea domnului Inimă, ca întotdeauna!

— În sănătatea domnului Inimă! spuse tot grupul, acum bine ghiftuit.

Jaffret se înfioră până în măduva oaselor.

— Merge, merge friptura! anunță Cascadin. E bun vânatul gătit.

Şi Similor, ciocnind cu cea care-i înflăcăra inima sprinţară, intonă:

— Tu eşti voluptatea. Delirul unui tânăr care se credea blazat de sentimente, pentru că avusese prea multe victorii asupra celui mai picant sex din lume! Pentru a-mi exprima cu adevărat idolatria ce-ţi port, ar trebui să am limba zeilor şi a lui Voltaire. Dacă m-ai înşela, aş sparge toată vesela. Îmi accepţi mâna, inima, averea şi numele? Puţin îmi pasă, mă leg cu tine pentru veşnicie.

Échalot vorbea cu totul altfel:

— Hai, o picătură din cea mai curată licoare! Eşti înţărcat, trage o duşcă!

— Domnule Baruque, strigă Gondrequin.

— Prezent!

— A sosit clipa! Acum e momentul. Aş putea ţine un discurs, dar vi-l acord cu dragă inimă. Spune-i Iscariotului ăstuia că timpul zboară şi ar fi greşit să facă pe nebunul în faţa forţei majore a necesităţii.

Baruque ieşi imediat din rând şi se plantă în faţa lui Jaffret, care se retrase instinctiv.

— Fără teamă! spuse el. Dar dacă nu sunteţi amabil, vă vom spânzura în locul candelabrului. Atenţie! Vă voi explica problema în două vorbe. Am fi putut veni să vă împungem cu un cuţit în gât şi să vă spunem: „Deschide seiful şi dă-ne hârtiile“, dar am preferat să ne răzbunăm un pic şi să ne amuzăm printr-o farsă prelungită, în care aţi fost ţinta batjocurii, pentru a vă dovedi că deasupra fiinţelor umane există o Providenţă şi că de atâtea ori merge ulciorul la apă până când se sparge în mii de cioburi, în mijlocul meschinăriilor existenţei dumneavoastră închircite.

— Ascultă asta, chinezule! Nu urla! şopti Échalot, care-şi ţinea răsuflarea, pentru a nu pierde nimic din înţeleptele cuvinte. Eşti înţărcat!

— În consecință, reluă domnul Baruque, a cărui voce devenea aspră și tăioasă, am venit cu sarcasmul pe buze, ca să ne batem joc de dumneavoastră de la obraz, fără să ne fie teamă, pentru că ați furat niște hârtii pentru care există o plângere în justiție a domnului Malevoy și în consecință...

— Hei, tu de colo! Ai mai spus-o! îl întrerupse Militarul, invidios pe limbuția Vicleanului.

— Așadar, reluă domnul Baruque, mi-e indiferent, voiam să spun că justiția e cu ochii pe afacerea asta și individul nu poate sufla o vorbă. Dar tot e bine că nu e băgat în lanțuri. Ceea ce decurge de aici e faptul că meseria unui artist nu-i cea de a denunța un șmecher... Și ca dovadă că nu ne e teamă și nici nu avem chef să ne ascundem, jos măștile toată lumea!

Din nou toate pliscurile se deschiseră, descoperind aceleași chipuri.

— Vedeți, așadar, continuă Baruque, în consecință... nu... în virtutea acestui fapt, în fața destinului care se va petrece sub ochii dumneavoastră, vă veți învăța minte să mai negociați altă dată case în care se află ateliere și să cereți trei milioane, în hârtii timbrate, de la domnul Inimă. Dumneavoastră veți porni cu stângul și veți pune cheia în broasca seifului de colo, căci dacă nu — priviți-mă bine, „Frac Negru"— *„se va lumina* de *ziuă"* în noaptea asta, nu-i așa? Nu e nevoie să spun mai mult!

La aceste ultime cuvinte, domnul Baruque își fixă privirea în ochii prietenului păsărelelor. Avea o figură slabă și tăioasă, care nu anunța nimic bun. Jaffret nici nu încercă să discute.

— Mă spăl pe mâini, șopti el, părăsindu-și scaunul. Eu sunt un om liniștit, cu o sănătate delicată și incapabil să rezist la forță. Un Frac Negru, eu! Doamne! Dragii mei vecini, iată-ne într-o perioadă de carnaval și bănuiesc că v-ați lungit cu masa, de vreme ce nu mai știți dacă e zi sau noapte. Protestez împotriva violențelor dumneavoastră.

— Stop! îl întrerupse Gondrequin. Destul! La seif, căci timpul zboară! N-o să ghicești niciodată de ce? Pentru că are aripi! La muncă!

Jaffret învârti într-adevăr butoanele seifului, formând cifrul combinației, după care luă cheia din buzunar. Întorcându-se astfel cu spatele spre persecutorii lui; era atât de

speriat să nu primească nişte lovituri pe negândite, încât se grăbi cât putu, spunând:

— Eu sunt doar un simplu depozitar, depozitarul contelui de Bréhut de Clare şi nu m-aş fi gândit niciodată...

Un strigăt de spaimă îi întrerupse fraza: un strigăt înspăimântat, îngrozit. Se grăbise atât de tare, încât uitase să întrerupă mecanismul de apărare. Chiar în momentul în care seiful se deschise, braţul i se găsi prins în capcană. Fu o lovitură de teatru, nu de gen dramatic, ci dintr-acela care aduce Parisul de sute de ori la reprezentaţii, pentru a vedea scene pline de nerozii, numite feerii. Printre cei de faţă, nu era nici o singură zburătoare care să nu fi auzit despre minunile seifului lui Lecoq. Aceste minunăţii se povestesc: sunt oarecum crezute, dar nu până la capăt. Trebuie văzute. Acum fuseseră văzute. Bravo!

Nefericitul Jaffret cerea milă, dar nimeni nu-l asculta. Se auzi o aclamaţie de o bucurie sălbatică. *Trucul* se bucura de un succes enorm. Apoi toată lumea începu să vorbească emoţionată, înfierbântată, ca arheologii care în timpul unor săpături dau peste un vas antic. Similor făcu o acrobaţie şi-i trimise o sărutare domnişoarei Vacherie, domnul Baruque bătu din palme, Gondrequin declară că e o scenă de o lungime cum nu întâlneşti prea multe în viaţă, Échalot trăgea de mutriţa lui Saladin, spunându-i:

— Priveşte, fătul meu, priveşte! Nu pierde ocazia! Dacă pierzi asta, mai târziu o să regreţi! E o adevărată farsă! Ah, dacă mama ta ar fi aici! Biata defunctă!

Şi fiecare povestea vecinului, care sigur că nu-l asculta, gloriile acestui seif legendar: istoria armăturii, nenorocirile lui André şi ale frumoasei lui soţii, milioanele casei Schwartz, erorile justiţiei, cum chiar această armătură cizelată servise drept capcană pentru a-l prinde pe domnul Lecoq, marele domn Lecoq, sau Toulonnais l'Amitié, care fusese decapitat de uşa strălucitoare şi tăioasă, precum cuţitul ghilotinei. Chiar uşa asta, înţelegeţi? Uşa pe care fiecare o putea atinge cu degetul. Nu se poate spune ce amintiri tragice poate răscoli un astfel de martor mut şi ameninţător. Aceasta este strania putere a relicvelor.

— Întinde-ți mânuța, Saladin! Atinge asta fără frică! O să poți spune mai târziu: „Am avut șansa să ating acel obiect în tinerețea mea." Și până la moarte eu îți voi fi martor: „Sigur, copilul l-a văzut la puțin după ce-a fost înțărcat."

Jaffret nu mai striga — nefericitul Jaffret. O agonie morală înlocuia pentru el durerea fizică, motivată de strânsoarea destul de puternică a acestei gheare de oțel. Auzea vorbindu-se în jurul lui despre ușa-ghilotină, care-i trimitea pe față reflexe de brici și-și amintea acel teribil *Larifla*, cântat odinioară:

„Jaffret e prins din păcate,
Prins pentru păcate,
Și pentru al său păcat,
Jaffret va fi ghilotinat."

Un sfârșit groaznic pentru un om liniștit. Se gândi poate și la un alt cântec, ce spunea: „El e un zeu."

Din fericire, ușa se deschise, făcând loc lui Cascadin și celor două ajutoare ale sale, dintre care fiecare ducea în mâini câte un enorm platou cu vânat. Se găsea acolo toată colivia. Asta îi schimbă gândurile și, în timp ce se puneau tacâmurile, se produse un incident, care probabil îl liniști pe vinovatul Jaffret. Nu era doar seiful lui Schwartz puternic și plin cu bancnote, nu era nici măcar seiful Bancelle, conținând venitul lunar al unui bancher de provincie: în afară de titlurile casei de Clare, seiful conținea în acest moment și economiile bunului Jaffret. Gondrequin-Militarul luase titlurile, după ce le supusese examenului înțelept al domnului Baruque. Se îndepărtă mulțumit, când îl zări pe Similor descriind o curbă iscusită, pentru a ajunge la seif. Domnișoara Vacherie îl urma îndeaproape. Pe partea cealaltă, Échalot, mânat de alte sentimente înălțătoare, se strecura pe lângă zid. Își vârâse puiul sub aripă, pentru a avea ambele mâini libere. Trebuie oare să mai spunem că Stâlpul, Albinosul, Jongleurul și chiar câțiva ucenici, cărora le lipsea simțul moral, înaintau cu toții spre aceeași țintă: seiful! O făceau oare pentru a-i admira grandoarea istorică? Ochii le străluceau, mâinile le tremurau.

— Pe loc, stai! strigă Gondrequin, în momentul în care degetele răşchirate ale lui Similor se întindeau deja spre seif. Nimeni nu mişcă! Probitatea este privilegiul onoarei.

Domnul Baruque, întotdeauna prompt, se înţepeni între seif şi Similor, căruia îi smulse banii lui Jaffret, spunând:

— O să sparg capul primului dintre voi care nu-şi vede de treabă!

— La masă! ordonă MIlitarul. Mîine o să faceţi ce vreţi, dar azi, datorită faptului că momentan aveţi ocazia de a lucra împreună cu nişte oameni de inimă ca mine şi ca Vicleanul, păziţi-vă! Nu mişcaţi în front, sau vă pocnesc!

Similor ezită, Échalot îşi puse puiul pe jos şi spuse blând, în timp ce se dezbrăca:

— Vrei să le ciripesc câte una, Amédée? Jur pe ţara mea că voi depune suma pe care o luăm pe numele lui Saladin, pentru recrutarea şi căsătoria lui. Eşti gata, puştiule?

Dar majoritatea păsărilor strigă:

— La masă! La masă! Nu suntem hoţi!

Mirosul mâncării le dădea ghes. Majoritatea se luă după el. Similor şi domnişoara Vacherie porniră braţ la braţ, îndepărtându-se de seif, cu un suspin de regret. De atunci Échalot spunea adesea:

— Era ocazia de a ne îmbogăţi. Dacă n-ar fi existat cei doi mâzgălitori, copilul ar fi avut destinul asigurat în societatea modernă.

Urmă un chef plin de veselie. Păsările bunului Jaffret fuseseră bine hrănite. Nu vom descrie acum senzaţiile sfâşietoare din inima stăpânului lor, în timp ce ele erau devorate. Cina lui trecuse demult. Nici nu-i mai era teamă că va fi supus ultimului supliciu. Stomacul şi sufletul sunt două lucruri total diferite: Jaffret îşi mărturisi sieşi că ar fi mâncat şi el cu plăcere pe câteva din prietenele lui. Nu i se oferi nimic.

— Ascultă, îi spuse Gondrequin-Militarul, după ce toate cele trei platouri fură golite şi ultimele rămăşiţe înlăturate. Domnul Baruque şi cu mine te vom elibera în noaptea asta. Trebuie să mergem în lumea bună, la palatul de Clare. Să nu mişti în front, animalule, sau te cotonogesc. Îţi facem cinstea să te luăm, neavând altă cale, ca să ne conduci la fosta Marguerite de Bourgogne. Înainte marş!

PARTEA A TREIA

PALATUL DE CLARE

1 ÎNAINTEA SERBĂRII

Pentru înțelegerea evenimentelor stranii, și desigur neașteptate, care voi încheia acest episod al istoriei *„Fracurilor Negre“*, avem nevoie să facem cunoscute cititorului unele detalii ce-ar putea părea prea minuțioase: topografia palatului de Clare.

Acest edificiu, deja vechi la vremea aceea și care de atunci a fost refăcut, aducându-i-se niște schimbări notabile, de utilitate cvasipublică, dădea spre strada Grenelle Saint-Germain, cu partea din spate a încăperilor de folosință comună, rotunjită printr-o concavitate, în centrul căreia se afla o intrare monumentală.

Dincolo de această intrare, închisă permanent și unde ospitalitatea era reprezentată simbolic prin două bănci de piatră, adăpostite într-o adâncitură a zidului, se găsea o curte interioară cu o întindere considerabilă, înconjurată din toate părțile de clădiri asemănătoare cu acele *patios* ale palatelor din Spania, cu atât mai mult cu cât în centru se înălța o arteziană.

În dreapta și în stânga se găseau construcțiile adiacente, care nu lipsesc nici unei locuințe mari. În fundal se ridica palatul propriu-zis, dezvăluindu-și fațada senorială, în fața căreia se găsea o scară monumentală, cu șaisprezece trepte de marmură, alternând roșul cu negrul.

Palatul fusese construit pe vremea lui Rowland Fitz-Roy Jersey, duce de Clare, însoțitor și ministru al lui Iacob al III-lea, în primii lui ani de exil. În concluzie, palatul data din a doua jumătate a domniei lui Ludovic al XV-lea, dar arhitectul casei de Clare era evident cu ochii întorși spre trecut. Opera lui dezmințea stilul sever al epocii și revenea, pe alocuri, spre anii înfloritori care ne-au lăsat fermecătoarele capodopere din tinerețea lui Ludovic al XIII-lea.

S-ar fi zis că era o emigrare a bătrânului Marais în plin cartier Saint-Germain și că unul din pavilioanele Pieții Regale, mărit și mai ales înnobilat, își părăsise temelia lui prea plată pentru a se urca aici pe un piedestal orgolios.

Nu vorbim decât în memoria splendorilor palatului din acele vremuri care s-au dus, când ducii de Clare erau considerați ca fiind printre cei mai bogați nobili din lume.

Am putea vorbi numai despre faptul că, în perioada Restaurației, ducele Guillaume uluise Curtea și orașul prin traiul său plin de grandoare.

Sub domnia lui Ludovic-Filip toate acestea se mai domoliseră puțin. Ducele Guillaume, deși se alăturase regelui, nu putea fi complice activ în comedia burgheză jucată la Tuileries.

De la moartea soției și a fiicei celei mari trăia oarecum retras. Iernile și le petrecea la Roma.

Sosirea ramurii de Bréhut de Clare, însărcinată prin hotărâre judecătorească cu tutela tinerei prințese de Eppstein, fu pentru palatul din strada Grenelle un fel de Revoluție din iulie. Palatul decăzu dintr-o dată, așa cum se întâmplase chiar cu Tuileries, dar decăzu într-o măsură mai mică, primind mai puțini oaspeți incomozi și păstrând în jur mai mulți nobili.

Cei dintâi, tot ca la Tuileries, erau un rău necesar, rezultat al victoriei. Ceilalți rămâneau atașați amintirii ducelui Guillaume și poziției înalte a prințesei de Eppstein. Trebuie să recunoaștem că atitudinea ireproșabilă și abilă a contesei de Bréhut de Clare ridicase numărul nobililor. Contesa era o femeie fermecătoare, extrem de distinsă atunci când voia și iscusită peste poate. Nu cred să fi avut vreun confident. Cei care credeau că o cunosc perfect, spuneau că era prea pornită

să cucerească imposibilul. Până acum acest lucru îi reușise, și există o axiomă latină, care afirmă, prin toate gurile cunoscătorilor: *„Soarta îi ajută pe cei îndrăzneți“*.

Când au loc marile gale din lumea finanțelor, îi vedem adesea pe bancherii noștri deschizându-și deodată fermecătoarele locuințe în nopți de sărbătoare și primindu-și mulțimea de prieteni în grădini mici și frumoase, acoperite și amenajate special pentru acestă ocazie.

Chiar și atunci când contele și contesa de Clare ar fi avut o clientelă asemănătoare, nu ar fi trebuit nici să acopere, nici să amenajeze — total sau în parte — grădina palatului. Cele două saloane mari de la parter, galeria și mulțimea camerelor de lux ar fi fost suficient de încăpătoare pentru a primi întreg Parisul și încă jumătate, așa cum se obișnuiește la petrecerile financiarilor, iar casa de Clare nu avea chiar atâția intimi, în ciuda lui 29 iulie al său.

Când dorea, era sigură că va avea o mulțime suficientă, amestecată în proporția pe care am arătat-o. Cartierul Saint-Germain n-ar fi îndrăznit să absenteze, căci contesa avusese inspirația să pozeze în femeie politică, fără să spună vreodată o vorbă despre ceea ce se numește în mod vulgar *„politică“* — problemă serioasă, utilă și frumoasă pentru prima pagină a ziarelor, dar care în gura nepricepuților ia niște mirosuri fatale, precum acel tutun blond din Levant, atât de suav, atât de parfumat, dar pe care buzele anumitor fumători — domnule, nu mă refer la dumneavoastră — îl trimit înapoi ca pe o duhoare infectă.

Pentru această mulțime strălucind de titluri, decorații sau pur și simplu nume ce valorau mai mult decât orice titlu, existau cele douăzeci și una de ferestre ale apartamentelor *„de primire“*, cinci în galeria din mijloc, câte trei în fiecare din cele două saloane, trei în bibliotecă, trei în sufragerie, câte una în fiecare din cele două budoare, câte una în fiecare din cele două colțuri numite „camerele din capăt“, mai retrase și dând spre grădina a cărei verdeață putea fi privită prin geamlâcuri: trei și două, în poziție de echer. Una din aceste două camere din capăt era pentru biliard, cealaltă era fumoarul.

Ei, da! Rowland de Clare îi dăduse această destinație încă pe vremea lui Poussin, Vouet și Lesueur.

La primul etaj, sau mai degrabă la singurul etaj, căci deasupra nu mai erau decât camere mansardate, se găseau apartamentele familiei: ceea ce englezii nu arată niciodată (oare greșesc?).

La dreapta era locuința contesei, la stânga cea a contelui, la mijloc apartamentul vast și complet al prințesei de Eppstein. În general acest apartament avea un singur locatar, pe bona Favier, doamna de companie, căci Nita, care nu era scutită de a avea capricii, locuia prin alte părți.

Ea locuia în grădină — nu în toată grădina, căci aceasta era enormă, măsurând șase pogoane în plin Paris, ceea ce ar echivala în bani cu vreo mie de hectare în Picardia — cam la o sută de pași de turnul lateral, în care se găsea biliardul la parter și dormitorul contesei la primul etaj.

Clădirea aceasta se numea *„micul palat"* și, într-adevăr, era un pavilion adorabil, în care locuise frecvent răposata ducesă de Clare. În urma configurației naturale a solului, parterul acestui mic palat se afla exact la înălțimea primului etaj al clădirii principale; o terasă, paralelă cu o străduță pe care nu o vom numi, pentru a nu desconspira poziția exactă a palatului de Clare, aducea apartamentul contelui la același nivel cu pavilionul Nitei.

Această terasă, pe care se putea ajunge din grădină, urcând o pantă lină, era străjuită de o alee de tei, pe patru rânduri. Iarna, de-a lungul acestei alei se instala un acoperiș mobil, în așa fel încât prințesa de Eppstein putea participa la activitatea palatului, fără alt efort decât o plimbare de două minute sub acoperiș, de-a lungul zidului locuinței tutorelui ei.

Dacă doamna contesă ar fi locuit în aripa dreaptă, poate că Nita nu s-ar fi obișnuit s-o ia pe scurtătură, dar se simțea mai bine cu contele, care-i arăta o dragoste părintească, și foarte rar se întâmpla ca orele de masă să sune fără ca ea să-și fi petrecut câteva minute cu el.

Nu o făcea pentru distracție. Contele de Bréhut de Clare nu avea o fire veselă și nu se pricepea să întrețină o conversație cu tinerele. Erau chiar zile când mintea i se încețoșa vizibil, dar fiecare simte simpatia deosebită pe care o inspiră

cei singuri, care și-au pierdut protectorii naturali. Nita ghicise că tutorele ei o iubea, deși îi mărturisise acest lucru foarte târziu.

Deși contesa, dimpotrivă, își etalase din primul moment afecțiunea pe care pretindea că i-o poartă, Nita ar fi pus mâna în foc că doamna contesă nu o iubea deloc.

Lucrurile au avansat mult față de vremea comediilor: au înaintat în galop, datorită unui fapt despre care toată lumea vorbește, unii pentru a-l ridica în slăvi, alții pentru a-l blestema cu voce spartă, alții pentru a-l nega cu pumnii strânși și ochii închiși. Mă refer la progres. O tutelă nu mai este o tiranie, tot așa cum paltonul nu vă mai este furat pe Pont-Neuf în plină zi. Dar paltonul vă poate fi furat prin alte părți și nu cred că ați scăpat de teama de a vi se fura portofelul. Din când în când, ziarele care au grijă să se facă auzite, *„piperând“* crimele în folosul consumației zilnice a amatorilor de gen, povestesc niște istorii destul de nostime despre tutele. S-ar putea spune chiar că orice progres în bine atrage în mod necesar un efort egal, dar în sens contrar, spre rău, ceea ce ne dă dreptul să sperăm că istoriile despre tutele și altele, pierzându-și din vechea lor naivitate, vor deveni din ce în ce mai drăguțe.

Odinioară, un tutore se făcea temnicer. Acesta era obiceiul: cei mai buni autori o spun iar și iar. Restul venea de la sine; orice temnicer putea face din prizonierul lui tot ce voia, tutorii tăiau în carne vie, pupilele puteau striga după ajutor până nu mai puteau, li se spunea: *„Du-te și plânge-te la Roma“*.

Erau jumulite, Doamne, cu câtă plăcere! Ele slăbeau, păleau, cădeau din picioare. Sărmanele pupile! Și dacă se găsea vreun moșneag pricăjit prin preajmă, credeți-mă că el era întotdeauna alesul pentru căsătoria nefericitei domnișoare. Fără asta, n-ar mai fi fost comedie.

Dar unde oare am citit o aventură lugubră și de necrezut? De fapt, cred că era ieri, alaltăieri sau săptămâna trecută și-o citisem de vreo douăzeci de ori. Este întotdeauna aceeași: eternă, după cum se pare, ca și vechea intrigă a comediei.

Această istorie se strecoară de-a curmezișul progresului, după cum spada trece de-a curmezișul pieptului și înjunghie.

Cunoașteți povestea: nu e nimeni care să nu o cunoască. E oribilă, respingătoare, lașă, barbară, hidoasă, feroce și ar speria și pe sălbatici. Doamna de Sévigné, scumpa marchiză plină de epitete, și-ar arunca limba la câini înainte de-a pângări cu atâta înverșunare această istorie, care revine periodic, de mai multe ori în fiecare an, din străinătate, din provincie și din Paris. Da, din Paris, acest centru al progresului!

Nu este povestea din Mortara, nu, nimic de genul ăsta. Istoria din Mortara se petrece într-o țară în care progresul este considerat dușman; nu este legenda micilor chinezi dați la porci, nici romanul însângerat al evreilor din Damasc, cotrobăind prin măruntaie omenești; se întâmplă aici și acum: la Paris, la Londra, peste tot. Ați ghicit? Este istoria, banală prin repetiție, a acelei nenorocite făpturi, jigărită, sfâșiată, distrusă, care a țipat multe luni înainte de a-i trezi pe vecini și care este adusă în stare de agonie la biroul de poliție. E vorba de tutore? Nu. În această poveste îngrozitoare este vorba de mamă, întotdeauna de mamă. Mama, înțelegeți? Călăul, chinuitorul, asasinul răbdător și necruțător! Și uneori se face părtaș și tatăl. S-au asociat în această operă de canibali. Au *„prins ură"* pe copilul lor. Asta-i tot.

Dumnezeu să vă apere dacă n-ați remarcat ca mine frecvența descurajantă a acestei povești rușinoase. Ziarele o reproduc plină de acei fiori stereotipi, care fac farmecul faptului divers; dar ea revine tenace, cu detaliile sale odioase: răni, înfometare, lovituri care lasă vânătăi. Progresul a schimbat cel mult lanțul ocnei cu funia. Ar fi putut face mai mult.

Și totuși, ar fi oare corect să cântărim epoca noastră măreață după greutatea acestei detestabile nelegiuiri? Nu puteți nici măcar înlătura aprecierea aceea istorică: *există, totuși copii atât de neplăcuți!* Dar ce dovedește asta? O să vă spun imediat.

Asta dovedește că trebuie să fii îngăduitor cu alte veacuri și să nu te lauzi prea mult, de teamă să nu fii tu însuți biciuit de veacurile ce vor veni: căci foarte rar se întâmplă ca

prezentul să renunțe la plăcerea de-a lovi în trecut, creatorul său...

Aici, la palatul de Clare, aveați spectacolul unei tutele moderne și demne de a fi luată ca model. Totul se petrecea după dubla lege a Codului lui Napoleon și după cele mai fermecătoare conveniențe. Se trăia cu ferestrele și ușile deschise, la lumina zilei. Nita de Clare era liberă ca păsările. Totul poate fi spus într-un singur cuvânt, când cititorul va afla că nici măcar nu i se sugerase vreodată ideea căsătoriei.

Ba da, totuși, o singură dată contele o făcuse, atunci când se aflau în grădina dezolantă a atelierului Inimă-de-Oțel. În ziua aceea, contele își dorise să poată găsi un tânăr puternic și curajos, care s-o iubească.

Dorința aceasta nu părea a fi vinovată.

În ceea ce o privește pe contesă, aceasta nu dorea nimic decât — spunea ea — să-și poată îndeplini în mod loial datoria. E adevărat, lăsa să se înțeleagă că această datorie era dificilă. Cartierul Saint-Germain știa vag faptul că această imensă avere putea fi la un moment dat obiectul unei dispute, ca apoi chiar să dispară.

Se aflase oare acest lucru datorită strădaniilor contesei? Sigur, în caz de dispută sau de luptă, contesa era bine situată și putea apăra drepturile pupilei sale. Cât despre cei care-i observaseră devotamentul, nimeni nu descoperise nici un pretext care să arunce măcar umbra vreunei îndoieli.

Se știa că-i sunt agreabili oamenii de afaceri și într-o oarecare măsură chiar se înconjurase de ei. Căci oamenii cu o poziție incertă nu puteau fi decât oameni de afaceri. Când manevrele politice sunt interzise unui partid îndepărtat de la putere, acestuia îi rămân doar jocurile de culise. Sub domnia lui Ludovic-Filip, cartierul Saint-Germain încercase astfel de speculații. Și Dumnezeu îi e martor cât de bine își amintea de nereușita sa!

Contesa, s-a mai spus, nu avea confidenți. Ținea sfat cu ea însăși și acționa cum credea de cuviință. Ajutoarele ei, atunci când voia să le folosească, erau oameni angajați cu ziua, simpli zidari care taie piatră sau mânuiesc mistria, fără să cunoască planul de construcție al viitorului edificiu.

Avusese în viața ei nu un asociat, ci un stăpân: pe domnul Lecoq. O incomodase. Acum era mort. Cititorul a cunoscut-o foarte tânără, pe vremea când nu avea mijloace să acționeze. Ambiția o devora de pe atunci. Era plină de cutezanță.

Am regăsit-o puternică și sus-pusă, datorită unui succes care era opera acelei cutezanțe. În asta consta puterea ei: în această cutezanță rece, neîmblânzită, poate chiar oarbă. Căci uneori e bine să nu vezi obstacolul, asta te face să îndrăznești.

Bătrânii marinari ai coastelor noastre au obiceiul să spună că dacă ar cunoaște toate stâncile ascunse de învolburarea mării nici o corabie nu ar mai îndrăzni să-și ridice pânzele. Nu e și părerea inginerilor savanți, care trasează hărțile submarine. Dar bătrânii mateloți nu au urmat cursurile Școlii Politehnice. Și de fapt tocmai în locuri cunoscute se întâmplă deseori accidente.

Era mult timp de când doamna contesă își conducea barca printre stânci.

Orice mișcare ar fi făcut pe această „mare" frumoasă, elegantă, nobila contesă-pirat, puteai fi sigur dinainte că nu va urma o rută mare și ușoară, trasată de hidrografie. Avea încredere în steaua ei, care n-o trădase niciodată; avea mai ales încredere în forța ei dovedită, căreia nu i se împotrivise nici o prejudecată și pe care nu o îngreunase nici un control. În definitiv, nu în asta constă o victorie imposibilă?

Intrăm în palatul de Clare în seara de marți 3 ianuarie 1843, puțin după ce foștii slujbași ai agenției Deban, cu regele Comayrol în frunte, părăseau salonul bunului Jaffret, pentru a se întoarce la locuințele lor, ca să-și ia costumele de bal. Nici unul din ei nu era scutit de îngrijorare, căci nimeni nu știa exact ce va cere Marguerite sau ce va îndrăzni.

La palatul de Clare se încheiau ultimele pregătiri pentru serbarea care promitea să fie la înălțime. Peluza de la intrare, transformată în boschete de plante exotice, ale căror tije înalte purtau flori parfumate, era puternic luminată, ca și scările ample și vestibulul ce părea o grădină tropicală.

Saloanele, galeriile, tot spațiul destinat distracțiilor, își dezvăluiau rând pe rând ornamentele magnifice, realizate de un întreg popor de servitori și valeți.

Toţi îşi simţeau inima plină, pentru că era frumos, frumos cu adevărat, frumos şi măreţ. Era un veşnic du-te-vino. Generalii acestei armate încercau să pună ordine în agitaţia permanentă, în care „hoarda“ de ospătari, batalioanele de la Blanche şi de la Chevet provocau confuzii de moment.

Printre toţi aceştia circula un zvon. În fond, acest zvon le era aproape indiferent, dar îi frapa pe toţi prin contrast. În mijlocul acestor pregătiri pentru veselie, se vorbea despre un doliu posibil. Se spunea: *„Domnul conte este foarte bolnav“*.

Era vorba de contele de Bréhut de Clare, stăpânul casei.

Contele era foarte bolnav!

Totuşi, se pare că nu atât de bolnav încât să oblige la o amânare a serbării în ultima clipă. Ce avea contele, pe care aproape nimeni din cei prezenţi nu-l cunoştea prea bine, căci trăia singuratic şi ordinele lui erau primite doar prin contesă? Un rău care dura de mult timp: întotdeauna fusese văzut trecând palid şi trist.

Sunt oameni care ştiu tot. Anticamerele sunt saloane suprapopulate, iar lucrătorii de lux, fără a face parte din anticameră, se amestecă totuşi cu lumea de acolo. Ei sunt un fel de ecou al misterelor lumii.

Ce *Figaro* ciudat s-ar edita dacă i-ar avea pe ei ca redactori!

Anticamera nu putea spune ce avea contele, dar vorbea despre vicontele Annibal şi despre gelozie. Contele îşi iubea soţia cu pasiune. Şi deşi aceasta se împărtăşise pentru prima dată pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, după o estimare cronologică aproximativă, ea încă merita atenţie. Ce siluetă perfectă, numai bună să poarte o toaletă!

Anticamera mai vorbea şi despre acei „oameni de afaceri“ care veneau la ceai de două ori pe săptămână. Anticamera remarcase acelaşi lucru ca şi noi. Afacerile reuşesc foarte rar nobililor.

Se mai vorbea şi despre anumite scene, surprinse prin gaura cheii. Contele fusese auzit vorbind de câteva ori cu voce tare şi avea o voce care te speria. Era un om care ar fi putut sparge geamuri sau capete — dar nu prea des şi nu pentru mult timp.

Pe scurt, contele avusese necazuri și era foarte bolnav. Acesta era adevărul.

La ora când se încheiau pregătirile pentru serbare, contele se afla sus, în camera lui, deasupra sălii de biliard, transformată în paradis. Era în pat: se ștergea de sudoarea cauzată de febră. Trei medici mari veniseră în timpul zilei și ieșiseră, arborând o expresie de circumstanță. Bietul om nu putea vedea nimic din feericele splendori ale acelei nopți.

Doctorul casei, Samuel, își făcuse și el vizita, dar asta nu mai conta. Nu știu ce anume inspiră încredere, dar acela nu era doctorul Samuel. Dacă anticamera ar fi fost bolnavă, nu s-ar fi lăsat îngrijită de doctorul Samuel.

În sfârșit, un ultim medic, nou venit, trecuse pentru prima dată pragul palatului de Clare cu o seară mai înainte. Oricare ar fi elementul care inspiră încredere, omul acesta îl deținea cu prisosință. Nimic nu e mai frumos, vă spun, decât gloria unui medic. S-ar părea că toate bunele renume, așezate simultan pe nivelele unei scări sociale, nu pot exista fără binefacere și fără devotament. Așa a fost întotdeauna, așa va fi și pe mai departe. Vai, care nivel e mai puternic decât agonia! Familia unui prinț muribund îngenunchează — când prințul este iubit — în fața științei care-i vine în ajutor, la fel cum face și pătura de jos, care se învârte în jurul patului de moarte al celui mai modest muncitor. Singura diferență e energia risipită pe regrete sau speranțe și cine ar îndrăzni să măsoare această diferență?

Doctorul Abel Lenoir făcea parte din acei privilegiați care sunt binefăcătorii celor mari și ai celor mici deopotrivă, împărțindu-și orele zilei, prea scurtă pentru el, între palate și cocioabe, trecând prin acea galerie a nenorocirii, în care el era un fel de zeu: spitalul. Reputația lui europeană nu avea nici măcar acea pată pe care ochii geloși o descoperă chiar și în discul soarelui. Cu talentul său imens, cu numeroasa lui clientelă, rămânea bogat doar cu cei șase mii de franci rentă, pe care i-i lăsase tatăl său.

Din primele rânduri ale povestirii de față l-am văzut la căpătâiul acelei bolnave sărace, văduva ducelui de Clare.

Îl cunoaştem şi dacă nu l-am mai întâlnit în drumul nostru de-a lungul acestei istorii este pentru că mergea foarte rar pe cărările plăcerii şi afacerilor.

Îl reîntâlnim acum, pentru că un om se afla pe patul de suferinţă.

La parterul palatului, muncitorii şi servitorii tocmai spuneau:

— Dacă nici el nu-l salvează pe domnul conte, înseamnă că nu mai e nimic de făcut!

Doctorul Abel Lenoir era, într-adevăr, aşezat lângă Chrétien Joulou de Bréhut de Clare şi-i controla pulsul, cu ochii aţintiţi pe cadranul cu secundar al ceasului.

2 DOCTORUL ABEL LENOIR

Era o cameră mare şi bine aerisită. Două lămpi luminau aşezate pe consola căminului, pentru a nu deranja privirea slăbită a bolnavului. Contele de Bréhut era întins pe un pat pătrat, cu coloane, şi se afla într-o nişă prea mare pentru a se numi alcov, a cărei podea era cu o treaptă mai sus decât galeria prin care se intra, venind din camera de zi.

Lângă el, în picioare, era contesa, în ţinută de oraş, dar coafată ca de bal şi purtând în părul bogat diamante montate în platină, rubine, coral şi alte pietre semipreţioase, care sugerau lava în erupţie (ştiţi că era costumată în vulcan). Surâsul ei trist şi duios era potrivit cu momentul, dar contrasta oarecum cu ciudata ei coafură.

Doctorul Abel Lenoir era aşezat după cum am spus, ţinând cu o mână încheietura bolnavului, iar cu cealaltă ceasul cu secundar. Se schimbase foarte puţin în cei unsprezece ani trecuţi de când l-am cunoscut. Avea aceeaşi figură gravă şi deschisă. Doar câteva fire argintii se iviseră ici-colo pe la tâmple, iar pe sub paltonul care nu avea nici un ornament, la butoniera redingotei încheiate, se vedea rozeta Legiunii de Onoare.

Ochii lui inteligenți și limpezi se îndreptau mai mult spre fruntea răvășită a bolnavului decât spre cadranul ceasului.

Bolnavul era pe jumătate ridicat în capul oaselor. Își ținea capul înclinat spre dreapta și ochii închiși.

— Te rog, Chrétien, spuse contesa, permite-mi să trimit vorbă prietenilor noștri că serbarea se contramandează.

— Febra e foarte mare, vorbi doctorul.

Buzele bolnavului se întredeschiseră.

— Să-i permit! repetă el.

Nu se putea distinge în această repetiție dacă era un efort pentru a înțelege sensul cuvintelor, ori un reproș amar și dureros de sarcastic.

Doctorul întrebă:

— Ne aflăm deasupra orchestrei?

— Nu, răspunse Marguerite. Orchestra este plasată foarte departe, în mijlocul palatului.

— Se va dansa sub această cameră?

— Sigur că nu. Pot s-o și închid pe cea de jos.

Doctorul îl privi din nou pe bolnav, care nu-și mai ridică pleoapele.

— E inutil, doamnă, decise după o clipă de gândire. Această serbare nu mai poate înrăutăți cu nimic starea contelui. Numai să nu...

Se opri, apoi la întrebarea din ochii Margueritei, sfârși ceea ce avea de spus:

— Numai să nu-l irite din cine știe ce alt motiv.

Marguerite își încrucișă palmele grațioase.

— Doamne Dumnezeule! șopti ea. Să-l irite pe bietul meu soț?

Doctorul se înclină cu răceală. Contele vorbi, obosit:

— Nu, nu, această serbare nu mă irită. Dimpotrivă!

În privirea doctorului se citi o ezitare.

— Doamnă, spuse el, dați-mi, vă rog, cele necesare pentru a scrie o rețetă.

Biroul contelui se afla în celălalt capăt al camerei. Contesa îi făcu semn doctorului să se apropie.

— Ce credeți? întrebă ea cu voce joasă, în timp ce trăgea sertarul în care se găsea hârtia.

— Boală de inimă, răspunse doctorul Lenoir. Stare nervoasă spasmodică, o puternică descurajare morală... care trebuie să aibă un motiv, doamnă.

De astă-dată ochii lui erau întrebători.

Privirea Margueritei, deschisă şi ingenuă, exprima un singur lucru: durerea.

— Nu ştiu care ar putea fi pricina, vorbi ea. Degeaba am încercat s-o aflu.

— Bine, doamnă, o întrerupse doctorul. Înseamnă că nu există.

Se aşeză în faţa biroului.

— Doctore, continuă Marguerite cu timiditate, suntem bogaţi. Celui care l-ar salva pe soţul meu, i-aş da jumătate din avere.

Pana doctorului Lenoir, care deja alerga pe hârtie, se opri. Îşi înălţă capul şi Marguerite îşi plecă ochii în faţa zâmbetului său bun şi sincer.

— Doamnă, spuse el, n-ar însemna decât îndeplinirea unei îndatoriri. Iar noi, medicii, facem ce putem, fără să aşteptăm astfel de recompense.

— E în mare pericol? bolborosi Marguerite, printre lacrimi adevărate.

— Da, doamnă.

— S-ar putea ca în această noapte chiar...

Contesa nu-şi termină întrebarea.

Doctorul reîncepu să scrie, vorbind cu glas rar şi distant:

— Nu, doamnă... doar dacă...

Era pentru a doua oară când se oprea asupra acestor cuvinte.

Dar prima frază fusese terminată, fără să aştepte întrebarea.

— Doar dacă... repetă Marguerite neliniştită.

— Doamnă, spuse doctorul. Iată reţeta. Să fie respectată punct cu punct... Voi reveni mâine la amiază.

— Atât de târziu! exclamă contesa. O noapte întreagă fără sfaturile dumneavoastră!

Apoi, cu chipul strălucind de speranţă:

— Deci dumneavoastră nu-l vedeți pe bolnavul nostru cu aceiași ochi ca și confrații dumneavoastră?

— Dacă faceți așa, doamnă, vorbi cu glas coborât doctorul Lenoir, din două una: ori asta (arătă rețeta) va opri răul, ori lucrurile vor înainta foarte rapid de acum încolo. Cale de mijloc nu mai există.

Un suspin puternic o eliberă parcă pe contesă. Doctorul își luă mănușile și pălăria și se retrase.

—Nu plecați încă, doctore, spuse contele, cu o voce atât de slăbită încât abia se auzea.

Marguerite îl precedă pe doctor, care se apropie imediat de pat.

— Ce dorești, Chrétien? întrebă ea.

— Vreau să vorbesc între patru ochi cu domnul Lenoir, răspunse contele.

Ea se aplecă asupra lui. În timp ce stătea așa, lumina oblică mângâia liniile difuze ale profilului ei superb.

Doctorul o privea și se gândea.

Nu auzise ce-i spusese ea bolnavului la ureche, dar acesta vorbi distinct:

— Vreau să te văd costumată. Nu te-am iubit niciodată atât de mult!

S-ar fi zis că doctorul nu se aștepta să audă aici cuvinte de dragoste. Chipul lui exprimă o surpriză adâncă, străbătută de milă.

Marguerite mai spuse ceva, apoi bolnavul murmură:

— Să nu-ți fie teamă de mine. Voi muri așa cum am trăit: sclavul tău.

— Și stăpânul meu, după cum se pare, spuse contesa și se ridică râzând. Doctore, își reveni ea, îi propuneam să-mi petrec noaptea alături de el. Nu vrea. Vă las împreună.

Îi trimise un sărut soțului și adăugă, trecând pe lângă domnul Lenoir:

— Mintea lui, doctore, mintea lui! E pentru prima dată când îmi dau seama că delirează.

Ochii îi erau plini de lacrimi: din nou lacrimi adevărate.

— Mi-a spus... continuă ea cu o voce gâtuită de lacrimi.

Dar nu termină și strânse tare mâna doctorului, bâlbâindu-se.

— Ne-am căsătorit din dragoste, domnule Lenoir. Unsprezece ani de fericire, pentru a ajunge la acest deznodământ oribil... oribil! Acest nefericit va muri nebun. Nu fii îngrijorat, prietene, se întrerupse ea. O să-ți aduc chiar eu doctoria. Ah, domnule Lenoir! Dacă ați putea citi în inima mea!

Contesa mai strânse o dată mâna doctorului, apoi ieși.

Contele așteptă o clipă și deschise ochii mari și goliți de orice expresie.

— Așezați-vă lângă mine, doctore, vă rog! spuse el. Foarte aproape.

Domnul Lenoir își luă un scaun și-l apropie de pat. Bolnavul continuă, de parcă ar fi visat cu voce tare:

— Îmi va aduce poțiunea... chiar ea!

— Așa a promis! replică doctorul.

— Chiar ea! repetă bolnavul, privind în gol.

— Ați fi preferat s-o aducă altcineva? întrebă domnul Lenoir.

Bolnavul nu răspunse.

— Mi se pare, spuse deodată, că dacă aș revedea vechiul meu ținut, acolo, în jurul morii, curtea mare, mereu stropită, în care mama arunca pâine găinilor, aleea la capătul căreia se află crucea, câmpurile înguste și mărginite de copaci înalți, care fac ca de departe toată parohia să pară o pădure, râul ce coboară din munți până pe câmpiile inundate, mi se pare că aș respira, că aș putea spera să mai trăiesc!

— Într-adevăr, aerul din ținutul natal poate produce uneori acest efect. De unde sunteți?

— Din Bretania.

— Bretonii își iubesc pământul.

— Eu iubesc amintirea tatălui și a mamei mele, îl întrerupse contele cu hotărâre.

Se făcu liniște. Bolnavul reluă, cu vocea mai slăbită:

-Mai sunt acolo cele două surori ale mele, care au rămas acasă. Tata era un gentilom, domnule Lenoir. Mama era o sfântă. Eu am făcut rău și i-am uitat pe toți cei care mă iubeau... Da, da, am făcut un rău!

Închise ochii.

Zarva ultimelor pregătiri răzbătea în zgomote înăbușite și confuze. În acest zumzet nedefinit, se auzea uneori câte o lovitură de ciocan, câte o notă de instrument, pe cale să fie acordat sau câte un hohot de râs.

— Se poate vindeca un om, întrebă brusc contele, un om foarte bolnav... atât de bolnav ca mine... și care nu spune totul doctorului?

— Da, replică Lenoir, atunci când medicul ghicește ceea ce nu-i spune bolnavul.

O privire vicleană țâșni printre pleoapele întredeschise ale lui Joulou.

— Sunt ofticos? mai întrebă el.

— Într-o oarecare măsură, domnule conte. Aveți o nevroză, care vă afectează în mod special pericardul și bronhiile. Tusea este însă pur spasmodică.

Bolnavul scutură din cap, spunând:

— Nu înțeleg acești termeni. Ați ghicit cumva ceea ce nu v-am spus, domnule Lenoir?

— Cu siguranță, reluă doctorul.

Joulou se ridică brusc în pat, cu vioiciunea unui om sănătos, și deschise ochii mari:

— Ah, exclamă el. Cu siguranță! Ați spus: cu siguranță?

Doctorul continuă:

— Domnule conte, sunteți otrăvit.

Figura lui Joulou păli, în timp ce bolborosi de două ori:

— Cine v-a spus asta? Cine v-a spus asta?

— Nimeni nu mi-a spus asta, domnule conte. Dar de douăzeci de ani studiez sufletul omului pentru a-i putea vindeca trupul.

— Dacă ați ști cât o iubesc! șopti Joulou, frământându-și mâinile sub cuvertură.

— Știu cât o iubiți, vorbi încet domnul Lenoir.

Ochii bolnavului exprimară o teamă subită.

— Orice s-ar întâmpla, să n-o acuzați! bâigui el. Mi-am îndeplinit datoriile religioase, m-am împăcat cu Dumnezeu, care iartă tot... Tot... Vreau să mor! Mă bucur că am să mor...

— Mai aveți să-mi spuneți și altceva? întrebă doctorul Lenoir.

— Aş vrea să ştiu cu ce m-a otrăvit, gemu nefericitul, ştergându-şi cu cearceaful fruntea scăldată de sudoare.

— Atunci, ajutaţi-mă, domnule conte, vom încerca să aflăm împreună.

— Să căutăm! repetă Joulou. Oare medicina nu poate cunoaşte urmele?

— La dumneavoastră nu sunt urme.

— E frumoasă ca un înger, doctore, dar are inteligenţa unui demon. Poate a inventat o nouă otravă...

— Poate, spuse domnul Lenoir, zâmbind de parcă ar fi vrut să liniştească un copil.

Pe Joulou îl uimi acest zâmbet, care-l impresiona vizibil, dar îi făcea şi bine.

— Credeţi că are complici? întrebă doctorul.

— Nu... nu pentru asta.

— Dar pentru altceva?

Doctorul tăcu.

— Juraţi-mi că n-o să-i faceţi nici un rău! spuse Joulou rugător. Ideea că i s-ar clinti şi un fir de păr din cap mă tortureazǎ.

— Şi totuşi, vorbi doctorul, vă vine adesea ideea de a o ucide.

— Oh! Adesea, adesea, gemu bolnavul, cu capul în mâini. A făcut din mine o făptură mizerabilă.

— Domnule conte, reluă grav Lenoir, eu sunt medic. Tot ceea ce mi se spune rămâne între mine şi bolnav.

Contele îi întinse mâna tremurândă şi rece.

— Pentru a vă otrăvi, continuă doctorul, trebuia să amestece o substanţă oarecare în mâncărurile sau băutura dumneavoastră. Asta nu se poate face fără anumite gesturi, care dau naştere la suspiciuni. Aţi avut asemenea suspiciuni?

— Da... iar gesturile le-am văzut...

— În ce situaţii?

— Serile... când luăm ceaiul cu... oamenii pe care ea îi cunoaşte, ca şi mine, de altfel...

— Poate şi eu, zise doctorul, cu un accent ciudat.

Joulou nu mai spuse nimic.

Domnul Lenoir continuă să-i zâmbească.

— Și băutura vi se părea amară? îl mai întrebă.

— Îmi spuneam, murmură Joulou, că sunt niște idei nebunești... căci sunt momente când și ea mă iubește, tot cu pasiune, până la delir!

— Și ca să spuneți că sunt idei nebunești, specifică doctorul, ce gust ciudat distingeați în băutură?

— Nici unul.

Doctorul își apropie și mai mult scaunul.

— Domnule conte, reluă el, coborând vocea. E mult timp de când vă cunosc, ca și pe soția dumneavoastră.

Privirea lui Joulou exprima o undă de neîncredere.

— Să nu vă temeți niciodată de mine, continuă doctorul. Pot să lucrez în așa fel încât să îndrept răul pe care l-au făcut niște oameni răi ori fără minte. Niciodată pentru a pedepsi, nu asta-i meseria mea. Și nu vă mirați prea mult, domnule conte. În lume există mii de drumuri care se apropie foarte mult, fără a se încrucișa vreodată. Fiecare om de aici, de jos, este înconjurat de martori clarvăzători, a căror prezență și atenție nici nu le bănuiește. Dacă n-aș fi fost chemat, n-aș fi venit și totuși sunt foarte profund implicat în destinul acestei case. Este o fericire, domnule conte, că acum vă aflați în pat. Vă repet: nu vă fie teamă de mine, nu vă vreau răul.

Nu numai că bietului Joulou nu-i era teamă, dar nici nu pricepea nimic. Aceste cuvinte misterioase îi depășeau puterea de înțelegere.

Tresări atunci când doctorul adăugă brusc:

— Băutura dumneavoastră nu avea nici un gust ciudat, pentru că în ea nu se afla nimic deosebit, și totuși, fără mine ați fi murit.

Bolnavul rămăsese cu privirea ațintită asupra lui.

— Vrea să fie ducesă de Clare, știați asta, nu-i așa? întrebă doctorul Lenoir, cu o voce joasă și totuși pătrunzătoare.

Picături mari de sudoare apărură pe tâmplele lui Joulou.

— Există un cuvânt bizar, continuă doctorul, care mă obsedează. V-am spus că unele cărări se apropie... se apropie chiar foarte mult. Într-o noapte, când erați beat la palatul Corneille, eu mă aflam la căpătâiul unui tânăr student,

care-şi plătea scump nebuniile tinereţii. Tocmai ieşisem din camera unei femei nefericite, al cărui fiu fusese înjunghiat de dumneavoastră.

Joulou scoase un urlet:

— Pe cuvânt de onoare şi pe credinţa mea în Dumnezeu! îi spuse doctorul Lenoir ridicându-se. Nu aveţi absolut nici un motiv să vă temeţi de mine. Sunt aici doar pentru a vă reda sănătatea şi câtuşi de puţin pentru altceva.

Dar groaza rămânea întipărită pe trăsăturile descompuse ale lui Joulou.

— Ea vă otrăvise deja, domnule conte, reluă Lenoir, care-i atinse fruntea cu mâna dreaptă, privindu-l fix. Chiar de pe vremea aceea.

Bolnavul îşi lăsă capul pe pernă şi aspectul convulsiv al chipului i se schimbă de parcă în trupul său ar fi pătruns o undă de bine.

— Mulţumesc! rosti el. Oh, nu! Dumneavoastră nu-mi vreţi răul!

— La căpătâiul acelui student, continuă doctorul, am auzit un cuvânt. Un cuvânt neobişnuit, care m-a frapat. Spuneaţi: „Eu sunt *primul soţ* al Margueritei."

Din pieptul lui Joulou ieşi un geamăt. Doctorul încheie:

— În băutura dumneavoastră, domnule conte, nu exista nimic, decât poate acel cuvânt. Marguerite Sadoulas nu este o ucigaşă prin otrăvuri vulgare. Ea ucide cu ajutorul unei arme invizibile, subtile, sigure, care nu lasă nici o urmă. Autopsia prin care se deschide pieptul unui mort nu-i poate găsi acolo nici gândul, nici cuvântul. Şi totuşi, cu vorbele, cu gândurile, domnule conte, şi cel mai robust om poate fi asasinat.

Joulou se gândea, mai liniştit, dar ursuz şi hărţuit de efortul acela mortal.

— Aţi numit-o Marguerite Sadoulas, murmură el.

— Nu v-am spus, replică doctorul cu amărăciune, că vă cunoşteam soţia încă de pe atunci? Cu treisprezece ani în urmă, venea la Paris un sărman flăcăiaş, care era ofiţer de marină. Numele lui era Julien Lenoir...

— Julien! repetă Joulou, cu un spasm. Julien Lenoir! Fratele dumneavoastră!

— Marguerite Sadoulas era foarte frumoasă pe vremea aceea, vă mai amintiți? continuă doctorul. Între cei doi tineri, curajoși până la nebunie, s-a dat o luptă extravagantă, pe o masă de cafenea, fiecare dintre ei având doar atâta loc cât era necesar pentru a ucide sau pentru a fi ucis. Ați spus adevărul, domnule conte: Julien Lenoir era fratele meu și moartea lui a devenit doliul vieții mele.

— Cunoașteți numele adversarului lui? vorbi bolnavul, cu voce plângăreață și sfâșietoare.

Doctorul se aplecă asupra lui și-l bătu frățește pe umăr, spunând:

— Cel care a căzut la colțul străzii Campagne-Premi□re cu bulevardul Montparnasse, cu unsprezece ani în urmă, în noaptea de Lăsata Secului, nu v-a iertat și el deja?

— Oh! exclamă Joulou dezarmat. Știți tot! Marguerite este pierdută!

În privirea doctorului Lenoir se citi o mândrie senină, în timp ce răspundea:

— V-am mai spus și vă repet: rolul meu nu este de a pedepsi. Dacă femeia aceasta nu mi se va pune în cale atunci când voi vrea să fac un bine, va putea merge în liniște și pace, ca să aibă timp să se căiască.

— Se va căi! exclamă Joulou. Se căiește deja. Am vorbit despre asta. Dacă ați ști ce comori de duioșie se ascund în acest suflet zbuciumat, care pare uneori însuflețit de diavol! Pentru a o cunoaște, ar fi trebuit să trăiți mult timp lângă ea, dar nu ați văzut decât părțile sângeroase ale acestei vieți.

Domnul Lenoir spuse cu răceală:

— Vă privesc pe acest pat, la treizeci și patru de ani, semănând cu un moșneag ce moare de bătrânețe. Dumneavoastră, Joulou de Bréhut, fiul unei familii ai cărei membri trăiesc până la o sută de ani!

— Ascultați-mă! zise bolnavul, împreunându-și mâinile. A fost foarte bună cu mine în aceste ultime zile. Întrebați-o pe prințesa de Eppstein. Nu sunt bănuitor cu cea care mi-a redat conștiința. Nu i-a făcut rău niciodată Nitei de Clare,

niciodată. Știți ce plănuiește? Un destin nobil și frumos: să-i unească pe cei doi tineri, Nita și acest Roland, care are toate drepturile asupra averii. Ea mi-a spus...

— Și dumneavoastră ați crezut-o! șopti doctorul, căzând pe gânduri.

— Cum să n-o cred? strigă Joulou cu naivitate. Se simte învinsă, îi e teamă, vrea să-și răscumpere greșeala.

— Nu e în firea Margueritei Sadoulas să se simtă vreodată învinsă, gândi cu voce tare doctorul.

— Îi sunteți dușman, domnule Lenoir, insistă Joulou, și aveți dreptul s-o judecați sever. Dar vă jur că este foarte schimbată!

— Adineauri spuneați, obiectă doctorul, și vocea dumneavoastră avea o intonație deosebită: „Îmi va aduce doctoria chiar ea?“

— Da, sigur, dar mintea mea e foarte slăbită. Dar dumneavoastră n-ați răspuns acelorași temeri copilărești? Credeam că sunt otrăvit. Și nu sunt!

— Sunteți!

— Nu în sensul în care înțelegeam eu.

— Sunteți! repetă doctorul cu duritate.

— Ei, bine! strigă bolnavul, roșu la față și cu ochi scăpărători. O voi apăra, domnule Lenoir, o voi apăra chiar și în fața dumneavoastră! Mi-a înapoiat duioșia, mi-a spus secretele ei, are încredere în mine...

— De trei zile!.

— Ce importanță are timpul?

— Timpul are importanță, domnule conte, îl întrerupse Lenoir, închizându-i gura cu un gest plin de autoritate. Timpul contează, și al meu nu-mi aparține. Sunteți otrăvit. Am încercat zadarnic să îndulcesc amăreala antidotului pe care trebuie să-l luați. Marguerite Sadoulas vrea să fie ducesă de Clare. Azi o vrea mai mult decât ieri. Marguerite Sadoulas m-a întrebat puțin mai devreme dacă veți mai trăi până mâine la amiază. Este grăbită. Și părăsind această cameră, asta pentru a întări dovezile de încredere pe care vi le-a arătat de curând, era atât de speriată de ceea ce mi-ați putea

spune încât mi-a strecurat la ureche, așa cum se pune o plăcuță de atenționare în capătul străzilor desfundate: „Nu-l ascultați pe acest nenorocit, care va muri nebun!"

3 SIMILA SIMILIBUS CURANTUR

Trecuse o oră, și de mai multe ori doctorului Abel Lenoir i se păruse că aude pași furișați în spatele ușii, pe coridorul ce ducea spre mijlocul palatului.

Dar de acum contele de Bréhut de Clare și cu el vorbeau în șoaptă.

În timpul acestei ore, ultimele pregătiri pentru serbare se sfârșiseră. Nu se mai auzea nici un zgomot de ciocan. Dimpotrivă, încercările orchestrei de a ajunge la unison trimiteau disonanțe sălbatice de-a lungul coridoarelor, iar câteva trăsuri provinciale se opriseră deja pe pavajul curții.

Provincia are acest privilegiu veșnic de a sosi înainte de miezul nopții și de a vedea cum se aprind lumânările. Unii moraliști afirmă că aburul, această legătură între nații, rezultată din cărbunele de pământ, va suprima sus-numitul capriciu provincial. Să acceptăm acest fapt ca fiind de bun augur.

Doctorul se afla în continuare la căpătâiul contelui. Acesta era foarte palid, dar ochii întunecați priveau fermi și deciși.

— L-am recunoscut de la prima vedere, spuse el. Da, aveți perfectă dreptate: în noaptea aceea ea îmi turnase otravă în sânge, o otravă de foc. Când am coborât scara după el, îmi zvâcneau tâmplele și-mi vâjâiau urechile... În seara aceea ne certasem, ne bătusem cu lovituri înfricoșătoare. Mi se spunea „Bruta", știți. Chiar eram Bruta. Când ne băteam, eu o iubeam la nebunie! Eram gelos pe tânăr: nu-l văzusem niciodată, dar știam că vine adesea și Marguerite spunea că era atât de frumos! În seara aceea m-a făcut să cred că-l iubea: că era prima dragoste adevărată din viața ei. Cele douăzeci de mii de franci nu însemnau nimic pentru mine. Nu mă gândeam deloc la banii aceia... Parcă văd și acum cum i-a alunecat piciorul... M-am năpustit asupra lui ca o furtună și

am văzut cât era de frumos. După unsprezece ani, vă spun, l-am recunoscut dintr-o privire!

— Şi eu! murmură doctorul. Mi-a trebuit ceva timp să-l regăsesc.

— Nu e un semn al Providenţei, gândi cu voce tare bolnavul, faptul că s-au întâlnit amândoi, ea şi el, Roland şi Nita, chiar în acel loc: între capela bogată a familiei de Clare şi mormântul sărac al celei care a murit atât de nefericită? De câtva timp, o văd adesea pe mama mea păşind spre mine, noaptea, când sunt singur. Numai ea vine, tatăl meu încă nu mi-a apărut în vis şi cred că nu m-a iertat niciodată. Ascultaţi, domnule doctor, eu sunt primul din familia de Bréhut care şi-a pierdut onoarea şi tatăl meu ţinea la asta mai mult decât la orice pe lume. Înainte de a muri, ar trebui să fac ceva pentru a primi iertarea tatălui meu.

Gândurile lui o luaseră astfel razna de mai multe ori de la începutul întrevederii, dar reveneau mereu la subiectul care-l copleşea. Doctorul Abel Lenoir îl asculta cu atenţie.

— Am avut o idee stranie, spuse deodată bolnavul, plecându-şi ochii. Nu sunt nebun — nici vorbă — dar această idee mă urmărea. De când mi-a întins mâna, îl iubesc ca pe un fiu sau ca pe un frate. Îl iubesc şi pentru el şi pentru Nita — această copilă nobilă, care m-a făcut să-mi recapăt conştiinţa... Priviţi, vă rog, aici, sub plapumă, domnule Lenoir.

Doctorul ridică plapuma şi văzu dedesubt un costum de carnaval, costumul lui Buridan. Contele continuă:

— Nu sunt nebun. Ascundeam această vechitură, pentru că ar fi speriat-o pe Marguerite în ultimul moment. I-am scris acestui tânăr, domnul Inimă, nemaiputând să merg să-l văd, şi l-am rugat să ia un costum identic pentru această noapte. Aveam două motive să acţionez astfel, dintre care cel puţin unul mi se părea bun. Încep cu cel care e doar o fanteżie: doream să-l văd pe tânăr aşa acum era în noaptea aceea şi cum eram şi eu. Voiam să-l rog să mă îmbrăţişeze şi să-mi mai spună o dată: „Vă iert". Aşteptaţi înainte de a mă judeca. Iată celălalt motiv: nu ştiu nimic din ceea ce fac sau dreg oamenii despre care vorbeam mai devreme: „Fracurile Negre". Am nişte vagi temeri, deşi un loc precum palatul de Clare nu face parte dintre cele care s-ar potrivi unor

scene de violență. Dar mâna care conduce jocul e atât de îndrăzneață încât totul e posibil. Asemănarea costumelor trebuia să-mi servească nu numai pentru a veghea asupra tânărului, dar chiar pentru ca în caz de nevoie să mă pot arunca între el și primejdie sau pentru a recurge la o înșelătorie, derutând adversarul.

Fruntea doctorului Lenoir se încruntă.

— După părerea dumneavoastră, întrebă el, de ce natură ar putea fi primejdia de care vorbiți?

Bolnavul tocmai voia să răspundă, când se auzi o bătaie ușoară în ușa care dădea spre interiorul palatului. Era camerista contesei. Aducea medicamentul.

— Doamna contesă, spuse ea, îl roagă pe domnul conte să o scuze. Își pregătește toaleta și n-a vrut să vă facă să așteptați doctoria. Imediat ce-și va termina costumația va veni să afle noutăți despre starea domnului conte.

Doctorul Lenoir luase medicamentul din mâna cameristei. Când rămaseră din nou singuri, bolnavul scoase mâna de sub plapumă și spuse:

— Arătați-mi-o!

Doctorul Lenoir îi dădu fiola cu aspect farmaceutic, din care se răspândea acel miros greu, de otravă, care plutește în toate spițeriile — o oroare pe care progresul ar trebui s-o elimine cu totul atunci când va face curățenie universală.

Joulou privi fiola și spuse:

— A trecut prin mâinile ei.

Apoi adăugă:

— Prefer celălalt medicament. Mi se pare că mă simt deja mai bine.

Celălalt medicament se afla în buzunarul doctorului Lenoir și se pare că în cursul discuției Joulou mai luase puțin din el.

Doctorul își privi ceasul și spuse:

— A trecut o oră. E momentul s-o faceți.

Totuși, începu prin a pune câteva picături din leacul „oficial" într-un pahar, ca apoi să-l arunce în foc. După aceea paharul fu pus pe noptieră.

Doctorul Abel Lenoir atinse una din acele cutiuțe de piele, atât de binecunoscute azi, adorate de unii, insultate de

alţii, dar în definitiv celebre, mai curând prin ura denigratorilor decât prin cultul fidelilor: una din acele cutiuţe blestemate şi binecuvântate în acelaşi timp, care îngrijesc acum jumătate din Paris, care intră în cabinete ministeriale, care trec chiar şi praguri mai nobile şi care au suprimat — oriunde li s-a permis să se deschidă — ruşinoasele mirosuri ale farmacopeii antice.

Azi, aceste cutiuţe au drept de cetate: pe capacul lor stă scrisă în litere de aur formula născocită de acel spirit superior, cu numele de Hahnemann: *Simila similibus curantur.*

În treacăt fie spus, Hahnemann, acest cuceritor, a fost într-o bună zi alungat cu pietre de către cinstiţii locuitori ai oraşului Leipzig. Astăzi, aceiaşi cinstiţi locuitori ai oraşului Leipzig i-au ridicat o statuie turnată în bronz, chiar în centrul forumului. Acesta e mersul Leipzig-ului şi al lumii.

În 1843, Hahnemann încă trăia şi cutiuţele lui erau persecutate.

Să mă ferească Dumnezeu să mă lansez în discursuri despre medicină, adăugând părerea mea de ignorant la atâtea altele! Nu înţelegem nimic din ştiinţă, dar avem experienţă într-ale succesului, măcar când e vorba să aplaudăm cu însufleţire pe cele ale confraţilor noştri. Credeţi-ne pe cuvânt: aici ne referim doar la succesul cutiuţelor cu pricina, care în ciuda numelui grotesc şi pedant pe care-l poartă (homeopatice), şi-au adjudecat cel mai rapid şi mai mare succes pe care l-am cunoscut la viaţa mea.

O pilulă, una dintre acele pilule atât de batjocorite, fu extrasă din cutie şi pusă sub limba bolnavului: nu se produse nici un miracol.

— Am încredere în dumneavoastră, doctore, spuse Joulou după o clipă de tăcere: o încredere absolută. Vă voi spune tot. Pasiunea care mă împinge spre Marguerite este de neconceput şi a fost la fel din prima zi. O urăsc şi în acelaşi timp o iubesc. Pe vremuri, când eram Bruta, şi-i prindeam în căuşul palmelor întregul cap, îmi venea s-o calc în picioare. O secundă mai târziu, m-aş fi lăsat ucis de o mie de ori pentru ea.

Doctorul nu-i acorda atenţie decât în parte.

— Deci, zise el, schimbând brusc subiectul, sunteţi sigur că domnul Inimă va veni în această noapte la palatul de Clare?

— Sunt sigur, răspunse Joulou.

Domnul Lenoir rămase pe gânduri.

În acest timp, zgomotele creşteau la parter, în curte şi peste tot. Se auzi un sunet de paşi pe coridor şi un altul pe pietrişul fin al aleii care mergea de la apartamentele contelui spre palatul cel mic, locuit de prinţesa de Eppstein.

Doctorul ciuli urechile.

— Mai aveţi pe aici şi un alt costum? întrebă el, aranjând cuvertura astfel încât costumul de Buridan să nu se vadă.

— Am mai multe dominouri, răspunse contele.

— Bine, făcu doctorul Lenoir. Nu mă voi depărta prea mult de palat azi şi vă voi da chiar eu cea de a treia doză de medicament, peste o oră.

În timp ce-şi împingea scaunul deoparte, cele două uşi se deschiseră deodată: cea din interior îi lăsă cale liberă „Vulcanului", iar prin cea dinspre grădină intră „Norul de vară".

În fond, erau două lucruri fără nume, care nu reprezentau absolut nimic, fiind imposibil de descris: două curente de aer, graţioase, din saten, dantele şi pietre scumpe. Contesa strălucea, Nita era farmecul în persoană.

Amândouă intrară fără mască.

Marguerite se grăbi să-şi întâmpine pupila, pe care o luă de mână. Doctorul le salută pe rând, cu un surâs de sinceră admiraţie.

— De mult timp, prinţesă, nu am mai avut ocazia să vă prezint omagiile mele.

— Vă cunoaşteţi! se miră uşor Marguerite.

— Doctorul Lenoir, exclamă Nita. Da, de mult timp, într-adevăr. Eram un copil. Sărmanul meu tată vorbea adesea despre dumneavoastră.

Întinse mâna delicată spre doctorul Lenoir, care o atinse cu buzele.

— Doamnele mele, spuse el, luându-şi pălăria şi pregătindu-se să iasă, sunt bucuros să vă anunţ că bolnavul nostru se simte mai bine.

— Ah, strigă bucuroasă Nita, care-i întinse fruntea contelui, ca acesta s-o sărute. Venisem atât de tristă la această serbare!

Contele o îmbrăţişă şi-i şopti foarte încet:

— Ar trebui să-l văd... Cu orice preţ!

Marguerite se apropie şi ea. Bucuria, căci pe chip i se citea bucurie, era ceva mai reţinută.

Doctorul continuă, cercetând-o cu privirea:

— Puteţi să vă distraţi fără nici o reţinere, doamnă. Îmi asum eu sarcina de a-l veghea pe domnul conte şi răspund de dânsul.

Nita se întoarse spre el, pentru a-i strânge mâna cu vioiciune. Contesa era palidă de emoţie.

— Mulţumesc, spuse ea, adânc tulburată. Vă doresc, domnule Lenoir, ca Dumnezeu să vă înapoieze bucuria pe care ne-aţi adus-o.

Doctorul salută şi ieşi. Cele două femei se priviră. Între ele existau rareori dovezi de tandreţe. În această seară, însă, Nita o îmbrăţişă pe Marguerite, care o strânse la pieptul ei.

Apoi Marguerite spuse foarte încet:

— Să nu ne arătăm prea încântate, scumpă copilă. Nu-i bine să-şi dea seama pe lângă ce primejdie a trecut... şi poate încă mai trece, adăugă ea, dându-i Nitei un ultim sărut, căci uneori se întâmplă ca şi medicii să se înşele.

Contele se ridicase în pat.

— Veniţi, veniţi odată! spuse el. Să vă admir pe amândouă. Dar frumoase mai sunteţi!

— Să începem cu Nita! propuse Marguerite, conducând-o de mână spre podium. Haide, scumpă copilă, întoarce-te de jur-împrejur. Să vadă tot!

Într-adevăr, o puse să se întoarcă pe toate părţile. S-ar fi spus că vrea să controleze cu un ochi lacom şi scrutător cele mai mici detalii ale costumului pupilei ei.

Se gândea: „E foarte bine! E perfect! N-am uitat nimic!"

— E rândul dumitale, contesă! spuse bolnavul, cu voce tremurătoare.

Marguerite se lăsă privită, sub lumina aruncată de cele două lămpi, cambrându-şi talia mlădioasă. Era, într-adevăr, miraculos de frumoasă, mai frumoasă — dacă se poate — decât această floare a frumuseţii, care îmbobocea alături de ea: Nita de Clare, prinţesă de Eppstein.

Era şi părerea Nitei, care murmură:

— Vai, doamnă! Vă privesc de parcă nu v-aş mai fi văzut niciodată!

— Şi totuşi, am îmbătrânit, spuse Marguerite, râzând. Nu-i aşa, Chrétien? Uite că au trecut unsprezece ani de când suntem fericiţi împreună.

Contele o chemă cu un gest rugător şi plin de duioşie.

Nita, în faţa oglinzii, îşi înfoia dantelele vaporoase, care o învăluiau ca un nimb strălucitor.

— Te rog, Marguerite, murmură Joulou, sărutând-o. Te implor! Fii bună o dată, cu alţii şi cu tine! Avem o avere nesperată. Te implor, opreşte-te!

Marguerite îi luă capul în mâini şi-l învălui cu o privire de vrăjitoare:

— Iată-te sănătos, spuse ea. O să fii din nou cel de altădată! Văd! Sunt sigură! I-aş da jumătate din sângele meu acestui doctor Lenoir. Eşti singurul, singurul, mă înţelegi, pe care l-am adorat. Bruta mea! Regele meu! Joulou al celor douăzeci de ani ai mei! Vreau ca tu să fii duce de Clare!

Ochii bolnavului sclipiră. Febra îl cuprindea din nou. Ea reluă:

— Nu te aşeza între mine şi viitorul meu. Ai fi un obstacol şi tu ştii că eu sfărâm toate obstacolele. Chrétien, tu nu mă cunoşti. Te iubesc cu toată pasiunea care mă arde zi şi noapte. Vreau să fii, în sfârşit, mare, admirat, invidiat. Vreau să te înalţ atât de mult încât oricine te-ar privi să fie prea jos. Vreau un stăpân, mă înţelegi, un stăpân, şi ca stăpân te vreau pe tine!

Ochii îi erau învăluiţi într-o ceaţă stranie.

Jos, orchestra începu un acord larg şi magnetic.

— Veniţi, doamnă? întrebă Nita, ale cărei picioare nu-şi găseau astâmpărul.

Căci fata era tânără şi dansul o chema.

Tot corpul contelui tremura. Privirea Margueritei era ca un creuzet în care se topea voinţa lui. Ea surâse, înnebunitor de frumoasă, iar buzele bolnavului se albiră. Îi şopti:

— Îţi mai trebuie o crimă?

Ea îl sărută pe pleoape:

— Odihneşte-te! spuse. Lasă-te în seama mea. Te iubesc, te iubesc, te iubesc.

Şi fugi, lăsându-i pe buze savoarea unui sărut mortal.

O luă pe Nita de braţ. Contele le văzu dispărând, ca un vârtej de flori, purtat sub soare de o briză de august.

Învins, căzu pe pernă. În acel moment, dacă ea i-ar fi spus: „Loveşte! Loveşte-l pe cel care vine să te salveze!“, l-ar fi lovit pe doctorul Abel Lenoir.

Cele două femei alunecau de-a lungul coridorului, ca două visuri de dragoste vrăjită: un fulg purpuriu şi un nor de azur trandafiriu — Nita şi Marguerite.

Murmurul balului începea să răsune. Era ceea ce aţi auzit cu toţii în orele ameţitoare ale primei tinereţi— acea voce care vrăjeşte şi atrage, acea armonie copilărească, puternică precum pasiunea care glumeşte cu inima, ca şi trilurile ce se împletesc în corzile înfiorate ale viorilor.

Acel zâmbet sonor, acea subtilă chemare, acea vagă şi irezistibilă voluptate...

Dumnezeu să-i binecuvinteze pe cei care nu au tresărit niciodată de acest delir copilăresc! Şi pe ceilalţi, care au deprins prin propria lor simţire filozofia balurilor...

Balul înseamnă tinereţe. Poeţii cei adevăraţi fac artă pentru artă. Tinereţea dansează pentru a a dansa. Şi în întreg universul nu există extaz mai presus decât acesta.

— O să-l salvăm! spuse Marguerite.

— Ce bine se simte în seara asta dragul meu prieten! vorbi şi Nita.

Ajunseră la scara principală.

— Nu coborâm, doamnă? întrebă tânăra prinţesă.

— Am ceva de luat de la mine, răspunse contesa, şi nu vreau să pierd intrarea împreună cu tine, scumpă copilă.

Îşi continuară drumul, ajungând la uşa camerei contesei.

Intrară. Marguerite spuse, arătându-i Nitei un scaun în budoar:

— Un minut, iubito, şi-ţi aparţin.

Nita se aşeză. Marguerite intră absolut singură în dormitor. Deschise un dulap şi scoase de acolo un costum identic — croială, materiale, nuanţe, accesorii — cu travestiul ideal, care o făcea pe Nita atât de frumoasă.

— Doamna are nevoie de mine? întrebă camerista, din camera de alături.

— Nu! o repezi Marguerite. Închide ușa!

Apoi desfășură pliurile, examinând și cercetând toată această bogăție de culori proaspete, și adăugă:

— Trebuie să vină și el, Nita. Iartă-mă că te rețin, îngerașule.

Nita își văzu obrajii îmbujorați în oglinda mobilă, în fața căreia își aranja pliurile „Norului de vară".

— Vai, doamnă! exclamă ea.

— O să vină! repetă contesa, din cealaltă parte a ușii. L-am văzut, îl cunosc, l-am invitat. Domnul vrea, scumpă copilă, ca tu să-ți urmezi dorințele, care sunt și ale noastre. Deseori sunt judecați greșit martirii care au acceptat o tutelă... și s-ar putea ca și noi să suferim puțin, Nita, copilă scumpă, pentru întreaga bucurie pe care ne-ai dat-o de când ne-a fost permis să te numim fiica noastră...

Surâdea, vorbind și privind costumul care se învolbura în jurul ei, ca marea când începe fluxul. Era în mod evident mulțumită de examenul pe care-l făcuse.

Nita, încurcată, nu răspunse. Dar și ea surâdea.

Marguerite împinse cu amândouă mâinile la loc, în dulap, valul de panglici și mătase vaporoasă, pe care tocmai îl examinase astfel, în grabă.

Și după cum spusese și în camera soțului ei, repetă, vorbindu-și sieși:

— E foarte bine. E perfect. N-am uitat nimic.

Apoi trecu din nou pragul budoarului, radioasă.

— Scumpă copilă, spuse ea, am găsit ce-mi trebuia. Ia-mă de braț și să mergem să-i înnebunești pe toți adoratorii care te așteaptă jos.

4 CUM S-A DECLANȘAT LUPTA

Vă dați seama că descrierea unui bal ca cel de la palatul de Clare ar putea să umple rânduri și pagini întregi. Pana se înfioară și coala de hârtie se resemnează dinainte: atâtea zorzoane, cititorule binevoitor,

şi atâtea surâsuri! Atâtea garnituri şi atâtea flori! Destule dantelării autentice cât să îmbrace o catedrală; suficiente diamante cât să orbească un popor de conştiinţe vesele. Şi ochi care valorează zeci de diamante perechea! O sută de perechi de astfel de ochi, catifeaua măştilor înflăcărând privirile şi mângâind satenul trandafiriu al obrajilor pe jumătate ascunşi în spatele lor, jăraticul buzelor rumene, dintre dantelele care le pun în valoare, plete blonde revărsându-se peste coliere de perle sau safire, plete negre împodobite cu şiraguri de rubine şi coral, pudra cu parfumuri discrete, mătasea mărturisirilor indiscrete, toată această îndrăzneaţă etalare de marmură de Paros, fildeş sau simplă carnaţie omenească. Toate acestea ar putea face un tablou obscen dar, din fericire, la un bal ele nu sunt un păcat capital!

Toată lumea descrie aceste somptuoase petreceri, toată lumea, exceptându-i pe cei care s-ar pricepe să pună în contrast, cu paleta lor savantă, adevăratele lumini şi adevăratele umbre. Eu nu am citit niciodată decât osanale ale unor fazi admiratori, uimiţi de a se afla la astfel de serbări, sau ama- rele calomnii ale penei vreunui lacheu, care-şi vărsa veninul dincolo de uşă, în anticameră.

Vreţi să ştiţi care-i părerea mea? Cred că aceste lucruri nu se pot descrie: în ele e prea multă lumină. Clarobscurul lipseşte. Nici o umbră meşteşugită nu pune în valoare relieful tabloului. Totul e scăldat în lumină.

Iar călătorii spun că sub cerul ucigător din India, noaptea se naşte din strălucire orbitoare. Să-mi duc la capăt gândul: a descrie aceste lucruri, înţelegând prin asta o descriere serioasă, înseamnă deja să admiţi că nu le cunoşti bine.

S-ar putea, la nevoie, să te salvezi prin ridicol, prin a lua totul în râs, ceea ce e tot un fel de umbră, dar ne aflăm în plin cartier Saint-Germain, o lume pe cale de dispariţie, care şi-a păstrat din gloriosul său trecut doar ştiinţa balului. Mai există şi în alte părţi această ştiinţă? Probabil. Dar în Saint-Germain ea există cu siguranţă. Şi aici s-ar putea să fie lucruri demne de luat în râs, însă ele sunt copleşite şi înghiţite de aspectul frumos al ansamblului. Pentru a găsi ridicolul, trebuie să scotoceşti prin colţuri.

În povestea noastră s-a făcut târziu. Deznodământul, suspendat ca o spadă invizibilă, se simte ca o vagă amenințare. În aer se anunță o bătălie despre care nu știm încă unde se va da, nici cu ce arme, nici între ce adversari. Ea însă se ghicește din atmosfera misterioasă, așa cum furtuna umbrește deja inimile sensibile în toiul unei splendide zile de vară.

Știm că la acest bal magnific, unde dansa lumea cea mai de vază din Sala Cruciaților — căci prințesa păstra relații strânse cu casele cele mai sus-puse din cartier — exista ceva rău: o intruziune lipsită de rușine. Știm că o femeie dădea târcoale acolo, o femeie frumoasă ca o regină, cu inimă de leoaică, gata să-și apere visul ambițios, tot așa cum leoaica își protejează puii: cu dinții și cu ghearele. Știm că această femeie, împingându-și calculul până la măiestrie genială și îndrăzneala până la demență, avea să lanseze în joc un ciudat și miraculos atu.

Acum nu mai e cazul să descriem, ci să povestim. Poate că astfel, însăși povestirea va descrie. La ora unu dimineața, la o privire superficială s-ar fi spus că totul e minunat, și Tolbecque, adevăratul judecător, declarase de la înălțimea orchestrei sale că era un bal de *prima calitate.*

Contesa și prințesa, singurele fără mască între atâtea chipuri acoperite cu mătase, făcuseră până atunci onorurile casei, cu o grație fermecătoare.

La ora unu dimineață își puseră și ele măștile, pentru a se pierde printre ceilalți. Acum începea și ultimul act al dramei.

În acel moment, un cuplu atrăgea în mod deosebit atenția: doi tineri în dominouri negre — unul zvelt și foarte bine proporționat, celălalt cu o ușoară tendință de îngrășare, care în loc să-i scadă din grație, îi dădea o anumită notă de distincție. Aveau măști fără barbă, care le acopereau numai partea de sus a chipului și când li se întredeschideau veșmintele de mătase, pe piepturile lor se vedeau fireturile unor decorații străine.

În prima serie a „Fracurilor Negre", fiul lui Ludovic al XVII-lea a jucat un anume rol: în prezenta poveste, el va

avea doar un rol episodic. Sub masca celui mai solid dintre cei doi tineri se putea ghici un profil tipic de Bourbon, ceea ce preocupa mult pe cei care nu acceptaseră niciodată că regele se numea Ludovic-Filip. Aici nu se putea găsi decât prea puţină simpatie pentru pretinsul Ludovic al XVII-lea, iar fiul său, ducele de B... nu inspira decât curiozitate.

Dar o curiozitate fără margini.

Însoţitorul său, cel cu talie zveltă, părea că se află pentru prima dată într-un salon parizian. Se numea Orland Policeni.

Venea de la Roma, unde, după cum se spunea, renunţase la un mare viitor ecleziastic, nesocotind dorinţele familiei, *şi* se alăturase regelui Neapolelui, care-i oferise un grad în gărzile lui de corp.

Nimeni nu ar fi putut explica nici cum şi nici de ce azi istoria aventuroasă a nopţii de Lăsata Secului, uitată de zece ani şi redevenită brusc un punct de interes, era la ordinea zilei prin nobilele saloane ale palatului de Clare, ca o ştire de ultimă oră. Fiecare o povestea, ceea ce dădea o oarecare savoare celor două costume de Buridan, care altfel ar fi fost jalnic de demodate.

Vom reveni la costumele de Buridan, purtate fără îndoială de nişte amatori de antichităţi, fără jenă, care dezgropau astfel o modă veche de unsprezece ani. Nu erau dintre noii veniţi, căci unul dansa în acel moment cu Nita de Clare, în timp ce al doilea se plimba cu contesa de Bréhut de Clare.

Imaginaţi-vă că drăgălaşul nostru viconte Annibal Gioja, din marchizii Pallante, cu surâsul său alb, cu ochii negri şi părul mai sclipitor ca pantofii, nutrise până în ultimul moment speranţa că va juca un rol important — rolul principal al comediei, cel pe care bunul Jaffret şi regele Comayrol i-l oferiseră domnului Inimă şi care acum era deţinut de Orland Policeni.

Se întâmplase ca în teatru, unde câteodată, ca urmare a demisiei actorilor bătrâni sau a neputinţei celor celebri, un debutant apare la ultimele repetiţii şi trece în capul afişului.

Prinţul Policeni, acest necunoscut, îi îndepărta fără efort pe Gioja şi pe domnul Inimă. Era duce de Clare, prin îngăduinţa Margueritei.

Marguerite era susţinută puternic în această decizie. Le predase lecţia foştilor membri ai agenţiei Deban şi altora. Aceştia i se supuseseră numaidecât. Annibal Gioja însuşi, fără reţinere, poate chiar fără regret, lucra pentru rivalul său victorios.

Marguerite avea o armată numeroasă şi bine ţinută în frâu.

Dar ce înseamnă soldaţii unei astfel de armate, pe lângă gigantul care i se alătură şi care se numeşte lumea? Lumea, ca un peşte uriaş şi greu, înarmat cu tot spiritul, cu toată inteligenţa, toată şiretenia universului, dar gata întotdeauna să muşte din cea mai grosolană momeală?

Oamenii care se luptă din proprie iniţiativă formează cele mai perfecte trupe.

Această armată nu inspiră nici o suspiciune, pentru că nici nu merită vreuna. Este cinstită, nobilă, mândră, candidă. E de o sută de ori mai presus de intrigile viclene pe care le serveşte. Dar le serveşte cu atât mai bine cu cât nu le este complice.

Aceia care ştiu să cânte la această orgă puternică şi formidabilă, care se numeşte „toată lumea“, obţine nişte rezultate magice.

Aşadar, pe măsură ce clapele acestui clavecin însufleţit răsunau sub o mână invizibilă şi abilă, istoriile trecutului reveneau în memoria celor ce le ştiuseră vag, uluindu-i pe cei ce nu auziseră nimic din zvonurile de atunci. În această lume se spun cu uşurinţă lucrurile cele mai scabroase. Limbajul dispreţului e bogat. Oamenii reuniţi în acea noapte în saloanele palatului de Clare aveau o uşurinţă firească în a exprima idei în faţa cărora penele de scris ezită. Nimic nu-i revolta. Tinerele ascultau, fără să se tulbure. Parcă s-ar fi vorbit despre lucruri ştiinţifice, sau în chineză. Se vorbea, aşadar, despre casa din bulevardul Montparnasse, de unde ieşise moştenitorul de Clare, care fusese apoi înjunghiat. Aproape că se rostea şi adevăratul nume al stăpânei acelei case.

Limba latină este nobilă. Pisicii i se spune pisică. Dar pe ce ton!

Şi totul era pătruns de un interes profund. Se auzeau acolo toate peripeţiile acelei nopţi lugubre. Se urcau cele cinci etaje ale casei bietei ducese Tereza. Se intra în mănăstirea Bon-Secours, odată cu targa pe care era transportat rănitul. Erau văzuţi aplecaţi la căpătâiul lui ducele Guillaume, călugăriţa Françoise d'Assisi şi copilul, care acum era o tânără radioasă, prinţesa Nita de Eppstein.

Ducele şi călugăriţa muriseră. Prinţesa de Eppstein avea să-l recunoască oare pe rănitul de la Bon-Secours şi să-i înapoieze imensa lui avere?

În plus, exista şi un posibil deznodământ fericit: o logodnă.

Amândoi erau tineri, bogaţi, nobili.

Dar de ce fugise el odinioară de la mănăstire? De ce-şi pierduse urma în Italia? Ce semnificaţie avea numele de Policeni?

Bucuria întrebărilor de nedezlegat, plăcerea înfloriturilor dramatice, voluptăţile inerente ale acestor fapte însăilate după arta fiecăruia şi puse în scenă de două sute de ori la rând în reprezentaţiile teatrelor noastre populare! Totul este spectacol şi, în fond, nobilimea se aseamănă cu oamenii de rând. Şi ea are curiozităţi, naivităţi, bârfeli...

La câteva minute după ora unu dimineaţă, fermecătoarea prinţesă Nita de Eppstein dansa un cadril cu unul din cei doi Buridan, aflaţi în saloanele de Clare, în timp ce celălalt Buridan se plimba cu doamna contesă.

Suntem obligaţi să ne ocupăm mai întâi de aceşti doi Buridan, deşi chiar în acel moment făcu senzaţie apariţia unui celebru avocat. Îl vom numi domnul Mercier, permiţând fiecăruia să recunoască sub acest umil pseudonim pe una dintre gloriile cele mai sclipitoare ale baroului francez. Vom mai spune doar că prezenţa lui adăuga un interes şi mai viu zvonurilor care circulau, cu atât mai mult cu cât tânărul Policeni, părăsind braţul ducelui de B..., la un semn al contesei, fu prezentat imediat domnului Mercier, care-l trase lîngă una din ferestre.

Afacerea lua proporţii juridice.

Garda de corp a regelui Neapolelui era deja atât de puternică încât contesa să caute un compromis?

Cei care pretindeau că știu fondul problemei — și această categorie este întotdeauna destul de numeroasă într-o asemenea societate — zâmbeau cu superioritate, rostind un cuvânt: proces. Un proces inevitabil.

Mai exista un alt moștenitor de Clare, tot un fel de Ludovic al XVII-lea al acestei regalități particulare: un personaj misterios, de basm, imposibil: un anume domn *Inimă*, care picta firme și fundaluri pentru domnii artiști de bâlci!

Aceasta era o aventură din altă lume, pe care nici o persoană rezonabilă nu voia s-o creadă, cu excepția unei doamne marchize, văduva bogată a lui Rochegaroux, care sărăcise din prea multă încredere. După toate numărătorile, crezuse în treisprezece Ludovic al XVII-lea diferiți, care o costaseră fiecare câte o treisprezecime din moștenirea ei de văduvă.

Ar fi crezut și în Similor, dacă acesta ar fi venit, bătându-se cu pumnul în piept și strigând: *„Eu sunt Agamemnon!“* În cartierul Saint-Germain, văduva moștenitoare de La Rochegaroux era poreclită *„Legiunea“*. Escrocii știau acest lucru și dădeau năvală.

Primul Buridan, cel ce avea onoarea foarte invidiată de a se plimba cu contesa de Bréhut de Clare, era Léon de Malevoy. Părea calm; se obișnuise cu febra permanentă.

— Ei, bine! îi spuse contesa, pe când ieșeau din galeria în care se afla orchestra. Mi-am onorat promisiunea? Ați auzit de vreun judecător de instrucție?

— Nu, răspunse tânărul notar. Știu sigur că-mi țineți soarta în mâinile dumneavoastră.

— Și asta e ceva, murmură Marguerite, rââînd și salutând din cap de jur-împrejur, căci voia să fie recunoscută și să i se rețină identitatea sub acest „Vulcan“. Nu sunt rea și am păstrat o mare slăbiciune pentru dumneavoastră. De ce nu a venit și domnișoara Rose?

— S-a simțit rău în momentul plecării, răspunse Léon încurcat.

Contesa rămase o secundă gânditoare, apoi spuse:

— Este o persoană fermecătoare. Poate că-i mai bine să nu fie amestecată în tot ce se întâmplă aici. În fine, v-ați întâlnit cu faimosul domn Inimă?

— Mi-a făcut trei vizite, reluă Léon. M-am dus la el de tot atâtea ori. Se pare că hazardul se amestecă și ne desparte.

— Cine știe? murmură contesa, cu o încetineală semnificativă. Vă veți întâlni față în față în curând. V-am mai spus: eu sunt pentru amândoi un fel de prietenă. N-aș vrea să vi se întâmple vreo nenorocire nici unuia, nici altuia.

Léon nu răspunse.

— Nu-mi cereți vești despre conte? reluă Marguerite.

— Lumea spune că-i foarte... suferind! murmură Léon, ferindu-și privirea.

— Nu chiar așa. Am pus mâna pe un șarlatan care-l dezmorțește. Îl cunoașteți pe Lenoir?

— Doctorul Abel Lenoir nu este șarlatan, doamnă. Nu cunosc în Paris o reputație mai solidă și mai onorabilă ca a lui.

— Eu îl numesc șarlatan, i-o întoarse contesa, pentru că vindecă. Nu vedeți, domnule Malevoy, că sunt veselă și că, în fond, îl iubesc într-un fel foarte burghez pe dragul meu Joulou?

Tăcură iar. Brusc, Léon tresări.

— E delicioasă, murmură contesa, urmărindu-i privirea.

Léon se opri. Parcă era vrăjit.

Nita trecuse prin fața ochilor lui, parcă plutind. Nita, norul de vară.

Dansa cu celălalt Buridan, mascat ca și Léon.

Cei doi Buridan se priviră prin orificiile măștii de mătase.

— Ah! M-ați recunoscut, domnule notar! spuse Nita râăînd și îmbujorându-se — sau cel puțin, așa i se păru lui Léon, căruia sângele i se urcase în obraz. Rose m-a trădat, înțeleg. Dar v-a trădat și pe dumneavoastră. Tocmai am primit o scrisoare de la ea, o scrisoare misterioasă din care nu am înțeles nimic, decât că e bolnavă. E chiar bolnavă?

— Da, este, răspunse Léon, care-l privea în continuare pe cavalerul Nitei.

Cavalerul Nitei o privea pe Marguerite. Îi oferi mâna prințesei de Eppstein, pentru figurile de dans care urmau.

— E domnul de Malevoy? întrebă, conducându-și partenera.

— Da, răspunse Nita. O cunoașteți pe sora lui, cea mai bună prietenă a mea.

— Îl cunosc și pe el! murmură Buridan, pe un ton aparte.

Marguerite și cel de-al doilea Buridan se depărtară. Marguerite spuse:

— Domnișoara de Malevoy a greșit, scriindu-i... O scrisoare misterioasă! Ce înseamnă asta? Fac tot ce pot, bietul meu domn Léon, dar dacă sora dumneavoastră mi se pune în cale, cu atât mai rău pentru dumneavoastră.

— Cu atât mai rău pentru mine? repetă tânărul notar. Orice s-ar întâmpla, cu atât mai rău pentru mine! Am o presimțire care-mi copleșește gândul.

— Și asta chiar în momentul în care ați putea câștiga cel mai bun bilet la loterie! exclamă contesa. Domnul Mercier e de partea noastră, știați?

— Și la ce v-ar sluji domnul Mercier?

— Să vedem! zise scurt contesa, oprindu-se brusc. Dumneavoastră nu o vreți decât pe Nita, nu-i așa? Nu aveți pretenții asupra succesiunii de Clare!

— Nita! repetă Léon, ale cărui mâini tremurânde se împreunară fără voia lui, ca pentru rugăciune. Dacă aș putea să sper în această fericire imposibilă!

Contesa izbucni în râs.

— Există încă, așadar, îndrăgostiți, ca în operele comice? întrebă ea. Aveți ochi? I-ați observat îmbujorarea când v-a văzut?

— Nita! repetă Léon. N-am văzut nimic. Știu doar că mă las să alunec pe o pantă nebună.

— Off! Îndrăgostiți fără de curaj! exclamă Marguerite, scuturându-l de braț cu o nerăbdare admirabil jucată. Fraierii sentimentali! Trubadurii timizi! Ar trebui ca nefericita copilă să se urce pe un acoperiș și să țipe spre cele patru zări: „Îl iubesc pe domnul Léon de Malevoy, deși e notar!"

— Nu râdeți de mine, doamnă, murmură Léon. Sufăr... Sufăr de moarte!

— De ce suferiți, dacă vi se spune...

Léon o întrerupse:

— Sufăr pentru că în batjocura dumneavoastră ați rostit adevărul, doamnă: nu pot să cred nimic, până nu voi auzi această declarație chiar de pe buzele Nitei de Clare.

Sub masca Margueritei se simţi o tresărire de bucurie.

— O să v-o spună! zise ea pe un ton atât de decis, încât inima lui Léon tresări. Înainte de sfârşitul acestei serbări, veţi auzi mărturisirea făcută chiar de ea. Vă promit. Sunteţi mulţumit?

— Dacă aşa vrea Dumnezeu, doamnă... răspunse tânărul cu voce înăbuşită, vă voi aparţine total: cu inima şi cu onoarea!

În timpul acestui ciudat schimb de replici, cadrilele îşi desfăşurau figurile lor ceremonioase. Şi tot ceea ce se poate rosti mai grav şi mai frivol se rostea în acompaniamentul motivului muzical al Dominoului negru — pe vremea aceea, foarte tânăr — şi al melodiei *Pré-aux-Clercs*, care va fi veşnic tânără. Se vorbea despre romanele la modă şi despre schimbarea ministerelor, despre partitura promisă de Mayerbeer, despre drama lui Victor Hugo şi despre cenzura care-i chinuia, când pe unii, când pe alţii, despre o ducesă care înşelase o balerină, despre o dansatoare care avea să devină ducesă. Să mă ierte Dumnezeu! Se vorbea despre zestrea reginei Belgiei — un milion prăpădit, cât a zecea parte din zestrea unei baroane din Israel — şi se socotea că asta-i prea de tot pentru fiica şi soţia unui rege!

Pe deasupra acestui zumzet de glasuri, aşa cum desenul net al unei broderii se strecoară prin urzeala a mii de fire, şi povestea familiei de Clare era brodată şi ţesută în fel şi chip.

Trecuse mai mult de un sfert de oră de când marele avocat, domnul Mercier, discuta cu prinţul Policeni.

Gândiţi-vă că era vorba despre o restauraţie, subiect deosebit de drag domnului Mercier ca şi tuturor celor care se aflau adunaţi aici.

Nu numai o mamă dintre cele ce urmăreau să-şi mărite fetele în aristocraţie aţinteau un ochi diplomatic asupra gărzii de corp a regelui Neapolelui, crisalidă necunoscută, din care trebuia să se nască fluturele. Domnul Inimă, stăpânul atelierului Inimă-de-Oţel, stîrnea râsul. Un de Clare, pictând firme! Toată lumea era împotriva lui, cu excepţia văduvei lui La Rochegaroux, prietena Ludovicilor al XVII-lea, trecuţi, prezenţi şi viitori.

Contesa traversă saloanele, îndreptându-se spre aripa retrasă, denumită „biliard", așezată exact sub apartamentul contelui — soțul ei. Ajungând la ultimul budoar, chemă la ea cu un deget pe unul din maeștrii de ceremonie și-i vorbi încet câteva secunde. Acesta se duse drept spre ușa biliardului, unde niște grupuri se odihneau, pălăvrăgind. Sala de joc se mutase în aripa opusă, în cealaltă extremitate a locului unde se desfășura serbarea.

Din acel moment, fără să i se citească ceva pe chip, maestrul de ceremonii rămase de strajă la ușa budoarului. Lăsa să iasă pe oricine, dar se înclina în tăcere în fața celor ce voiau să intre, rostind doar aceste cuvinte, discret accentuate:

— Doamna contesă vă roagă s-o scuzați...

Toți înțelegeau ce voia și plecau de acolo.

În acest mod, sala de biliard se goli încetul cu încetul, pentru că se ieșea și nu se mai intra.

Contesa și Léon de Malevoy se îndepărtaseră. În momentul în care își reluară plimbarea în sens invers, Léon întrebă:

— Cine-i acel Buridan care dansează cu ea?

— Bietul costum! răspunse Marguerite. Și dumneavoastră vi l-ați pus pentru a-mi aminti trecutul? Tonul era ușor sever. Léon nu-i dădu atenție și repetă:

— Cine-i acel Buridan?

— Un demodat, ca și dumneavoastră. Nu știu.

— Domnul Inimă se află aici? o mai întrebă notarul.

— Il aștept, replică Marguerite, dar încă nu l-am întâlnit.

Cadrilul se sfârșise. Prințesa de Eppstein și cavalerul ei trecură la doi pași de cei doi, îndreptându-se spre sala de biliard.

Privirile celor doi Buridan se mai încrucișară o dată. Contesa spuse:

— O să vă rețin un cadril cu ea. Vreți?

În acel moment, Léon simți o apăsare pe braț. Se întoarse: două dominouri mergeau încet spre mulțime, un bărbat și o femeie.

Femeia îi spuse lui Léon:

— Atenție, nu te juca cu focul!

Putea fi o aluzie la „*Vulcan*".

— Focul meu nu arde, frumoasă mască! răspunse contesa cu veselie.

Léon încerca să-și dea seama cui îi aparținea această voce, care nu-i era necunoscută.

Cele două dominouri dispăruseră. Contesa cu Léon, prințesa cu Roland, se îndreptară în două direcții opuse.

La ușa sălii de biliard, lîngă care ajunseră imediat, Nita de Clare și Buridanul ei nu întâmpinară nici un obstacol. Probabil că acel consemn nu li se aplica lor. Maestrul de ceremonii dispăru de cum îi văzu apropiindu-se. Intrară.

În spatele lor, dar destul de departe pentru a nu fi văzuți, dominoul negru care-i spusese lui Léon: „Nu te juca cu focul!" și cavalerul ei, mascat pe toată figura, încercară să pătrundă, la rândul lor, în aripa rezervată.

Maestrul de ceremonii, în picioare în fața ușii, salută și spuse:

— Doamna contesă vă roagă s-o scuzați...

Cele două dominouri schimbară câteva vorbe în șoaptă și se îndepărtară.

Contesa, care se desprinsese de brațul lui Léon spunându-i: „Pe curând!", îl chemă cu un semn din cap pe frumosul viconte Annibal și se îndreptă spre ieșire.

— De acum nu se vor mai întâlni! șopti ea. Am prevăzut asta.

Apoi adăugă:

— Domnișoara de Malevoy se află aici, ca și doctorul Lenoir. E o bătălie în toată regula!

5 TOALETELE MARGUERITEI

Era o jucătoare îndrăcită, această Marguerite Sadoulas — o adevărată Marguerite de Bourgogne! O s-o vedeți într-o zi la teatrul Porte-Saint-Martin! Nu luase nici o carte din cele ale adversarilor. La ce bun? Avea cărțile ei, toate măsluite.

Departe de gândul de a împiedica turnirul, din contră, îndepărtase toate obstacolele din calea lui. Ați văzut ce paradis

delicios le rezervase lui Roland și Nitei, pentru prima lor întâlnire de dragoste! Și cum înlăturase tot ce le stătea în cale! Și nu se descotorosise până și de murmurele unor vecini inoportuni?

În mulțime îți poți regăsi ușor singurătatea, sub o mască. Marguerite știa bine acest lucru — doar purtase atâtea măști! Totul ți-e indiferent. În generoasa ei solicitudine măcinase fin tot bolovănișul din drum de bună voie, ba chiar l-ar fi presărat și cu petale de trandafir!

Asta pentru că azi nu-i trebuiau niște îndrăgostiți de gheață; își propusese să înfierbânte în această noapte atmosfera căldicică a cinstitului cartier Saint-Germain.

Pentru drama ei avea nevoie de doi juni primi, energici, arzători, iuți, încrâncenați. Orice le-ar fi putut încinge sângele și simțurile era binevenit. Ce se întâmplă cu o piesă de teatru, prost interpretată? Crează derută: piesa Margueritei era bună, deși prea îndrăzneață, depășind limitele obișnuite. Pentru a o juca era nevoie de vitriol în venele marionetelor ei.

Cititorul a bănuit de mult că Buridanul prințesei de Eppstein era Roland de Clare, domnul Inimă în persoană. Înainte de a-i urma pe Roland și pe Nita în acel sanctuar, pregătit de Marguerite, pentru sărbătoarea pură și fermecătoare a tinerelor lor iubiri, trebuie s-o mai însoțim, pentru moment, pe contesă, ce-și luase pe frumoșii umeri greutatea unei lumi pe care voia s-o ridice.

Am văzut-o părăsind balul în care pusese în scenă, în sensul cel mai propriu al cuvântului, prologul comediei sale lipsite de rușine.

În acest prolog își spusese ultimul cuvânt: restul, ultimul tablou, putea și trebuia să se joace fără ea. Antractele sunt necesare pentru a-ți trage sufletul, pentru a putea respira și a schimba costumele.

Urcă în grabă scara, pentru a ajunge în apartamentul ei. Vicontele Annibal Gioja o urmă, de abia suflând.

Prima și a doua cameristă așteptau la ușa budoarului. Le refuză serviciile, spunând:

— Am nevoie doar de un minut de odihnă. Mă înăbuș.

Intră și zăvorî ușa în spatele ei, fără nici un zgomot.

Annibal era în continuare cu ea.

Odihnă! Într-o astfel de noapte! Ce bătaie de joc! O să vedeți îndată cum se odihnea!

— Domnule viconte, spuse, deschizând larg ușile dulapului, a cărui cheie o luase cu ea. În țara dumneavoastră se pretinde că bărbații au adesea talente de femeie.

— Așa se pretinde, frumoasă doamnă, răspunse Gioja, care se trânti într-un fotoliu, făcându-și vânt cu batista brodată.

— Am nevoie de o cameristă, reluă contesa.

Annibal își arătă zîmbetul de fildeș și reluă încet:

— Alături de dumneavoastră speram la o altă slujbă.

Contesa înșiră pe mobilă mătăsuri, panglici, voaluri, materiale de tot felul.

— Hai, în picioare! spuse. Cealaltă slujbă nu-i nici liberă, dar nici dată. Ai multe calități, Annibal. Dar nu și acel curaj, ușor brutal, de care am nevoie. Cred că ești dotat cu un curaj civil.

— M-am duelat de șapte ori, frumoasă doamnă! reluă vicontele, de altfel deloc emoționat. Dar e sigur că mi-e mai la îndemână să privesc tăișul unei săbii decât ochii unor anumiți oameni.

— Ochii domnului Inimă, de exemplu?

Annibal se ridicase. Se înclină, ca și cum ar fi spus: „Adevărat."

Oamenii ca el au o anumită sinceritate.

— Și notarul? întrebă Marguerite râzând.

— Ăștia doi s-ar mânca unul pe altul cu gura plină! spuse convins Annibal.

Marguerite îl chemă cu un semn prietenos și zise:

— Ești un napolitan de duh, viconte. Hai să-mi aranjezi toaleta. Dacă o să vreau eu, se vor mânca.

Accesoriile „Vulcanului" acopereau deja covorul. Tot roșul, toată purpura, toate aceste flăcări însângerate cădeau în jurul Margueritei ca frunzele moarte ale lunii noiembrie. Era cu adevărat actriță și nimic altceva. Vă dați seama? Această splendidă creatură fusese fluierată, pentru că așa dorise agentul de schimb al unei vulgare haimanale.

Și cine știe dacă nu de aici se trăgea totul? Douăzeci și cinci de ludovici pentru un fluierat pot arunca un suflet în Infern. Douăzeci și cinci de ludovici ai unui agent de schimb!

Tot o actriță era și acum, căci sub „Vulcan" avea o îmbrăcăminte de oraș. În ajunul unei lupte, soldații se culcă îmbrăcați. Marguerite era pregătită și adaptată pentru orice posibilă schimbare. La nevoie nu avea decât să-și arunce o mantie pe umeri, să urce pe un scaun de diligență și să se trezească, proaspătă ca un trandafir, la Bruxelles sau Torino.

Văzându-i rochia de dedesubt, vicontele Annibal spuse:

— Morala e salvată!

Privirii Margueritei nu-i lipsea o nuanță de ironie.

— La treabă! zise ea. Și repede! Nu suntem aici ca să pălăvrăgim.

Zău că vicontele Annibal ar fi putut avea și alte merite, dar e sigur că în rol de cameristă își merita banii. În definitiv, toți viconții la un loc nu ar fi știut să coafeze o doamnă așa cum o face peruchierul din colț. Pentru asta, trebuie să înveți meserie. Vicontele Annibal luă cu un gest savant faimoasa perucă, pe care Marguerite o comandase în strada Richelieu, în seara primei întrevederi cu Léon Malevoy. O examină cu un ochi de cunoscător și o fixă pe părul negru al contesei. Peruca era blondă.

— S-ar spune că-i părul micuței noastre prințese! șopti el. Știai că de la a doua figură a contradansului intimitatea era deja totală? Se numeau unul pe altul „vere" și „verișoară"!

— Pff! exclamă Marguerite. Atât de repede!

Adăugă:

— Dacă tot e aceeași nuanță, coafează-mă ca pe Nita.

Pe onoarea mea, Annibal avea mână. Cine știe ce făceau cei ca el acasă, înainte de a deveni viconți la Paris?

Coafa bine, chiar foarte bine. Marguerite se privi în oglindă și-l ciupi de obraz, cu un aer matern.

Blondă era și mai frumoasă. O blondă de vis.

— Acum tenul, Lisette, spuse ea. Un ten de blondă! Tenul Nitei!

La numele de Lisette, Annibal îşi zbîrli puţin mustaţa de abanos, dar luă de pe măsuţa de toaletă cutia cu farduri, care avea cam tot atâtea compartimente cât paleta unui pictor.

Ştim cât de tare iubea pictura. În două minute, cu o pensulă din vată, o pictase pe blondă, făcând-o delicată ca un trandafir *de Bengal.*

Păcat de cei care nu ştiu să aprecieze un asemenea talent! Contesa nu contenea cu laudele.

— Şi acum, costumul! spuse ea. Dar atenţie! Priveşte foarte bine la toate acestea!

Annibal se supuse. Ochii îi rătăciră pe materialele de toate sorturile şi culorile. La început nu recunoscu nimic.

— N-ai văzut ceva asemănător în noaptea asta? întrebă Marguerite în şoaptă.

— În această noapte? repetă Annibal, visător.

Începu lucrul la costum, fără să mai adauge nimic. Abia dacă avea nevoie să fie dirijat de contesă. Operaţiunea era sfârşită mai mult de jumătate, când el şopti:

— Doamnă, asta e o mărturisire periculoasă!

— Ah! Ah! exclamă Marguerite. În sfârşit, ai înţeles!

— Am înţeles de mult, doamnă.

— Şi nu spui nimic?

— Mă gândeam, vorbi rar Annibal. Nu vedeţi că asta merită atenţia?

Marguerite se întoarse şi privirile li se întâlniră.

— Ah! zise ea. Te gândeai fără îngăduinţa mea! La ce?

— Există un singur om în viaţă, căruia i te destăinui atât de deplin... Şi când nu urmează o căsătorie, nu poate fi vorba decât de uciderea lui.

Contesa ridică din umeri. Costumului nu-i mai lipsea decât mantia vaporoasă de voal. Talia şi silueta erau exact ca cele ale prinţesei de Eppstein.

— Sărmane Annibal! spuse ea. Nu m-ai crede dacă ţi-aş spune că te iubesc. Şi ai avea perfectă dreptate. Nu te iubesc. Nu am iubit niciodată pe nimeni, nu iubesc pe nimeni, nu voi iubi pe nimeni... Mai sus nodurile astea, te rog. Nita le are aproape pe umeri. Cine ţi-a spus că nu vei fi soţul meu?

— Ați mai inventat un duce de Clare în această noapte. Un italian ca și mine: acel prinț Policeni.

— Și voi mai inventa și alții, dispuși în spatele oglinzilor, astfel ca să mă văd și din spate. Bun! Afacerea trebuie să se prezinte publicului sub forma unei enigme perfecte: e necesar... Eșarfa care cade de la trese coboară prea jos. Fixează-mi-o la stânga, lângă centură. Te-ai înțepat? Să ne întoarcem la oile noastre, am nevoie de un impostor demascat în mod solemn: acel băiat va fi impostorul... demascat.

— Prințul Policeni?

— Fiul unui servitor, care însoțea călare trăsura ducelui Guillaume și care, în consecință, poate cunoaște toate secretele casei, abuzând de ele.

Annibal făcuse ochii mari.

— Și domnul Inimă? întrebă el.

— Când ai vorbit despre el și despre notar, zise foarte încet Marguerite, am crezut că ai ghicit. Am greșit?

Annibal aranja pliurile unui voal.

— Este o mașinărie de o sută de cai putere, iar caii sunt înhămați cu curele din fir de păianjen. Amețesc.

— Și sforile lui Vulcan, cu care a fost prins Marte, zeul războiului în persoană, erau la fel! răspunse pe un ton dezinvolt Marguerite. Nu fii îngrijorat în ceea ce mă privește. Cu cîteva bucățele de mătase, aranjate cum trebuie, se poate ștrangula și un uriaș. Oricare altul, în afară de mine, poate, s-ar pierde în aceste sfori: pentru mine e doar un joc. Și privește-mă drept în față, Annibal. Ești ducele de Clare. Îți spun asta simplu și clar, fără să jur pe una sau pe alta. Nici unul din noi nu avem nimic sfînt, în care să credem și pe care să jurăm. Ești ducele de Clare! Singurul posibil, cel puțin, dacă eu voi fi *ducesă de Clare.* Te-am ales dintre toți, pentru că te cunosc, pentru că mă cunoști, pentru că nu există un alt bărbat în lume pe care să-l disprețuiesc atât de mult încât să creez aparenta senzație că ar avea vreun drept asupra mea, în afară de tine. Mă crezi?

Ochii ei mari erau pe jumătate închiși și nările delicate îi fremătau în timp ce vorbea. Figura feminină a vicontelui se înroși ușor. Era cuprins în același timp de mânie și bucurie.

Această femeie știa să vobească fiecăruia după conștiința lui. Vicontele credea ceea ce auzea, atât cât un bărbat ca el putea să creadă într-o femeie ca Marguerite. Ea se depărtă de el și-și înfoie cu un gest grațios pliurile argintii ale voalului, care o învăluia ca o brumă plină de scânteieri pastelate și misterioase.

— Sunteți mai tânără decât ea! murmură Annibal, într-un elan de sinceră admirație.

— Și mai frumoasă!

— Și mai frumoasă! repetă Annibal. Adevărat! Este miraculos de adevărat!

Marguerite își puse masca.

— La naiba! strigă Annibal, pocnindu-și palmele. E o adevărată vrăjitorie! E chiar ea! Din cap până în picioare! Dar vocea! se întrerupse el.

O voce dulce și gravă, dar muzicală precum un cântec, ieși de pe buzele acoperite acum de mască:

— Vere! Tatăl meu te-a căutat timp îndelungat...

Annibal tresări și privi de jur-împrejurul său.

— Dumneavoastră ați vorbit, doamnă? întrebă el uluit.

— Da, replică Marguerite, râzând triumfătoare. Da, mi-am studiat rolul cu atenție.

— Dar sunt chiar vorbele pe care i le spunea domnului Inimă, pe când treceam prin spatele lor, la cadril.

— Chiar vorbele ei, repetă Marguerite. N-am schimbat nimic.

— Dar nu erați acolo! Erați cu notarul!

— Sunt peste tot, când vreau.

Marguerite se mai privi pentru ultima dată în oglindă.

— Deci sunteți mulțumit de mine, domnule duce? O să dau în curând o probă absolut decisivă. Mă duc să cer vești despre tutorele meu. Nu-i oare datoria unei pupile iubitoare?

— O să vă confruntați cu propriul dumneavoastră soț! exclamă speriat vicontele.

— De ce m-aș teme? întrebă Marguerite. Cred că remarci faptul că până în ultimul moment nu mă paște nici un pericol, chiar dacă aș fi descoperită. Nu suntem la un bal

mascat? Prostioarele astea, imitațiile de costume, orice surprize mai mult sau mai puțin reușite, nu fac parte din plăcerile unui bal mascat?

— Ba da, sigur că da! încuviință Annibal. Dar chiar și în ultima clipă?

Vocea Margueritei se schimbă.

— Îmi iau răspunderea pentru ultima clipă, rosti ea, decisă și întunecată. Ai dus pistoalele în apartamentul prințesei?

— Le-am dus.

— Nu era nimeni în palatul cel mic?

— Nimeni... Nici măcar un servitor...

— Și unde le-ai ascuns?

— Acoperite, pe măsuță... Dar n-aș putea afla și eu...

— Nimic! îl întrerupse cu răceală Marguerite. Ai spune că sunt nebună. Când totul va fi terminat, vei înțelege. Și vei fi plin de admirație, pe cuvânt. Aici am terminat. Să ieșim.

Annibal se îndreptă spre ușa budoarului. Marguerite îl opri.

— Nu pe acolo, spuse ea. Pe acolo a intrat Vulcanul și va ieși tot pe acolo. Norul are o altă ieșire. Se pare că aici era cândva sălașul iubirii. Vechii duci de Clare și ducesele lor se simțeau bine împreună. În alcovul lor exista o ieșire secretă, care ducea spre coridorul apartamentelor din cealaltă aripă. Era folosită pe vremuri de primul Roland de Clare, care astfel venea discret la doamna Raymonde-Dorothée de Chevreuse-Lorraine, soția lui. Treci!

Se aflau deja pe culoar. Marguerite încuie ușa de două ori și-i înmână cheia lui Annibal.

— Ce să fac cu ea? întrebă acesta.

Marguerite îl strânse tare de mână.

— Annibal, spuse ea pe un ton straniu. Dacă aș face un pas greșit în noaptea asta, dacă aș călca alături... Aș putea aluneca, sau cădea... în fine, Annibal, m-ai regreta?

— Vai, doamnă! vru să strige vicontele.

— Nu te obosi să minți, Annibal! îl întrerupse ea. Nu m-ai regreta. Mai ales pentru că nu ai avea timp. Fiecare își

ia precauţiile sale, prietene... Dacă aş muri în noaptea asta, fii sigur că mâine n-ai mai fi nici tu în viaţă. Ţi-o spun cu siguranţă.

Deşi pe acest culoar îngust era întuneric, era limpede că italianul se clătinase pe picioare, înfiorat.

— Linişteşte-te, continuă Marguerite. Sînt şanse o sută contra unu că nu voi muri. Sînt sănătoasă tun şi mă păzesc de toţi ceilalţi, cum mă păzesc şi de tine. Asta-i adevărata încredere. Spuneai adineauri că aveam prea multă încredere în tine: o să merg mult mai departe, las soarta întreagă a partidei pe care o joc în mâinile tale. Apropie-te, am să-ţi vorbesc foarte încet, zidurile acestea ar putea avea urechi.

Atinse părul lucios cu buzele, şoptindu-i ceva. Vicontele schiţă un gest de mirare.

— Trebuie! reluă ea. Trebuie neapărat! Contesa nu poate părăsi astfel serbarea. Trebuie să se arate din când în când prin saloane. Şi cameristele care au văzut-o intrând trebuie s-o vadă ieşind. Ştiu pe cineva care să aibă înălţimea şi silueta mea.

Annibal se gândea.

— Nu prea scump, continuă Marguerite. O sumă mare ar da de gândit. Cincisprezece-douăzeci de ludovici: ăsta-i preţul unei glume. O laşi să intre prin acest culoar, îi pui costumul meu, o faci să treacă ostentativ prin faţa cameristelor şi n-o părăseşti, înţelegi, până când voi avea nevoie de tine. Atunci rolul ei se va sfârşi. Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles, răspunse vicontele, coborând scara cu un aer îngrijorat.

În loc să intre în salon, Marguerite parcurse culoarul cu pas uşor, intrând în aripa opusă, unde se găsea apartamentul contelui. Nu se poate spune că era gânditoare. Toate planurile erau puse la punct. Mergea hotărîtă pe acest drum sucit, ale cărui meandre şi cotituri le marcase dinainte.

În anticamera bolnavului dormita un valet bătrân.

— Ce mai faci, bunule Valentin? întrebă Marguerite, intrând.

— Ah, domnişoara prinţesă! răspuns valetul. Ce uşor poate fi recunoscută Alteţa voastră, dincolo de mască! Domnul

conte este cu medicul și cu o doamnă pe care n-o cunosc. Se va bucura că ați venit.

O secundă, Marguerite ezită și fu la un pas de a se retrage.

Dar, la urma urmei, era o probă. Și ce probă mai decisivă ar fi putut găsi? Marguerite știa numele celei care-l însoțea pe doctorul Lenoir. Avea să înfrunte prezența prietenei de pension a prințesei, pe Rose de Malevoy! Avea să lupte împotriva privirii Rosei de Malevoy. Dușmanca ei din instinct, o dușmancă de moarte!

— Prietene, cu riscul de a vă deranja, am venit. Mi s-a spus că vă simțiți mult mai bine.

— Nita! strigă femeia în domino negru, aflată în picioare lîngă patul pe care bolnavul se ridicase în capul oaselor. Cât mă bucur să te văd!

— Rose! făcu și contesa, simulînd surpriza. Fratele tău tocmai mi-a spus că ești bolnavă, iar scrisoarea ta mă anunța că n-o să vii. Ce înseamnă asta?

Doctorul Lenoir și contele tăceau. Evident aici avusese loc un consiliu.

Marguerite merse drept spre Rose și o îmbrățișă.

— Nu-mi scot masca, spuse ea, pentru că mi-am prins-o în păr și cred că va trebui să mă tund ca să scap de ea.

— Deci l-ai văzut pe fratele meu?

— Sigur! răspunse falsa prințesă de Eppstein, apropiindu-se de bolnav și întinzându-i fruntea, ca să fie sărutată. Tocmai am plecat de lângă el.

— Și știe ce se petrece aici?

— Aici? repetă prințesa cu un aer inocent. Dar se întâmplă ceva?

— Italianul care este plimbat de colo-colo! continuă domnișoara de Malevoy, mânioasă. Acel prinț Policeni! N-ai auzit că toată lumea îl numește deja ducele de Clare?

— Pe cuvânt că nu! răspunse falsa Nita. Am pălăvrăgit cu Roland.

— Scumpă copilă! murmură contele. Veghem noi pentru tine.

„Bine!“ gândi Marguerite. *„Soțul meu e clar împotriva mea. Și să mai ai remușcări!“*

— Aţi avut noroc mai mult ca noi, prinţesă! spuse în acel moment doctorul Lenoir. Noi am încercat să vorbim cu domnul Léon de Malevoy. Dar contesa l-a acaparat permanent.

— Adevărat, spuse Marguerite. Ce-or avea să-şi spună? Prietene, aveţi o mină mult mai bună!

— Îmi permiteţi să vă întreb, reluă doctorul, dacă dumneavoastră eraţi adineauri în sala de biliard de jos?

— Şi dacă erai cu Roland? adăugă Rose.

— Am fost de colo-colo! zise pretinsa Nita. Da, cred că am intrat şi în sala de joc.

— Şi vi s-a permis să intraţi? întrebă contele.

— Ah, nu! exclamă falsa Nita, ca şi cum şi-ar fi amintit brusc. Ştiu acum! Domnul Constant, deghizat în maestru de ceremonii, ne-a barat trecerea, mormăind: „Doamna contesă vă roagă s-o scuzaţi..." sau cam aşa ceva.

— Atunci, strigă Rose, pe cine ascunde acolo?

Doctorul se ridică.

— Prinţesă, spuse el, datorită dumneavoastră sper să-l putem întâlni, în sfârşit, pe domnul Léon de Malevoy.

Marguerite râse, cu râsul acela cristalin care o înfrumuseţa atît de mult pe Nita.

— E grabă mare? întrebă ea.

— Scumpa mea! îi şopti Rose la ureche. Dacă ai şti ce se întâmplă!

— Sper că nimic nu-l ameninţă pe Roland, vărul meu! strigă Marguerite, retrăgându-se cu un pas şi un gest care erau o adevărată capodoperă.

Nu i se răspunse.

— Ascultaţi-mă, spuse ea. Am ceva pe suflet în noaptea asta, ceva care-mi apasă inima. Cel puţin, nu cred în presentimente. Ar fi trebuit să vă spun imediat, dar nu ştiu unde-mi era gândul. Uitasem. Domnul de Malevoy a plecat.

— A plecat! repetară cei trei într-un glas.

— S-a întors acasă... în legătură cu hârtiile care i-au fost luate. Da, asta e. Contesa i-a dat nişte indicaţii...

— False! o întrerupse Rose, a cărei voce tremura de mânie. A vrut să-l îndepărteze. A reuşit!

— Sunteți sigură că s-a dus la agenție? întrebă doctorul Lenoir, luându-și pălăria de pe scaun.

— Da... și apoi, să-mi amintesc... A spus ceva despre strada Sorbonne.

— Atelierul Inimă-de-Oțel! strigă Rose.

— Sau casa Jaffret! adăugă contele. Aș da cinci sute de ludovici ca să mă pot ridica și să ies din casă!

Doctorul era deja la ușă. Rose se repezi după el.

— Vin cu dumneavoastră, spuse ea.

— Ce-au pățit? întrebă Nita, după ieșirea lor. Prietene, vă părăsesc și eu. I-am promis următorul vals vărului meu, Roland, dar mă voi întoarce. Mă sperie, știți?

— Fii liniștită, fata mea! spuse bolnavul, sărutându-i mâinile. Îți stăm alături și te păzim.

Ea plecă în grabă.

În timp ce cobora scara principală, auzi o trăsură îndepărtându-se în galop.

— Dublă victorie! zise ea. Proba a fost trecută și cei doi au plecat. Am cel puțin o oră întreagă înainte. Și într-o oră, totul va fi terminat.

6 PRIMA ÎNTÂLNIRE ÎNTRE PATRU OCHI

În realitate, adevărata prințesă Nita de Eppstein și frumosul ei văr, Roland de Clare — domnul Inimă — nu bănuiau absolut nimic din mașinațiile care-i înconjurau. Trebuie stabilit ceea ce se întâmplase cu domnul Inimă, pe care l-am pierdut din vedere din faimoasa seară a jocului de artificii. Știm doar că a doua zi se întâlnise cu domnișoara de Malevoy între sărăcăciosul mormânt al mamei sale și monumentala capelă a familiei de Clare. Rose era o tânără nobilă, credincioasă și corectă. Se zbătea între trei sentimente de valoare inegală, dar toate puternice și care creșteau în următoarea ordine: prietenia din copilărie cu Nita, afecțiunea adâncă și devotată pentru Léon, care-i fusese ca un tată, și iubirea pentru Roland.

Această pasiune romantică, născută la prima vedere, hrănită poate la început cu niște discuții obișnuite pentru o fată de pension și care de la ieșirea din mănăstire îi umplea singurătatea, devenise într-un fel unica ei hrană spirituală. Romanul trăiește adesea mai mult prin cei ce nu au citit niciodată romane; ar fi mai aproape de adevăr să spunem că acești necunoscători a ficțiunii sunt mai puțin apărați decât ceilalți contra imaginației unui dușman. Romanul este, în sensul cel mai direct cu putință, o imitație și o experiență — oricât de incompletă și mincinoasă ați socoti-o dumneavoastră. Pentru cele care nu știu nimic referitor la viața reală, la adevăr sau la greșeală, lucrurile iau aspectul unor miracole, părând a se întâmpla pe neașteptate, ca niște fulgerătoare lovituri de teatru.

Pentru cele ca Rose, inteligente, cinstite și curajoase, ar fi mai bine să știe tot.

Rose păstrase în suflet o amintire. Și atenție, în cîmpiile bretone există o credință populară care s-ar putea să-și aibă originea în realitate. Acolo ni se arată niște fîntâni cu ape limpezi, diamantine, aducătoare de nenorociri. Din ele au băut fete tinere, care au adus în casă germenele unui rău straniu. Și credeți-mă, medicii aveau de furcă. Întotdeauna medicii sunt menționați în legendă astfel. Toți cei chemați spuneau una-alta, ba în greacă, ba în latină, până și în franceză — dacă erau mai cumsecade — dar le lăsau pe tinere să moară.

Și știți, la priveghiul care urmează decesului, prin gura tinerelor moarte ieșea un șarpe... Un șarpe mare...

În izvorul cel limpede trăiau niște năpârci nevăzute, care erau înghițite odată cu apa cristalină. Îndată ce ajungeau în trupul frumos al tinerelor fete, aceste animale hidoase creșteau și iar creșteau, pentru că le era cald și bine. Mâncau din trupul fetelor până nu mai rămânea nimic decât inima. Atunci se culegea coronița de flori albe, care în ținutul acela se așează pe fruntea tinerelor moarte.

Iubirea este frumoasă, departe de a semăna cu această năpîrcă odioasă, dar și ea se bea la fel, fără măcar să știi. Mai mult de atât: se respiră.

Să nu-i credeți pe acei înțelepți care neagă faptul, doar pentru că romanul e cel care-l afirmă. Și să nu credeți nici în romane în totalitate, dar alegeți, căci într-un roman doar realitatea este cea care vă emoționează și vă atrage. Dacă mi s-ar cere să precizez răul produs de un roman, aș spune: romanul este vătămător, pentru că te împiedică să crezi. Este ca acei mincinoși care demonetizează adevărul.

Lăsați-i pe înțelepți să se îndoiască. Cei cărora un chirurg le-a operat corzile vocale în tinerețe nu-i înțeleg pe cântăreți, iar despre orbi se spune că nu pot avea idei normale despre culori.

Iubirea se capătă din ceva mai limpede decât apa cristalină, mai rapid decât o respirație și mai ușor ca aerul. Din zece cazuri, cinci se capătă la prima vedere. Dacă romanul nu ar repeta mereu aceste banalități, ele ar fi literă de Evanghelie.

Mai există un adevăr, acela că îndrăgostiții nu înțeleg nimic, în afara propriei lor pasiuni. Roland nu ghicise secretul Rosei. Nita i-o ascundea pe Rose, tot așa cum o lumină, apărută brusc între ochiul care privește și obiectul privit, face ca acesta din urmă să nu poată fi văzut.

În Rose, el o vedea pe Nita.

În întrevederea care avusese loc la cimitirul Montparnasse nu fusese vorba decât despre Nita. Și totuși, după această întâlnire, Rose iubea cu atâta pasiune încât ideea de a lupta încă supraviețuia în ea. Pentru a o converti într-o resemnare plină de devotament, fusese necesară o altă întâlnire cu Nita.

Am revăzut-o, întorcându-se îndurerată de la aceste două întâlniri: tristă și frumoasă, în cabinetul fratelui său, unde o aștepta o a treia revelație.

Spiritul îi era înfierbântat, inima orbită se îndoia, dar din adâncul acestui zbucium se înălța tot mai mult ideea datoriei. Din acea seară și pentru prima oară în viață, Rose urma un drum diferit de cel al fratelui ei.

Mărturisirile lui nu se repetaseră de atunci, dar tot de atunci, Rose știa de unde provenea această rezervă. Se simțea mâna contesei.

Plănui să-l salveze pe Léon, singură şi chiar împotriva voinţei lui.

În ceea ce-l priveşte pe Roland, începând cu seara în care părăsise pavilionul Bertaud, abdicând în mod solemn de la conducerea atelierului Inimă-de-Oţel, tânărul închiriase singur un apartament în oraş şi trăia ca oricare altul. Fiecare existenţă are o astfel de clipă, ce devine pivotul în jurul căruia se învârteşte întregul său destin. Sosise clipa lui Roland.

Cu un minut înainte de vizita Nitei în pavilionul Bertaud, Roland ar fi fugit la capătul lumii, pentru a nu lăsa să apară în faţa tuturor fantoma trecutului său. Dar e sigur faptul că aceste vechi repulsii şi spaime înrădăcinate prin obişnuinţă, exagerate prin timiditatea nativă a unui caracter, dispar de la primul suflu al pasiunii ce vrea să se afirme.

În seara aceleiaşi zile, Roland era pregătit să lupte. Gândurile sale înlăturau de acum distanţa faţă de prologul dramei de viaţă care abia avea să înceapă. Simţea asta. Voia să învingă, pentru cea pe care o iubea. De acum şi-ar fi sfâşiat cu propriile mâini voalul de mister care-l înconjura şi pe care el însuşi îl ţesuse cu atâta înverşunare.

Din a doua zi a noii sale existenţe, căută şi găsi adresa doctorului Abel Lenoir, pe care-l făcu confesorul său. Doctorul Lenoir făcea parte din acele suflete frumoase, pe care le obligă şi le supune însăşi memoria propriilor acte de binefacere. Îşi aminti de sărmana bolnavă din strada Sainte-Marguerite, care-l numise în ultimele clipe de viaţă executorul ei testamentar. Prin doctorul Lenoir, Roland află întregul secret al mamei sale, Tereza, ducesă de Clare.

La sfatul doctorului, el consultă oameni ai legii şi se lăsă pur şi simplu recunoscut de către vechii elevi ai atelierului Delacroix, ca fiind acel tânăr şi frumos ucenic pe care-l numeau Roland şi atât.

Roland păstră un singur secret faţă de doctor: misiunea confidenţială încredinţată lui Baruque şi lui Gondrequin, în urma indicaţiilor imoralului Similor.

În rest, urmă cu stricteţe sfaturile doctorului Lenoir, evitând orice raport cu contesa de Bréhut, care-l căuta, şi cu

Léon de Malevoy, care inserase în pagina a patra a ziarelor un anunț destinat lui.

Doctorul îl cunoştea pe Léon de Malevoy şi ținea la el. Pentru Rose avea un fel de respect entuziast.

Abia în ajunul balului de la palatul de Clare şi fără să fi făcut nimic în acest sens, doctorul Abel Lenoir fu chemat lîngă contele de Bréhut, care era pe moarte. În această primă vizită, îi dădu doar un medicament și nu se pronunță în nici un fel. Revenind, îi spuse lui Roland:

— Te gândeşti să mergi la balul contesei, în ciuda sfatului meu. Acum suntem amândoi de aceeaşi părere. Trebuie să fii văzut. În vechiul costum de Buridan. E absolut necesar.

Roland veni, costumat în Buridan. Contesa şi cu el nu schimbară decât un cuvânt. Contesa îi spuse, salutându-l:

— Duce, aparențele au fost împotriva mea. De zece ani vă caut, pentru a vă face fericit şi glorios. Vreți să vă căsătoriți cu pupila mea, prințesa de Eppstein?

— Doamnă, răspunse Roland, nu vă acuz. Încă nu sunt duce de Clare şi mâna prințesei nu-i aparține decât ei.

Se despărțiră. După părerea contesei, el era condamnat fără drept de apel.

Când Roland se apropie de Nita, fata spuse:

— Te aşteptam. Primul contradans l-am pierdut din cauza dumitale.

Şi pentru că Roland părea mirat, ea adăugă:

— Doamna contesă îmi ceruse din partea dumitale să ți-l acord.

Dar vă asigur că nu-şi pierdură timpul cu explicații asupra acestui mister lipsit de importanță. Aveau altceva să-şi spună.

— Nu cred că pot să exprim exact, şopti tânăra, strângându-i brațul după terminarea contradansului, cât de vii sunt amintirile de atunci. Eram un copil. Au trecut unsprezece ani şi totuşi, mi se pare că a fost ieri. Te văd încă întins pe pat, în vorbitorul gol şi rece al mănăstirii, cu bătrâna aceea, adormită lângă dumneata. Buna mea mătuşă Rolande, naşa dumitale, care se numea maica Françoise d'Assisi, te ghicise. Îl iubea atât de mult pe unchiul meu Raymond, tatăl dumitale! Eu te

priveam, palid și frumos, pe patul acela. Nu puteam să înțeleg ceea ce se spunea: că nu vorbeai și nu puteai auzi... Când tatăl meu a consimțit să te aducă la noi, la palatul de Clare... acasă la dumneata, Roland, căci ai fi fost la dumneata aici, unde ești acum! Dacă ai ști ce fericită am fost când tata a hotărât să te aducă aici!

Simți cum Roland, mut de emoție, îi strângea brațul lângă inima lui.

— E posibil oare ca un copil, cum eram eu atunci, să presimtă deja ceea ce va fi mai târziu iubirea?

— Iubirea! Nita! o întrerupse Roland, în extaz. Mai repetă cuvântul pe care mi l-ai spus adineauri.

— E adevărat, l-am spus! zise prințesa, zâmbind. Te iubesc, sunt atât de fericită că te iubesc! Poate că nu din seara aceea, totuși, se întrerupse ea, căci n-aș vrea să amestec nerozii copilărești în exprimarea acestui sentiment, care-mi va umple viața. Dar din ziua în care te-am recunoscut lângă mormântul mamei dumitale! Cum aș putea să mă fac înțeleasă, Roland? Te recunoșteam fără să știu. Simțeam acea bucurie care-mi umplea sufletul. Dar trebuie să-ți spun ceva ce-mi îngreunează inima: mi-e tare teamă că această întâlnire a lovit două inimi deodată. Dar de ce spun asta? Dacă o vei iubi pe ea, Roland? E atât de frumoasă!

O paloare ușoară se întipări pe buzele-i surâzătoare. Traversau salonul care preceda fermecătorul budoar, numit „biliard“.

Contesa și Léon de Malevoy le tăiară drumul.

— Oh, Nita! murmură Roland, a cărui voce tremura ușor. Nu poți fi geloasă. Dar eu...

— Dar dumneata... repetă fata mirată.

Roland ar fi vorbit, însă se abținu și zise doar:

— Te iubesc atât de mult și toată lumea te admiră...

— Din cauza costumului! răspunse prințesa. E oare destul de frumos?

— Mult mai puțin decât dumneata!

— Lingușitorule! Dar lasă-mă să-ți spun: nu ți-aș vorbi așa cum o fac, fără permisiunea...

— Contesei? o întrerupse Roland, oprindu-se în loc.

Ea îl privi drept în ochi și adăugă:

— Oh, nu! Poate că greșesc. Dar țin foarte rar cont de părerile contesei. Vorbesc de tatăl meu, care a murit cu această speranță. Spune-mi, se întrerupse ea, spune-mi, Roland, că nu ai nici o îndoială și nici o ranchiună legată de tatăl meu.

— Nici îndoială, nici ranchiună, repetă tânărul. Mama mea a murit victimă a unei erori, căruia ducele Guillaume nu-i era complice.

Când ajunseră în fața intrării în vestibulul ce dădea spre sala de biliard, maestrul de ceremonii dispăru, pentru a-i lăsa să treacă. Intrară, fără să fi remarcat ciudata favoare ce li se făcea. Nici unul, nici celălalt nu observaseră manevra santinelei de a-i saluta pe ceilalți cu respect, împiedicându-i să intre, în numele contesei.

Printre saloanele împodobite și colțișoarele amenajate, pe care stăpâna casei le deschisese pentru oaspeții săi, sala de biliard merita o atenție specială. Părea că o mână pricepută multiplicase în acest spațiu restrâns toate celebrele frumuseți ale luxului parizian și alte farmece discrete. Nimic nu mai amintea de utilitatea curentă a încăperii. O mătase înflorată îmbrăca lambriurile severe, ascunzând atributele jocului care l-a făcut pe Chamillard ministru, sub Ludovic al XIV-lea. Până și locul mesei lungi, acoperite cu un covor moale, pe care virtuoșii lovesc cu efect bilele ce iau traiectorii miraculoase, era ocupat de o grădină miniaturală, în mijlocul căreia un jet de apă lansa jerbe perlate.

La început, Roland și Nita nu se mirară de singurătatea ce domnea în această superbă încăpere retrasă. Balul îi înconjura. Respirau atmosfera călduță; se puteau auzi voci murmurate, iar acordurile îndepărtate ale orchestrei dominau universul sonor.

Doar că nu mai vedeau balul. O cortină căzuse între ei și privirile mulțimii. Era ca și cum ar fi împărtășit prin primul lor sărut soarta ciobanului, pe care inelul său îl făcea invizibil.

Trecu ceva timp până când observară această eclipsă. Căci, slavă Domnului, nici unul nu era preocupat de bal sau

de mulţime. După ce făcură înconjurul grădinii cu flori, avură brusc conştiinţa izolării lor.

Priviră în jur. Totul vorbea aici despre serbare. Cinstiţii oaspeţi fuseseră pe aici cu siguranţă. Urmele trecerii lor rămăseseră vizibile: scaune în dezordine şi grupate la voia întâmplării, flori smulse din coş şi aruncate pe covor.

Pentru ce acest abandon subit?

Nita şi Roland rămaseră tăcuţi, atât cât să simtă emoţia profundă şi solemnă, ce se naşte la prima întâlnire între patru ochi.

Când vorbiră din nou, vocile lor erau schimbate. Fiecare simţea vag acea nouă responsabilitate pe care o imprimă conştiinţa, din momentul în care încetează să mai existe un control din afară.

Sub arborele mistic în care spânzură acel fruct ce a făcut-o pe Eva să se înroşească pentru prima dată, nu te numeşti curajos, decât cu condiţia să-ţi fie teamă de ochiul stăpânului. Frica e cea care naşte îndrăzneala, după cum şcoala te învaţă chiulul.

Apoi, amândoi deodată avură acelaşi gând: ceilalţi se vor întoarce!

Ceilalţi! Miile de priviri, care înseamnă lumea: stăpânul!

Roland duse mâna Nitei la buze şi o sărută: un sărut lung şi sfânt,

Pentru că ecranul care-i separa de lume li se păru insuficient, se duseră în colţul cel mai retras cu putinţă şi puseră coşul de flori între ei şi uşa prin care „stăpânul" lor putea intra în orice clipă.

Se aşezară unul lângă altul pe o canapeluţă, ultima şi cea mai ferită de lumină. Greutatea trupurilor lor făcu să freamăte tainic arcurile canapelei, care începu să vibreze, tot aşa cum fiecare din ei vibra până în străfundul sufletului.

— Aş vrea să-ţi văd chipul, Nita, spuse Roland.

Ea îşi ridică imediat masca, arătându-şi zîmbetul, care-i rătăcea pe buzele palide. Şi masca lui Roland căzu. Se contemplară în extaz.

Foarte puţini îşi mai amintesc de aceste clipe. Când cei care-şi amintesc povestesc, cititorii spun: „N-a fost aşa."

Într-adevăr, memoria transformă în vorbe tot ceea ce-și spuneau gândurile mute. Cuvintele își schimbă atât de mult semnificația! Limbajul zeilor este lăudat cu cele mai vulgare cuvinte. Și ce mult spune tăcerea!

Totul este dragoste: sunetele, suflul, privirea sunt dragoste. Acest joc al privirilor, la fel. Dragoste este și voalul care cade de pe ochi. Dragoste este sângele care urcă în obraji, dragoste este paloarea frumoasă și profundă.

Bătrânii poeți o spuneau, dar se rîde de poemele lor naive. Ei găsiseră cuvântul care să exprime vocea iubirii. Așa cum calul nechează, porumbelul gângurește, tot așa și omul suspină când iubește. Bătrânii poeți o spuneau, dar asta vă face să rîdeți!

Pentru că la teatru, cei care vă amuză parodiind dragostea, urlă, gesticulează, țin dizertații, vorbesc în rime și jurăminte. Ori, de mult timp nu mai înțelegeți lucrurile decât prin viziunea teatrală, care v-a amețit ca un vin prost.

Aici se găsește simptomul cel mai neașteptat, cel mai incredibil, care trădează șubreda îmbătrânire a lumii. Lumea, mioapă peste poate, nu mai știe să se uite în oglindă. Îi batjocorește pe cei cu vederea bună. Îi trebuie născociri iluminate orbitor și care dezvăluie marionetele grosolan vopsite. În fața acestor păpuși își șterge lentilele și spune: „La naiba! Iată-i pe vecinii și pe prietenii mei! Îi recunosc, ei sunt, pentru că sunt foarte urâți."

Și totuți, este foarte adevărat, așa cum este adevărat că ciocîrlia triumfă, cerbul boncăluiește și leul rage: omul care iubește, suspină. Ce importanță mai au acordurile de chitară care au dezonorat acest cuvânt sublim?

Roland și Nita ascultau limbajul miraculos al sufletelor. Ochii tinerei fete mângâiau, cei ai tânărului vorbeau despre victorii minunate. Își căutară mâinile, prinzându-și-le ca la o căsătorie în jurul căreia își aruncau razele toate luminile universului, își împrăștiau parfumul toate florile, în timp ce o voce celestă, coborând dintr-o lume mai bună, vocea lui Carl Maria von Weber, îi balansa în suave mișcări de vals, profunde ca un vis care leagănă și binecuvintează.

Roland îngenunche. Nita își trecu mâinile grațioase prin părul lui.

După o tăcere îndelungată, Nita spuse:

— Roland, te-ai întristat.

Roland coborî ochii și răspunse:

— Nu trebuie să ne ascundem nimic unul altuia.

— Nimic! exclamă Nita. Ce se poate ascunde propriei inimi?

El o strânse la piept și-i șopti la ureche:

— Fie-ți milă de mine. De câteva zile se pare că în jurul vieții mele se țese o conspirație sumbră. Eu, care nu am primit nici o scrisoare pe săptămână timp de ani de zile, primesc acum câte zece pe zi. Am un dușman, Nita, și prin dușman înțeleg un om care să-și merite acest nume: un egal. Îl cunoști pe Léon de Malevoy?

— Sigur, răspunse Nita mirată.

Roland o cercetă cu atenție.

— Este fratele celei mai bune prietene a tale, continuă el.

— Fratele unei făpturi dragi și nobile, care te iubește din tot sufletul, șopti prințesa, aplecând privirea. Eu ar trebui să fiu cea geloasă, vere!

Nita încerca să pară veselă, dar o greutate îi apăsa inima.

— Ai ghicit că sunt gelos, Nita! vorbi foarte încet Roland.

— Tu ai spus-o... începu ea.

— Nu, o întrerupse Roland. Eu încă nu am spus nimic.

Ea îi mângâie fără voie linia delicată a sprâncenelor încruntate. Roland își împreună mâinile ca pentru rugă.

— Sunt superstițios, Nita, reluă el cu o voce blajină și aproape rugătoare. Este nefericirea celor care au trăit singuri și care au suferit mult. Nu te supăra niciodată pe mine. Dacă ceea ce am început să spun îți displace, n-am să mai continui.

Ea zâmbi.

— Ești atât de nebun! gândi cu voce tare. Din contră, continuă. Te iubesc mai mult, dacă nu ești perfect. Altfel mi-ar fi fost frică de tine.

— Sunt superstițios, continuă Roland, cu un aer gânditor. Noi doi trebuia să ne duelăm cândva...

— Ah! strigă prințesa. Unde sunt doi bărbați, începe și lupta. O s-o previn pe Rose!

Roland continuă:

— Domnul de Malevoy este un gentilom și are — se spune — o inimă nobilă. L-am văzut cândva: este un cavaler nobil și frumos. Te rog, Nita, fie-ți milă de mine: jură-mi că domnul de Malevoy nu ți-a spus niciodată vreun cuvânt prea îndrăzneț.

Nita se înroși, poate din mândrie.

— Jur, spuse ea, că nu am iubit niciodată pe nimeni decât pe tine, Roland, vărul meu cel rău...

— Nu asta te-am întrebat, Nita, insistă tânărul, la fel de încruntat.

Prințesa de Eppstein își ridică fruntea frumoasă, dar mânia ei nu rezistă în fața privirii blînde, care o implora.

Era pe cale să răspundă, când un pas grăbit se auzi în micul vestibul. Își puseră amândoi repede măștile. Intră vicontele Annibal Gioja, cu chipul descoperit și ținând în mână un portofel.

— Un Buridan! exclamă el, cu un zîmbet atât de alb încât părea nefiresc. Exact ce-mi trebuie. Prințesă, de când sunt nu am văzut un costum mai încântător ca al dumneavoastră! E ca un strigăt pe deasupra balului. Sunteți delicioasă! Domnule Inimă, sunt dezolat că vă deranjez. Nu-mi purtați ranchiună. Iată ce mă aduce aici. Noi, napolitanii, ținem la reputația noastră: am fost însărcinat să vă dau acest portofel.

— Acest portofel? repetă Roland, luând obiectul ce i se întindea.

— Bineînțeles, reluă vicontele Annibal, al cărui zâmbet se îngălbenise puțin, nu mi-am permis să mă uit ce este înăuntru. Noi, napolitanii, suntem incapabli de așa ceva. Vă este trimis de doi băieți cumsecade, cărora nu li s-a permis să intre și care cereau insistent să vă vadă: domnul Gondrequin și domnul Baruque. Acestea sunt numele lor. Sunt beți morți. Prințesă, am misiunea să vă transmit că domnul conte doarme și nu mai e nevoie să mergeți să-l vedeți. Ce medic, acest homeopat! Am onoarea să vă sărut mâinile.

Făcu o piruetă și plecă.

Roland deschise portofelul; conținea cele trei acte, pe care mama sa voise cândva să le cumpere cu 20.000 de franci: actul de naștere, de căsătorie și de deces al ducelui Raymond de Clare, plus actul de naștere, pe numele de Roland și actul de deces al mamei sale.

— Trebuie să-i văd pe acești oameni, spuse el prințesei, care putuse să citească împreună cu el titlurile acelor documente. Ne întâlnim curând.

— Du-te! spuse ea. Iată-te duce, dragul meu văr. Îi spuneam cândva tatălui meu că niciodată nu voi consimți să primesc nimic de la un bărbat — fie el și rege. Dar ție, Roland, îmi place să-ți datorez totul!

7 A DOUA ÎNTÂLNIRE ÎNTRE PATRU OCHI

Rolul sălii de biliard se sfârșise. Când Roland și prințesa o părăsiră, redeveni un budoar obișnuit. Toată lumea fu lăsată să intre. Începea rolul „micului palat", acel grațios paradis în care locuia Nita.

Dar înainte de a trece pragul acestei singurătăți fermecătoare, al cărei calm secular avea să fie tulburat pe neașteptate de o întâmplare îngrozitoare, să aruncăm o privire spre bal.

Balul era în toi. Dușmanii cei mai invidioși ai doamnei contese de Bréhut de Clare nu ar fi putut spune altceva decât că serbarea avea un succes enorm. Zvonurile romantice sau istorice, care se duceau și se întorceau între cadriluri, contribuiau și ele la sporirea distracției. Lumea se mira doar pentru că nu-l văzuse încă pe prințul Policeni, garda de corp a regelui Neapolelui, dansând cu „Norul de vară".

Cei mai curioși îl tracasaseră deja cu întrebările pe celebrul avocat, ce părea a fi primit confidențele familiei, mai ales pe cele mai neobișnuite. Dar celebrul avocat nu se găsea aici pentru a trăda secretele nobililor lui clienți.

Dacă stai și te gândești, este o problemă specială. Câte acțiuni disperate se pot încrucișa în aceste mulțimi ilustre, unde se văd atâtea drame intime, amestecate cu tot atâtea

afaceri financiare sau de stat. Unii spuneau că aici, în sunetele orchestrei, se petrecea o aventură serioasă și misterioasă. Ghiciți ce anume! Ancheta asupra unei crime!

Era de necrezut, dar în fond era chiar imposibil?

Sigur, nu era vorba de o anchetă formală, autentificată și timbrată pe fiecare pagină, cu martori care ridică mâna dreaptă și jură înainte de declarație. Nu era locul, dar în afară de forma oficială, autentificată prin prezența grefierului, acest notar de la departamentul justiției criminale, nu există nimic altceva? Fiecare știa că da. Convingerile se formează după cum pot și întotdeauna e timp suficient pentru a îndosaria foile volante ale investigației personale.

Se afla acolo un judecător de instrucție, asta era sigur. Douăzeci de persoane îl recunoscuseră.

Acceptând o funcție onorabilă și utilă, acest judecător de instrucție nu depusese și jurământ să refuze toate invitațiile la bal. Era căsătorit. Soția sa, o brunetă atrăgătoare, care nu-și mărturisea toate secretele nici în fața nici unui grefier, valsa întruna. Era posibil ca judecătorul de instrucție să fi venit doar pentru plăcerea doamnei lui.

Sigur, sigur! În cazul în care ar fi vrut, doamna l-ar fi împins și mai departe de atât. Este incredibil cum pot fi conduși acești oameni în robă neagră, atunci când doamna îi mângîie chiar și pe mână. Dar domnul judecător de instrucție discutase timp de o oră întreagă cu ilustrul avocat.

Erau prieteni intimi. Cu siguranță că ilustrul avocat era întotdeauna bine văzut în magistratură; prințul Policeni se alăturase celor doi, apoi într-un colț retras, lîngă o fereastră, se formase un grup compus din mai multe dominouri negre.

Sosise vremea „Fracurilor Negre". Afacerea Schwartz-Lecoq, deși nu explodase din punct de vedere juridic, produsese una din acele frământări surde, ale căror ecouri se aud departe și pentru mult timp. Nu exista teamă față de „Fracurile Negre", în care mulți se încăpățânau să nu creadă, mai ales la acel înalt nivel parizian, dar se vorbea cu plăcere despre acest subiect, chiar și numai pentru a-l lua în râs.

De doi-trei ani, o mulțime de guri elocvente sau puternice și altă mulțime de guri încântătoare au glumit, vorbind despre

Jud, despre Muller, despre actorii dramei Trumpi, care a ridicat Elveția la înălțimea celorlalte țări civilizate. Să mărturisim cu candoare că nimic nu este mai distractiv decât asasinatul. Și pronunțați, păstrându-vă seriozitatea (când nu aveți nevoie de ea), numele acelei sinistre prăvălii, care plătește cu impozit de zece ori mai exorbitant decât cel pe tutun, dar care face avere: pompele funebre.

Lucrurile lugubre provoacă râsul.

Cineva numi grupul din dreptul ferestrei „Fracurile Negre". Acel cineva glumea, dar numele rămase. Și adevărul e că în afară de ilustrul avocat și de judecătorul de instrucție, care sigur nu erau „Fracuri Negre" (în sensul obișnuit al cuvântului), grupul era compus din prințul Policeni, regele Comayrol, Moynier, Rebeuf și Nivert — toți cei care veniseră pentru că Marguerite le trimisese acest mesaj: „În noaptea aceasta, la palatul de Clare, se va lumina de ziuă."

Cum se izbește uneori râsul miop de realitate fără să știe!

Spre orele două dimineața, bunul Jaffret, palid ca un spectru sub masca sa, se alătura grupului.

Exista un motiv cu totul special pentru a da spuselor și gesturilor grupului o importanță foarte mare în saloanele contesei. Cei care-l compuneau pronunțaseră în câteva rânduri numele maestrului Léon de Malevoy.

Ori, până în acest moment, nu se aflase încă nimic despre poziția periculoasă în care se afla tânărul notar, dar oricum în jurul unor astfel de depoziții se crează un fel de atmosferă specială, uluitor de sonoră, periculoasă ca și apropierea de un depozit de praf de pușcă, ce ar putea exploda la cea mai mică scânteie.

Să ne amintim că tot cartierul Saint-Germain benchetuia în această noapte în palatul contesei, și că maestrul de Malevoy se bucura de încrederea cartierului.

Explozia, dacă ar fi avut loc, ar fi trebuit să spargă toate geamurile.

Până în prezent, nimic nu explodase: acest „grizu" al pălăvrăgelilor nu întâlnise încă lampa care să-i dea foc. Se râdea, se vorbea, se dansa polca, se dansa vals. Oglinzile erau excelente, femeile care se reflectau în ele, adorabile. Absența

celor două stăpâne ale casei, care ar fi putut cauza o lîncezeală în desfășurarea petrecerii — absență de altfel abia remarcată — luase sfârșit. Norul de vară și Vulcanul se plimbau braț la braț, dublă cometă, cu coada formată din omagii.

L-am inițiat pe cititor în dezlegarea acestei enigme.

Existau doi Nori de vară: cel al Nitei și cel pe care-l comandase contesa cu câteva zile înainte, la ieșirea din agenția Malevoy.

Exista doar un singur Vulcan, dar întrebuințat de două manechine.

Acest abil viconte Annibal găsise, doar Dumnezeu și cu el știau unde, o pereche splendidă de umeri, care s-o înlocuiască pe cea autentică, purtându-i costumul.

În așa fel încât Norul de vară și Vulcanul — pe care-i vedem trecând împreună și care, pentru întreg balul, păreau a fi Nita la braț cu contesa — erau în realitate contesa și găselnița utilului Annibal.

Contesa juca rolul Nitei, „găselnița" juca rolul contesei.

Nita cea adevărată se afla între patru ochi cu Roland, în sala de biliard.

Totul mergea cum nu se poate mai bine.

Vă rog să nu-l considerați pe vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, un italian oarecare, de agrement. În timpul celor câteva minute cât dură plimbarea demonstrativă a Norului de vară și a Vulcanului, vicontele Annibal abia avu timp să-ți ștargă transpirația de pe fruntea de fildeș, că și primi portofelul din mâinile domnilor Baruque și Gondrequin. I-l duse lui Roland, în sala de biliard, îl trimise pe numitul Roland la generalii atelierului Inimă-de-Oțel, care-l așteptau la intrarea palatului, o aduse pe Nita în sala de bal și o lăsă în mijlocul unui grup de admiratori, grăbiți să-i solicite mâna pentru dansul următor.

Le întâlni pe contesă și pe „găselniță" în galeria din mijloc. Scăpând de această parte, traversă saloanele ca o săgeată, și apucă brațul acesteia din urmă, ca și cum în asta consta datoria lui.

Contesa, vaporoasă sub Norul ei de vară, putu atunci să-și vadă de treburi. În locul ei, la bal, se afla „găselnița".

Care era pericolul în toate acestea? Nici unul.

Intrigi de sărbători, amuzamente de carnaval. Pentru Dumnezeu! Dacă am vedea crime în toate acest nerozii, care destind nopțile Parisului din prima zi a anului până în ultima!...

Treburile actuale ale contesei se numeau Léon de Malevoy. Nu avea timp de piedut, acum când Nita reintrase în salon. Adevăratul risc era doar o întâlnire cu Nita. Lovindu-se, cei doi Nori de vară ar fi putut da naștere unui tunet. Dar pe acest cer era suficient loc pentru cei doi nori. Contesa avea încredere în ochii ei pătrunzători, în steaua ei.

Cărțile erau făcute dinainte: febra îl țintuia pe conte la pat; îi trimisese pe doctorul Lenoir și pe domnișoara de Malevoy pe o pistă imaginară, în căutarea aceluiași Léon de Malevoy care-i trebuia și ei și pe care-l avea aici, în mână. Roland însuși era împreună cu credincioșii lui însoțitori, din atelierul Inimă-de-Oțel.

Dar Roland nu putea întârzia prea mult și avea să se întoarcă, pentru că Nita îl atrăgea, ca pe orice îndrăgostit. Trebuia să acționeze, și încă rapid.

Părăsindu-l pe Annibal, contesa îi spuse:

— Fii cu ochii pe ceas și fix peste un sfert de oră condu-o pe femeia aceasta înapoi la mine, pe același drum. Să-și ia hainele, banii și să plece. Atunci va veni timpul să acționezi; îți iei arme și vii la palatul cel mic. Cred că nu mă înșel: mi-ai spus că pistoalele sunt pe măsuță?

— Da, replică Annibal. Totul e pregătit.

— Du-te și fii punctual.

El se îndepărtă pe dată.

Léon era singur. Rătăcea îngrijorat și nefericit. Contesa scăpă de dansatorii pisălogi care o înconjurau, luînd-o drept prințesa de Eppstein, și merse drept spre el.

— Am promis viitorul contradans căpitanului Buridan, spuse ea cu voce tare, ajungând lângă el.

Léon tresări și se întoarse. Se înșelă, ca toată lumea. În ciuda precauțiilor abile, folosite de Marguerite la începutul serbării, nu-i venea să-și creadă urechilor.

— Prințesă, bâigui el, mai există și un alt Buridan aici, poate vă înșelați și nu cu mine vreți să vorbiți.

— Cred că-i vorbesc, spuse falsa Nita, prinzându-l de braț cu o mână ce părea că-i tremură de emoție, omului care căpătase încrederea ducelui de Clare, tatăl meu. Cred că vorbesc depozitarului secretelor familiei mele, celui care a jurat, lîngă un pat de moarte, să mă protejeze și să mă păstreze.

Vocea îi era profund schimbată de emoție, dar era vocea Nitei — cel puțin așa crezu Léon.

— Sunt al dumneavoastră — răspunse el tremurând — cu trupul și cu sufletul.

— Cuvintele astea se spun prea des! șopti Marguerite. Să mergem să dansăm. Dansând, o să vă vorbesc.

Léon o urmă. Orchestra cânta preludiul unui cadril. În timp ce se pregăteau să-și ia locurile, pretinsa prințesă spuse:

— Nu pot dansa! Nu mă țin picioarele și mă doare inima... Aș vrea să merg la aer. Conduceți-mă.

Léon, stupefiat, o sprijini de pieptul său, aproape leșinată.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Nita... Domnișoară! spuse el. Ce s-a întâmplat?

— Veniți! zise Nita brusc, în loc să răspundă.

Îl trase spre o ușă-fereastră și ieșiră în grădină.

Era și timpul. Dacă Malevoy, tulburat cum era, ar fi putut da atenție și la altceva în afară de ea, ar fi văzut-o pe Nita — adevărata Nita — trecând pragul salonului, la brațul unui dansator.

Nu văzu nimic, pentru că Maguerite deschise fereastra cu o mână ageră și-l scoase afară.

— Închideți ușa! spuse ea, iar după ce el se supuse, continuă: — Sunt foarte nenorocită, domnule de Malevoy. Sunt atât de singură și mi-e teamă... Mi-e înfiorător de teamă!

Văzând-o cum tremură, Léon o susținu în brațe. Fata se sprijini de el și suspină adânc.

— Aerul rece vă face rău, spuse Léon. Tremurați în hainele acestea subțiri...

— Ce importanță are? Ard, mai degrabă ard. Dumnezeule! Domnule de Malevoy, ce părere o să vă faceți despre mine?

— Nu pot să vă judec decât cu inima, domnişoară, vorbi Léon. Pentru mine sunteţi pură ca îngerii.

— Mulţumesc, ah, mulţumesc! Rose mi-a spus de atâtea ori cât sunteţi de generos şi de bun... Dar nu putem să rămânem aici! se întrerupse ea, înfiorându-se. Aveţi dreptate. Noaptea aceasta umedă mă învăluie ca într-o mantie de gheaţă. Veniţi! Unde să mergem? exclamă ea, cu un fel de disperare, atât de bine jucată, încât lui Léon i se strânse inima.

Reluă brusc:

— Ce-mi pasă de ce vor spune şi vor gândi ceilalţi? Veniţi la mine! Vreau să veniţi la mine!

Léon ezita.

— Vă e teamă? îl întrebă ea.

Léon o luă de braţ şi începu să păşească alături de ea.

Merseră de-a lungul faţadei ce dădea spre grădină. Fiecare fereastră răspândea un evantai larg de lumină. Geamurile, aburite din interior, nu lăsau să se vadă în saloane decât siluete fără identitate.

Urcară tăcuţi panta lină, ce conducea spre terasa plantată cu arbori înalţi, care servea drept comunicaţie între „micul palat" şi apartamentul contelui.

De dincolo de ziduri răzbăteau zgomotele balului: murmure şi acorduri muzicale.

Marguerite se opri în faţa uşii-fereastră de la apartamentul din aripa retrasă, unde se afla dormitorul contelui. Dincolo de draperiile trase nu se mai zărea decât o lumină tristă şi mohorâtă. Degetul întins al Margueritei desemna chiar camera contelui.

— Aici se află un om care moare pentru că a vrut să mă apere! spuse ea, pe un ton tragic.

Şi-şi continuă drumul.

Singur, acest cuvânt, putea da măsura îndrăznelii ei. Mergea drept înainte, folosind orice armă şi conducându-şi intriga cu acel curaj inflexibil, despre care se crede că este caracteristic doar adevărului. Léon îşi simţea tot trupul îngheţat, numai capul îi ardea. Ajunseră la uşa micului palat. Marguerite o deschise. Nu era nimeni. Marguerite ştia bine

acest lucru. Chiar ea avusese grijă, sub pretextul balului, să-i îndepărteze pe toți servitorii Nitei.

Traversă anticamera și-l introduse pe Léon în salonul luminat doar de o singură lampă.

— Luați loc, domnule de Malevoy. Vă aflați la mine acasă. Dumneavoastră, un bărbat tânăr. Acasă la Nita de Clare!

Léon se supuse, dar ea rămase în picioare. Léon o privea. Nici o secundă nu-i trecuse prin minte să bănuiască ceva necurat. Ea își aduse mâna spre mască, de parcă ar fi vrut să-și descopere chipul, apoi renunță.

— Nu! zise ea. Ah, nu! Doar așa am curaj. Dacă ochii dumneavoastră m-ar privi, m-aș înroși, aș păli, aș tremura... Îmi trebuie masca, pentru a îndrăzni!

Léon tăcea. Aștepta, plin de spaimă și speranță.

Cu un gest brusc, ea ridică un șal, aruncat pe măsuță, ca din întâmplare. Sub șal erau două pistoale. Vicontele Annibal își îndeplinise sarcina.

— Cum! spuse ea, cu voce înăbușită. Astfel de lucruri la mine!

Léon încercă să se ridice.

— Rămâneți așezat! îl opri ea. Nu suntem decât la început.

Adăugă, împingând deoparte pistoalele:

— Sunt pentru a mă apăra? Sînt pentru a mă ucide? Nu știu nici eu. Uneori simt că înnebunesc!

— Domnișoară Nita! Pentru numele lui Dumnezeu! Explicați-vă! strigă Léon, cuprins de neliniște.

Ea veni până lîngă el și vorbi cu o voce sfîșiată:

— Pentru ceea ce vă voi mărturisi acum, nu pot să-mi scot masca... Domnule de Malevoy, mi s-a spus că mă iubiți. Dacă mă iubiți, mai am o șansă de a fi salvată.

Bucuria fusese prea violentă. Léon se simți amețit, privirea i se încețoșă. Ea aștepta fără să vorbească, dar sub costumul diafan parcă i se zăreau bătăile inimii. Léon îngenunche.

— Trebuie să mă iertați, bâigui el. Nu-mi vine să cred ce aud. Încerc să mă trezesc dintr-un vis, care dispărând, mă va lăsa să recad în adâncurile disperării.

— N-am prea multă putere, domnule de Malevoy, spuse ea cu voce slabă, de parcă puterea fizică nu se putea menține la înălțimea curajului moral. De acum, timpul nostru e foarte prețios. Răspundeți-mi: mă iubiți? Da sau nu?

— Dacă vă iubesc, domnișoară Nita! strigă Léon, într-un elan de pasiune care-i aduse lacrimi în ochi. Există un lucru care mi-e mai drag decât viața de o mie de ori: onoarea numelui meu, singura moștenire pe care i-o pot lăsa Rosei. Nita, Nita! De o săptămână, îmi joc onoarea pe o șansă imposibilă, care mi-a fost aruncată ca o momeală. Sînt plătit pentru a nu avea încredere în contesă, și totuși, pentru un singur cuvânt de-al ei...

— Aveți dreptate, îl întrerupse Marguerite, să nu vă încredeți în contesă. Ridicați-vă și dați-mi mâna.

Léon se supuse. Simți că mâna Nitei era înghețată, dar fermă.

— Aveți dreptate să mă iubiți, reluă tot ea. Vă mulțumesc. Accept această dragoste — înțelegeți-mă bine, domnule de Malevoy — de bună-voie și cu recunoștință. Chiar și în acest moment, când am atâta nevoie de ajutor, n-aș putea să mint. Am avut pentru un altul decât dumneavoastră un sentiment de afecțiune, o simpatie care poate era dragoste...

Se opri, gânditoare. Léon spuse:

— Sora mea a pronunțat un nume, de față cu mine.

— Rose! izbucni falsa prințesă. Biet suflet înșelat! Ah, nu vă temeți, domnule Léon! N-o voi acuza. Dar dacă n-am știut să citesc în inima mea, o cunosc pe a ei. Ea iubește cu pasiune...

— Știu! o întrerupse Léon, coborând privirea. Mi-a spus!

— Rose! Unica și cea mai bună prietenă a mea! continuă Marguerite, care-și întoarse capul pentru a-și ridica masca pe jumătate ca să-și șteargă o lacrimă. Ea se luptă împotriva noastră, fără să știe, se numără printre cei destinați să fie victime. Dar lăsați-mă să termin, domnule de Malevoy. N-aș putea să mint, v-am mai spus: ceea ce simt pentru dumneavoastră nu este încă dragoste.

— Ar fi de ajuns să mă lăsați să vă ador în genunchi, spuse Léon cu fervoare.

— Nu mi-e de ajuns. Tatăl meu se gândise să ne căsătorească, domnule de Malevoy.

Scaunul lui Léon se retrase, parcă singur.

Marguerite adăugă, sigură pe ea și știind că aici, nici un exces nu era o greșeală:

— Sunteți gentilom. Înainte de moarte, tatălui meu i se strecurase disperarea în suflet. Știa că „Fracurile Negre“, stăpâne pe un secret de familie, se învârteau în jurul averii mele, ca șacalii în jurul prăzii... Dar vă spun ce nu trebuie, domnule de Malevoy! se întrerupse ea, într-un elan de spaimă naivă. Nu asta v-ar putea convinge. Începusem bine: sunteți un gentilom. Vă cunosc prin biata noastră Rose, cel puțin... și vă promit, ah! vă jur că vă voi iubi!

Era atât de incredibil de tânără, iar scena atât de minunat jucată, încât scopul fusese nu atins, ci depășit.

În fața acestei copile, ce părea cuprinsă de amețeală, Léon se simțea năpădit de remușcări. Marguerite calculase acest efect. Își frângea mâinile, repetând cu bruscă descurajare:

— Nu mă mai iubiți, pentru că am venit singură să mă ofer dumneavoastră!

Și înainte ca Léon să aibă timp să protesteze, adăugă pe alt ton:

— Sau poate că nu credeți în primejdie! Ascultați, se întrerupse ea, răvășită și atât de frumoasă, încât inima lui Léon bătea să-i spargă pieptul. Aș fi făcut mai bine să vă spun imediat în ce situație sunt, dar fiica ducelui de Clare, care se aruncă de gâtul unui bărbat uimit, aproape speriat...

— Domnișoară, spuse Léon cu voce gravă. N-ați vrut să rămân în genunchi.

— Ah, cât sunteți de bun și de nobil! strigă ea. Vă voi iubi, vă voi iubi. Domnule Léon, spuneți, nu sunt prea tânără pentru a fi astfel asasinată?

— Asasinată! repetă Léon, sărind ca ars.

Ea îl prinse de mână, cu o forță convulsivă.

— Dar mai ales, să nu mă credeți nebună! vorbi cu voce întretăiată, abia audibilă. Aceasta-i primejdia. Ideea de

nebunie ar putea veni şi pentru mai puţin de atât. Sunt legaţi amândoi, domnul Inimă şi Marguerite, legaţi strâns. A trebuit să văd, ca să cred. Acest domn Inimă trebuie să mă ia de soţie, au convenit împreună, ca să evite orice proces. Voi fi prima lui soţie, aşa cum contele, tutorele meu, este primul soţ al contesei!

Aceste ultime cuvinte răsunară lugubru în liniştea casei pustii.

— Mă înţelegeţi? întrebă Marguerite.

Şi pentru că, stupefiat cum era de această revelaţie, Léon de Malevoy nu răspundea, ea adăugă, lăsându-se în sfârşit să cadă pe scaun:

— Domnul Inimă va muri, ca şi mine: contesa şi acest bărbat vor fi ducele şi ducesa de Clare!

8 SFÂRŞITUL COMEDIEI

În nopţile pariziene, între orele două dimineaţă şi revărsatul zorilor nu se mai aude nici un zgomot. În liniştea care urmă ultimelor vorbe ale Margueritei, se auzi clopotul de la Saint-Thomas-d'Aquin, bătând ora trei. Celelalte biserici din cartier repetară rând pe rând, ca nişte ecouri îndepărtate, acestă voce a timpului care trecea.

Totul era tăcut pe stradă şi în grădină, dar balul îşi trimitea în valuri şoaptele şi armoniile.

Chiar dacă Léon, care rămăsese ca o stană de piatră, ar fi putut ghici ce ochi îl pândeau prin orificiile măştii şi ce inimă bătea sub vaporosul costum de nor, şi tot n-ar fi fost mai uluit.

Totuşi, trebuie spus un lucru: dacă Léon de Malevoy ar fi recunoscut-o brusc pe Marguerite sub neruşinata minciună a rolului ei, primul lui gând ar fi fost: „În noaptea asta voi fi înjunghiat."

Într-adevăr, Marguerite n-ar fi putut îngădui ca un astfel de secret să fie ascultat decât de urechea unui condamnat.

Căci cel puțin jumătate din secret era înspăimântătoarea și cruda realitate. Dar Léon nu ghici, iar Margueritei nu-i trecu prin cap nici măcar ideea că el ar fi putut s-o facă. Ca toate actrițele mari, ea se identifica cu rolul pe care îl juca.

— Mă credeți, domnule de Malevoy? întrebă ea după un răstimp de tăcere.

— Da, răspunse Léon, vă cred. Contele e pierdut, ca și dumneavoastră.

— Trebuie să adaug că acest domn Inimă a fost odinioară amantul contesei.

— Nimeni nu știe asta mai bine ca mine, șopti notarul.

Și sigur, nimeni nu știa, nimeni nu știa mai bine decât contesa însăși, în ce măsură era implicat Léon în această afacere.

Însă Léon fu surprins de cuvântul „amant", pornit de pe buzele unei tinere prințese. Era prima notă falsă ce-i scăpase Margueritei în timpul acestui lung și greu fragment muzical. Dar nu-i trebui decât o secundă pentru a îndrepta situația. Spuse, așa cum se șterge o frază periculoasă de pe o hârtie:

— Cît e ziua de lungă, tot aud astfel de cuvinte în casa asta blestemată!

Léon reluă:

— Și totuși, el este moștenitorul de drept. Ce sens are această crimă?

— Și eu am crezut la fel, replică prompt Marguerite. Evident, aici se ascunde un mister, pe care nu mi-l pot explica. Oare contesa se înșeală, așa cum și ea înșeală pe toată lumea?

— Trebuie să vă spun, o întrerupse Léon, că în ceea ce mă privește, prima scânteie de speranță mi-a fost dată chiar de contesă.

— Atunci păziți-vă bine! Trebuie să fie o capcană întinsă și în drumul dumneavoastră. Această femeie nu face nimic fără să aibă un scop. Dar să revenim la bărbatul despre care vorbeam. Dacă el este moștenitorul de Clare, de ce v-a furat hârtiile păstrate în agenția dumneavoastră?

— El! strigă Léon. Dacă ar fi el? Dar nu! Oamenii al căror nume l-ați pronunțat mai devreme, „Fracurile Negre"...

— Exact! îl întrerupse Marguerite.

— Ar însemna că el face parte din asociaţie. El! Ducele de Clare!

La aceste cuvinte vocea nu-i tremură.

Încă o dată, Léon era condamnat fără drept de apel, pentru că i se dezvăluiau astfel de secrete.

— Dacă ar fi moştenitorul de Clare, continuă Marguerite, abordând cu un fel de timiditate aceste raţionamente, prea clare pentru logica tinerelor fete, n-ar consimţi să împartă cu aceşti oameni. Uit să insist asupra punctului principal: nu numai că v-a furat titlurile, dar le ţine asupra lui fără încetare şi chiar în clipa asta, dacă l-aţi lua pe sus în plin bal, i-aţi găsi în buzunarul fracului actul de naştere, de căsătorie, de deces al ducelui Raymond, unchiul meu, actul de naştere al vărului meu, Roland — al lui personal, dacă ar fi moştenitor — şi actul de deces al ducesei Tereza.

— Tot ceea ce mi s-a luat! murmură Léon gânditor.

— Tot, repetă Marguerite. Vă rog, domnule de Malevoy, luaţi paharul cu apă de pe consolă şi aduceţi-mi-l, mă simt foarte slăbită!

Asta îl smulse brusc pe Léon din gândurile sale. Se grăbi să se supună. Pericolul unei astfel de discuţii era că îndepărta dragostea, vorbind prea mult despre afaceri. Minutele erau numărate. Avea nevoie de o trecere bruscă spre pasiune, fără altă tranziţie. O avu.

Când Léon reveni, aducând paharul cu apă, o găsi pe Nita prăbuşită pe spătarul fotoliului. Îngenunche. Nu era chiar leşinată. Vru să-i scoată masca, pentru a-i permite să respire mai bine. Ea îl respinse uşor şi luă paharul cu mâna tremurândă.

— Mi-e teamă! spuse ea. Mi se pare că aud nişte paşi. Uitaţi-vă!

Léon se repezi în vestibul. Marguerite puse paharul gol pe măsuţă, din momentul în care el intră.

— Nu era nimeni, nu-i aşa? şopti ea. E frica. Şi e adevărat că-mi sunteţi drag, mult mai drag de acum încolo, pentru că v-am împărtăşit această frică şi n-o mai suport singură.

— Toată viața mea vă aparține, pentru a vă plăti bucuria acestei clipe, spuse Léon, care nu găsea cuvinte să-și exprime profunda emoție.

— Bucuria! repetă ea cu amărăciune. Viața dumneavoastră toată...

Ea apăsă mâinile tânărului în dreptul inimii și adăugă, plină de neliniște:

— Vă spun că-mi este teamă. Odată, când erau reuniți în camera contesei — e mult de atunci — bărbatul care le era conducător, Tatăl, domnul Lecoq de La Perrière, despre a cărui moarte groaznică ați aflat, a vorbit de dumneavoastră și de ziua de după Lăsata Secului. Au un sistem la care nu renunță niciodată: pentru fiecare crimă aduc în fața justiției un criminal. Dumneavoastră ar fi trebuit să vă luptați cu cel care a murit, domnule de Malevoy!

— Dar el n-a murit! o întrerupse Léon.

— Ce știți dumneavoastră? Există în mine o curiozitate providențială, care mă ajută să îndrăznesc orice, numai să le aflu secretele. Eu știu de ce și cum și-a pierdut sănătatea și inteligența acel nefericit, contele de Bréhut, care-și va pierde în curând și viața. Dar nu știu tot... Nu mă mai întrerupeți, domnule de Malevoy... În ziua de care vă vorbesc, ați fost desemnat. Cunoașteți povestea lui André Maynotte? Da, căci văd cum păliți. Lecoq v-a desemnat să jucați la Paris rolul pe care André Maynotte l-a jucat în procesul din Caën...

Se opri și-și trecu mâna peste frunte.

— Așadar, ce știți dumneavoastră, șopti ea, vorbind despre moartea din noaptea de Lăsata Secului. Mai întîi, cine era bărbatul acela? Vă pot relata un fapt care să vă arunce în adâncimea incertitudinilor. Cel numit domnul Inimă nu este aceeași persoană cu rănitul transportat la mănăstirea Bon-Secours...

Léon scăpă un gest de surpriză.

Ea îl învăluia într-o rețea de minciuni, ale cărei fire erau într-un anume fel înnodate cu realitatea. Ar fi trebuit o muncă minuțioasă, sângele rece al unui judecător și ochiul scrutător

al unui detectiv, pentru a deosebi adevărul de minciună în această dramă.

Însă Léon nu avea decât minutul prezent, o inimă emoționată și un spirit tulburat.

— N-aș fi vrut să vă spun, reluă Marguerite. Un astfel de fapt, enunțat fără probe, distruge o cauză și cauza mea o pledez în fața dumneavoastră, domnule de Malevoy. Dar pentru că am spus-o, o și susțin. Omul care v-a furat hârtiile este un impostor — poate chiar un asasin. Cine poate ști mai bine ca mine, care l-am însoțit pe tatăl meu la vorbitorul de la Bon-Secours? În ce constă pericolul care mă amenință? Această cunoaștere mă condamnă. Le e teamă de mine. Ah, chiar dacă nu v-aș iubi, v-aș implora în genunchi să mă salvați! Aici sunt amenințată, sunt pierdută!

— Domnișoară, vorbi timid tânărul notar, dacă ați fi fost soția ori sora mea, v-aș fi smuls imediat din această casă.

Ea i se aruncă în brațe cu un veritabil elan de afecțiune.

— Fiți binecuvântat! spuse. Mă iubiți, mă încredințez dumneavoastră. Sunt soția dumneavoastră! Să plecăm! Să fugim!

Léon o strânse la piept.

— Vă voi apăra împotriva întregului univers! strigă el.

— Ascultați! reluă ea. Suntem logodiți. Sunt fericită, extrem de fericită că vă datorez eliberarea mea. Îmi trebuie doar timpul să-mi iau haina pe umeri și să-mi adun bijuteriile. Veți ieși pe poarta care dă în stradă, veți merge repede în strada Grenelle. Acolo e o trăsură, căci aș fi fugit și fără dumneavoastră, dacă m-ați fi refuzat. Decizia mea e luată. Trăsura are numărul 110. Reveniți cu ea la poarta exterioară. Vă aștept acolo, duceți-vă!

Întinse mâna, pe care Léon i-o sărută pătimaș, apoi se repezi afară. Cum plecă el, Marguerite își scoase masca și respiră îndelung. Ridică lampa, pentru a-și privi figura de piatră. Oglinda îi întoarse zâmbetul orgolios și neiertător. Pendula bătea orele trei și jumătate.

Marguerite făcu exact cum spusese: își aruncă o mantie pe umeri, dar în loc să înceapă pregătirile de plecare, ieși pe aleea care conducea spre apartamentul contelui.

O umbră se desprinse de lângă trunchiul teiului și veni lângă ea.

— Totul s-a făcut după cum ați ordonat, spuse vicontele Annibal, cu voce joasă. Domnul Inimă este în grădină, căutând-o pe prințesa mult iubită. Nici n-am avut nevoie de vreun pretext pentru a-l îndruma într-acolo. A văzut trecând Norul de vară prin ușa-fereastră și a mers pe urmele lui.

— Și femeia pe care mi-ai adus-o? întrebă contesa.

— Și-a jucat excelent rolul. Purta costumul vezuvian aproape la fel de bine ca dumneavoastră. Numai că, după comedie, în timp ce ne întorceam spre apartamentul dumneavoastră, pe culoar ne-au barat trecerea două dominouri negre...

Marguerite deveni mai atentă.

— Unul dintre ele, continuă Annibal, s-a apropiat de protejata mea și a salutat-o respectuos. Eram sub un felinar. Dominoul a spus, retrăgându-se: „Nu este contesa de Bréhut."

Marguerite îl prinse de braț.

— A spus asta! șopti cu voce șuierătoare. Era un bărbat!

— Da, un bărbat. Aș înclina să cred că am recunoscut vocea doctorului Abel Lenoir.

— Și celălalt domino? întrebă Marguerite, clănțănind din dinți.

— Celălalt domino? Era o femeie. Îndepărtându-se pe coridor, a spus nu știu ce, care începea cam așa: „Sunt doi Nori de vară..."

— Nu ne mai rămâne nici un minut de pierdut! rosti Marguerite în culmea agitației. La postul tău, Annibal! O să mă întâlnesc cu Roland.

— O clipă, vă rog, frumoasă doamnă! o întrerupse vicontele, reținând-o de braț, fără prea multă ceremonie. Vă previn că nu înțeleg nimic. În schimb, presimt un pericol drăcesc...

— În saloane se bănuie ceva? întrebă Marguerite.

— Oh, în privința asta, nici vorbă! Temerile sunt ale mele personale. Mi-e frică pur și simplu ca marioneta să nu se strice la sfârșitul spectacolului și aș vrea să știu...

Marguerite, care făcuse deja câţiva paşi, se întoarse:

— Celălalt Buridan are titlurile? întrebă ea.

— Toate. Chiar eu i le-am dat.

Ea îl prinse violent de umeri şi rosti câteva cuvinte la urechea lui.

— Ei, asta-i! exclamă vicontele mirat.

Marguerite era deja departe.

„Realitatea este“, îşi spuse Annibal, care rămăsese nemişcat şi gânditor în acelaşi loc, „că cei doi Buridani se vor devora între ei. E clar! Câte vipere ar trebui într-un mojar pentru a întruchipa o asemenea creatură? În fond, a avut întotdeauna o slăbiciune pentru mine. Duce de Clare! La naiba! Merită efortul să joc o ultimă rundă. Dar voi sta cât mai aproape de uşă şi, la cea mai mică alarmă, «Bună seara, vecini!»“

În timp ce trecea prin faţa uşii soţului ei, Marguerite se gândea: „Ducesă de Clare! Ducele meu va apărea când îi va veni vremea. E frumos! Îl voi face mare. Îl voi iubi cu toată puterea pe care am cheltuit-o pentru a trăi şi pentru a învinge. Ah, îl voi iubi! Îl iubesc... cum l-aş fi adorat pe acest Roland, dacă el ar fi vrut!“

Din piept îi scăpă un suspin.

— S-a pus de-a curmezişul drumului meu! adăugă ea cu voce sumbră. Am trecut mai departe, asta-i tot. Peste o oră, între mine şi averea mea nu vor mai fi decât un muribund şi acest valet italian. Voi trece!

În momentul în care Marguerite, care dăduse ultimele instrucţiuni vicontelui Annibal, cobora panta terasei, o siluetă apăru în spatele ei, profilându-se pe ferestrele slab luminate ale apartamentului contelui de Bréhut.

Draperia fu ridicată pe jumătate, apoi căzu la loc.

Roland rătăcea pe aleile dintre flori. Marguerite îl strigă şi se repezi spre el.

— Răule! spuse, agăţându-i-se de braţ şi prefăcându-se că nu are suflu. Te caut de atâta timp!

— Şi eu te căutam, Nita, răspunse Roland. Sunt îngrijorat. Dar îţi tremură mâna!

— Nu-i nimic! De ce ești îngrijorat?

— Pentru că... începu Roland.

— Ah, taci! îl întrerupse ea. N-aș putea să te înțeleg.

Îi lăsă brațul, pentru a-și apăsa inima cu mâinile.

— Eu nu te cunosc, de fapt! șopti ea, cu un fel de rătăcire. Ești puternic? Ești curajos?

— Nita! zise tânărul, susținând-o, căci ea era gata să se prăbușească. Ceva s-a schimbat în tine de când ne-am despărțit.

— Totul s-a schimbat, zise ea cu voce ursuză. Acolo n-am vorbit despre lucruri serioase.

Arătă spre ferestrele luminate ale sălii de biliard.

— Am vorbit despre dragostea noastră, spuse Roland cu reproș.

— Și mi se pare că te iubesc în fiecare clipă tot mai mult... dar eram nebuni, Roland? Spune-mi că ești puternic! Spune-mi că ești curajos! Spune-mi că mă vei apăra și mă vei ocroti!

Îți puse mâinile pe umerii lui Roland, care-i înlănțui talia mlădie și tremurătoare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Nita! spuse tânărul, care-i simțea pieptul tresăltând. Ce ai? Vorbește! Contra cui trebuie să te apăr și să te ocrotesc?

— Contra contesei, răspunse Nita, studiindu-și mai bine inflexiunile vocii, de când i se vorbise despre o schimbare petrecută cu ea. Contra domnului Léon de Malevoy.

— El! strigă Roland, devenind brusc furios. Ți-am spus eu! Aveam o bănuială.

Dacă ar fi fost zi, Marguerite n-ar fi reușit să-și ascundă strălucirea din ochi. Deținea informația pe care o căuta: adevărata Nita și Roland vorbiseră despre Léon Malevoy.

— E adevărat! șopti, înăbușindu-și un suspin de triumf. Mi-ai spus-o. Nu voiam să cred. Omul în care tatăl meu își pusese toată încrederea. Fratele celei mai bune prietene!

— Nita, vorbi Roland cu voce poruncitoare și aproape severă. Îți cer să-mi spui chiar în acest moment pentru ce trebuie să-l pedepsesc pe domnul de Malevoy.

Falsa prinţesă se desprinse de el şi-l privi cu admiraţie.

— Ah, îţi mulţumesc pentru vorbele astea, adoratul meu Roland! Dac-ai şti cât sunt de fericită pentru ce-mi ceri! Dar nu acum, te implor, acum trebuie să fugim!

— Să fugim! repetă Roland. Eu şi cu tine! Să fugim din această casă, care este a unuia din noi doi! Care este a noastră!

— Dar plină de primejdii, cărora nici tu, nici eu n-am şti cum să le rezistăm, Roland. Ascultă-mă, fie-ţi milă de mine! După ce-i trecem pragul, îţi voi explica tot. Nu sunt nebună, să mergem! Deasupra budoarului în care am vorbit noi este un om pe moarte, care ar putea să-ţi spună că temerile mele nu sunt exagerate. Ai titlurile aici, cu tine, titlurile care-ţi asigură victoria. Cu aceste titluri, îndată ce ieşim de aici, eşti stăpânul meu, stăpânul celor ce luptă împotriva noastră...

— Dar, obiectă Roland, aici la bal, în mijlocul acestei mulţimi nobile, cu titlurile în mână, nu sunt tot eu stăpânul?

Pretinsa Nita întrebă foarte încet:

— Cum de ai aceste titluri?

Şi pentru că Roland ezita, ea adăugă, sacrificând sistematic şi unul câte unul toate secretele partidei supreme, ce nu trebuia să mai aibă revanşă.

— A fost, într-adevăr, nevoie de ceva pentru a mă schimba, cum spui, Roland, şi pentru a mă arunca în braţele tale, tremurând, în loc să mai fiu ca adineauri, fericită. Am auzit, vei şti asta mai târziu, am surprins conspiraţia. Contesa însăşi a înlesnit furtul titlurilor. Chiar crezi că sărmanii tăi slujbaşi din atelier ar fi putut lupta contra contesei? Şi totuşi, o cunoşti foarte bine. Dacă absurdul complot al prietenilor tăi a reuşit, asta s-a întâmplat doar pentru că şi ea era complice. Şi de ce era complice? Pentru că primul atac pe care l-ai tenta aici, la serbare, unde ea a pregătit terenul, ar fi imediat urmat de un cuvânt: furt. Proprietarii legitimi nu fură, vere. Ai căzut în capcană. Şi în jurul capcanei vor fi un judecător de instrucţie, un avocat de renume european şi o întreagă armată de martori manipulaţi. Roland, noi suntem de acum o singură inimă. Tremur pentru mine, dar din cauza ta!

Îi atinse mâna cu o mângîiere blândă și caldă. Mâna cedă, apoi și trupul. Roland făcu un pas spre terasă, apoi încă unul. Marguerite spuse:

— Până în cea din urmă zi a vieții mele îți voi fi recunoscătoare pentru acest sacrificiu.

— Unde mergem? întrebă Roland.

Marguerite ezită. Pasul următor era riscant.

Dar numai pentru o clipă. Luă mâna lui Roland și și-o puse pe inimă, șoptind cu o voce mai suavă decât un cântec:

— Vărul meu, logodnicul meu, soțul meu, Roland de Clare, mă va găzdui în casa lui, unde toată lumea mă va respecta, începând cu el.

— Să mergem! spuse tânărul.

Urcară panta terasei. De abia depășiseră apartamentul contelui, că ușa-fereastră se deschise fără zgomot, lăsând să treacă trei persoane: două dominouri negre și un fel de spectru, acoperit cu o mantie lungă. Un spectru ce mergea clătinându-se. Nici Roland, nici însoțitoarea lui nu văzură această mișcare.

Restul veni cu iuțeala fulgerului și ar fi nevoie de scena unui teatru pentru a urmări desfășurarea aproape fără cuvinte și rapida succesiune a acestor ultime întâmplări.

Faptele se petrecură în mai multe locuri deodată, căci balul părea să fie într-o stare de tulburare. Din palat răzbătea până la ei o zarvă surdă, în care nu mai dominau acordurile orchestrei. S-ar fi spus că splendorile fermecătoare ale acestei serbări duceau spre un sfârșit tragic.

Marguerite auzea și ea foarte bine totul. Nu-i scăpa niciodată nimic. Își spunea: „Primul meu soț a murit."

Și asta nu o făcea decât să fie mai febrilă.

Acțiunea, minunat pregătită, trebuia de altfel să se deruleze singură de acum înainte. Era un final fără muzică, ale cărui efecte erau prevăzute. Mai întîi o lovitură de teatru: chiar în momentul în care falsa Nita și Roland treceau pragul micului palat, Léon de Malevoy, care traversase în grabă salonul, apăruse la ușa opusă.

Venise să anunțe că trăsura era pregătită. Dar nu avu timp să rostească nici un cuvânt. Marguerite, prefăcându-se

că-și pierde cumpătul, se lăsă să cadă în genunchi și-și ridică brațele spre cer.

— Iată de ce mă temeam! strigă ea. Am întârziat prea mult. Ah, cine mă poate apăra? Cine?

Aceste cuvinte perfide, care ca urmare a celor două întâlniri succesive, se puteau adresa la fel de bine lui Roland, ca și lui Léon, îi aruncă pe cei doi tineri unul contra celuilalt.

Își scoaseră măștile în același timp. Nu-și adresară nici o insultă.

— Există niște arme aici! atât spuse Léon, cu buzele crispate.

Și se întoarse în salon. Roland îl urmă. Fiecare luă câte un pistol.

În spatele lor, Marguerite, ducându-și până la capăt formidabila-i creație actoricească, se târa pe jos, în fața lor.

Aproape horcăia. Bâiguia, ca și cum ar fi fost o biată nebună, așa cum cu siguranță ar fi făcut Nita dacă piesa ar fi fost reală.

— Milă! Ai milă, Doamne!

Apoi se prefăcu leșinată. Cele două pistoale se ridicară în același timp, iniști de mormânt, căci nu avusese loc nici o explicație. Ce explicație ar mai fi fost posibilă? Deci când cele două pistoale se ridicară, apoi coborâră încet, ațintite spre cei doi bărbați, care aproape că nu respirau, privindu-se drept în ochi, palizi și semeți, Marguerite se ridică încet.

Părea că imită mișcarea armelor. Își ținea capul în piept, dar prin orificiile măștii ochii ei scoteau un foc albăstrui și inexpresiv: privirea fiarelor sălbatice în noapte.

Îi era sete de sângele ce avea să țîșnească, aducându-i o triplă victorie: moartea celor doi dușmani și dezonoarea rivalei sale.

Simțea cum se apropie triumful. Armele erau încărcate. Aveau să tragă în plin.

Iar o sută de martori, alertați de detunătură, aveau să găsească două cadavre în casa Niței de Clare!

— Să numărăm în același timp, domnule! spuse Roland. Unu!

Era un duel.

— Doi! rostiră în același timp, cu voce răgușită și fermă.

Un țipăt puternic îi făcu să oprească numărătoarea. Marguerite sări în picioare, încercând să se apere de un atac neașteptat. Două dominouri negre trecuseră pragul salonului.

— Femeia aceasta vă făcea să vă ucideți unul pe altul! spuse o voce răsunătoare. Roland, frate! Aceasta nu este Nita de Clare!

Cu un gest violent, Rose de Malevoy smulse masca de pe fața Margueritei.

Cei doi tineri se dădură înapoi, stupefiați. Marguerite părea să-și revină, gata să se năpustească asupra Rosei, al cărei chip frumos nu purta mască.

— Pe onoarea și pe conștiința mea! rosti încet cel de-al doilea domino negru, desemnându-l pe Roland. Acest tânăr este fiul Terezei, ducesa de Clare.

Se adresa celor două personaje grave, care intrau, precedând o mulțime zgomotoasă. Unul dintre ei era judecătorul, celălalt maestrul Mercier.

Celebrul avocat spuse:

— Justiția își ia garanții unde și cum înțelege ea. Pentru mine, mărturia doctorului Abel Lenoir este însăși evidența.

Se depărtară, pentru a lăsa să treacă acel spectru înfășurat într-o mantie lungă, care ceva mai devreme ieșise din apartamentul contelui.

Era chiar contele, atât de palid că s-ar fi zis că-și trăiește ultimele clipe. O ținea de mână pe pupila lui, prințesa de Eppstein. Contele păși către cei doi tineri, care rămăseseră uluiți.

— Domnule de Malevoy! spuse el. Ducele de Clare, care se află aici, vrea să vă dea titlurile care v-au fost sustrase.

Roland îi întinse lui Léon portofelul, fără un cuvânt.

— Domnule duce, continuă Joulou. V-o încredințez pe verișoara dumneavoastră, căreia din acest moment îi sunteți tutore și tată.

Nita luă mâna lui Roland și-i șopti, zâmbind:

— Acolo, la bal, eu eram cea care-ţi vorbea despre iubire...

Joulou se întoarse spre judecătorul de instrucţie şi arătă cu un deget uşa prin care se înghesuia lumea.

— Nu-i lăsaţi să intre pe cei care vin să ne aresteze, spuse el. Am ceva de vorbit cu contesa.

La un gest al magistratului, nu mai intră nimeni. Joulou era atât de rece şi părea atât de calm, încât nimeni nu se gândea să-i stea împotrivă. Se apropie de soţia lui, ce părea de piatră.

— Doamnă, spuse el, înainte de a muri, am făcut pace cu Dumnezeu şi cu oamenii. La acestă oră, toţi complicii noştri sunt în mâna legii. Nu mai sunt liberi decât doi vinovaţi: dumneata şi cu mine. Vom fi arestaţi în câteva minute.

Marguerite nu se mişcă. Dar printre pleoapele pe jumătate închise ochii îi ardeau pe chipul palid, aruncând priviri de viperă strivită.

— Doamnă, reluă Joulou, vin să te salvez.

Ochii Margueritei avură o strălucire sălbatică. Îl crezu. Bărbatul acesta fusese atâta timp sclavul ei.

— Vă voi salva, repetă Joulou, nu pentru că v-am iubit atât de mult şi atât de pătimaş, ci pentru că nu vreau ca amândoi să întinăm şi mai mult numele părinţilor mei.

Îşi aruncă mantia. Avea câte un pistol în fiecare mână. Cu un gest atât de ferm şi de clar încât nimeni nu-l mai putu opri, apăsă una dintre ţevi pe fruntea sa şi cealaltă la tâmpla Margueritei.

Răsună o singură detunătură. Creierii Margueritei se împrăştiară oribil pe nuanţele proaspete ale costumului de bal. Joulou căzu, fără viaţă, la pământ.

În anul următor, Gondrequin-Militarul şi domnul Baruque, zis Vicleanul, escortaţi de fidelul Cascadin şi de cîţiva membri importanţi ai atelierului Inimă-de-Oţel, făcură o călătorie memorabilă. Ei, care nu pierduseră niciodată din

ochi domul ros de vreme al Sorbonnei, se treziră deodată tocmai prin munții din fieful succesorului la tron. Toți trei erau îmbrăcați gros și călătoreau cu diligența, ca niște rentieri cumsecade.

Domnul Baruque își pierduse în mare parte gravitatea și se întrecea în glume cu Cascadin. Gondrequin, dimpotrivă, era cuprins de un fel de beatitudine.

— Pas alergător, cetățene, îi spunea vizitiului, când se opreau la răspântii. Circulăm din două motive agreabile și ducem în bagaje un foc de artificii, pentru celebrarea fericirii conjugale a unui cuplu. Când au venit la atelier amândouă, ca să cumpere imobilul, nu s-ar fi crezut niciodată că una din ele va fi soția domnului Inimă. Amabilă și frumoasă, în floarea adolescenței, prințesă prin naștere și cu milioanele pe care le vor împărți între ei, fac un cuplu potrivit. Bătrâne, fă și dumneata ca timpul, care zboară, căci are aripi!

Domnul Baruque scoase capul pe portieră și strigă:

— Hai, că ne întârzii, Militare, cu discursurile tale! Cealaltă fată n-a rămas nici ea mai prejos: se căsătorește cu medicul — un bărbat frumos și care le face să aștepte chiar și pe marchize, dacă e dus la vreun bolnav sărac. Cântă-ne ceva, Cascadin!

Diligența înainta, ducând cu ea gașca cea voioasă.

Din când în când, Gondrequin spunea:

— Doar de un lucru îmi pare rău. Băiatul acela drăguț, notarul, s-a lăsat de afaceri și s-a călugărit. Păcat.

Într-o seară frumoasă, călătorii coborâră din diligență și merseră pe jos prin valea Graisivaudon. Silueta impozantă și masivă a castelului Nau-Fabas apăru brusc din mijlocul brazilor înalți. Atelierul Inimă-de-Oțel se descoperi cu emoție și se așeză în cerc, cântând la unison:

„Prieteni, ce bine e
Viața să-ți trăiești
În patrie...“

— Jos cu câmpia Saint-Denis! strigă Gondrequin-Militarul.

— Să jurăm, îl susținu domnul Baruque, că o să cultivăm cu grijă solul acestui ținut dintre munți!

— Tuturor ne place laptele! adăugă Cascadin, cu lacrimi în ochi. Și vinul alb! Și mazărea!

Astfel se pun bazele popoarelor de păstori.

A doua zi, atelierul își lansă focurile de artificii, fără a rata nici măcar unul.

Erau două mirese, dintre care una, Nita de Clare, strălucea de frumusețe și fericire; cealaltă, Rose de Malevoy, nu-și putea ascunde o undă de melancolie, ce-i umbrea din când în când bucuria.

Deși unul dintre miri se numea Roland, duce de Clare, și celălalt doctorul Abel Lenoir, atelierul lansă pentru ultima dată, în toiul artificiilor, strigătul mult iubit: „Trăiască domnul Inimă! Trăiască harababura!"

Gazdelor și invitaților de la castelul Nau-Fabas nici nu le trecu prin cap să râdă de acest lucru. În salon se povestea o istorioară ciudată și sentimentală.

Maestrul Léon de Malevoy încheiase chiar el cele două contracte de căsătorie, în ajunul zilei când se retrăsese din lume, pentru a intra la mănăstirea Grande-Chartreuse.

— SFÂRȘIT —

CUPRINS

PARTEA ÎNTÎI

MARGUERITE DE BOURGOGNE

PARTEA A DOUA

DOMNUL INIMA

PARTEA A TREIA

PALATUL DE CLARE

EDITURA ELIS

După romanele *TURNUL CRIMEI*, *ÎNGHIŢITORUL DE SĂBII* şi *SECRETUL FRACURILOR NEGRE* de Paul Féval, editura ELIS oferă cititorilor săi continuarea relatării tenebroaselor „afaceri" ale celebrei asociaţii criminale cunoscute sub numele de „Fracurile Negre".

Romanul *INIMĂ DE OŢEL* readuce în actualitate intrigi, comploturi savante, crime, şi o suită întreagă de adversari ce luptă la lumina zilei contra organizaţiei şi care să sperăm că înving.

Dar... asta nu se ştie! De multe ori, adevărul şi dreptatea ies ciufulite din asemenea competiţii!

SERIA

FRACURILE NEGRE

ISBN 973-9199-27-5

6370 + 130 = 6500 Lei